

ANUL I.

IANUARIE 1922.

1.

ARHIVELE OLTENIEI

PUBLICAȚIE TRIMESTRIALĂ
= SUB DIRECTIUNEA D-LEI
D^r CH. LAȘGIER =

În acest număr, articole semnate de:

- PROF. N. IORGA
- T. G. BULAT
- A. BĂRCĂCILA
- ST. GIUGEANU
- C. M. GUGAZAN
- PR. ECONOM. DIACONCI
- MIL. DEMETRES
- DR. DANIEL
- C. I. POPESCU
- GEM. D. POPESCU
- PR. C. STĂNICĂ
- NICOLĂESCU-PLOP

REDACȚIA
ADMISISTRATIA
20. Str. General Ionescu 20
- CRAIOVA -

4

I

ARHIVELE OLTENIEI

PUBLICAȚIE TRIMESTRIALĂ
SUB DIRECTIUNEA D-LEI D^r CH. LAȘGIER

COMITETUL DE CONDUCERE :

ST. GIUGEANU - T. BULAT - AL. BĂRCĂCILA
PROF. CRAIOVA - PROF. R. VĂLCEA - PROF. T. SEVERIN

SECRETAR DE REDACȚIE: C. FORTĂNESCU, PROF. CRAIOVA.

Primul Cuvânt

E câțva timp, ani aproape, decând noi, câțiva, reuniți la Cercul „Prietenilor Științei” din Craiova, ne trudim, ca pe lângă cele ce am făcut până acum pentru răspândirea științelor, să scoatem și o publicațiune periodică. Ne dam foarte bine seama de nevoia ei; ne dam asemeni seama că în întreaga Oltenie se găsește atâta material documentar pentru trecutul nostru, pentru istoria neamului nostru, încât a nu stimula și canaliza cercetările oamenilor de bunăvoință pe acest teren, ar fi fost o neiertată greșală, dar ne dam, și perfect seama de dificultățile nenumărate, atât de ordin material, cât și moral și intelectual, ce întâmpină azi publicațiunile în genere și în special cele cu caracter științific.

Ezitărea noastră eră dar firească, și trebuie să o mărturisim, nici unul din noi n’avea curajul să și ia asuprași inițiativa și răspunderea unei astfel de publicații.

712087

BIBLIOTECA MUSEULUI
BOLJ

Deși nimic nu e schimbat azi, totuși m'am hotărât să cedez solicitărilor unor prieteni, cari, ca și mine, văd cu mâhnire ruinându-se, prăvălindu-se și prăfuindu-se tot ce forma caracterul sau mai bine caracteristica oltenească.

Cedez, pentru că am încredere că vom putea găsi în „trecutul” Olteniei resursele pentru asigurarea „viitorului” *Arhivelor Olteniei*; cedez, pentru că toți „Prietenii Științei” care sunt și ai mei, și al căror nume îmi fac o plăcută datorie a l nota mai departe¹⁾, m'au asigurat de colaborarea lor; cedez, pentru că distinși profesori și specialiști olteni: St. Ciuceanu Craiova, T. Bulat R.-Vâlcea, Al. Bărcăcilă T.-Severin și C. Fortunescu Craiova, primesc să se asociez cu mine la conducerea acestei publicațiuni.

Imi socotesc în atare împrejurări sarcina mai ușoară și numesc-mi pe copertă apare mai mult ca un simbol de încredere și de muncă decât de superioară competență.

Ce se va publica în „*Arhivele Olteniei*”? — Tot ce interesează Oltenia. Atât cercetări asupra trecutului, cât și manifestările culturale și de viață oltenească din prezent. De altfel pentru edificarea celor ce n'ar fi primit apelul în care se schița scopul nostru, îl reproducem aci mai jos.

Înscamnă însă aceasta că ne vom limita numai la publicații referitoare exclusiv la Oltenia? De sigur că nu; suntem o părticică dintr'un tot, o regiune dintr'o țară, și tot ce atinge țara, toate progresele științei, toate mișcările și manifestările sociale ne ating și pe noi; regionalism nu înseamnă exclusivism.

Asemenea nu vom exclude subiectele care, fără a trata chiar despre Oltenia, sunt totuși o manifestare a spiritului oltenesc, și vom reproduce cu bucurie tot ce se va mai scrie, cu privire la Oltenia, și de către alții decât oltenii.

Dr. Ch. Laugier.

¹⁾ A se vedea art. „Prietenii Științei”.

Iată apelul nostru trimis numai câtorva persoane și de care rugăm pe toți cititorii a lua cunoștință.

Domnule,

În Ianuarie 1922 va apare în Craiova sub direcțiunea subsemnatului, o publicațiune trimestrială „Arhivele Olteniei”.

Cum o înfățișează numele, revista va nota toate mișcările de actualitate și mai cu seamă va cerceta și publica material documentar pentru trecutul Olteniei.

Nu e colț al țării noastre, în care românismul să se fi păstrat mai curat ca grai și obiceiuri; nu e regiune din țara noastră care să se prezinte mai omogenă și sub o formă mai compact românească și a ajuns banal să se spună că Oltenia este leagămul tuturilor mișcărilor mari ale neamului și totuși, încetul cu încetul, spiritul de oltean, dragostea și mândria de oltean, par a se pierde, scufundându-se în apa mai mare și mai adâncă, dar mai puțin cristalină, a României Mari.

Firește că, nu pentru a turbura pe aceasta, apar „Arhivele Olteniei”, dar pentru a stimula și reînvia pe cea dintâi. A fi un bun român nu exclude a fi un bun Gorjan, Craiovean sau Mehedințean; și dacă pe lângă mândria de a fi român, cea de a fi Vâlcean sau Calafesean ar fi mai vie, localitățile oltenești, însușirile oltenești, firea oltenească ar fi mai strălucite; aceasta spre gloria atât a Olteniei, cât și a României Mari!

Cred că „Arhivele Olteniei” răspund unei nevoi și prin aceasta fac apel la toți cei ce ne pot spune lucruri interesante în privința Olteniei, să ne dea o mână de ajutor, să colaboreze la „Arhivele Olteniei”, contribuind astfel la statornicirea unei publicațiuni, care să fie oglinda prezentului și trecutului nostru, atât pentru cei de azi, cât și pentru cei ce va să vie.

Intellectualii noștri, aflați încă între hotarele noas-

tre, sau plecați dintre noi, ne vor fi în mod firesc colaboratori prețioși, și cu deosebită plăcere putem anunța de pe acum că am și obținut adeziunea celor mai mulți și mai de seamă dintre dânsii.

Nu mai puțin prețioasă însă ne va fi și colaborarea umililor preoți, învățători, sanitari, etc., cari nu-și vor fi uitat menirea lor de luminători și conducători ai satelor. Comunicările ce dânsii ne pot face asupra folklorului, asupra obiceiurilor, asupra graiului, asupra legendelor, asupra urmelor din vechime din satele d lor, sunt contribuțiuni foarte importante, pe care le vom primi cu recunoștință.

Nădăjduim că în Oltenia noastră, țară cu tradiție de muncă și de jertfă, se vor găsi încă destui din aceștia, cari în vârtejul de lene și desfrâu ce a cuprins lumea de după război, își vor fi ferit sufletul de frigurile înveninate ale unei morale de primitiv, ce ar face să roșească chiar pe strămoșul nostru din caverne, și al cărui ideal nu este decât un stomac, un stomac plin, plin până la saturație!

Rog pe cei ce vor primi aceasta, să ne răspundă cu întoarcerea poștei—primul număr trebuind să apară în curând—dacă binevoesc a ne da sprijinul lor; și ori cât de modestă le-ar fi contribuția, noi le mulțumim dinainte.

Dr. Ch. Laugier.

REGIONALISM OLTEAN

— Idei dintr'o conferință la Craiova —

I.

Regionalism... Cuvintul pentru unii, cari încep prin a nu-l înțelege, pare să însemne cea mai grozavă crimă pe care cineva o poate săvârși contra patriei sale, care pentru a exista trebuie să fie centralizată. România Mare întreagă în București și după București, fiindcă, vezi bine, altfel ea este în primejdie de a se năruși prin greșeala fiilor ei înșiși.

Nu mă speriu nici de cuvinte, nici de o critică a cuvintelor. Și voiți spune fără încunjur că, pe lângă atîția oameni de treabă, avînd oarecare simț pentru țara lor, și eu sînt regionalist.

De ce? Răspunsul e simplu. Fiindcă viața unei țeri nu se alcătuește din forme perfecte cu îngrijire ierarhisate, ci din vitalități locale care adunate dau marea vitalitate generală.

Și vitalitățile locale încap în regionalism, dacă-l definește cineva cum trebuie.

Iar a-l defini cum trebuie aceasta înseamnă: a despărți formațiunile întâmplătoare, vremelnice, impuse în timpul stăpînirilor străine, de formațiunile naturale, permanente, ieșite dintr'o dezvoltare istorică normală.

Formațiuni false sînt, între altele — și exemplul ni poate folosi mai mult ca atîtea de aiurea —, departamentele create, după principii abstracte și între linii geometrice, ținînd samă doar de configurația geografică, de către revoluționarii francesi de la 1791. Existau provincii de o existență seculară, corespunzînd «cetăților» galice de odinioară, circumscripțiilor dominației romane, alcătuirilor primitive ale vieții religioase în diecese; aceste provincii se deosebiau adesea prin tipul fizic chiar, prin dialectul vorbit, prin întorsătura de spirit; fiecare era mîndră de un trecut pe care nu-l împărția cu o alta. Și, iată,

din ură față de «vechiul regim», reformatorii au distrus hotarele intrate în conștiința generațiilor succesive, și cadrul în harta Franciei, au creat forme dreptunghiulare în care trebuia să încapă de o potrivă și organizația administrativă și cea judecătorească și cea religioasă și cea școlară. Iar rezultatul îl vede oricine străbate admirabilele orașe de provincie din care viața a plecat și nu se știe ce s'ar putea face pentru a o aduce înapoi. O întreagă mișcare a pornit pentru a trezi din nou energiile adormite, pentru a trimite înapoi că viața normală cea ce la Paris, imensa capitală care strânge cu ispita ei toate iluziile și toate speranțele, e hipertrofiată și congestivă. Regionalismul a fost mult discutat acolo în timpurile din urmă, și el a căpătat adesiunea patrioților cu o viziune mai clară a necesităților momentului.

La noi, înțeleg să se desființeze cât mai curînd posibil, și îndată ce nu s'ar jigni obiceiuri care cer timp ca să dispară și interese care merită să fie ținute în samă, alcătuirile provinciale pe care le-a creat în chip nenatural un regim de cotorpire, acuma dispărut. Bucovina, odată Moldova-de-sus, nu va mai trebui să formeze o „provincie”: județele trecute întregi la Austria în 1775 vor rămînea în vechea lor formațiune, dar părțile desfăcute din Ținutul Sucevei și al Hotinului vor trebui să între din nou în comunitate cu părțile rămase la Moldova autonomă. Basarabia, numită de Ruși, în 1812, astfel, pentru a înșela pe Turci asupra pagubei ce se aducea principatului moldovenesc vasal, va fi disolvată ca organizație deosebită: județul Iașilor își va relua bucata de dincolo de Prut, celelalte vor trăi în hotarele care au rămas neclintite și după anexare.

Cu Ardealul e altfel. El n'a făcut parte din cele două Domnii românești: a Munteniei și a Moldovei, decît prin alipirea la coroana celor doi stăpînitari de dincoace de munți a unor cetăți ardelenene cu tot grupul de sate care le încunjura (Țara Oltului, satele din jurul Amlășului, domeniile Ciceului și Cetății-de-Baltă, al Geoagiului, etc). Dacă n'au niciun rost ciudatele circumscripții electorale formate anume ca să copleșească prin votul orașelor străine manifestarea românească a satelor — și pentru scopuri de partid am creat și

noi asemenea circumscripții la alegerile din Maiu 1921—, în schimb, comitatele corespund unor vechi formațiuni politice în legătură cu un Voevodat românesc, cu o cetate regală sau cu un grup de colonizare. Locuitorii lor au cîștigat în cursul veacurilor o solidaritate specială, și nu e bine să i se aducă atingere.

În vara trecută o comisiune geografico-militară se numise la noi pentru a propune o altă împărțire a României întregi. Nici Vechiul Regat nu scăpase de liniile orizontale și verticale trase de marii reformatori, cari înșepau drept la mijloc pătratul sau dreptunghiul lor pentru a-i fixa capitala, fără a se îngriji de trecut, de drepturi istorice, de obișnuință, de diferențe patente în viața celor cari se aflau între hotarele vechilor județe, ei ca și strămoșii lor. Forma evident variabilă de la un județ la altul nu rezultă deci dintr'un capriciu asemenea cu acela care tindea să-l înlocuiască, ci granițele felurite de astăzi ființau tot așa și la începutul secolului al XV-lea și ele corespund în cea mai mare parte, dincoace de Milcov, vechilor organizații autonome ale Voevozilor și juzilor, iar în Moldova, reionului cetăților, corespunzînd raialei pe care Turcii pe urmă au tras-o în jurul acelorași cetăți, ocupate de dînșii.

Să se păstreze așa cum sînt: se pot administra foarte bine fără a practica și la noi cadrul francez din timpul Revoluției. Fiecăreia din ele să i se acorde cît mai multe rosturi locale. Dar peste aceste rosturi să se recunoască și întărească acelea, cu mult mai mari, ale blocurilor geografice și istorice, naturale și tradiționale în același timp, care sînt Moldova întregită, Muntenia, cu sau fără părțile corespunzătoare ale Dobrogii, care i-au fost totdeauna anexa de la malul drept al Dunării, Ardealul și Banatul.

II.

Înțeleg Vechiul Banat din evul mediu, care cuprindea și partea rămasă la Ungaria, ai cărui regi apostolici, nu naționali, în neconținută funcțiune de cruciată contra shismaticilor și necredincioșilor, creaseră această „margină”, acest marchisat al Banilor, și partea liberată de stăpînirea străină care s'a

alipit, dar păstrînd o foarte largă autonomie — căci și Caimacanii de Craiova, succesori ai vechilor Bani cu «grapă» în loc de steag și cu pecete osebite, dădeau acte de judecată în numele lor — la *Domnia Terii-Românești*.

Supt raportul geografic, întreagă această regiune are legături, cari-i dau o climă anumită, nu cu asprele vînturi muntene, viind de la Marea Neagră și din stepa rusească, ci cu aburirile mai blînde care vin de la Adriatica. În locul șesului, întins de dincolo de Olt, dealuri se învălmășesc ca în Moldova, și ele se întind în partea apuseană, ajunsă supt Romîni, până la Dunăre; cîmpiile Banatului unguresc s'au căpătat prin canalisări și săpări de mlăștini. Mi se pare că aici satele, cînd sînt vechi, — cele de dincolo de Cerna sînt în mare parte de colonizare — se ascund mai puțin decît cele din stepa răsăriteană.

Locuitorii, fără să aibă același port — căci la noi costumele variază după văi, fiind altele la Olteni, altele la Jieni, altele la Mehedințeni (adecă oameni din Ținutul cetății Mehadia), altele la Timișani, — au un suflet asemănător; vioiu, întreprinzător, gata de luptă ca și de ispravă în orice domeniu, iuți la mînie și iuți la treabă. Inteligența lor e practică, vorba lor e scurtă, nervoasă, cu totul particulară și foarte colorată. Limba capătă la ei un pitoresc care nu se întilnește aiurea. Amintirile lor au o notă specială, cuprinzînd numai o parte din faptele trecutului nostru. O democrație activă-i deosebeste, cu boierii mulți și mici cari se simțiau una cu țeranii.

Schimbul de populație între județ și județ, între Banatul regelui străin și Banatul Domnului românesc, a fost totdeauna foarte viu. Partea de sus a Gorjului mai ales e plină de locuitori cari s'au coborît din valea de sus a Jiului, dar în Mehedinți trăiesc atîția Bănățeni de naștere, veniți de la «Unguri»; în schimb o întreagă parte din populația Banatului e alcătuită din acei Olteni ai secolului al XVIII-lea, cari, de altfel, au trimes prisosul unei lumi țărănești năcăjite, pe valea Timocului, până adînc în Balcani. De pe la 1740 ei s'au așezat, în număr de „vre-o 15.000 de familii” în privilegiatele regiuni de colonizare ale Coroanei habsburgice. Și unul care-i cunoaște, d. Damian Izverniceanu, spunea la 1911, că

«au întemeiat sate, care, astăzi, prin frumuseță, buna rînduială și curățenie, au întrecut satele locuitorilor băstinași, pe care Bufanii» — căci așa li se zice — «i-au poreclit *frătuți*»¹⁾. Vestitele coruri bănățene sînt ale lor mai ales, ale Bufanilor, cari au cele mai frumoase doine, cum au și case mai ospitaliere decît ale oricărei alte categorii de populație în provincie.

Și, lucru ciudat, în graiul lor, cu «zimbre», «a mătrăși», «a răsăgia», am recunoscut accente dialectale ale depărtatei mele Moldove.

Aceasta e în adevăr o „regiune”, fiindcă e o țară, o veche țară, care nu e numai olteană, ci tot așa jiiiană și timișană. A-i da mijlocul de a se afirma cu nota ei distinctivă, așa de puternică până azi, deși nimeni n'a ajutat-o să se manifeste, nu e a primejdui marea Românie unită, ci, dimpotrivă, a o întări, printr'un spor al vitalităților locale. Oricine cugetă altfel decît cu ideile curente, ceia ce înseamnă foarte adesea numai: cuvintele curente, va fi de aceeași părere cu mine.

Dar, cînd s'ar recunoaște acest elementar adevăr de politică modernă, acei cari ar beneficia de recunoașterea dreptului lor în țara cea mică pentru a iubi și mai mult țara cea mare, ar avea și datorii, mari datorii.

Regionalismul normal, sănătos, folositor, nu poate exista, bine înțeles altfel decît încă o formă zădarnică, decît atunci cînd n'are numai caracteristicile lui în viața populară, ci și sufletul lui conștient în clasa cultă.

O îngrijire deosebită față de toate amintirile unui trecut particular — lucru care până acuma nici nu s'a pomenit —, conservarea cu pietate a monumentelor și strîngerea, publicarea urmelor scrise, întemeierea museelor în care să se oglindească 'n toate domeniile viața regiunii, întreținerea unor legături între localități și între județe, prin conferinți, excursii, reprezentații de teatru, coruri, iată programul care se cere adus la îndeplinire pentru ca la formulele sterpe care ne împiedecă de a trăi o viață reală, să nu se adauge încă una.

¹⁾ Calendarul Ligii Culturale pe 1914, p. 91 și urm.

Și regionalismul e, de sigur, nu un mijloc de paradă, ci un îndemn spre muncă, spre acea spornică muncă în hotare bine definite, cu puteri chibzuite în tot adevărul lor, care poate transforma orașe sacrificate, provincii neglijate, populații părăsite, în factori energici de temeinică dezvoltare a poporului românesc.

N. IORGA.

Partea Olteniei în literatura românească

— Idei dintr'o conferință la Craiova —

I.

Mă întorc dintr'o călătorie în jurul Craiovei, și impresiile pe care le aduc sint în legătură cu o veche civilizație, neînțeleasă, și de aceea neglijată așa crud. Vechiul Bucovăț, din vremea lui Alexandru-Vodă-Mircea de pe la 1570 și a Banului care-l reprezintă în Oltenia, e astăzi numai o ruină cu ușa bătută în scinduri, în mijlocul unui sat unde țiganii vorbesc țigănește, minunându-se la cine găsește săpate, în terea cărămidă aparentă, date din vremea lui Mihai Viteazul și însemnarea vizitei cutărui Patriarh de Ierusalim acum două sute de ani. Mai departe, lângă Balta-Verde, verde de neîngrijire și de barbarie economică, în care soldații tăiau și încărcau ghiată pentru regiment, mănăstirea Jitianu, a Doamnei Bălașa, soția lui Constantin Basarab, ridică desnădăjduită turnurile ei încolțite de vreme în mijlocul pustiului. La Preajba, una din cele mai mari și mai interesante biserici de sat, de un stil cu totul original, avînd două caturi de stîlpi în fațadă, ca un cerdac de culă suit pe un pridvor

larg deschis, n'are alți vizitatori decît aceia cari prin mîzgiliturile lor strică pictura interesantă, cu chipuri de ctitori și în afară. În locul acestei părăsiri, ce bine s'ar potrivi pentru vecinătatea unui oraș mare — unde, ce e dreptul, alte monumente bisericesti se părăduiesc și ele ori se prefac fără sens (ca biserica de la spatele noii hale) ori, transformate odată în genul luxos al Apusului, ca Sf. Dumitru, așteaptă de zeci de ani puținul care ar mai trebui ca să fie deschise credincioșilor —, ce bine s'ar potrivi, zic, dacă asemenea zidiri, vrednice de atenția străinului inițiat în artă, ar fi reparate cu gust (nu „restaurate“!) și, încunjurate cu parcuri, ar servi pentru sănătatea și plăcerea civilisată a orașenilor, începînd cu școlarii cari au nevoie de spațiu și de lumină! Nu e nevoie să se facă apel la Statul sărăcit și încurcat: după cît știu, Craiovenii, cei din centru, nu au reputația de a fi oameni prea săraci...

Privind aceste venerabile, dar melancolice zidiri, m'am gîndit la ceia ce această Oltenie a însemnat în viața culturală a neamului nostru. Și nu înțeleg nume de scriitori, cari în mare parte nici n'au rămas în locul lor de naștere ori, născuți aiurea, n'au avut decît o trecătoare atingere superficială cu aceste locuri, cî am în vedere *spiritul însuși al acestei părți de țară așa cum s'a manifestat în fapte de cultură și în opera literară.*

El se manifestă, de altfel, tot așa și în viața politică. În cele mai vechi timpuri, e Voevodatul jiiian al lui Litovoiu, al lui Bărbat, în legătură cu valea Jiului ardelean și cu părțile vecine ale Hațegului de-o parte, ale Inidoarei de alta — și așa adăugi că

numele de Băsărabă se găsește numai în această regiune ardeleană, așa încît se poate pune întrebarea dacă dinastia din Argeș a Domnilor pe „toată Țara-Românească“ e al urmașilor lui Seneslau de la 1250, sau al coborîtorilor lui Litovoiu cel din stînga Oltului. Apoi neamul Craioveștilor, al Banoveștilor, al Pîrvuleștilor, care, după ce Oltenia ridicase sau adăpostise Domni și în veacul al XV-lea, așeză în Scaunul de la Țîrgoviște și București pe Neagoe, fiul Neagăi, sora Craioveștilor. Și mai departe boierimea mică din Oltenia se manifestă furtunos în luptele pentru Domnie din cele d'întăiu decenii ale secolului al XVI-lea. Mihai Viteazul se sprijină pe energia și sacrificiul de avere pentru scopuri politice superioare al fraților Buzești. Oltenia dă prin aceiași boieri mici, aproape țerani, Domnia națională în toate prvințile a lui Matei din Brîncovenii Oltului, tost luptător supt steagurile lui Mihai. Constantin Brîncoveanu nu e decît tot un boier din Brîncoveni, și el reiea opera de artă a lui Neagoe fiul Neagăi Craioveasca. În secolul al XVIII-lea se menține aici puternica viață de boierime locală pe care o cunosc din corespondența marelui negustor român din Sibiu Hagi-Constantin Pop, a cărui soție era luată din mijlocul acestor oameni. Să mai vorbesc de partea pandurilor olteni în lupta pentru libertate a Serbiei și de rolul lui Tudor din Vlădimirii Gorjului, ctitor de biserică în Mehedinți, dregător oltean și căpitan al acelorași panduri, într'o mișcare al cărui caracter nu e revoluționar în sensul agitatorilor de azi, ci înseamnă reclamarea pentru adevăratul popor românesc a vechilor așezăminte, încălcate de o îndelungată ocupație?

Democrație țerănească militară, unită cu conștiința unei aristocrații de rasă, cu nevoia unui cavalerism luptător, cu tradiția unei originalități puternice și tenace, — aceasta e definiția care ar reeși dintr'o atît de răpede inspecție a vieții politice.

O privire tot așa de răpede asupra vieții culturale duce la același rezultat.

II.

Nicodim, pribeagul macedonean — tată „grec“, mamă „slavă“; Dumnezeu știe dacă acest om de la Perlepe nu era Aromîn — aduce cărturăria slavonă a călugărilor la Vodîța și Tismana pe la 1370, pe care o va ocroti, după Vodă-Vladislav, Mircea, ctitorul de la Cozia și, peste Olt, de la Cotmeana. O civilizație străină venind din jos, ca și altă civilizație străină, ardeleană, venind din sus, de la Sibiu. Oltenia n'a dat încă *de la ea* nota ei proprie.

Dar iată că, după două veacuri de imobilitate slavonă în scris, o mare carte populară ce se reti-păria și dăunăzi și a cărui cetire, de isprăvi supranaturale, miraculoase, nu era mai rea decît a unor anume ziare de astăzi, *Alexandria*, cu isprăvile lui „Alexandru Machedon“, se traduce în românește, inspirînd pe Mihai Viteazul însuși, care caută să reediteze marele biruinți ale regelui macedonean. Traducerea se face din sîrbește. Am crezut că recunosc moldovenisme în stilul românesc; mi s'au adus înaintea și mai multe forme bănățene. Probabilitatea e deci că tălmăcitorul să fi fost din aceste locuri. *Ele au dat prin urmare cea d'întăiu carte românească pentru popor.*

Vechea cronică se scrie slavonește: Moldova o

are tot mai pe larg. Ea s'a pierdut, fiind și alcătuită foarte pe scurt, în Țara-Românească. Dar iată că la începutul veacului al XVII-lea un logofăt anonim în serviciul Buzeștilor scrie românește povestea lui Vodă-Mihai, pe care-l face să atîrne în hotărîrea și lupta sa de acești puternici boieri. *Avem astfel, afară de însemnările Moldoveanului Nistor Ureche, cea d'ntîiu cronică națională scrisă în limba populară, și ia vine din Oltenia.*

Și adăugim că pe mormîntul de la Stănești în Vilcea al lui Stroe Buzescu, care biruise pe ruda Hanului Tatarilor la 1603 în munții Teleajenului, soția lui, Olteancă și ea, înseamnă supt basorelieful, rar, care înfățișează scena însăși a luptei, biogratia celui rănit de moarte în apărarea țerii sale, și ea încheie pe laturea marmurii: „Și n'a fost pe voia cîinilor de Tătari“. Un strigăt de superbă energie femeiască ce resumă o întreagă carte!

Trec cîtiva ani numai, și la Rîmnicul-Vilcii un călugăr, Moxa sau Moxalié, poate tot un Aromîn ca, ipotetic, Nicodim, traduce după îndemnul Vlădicăi Teofil istoria universală așa cum o cereau și o alcătuiau aceste timpuri, dela Adam, prin Roma și Bizanț, la stăpînitorii slavî din Balcani și, în sfîrșit, la Domnii noștri. „Cronograful“ acesta, care vorbește și de luptele lui Mircea, a fost mult căutat de cetitorii din toate ținuturile românești. *A treia carte pe înțelesul oricui, în românește, vine dela d-voastră.*

Matei Basarab are și el cronicarul lui românesc, a cărui parte se recunoaște foarte bine în comparația făcută în 1688 de Stoica Ludescu, din Dîmbovița, un om al Cantacuzinilor.

Dacă Oltenia mult timp nu va mai scrie decît

doar *versurile lui Ghenadie Cozianul, care acesta poate fi socotit drept cel d'întăiu poet român popular, încercînd a găsi un motiv nou pentru adevărurile morale ale creștinismului, în întăia jumătate a secolului al XVIII-lea*, o altă cronică olteană ne așteaptă pentru vremea cînd puterea militară a țării dispăruse și, la cîtiva ani, o ocupație urmă altelei ocupații. Aiurea povestirile istorice le fac boierii, mari și mici. *Aici pentru întăia oară, cu smerenie dureroasă, un eclisiarh, un păstrător de veșminte și odoare, purtat și prin Banatul austriac, dela o biserică din Craiova, Dionisie, se încumetă a vorbi despre durerile patriei sale.*

În vreme mai nouă n'aș vorbi de poeți și prozatori cari au scris aici, ca la București, dar nu pot trece cu vederea pe acel Emanuil Chinezu, care în scrierile sale politice a biruit pasiunile și interesele de partid pentru a încerca sinteze filosofice ale vieții noastre politice. Scrierile lui ar trebui reeditate: unii s'ar supăra, dar ar învăța mulți.

Încheiu salutînd cu bucurie întemeerea la Craiova a unui mare stabiliment tipografic și de editură, datorit neobositei stăruinți și marelui talent de organizare al d-lui Șaban Făgețel. A nu avea asemenea tipografi nu e o rușine pentru un oraș, a nu le întrebuița pentru scopuri culturale este una. Revista „Ramuri“, din nou încredințată mie, atîtea cărți editate cu oarecare risc așteaptă cetitori, dar așezămîntul așteaptă mai ales altceva: un puternic curent de vitalitate intelectuală olteană căruia să-i poată servi.

Doresc ca aceste cuvinte să fie considerate ca un îndemn serios în această direcție.

Craiova, moșie a Bassarabilor

Fost-a Craiova în timpurile cele mai vechi, înainte chiar de a fi orașul Băniei, — înainte chiar de a fi satul Vornicului Neagoe, tatăl Craioveștilor, — un sat și o moșie a Basarabilor? Fost-a cu alte cuvinte orașul nostru, leagănul acelei vechi dinastii boerești care a însemnat atât de mult în istoria Țării Românești, sau numai una din acele multe moșii ale acestui neam boeresc? Iată două întrebări de o deosebită importanță, cărora din negura vremurilor trecute și după puținele izvoare istorice ce avem la îndemână, să căutăm a le da o deslegare în legătură cu trecutul istoric al orașului nostru.

Astăzi nu mai este nimeni, — mai cu osebire Craiovean, care să nu spună, cu un fel de legitimă mândrie, că orașul Craiova a fost orașul Băniei Oltenie. Trecutul acesta, ajuns astăzi un fel de podoabă istorică a Craiovei, este de nediscutat.

Dar, că Craiova a fost de la început o moșie a Bassarabilor, cari au locuit-o statornic — mai întâi ca un târgușor format pe această moșie Bassarabească, mai apoi ca un oraș, veche stăpânire din moși-strămoși, — aceasta nu toți o pot ști și spune.

Ne vom lua noi această sarcină, afirmând și dovedind, după actele istorice cunoscute, că Craiova, ca și împrejurimile ei, au făcut parte din moșiile strămoșești ale Basarabilor, a fost, cum s'ar spune într'un limbaj istoric: *avere Bassarabească*.

Afirmând cele de mai sus, nu greșim nimic.

În adevăr, cele mai vechi izvoare istorice, — documente sau inscripții, — care ni vorbesc de Craiova, nu apar de cât pe la începutul secolului XIV-a și în special pe timpul domniei lui Mircea cel Bătrân. Pe vremea aceia de bună seamă Bassarabii, această castă boerească domnia în toată Oltenia, — toată dreapta Oltului — și aveau deci întinse moșii pe care erau înșirate satele domnești. Poate că între acestea, unul va fi fost și satul Craiova, — satul lui Neagoe Vor-

nicul — tatăl Craioveștilor și ruda apropiată a Basarabilor, iar raționamentul istoric care ne face să credem aceasta, va reeși mai bine din examinarea ce vom face documentelor cunoscute nouă, în care urmașii acestor Bassarabi de la începutul sec. XIV-a, vorbesc despre Craiova, ca de o moșie a lor, „veche moștenire Bassarabească.“

Care sînt aceste izvoare istorice?

D-l August Peșacov, cunoscut prin stăruința depusă spre a cunoaște cât mai multe acte și documente vechi cu privire la trecutul Craiovei, ocupându-se cu istoricul bisericii „Sf-tu Dumitru“ din Craiova, a stabilit din inscripția veche a acestei biserici, că acei cari au făcut-o *de iznoavă din temelie*, au fost Matei Basarab Voevod și soția sa Elina Doamna. În această inscripție a bisericii, reproducă în întregul ei în „Schițe din Istoria Craiovei,“ Matei Basarab, fondatorul sau ziditorul din nou al acestei biserici, spune însă ceva de o deosebită importanță cu privire la chestiunea ce ne preocupă, anume că el a zidit această biserică pentru Craiova — „ce a fost moșie din strămoși a Măriei Sale....“. Cu alte cuvinte a zidit sau reînnoit Biserica Sf-tu Dumitru la Craiova tocmai pentru că aci a fost locul șau satul Domnesc al Basarabilor din care și el descindea, — ca o amintire și ca o acțiune a tradiției acestui neam față de orașul Craiovei.

Mai mult: Matei Basarab Voevod arată precis în inscripția de la Sf-tu Dumitru, că „Craiova a fost moșie din strămoși a Măriei Sale.“ Ce va să zică aceasta? Pur și simplu că pe acele vremuri Craiova era un oraș domnesc, iar moșia Craiovei, era socotită ca o moșie domnească, deci care aparținea Domnului, și în special Domnului din neamul Basarabilor. Dar Matei Basarab mai zice: *moșie din strămoșie*. Aceasta însemnează iarăși ca moșia Craiovei și deci și orașul, — satul cel vechiu, — aparțineau Basarabilor din moși strămoși, al căror nume îl purta încă, spre marea lui glorie, Matei Basarab, — și cărora le aparținuse în vremuri moșia Craiovei în deplină proprietate, fiind trecută ca moștenire rînd pe rînd în neamul Basarabilor Olteni.

Ca să se vadă însă și mai bine importanța deosebită a acestei inscripții — document pentru trecutul Craiovei și vechiile

ei legături cu neamul Bassarabilor, credem că nu este lipsit de orice interes istoric, reproducerea acestei inscripțiuni în întregul său, — cu atât mai mult cu cât inscripția este foarte puțin cunoscută. Cu modul acesta oricine va putea judeca prin sine însuși valoarea isvorului istoric de la care căpătăm această cunoștiință:

„În numele Tatălui și al Fiului și al sfântului Duh, întru „sfânta Troiță și întru Dumnezeire nedespărțită vă veacă-i „amin.

„Cu puterea milostivului Dumnezeu ziditu-sau această sfântă „besearecă și sau făcut din temelie de iznovă pre hramu „lui sfântă[i] Dimitrie mirotocivago¹⁾, Creștin și prea luminat „Io Matei Băsărab Voevod Domnu Țărei Rumânești i gos- „podjia ego Elina..., „pântru Craiova fost-au moșie den stră- „moșie a Măriei Sale și sau săvârșit misița Octom.... vă leat „7160²⁾ și au fost ispravnic Danciu Părăianu ot Mile[ști....]³⁾

Așa dar, când Vodă Matei Bassarab spunea în inscripția Bisericii Sf-tu Dumitru despre Craiova: „fost-au moșie den strămoșie a Măriei Sale“, el era în plină cunoștiință de ceea ce punea să se scrie în piatră (pisania) bisericii sale. Craiova aparținuse din moși strămoși Bassarabilor și el însuși era Bassarab. Din genealogia Bassarabilor și a Craioveștilor se vede înrudirea apropiată a acestora, iar Matei Bassarab, prin tatăl său marele Vornic Danciu din Brâncoveni († 1595) era și el un Bassarab înrudit cu Craioveștii⁴⁾, cărora poate le revenise prin tatăl lor Neagoe Vornicul această moșie a Bassarabilor și apoi ea trecuse prin moștenire la părinții lui Matei Bassarab, iar de la aceștia lui însuși.

¹⁾ dătător (făcător) de mir. (N. A).

²⁾ Anul 1651.

³⁾ Reprodusă în „Schite din Istoria Craiovei“ p. 46, unde se află fotografiate cu caractere slavone, originala inscripție de pe piatră aflată pe frontispiciul Bis. Sf-tu Dumitru (înainte de a fi dărâmată).

⁴⁾ O. Lecca, „Genealogia Craioveștilor“ în Familiile boeresti din Muntenia și Moldova.

Cp. N. Iorga: „Răscoala Seimenilor în potruva lui Matei Bassarab“ în A. A. R. Tom. XXXIII p. 16 Nota 2.

O altă inscripție, tot din acea vreme, reproducă tot în lucrarea de mai sus a def. August Peșșacov, învederează din nou, tot așa de categoric, că Craiova a fost moșie a Bassarabilor.

Inscripția este tot de la Matei Bassarab și tot din același an (1651) și privește a altă fundație pioasă a acestui evlavios Domn. E vorba despre inscripția de la fântâna zisă „Popova“ aflată și astăzi în partea de sud a orașului, în drumul spre Jiu, către bariera Calafatului, spre vechiul han al „Chintescului.“ Această fântână pe care def. Peșșacov o numește în lucrarea sa „fântâna Bassarabească“, fiind părăsită și reînviată de Matei Bassarab, — acesta în *pisania* ei, vorbește iarăși de vechii ei strămoși, cari nu pot fi alții de cât Bassarabii sau Craioveștii ce făcuseră vechea fântână. Inscripția are următorul cuprins:

„Această fântână fost-au făcută *den moși den strămoșie „Domniei meale* ci s'au fost părăsit, iar Domnia mea o am „intemeiat ca să fie pomană vă veac.... vă leat 7160. Ispravnic „Danciu Părăianu ot. Milești i Căpitan Stanciu.“

De sigur Matei Bassarab Voevod, cunoscut în istoria țării ca un evlavios Domn și plin de grijă pentru bisericile și mănăstirile țării, nu putea să nu aibă în deosebită grijă locașurile sfinte care aminteau într'un fel sau altul pe înaintașii neamului său și străluciții lui strămoși. De aceea el nu pierdea niciodată ocazia de a îndrepta, reînvi sau înfrumuseța ceea ce făcuse acești strămoși ai săi în amintirea neamului Bassarabesc.

Și ori de câte ori intemeia sau refăcea ceva care de la început fusese Bassarabesc sau era în legătură cu acest neam al Bassarabilor, el nu uita de a spune în inscripția reînviată, cu o adevărată religiositate și mândrie, că vechea clădire sau vechea fântână, fusese a unuia din strămoșii săi Bassarabi. Numai astfel ni s'a putut conserva într'un mod atât de sigur, — prin grija acestui mare Domn al Țării, — prețioasele științe istorice săpate în piatră, adevărate izvoare istorice neînălăturabile, izvoare care, cu privire la trecutul Craiovei și la credința neîndoioasă ce avem că orașul nostru este o veche moșie a Bassarabilor, ne aduc o contribuție așa de

luminoasă și așa de temeinică încât orice altă părere istorică este de prisos.

De aceia stabilind acest adevăr istoric, nu putem de cât să tragem această concluzie: moșia Craiovei, ca și orașul pe care Bănia l-a înălțat mai târziu, nu este alt de cât vechea moșie și vechiul sat al Bassarabilor Olteni, stăpânitori ai atâtor moșii din dreapta Oltului, în secolii XIII-a și XIV-a

George Mil. Demetrescu

Inființarea Orașului Calafat

Calafatul, orașelul oltean ce se ridică dârz în fața Vidinului dușman, nu ființează, ca întocmire urbană, de cât de foarte curând. Locul acesta de vad, incontestabil, este vechi; oștile române, când purtau vitejia străbună în luptele de stăpânire ale Vidinului, de sigur, pe aci au trecut. Și când năvălirile Turcilor deveniră din ce în ce mai copleșitoare, de sigur că și pe acolo și-au găsit cărare. Și multe lupte s'au dat în acest colț de țară frământat cu mult sânge românesc, dar și cu acel al Muscalilor, în ultimele două veacuri!... Parapetele pe care brazda adâncă a plugarului, de aci le-au prefăcut în țarină roditoare în ultimul timp, au mișcat adesea ori curiozitatea mea de copil.

În marginea răsăriteană a Calafatului erau ridicate aceste fortărețe patriarhale, peste cari se putea privi luciul Dunărei și în spatele cărora se ascundeau cei ce pândeau tainele apei.

Tot acest trecut, aducând în discuție și ipotezele genialului Hașdeu, vor fi studiate cu o altă împrejurare. Acum, aci începem să urmărim chemarea la viața modernă a „schelei Calafat”, de către gospodarul Voevod Barbu Dimitrie Știrbei, care fu același întemeietor de așezări orașenești la Severin și Călărași. Din actele ce vom publica, se va desprinde un tablou luminos al acestui colț oltean; se va vedea limpede ce era Calafatul înainte de 1850. Pe baza acestor măr-

turii se va putea scrie o monografie mai completă și mai adevărată decât cea eșită din inițiativa d-lui I. S. Drăgulescu. Este interesant de știut că, la desăvârșirea operei începute de Barbu D. Știrbei, a contribuit, cu bună-voință de multe ori, cu contrarietăți câte odată, Aga Grigorie Otetelișanu, ctitorul și episcopul bisericii Sf. Ilie din Craiova—stăpâna moșiei Calafat—, ajutat fiind de cel mai mare inginer de pe acele vremuri—însuși nepotul Agăi, vestitul Petrake Poenaru.

I.

Noi Barbu Dimitrie Știrbei cu mila lui Dumnezeu
Domn stăpânitor a toată Țara Românească.

Către departamentul credinței

Alăturata aci în copie jalba a neguțătorilor de la schela Calafat, o împărtășim acelui departament și având și înșine în vedere importanța acei schele, pentru dezvoltarea negoțului și trebuința de a se înlesni acolo formarea unui oraș pentru emanciparea locuitorilor săi dupe reconstrucțiile (?) proprietății poftesc pe D-lui Șeful Departamentului a lua înțelegere cu epitropia Bisericii Sf. Ilie și cu o deputație din partea Calafatenilor ca povățuindu-se de cele urmate cu emanciparea orașului Călărași . . . . . al orașenilor cât și al proprietății, să ne sopoie al său raport, pentru o asemenea întocmire de interes opstesc.

Spre acest sfârșit, noi găsim că următoarele baze ar uni într-o toate folosul orașului, cu acel al proprietății.

Să se hotărască una mie pogoane, pentru raionul orașului; dintr'aceasta să se destineze două sute pogoane pentru locuri de case, afar de ulițe, piețe și bulvar. Iar prisosul de pogoane să rămâie pentru islaz al orașului. Tacsă ce va fi să se plătească, pentru cumpărarea locurilor de case să se facă de patru clase, adică șase lei de stânjenu quadrat pentru cele de frunte 25 pogoane, patru lei de stânjenu quadrat pentru 50 pogoane de a doua calitate, trei lei de stânjenu quadrat pentru alte 50 pogoane de a treia calitate și doi lei de stânjenu patrat pentru 25 pogoane de a patra treaptă.

Banii să primesc treptat ce să vor vinde locurile. Iar orașul să se declare înființat și slobod îndată ce să va aduna o sumă de o sută douăzeci de mii lei No. 120,000.

Urmează iscălitura Mării Sale.

No. 1558

1851 Oct. 27

Prea înalțate Doamne

Schela Calafatului după cum I. V. o cunoașteți mai de aproape decât oricare altul, este una din cele mai însemnate schele din România; încă cu multe ecsporturi și alte obiecte a putut merita de a fi cunoscută de mai multe porturi ale Iropi, încât oricine (?) aude numirea de Calafat își închipu-este că acest loc va fi înzestrat cu vreun oraș slobod împodobit cu mai multe case după atâtea... ce are acest pământ.

Iar când soarta comerțului aduce pe cineva de vine într'ân-sul nu vede în sat, decât vre-o 7—8 case negustorești care și acestea plătesc un embatic foarte scump de zece și douăzeci parale la stânjén cvadrat, pă fiecare an. Și cu niște condiții mărgenite ca să nu se speculeze cu ele ceva fără numai cu casa și magazii de produse și supuse mai totdeauna în dispozițiile proprietăți. Căci Prea I. D. atât călătorii cât și noi cei ce ne aflăm locuind în această proprietate, cercăm întru toate o mare nemulțumire mai vârtos pentru cele mai întâi trebuințe

din care pricină desgustează pe toți cei ce ar vrea să statornicească în această schelă și prin urmare niciodată nu să poate începe vre-o frumusețare sau vre-o populare mai mare. Și făcând ca în public să vorbească cu I. V. aveți cuget a face și aicea un orașel precum ați făcut și la Călărași, îndemnați fiind și noi întemeile acestea, îndrăsnim a ruga plecați pe I. V., ca să nu lăsați în dorit(?) aceasta mărinimoasă faptă pe al căreia temei și noi am început a ne pregăti și clădi binale, căci credeți Prea I. D. căci după poziția ce are, se va face în scurtă vreme un oraș însemnat, ai căruia concetățeni, vor fi datori totdeauna să aplaude numele Pr. In. Voastre.

(Iscăliți 37 neguțători)

Iată acum și încheerea judicioasă ce face comisia deputaților Calafatului:

Către Supt. Cărmuire,

Potrivit poruncei cinstitei supt-cărmuirii cu No. 3192 dela 14 ale următoarei pe lângă care ni s'au alăturat în copie atât opisul Mării Sale Prea Înălțatul Domn cu No. 1558, cu Jalba locuitorilor Calafatului, cât și porunca cinstitului departament al credinței cu No. 3429; și prin care ni se face cunoscut că noi supt însemnați suntem aleși prin acest înscris dă cei iscăliți în Jalbă ca deputați asupra lucrării pentru informarea acestui oraș și emanciparea lui, și tot de odată ne îndatorează ca prin înțelegere cu D. Epitrop al Bisericei Sf. Ilie a căreia proprietate este moșia Calafatului, să pășim întru îndeplinirea celor poruncite, întocmai cu cea mai mare băgare de seamă și eczactitate și rezultatul să-l încunoștiințăm cinstitei supt-cărmuirii prin hârtie, ca și dânsa să-l supue cinstitei Cărmuirii după cerere.

Următori fiind, ne-am adunat în mai multe seanțe prin înțelegere cu d-nul Marele Aga Grigorie Otetelișanu ctitorul și epitropul Bisericii Sf. Ilie și puind înainte planul care încă din anul 1845 s'au ridicat de însuși D-lor, când s'au regulat orașelul și s'au așezat satul la linie, am chibzuit mai întâi clasificarea locurilor a 200 pogoane ce cuprinde orașul destinat, întocmai după luminatul opis, însă cele 25 de pogoane de clasa I ce prin luminatul opis să hotărâsc a avea preț de câte șase lei stânjénul cvadrat, văzându-se de noi că după poziția locului nu este cu dreptate a fi toate dă o potrivă supuse la același preț, căci fiind unele la poziție bună în piață unde să poate face prăvălii pentru toată speculația, care încă de mai nainte după calitatea locurilor plătesc embatic dă 20 parale la stânjén cvadrat, ear altele mai cu depărtare de piață unde nu poate face cineva alt de cât case dă locuință, și care până acum au plătit câte zece parale de un stânjén cvadrat, pentru aceasta prin înțelegere cu toți aceia cari au avut în stăpânire cu embatic locuri și câți s'au aflat aici, am chibzuit ca acele locuri dă frunte să fie cu un

preț mai ridicat până la opt lei de stânjen pătrat iar celelalte s'au scăzut treptelnic până la prețul de 5 lei precum pă larg și cu bună deslușire să arată în osebită foaie subțînsemnată de noi toți acei proprietari ai locurilor ce s'au aflat aci de față, cu care chip toți s'au mulțumit și bani ese (sic) întocmai după cum să hotărăște în luminatul opis, ear celelalte trei clase au rămas tot în prețurile hotărâte prin luminatul opis. De cât am osebit numai fiecare clasă cu locurile ei după numerile ce li s'a însemnat pe plan precum printr'această foaie se vede. Cât pentru raionul orașului, osebirea prisosului pentru islaz și celelalte lucrări enginerești ce se mai copriind în porunca cinstitului departament al credinței a se mai face, D-lui Marele Agă Otetelișanu are pă un inginer dintre conlucrătorii D-lui, orânduit spre aceasta și carele au și lucrat ce s'au putut până a nu cădea zăpada, și să făgăduiește D-lui că după ridicarea zăpezi să va săvârși toată lucrarea. Aceasta fiind urmarea din parte-ne, o supunem în cunoștința cinstitei suptcârmuirii, alăturând tot deodată și forma clasificăției locurilor.

1851, Dechemvrie 20.

Adăogăm și interesul ce poartă chestiunei Aga Grigorie Otetelișanu. El scrie inginerului Simion Ion pentru grăbirea lucrărilor:

Simioane,

Iată ți se trimite planul ce veniște dela București nedeslușit și l'am trimis nepotului Poenaru, și D-lui mi-l întoarce cu deslușirile ce le vei vedea într'ânsul; și silește a isprăvi cât s'o putea mai în grab planul general al orașului Calafat ce ți-am lăsat să-l copiezi, așezând și locul carantini precum și spațiul împrejurul ei și celelalte ce se mai văd pe planul ce ți trimit. Și apoi să te repezi fără zăbavă la mine la băile Olăneștilor, aducând atât planul ce-l copiezi cu aceasta ce ți se trimite și cu cel întors dela București, iar pe cel întors să-l îndreptăm după acesta. Și să-ți dau împreună și cu scrisoare din parte-mi către deputații orașului Calafat ca să pue în faptă fără cea mai mică zăbavă vânzarea locurilor că mi scrie D-lui nepotu Poenaru că peste zece, mult cinci-

sprezece zile, Măria Sa Vodă o să viziteze și Calafatu și că dorește să găsească lucrarea vânzării locurilor în toată activitatea și în cea mai bună orânduială ce mi-a descris în scrisoarea D-lui și care ți-oi arăta-o prin grai. Pentru venirea la băile Olăneștilor vei lua o căruță mică de poștă cu 4 cai cu plată care o va face d. Saba Ioan, din bani biserici Sf. Ilie, căruia îi vei arăta scrisoarea aceasta și-i vei da adeverință pentru ei, că i-ai primit în socoteală-ți. Această plată se va face pentru venire și întoarcere, ca să nu mai zăbovești pela Râmnic cu scoaterea altui mizil (sic) pentru întoarcere-ți.

De care cumva nu vei înțelege bine deslușirile făcute pe planu ce ți trimit, să le lași a le așeza la Olănești, după ce vei veni la mine ca nu care cumva să se facă vre-o greșală și să fim siliți a rade și a îndrepta, Scrisoarea către D-lui nepotu Poenaru să o dai D. Fontanini¹⁾ rugându-l din parte-mi să o pue în plicul școalei și să scrie să o dea fără cea mai mică zăbavă, ca să nu să zăbovească ca cea de mai nainte, fiind foarte grabnică.

Gr. Otetelișanu.

1852, Iulie 12.

Recea²⁾ — Către Simion Ioan Ingeru.

* * *

Simioane, Dela D-lui nepotu Ruginski aflai că ai venit la Râmnic și că n'ai cu ce să vii aici, din pricina cailor de poștă, că ar fi duși cu suita Mării Sale lui Vodă, pentru care iată ți trimisai caii postalionu'tui meu câte șase cu o căruță mică a D-lui nepotului Ruginski, și grăbește de vino pă noapte căci Măria Sa Vodă zorește lucrarea emancipării orașului Calafat.

Gr. Otetelișanu.

1852, Iulie 20.

T. G. BULAT.

¹⁾ Postul director al liceului din Craiova.

²⁾ Comună rurală în plaiul Horezului.

Terapeutica empirică la noi și aiurea

Expresiunea de „medicină empirică“ se întrebuințează azi pentru a desemna medicina băbească, șarlatanească. De fapt empirismul se sprijină exclusiv pe rezultate experimentale, nesustținute de vre-o teorie sau raționament. Expresia de empiric (de la *en* și *peira*—experiență) ignorează noțiunea de știință, ba îi devine chiar antagonistă, apropiindu-se mai mult de noțiunea de: șarlatan. Nu e medic care n'ar repudia titlul de empiric, ce implicit i-ar nega calitatea de învățat; și totuși nu este știință unde empirismul să fie mai generalizat ca în medicină. Nu este oare medicina prin excelență o știință experimentală? Și dacă azi cunoaștem bunăoară nenumărate teorii și formule iscodite pentru a explica acțiunea chininei asupra agentului provocător al malariei, înseamnă aceasta că știm exact cum lucrează chinina? Și dacă nu o știm, ar fi oare un cuvânt să disprețuim chinina și să-i negăm acțiunea sa anti-paludică? Eficacitatea unui medicament se judecă, fără îndoială, nu după teoriile și raționamentele la care dă loc, ci după rezultatele ce se obțin. Sinteza mintală, fără experimentațiune, n'a reușit încă a descoperi medicamente; în schimb experiența, fără altă rațiune, a statornicit unele tratamente care perseverează, care s'au înrădăcinat de veacuri în popor și care, pe lângă puterea tradiției, mai au și pe aceea de a vindeca adesea.

Nu trebuie dar să ne grăbim a svâgii disprețul nostru tratamentelor empirice poporane; nu trebuie să le condamnăm în bloc cu prea multă ușurință și fără a le cerceta. Ventuzele și venesecția (lăsările de sânge) atât de utile în medicină, sunt operațiuni pur empirice. Părerile sunt împărțite când e vorba a explica modul lor de a acționa asupra organismului; asupra rezultatului, favorabil însă în anumite cazuri, toți sunt de acord.

De altfel toate tratamentele vechi sunt produsul unor îndelungate experimentări; și dacă multe din ele, din diferite împrejurări, au dispărut din tratatele medicale, ele s'au conservat încă în tradiția poporului. E drept că unele sunt atât

de modificate, de amplificate, de înzorzonate cu practici suprapuse, murdare sau prostești, încât cu greu mai poți distinge punctul de plecare—medicamentul inițial. Trebuie însă ca în cercetarea lor să știm a face partea superstițiilor și practicilor năroade, isvorite din imaginațiunea bolnavă a vreunei vrăjitoare, și să putem desprinde din complexul de practici elementul care vindecă.

În toate țările din omenire există o terapeutică poporană empirică, și cercetarea ei e foarte prețioasă. Rezultatele, la cari am ajuns studiind pe cea obișnuită în Oltenia, sunt surprinzătoare.

Astfel, în foarte multe localități am găsit obiceiul de a trata rănilor sau „bubele“ punându-se, pe lângă alte oblojești, și câte o legătură strânsă deasupra rănei, la mână, braț, picior. Acest tratament e azi preconizat în medicina oficială și cunoscut sub numele de tratamentul lui Bier.

În Dolj (Filiași și împrejurimi) se tratează diareele și diferitele infecțiuni intestinale prin chiag de miel; acesta nu este altceva decât tratamentul foarte modern prin acid lactic, sau prin fermenți lactici.

În regiunea de nord a Doljului, în unele localități din Mehedinți și Gorj, vrăjitori meșteri aplică pe bube sau răni, ce nu se vindecă curând, câte un testicul de câine, tăiat în două, sau un pui mic de găină tăiat de viu. În regiunea Dunărei (Hunia) se aplică o broască spintecată de vie. În Filiași și împrejurimi, broasca vie fiind după spusa bolnavilor prea rece, se preferă pisica. Se ia un pisoi și se taie de viu, se scot intestinele, și încă cald fiind se aplică pe bubă. Dacă până a doua zi nu scade edemul inflamator, se toarnă apă ferbinte peste pisoi și se aplică din nou pentru alte 12 ore. În Belot se face același lucru cu porumbei sau coțofene vinete spintecate de vii.

De sigur că, în toate părțile, această operațiune este însoțită de descănțețe diferite, de practici diferite. Fondul însă e același, și dacă animalele sacrificate diferă după localități, toate însă, pentru a fi de leac, trebuie spintecate de vii. „Câtă barbarie!“ — s'ar indigna firile sensibile; — câtă adevăr! trebuie să răspundă observatorul rece și iscusit. Toate

aceste animale, spintecate de vii, lasă să se scurgă din ele sângele, serul lor atât de bogat în celule albe, mâncătoare de microbi; și astfel norodul, în loc să procedeze ca noi, să întrebuințeze substanțe chimice, care să omoare e drept microbii, dar, odată cu ei, și celulele vii din țesăturile noastre, — celule tocmai chemate să lupte în contra invaziunii microbilor —, vine și le ajută, aducându-le în ajutor și altele din corpul animalelor sacrificate. Astăzi acest adevăr a fost recunoscut în știință; pansamentele cu ser sunt în cea mai mare stimă.

Deosebirea între aceste două tratamente este că: în știință serul este obținut în laboratoare și pus în sticle, iar în popor este preparat „ex tempore” prin sfâșierea unui animal. Dacă procedeul nu e mai civilizat, nu este de sigur mai puțin favorabil.

Nu e localitate în Oltenia, unde să nu se trateze Sifilisul cu „fumuri”.

Fumurile sau fumigațiile au de scop de a introduce în corpul omului mercur pe cale inhalatorie. Bolnavul, așezat pe un scaun, deasupra unui lighean cu cărbuni pe care se toarnă cantitatea necesară de mercur în gogoloaie, este acoperit peste cap cu o pătură. Mercurul evaporându-se este aspirat de pacient, care introduce astfel o cantitate oarecare de mercur în corp. Procedeul e cunoscut în medicină, dar abandonat azi din cauza dificultăților de a doza cantitatea de medicament absorbit. E drept că astfel de tratament făcut în mod intempestiv, provoacă adesea accidente grave; trebuie să recunoaștem însă că el este capabil și de vindecări multe și durabile.

Un distins medic din Craiova mi-a relatat cum o femeie tânără, văzută de D-sa într-o localitate din Gorj și diagnosticată clinicește după un examen relativ sumar de tuberculoză pulmonară, s'a prezentat după trei luni perfect vindecată în urma unui tratament cu „fumuri”. De sigur că n'a fost de cât un sifilis pulmonar, vindecat prin absorbția mercurului pe cale inhalatorie.

Dar, partea extrem de interesantă în această chestiune, este rapiditatea cu care se produce vindecarea; una, două,

sau cel mult trei ședințe sunt suficiente. Aceasta se datorește probabil nu atât absorbției mercurului, cât faptului că cei pricepuți adaugă în compoziția gogoloaielor pentru fumuri, pe lângă mercur și arsenic¹⁾, șoricioaică.

Fără îndoială că, acestei fericite asociațiuni se datorează vindecările rapide și durabile obținute de empirici, adevărate sterilizări instantanee a organismelor. Și iată dar că și Erlich, preconizatorul tratamentului prin Arsenic — 606 — Neo-Salvarsan —, are precursori, precursori modești ce se ascund în mai toate satele din Oltenia.

Aceste patru exemple dovedesc în destul că, dacă în loc de indignare și dispreț, s'ar fi întâmpinat cu bunăvoință și rațiune practicile noastre empirice, numele acestor tratamente nouă, primite azi în medicină, ar fi poate românești și nu streine.

Dar foarte interesantă mai este studierea medicinei empirice și din alt punct de vedere, pe care nu l'am văzut scris nicăieri: din acel etnografic. Se studiază în etnografie costumele, obiceiurile, practicile religioase sau superstițiile, anecdotele; terapeutila empirică însă, nu! Și totuși, nu este nimic care ar putea să ne arate cu mai mult temei influențele streine, decât terapeutila empirică.

Un tratament nu se inventează, nu poate fi produsul unui singur om; el s'a siatornicit numai după multă dibuială și cu contribuțiuni multiple. Când însă a câștigat drept de cetate, când a fost adoptat de un popor, el nu mai pleacă; acolo unde e poporul e și el; unde merge acel popor, merge și el.

Similitudinea tratamentelor la diverse popoare ne înfățișează dar, netăgăduit, legăturile ce au trebuit să existe între aceste popoare, și studiul acesta ar deschide orizonturi extrem de bogate.

Civilizațiile suprapuse s'au manifestat întotdeauna prin modificări în credințe, și dintre credințe cea mai pipăibilă era fără îndoială terapeutila. Medicina este în strânsă legătură cu credința; acest adevăr e azi erijat în dogmă, și penetrația

¹⁾ Dr. Ch. Laugier, „Sănătatea în Dolj” 1910, pagina 69.

pacifică nu se face azi, de Englezi sau de Francezi, decât cu arma într'o mână, e drept, dar cu fiola cu medicamente în cealaltă. Pe dată ce cuceresc o localitate, o regiune, un ținut, înainte de a instala o școală, înainte aproape de-a instala cazarma, ei instalează post de ajutor medical cu care câștigă, mai sigur decât cu orice, încrederea și recunoștința indigenilor cuceriiți. De altminteri procedeul nu e poate nou. Nu ca cuceritori, dar ca negustori și în special colportori de medicamente, și-au răspândit Arienii limba și civilizația în Europa și în mare parte din omenire, reușind singuri ei să o generalizeze și statornicească până acum.

Din exemplele citate mai sus, obiceiul de a se obloji cu paseri spintecate de vii îl regăsim în Italia de Nord și în unele părți din Franța. De unde acest obicei, căci de el nu se vorbește în terapeutica romană? Negreșit, nu e îngăduit să risici o teorie după simple impresiuni; nu m'ar surprinde însă dacă s'ar dovedi că acest obicei este mai vechi decât civilizațiunea romană, că a aparținut civilizațiunii Celtice, civilizație ce plecând din centrul Europei s'a răspândit mult înainte celei latine, și care necontestat a influențat mai mult decât se crede îndeobște asupra poporului nostru Dacic.

Chiagul în afecțiunile gastrice este, incontestabil, de origină mongolică și poate chiar uralo-mongolică, patria laptelui închegat, iaurtului, kefirului și kumisului. Cine ne va spune însă dacă acest tratament va fi fost lăsat în țară de Bulgari, de Turci, sau de alte seminții asiatice perindate prin văile noastre?

Tratamentul sifilisului prin fumuri de mercur și arsenic ne vine tot din Orient; el ne-a fost adus în Europa de pravoslavnicii cavaleri, cari mergeau în cruciadele lor să caute la locurile sfinte de sigur cu totul altceva! Influența Orientului, în civilizația noastră medicală empirică, a fost de altfel covârșitoare.

În Orient se întrebuițează încă foarte mult ca tratament așa numitele „Bezoare“. Ele constituiau un tratament atât de reputat, încât Șahul Persiei, în 1808, n'a găsit alt dar mai prețios de trimes lui Napoleon I, decât trei bezoare veritabile. Bezoarul (Lapis bezoardicus) este o concrețiune calcaroasă,

care se formează în stomacul unor gazele și capre din Himalaia. Sunt însă și bezoare de calitate mai inferioară, bezoare factici, care nu sunt decât ochi de raci—calculi vezicali, sau pietre calcaroase.

Dacă bezoarele, trimise de Șahul Persiei au produs o nedumerire împinsă până la stupoare la curtea lui Napoleon, aci la noi, în poporul nostru, în Oltenia cel puțin, n'ar fi produs nici o mirare. Într'adevăr nu e localitate unde să nu se întrebuițeze pietre roșii sau albe, frecate în apă sau în rachiu, pentru diferite iritațiuni ale mucoasei stomacale. Deși mai rară, dar și întrebuițarea ochiului de rac e destul de răspândită.

Tratamentul în sine n'are nimic extraordinar, calcarul din pietre lucrând în iritațiunile însoțite de hiperaciditate întocmai ca și medicamentele noastre alcaline.

Tot din Orient, din îndepărtatul Orient, ne vin unele practice în relație nu chiar cu terapeutica, dar cu terapeutica preventivă empirică, dacă am putea zice așa.

Transcriu din „Sănătatea în Dolj“¹⁾ un obicei ce se găsește descris de *Deniker* (Races et peuples de la terre, pg. 285) și la unele popoare mongolice precum și la triburile Dayak din Oceania, și anume schimbarea numelui pentru ca să nu 'l mai găsească și recunoască duhul rău. Acest obicei e foarte curent la noi: se schimbă numele când copiii mici se îmbolnăvesc după „pierit“, sau după „epilepsie“.

„Primul copil născut viu — după unul sau mai mulți născuți morți, dar la termen — se numește „după pierit.“ Acestui prim copil viu i se schimbă numele adesea, i se îngăure urechea și i se pune un cercel pe care stă scris al doilea nume. Cel dintâi nume se scrie pe o cărămidă, care se aruncă într'un râu. În unele cazuri copilul se botează a doua oară, dar noaptea și fără pompă.

„Altă dată când copilul n'a fost tămăduit după încercările de mai sus, se dă de a „Bogdea-proste“, adică copilul bolnav se grijește de preot, printre foarfeci deschiși și peste

1) Dr. Ch. Laugier Sănătatea în Dolj (1910, Tip. Samitca) loc. cit.

mormântul unui necunoscut și o altă persoană primește copilul peste mormânt zicând: Bogdea-proste!

„Se grijește copilul peste mormântul unui necunoscut pentru ca „duhul rău“ căutând sufletul mortului necunoscut să scape copilul bolnav.

„In comuna Filași (Dolj), înbolnăvindu-se copila Voica Gătan și prezentând convulziuni, i s'a ars noaptea un „stat,“ s'a scris numele de Voica pe o cărămidă, care s'a aruncat în Jiu și i s'a dat numele de Rița, pe care îl poartă și azi; Rița M. Dănilă. Constantin Ciucă Iova, de ani 23, astăzi poartă numele de Mărin.

„In comuna Florești, Gh. I. Dragă Istrate, ani 34, astăzi poartă în livretul militar numele de Ion. Ion Barbu Stancu, ani 31, în livretul militar poartă numele de Nicolae, controlat după actele stării civile din anii 1876—1879.

„În comuna Țânțăreni, Floarei lui Ioan Gh. Puciu i s'a zis și zice Ana, de ani 14. Lui Iancu Gh. Nae i se zice Horică, ani 21. Lui Ioan, fiul Mariei Gh. Berbece, îi zice Barbu, de 2 ani și jumătate. Rada I. Florican, ani 30 (moartă), s'a numit de botez Caterina“.

Cât de interesant ar fi să se poată stabili filiațiunea acestei credințe!

* * *

Eficacitatea unui medicament este considerată în popor cu atât mai mare, cu cât el este mai rar, mai greu de obținut, sau mai murdar. Nu este popor din Europa sau din Asia, care să nu întrebuințeze în terapeutică sa empirică medicamentele cele mai murdare. Nu avem pretenția să cunoaștem toate medicamentele empirice din Asia, nici măcar toate cele din Europa, dar enumerând pe cele mai principale, putem afirma fără teamă de a putea fi contraziși și spre surprinderea celor ne inițiați în aceste chestiuni, că nici odată în Asia n'au putut exista medicamente atât de scârboase și de macabre ca în Europa Occidentală, în Europa, cea cu mai multă civilizație! Reproducem aci dintr'o broșură publicată în 1693 de un oarecare Pomet — în Franța — (lucrarea citată în No. 31 din 1913 al revistei „Biologica“) câteva pasagii edificatoare în această privință:

„*Mumiile* umane, preparate de cei vechi cu atâta grije și atât respect de cultul morților, serveau drept medicament și erau debitate în drogherii; se făceau chiar falsificări“.

Trebue să recunoaștem că această practică macabră era, la epoca scrierei lui Pomet, pe cale să dispară; dar acesta spune textual că „medicii n'au șters încă *mumia* din ordonanțele lor“, și că „mai sunt încă persoane care vor s'o întrebuințeze. Se socotește ca bună pentru a împiedeca sângele de a se încheaga în corpul omenesc, în special în cazuri de contuziuni; și,—adaugă foarte calm Pomet—se mai întrebuințează cu mult succes și pentru prins pește“!...

Dacă *mumia* pierde din reputație, în schimb „*untura*“ ori „*untul de spânzurat*“ e foarte căutat. Pomet se plânge de concurența pe care călăul o face droghiştilor, căutând în acelaș timp să-și facă și nițică reclamă: „afară de *mumia* pe care clienții o pot afla în prăvăliile noastre, mai avem de vânzare și axunge umană... dar de oare ce, după cum bine se știe, la Paris ea se vinde de către călău celor ce au nevoie, spițerii și droghiştii n'o mai pot vinde decât foarte puțin; totuși aceea pe care o avem de vânzare, fiind preparată cu ierburi aromatice, este fără îndoială mai bună decât cea preparată de gealat“!...

Pomet mai vorbește și de alte preparate ce se extrag din corpul omenesc, cum sunt sărurile fixe și volatile din sânge, din craniu, din păr, din urină și din alte preparate chimice.

Mai departe un oarecare Charas, care a locuit multă vreme în Anglia, ne arată că „droghiştii din Anglia și mai cu seamă cei din Londra, mai vând și *capete de morți*, acoperite de o spumă verzuie, care se numește „*Usnee*“, fiindcă are asemănare cu usnea sau spuma ce se face pe stejari. Această *usnee* crește pe suprafața și în laturile craniilor oamenilor spânzurați și care au stat lungă vreme atârnați de furci. Ea provine,—după spusa lui,—din faptul că zămurile ce la om se urcă la suprafața pielii pentru a hrăni peri capului și ai barbei, ne mai găsind părți carnoase în care să 'și producă efectul, dau naștere acestei spume, care acopere tot capul“.

Droghiştii engleji expuneau în vitrină aceste crani acoperite de mucigaiuri; ele se expediau și în streinătate, mai

cu seamă în Germania, unde serveau la prepararea *unguentului simpatic* sau *constelat*, foarte recomandat în contra epilepsiei.

Craniile spânzuraților de mai de mult aveau virtuți terapeutice speciale, zice Pomet; dar el găsește că „craniile criminalilor spânzurați de curând, curățite de părțile moi, golite de creeri și de tot conținutul lor, spălate, uscate și tăiate cu ferăstrăul, compun un medicament mult mai energic ca cel dintâi“!....

Nu se poate desigur imagina ceva mai scârbos și mai macabru, și refuzăm să credem că poporul Francez sau Englez s'ar fi dedat singur la astfel de practici, dacă n'ar fi fost îndrumați de vrăjitori țigani, dar cu aere de învățați, din acele timpuri.

În alt articol vom arăta toate medicamentele întrebuițate de popor în Oltenia; până atunci putem însă afirma că nicăeri nu se poate vedea ceva asemănător.

Din terapeutica „coprologică“, ca să 'i zicem așa—și care este universal răspândită,—la noi se întrebuițează în special balega de vacă, fie proaspătă în cataplasme, fie uscată, fie arsă sau prăfuită; balega se obișnuiește în nenumărate cazuri. Ea constituie medicamentul cel mai la îndemână, și se explică prin predilecția țaranului nostru, prin dragostea nemăsurată ce Românul are pentru boii săi.

De altfel este un fapt de observație, pe care, constatându-l mai de mult, îmi place să-l repet: popoarele își asimilează, își adoptă, conviețuiesc cu animalul care se apropie mai mult de firea lor; iar prin felul animalului și îngrijirea ce i se dă în anumite regiuni, se poate deduce firea și felul de trai al omului. Arabul și calul său fin și nervos, bulgarul și bivolul său de o potrivă de încăpăținați, românul și boul său de o potrivă de harnici și de răbdători, sunt exemple incontestate despre aceasta.

Dacă la acest medicament vom adăoga câteva burueni și descânțece, vom complecta aproape tot arsenalul nostru terapeutic popular. Asupra celor din alte țări, are necontestatul avantaj, că nu este nici prea stupid, nici prea murdar și mai cu seamă că, dacă nu face bine, nici rău nu face, și prin aceasta nu pierdem nimic.

Dr. Ch. Laugier.

GURBĂNELE

Într'un vocabular cu titlul „*Vorbe Oltenești*“, alcătuit din cuvinte ce nu sunt trecute prin dicționare, sau care în Oltenia au și alte înțelesuri,—vocabular ce va apare în Convorbiri Literare,—la cuvântul *Gurbâne* scriam: „*Gurbâne* sau *praznicul alor sfinte* e un praznic ce-l fac Rudarii în ziua de Sf. Ghiorghe sau la Ispas.

Acest praznic foarte curios, dupe cum se va vedea mai la vale, e făcut numai de cei *luați din sfinte*, cari au rămas *damblagii* de vre-o mână, de gură, de vr'un picior sau de cine știe ce. Credința luării din sfinte e cunoscută destul de bine și de Români, dar nu fac nici un praznic pentru a'nbuni pe sfinte, pe milostive, ca să-i vindece.

Ca o curiozitate, iată cum se face acest praznic: De îndată ce omul e luat din sfinte, pune pe o femeie bătrână, iertată de păcatele lumesti, să se roage la sfinte, să-i spue ce trebuie să facă pentru a se vindeca. Sfintele îi spun în vis ce fel de praznic să facă și în ce zi.

În ziua de Ispas sau de Sf. Ghiorghe, după cum îi e ziua aleasă, bolnavul cumpără un miel alb (să nu fie însă pătat mult cu negru, sau negru de tot), trei sticle de vin, și pleacă într'o poiană curată în pădure. Odată cu el merg și alți oameni, dar curați—să nu se fi alăturat cel puțin două săptămâni de femeie¹⁾—și îmbrăcați ca 'n ziua de Paști; merg și femeii, tot curate, și copii, că ei sunt curați. Fac o groapă și junghie mielul deasupra ei, ca să se scurgă sângele în ea, apoi îl jupoae bine, să nu rămăe plotog (chiar urechile trebuie să rămăe în piele). După aceea se șterge cuțitul pe frunze verzi, și cu el spintecă mielul jupuit, îi scoate măruntaele și le curăță svărlind murdăria în groapă. Măruntaele se fierb și se vară iarăși, în miel, cusându-se burta cu un surcel subțire verde, ca să nu pice măruntaele. Astfel pregătit, mielul se vară într'o frigare de lemn verde, făcută atunci, și se frige la foc, răsucindu-se numai într'o

1) Ce se cuprinde între linioare nu e trecut în vocabular.

parte, și stropindu-se din când în când cu saramură, cu un mătăuz făcut iarăși atunci dintr'o crecuță verde cu frunze. În vremea asta se atărnă căldarea de mămăligă pe cocae¹⁾ și se pune o ulcică nouă cu apă la foc. Se face o mămăligă, două, precum și cinci azime de făină de grâu curat.

Când mielul e fript se rupe în două, și o jumătate se pune lângă groapă, iar cealaltă se rupe în trei bucăți și se pune pe trei mese. Din azime, două se pun lângă groapă, iar trei se 'mpart: câte una pe fiecare masă. Mămăliga iar așa: se pune jumătate lângă groapă, iar jumătatea rămasă se 'mparte pe trei mese.

Se așează toți la mese și, înainte de a începe să mănânce, unul mai bătrân zice: *Voi sfintelor, voi bunelor, să dați snaga și puterea lui cutare, că el v'o prăznui din an în an, c'un berbece gras, cu trei buți de vin și cu trei cuptoare de pâine. Dați snaga și puterea lui, din vârtutea lui, că el v'o prăznui din an în an și v'o prăznui cât o fi el.* (Baia de Aramă—Mehedinți). Sau se roagă trei inși (Hinova—Mehedinți) zicând: *Voi sfintelor și milostivelor, aduceți-vă aminte de cutare. Dați-i snaga și puterea și vârtutea, în tot corpu lui, în toate oasele lui, că el v'o purta de grije din an în an, c'un berbece gras, cu'n cuptor de pâine și c'o butie de vin.*

În vremea acestei rugăciuni bolnavul stă cu mâna dreaptă la piept. Pe urmă mănâncă limba mielului și după asta e slobod să mănânce și ceilalți. Vinul e beut numai în trei rânduri, bând toți la rând dintr'o ulcică nouă. După ce termină cu cele puse pe mese, și nu s'au săturat, pot să mai mănânce, dar lângă groapă.

Tot ce rămâne dela ospăț, fie chiar o jumătate de miel, se bagă 'n groapă; se spală și mesele și tot se pune în groapă. Frigarea în care s'a fript mielul și cocaia pe care s'a atărnat căldarea de mămăligă se rup în bucăți, se vără în groapă și se bat în pământ cu muchea săcurei. Se pun în groapă chiar și cărbunii ce rămân de la foc și se acopere tot cu pământ.

1) „Un lemn înfipt lângă vatra focului, pe care se agață căldarea la fiert.” (din acelaș vocabular).

Acest ospăț poate fi făcut de doi luați din sfinte în aceiaș poiană, la acelaș foc, dar trebuiesc făcute două gropi.

Ceeace este interesant e că pe unele părți (Baia de Aramă—Mehedinți) e făcut și de Români cari sunt luați din sfinte, fapt care m'a făcut să dau ca vorbă oltenească „Gurbănele”. Cuvântul e cunoscut de Olteni numai acolo unde sunt Rudari. Românii luați din sfinte cari nu fac acest praznic, pentru a se tămădui iau parte la sacrificiul pe care'l fac Rudarii. Când un Rudar nu poate să prăznuiască în ziua numită, se duce într'o poiană curată și se roagă: *voi sfintelor, bunelor, să mă iertați că n'am putut să vă prăznuesc și face praznicul altă dată.*

Se știe că Rudarii au fost și sunt și azi socotiți ca Țigani. Cei cari s'au ocupat cu Țigani pomenesc pe Rudari ca pe o clasă a lor. Așa Mihail Kogălniceanu¹⁾ spune: „Les cigains de la couronne se subdivisent en quatre classes: les Rudarii ou Aurari qui ont seuls le droit de chercher l'or dans les rivières”. Această însemnare s'a repetat și la Poissonier²⁾, Margot³⁾, Bernard⁴⁾ și alții. Dicționarele iarăși ni-i arată Țigani⁵⁾.

În cercetările noastre însă ne-am isbit dela început de o deosebire totală între Țigani și Rudari.

În primul rând: sacrificiul pomenit mai sus nu-l au nici unii dintre Țigani. Apoi Rudarii nu știu țigănește; limba vorbită de ei e cea românească; am auzit că unii sunt veniți din Serbia și că pe lângă limba românească mai știu și sârbește. Faptul nu trebuie trecut cu vederea, fiindcă dintre Țigani, numai din cei de vatră, așezați de la desrobire între Români, au început a-și uita limba; dar Țigani nomazi și cei angajați la moșii, Țigani de sălaș, nu și-au ui-

1) Michel de Kogălnițan Esquisse sur l'histoire, les moeurs et la langue des Cigains. Berlin 1837 p. 12.

2) Poissonier Alfred. Notice sur les Tsiganes ou esclaves Zingares de Moldavie et de Valachie. Boucourest 1854 p. 62 și în Les esclaves Tsiganes dans les principautés danubiennes Paris 1855 p. 60 de acelaș autor.

3) Theodore Margot. O viațorie în cele șaptesprezece districte ale României Buc. 1859 p. 27.

4) Bernard H. Moeurs des Bohémiens de la Moldavie et de la Valachie Paris 1869 ed. II-a p. 31.

5) v. în A. de Cihac Dictionnaire d'étymologie daco-romane. Francfort 1879 și în Dr. H. Tiktin Rumänisch-Deutsches Wörterbuch Buc. 1911.

tat-o. Dacă Rudarii ar fi fost Țigani, în felul cum trăesc ei în cete izolate, cu bordeele lor în păduri, ar fi fost exclus să-și piardă limba.

Rudarii nu au organizație și obiceiuri juridice ca Țiganii, fiecare sălaş având un vâtaf—pe vremuri numit voevod, jude sau bulibașă — care conduce ceata și judecă pricinile dintre ei—, organizație ce se constată prin documente că datează încă din vremurile în care au apărut la noi¹⁾. Nu au obiceiuri asemănătoare la nuntă, cum ar fi cumpărutul fetei; nu cunosc locuința de pânză — cortul —, nu lucrează fierul; nu au talent muzical, și altele. Ei lucrează numai lemnul și nu putem fi lămurii cum Rudarii nu se mai ocupă cu extragerea aurului, cum pomenesc autorii mai sus citați. Cei cari se ocupă cu lucrarea lemnului ne sunt pomeniți de documente și de scrieri, cu numele de *lingurari* ²⁾.

Intrebați dacă sunt Țigani, răspund că nu. Și, ceace e curios, susțin că sunt „Rumâni vechi“, având o tradiție generală că se trag din Daci. Unii Români îi cred Țigani, dar fac o mare deosebire între ei și ceilalți. Alți zic că sunt Rudari, nu sunt Țigani. Țiganii însă spun despre ei că nu sunt Țigani, sunt „Rămâni“. Unul chiar mi-a spus o poveste asupra originii Țiganilor, ce interesează doar prin faptul că neagă origina țigănească a Rudarilor ³⁾.

Că moșii lor ar fi fost robi nu-și aduce nimeni aminte, tipul țigănesc nu-l întâlnești la ei decât arareori și, atunci e vorba de încrucișare. Felul de trai asemănător al unora și al altora a avut această urmare, și nu poate rămâne nici o îndoială că sunt încrucișați cu Țiganii.

Sprîjiniți pe aceste observări, să trecem mai departe.

¹⁾ Hurmuzaki I partea 2 p. 527.

²⁾ Les Lingurari, c'est-à-dire les fabricants de cuillers de bois, outre cet ustensile dont ils ont pris le nom, font toute espèce de vases en bois, ainsi que du charbon; ... ils sont les plus civilisés des quatre classes; ils commencent même à se bâtir des demeures fixes. Kogălniceanu op. cit. p. 13 v. și în N. Iorga Studii și documente 11 pag. 260.

³⁾ „Păi Rudarii ăștia, spune povestea, nu sânt Țigani, că Țiganii sânt veniți odată cu Rămâni de la Roma; de-aia le zăce Rom. (Rom în țigănește=Țigan.) Ei sânt viermii lemnului. Odată zăce că mergea Dumnezeu cu sfântu Petre pe drum și-a văzut nește viermi. Vez viermii ăștea, Petre? Li văd, Doamne. — Vez tu, ăștea o să-i fac oamini să lucreze lemn. Așa a zăc Dumnezeu, și viermii s'a făcut oamini și lucrează lemn.“

Un valoros studiu etnografic și antropogeografic asupra coloniilor române din Bosnia, datorit D-lui Theodor Filipescu (Buc. 1906), ocupându-se de aproape cu *Caravlahii* sau *Caravlasii* din Bosnia, populație ce trăește și în Slavonia sub numele de *Coritarii*, aduce rezultate interesante și destul de în legătură cu rândurile noastre.

Insemnările făcute asupra Caravlahilor, comparate cu puținele ce am făcut asupra Rudarilor, ne arată între unii și alții asemănări netăgăduite. Așa: și acolo sunt crezuți Țigani p. 203, dar zice autorul: „Toti Caravlahii pe cari i-am întrebat despre originea lor mi-au spus că sunt Români și că strămoșii lor au emigrat aici din Țara-Românească“ p. 200.

„Caravlahii nu știu altă limbă decât limba românească“ p. 243 și această limbă „e identică cu aceia pe care o vorbesc românii din Oltenia“ p. 215.

Ocupațiunea lor de căpetenie e industria lemnului, ce descrisă în paginile 244—246 se aseamănă în totul cu a Rudarilor Olteniei. Până și numirile uneltelor și al obiectelor lucrate e la fel.

Concluziunile la care ajunge autorul sunt surprinzătoare: „Prin cercetarea locuitorilor, a coloniilor caravlahice din Bosnia și mai cu seamă cercetând oamenii bătrâni și înțelepți, ne spune autorul, am aflat că Caravlahii sunt de origine Români și că sunt descendenții acelor *Rudari* (aurari), cari au emigrat din Țara-Românească înainte cu câteva secole. Prin studiul limbei acestor Caravlahi și prin studiul datinilor naționale la naștere, nuntă și moarte, apoi prin studiul celorlalte însușiri etnice ale acestei populațiuni, am putut constata că tradițiunea lor e adevărată“ p. 200.

Va să zică, au emigrat cu aceleași tradiții ce le aveau în România, dar pentru a li se stabili origina lor românească trebuia să se ducă cineva în Bosnia!

Autorul conclud: „Caravlahii sunt așa dară descendenți ai Românilor și în parte și ai Țiganilor, cari au emigrat din Țara-Românească, dar au fost nevoiți să se încrucișeze cu Țigăncile românești din Banat și Ardeal.“

În ceea ce privește sacrificiul descris de noi, autorul nu

adă decât o simplă indicație. Intre vorbele turcești găsite la Caravlahi există și cuvântul *curban*, care înseamnă „jertfă” sau dar ce aduce cineva lui Dumnezeu.

Cu alte cuvinte cuvântul „curban,” nu *gurbane* cum pronunță Rudarii olteni, există și la Caravlahi, dar el există și la Macedo-Români ¹⁾ și la Turci ²⁾, de unde își are origina.

Numele sacrificiului e de origină sudică, dar ce caută în Oltenia unde nu e cunoscut decât de Rudari? Se poate vorbi de o reîntorcere a emigraților? Care e origina acestui sacrificiu? Cum au emigrat numai Rudarii în Sud? De ce acolo nu-și mai păstrează acest nume? Ori ei sunt aceiași, dar populația în fiecare loc i-a botezat altfel, zicându-le la noi Rudari, în Bosnia Caravlahi și în Slavonia Coritari? De ce Caravlahii au jocul ursului, lăutăria, cumpărarea fetelor cu bani cum și case, locuințe mai bune ca bordeele Rudarilor noștri? Se găsesc și în alte părți Români cari se ocupă cu industria lemnului. Ce legături se pot stabili între toți aceștia de aceiași meserie?

La toate întrebările de mai sus, la care se mai pot adăoga altele, nu se poate ușor răspunde.

Numai cercetând cu luare aminte meșteșugul, graiul, credințele, obiceiurile și tradițiunile lor, ne vom vedea în fața unui material cu care, putând face eventuale legături mai strânse, chestiunea se va lămuri pe deplin.

În orice caz, în fața puținului material, chestiunea rămâne în mare parte incurcată, dar ceace trebuie să se desprindă limpede e că: Rudarii sunt Români.

C. S. Nicolăescu-Plopșor.

¹⁾ Ștefan Mihaileanu, Dictionar Macedo-Român. Buc. 1901.
²⁾ Bianchi, Dictionnaire Français-Turc. Paris 1844.

FIGURI OLȚENE

GHEORGHE CHITU ¹⁾

G. Chitu

¹⁾ Nu puteam începe seria „Figurilor Oltenie” cu altul de cât cu marele oltean ce-a fost Gh. Chițu, și nimeni în Craiova nu era mai indicat a scrie despre el de cât distinsul nostru amic d-nu C. Ciocazan, pentru că nimeni mai mult ca dânsul nu l-a cunoscut, nu l-a înțeles, nu l-a iubit și nu-i samănă mai mult în ce e mai rar azi; în cinste. — Din exces de modestie d-nul Ciocazan n'a voit însă a da prea interesantului d-sale articol de cât forma unei scrisori.

Ch. L.

Craiova 29 Ianuarie 1922.

Scumpe domnule Laugier,

La cererea d-tale de a scri pentru *Arhivele Olteniei* ceva despre *Gheorghe Chițu*—, sigur pentru că știai c'am avut cinstea de a sta câțiva ani în preajma *Marelui Român, Ințeleptului Oltean, Neîntrecutului iubitor al Craiovei*, pe cari craiovenii l-au uitat—, răspund că, deși nu am talentul ce s'ar cuveni spre a jugrăvi o figură ca acea pe care mi se cere să o evoc, mă execut, rugându-mă a fi iertat dacă nu voi corespunde așteptărilor d-tale și a cititorilor revistei, a cărei inițiativă te onorează.

Trebuia un om de inimă ca d-ta, care pe aceste vremuri de lene și desfrâu, „în care idealul omenirii nu e decât un stomac plin până la saturație“, după cum bine spui, trebuia un om ca d-ta, cu înaltele simțiminte de român, cu iubirea de știință și cu dorința de a contribui la cunoașterea Olteniei noastre, să ia greaua sarcină a publicării revistei *Arhivele Olteniei*. Te felicit și te asigur că, cu slabele mele mijloace, voi conlucra la popularizarea acestei reviste atât de necesară.

Dar, a scri tot ce trebuie despre *Gheorghe Chițu* în *Arhivele Olteniei* e aproape imposibil, pentru că coloanele revistei ar fi neîncăpătoare pentru activitatea acestui mare om, precum și pentru faptul că n'am la îndemână decât câteva din actele sale, iar amintirile mele, din cauza vârstei înaintate, s'au cam șters.

Gheorghe Chițu a avut o activitate prodigioasă pe terenul cultural, național și patriotic, și acei cari vor scri Istoria României contemporane și în special a Olteniei, vor găsi un bogat material în activitatea acestui mare Oltean, care, copil de negustor mijlocăș, cu mari greutate și prin o muncă titanică a putut să devină omul luminat, omul de talent, ale cărui calități au fost puse în serviciul Craiovei, a Olteniei, a scumpei lui României. Născut în Craiova la 24 August 1828, și-a făcut studiile în Craiova și la Sfântu Sava în București, unde, terminându-și studiile, a fost numit profesor de limbile clasice.

Când însă goarna libertății sună *la Islaz*, *Gheorghe Chițu*, deși abia în vârstă de 20 ani, ia parte la mișcarea revoluționară din 1848, fiind numit comisar al guvernului revoluționar.

Mai târziu cu o mică bursă fu trimis la Viena, unde își completează studiile literare și juridice, după care, la 1857 fondă în Craiova ziarul „*Vocea Oltului*“, pentru ca prin presă, a cărei libertăți a apărat, să comunice cu poporul pe care 'l adora.

Trecând prin magistratură, unde a fost și procuror general la Curtea de apel din Craiova, se înscrisse în baroul craiovean, în care se ilustră apărând mai ales pe cei obijduiți și numai cauzele ce considera drepte.

Câți n'au fost, și mulți în mod gratuit, cari n'au profitat de puternicul sprijin al lui *Gheorghe Chițu* pentru a-și găsi dreptate?

Un exemplu. Cazul istorisit la 1888 de d-nul *Cartianu*, pe atunci directorul școlii de Agricul-

tură dela Strihareț, când țărani din județul Olt au spălat rușinea craiovenilor alegând ei deputat pe Gheorghe Chițu.

D-nu Cartianu spunea:

„Acum câțiva ani, se omori de un tâlhar tatăl „a doi copii; văduva ucisului își puse salba amănetată ca să dobândească 50 de napoleoni spre a plăti avocatului care să ceară Justiției pedepsirea culpabilului. Fiul său cel mai mare fu însărcinat să ducă acei 50 de napoleoni lui Gheorghe Chițu, cel mai distins avocat din Craiova, pentru a-l angaja cu apărarea intereselor văduvei și a orfanilor. Dar când avocatul Gheorghe Chițu află că văduva, ca să-și procure bani, își amanetase salba, că un fiu mai mic al ei care se afla la studii în străinătate era amenințat de neavere a se reîn- toare în țară cu studiile neterminate, strânse banii ce i se pusese pe masă și, înapoiindu-i băiatului, îi zise cu blândețe:

„— Ia acești bani, du-i mamei tale și spunei să-i trimită fratelui tău mai mic ca să-și poată termina studiile. Eu n'am trebuință de nici-o plată ca să sprijin drepturile voastre“.

„Procesul nostru a fost câștigat și eu, care eram fratele cel mai mic din străinătate, mulțumită celor 50 napoleoni refuzați de Gheorghe Chițu, mi-am putut termina studiile și ajunge ce sunt astăzi“.

Dar și pe acei cari puteau plăti, ca instituția din Craiova: Madona-Dudu, îi apăra gratis, pentru că Gheorghe Chițu, credea că acest așezământ, amenințat de a i se seculariza averile, avea menirea a

ajuta pe cei nevoiași și de aceea, nu numai n'a cerut onorar ca acei cari veniseră să-l asiste la apărarea Bisericii înaintea instanțelor judecătorești, dar chiar a refuzat a-l primi, după ce câștigă procesul.

Ar fi putut să-și agonisească prin o muncă cinstită, o avere care să-l fi pus la adăpostul nevoilor zilnice pe el și familia lui, dar fiind reținut a conduce diferite ministere, a murit sărac.

Gh. Chițu a fost primul primar al Craiovei. Iată-i ordinul de numire:

Domnule,

In urma alegerii făcută de către orașul Kraiova, pentru Consiliul Comunal, care are, în viitoriu, a ocîrmui interesele sale locale; Măria Sa Principele Domnitoriū, în puterea art: 83-din legea Comunală, și asupra raportului meu sub No. 21,489, a bine voit a vă numi Primariū al acestei Comune.

Am onore, dar, a vă comunica acestu actu de bună voință și de încredere alu Domnitoriului și vă invit, ca depunînd, în mânele Prefectului de District, jurămîntul cerutu de lege, se procedați la îndeplinirea misiunei D-vostre după drepturile și îndatoririle prescise de legea Comunală.

In aplicațiunea legeri care înzăstrează Comunele cu noue instituțiuni și cu o independință multu mai mare de cât ceea ce a avut până acum; Țeara, Guvernul și Comuna, au a cere și a aștepta o deosebită rîvnă, un deosebitu devolamentu, pentru binele publicu, de la D-vostre carele ca Primariu sînteți înbrăcat cu o specială inițiativă și cu drepturi atātu de întinse. Ca întaiul Primariu alesu și numit după

noua legiuire, D-văstră aveți îndoilă datorie de a face, pe de o parte a se bine-cuvînta nouele instituțiuni Comunale, de cătră populațiunile a căroră sunteți întâiul magistrat, și al doilea de a consolida în Comuna D-văstre, respectul cătră Domnu și legi, fără de care nimicu solidu, nu se pôte crea.

Cum vedeți, Domnul meu, Misiunea D văstre, este mare și frumôsă; puneți dar, tötă silința și inima, la îndeplinirea ei, pentru ca așa respunzând cu tötă deplinătatea la așteptările publice, se vă faceți demnu, de buna voință a Domnului României, și de recunoștința concetățenilor D-văstre.

Primiți, Domnule, asigurarea osebitei mele considerații.

Ministru, Kogălniceanu.

După ce fusese primul Primar al iubitei lui Craiove intră ca Ministru de culte la 1866 în guvernul prezidat de M. C. Epureanu, conducând în timpul războiului neatărnării 1877—1878 mai toate ministerele, pentru că marele Ion C. Brătianu cunoștea cînstea cea desăvârșită a lui Gheorghe Chițu, inteligența-i scripitoare și patriotismul lui neîntrecut. Vrusese Gheorghe Chițu să-și reia după războiul neatărnării profesia lui de avocat, dar Ion C. Brătianu opunându-se, l'a asigurat în față de mărtori că țara va avea grijă de el și familia lui, ceea ce cu moartea marelui Român Ion C. Brătianu, s'a uitat.

În literatură, ca în tot ce întreprindea, s'a distins, între altele colaborând la „Cuvinte din Bătrâni” publicate de marele Hasdeu, de care Gh. Chițu erea nedespărțit.

A scris și poezii, ca splendidul sonet la d-nul Lud. Wiest, după ce încă de pe când era elev în 1842 făcuse o poezie în limba franceză Principelui Alex. Ghica.

Gheorghe Chițu, fiul operilor sale, moare sărac la moșia sa Mirila, ce din munca lui își agonisise, dar care, înglobată în datorii, a trebuit să fie vândută, deși fusese Ministru aproape neînterupt de la 1866 până la 1884, deși cunoscuse secrete de Stăt ca rescumpărarea Căilor ferate, din cari mulți s'au îmbogățit.

Iată notița ce găsim în privința aceasta în „Adevărul” din 30 Oct. 1897.

Una din cele mai interesante figuri, un cap clasic, plin de viață și de o rară energie.

George Chițu a fost un luptător, un agitator, orator de mare talent; toate discursurile sale respirau dragostea de țară, iubirea de neam, dorința de a vedea România mare și puternică.

A luptat mult pînă ce a ajuns la cele mai înalte demnități în Stat și tot-d'auna s'a interesat în deosebi de Oltenia, de Craiova.

Orator popular și orator de parlament, el știa să cuvinteze în graiul poporului și în limba clasică.

Cultura și-o făcuse din clasicii greci și latini și până în cei din urmă ani, în toate discuțiunile, amesteca citate din acești scriitori.

George Chițu a fost omul politic, care nu s'a sfiit să spue de pe banca ministerială, atunci cînd un opozant i-a amintit agitațiile pe cari le făcea în opoziție:

— „Da, am purtat masalaua, și acum îmi miroase mîna a păcură și mă mîndresc că am purtat masalaua”!

Cînd cu faimosul discurs rostit la Iași de P. Grădișteanu, George Chițu era ministru și el îl rugase pe d. Grădișteanu să vorbească, și să vorbească cu inima deschisă.

Pe lângă talent și inteligență, pe lângă cultură și sentimente alese, George Chițu întrunea și o rară cinste, o neasemănată corectitudine politică.

Cînd cu răscumpărarea C. F., a fost cel d'întîi om căruia Ion Brătianu îi comunicase acea hotărîre. Chițu a fost îndemnat de alții, căroro el le-a comunicat decizia guvernului de a răscumpăra C. F., să profite de ocazie. Sfătuitorii s'au îmbogățit, dar George Chițu a rămas sărac.

El le-a spus că nu poată să profite de situația sa, care îl face să cunoască secretele de Stat, ca să se, îmbogățească.

Sînt rare talentele ca acela al lui Chițu, dar mai rari oameni ca George Chițu.

B.

Gheorghe Chițu pe lângă c'a ilustrat baroul în care, de ar fi rămas, devenea desigur, în mod cinstit, unul din nababii țării, a ilustrat și catedra de drept dela Universitatea din București, unde fusese numit profesor, dar dorul de libertate, dorul de a-și sluji țara cu toată puterea lui de muncă, îl decise a părăsi acea demnitate.

Pe la toate ministerele a lăsat adânci brazde folositoare, la instrucția publică în deosebi. El fu primul organizator al școalelor; sub el și după stăruința lui se votă prima lege a instrucțiunii publice. El reuși, cu toată opunerea unor colegi din minister, să facă a se vota legea de gradăție a cor-

pului didactic, pe care îl considera ca pârghia de reazim a viitorului țării, pe care o vrea mare nu numai ca teritoriu, dar mai ales ca cultură. Naționalist înfocat, susținea că: „trebuie înainte de toate „să ne îngrijim de existența noastră națională, căci „libertatea nu poate să existe dacă Nația nu există“; dar în acelaș timp om politic prevăzător, ținând sus demnitatea României, ceea ce se poate constata și din telegrama trimisă Prefectului de Mehedinți pentru primirea oamenilor de știință și litere maghiari, cari vizitau în 1882 orașul T.-Severin¹⁾ și care i-a adus, atât aprobarea lui Ion C. Brătianu²⁾, cât și mulțămirile Românilor din Arad cari, pe când își căuta sănătatea la Băile Herculane, i-au trimis următoarea telegramă:

„Marele Bărbat al tutulor Românilor Gheorghe Chițu, mulți ani să trăiască.
„Românii Aradani“.

¹⁾ Îți fac complimentele melle pentru sagacele instrucțiuni date Domnului Prefect de Severin.

I. C. Brătianu.

²⁾ D-lui Prefect de Mehedinți Severin. — Luatu cunoștința telegrama D-vastră către Ministrul Instrucțiunii, astazi absente.

Guvernul vă acordă 2000, două mii franci, pentru a subveni, cu ceea ce și Comuna va trebui să dea, la recepțiunea demnă— confortabile a Societății Invențiilor Ungariei. Guvernul este sigur, D-vastră ați înțelesu foarte bine: că acesta visitațiune nu are și nu trebuie să iea nici macar apariența ver-unei demonstrațiuni politice.

Recepțiunea d'ér din partea primariei și a D-vastră, nu a poporului, care nu este pus în curentul ideei, va fi uă salutare amicale, cordiale și bucurôsă pentru explorării științei pe clasicul nostru Teritoriu.

Nu d'ér baiarace, nici sgomotoșe și comediöse manifestațiuni, ci serioșe și bine cumpanite salutațiuni. Musica place vecinilor ca și noă; deca n'aveți acilea, cereți imediatu Craiova. Accentele hymnului lor național să pună în poetică emoțiune inimel Magyare.

Luati cunoștința și regulați mai dinainte toastele, ca să nu degenereze în improvisațiuni nechibzuite. Nu uitați asemenea, ca între illustri barbați de Știință—Litere ca Pulsky, Jokäy, Fale, se află Cardinalul-Archiepiscopul Ungariei Hainald, amicul M. S. Imperatorului. Terminu, D-le Prefect, declarându-vă, în numele guvernului, cea mai deplină încredere în intelligența, sagacitatea și finul tactu alu D-lui prefectu Moscuna.

Ministru, CHIȚU.

Poate că aceste incomplete rânduri despre Gheorghe Chițu să redeștepte în Craioveni simțul datoriei de a-i ridica un monument pe vr'o piață a prea iubitei lui Craiova, *Cetatea Olteniei*, cum o numea el, și pe care voind-o mare ca cultură, stărui a se clădi între altele și Școala militară.

Să dea Dumnezeu Bunul să nu mă înșel ca atunci când, după înmormântarea națională ce țara i-a făcut, încercasem să îndemn pe Craioveni a-i ridica o statuie.

Și acum, scumpe domnule Laugier, o sinceră strângere de mână dela devotatul d-tale

C. M. Ciocazan.

Uitarea în care Craiovenii au învăluit pe primul lor primar, pe omul de cinste, pe cetățeanul integru și capabil, pe marele Oltean și bunul Român Gheorghe Chițu, este dureroasă. Dacă n'ar fi o stradă Gheorghe Chițu, aproape nimeni n'ar mai pomeni numele ce ar fi trebuit să rămână scump Craiovenilor.

În 1928 — peste șase ani numai — vom serba centenarul lui Gh. Chițu: se cade ca o cuvîntă pentru Craioveni, ca cel puțin până la acea dată să-i cinstim memoria, fixând în piatră pe una din pietele noastre chipul marelui Oltean ce a fost.

„Arhivele Olteniei“, cu mulțumirea de a se pune dela primul său număr în fruntea unei manifestări de justă recunoștință, ia în acest scop inițiativa deschiderei unei liste de subscripție și subscie cea dintâi 1000 lei.

Propune formarea unui comitet sub președinția chiar a d-lui C. Ciocazan și alegerea ca loc pentru așezarea monumentului: squarul din capul străzii ce-i poartă numele, în dreptul bisericii Sf. Arhanghel.

Adeziunile celor cari ar dori să figureze în comitet, se vor trimite pe adresa d-lui C. Ciocazan sau a „Arhivelor Olteniei“.

Gh. L.

CONTRIBUȚIE LA UN STUDIU ASUPRĂ PRESEI DIN OLTENIA.

Condițiunile geografice în care a fost așezat poporul român între neamurile înconjurătoare, precum și împrejurările istorice prin care el a trecut în cursul veacurilor, ne explică pentru ce nobilul nostru neam — cu toate calitățile lui de rasă — a întârziat atâta de mult până să se manifesteze la rându-i, în intelectualitatea sa, și în forma scrisului. Înconjurat de neamuri de care nu era legat prin nici o afinitate de sânge or de simțire, și din care arare ori să se fi ridicat prin cultură vreunul, într'un moment oarecare al evoluției sale, mai presus de acel al nostru; împedecat dela o mai degrabă înfăptuire a unificării sale sufletești naționale — vestire și preludiu al unificării politice de astăzi — de către vitregia vremurilor trecute; — e cu totul firesc dacă, într'o epocă în care geniul francez înflorește în literatura lui Corneille, a lui Molière, a lui Bossuet și a lui La Fontaine, noi suntem încă la Psaltire, la Molitfelnice, la rudimentele literare ale cuvioșilor mitropoliți Varlaam și Dosofteiu, și la acele ale cinstitelor fețe boerești ale cronicarilor Gr. Urechia și Miron Costin.

Tiparul, vehicul al culturii în popor, n'a fost introdus la noi în țară de cât în timpul evlaviosului voevod Radu cel Mare (1495—1508) și al reorganizatorului Bisericii muntenești, Mitropolit al Ungro-Vlahiei Nifon, de către dumnealui monahul și meșter tipograf *Macarie*. Acest Macarie, sârb de neam, se pare a fi venit din Muntenegru, unde a tipărit ceva cărți; descălecând în mijlocul nostru, a adus cu sine un teasc de tipărit, ceva matrițe de turnat literele, câțiva săculeți cu slovă cirilică și priceperea sa în meșteșugul tipograficesc, pe care — probabil — că-l învățase și el dela meșteri venețieni. El este cel care ne dă *cea d'întâi carte tipărită în Țările românești*, dar pe limbă și cu literă slovenească — dat fiind că pe vremurile acelea Sfânta Slujbă se făcea în limba slavonă — și anume: *Liturghierul* din 1508. Această primă tipografie muntenească, în care Macarie a scos *Liturghierul* său, va fi fost la Mănăstirea Dealului de lângă Târgoviște, sau poate chiar la Mănăstirea Bistrița, cea întemeiată de boierii Craiovești (Banul Barbu Basarab și cu cei trei frați ai lui).

Din 1521 ni se păstrează *cea mai veche* (ce s'a găsit până acum) *scrisoare de mână* scrisă în românește, însă cu litere cirilice: aceea adresată judei Brașovului de către un câmpulungean Neacșu.

Cea mai veche pomenire ce se face despre o *carte tipă-*

rită pe limba românească, dar tot cu caractere cirilice, este aceea a Catehismului luteran din 1544, tipărit de Sașii din Ardeal, la Sibiu, ca o carte de propagandă. Textul original al acestei publicații nu ni s'a păstrat în originalul tipărit, ci doar într'o copie scrisă de mână.

Din a doua jumătate a secolului al XVI-lea, sub influența și prin mijlocirea acelorași Sași și a Ungurilor din Ardeal, cari deopotrivă ar vrea să atragă pe Românii ardeleni, unii spre luteranism și alții spre calvinism, dar cari în acelaș timp urmăresc și scopuri comerciale, se încep a se tipări, la Brașov mai ales, traduceri de cărți sfinte în limba română, dar tot cu slove cirilice, destinate Românilor din toate părțile. Răspândirea tipăriturilor din acea vreme este legată mai ales de numele dascălului Coresi. Acesta, prin activitatea lui de meșter tipograf și de editor, a stabilit o ortografie și a contribuit în bună parte la îndrumarea înspre fixarea unei limbi literare românești, una și singură, înțeleasă deopotrivă în Ardeal cași în Muntenia și în Moldova.

Dintre tipăriturile acestui vrednic diacon Coresi, *Evangheliarul românesc* din 1561, tras la Brașov, este cea d'întâi carte tipărită în limba noastră (deși în spirit străin) și păstrată întreagă; iar a sa *Evanghelie cu învățătură* din 1581, ultima lui tipăritură, este în acelaș timp și ortodoxă.

Abia din anul 1600 avem primul act istoric de stat, scris pe românește și cu litere vechi: este un ordin dat de voevodul Mihai Viteazul în calitate de domn al Ardealului.

Dela epoca aceasta începe și declinul influenței slavone în Țările românești, în profitul limbei și culturai naționale.

* * *

După aceste notițe introductive cu privire la apariția manifestării celui d'întâi scris și tipărit în cuprinsul României de azi, trecem la istoricul începuturilor presei românești în genere, această pentru a fixa în timp cadrul și importanța presei din Oltenia¹⁾.

Începuturile gazetăriei românești le aflăm, abia pe la sfârșitul veacului al XVIII, în cele câteva încercări ziaristice din Ardeal, ce ne sunt pomenite doar ca intențiuni exprimate, ca

¹⁾ Pentru această parte a studiului nostru ne-am servit mai ales de bogat informată *Introducere* a d-lui Profesor I. Bianu, bibliot. carul Academiei, scrisă pentru excelenta lucrare a D-lor N. Hodoș și Al. S. Ionescu: *Publicațiunile periodice românești*, 1913.

planuri elaborate cu chibzuială uneori, or numai cu entuziasm alte dăți, dar care nu au putut trece bariera dintre planul năzuințelor înspre lumea înfăptuirii, din felurite pricini.

Astfel, cea mai veche mențiune cunoscută până astăzi, ce s'ar fi făcut despre apariția unei gazete românești, este aceea inserată în numărul din 3 Martie 1790 al lui Wiener Zeitung din Viena, în care se anunță că va să iese, la Iași, cu numele de *Courrier de Moldavie*, o gazetă scrisă pe două coloane, dintre care una în românește și alta în franțuzește. De bună seamă însă că această publicație n'a văzut nici odată lumina zilei.

Cu câteva luni mai înainte, în 1789, o societate de cărturari și iubitori de cultură românească din Ardeal, ceruse oficial învoirea dela cărmuirea lui Iosef II Împăratul, să scoată, de cu anul viitor, o gazetă pentru poporul românesc dela sate. Foaiă ar fi fost să se tipărească la Sibiu, cu numele de *Wallachische Zeitung für den Landmann*. Incuvițarea cerută s'a și dat în 1790; ziarul însă nu a mai apărut, sau că va fi ieșit un singur număr în 1791, după afirmația unui istoric ungar, număr din care nu se cunoaște nici un exemplar.

Profesorul Dr. Ioan Molnar, dela Sadu de lângă Sibiu, zelos cărturar ardelean, ceru în două rânduri, la 1793 și la 1794, voia de a tipări un ziar românesc, dar cererea îi fu brutal respinsă, mai ales că Molnar colaborase la compunerea memoriului „Supplex libellus Valachorum“ adresat curții din Viena în numele poporului românesc de peste munți încă din Martie 1791. O a treia încercare, făcută de acelaș Molnar, în asociație cu Paul Iorgovici bănațeanul, autor al gramaticii din 1799, rămase tot fără isbândă.

Următori exemplului dat de Ungurii din Transilvania, cari pe la 1794 înființaseră o Societate pentru cultivarea limbii unguerești, și cari aveau de mai mult timp gazete, ca și Sașii, — cărturarii noștri din Ardeal și Banat plănuiesc și ei curând după aceea o *Societate filozofească a Neamului românesc în Mare Prințipatul Ardealului*, pe care o și înființează la începutul anului 1795, cu anume scopul, între altele, de a publica un ziar săptămânal. Ei se pun în legătură cu o samă de învățați din capitala Țării românești și hotărăsc să scoată, cu puteri unite, o gazetă românească pe care o botezaseră, înainte de a se naște, *Vestiri Filozofești și Moralicești*. Din Muntenia urma să colaboreze Enăchiță Văcărescu, iar din

Ardeal I. Molnar, R. Tempea, Budai Deleanu și alți profesori, preoți și doctori învățați. Ni s'a păstrat prospectul care anunță publicului apariția apropiată a planuitului ziar. Această „Inștiințare“ a fost tipărită la Sibiu. Ea vestește că „la sfârșitul lunii lui Maiu al anului curgătoriu 1795 coalele cele dintâi vor fi tipărite“. Dar nici această publicație periodică, ce ar fi fost mai mult o revistă de cât o simplă gazetă, nu a avut parte să fie înfăptuită, din pricina piedicilor ce i s'au pus de autoritățile ungurești.

În 1814 un oarecare cărturar ardelean din scoala latină, Alexie Lazaru, încearcă și el, dar tot fără isbândă, să pregătească publicarea unei „foi pentru *Novelă*“ care să apară de două ori pe săptămână, la tipografia crăiască a universității din Buda. Aceasta o știm din prospectul ce Lazaru a tipărit pe o foaie volantă alipită la sfârșitul exemplarelor din cartea sa: „*Intâmplările războiului Franțozilor...*“, lucrare apărută la Buda în 1814.

Zaharia Carcalechi, cunoscut librar, editor și gazetar român din Buda, intenționase a scoate și el o *Gazetă românească*, pentru care circulase chiar liste de subscripții la abonament. Și aceasta însă a dat greș.

Mai norocos a fost Toader Racocca bucovineanul, care, după ce anunțase și el încă din 1817 că va să scoată o foaie literară, pentru care lăsase să circule chiar un „apel de prenumărare“ (listă de subscripție la abonament), reușește în sfârșit, după trei ani de răbdătoare stăruinți, a face să apară la Lemberg, în 1820, *cea dintâi foaie periodică românească*, sub titlul de: „*Chrestomaticul Românesc*“ sau: „*Adunare a tot felul de istorii și alle făptorii, scoase din autorii dipe osebite limbi*“. Primul număr al acestei publicații-revistă are 195 de pagini. Nu știm însă dacă un al doilea număr a mai apărut or nu.

În anul 1821 același Z. Carcalechi începe să publice „*Biblioteca românească*“, întocmită în 12 părți după numărul celor 12 luni. Întâia oară tipărită pentru Nația Românească“. De astă dată avem deaface într'adevăr cu ceea ce se numește o revistă.

Din timpul mișcării naționale a lui Tudor Vladimirescu ni s'au păstrat câteva exemplare, manuscrise și mai ales tipă-

rite, din manifestele pe care eroul oltean dela 1821 le-a adresat Poporului și oștirii sale. Ele formează presa ocazională a timpului.

În sfârșit menționăm și o gazetă românească tipărită în străinătate, anume la Lipsca, și intitulată *Fama Lipscăi*. Cel care a redactat-o era un connațional mult umblat prin lume, stabilit în Lipsca: I. M. Rosetti și care fusese mult indemnăt a o face de către bunul boer muntean Dinicu Golescu.

Precum se vede din expunerea de față, dacă în Ardeal și Țările ungurești, cași aiurea pe unde au fost Români, încercările de a scoate gazete românești nu au isbutit, aceasta a fost și din cauza că poporul sărac de acolo nu putea fi încă un public care să impună și apoi să susțină costisitoarea tipărire a unor astfel de publicații; iar cărturarii singuri nu ar fi putut-o face nici ei, nefiind înș-și mai bogați ca cei dintâi.

În Principate era alta pricina, anume: pe de o parte lipsa aproape complectă a unei culturi la biet poporul ce era cu bună știre lăsat să orbecăiască în negurile ignoranței, iar pe de alta înstrăinarea de rudimentele culturai și alimbei naționale, ce era sugrumată în fașă la orașele mari și la majoritatea boerimeii de toată mâna prin moda culturai grecești, prin cartea și dascălul grecesc, al căror prestigiu îl stabilizea lungă domnie a fanarioților asupra Țărilor românești. Căci în Muntenia și în Moldova, înainte de apariția vre unei gazete românești, se citeau multe foi străine de oare cari boeri, cărturari și chiar negustori târgoveți băstinași. Astfel încă din 1802 se știe că veniau în țară, la București și la Iași mai ales, publicațiuni ca: *Journal de Francfort*, *Le Spectateur du Nord*, *Journal littéraire*, *Le Spectateur*, *L'Abeille du Nord*, ba chiar *Mercure de France* și *Almanach des Dames*, apoi: *Notizie del Mondo*, *Il Redattore italiano*, deosebit de vre-o două gazete nemțești și grecești.

Exemplul acestor foi străine, pe lângă acel al încercărilor făcute în această direcțiune de frații ardeleni, cum și indemnul pornit dela omul de cultură care a fost — or cum ar fi fost el pentru noi ca guvernator rusesc — generalul Kisseleff în timpul ocupațiunei dela 1829—1834, determinară înființarea

celor d'intâi organe de publicitate, cu aparițiune regulată, în cele două capitale: *Curierul Românesc* și *Albina Românească*.

Curierul Românesc apare la București la 8 Aprilie 1829, ca gazetă săptămânală, fără altă indicație de cât a numelui editorilor „I. Eliad și C. Moroiu”; tipărit prost pe două file de mic format și pe o hârtie poroasă. La dreapta titlului este imprimat și un medalion oval, pe care se vede un poșalion tras de 4 cai naintași, cu surugiul călare și o victorie într'aripată sburând deasupra „curierului”. Peste câteva luni foaia lui Eliade își adaogă sub titlu: „gazetă administrativă, comercială și literală”, înlocuind apoi ultimul adjectiv prin „politică”. De altfel știm că Eliad făcuse încă din 1827 o cerere guvernului să-i permită a scoate o gazetă, dar Gr. Ghica, domnitor timoros, nu îndrăsnește a-i încuviința o asemenea îngăduire.

Albina românească, gazetă politico-literală, apare întâia oară la „Eși” adică la Iași, cu data de 1 Iunie 1829 și cu indicația „Proprietar: G. Asachi.” Foaia moldovenească e tipărită mai bine și mai frumos ca cea dela București, având lângă titlu o vigneta înfățișând o albină, o liră și un trident; are 4 pagini în -4° și iese tot odată pe săptămână ca și aceea a lui Eliade. Apariția acestei foi a fost anunțată printr'un prospect intitulat „Inștiințare despre gazeta românească din Eși” cu data de 17 Aprilie 1829, cum și printr'o invitare pentru abonament — litografiată — care s'a trimis la 20 April catorva intelectuali și personagii mai de samă, și prin care se spunea că *Albina românească*, sub direcția lui Asachi, va eși de sub tipar la 15 Mai viitor. Până la 1 Iunie, când însăfârșit a apărut *Albina*, au mai eșit trei toi volante cu titlul de *Novitale dela armie*, mai mult un fel de buletin de războiu, cuprinzând noutăți despre mersul campaniei în curs dintre Turci și Ruși, cum și repetate anunțuri vestind gazeta ce se pregătia.

Cu apariția *Curierului* și a *Albinei*, putem considera ca definitiv întemeiată presa periodică națională. Căci, după exemplul acestor două publicații, cum și după modelul *Sășilor*, Românii din Brașov scot și ei la 2 Ian. 1837 o gazetă

românească: *Foaia Duminecii*, „spre înmulțirea cei de obște folositoare Cunoștiințe” cu îngrijirea lui Ion Barac, apoi *Gazeta de Transilvania*, foaie politică a lui G. Bariț, ce apare la 12 Martie 1838 și căreia i se adaogă de la 2 Iulie și un supliment literar: *Foaie pentru minte, inimă și literatură*, Brașov.

C. D. Fortunescu.

(Va urma).

**Pomelnicul bisericii din comuna Șimnicu de Jos
din județul Dolj
alcătuit și scris de Dionisie Eclesiarchul**

ДИЧИСЪ ПОНЕСЪ ДОНІИ ЦЪРІИ.

АЛЕКСАНДРЪ БОЕВО.	Владимиръ	Левинъ
НИКОЛАЕ БОЕВО.	Карауѣ	Муртинъ
МИХАИ БОЕВО.	Синъ	Карауѣ
НИКОЛАЕ БОЕВО.	Магрозинъ	Карауѣ
АЛЕКСАНДРЪ БОЕВО.	Моръзнъ	Карауѣ
ГЕОРГІЕ БОЕВО.	Хануѣ	Карауѣ
КОСТАНДИНЪ БОЕВО.	Карауѣ	Карауѣ
ГЕОРГІЕ БОЕВО.	Карауѣ	Карауѣ

Sfintei biserici a satului Șemnicu din județul Jiu-lui de jos. Unde să prăznuiască hramul Sfinta Ador-

după canoanele sfinților părinți să isă ia darul, iar de va fi mirean să se afuriscă. Că așa scrie în toate pomelnicele cele mari ale Manastirilor.

Iar preoții besericii carii vor fi după vremi să aibă deosebit pomelnic al enoriașilor în care vor scrie numele acelora ce va da sărindare, sărăcuste sau ieporocie pentru a lor pomenire. Căci aceale pomeniri să slujesc la vremi și cu soroc apoi une ori contenesc. Iar acest pomelnic al ctitorilor și al celor ce au dat danii besericii urmează a se pomeni pururea la sfânta proscomidie că așa iaste orânduiala sfințelor biserici creștinești.

S'au scris acest pomelnic cu chelluiala
Dumnealui jupan Dumitru terzibașa de mine
(s) **Dionisie Eclesiarh**

1814

Acest pomelnic în formatul unei cărți, legat în piele, se afla în păstrare la muzeul Prefecturii Dolj.

Profesor Șt. Ciuceanu

Pisania bisericii Sf. Ion Hera din Craiova

Această sfință și dumnezeiască beserecă ce să cinstește și să prăznue hramu sfi. Jonu Botezătoru și sfinți împărați Costantin și Elena și sfințu proroc Ilie este zidită din temelie de Dumnealui răposatu Jipan Hera Stenescu cojocari din zilele Domnului nostru Jo Kostandin Aliksandru Ispilant Vodă cu blagoslovenia Sfinții Sale. Kiriu Kir Nectarie Episcopul Rimnicului și săvârșită de Dumnealui Șerban Stenescu fratele răposatului Hera; ajutorat și de iznaful Kojocarilor 1804*)

*) Această pisanie, săpată în piatră și în perfectă stare de conservare, mi-a fost arătată de acum 2 ani de către Părintele Gronea, parochul bisericii; se păstra într-o magazie de lângă clopotnița veche a Sf. locaș și probabil, cu ocaziunea reparațiilor făcute când-va, a fost desfăcută din locul ei îndătinat din pârțile de deasupra ușii dela intrare și lăsată în paza... distrugerii.

Profesor Șt. Ciuceanu

Acte vechi inedite

Domnul Stelian Zoican din Turnu-Severin, descendent al lui Nicolae Zoican din Balta-Mehedinți, prieten al lui Tudor Vladimirescu, ne-a încredințat pentru Muzeul de Istorie și Etnografie din Turnu-Severin o seamă de acte vechi, din care publicăm aci: Două scrisori ale lui Tudor Vladimirescu, o adeverință scrisă în prima parte de mâna lui Tudor, semnată și înregistrată de Nicolae Zoican, și alte opt acte de afaceri ale lui Nicolae Zoican.

AL. BĂRCĂCILĂ.

1. Cu fericită sănătate Chir Niculaie.

Am înțales că nici până acum nu te-i mai dus la Corzi însuși, ci umbli trimețând pe uni alți, care nu fac nici o treabă. Ci iată că-ți scriu nici de cum zăbavă să nu mai faci, ci să mergi singur și să cauți să scoți bani toți și în grabă să umbli ca să-i împarți pe capre; și până când îți voi mai trimite eu alți bani, să mergi negreșit să mai iai dela pre-

țini aceia dela Ostrov și să împarți pe o mie de vite deplin. Pe vre-o 200 sau și mai mult să dai bani la căprar Mihăilă. Am vorbit și cu căprar Dumitru ca să-ți facă tot felul de înlesnire. Numai fă-ți oichii în patru, nu te da lenii precum te-ai dat până acum. Și iar să bagi de samă bine ca mai mult decât șease lei și jumătate pe păreche să nu dai, ca să nu pățim precum am pățit astă priimăvară, ci așa să urmezi.

Al Dumitale
Theodor

1820, Dechembre 13.

2. *Cu fericită sănătate D tale chir Nicolae Zoicanu.*

Iată mai trimisăi vedre raichiu șazăci și trei fărde noaă oca. Ci mă rog să-l priimești în sama D-tale și să-l împarți.

Sânt al Dumitale
Theodor

NOTĂ. Scrisoarea nu este datată (A. B.)

3. Lei 2000, adecă doao m..... priimit dela D-lui..... pentru marfă de vite ca..... adecă boi, vaci, oi, berbeci, capre, după povățuirea ce mi s'au dat de către dumnealui, așa să le fie cumpărătoarea; și când voi face marfa, peste plată să aibă dumnealui a mă mulțumi pentru oste-neala mea precum să va cuveni (sic) și pentru încredințare am iscălit.

1820, Mart. 3

Nicolae Zoicanu

Lei 1250, adecă o mie doao sute și cincizeci amă primitu.
3250 lei peste tot.

Nicolae Zoicanu, Aprilie 10.

NOTĂ. Până la semnătura „Nicolae Zoicanu” este scrisul lui Tudor; prima semnătură și adaosul ce urmează sunt scrise de Zoican; adunarea și cuvintele „lei peste tot” sunt scrise de o a treia mână.

Mijlocul manuscrisului la primele 4 rânduri este rupt; lipsurile se pot implini astfel: 1. „mă lei am”; 2. numele lui Tudor; 3. numărul vitelor, de ex. „ca la o mie”; 4. „și”. (A. B.)

4. *Dumnealui Jupănului Nicolae Zoicanu*

Să să dăruiască

la Baltă

Jupâne Nicolae!

Să știi că amăneturile ce atū trămesu pe Dămianu ale Boerului s'oru primitu; un ciubăru cu brânză, unu pacălu pecetluitu și scrisorile.

Și trămetu pe Dămianu 4 galbini și 11 taleri turcești, care eu te rogu ca s'ame (sic) 20 până în 25 de capre cu lapte a le căpăta. Că eu voi veni la Vărciorova de le voi primi dela Rogobeți. Numai te forte tare rogu; și cealalți bani cându voi primi caprele îți voi da.

Data Jupanicu în 19 Mai 1814,

Chiticeanu

5. *Jupâne Nicolae*

Dila Dămianu amu primitu 2 galbinu (sic) și au măi rămasu năpoi 2 galbeni și 11 taleri care-i vi țane Dumneata până voi înștiința cu altă scrisoare ce să iai de ei; fiindu că de capre anu estă (sic) pria târzău și acu la noi s'au opritu să nu tracă vite încoci.

Jupanicu în 8 Iunie 1814

Alu Dumitale prieten

Chiticeanu

6. *Dumnealui Jupănului Nicolae Zoicanu*

Să să dăruiască

la Baltă

Poftescu sănătate Dumitale, Jupâne Nicolae Zoicanu

Cu aceasta scrisoare te rogu dacă s'aru putea până în vr'o 10 oca de untu frumosu să-mu cumperi pentru mine. Și te rogu să faci de știre la Bahna la Gheorghe Sivescu la șicioru a babi Cătrini să-mu trămeată copoiu.

Te rogu să spuni sănătate la logofătu Radu.

Data Jupanicu în 31 Augustu 1814.

Alu Dumitale prieten

Chiticeanu

7. *Dumnealui Boeriului Papa*

Să să dăruiască

unde să va găsa

Poftescu sănătate Dumitale Bori Papa!

Cu acestu răvașu te rogu măi pe urmă supăratu, să-mu trămeți ciei 68 de lei. Sau de socotești Dumneata că-i ceru eu nedreptu, scrie-mu ca să nu străcu eu atăta hârtie scriindu Dumitale și nici unu răspunsu nu mu dai. Că au fi cu păcatu de atăta vreme trăcută de nu capătu nici bani, nici răspunsu dila Dumneata; că estă întră noi morte și viață, și ce sântemu dători, a împlini unu la altu.

Și mă bucură a primi răspunsulu scrisori aceștia, ca să nu mai avem altă supărare.

In 22 Iulie 1816.

Alu Dumitale bunu voitori

Chiticeanu

8^a) Adecă eu Dinu Buliganu dat-am *adeverința mea la mâna Dumnealui Jupânului Nicolai Zoican*, precum să să știe că i-au vândutu nești pruni văru-meu *Părvu* în taleri 40, și scuturându eu Dinu pruni și apucându-mă numitu de bani, și eu neavându bani i-amu dat această *adeverința*, ca să mă aștepte de acumu până Sfântu Gheorghe și atunci să am a-i răspunde bani; iară nefiindu bani la soroc, să am a-i da dobânda banilor pe anu trăcut.

Eu *Dinu Buliganu* platnicu.*1814 Apr. 27.*

8^b) Pentru prunii ce au fost vânduți și i-amu scuturat eu, m-am mulțumit eu ca să aduc una vadră rachiu până într'o săptămână acum, la *Dumnealui Jupânului Nicolai Zoican*; iară neaducându rachiu la numitu sorocu, ce cheltuială sau zăciuială să va întâmpla, să fie tot dela mine. Și am iscălit:

*1814 Apr. 27.*Eu *Dinu Buliganu* ot *Vidimirești*, platnic.

Popa Costandin Bălleanu, am scris cu zăsa numitului.

NOTĂ. Cele 2 *adeverințe* de sub No. 8 a), 8 b), sunt scrise pe aceeași foaie, una pe o față, alta pe cealaltă, de mâini diferite, dar cum se vede în aceeași zi și pentru același fapt. (A. B.)

9. Adecăte eu *Vătafu Dumitru Vulpană* și cu *Nicolaie Ciobanu* și cu *Costadinu*, — și am dat această *adeverința la mâna Jupânului Lupu și la a lui Nicolaie*, precumu am primitu o setă cinci zăci și sasă (sic) de capre din bani ce au lotu dela *Jupânului Ionu Florescu* pe capre, taleri doo mii, părea-chea câte noao lei și cinci parale. Și fiindu vremea împărecheată nu s'au pututu face.

Și intra (sic) aceste capre, 6 capre cu lapte și unu tapu mare.

Dumitru Vătau

*1814 Aprile 30.*10. *Cu frașască dragoste Chir Nicolae.*

Altă nu, fără cât ce am vorbit pentru porumbi. Eu am spus la *Begu*, numa să vi să iai bani să stringi. Și ao zis *Begu* dacă poț găsi 100 cu 12 lei și 20 parale. Și să-mi trimiț pentru mine 8 ocale de său, și cât mai în grabă să vi, să vez trabă. Și rămân al Dumitale bun prieten.

La Ostrovu 3 Dechemvri 1816.

Ionu Cernetanu

La Ostrovu 3 Dechemvri 1816.

11. Zapisul meu la mâna *D-lui Jupânului Nicolae Zoican*, pentru să să știe că m'am rugat *D-lui* de me-au făcut bine de taleri patruzăci și cinci, cu soroc de o săptămână. La acest soroc neaducându bani, să am a-i răspunde oi și capre fiindu că me-au făcut bine din bani negustorești. Și am iscălit.

Dămian ot Podeni, platnic.

Antone Leca ot Balta, martor.

Popa Costandin Bălleanu, am scris.

1820 Apr. 4.

Pentru „O Istorie a Craiovei“

— DOCUMENTE —

I

Gheorghe Chițu poet

În istoria socială a României, *Gheorghe Chițu* este în deosebire cunoscut ca un bun ministru, și în special distins avocat.

Craiova se poate fâli cu acest om de seamă, despre care se cuvine să se scrie, și aci, o pagină completă a întregii lui activități politice și culturale.

Într'oa viitoare istorie a Craiovei, o pagină va trebui să se ocupe și de *activitatea lui literară*.

Și cum „*Arhivele Olteniei*“ și-a propus să publice material documentar pentru trecutul Olteniei, neapărat trebuie să cuprindă și acte privitoare la figurile caracteristice sufletului român; împreună cu biografiile lor.

Cum *Gheorghe Chițu* are și lucrări poetice, ca să poată fi cercetate mai târziu, vom transcrie aci ceea ce vom găsi.

Deocamdată publicăm un frumos *sonet*¹⁾ cu data de 19 Iunie 1853, intitulat:

Sonet la d-nul Lud. Wiest²⁾

*Din cetatea Bucuriei, din a Dunărei câmpie,
Cântătoare filomelă, între noi astăzi sosești
Și în treacătu-ți cel iute tu ne cânti o melodie
Ce deșteaptă suveniru inimilor românești.*

¹⁾ Acesta este unul din cele mai vechi sonete. D-nul N. Iorga, într'oa conferință ținută la Craiova, la Societatea „Prietenii Științei“, în luna Ianuarie 1922, vorbind despre „Note din literatura olteană“, l'a citat și ca unul din frumoasele sonete românești. Și cu drept cuvânt!

²⁾ Despre Louis Wiest, ne spune d-l Duică, în nota sa: „trecea la 1853 prin Viena. Celebrul capelmaistru studiase muzica națională atât de intim, încât compozițiile lui se simțiau ca eșite din ea. În concertul de la Viena, dat la 19 Iunie 1853, Wiest execută un potpouriu de melodii românești și exaltă sala. Cântecul Jianului și Călușarilor, melancolia și umorul românesc se simțiau în potpouriu, zice raportorul „Vestitoru ui“, care iscălește un „român“. Cine era acest român?

*Te salut, brave maiestre! A ta artă se admiră
Al tău arc, a ta vioară, al tău suflet simțitor,
Inspirate de natură, ca a lui Apolon liră,
Ne încântă, ne răpește și ne umple de amor.*

*În sublima-ți fantasmă auz O tul cum suspină,
Auz fluerul de munte, auz Dunărea mugind,
Românca cu o doină dorul său cum și-l alină,*

*Și Românul cu speranță din al său vis tresărind.
Cântă dar, brave maiestru! În acordurile tale
Auz vocea României, auz cântecile sale.*

Acest sonet patriotic a fost găsit într'oa veche gazetă „*Vestitorul românesc*“ al faimosului Carcalechi¹⁾, de către d-l G. Bogdan-Duică, reproducându-l în „*Sămănătorul*“ An. V, No. 18, din 30 Aprilie 1906, la pag. 344—345, cu o scurtă notiță.

După d-sa, din nou, a fost publicat și în „*Calendarul revistei Ramuri*“, din Craiova, în 1908, de d-nii C. Șaban Făgețel și N. Vulovici, la pagina 60—62, cu altă notiță.

D-l Th. D. Speranță în „*Școala modernă din 1 Februarie 1898* (vezi G. B. Duică) citează din tinerețele lui, o operă de „înaltă inspirație patriotică și religioasă“²⁾: *Oracolul anului 1851*. Aci, ar fi locul, să i se strângă toate lucrările lui, până se va putea alcătui definitiv, opera lui completă, de mult așteptată³⁾.

II

O societate de sinucigași la Craiova

În 1896, editura parisiană Felix Alcan, în colecția „*Bibliothèque de philosophie contemporaine*“ a publicat lu-

¹⁾ Ar fi de dorit, ca cei ce posedă vechi ziare sau reviste românești, să le cerceteze sau să ni le pună la dispoziție, fiindcă, cu siguranță, vor fi în ele multe poezii de Gh. Chițu.

²⁾ Cei cari o posedă, sunt rugați să ne-o trimită.

³⁾ Defunctul profesor universitar Grigore Tocilescu, de mult începuse publicarea operei complete a lui Gheorghe Chițu, din care a și apărut primul volum.

crarea „*La contagion du Meurtre*“, studiu de antropologie criminală datorit Doctorului Paul Aubry.

D-să discutând într'un capitol special *Sinuciderile*, și arătând, că există societăți secrete, cari hotărăsc, în ședințe misterioase, ca membrii să se omoare unii pe alții, spune textual:

„Există sau exista la Craiova, în România, un club compus în cea mai mare parte, din oameni în vârstă, comozii, instruiți, inteligenți, constituiți în scopul exclusiv de a organiza cu puține cheltuieli, pe îndelete și uniți, sinuciderea membrilor săi“.

Această citație D-rul Aubry o face după Dr. Collineau, dintr'un volum al acestuia „*Archives de psychiatrie et d'hypnologie*“¹⁾. D-rul Aubry își continuă informația sa:

„După altă informație, membrii se sinucid pe măsură ce numele lor iese dintr'o urnă. Cei tineri s'au și omorât. Aici nu cunoaștem mobilul, dar ar fi extraordinar ca cei 19 membri ai clubului, să fi avut fiecare motive serioase. Câțiva poate aveau; pe alții i-au atras, impunându-le ideile lor“.

Informația aceasta o are din *Ann. méd.-psych.* 1892, 1-er Sem. p. 506.

Noi am făcut cercetări în această privință și nu am putut afla nimic. Nimeni, n'a putut să ne spună, ceva, despre această Societate de Sinucigași, cari să fi existat vre-o dată la Craiova.

III.

Mormântul poetului Vasile Cârlova la Craiova

La 1894, în „*Revista Nouă*“ a lui B. P. Hașdeu, în numărul din Martie, anul al VI, No. 10, la pagina 363, scriitorul N. Țincu, a publicat o scurtă biografie a poetului Vasile Cârlova.

A terminat articolul, astfel:

„Cârlova s'a născut la Târgoviște în 1809 și a

¹⁾ Atragem atenția, în special d-ilor medici, cari posedă această lucrare, să facă cercetări. Rugăm de asemenea pe cei cari fac studii la Paris, să transcrie, în bibliotecă, pasagiul acesta, comunicându-ni-l.

murit la Craiova în 1831. Oasele sale odihnesc în cimitirul bisericii Madona Dudu, din capitala Olteniei“.

Informația aceasta, a fost completată la 1905 de de D-rul Ion Rațiu, în studiul său istoric-literar intitulat Vasile Cârlova, tipărit la Blaj, în tipografia Semin. Arhidieceșan, la pagina 13:

„Cimitirul bisericii Madona-Dudu a fost transformat în grădina acestei Catedrale—azi, 1922, desființate și catedrala și grădina—, iar osămintele toate au fost transportate la cimitirul Sineasca. Prin urmare azi nici o urmă nu mai există despre mormântul său.“

Făcând și noi cercetări, nu am găsit mormântul poetului.

Cum a murit Cârlova, ne istorisește N. Țincu:

„Amorul a găsit răsuneț puternic în sufletele lui. Mica poemă *Păstorul* întristat transpiră melancolia unui amor nenorocit, care se zice că i-a răpus viața.

„Iubita lui Cârlova se mărita c'un altul. A lând de aceasta, nebun de durere, veni din Craiova, unde se afla atunci în garnizoană¹⁾, asistă la nunta ei, apoi imediat se întoarse. După un drum de trei zile cu olacul, cum se făcea călătoria pe atunci, ajunse în Capitala Olteniei, zdrobit de obosală și bolnav. — Floreo, strigă el soldatului său de ordonanță cum sosi și înainte de a se da jos din olac, Floreo, adu-mi calul să l văd. „*Vistavoiu!* Flo-

¹⁾ Vasile Cârlova, la 1830 era ofițer de călăreți în miliția românească. Un portret al lui, în uniformă vremii, semnat de Jiquid, este alăturat biografilor de mai sus.

rea îi scoase calul din grajd. Cârlova își mângâie animalul favorit, îl sărută și zise soldatului:

„Dacă voi muri, să duci pe Bălan după mine până la mormânt; și apoi să fie al tău, Floreo.

„Peste trei zile după aceasta, Cârlova închise o chii pentru vecinicie“.

IV.

Poetul Nicoleanu în Craiova

Craiova a avut norocul, ca să aibă în mijlocul ei, figuri distinse, în toate domeniile: politică, arte, poezie, etc.

După Cârlova, a avut pe Nicoleanu, despre care ne dă lămuriri, artistul Șt. Vellescu într'o biografie a lui, publicată, în *Revista Nouă*, an. I, No. 12 din 15 Decembrie 1888.

Iată ce aflăm:

„După moartea lui Nicoleanu am voit să știu numele părinților săi, dar toate cercelările mele au fost zadarnice. Sunt vre-o 7 — 8 ani, pe când trăia profesorul Vasile Caloianu din Craiova, intrând în vorbă cu dânsul, atât mi-a putut spune, că Nicoleanu nu a fost născut în Craiova dar că el, repausatul Caloianu, l'a adus pe la 1849 din Buzău, unde începuse studii în seminarul de acolo și că, după ce l'a adus în Craiova, l'a înscris în colegiu, unde a și urmat cu studiile mai departe. Deși am copilărit în Craiova, nu l'am cunoscut copil acolo; l'am cunoscut pe la 1853, pe atunci era școlar încă; fără mijloace, fără familie, trăia dând lecțiuni de limba franceză; Craiovenii îi ziceau: poetul Nicoleanu, aceasta nu pentru că ar fi publicat

pe atunci vreuna din încercările sale poetice, dar pentru că își recita cu drag versurile la oricine voia să-l asculte.

Precât îmi aduc aminte, pe la anul 1855 încercările poetice ale lui Nicoleanu erau purtate din mână în mână prin Craiova; câteva strofe dintr'o *Ilusiune pierdută*, retipărite astăzi încă pe atunci; Nicoleanu mi le recita plin de înflăcărare și dorea să le intercalez în piesa *Chaterton* de Alfred de Vigny, în care jucam rolul poetului *Chaterton*.

„Pe la 1856 m'am despărțit de dânsul, el rămăsese în Craiova, iar eu am fost angajat la Teatrul din București; mai târziu aflai că a plecat la Paris, ca să-și completeze studiile literare, câțiva bobătași îl trimiseră cu cheltuiala lor, însă după doi ani avură cruzimea a-l părăsi, fără a-i mai trimete stipendiul făgăduit“.

Profesorul universitar, d-l Ovid Densușeanu, în lucrarea sa „*Din Viața și Scrierile poetului Nicoleanu*“ publicată în „*Noua revistă română*“, an. I, No. 5, Vol. I, 1 Mart. 1900, pag. 213, completează articolul astfel:

„Aici (în Craiova) a stat poetul Nicoleanu până la 1858. Petrecerea lui în Craiova și relațiunile de prietenie pe care le-a legat aici i-au lăsat o amintire dintre cele mai frumoase. Intr'o poezie plină de entuziasm el a cântat farmecul acestui oraș și și-a exprimat recunoștința pentru cei cari l'au ajutat. Dar ceiace l'a făcut mai ales să iubească Craiova a fost impresiunea puternică pe care a produs-o asupra lui trecutul acestui oraș în care găsia atâtea pagini din „gloria străbună“.

„Oh! Craiovă, leagăn falnic de speranțe strălucite!
 Nu pentru că dormi sub cerul unei clime fericite,
 Sorbind lacrimile nopții de răcoare parfumate
 Și de-a Jiului șoptire tresărind cu voluptate;
 Nu pentru că sorb viața după buzele-ți mieroase;
 Junii amici, plini de noblețe—și ființe generoase
 Care sprijinindu-mi păsul și nutrind a mea putere
 M'a învățat recunoștința și-a virtuților plăcere,
 Nu, numai pentru aceasta port cu mine dorul tău
 Și te chem zina și noaptea raiul sufletului meu;
 Dar pentru că se ridică din tăcuta ta țărână
 O suflare din virtutea și din gloria străbună,
 Ce s'ar zice că revarsă peste întreaga Românie
 Un parfum puternic, forte dintr'a Romei vitejie.“

(La Craiova)

Atât. Și totuș ar trebui să avem detalii mai multe.

Dem. D. Stoienescu

O Biserică

Plecând din Craiova spre Gorj, pe soseaua ce merge paralel cu apa Amaradia, în dreptul Klm. 21, la dreapta, se face un drumuleț pe care de apuci, după ce scobori și urci câteva văi și dealuri, cam la 5 klm. depărtare dai de satul „Crucile“. Așezat pe o colină, cu o privilegiate încântătoare spre valea ce se prelungeste până o pierzi din vedere, retras și liniștit, în singurătatea sa pare că nu-și mai conține plânsul, văzând că de nicăieri nu-i vine ajutorul ca să se mai bucure de strălucirea podoabei ce a avut adinioară: *Biserica „Înnălțarea Domnului nostru Iisus Christos“*.

„Zidită pe moșia dumnealui Coconu Andreiu Bălăcescu „la leatul 7261 (1753) în zilele luminatului Domn Io Con-

stantin Racoviță Voevod, în urma arătării Domnului în vedenie lui Radu Ciobanu care au și însemnat locul cu „cruci“ — cum se scrie în pisanie — azi a ajuns cuib nocturnelor.

Pre cum spune legenda, acest sf. locaș s'a ridicat în următoarele împrejurări: Radu Ciobanu păzindu-și turma de oi prin locurile acestea pe unde atunci era numai pădure seculară, a adormit sub niște copaci și în vis i s'a arătat îngerul care i-a zis: „să faci Biserică!“ Deșteptându-se, speriat, a fugit la Olt la Arcești; dar după 3 ani se pomenește cu turma iar aci, și din nou, în vedenie, este sfătuit să facă Biserică. De astă dată nu mai tuge, pentru că cele mai multe din oi făcându-i câte 2 miei, turma i se mărește, și atunci el înțelege că acesta nu este decât semn dela Cel de sus.

Înainte de a începe lucrarea Bisericii pune oameni și, din copacii cum erau în pădure, fără a-i scoate din rădăcină, cioplește 40 de cruci. Andrei Bălăcescu, stăpânul moșiei, aflând, trimite o slugă de taie crucile, însă îndată își ea pedeapsa, căci orbește; și numai după ce face pocăință plângând 40 zile la acele cruci îi revine vederea.

De acestea auzind și Sultanul turcesc a trimis 40 oca ceară și astfel Radu se hotărăște să înceapă zidirea. Tot prin vedenie i se spune că, înainte de a o termina, va muri; însă, să nu-l îngroape, căci la 3 zile va învia, și așa a și fost!

După această întâmplare el a mai trăit 9 ani, în care timp a zidit Biserica chiar în locul unde au fost crucile, din care unele să păstrează până în ziua de azi: șapte fiind puse în zidul catapetesmei, una la iconostas înaltă, pâna la tavan — plină de inscripții, în majoritate nume, probabil de-ale credincioșilor, care înegrite de fum nu se mai pot citi — și alte câteva în zidul dela intrare.

Se vede însă, că lucrarea a mers încet, căci la moarte a lăsat ginerelui său, Popa Preda, „să o înfrumusețeze cu jugrăveala“, acoperind-o la început cu scoarță de teiu, pe urmă cu rogojini și mai târziu cu

scânduri (blane) de stejar. Și «isprăvindu-se în zilele „luminatului Domn Io Mihai Constantin Șutu s'a sfințit „cu blagoslovenia iubitorului de Dumnezeu Kir Kir Gligorie Episcopul Râmnicului-Noul Severin în luna lui „Octombrie 26“.

În aceste împrejurări înălțată, curând s'a dus vestea și din toate părțile dau năvală fel de fel de bolnavi, cari îngenunchiând cu evlavie la sfintele cruci și implorând mila divină, foarte mulți din ei se întorc sănătoși; iar din daniile lor Biserica se împodobește cu odoare, veșminte, candelile de argint, etc.

În decursul vremii reparându-se în două rânduri, i s'a schimbat cu totul înfățișarea, frumoasa pictură de fresco fiind văruiată și crucile tencuite. Dar, mai trist și mai dureros este faptul, că în 1919 a fost jefuită de 2 ori, de nu a mai rămas decât piatra sf. prestol goală, pe care o întinează jiviniile, ce s'au sălășluit în locul în care odinioară au răsunit sfintele și dumnezeieștile cântări pentru slava Celui răstignit pe cruce, ca să se ierte păcatele oamenilor.

Acum privind-o, îți vin în minte cuvintele Prorocului Ieremia: „cum a rămas singură cetatea cea avută! Ajuns-a ca o văduvă, cea mare între popoare. Doamna țărilor făcutu-s'a birnică. Chiar și noaptea plânge și lacrimile-i cad pe obraz și nu este cine să o mângâie din căfi o iubiau, căci toți s'au lepădat și s'au făcut vrăjmași ei. Toate porțile îi sunt pustiite, preoții ei suspină. Toți cei ce trec pe cale bătului-și-au în palme, șuietat-au și dat-au din capete zicând: aceasta-i cununa mării, veselia a tot pământul?!“ (Plângerile I—IV).

În anul 1921 am cerut — în calitatea mea de Protoiereu al Județului Dolj — Onor. Minister al Cultelor să acorde o sumă cât de modestă, cu care preotul să poată procura ceva din obiectele furate, ca să o redea iarăși cultului, căci satul fiind sărac și dânsul bătrân (hirotonit la 1879) nu poate alerga prin alte părți să strângă; însă, nu i s'a acordat *nici un ban!*

Cum între altele, caracteristica adevăratului român și

bun creștin este și dărnicia, socotesc, că din inițiativa particulară s'ar putea aduna ceva (cam 5—6.000 lei ar fi suficient), căci e păcat să rămână în părăginire și aceasta, după cum mai este încă una în satul vecin tot de sub îngrijirea aceluiaș preot.

Econ. P. Drăghici.

Rămășițe din epoca romană a Daciei

Acum câți-va ani, înainte de războiu, se iscuse o aprigă dispută între istoricii noștri, asupra locului unde ar fi fost construit „Podul lui Traian“.

Domnul Pârvan, întemeiat pe descoperirile dela Hârșova, emitea părerea că podul ar fi fost construit în apropiere de această localitate, punând lucrurile în legătură și cu existența Trofeului lui Traian dela Adamklisi, în aceste părți.

Atât timp însă, cât pământul românesc va ascunde în sânul lui adevărul istoric, necercetat complet, toate aceste afirmațiuni rămân încă ipoteze.

Cercetarea relicvelor istorice din diferite părți ale țării, ar trebui să fie una din preocupările profesorilor de istorie depe lângă școlile secundare, pentru lămurirea trecutului nostru.

Până atunci „Arhivele Olteniei“ împlinesc un gol de mult simțit, dând stimul cercetărilor trecutului românesc, prin preoți și învățători, cunoscători în parte ai resturilor acestui trecut.

În toate tratatele de istorie pe care le cunosc, se vorbește de existența mai multor valuri romane, în Dobrogea, Basarabia și Ardeal, fără a aminti măcar de un mare val roman ce taie Oltenia în două, dela Severin la Olt, trecând pela Sud de Craiova. Iată câteva indicațiuni.

Acestui val localnicii îi zic în cele mai multe locuri, „Troianul“, indicând prin acest nume pe cel ce l-a ridicat, iar în alte locuri „Brazda lui Novac“. Legenda spune, că un oarecare Novac, când erau jidovii pe pământ, a înjugat la un plug doi bivoli și cu ei a tras o brazdă începând din Serbia, prin fundul Dunării, pela Severin, pela Sud de Craiova și ajungând la Olt, a trecut prin albia acestuia, despărțindu-i apa în două, și așa a mers către răsărit, în tot lungul țării, despărțind ogoarele pădurile și chiar fundul apelor.

Legenda conține în sine indicațiunea sigură a direcției pe unde a pornit cucerirea și colonizarea Daciei.

Dela Severin și până la Bălăcița-Mehedinți, nu cunosc nici eu acest Troian.

De aci însă, pe o distanță de vre-o 80 klm. îl cunosc cu unele întreruperi.

Traversând valea mare a Dăsnățuiului, la răsărit de Bălăcița-Mehedinți, trece pela Cleanov, la Sud de Carpen-Dolj, Sud de Căciulat, Nord de Terpezița, Nord de cătunul Lazu, Sud de cătunul Italieni și de aci înainte îmi este iarăși necunoscut.

În unele locuri, pe distanța cunoscută mie, singur numele de „Troian“ mai indică locul pe unde a fost, căci cariul vremii l'a nivelat complectamente.

În general însă este foarte vizibil. În unele locuri este mult ridicat deasupra nivelului pământului, iar în alte locuri formează chiar hotar între moșii, cu drum pe muchea lui. Așa este pe distanța din dreptul satului Geblești până aproape de Căciulat.

Troianul nu este drept ca o sfoară, ci în foarte multe locuri face largi unghiuri optuse.

La nord de Terpezița, platoul pe care-l taie, se numește de localnici „La Mese“. Legenda spune că aci s'a oprit Novac de a luat masa în timp ce lăutarii îi cântau depe dealul din față.

Probabil ca aci trebuie să fi fost un loc de oprire și de straje pentru ostașii, cari aveau să observe marea vale de alături.

Câte lucruri necunoscute nu s'ar descoperi, dacă specialiștii ar face cercetări și săpături în tot lungul acestui mare val, cu atât mai mult, cu cât el este însoțit de castre și chiar urme de cetăți romane.

Așa, din dreptul comunei Căciulatu, de lângă acest val și până la cotul Dunării dela satul Cetatea se țin lanț un întreg șir de castre romane.

Dar despre acestea voi vorbi în alt număr.

Preot Const. Stănică,

**Fragment dintr'un raport al inginerului Cioculescu 1850
referitor la moșia domnească a Craiovei**

(Comunicat de St. Ciuceanu)

Domnule Primar și D-lor Consilieri,

Impinsu de sacra datorie ce trebuie să aibe orice om pentru țeara lui, și or-ce orașan pentru binele orașului său, viū cu toată stīma ce vă datorozu ca reprezentanți ai acestui orașiu să vă comunicu cele următoare:

I. Orașul nostru în vechime au avut un izlazū care sa numit moșfa Orașului, acest izlazū care era pendinte de Craiova, se numia moșfa Domnească a Craiovei, și să represanta pe atunci interesele acestei moșii, de Orașanii Craiovei, aceasta se constatā din mai multe acte vechi, nefiind pe atunci municipalitate, sfatū, magistrat sau Primarie, de cāt numai autoritāți, ca Caimăcamie și Divan care jiu-deca interesele oamenilor de călcari de moșii și altele după petițiile ce da Domnului de atunci și după ordinile ce primea pe atunci, numea cite 24. hotarnici cite 12. și cite șase, și aceștia mergea în fața locului de prigonire cu Veliții Boeri, cerceta prin acte, prin martori și cu cărți de blestem în fața Episcopului sau a Mitropolitului și rezultatul il

comunica Domnului, și Domnul ordona Căimăcămii executarea ce făcea hotarnicii cu Veliții boeri.

Intrind în miinile supt semnatului mai multe acte relative la acestu izlazū saū moșie Domnească a Craiovei, și ocupîndumă serios cu citirea lor, am constatat că acest izlazū al orașului, au avut în vechime prigoniri pe hotară cu vecinii de peste 200. ani, urmînduse judecări între vecini cu orașanii Craiovei (care represanta pe atunci interesele moșii Domnești numita a Craiovei) iar mai în urmă pe la anul 1761, adecă acum 118. ani hotarnicînduse moșia Domnească a Craiovei de doi boeri Radu Socoteanu și Fota Vladăianu, au hotarît semnele hotarului Domnescū, de jur înprejur numindule a nume în această hotarnicie.

Se dovedește atit din această hotarnicie, cit și din alte hotariri Domnești că locuitorii orașanii, reprezenta pe atunci interesele moșii Craiovei și se judeca cu vecinii pentru viile ce avea orașanii pe moșiile învecinate și nu voia să dea dijma zicînd orașanii că acele vii ale lor cadū pe moșia Domnească a Craiovei, și pierzînd orașenii, ba încă pe unii bătînduî cu cite 200. loviturî de toege la tălpi, iaū făcut să dea dijma pentru acele vii ce au căzut pe moșiile învecinate cu hotarul moșii Domnească a Craiovei.

Se constată dar evident că această moșie a Craiovei numită moșia Domnească, saū reprezentat pe atunci de orașanii, și

III. Această moșie a orașului din cercetarea ce am făcut zilele trecute tutulor dosarelor ce am găsit în primărie, dupe voia verbală ce mia dat D. Primar, se' constată că la 1835, Sfatul Orașenescū au cerut să hotarnicească moșia Craiovei plătînd și tacsă de 4. #, și luînd hotarnic pe rap. Grigorie Otetelișanu au și făcut hotarnicia moșii orașului de către vecini, depuînd hotarnicia în Tribunal, vorbînd în acea hotarnicie că nu sa găsit

cartea acelor 2. boeri hotarnici Socoteanu și Vladăianu dela anul 1761. și că a urmat cu hotarul Craiovei, după actele vecinilor, și rezultatul saū lucrarea ce saū făcut după depunerea acei hotarnicii, nu am putut dovedi nimicū, iar despre interiorul acestei moșii a Orașului, numitul hotarnic nu vorbește nimicū.

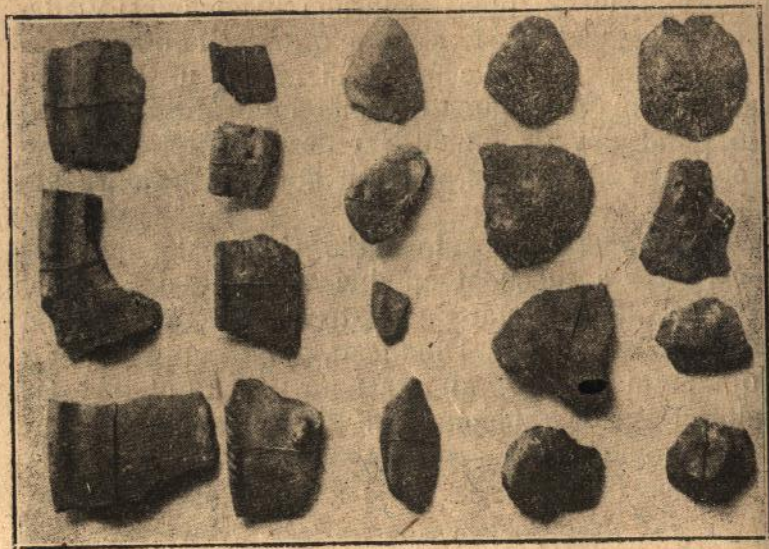
Mai constat ca autoritățile Comunale ale Craiovei care a succedat cu diferite nume dela 1835. în cōce, au reclamat pe mulți din orașanii care au călcat izlazul moșii Domnești, după cum am dat o notă D-lui Primar, și iarăși nu am putut afla rezultatul acelor reclamațiuni. Prin urmare dar, sînt de opiniune ca pe deoparte onor. Primărie să ordone ase cerceta.

Rămășițe din vremi trecute

1) Pe pămîntul com. Vârtopu-Doljiu, spre S.—E. de sat, în dealul Țapălușului, deasupra ceșmelei, s'au aflat pe vară urmele unei bogate stațiuni neolitice. În treacăt s'au putut culege din malul, deasupra căruia era așezată târla lui Trășnea, o mulțime de cioburi, dintre care multe cu proeminente și o spărtură de rășniță. Toate s'au depus la muzeul regional de antichități și etnografie al jud. Doljiu și, în afară de câteva fără nicio importanță și de spărtura de rășniță, se pot vedea în alăturata fotografie (Fig. 1).

Stațiunea se întinde câtva în spre N.—E, fără însă a i se putea determina suprafața exactă. Câteva săpături ar arăta aceasta și ar preciza însemnătatea localității.

(Fig. 1). Fragmente de ceramică preistorică din Vârtoș-Dolj
1/5 din mărimea naturală.

2) In valea Dăsnățuiului între Suharu și Gubaucea—Doljiu, pe proprietatea Ștefan St. Nicolăescu, puțin mai la răsărit de satul dispărut Scăfeștii, ce se află însemnat pe harta serviciului geografic al armatei, scara 1 : 100.000, 1916, făcându-se un conac, la săpăturile pentru temelia casei, s'au găsit puține cioburi preistorice ce arată urmele unei așezări vremelnice (Fig. 2).

(Fig. 2). Fragment ceramic preistoric din Gubaucea-Dolj
1/5 din mărimea naturală.

Mai însemnat s'a găsit baza masivă a unui vas de lut ars acoperit cu un lustru cărămiziu. Fotografia și secțiunile ce dăm, lămuresc pe deplin fragmentul ceramic găsit.

3) In albia Jiului, în dreptul satului Popoveni — Dolj, când se scotea pietriș înainte de 1898, s'a găsit o sabie lungă de fier ce a fost cumpărată de atunci de Nae Călinescu, cârciumar craiovean în Buzești 8. (Fig. 3).

După simpla schiță ce alăturăm se vede că e vorba de o frumoasă sabie medievală ce măsoară în lungime 117 cm., lama singură având 91,50 c. m., rămânând mânerul cu măciulie cu tot de 25,50 cm., iar fără măciulie de 19,50 cm.

Lățimea lamei, care are două tăiușuri alături de mâner de 5,50 cm. merge îngustându-se, așa încât la distanța de 5 cm. de vârt are numai 3 cm.

Incepând de la mâner, până la o distanță de 58 cm., pe amândouă fețele lamei pornesc câte două caneluri paralele puțin adânci, despărțite printre ele printr'o dungă pronunțată, după cum arată secțiunea.

Mânerul săbiei de vre-o 3 cm. de lat se îmbucă într'o măciulie masivă de fier și e nituit deasupra cu un nit patrat de alamă. Măciulia prezintă în dreapta și în stânga câte o proeminență ce se termină cu o suprafață rotundă, pe care sunt încrucișate câte o cruce de alamă. Mânerul de lemn sau altceva ce îmbrăca fierul dintre lamă și măciulie, nu se mai păstrează.

La 13 cm. de la începutul lamei și pe o parte și pe alta se află încrustate câte o circumferență cu raza diametral de 27 m. m. In interiorul uneia e încrustată o cruce, iar în interiorul celeilalte un S. De fapt se păstrează numai scobitura în fier, căci din alama cu care s'a încrucișat, ca și crucile de la măciulia mânerului, n'au mai rămas decât câteva fărâme.

Sabia s'a conservat relativ bine. E lucrată dintr'un oțel tare, încă flexibilă, ciublită puțin într'o margine și atacată de rugină pe întreaga suprafață.

C. S. Nicolăescu-Ploșcor

Fig. 3.
Sabie medievală
din Popoveni-
Dolj, 1/8 din mărimea naturală.

Oltenia Culturală

În această rubrică vom publica mersul și activitatea tuturor societăților sau așezămintelor culturale din Oltenia¹⁾. Începem azi, în primul număr, cu descrierea activității uneia din cele mai înalte și rodnice societăți de cultură:

CERCUL MEDICO-FARMACEUTIC DIN CRAIOVA

Sunt aproape 20 ani de atunci. În Septembrie 1902, un grup de medici tineri, zeloși de progres și cu dorință de a forma în Craiova un centru medical științific, în care tot ce este nou și interesant să se discute, au ventilat ideea creierii unui cerc medico-farmaceutic în acest oraș.

Sufletul și inițiatorii acestei idei, erau D-nii: D-r Vernescu și D-r Ch. Laugier. Craiova pe atunci nu avea mănunchiul de specialiști de astăzi. Medici bătrâni ca D-r Vercescu, D-r Dima Georgescu și alții, reprezentau sfârșitul medicinei vechi, care împreună toate ramurile acestei vaste științe. Odată ideea concepută și după insistențele și stăruințele depuse pe lângă confrăți și farmaciști, într-o ședință la 15 Sept. 1902, ținută în salonul ofițerului stărei civile din vechea Primărie (str. I. C. Brătianu), se pune bazele constituirii Cercului Medico-farmaceutic.

Cu această ocazie, D-l D-r Vernescu motivează în următorii termeni scopul înființării acestei societăți științifice: „Ideia de a uni într-o societate întreg corpul medico-farmaceutic din Craiova, nu este nouă. Ea a fost dorința vie a mai multor generații de medici și farmaciști, care s'au succedat pe vremuri, fără însă de a putea fi realizată până acum.”

Și mai departe după ce arată cum este constituit corpul avocaților și celelalte bresle, D-l D-r Vernescu

¹⁾ Rugăm pe toți acei ce conduc astfel de societăți sau așezăminte să binevoiască a ne ține în curent cu activitatea lor.

spune că depinde de unirea tuturor, medici și farmaciști, „de a ne înălța moralmente între noi și prin noi”. Tărmurind bine drepturile și datoriile fiecăruia din noi, vom contribui a stabili solidaritatea, ce trebuie să existe între toți membrii aceluiași corp medical — iar „pe lângă toate aceste deziderate, cercul nostru va sluji în interesul științific al membrilor săi, prin convocarea acestora cel puțin la 15 zile, pentru comunicări de cazuri clinice importante, sau pentru țineri de conferințe.”

Proiectul de statut alcătuit de D-l D-r Vernescu, Ch. Laugier și D-r Milețici, fu aprobat în unanimitate în ședința de la 1 Oct. 1902.

Președinte a fost ales cel mai în vârstă confrate, D-r I. Vercescu; casier D-r M. Ștefănescu, secretar general D-r D. Vernescu.

Membrii fondatori ai cercului medico-farmaceutic au fost, în ordinea alfabetică, următorii:

D-r Antonini E., D-r Archimandrescu Chr., D-r Atanasescu I., D-r Augustin I., Medic Vet. Augustin V., Medic Vet. Bălăcescu G., D-r Basilescu E., Medic Vet. Băcescu E., Medic Vet. Budurescu, D-r Cacalețeanu A., Farm. Constantinescu D., Farm. Constantinescu G., D-r Comșa, D-r Ciocâlțeu, D-r N. Cristescu (Statina), Medic Vet. Ciurea, D-r Daniel A., Farm. Dobrescu Th., D-r Drăgoescu I., D-r Erlich, Farm. Konteschweller E., D-r Fridlaender, D-r Galeriu A., D-r Georgescu D. Gr., D-r Giuriadi G., Medic Vet. Gheorghiu, Farm. Glatz I., D-r Hirsch S., D-r Iliescu A., D-r dentist Kohn, Farm. Lăzeanu, D-r Laugier Ch., D-r Măldărescu I., D-r Marcu L., D-r Metzulescu A., D-r Milețici Gh., D-r Mițescu P., Medic Vet. Mărășescu, Farm. Mihailescu M., Farm. Molnar, D-r Movilescu, D-r Nicolaidis N., Farm. Negoescu, Farm. Niculescu I., Farm. Oswald, D-r Potârcă I., Farm. Pohl Fr., D-r Pandelescu, D-r Posmantir, D-r Roca, D-r Ștănculescu, Gh., D-r Schwartz, Medic Vet. Ștefănescu-Priboi, D-r Schina C., D-r Ștefănescu D., D-r Stoenescu, D-r Vasilescu A., D-r Vernescu D., D-r Vercescu I., D-r Zwibel.

Activitatea cercului este fecundă în primii ani; comu-

*Im 60
membri
32
morti*

nicări de mare valoare științifică sunt aduse înaintea membrilor, comunicări care dau loc la discuțiuni interesante.

Unele din aceste comunicări au fost publicate în revista medicală „Spitalul”. Astfel cităm:

Comunicarea d-lui D-r I. Augustin (3 Febr. 1903): Febra Tifoidă cu hemiplegie în al doilea septenar, consecutivă unei emoragii cerebrale.

D-r Vernescu (14 Ianuarie 1904): Două cazuri de Sifilobrigtism și un caz de formă frustă a maladiei Addison, tratat prin opoterapie suprarenală, publicat în Spitalul, Mai 1904, comunicare pentru care conferențiarul primește cuvinte de laudă de la profesorul Dieulafoy din Paris și Prof. Nanu Muscel.

D-r Potârcă (șed. 21 Ian. 1904): Intervențiune chirurgicală în cazurile de perforație intestinală în Febra Tifoidă (Spitalul Febr. 1904).

D-r Col. Petrescu: Epiteliom al pleoapei inferioare a ochiului stâng — autoplastie.

D-r Daniel: Un caz de maladia lui Barlow. (Șed. 25 Febr. 1904. Publicat în Spitalul Mart. 1904).

D-r Milețici: Asupra tratamentului histericilor.

Doctor D. Ștefănescu: Maladia dentară numită dinții lui Hutchinson.

Medic Veterinar Mărășescu: Asupra valorii profilactice sau curative a tuberculinei și asupra identității sau neidentității tuberculozei bovine și umane.

D-r Vercescu: Luxațiile scapulo-umerale. Anestezia prin injecții cu stovaină și cocaină.

D-r Nicolaidis: Asupra unei teorii a modificărilor reactive ale uremiei. Litiaza biliară și tratamentul ei.

D-r A. Daniel: Flebita sifilitică. Alcoolism la copii.

D-r Augustin: Un caz de histerie (28 Ian. 1904).

D-r Metzulescu: Extrofia vesiceii și intervențiile chirurgicale posibile. Infecțiile paratifice.

Medic Vet. Vuocol Augustin: Intoxicațiile alimentare.

D-r D. Vernescu (Spitalul Aug. 1904): Orchidopexie, însoțită de cura radicală a herniei inguinale.

D-r D. Vernescu (Spitalul 1904): Kist hidatic al ficatului. Peritonită consecutivă rupturii chistului. Cancer al Pancreasului.

Dr. Sol. Hirsch: Un caz de Scorbut. Un caz de Hidrocefalie.

Dr. Col. I. Elian: Flegmon sub-peritoneal. Procedeu propriu de cură radicală a Herniei inguinale.

Dr. Vernescu: Rinichi mobil; Nefropexie. Artropatie blenoragică stg. tibio-tarsienă. Endocardită blenoragică (Spitalul Febr. 1903).

Dr. Antonini: Endocardita blenoragică cu embolie.

Dr. Zwilling: Asupra măsurării tensiunii arteriale.

Dr. Măldărescu I.: Nefrita periferică de natură renală.

Cercul Medico-farmaceutic luase cu chirie, împreună cu societatea „Ajutorul” un local peste drum de liceul Carol I (fosta tipografie Ramuri) cu 600 lei anual. Cercul era abonat la un număr de 16 reviste medicale române și streine, alcătuindu-și astfel încet biblioteca de mai târziu a cercului.

În 1903—1904 s'a ținut 26 de ședințe ordinare, cu 29 de comunicări științifice și 20 prezentări de bolnavi și piese anatomo-patologice, depunând astfel o neobosită activitate științifică.

O singură excepție regretabilă s'a produs: o comunicare a celui mai tânăr dintre membrii societății, care fără studii mai aprofundate asupra chestiunii și fără de a se convinge singur de realitatea faptelor avansate, ne-a anunțat nu numai descoperirea microbului Cancerului, cu demonstrațiuni imaginare, dar chiar a unui ser, prin mijlocul căruia se făcea forte de a vindeca această maladie. Observațiile prezentate de D-sa au dat loc la discuțiuni aprinse, care au avut ca rezultat ștergerea din cerc a acestui coleg.

Comitetul pe 1905 a fost:

Dr. I. Vercescu Președinte, Dr. Drăgescu și Dr. I. Atanasescu Vicepreședinți, Casier Dr. Măldărescu, Secretar general Dr. Schina, Secretar de ședință Dr. Pănescu, Bibliotecar Farm. Gogu Constantinescu.

În 1909 a fost ales următorul comitet:

Dr. Vercescu Președinte, Dr. Vernescu și Dr. Schina Vicepreședinți, Dr. Ștefănescu Secretar General, Dr. Măldărescu Cassier, Dr. Metzulescu bibliotecar și Dr. Zwilinger, secretar.

Ședințele cercului în 1905 sunt mai puțin frecventate; s'au făcut numai 13 comunicări; numărul membrilor diminuează la 44, din cari 26 medici, 13 farmaciști și 5 veterinari. Mulți părăsiseră Craiova fiind permutați în alte localități, iar alți membri, din diferite motive dimisionaseră, astfel că ședințele cercului în anii următori devin din ce în ce mai rare. În ședința dela 8 Februarie 1907, se hotărăște mutarea cercului și a bibliotecii la Spitalul Preda din str. Cogălniceanu, astăzi magazinul Plugarul, urmând ca membrii cercului, să citească acolo revistele care continuau să fie plătite din fondul de lei 1200, depus spre fructificare la Banca Comerțului, iar ședințele cercului să aibă loc când se vor strânge un număr de comunicări.

D. Dr. Metzulescu, într'o ședință dela 8 Martie 1910, întrunind pe membrii cercului la policlinica „Oltenia“, încearcă să redeștepte zelul pentru reluarea comunicărilor. Reușește numai în parte, căci venind războiul balcanic și războiul mondial, activitatea cercului, medico-farmaceutic încetează cu totul.

În toamna anului 1918 și începutul lui 1919, D-nii: Dr. Ch. Laugier, Dr. I. Carp, Dr. I. Augustin, fac apel la vechii practicieni, fondatori în viață ai cercului, și la pleiada de medici instalați de curînd în Craiova, să se reia din nou ședințele științifice ale cercului Medico-farmaceutic.

Toți au răspuns cu entuziasm la această chemare, iar medici tineri cu dor de muncă, au aplaudat inițiativa vechilor membri fondatori.

S'au modificat unele articole din vechile statute, prin crearea unui vicepreședinte farmacist și crearea unei comisii deontologice (D-l Dr. Ch. Laugier și Dr. Adrian Poenaru), care să rezolve neînțelegerile, ce eventual s'ar ivi între membrii cercului, dar care, spre cinstea cercului, în timp de patru ani, nu a avut nimic de lucru...

Comitetul în primul an al reluării activității cercului, era compus din:

Dr. I. Augustin, Președinte; Dr. Vernescu, Dr. I. Carp, Vice-Președinte; Dr. V. Vasiliu, Secretar general; Farm. Petrescu Nic., Secretar de ședință; Dr. Mayer, Cassier; Dr. M. Cănciulescu, Bibliotecar;

D-l Dr. Antonini și General Dr. Potârcă au fost proclamați Președinți de Onoare.

În sânul Comitetului, s'a luat hotărâri care fac onoare activității lui: astfel sunt plăcile comemorative de la spitalele din Craiova, care aveau să immortalizeze numele glorioase ale confracțiilor morți făcându-și datoria, și să arate generațiilor viitoare ce a făcut corpul medical în anii de grea încercare.

Ședințele cercului medico-farmaceutic se succed regulat la 15 zile și membrii lui, azi 80 la număr, specialiști merituosi în diferite ramuri ale medicinei, aduc comunicări de o adevărată valoare științifică.

Tabloul comunicărilor din 1919 și până astăzi publicate în revista Spitalul, coprinde pagini întregi, și aproape toate chestiunile de actualitate și în diferitele ramuri ale medicinei au fost prezentate. Astfel pentru a cita câteva comunicări din cele mai apreciate și în ordine cronologică:

Dr. Poenaru Adrian (la 15 Martie 1919): Două cazuri rare de corpi streini în craniu.

Dr. C. Stăncescu: Incercări terapeutice prin cuti-reacțiuni repetate cu tuberculină.

Dr. Drăgoescu: Două cazuri de tuberculide papulo-necrotice.

Dr. Daniel Alex.: Despre prostatiti fără prostată (15 Aprilie 1919).

Dr. Cănciulescu M.: Un caz de pseudo-tuberculoză de origine paludică.

Dr. Solomon Hirsch și Dr. Cănciulescu: Pseudo-meningita paludică.

Dr. Baculescu: Un caz de osteom intra-articular, iar altul mezocolon complicat de ocluzie.

Dr. V. Vasiliu: Sinucidere luată drept crimă. Pneu-
monii traumatice.

Dr. Eschenasy, Dr. Lemp: Un caz de leucemie mie-
logenă tratat prin radio-terapie.

Dr. Carp: Un caz de septicemie streptococică.

Dr. Voiculescu: Despre izolări. Injecții cu aer în
pleură.

Farmacist Petrescu: Despre Incompatibilități.

Dr. Sărdărescu (15 Noembrie 1919): Sifilis al creierului.

Dr. Col. Urdăreanu: Epidemie de conjunctivită granu-
loasă la liceul militar din Craiova.

Dr. Daniel Alex.: Nevropatie urinară, vindecată prin
tratament local.

Dr. Cănciulescu, Dr. Eschenasy: Sindrom infundibular
al afecțiunilor pleuro-pulmonare, scleroase stângi.

Dr. Carp: Două cazuri de maladia lui Addison.

Dr. Voiculescu: Pericardita tuberculoasă.

Dr. Antonini: Coma paludică la adult.

Dr. R. Hirsch: Coma paludică la copil.

Dr. Drăgoescu, Cănciulescu: Incercări de tuberculino-
terapie în tuberculide.

General dr. Potârcă, dr. Eschenasy: Entorsă a coloanei
lombare.

Dr. Mayer: Tratamentul furunculelor nasale.

Dr. Daniel Alex.: Tratamentul pielonefritelor gonococice.

Dr. Mihail: Condrosarcom vertebral după rachianes-
tezie.

Dr. Zuilinger: Tratament cu zilbersalvarsan.

Dr. Carp I.: Encefalita mioclonică și Encefalita letargică.

Dr. Baculescu: Peritonita tuberculoasă forma ascitică.

Dr. Voiculescu, d-ra dr. Hirsch R.: Un caz de encefali-
tă formă mioclonică (15/L/921).

Dr. Poenaru Adrian, dr. Daniel Alex.: Hernia vesiceei
prin orificiul crural drept, la femeie.

Dr. Vernescu și Eschenasy: Plagă prin armă de foc
a orbitei drepte cu distrugerea bulbului, fractura tempo-
ralului și a bazei craniului.

Dr. Căpit. Naum: Piese anatomo-patologice de la Spi-

talul Militar. Stafilococemie piocemică în pulmoni și
rinichi.

Dr. Vernescu, dr. Poenaru, dr. Daniel: Rezultatele ope-
rației Steinach, pentru întinerire.

Dr. Vernescu: Peritonită primitivă pneumococică.

Dr. Voiculescu, dr. R. Hirsch: Hetero-hemo-terapia în
sindrom hemoragic.

Dr. Cioroianu: Amauroza paludică.

Dr. Poenaru, dr. Daniel Alex.: Sarcina extra-uterină
abdominală primitivă și chist dermoidal al vârfului drept.

Dr. Voiculescu, dr. Stănescu: Un caz de maladie Bleu.

Dr. Poenaru, dr. Daniel: Autoseroterapia în orchite
blenoragice.

Col. dr. Dobrinescu, dr. Mircea Adrian, dr. Opran:
Testicul polichistic și poliorchite.

Dr. Ch. Laugier: Asupra serului Dr. Puțureanu.

Am redat numai o parte din lunga listă a comunică-
rilor pe anii trecuți.

Cu începere însă de la 1 Ianuarie 1922, ședințele
cercului medico-farmaceutic și desbaterile precum și
observațiile vor fi publicate extenso în „Arhivele Olteniei“.

Acum cercul medico-farmaceutic a luat cu adevărat
o stabilitate și importanță științifică recunoscută și de
societățile savante din țară, iar chestiunea localului a
fost rezolvată, desemnându-se sala bibliotecii laboratorului
de Igienă, destul de încăpătoare, pentru ședințele cercului.

La 22 Septembrie 1920 d-l *C. Argetoianu*, pe atunci
Ministru de Interne, făcând o vizită la cercul medico-
farmaceutic din Craiova, a fost admis membru de onoare
al cercului, cu care ocazie răspunzând discursului de
recepție al Președintelui — D-l Dr. Augustin —, între altele
spunea: „Mă simt onorat de a mă găsi în mijlocul oa-
menilor de știință. Cinstindu-mă pe mine, îmi arătați cel
„mai prețios semn de încredere. Misiunea medicilor va
„depăși cadrul de activitate ce l-au avut până acum.
„Pe lângă serviciul propriu zis, depinzând de serviciul
„sanitar — în viitor Ministerul Sănătății Publice, va în-
„cumba medicilor îngrijirea tuturilor incapacabililor, ocroti-

„rea orfanilor și interzișilor și alienașilor. Creând Ministerul Sănătății, corpul medical va fi o autoritate de sine stătătoare“.

Ceia ce primii inițiatori ai înființării cercului medico-farmaceutic, D-l Dr. Vernescu și Dr. Ch. Laugier, acum 20 de ani cereau: o autoritate de sine stătătoare, Ministrul de Interne venea să confințesească în mijlocul aceluiași cerc, același deziderat.

Și mai departe D-l Ministru de Interne, adresându-se membrilor cercului, spunea că va trece prin cameră și senat, recunoașterea ca persoană morală a cercului medico-farmaceutic din Craiova, iar pentru că nevoile unui centru mare medical la Craiova sunt numeroase, se va ocupa cu îmbunătățirea spitalelor locale. Spre lauda D-sale, aproape toate îmbunătățirile au fost realizate, astfel ca spitalele să fie câmpul de cultură rodnică, câmp bun de cercetări și îmbunătățiri pentru binele suferinzilor.

Biblioteca cercului medico-farmaceutic numără azi colecțiuni alese din toate revistele medicale încă din 1903, frumos legate, iar prin donațiunile familiei D-rului Vulpescu, mort în războiu, a D-lui Dr. Schina, D-l Dr. Augustin, numărul volumelor a crescut, așa că în sala de ședință a cercului ori ce membru poate citi, între 4—8 seara zilnic, revistele la care cercul este abonat.

Cercul medico-farmaceutic are strânse legături cu Asociația generală a medicilor, printr'un comitet ales din sânul său.

Toate chestiunile relative la modificarea statutelor asociației medicilor și înființarea camerilor medicale, au fost dezbătute în amănunțime de membrii cercului.

La congresul asociațiunii medicilor din Cluj, în luna Iulie a. c. cercul medico-farmaceutic din Craiova, și-a trimis delegații lui pe D-l Dr. Alex. Daniel, care să susțină înaintea congresului vederile cercului, și spre lauda acestui corp, hotărârile luate aci în Craiova au triumfat la Cluj, și anume ca filiala să fie unitatea importantă a unui județ, și din sânul ei să se aleagă delegați ce o vor reprezenta la București.

În chestiunile de ordin profesional, s'a dezbătut în detaliu anteproiectul pentru modificarea Legei Sanitare, propus de D-l Inspector General Sanitar Dr. Ch. Laugier, dezideratele corpului medical din Oltenia, stabilirea onorariilor medicilor față de scumpetea vieții, raporturile medicilor față de diferite autorități și instituțiuni.

Rolul și importanța cercului medico-farmaceutic a devenit atât de mare, încât astăzi ori ce medic civil sau militar, farmacist sau veterinar, stabilindu-se în localitate, cere singur înscrierea în acest cerc, simțind nevoia de a contribui fiecare cu luminile lui la desăvârșirea științei și să primească la rândul său noi cunoștințe din observațiile altora.

Astăzi acest corp științific, alcătuit din membrii cercului, reprezintă o unitate de vederi care impun pretutindeni sămânța asvârlită acum 20 de ani de primii inițiatori a căzut pe pământ bun și mănos, dând roade alese și apreciate de toți.

12 Ianuarie 1922.

Dr. Alex. Daniel
secretar

Societatea „Prietenii Științei“ Craiova *)

CONSILIUL DE ADMINISTRAȚIE

Președinte: *Dr. Ch. Laugier.*

Vice-Președinți: *C. Poenaru, D-na M. Pop, C. D. Fortunescu, St. Ciuceanu, Ionescu-Argetoiaia, Dr. Metzulescu.*

Secretar general: *Dem. Stoenescu.*

Bibliotecar: *R. Georman.*

Casier: *Dr. Fr. Mayer.*

Membri: *C. Ciocazan, V. Sandulian, C. Jormescu, Colonel Lăzărescu, Colonel Iacob, Col. Henry Laugier.*

*) În numărul viitor: Istoricul și activitatea acestei societăți.

CENSORI

N. Angiulescu, Col. Burdulescu, D. Demetrescu.

CENSORI SUPLEANȚI

Dr. Drăgoescu, Dr. Al. Daniel, Dr. Baculescu.

COMITETUL CONFERENȚIAR

Vice-Președinte: D-na M. Pop; Membrii: C. D. Fortunescu, V. Sandulian, Dem. Stoenescu, St. Ciuceanu, G. Ciocazan, Ionescu-Argetoiaia, Gh. Marincu.

COMITETUL FOTO-CINEMATOGRAFIC

Vice-Președinte: D-l Ionescu-Argetoiaia; Membrii: C. D. Fortunescu, Dr. Fr. Mayer, Dr. Eschenasy, N. Fortunescu, M. Gelep, De Pastuovi.

COMITETUL MUZEELOR

Vice-Președinte: St. Ciuceanu; Membrii: Dr. Metzulescu, Gh. Mil. Demetrescu, Col. H. Laugier, A. Vasulescu, C. Poenaru, N. Guran, Alex. Carianopol, V. Mihăilescu, C. N. Popp.

COMITETUL PUBLICISTIC

Vice-Președinte: C. D. Fortunescu; Membrii: D. Stoenescu, A. Vasulescu, N. Popilian.

COMITETUL PROTECTOR

Vice-Președinte: C. Poenaru; Membrii: Gh. Dinopol, J. Beligrădeanu, D-na Eugenia Neamțu, I. B. Georgescu, Mitrică Ion, C. Vorvoreanu, C. N. Pop, M. Oromolu, Eug. Bănescu, Gh. Negretzu, C. Calețeanu, Col. Grozeanu.

COMITETUL PENTRU PROPAGAREA IGIENEI SOCIALE ȘI
COMBATEREA VICILOR

Vice-Președinte: Dr. A. Metzulescu; Membrii: P. Demetrescu, Dr. Drăgoescu, Dr. Enculescu, D-șoara Ghioculescu, Pr. Gh. Ghia, Col. Iacob, Pr. Lungulescu, Pr. Popescu-Breasta.

Conferințele Soc. „Prietenii științei” Craiova în 1922

1 Ianuarie, Prof. N. Iorga, «Regionalism Oltenesc». (Reprodus în întregime la pag. 5—10).

2 Ianuarie, Prof. N. Iorga, «Nota Olteniei în literatura românească». (Vezi pag. 10—15).

22 Ianuarie, Prof. Eugeniu Ludwig din București, «Technica cercetărilor științifice» (Conferință experimentală și cu proiecțiuni).

În termeni aleși și pe înțelesul tuturor, D-l Profesor E. Ludwig, care este un distins conferențiar, reușește să expue progresele științei moderne în cercetările spectrale. Descoperirea razelor invizibile ochiului nostru și rezultatele obținute prin aplicarea acestor raze în cristalografie, sunt pe cale a revoluționa întreaga știință chimică. (A se vedea art. „Natura razelor Röntgen” din Cronică științifică.)

29 Ianuarie, General V. Rudeanu, *Importanța intervenției României în războiul mondial.*

Leitmotivul susținut, în decursul întregii expuneri, a fost nedreptatea ce ni s'a făcut și urmează a ni se face și astăzi în Apus, atunci când se judecă importanța pe care a avut-o intervențiunea României în războiul mondial.

Conferențiarul a împărțit subiectul său, în patru părți distincte și anume: Importanța politică, militară, morală și umanitară a intervenției noastre în războiu.

În precuvântare Domnul General Rudeanu a justificat datoria ce are Istoria, de a așeza faptele implinite în reala lor valoare și obligațiunea ce fiecare avem, — fără nici o altă prejudecată —, ca să contribuim la stabilirea adevărului, cu tot ceiace cunoaștem.

„Este necesar — a zis D-l General Rudeanu — ca să se vină cât mai repede în ajutorul Istoriei; cei cari luptă pentru stabilirea adevărului, neavând alt merit decât o

„conștiință sănătoasă, care are tăria de a se ridica mai „presus de toate formele egoizmului omenesc“.

Importanța intervențiunii României, din punctul de vedere politic, a fost explicată prin nevoia ce exista ca România să ia neapărat parte la războiul mondial și să rupă astfel țesăturile multiple ale diplomației rusești, care prin toate mijloacele căuta să împiedece o cooperatiune cu România.

În acest chip, conducătorii Rusiei-țariste socoteau că nu se vor izbi, la stabilirea păcii, de faptul că România luptase pentru o cauză comună, și nu vor mai întâlni astfel piedicile, pe care le întâmpinase dela puterile semnatare ale tratatului dela Berlin, atunci când, la 1878, Rusia căuta să decidă singură de soarta Țării Românești și să încheie odată cu stăpânirea sa asupra Balcanilor.

Conferențiarul a dovedit cu acte autografe intrigile Rusiei în Occident, mai întâiu pentru a împiedeca pregătirea armatei române de războiu, apoi pentru a izola România și a o descredita cât mai mult.

În ceea ce privește importanța militară, D-l general Rudeanu a relevat cât de pătimășe și protivnică nouă este judecarea importanței acesteia de către criticii militari din apus, cari iau în seamă numai efectele ei directe, adică: retragerea armatei române din Muntenia, pierderea cerealelor și a zăcămintelor de petrol, din această parte a țării; pe când, atunci când vorbesc de alte interveniri, ei țin rare ori socoteala de efectele diferite și insistă, cu o deosebită căldură, mai cu seamă asupra reacțiunii ce intervenirile considerate le-au produs asupra tuturor celorlalte fronturi.

„Ori tocmai, a zis conferențiarul, în folioasele pe care „le-au cules ceilalți aliați, atât în Apus cât și în Orient, „pe frontul Rusiei din Europa, pe frontul dela Salonic și „chiar pe cel din Asia-Mică, în Armenia, Mesopotania și „Palestina, se recunoaște adevărata și considerabila importanță pe care a avut-o intervenția militară a României în „războiul mondial.

În a doua parte a războiului, uriașa rezistență a osta-

șilor Români la Marășești a silit Imperiile Centrale să renunțe din nou la planul lor: zdrobirea imediată și definitivă a frontului Oriental, pentru a se întoarce cât mai repede, cu toate forțele întrunite, contra frontului Belgo-Anglo-Francez din Apus.

Aliații au putut astfel câștiga din nou, grație vitejiei armatelor Române, timpul necesar pentru ca și de astă dată să primească întăriturile de care aveau nevoie, și la începutul anului 1918, să se prezinte în forță, pentru a putea face față ultimelor eforturi vrăjmașe, și distruge în mintea și inima conducătorilor Imperiilor Centrale, cele din urmă speranțe de izbândă.

Conferențiarul s'a ridicat apoi cu energie contra acuzațiilor ce s'au adus poporului Român, de către adversarii lui din războiu, pentru faptul că nu și-a ținut cuvântul și angajamentele ce le avea față de Puterile Centrale.

După ce arată cum a fost rezolvită această chestiune de Italia, care avea legături mult mai puternice cu Germania și Austria, d-l General Rudeanu zice că cele mai înalte considerațiuni de conștiință, demnitate națională, onoare și morală, ne obliga să întreprindem războiul.

„Nici-o morală, nici-o onoare, nu poate fi mai pură, mai „presus decât aceia care stă în legătură cu datoria, cu datinile strămoșești și credința în Dumnezeu“.

În ceea ce privește importanța umanitară, conferențiarul arată că, luptând pentru libertatea fraților ei oprimați, România a luptat pentru fericirea întregii omeniri.

Dacă în secolele trecute România a făcut din piepturile fiilor săi stăvilari, mai întâiu contra invaziunilor barbare și apoi împotriva urgiei musulmane, a făcut-o pentru a apăra astfel înflorirea civilizațiunii din Apus.

Dacă mai în urmă a luptat, a luptat pentru desrobirea popoarelor asuprite de Turci.

În războiul mondial, România a fost alături de celelalte Puteri din Apus, a pățimit, a luptat și s'a jertfit pentru morală, dreptate și libertate în omenire.

D-l General Rudeanu încheie, indemnând pe fiecare să se străduiască a cunoaște tot adevărul, și să lupte pentru

ca, atât în țară cât și peste hotare, importanța considerabilă politică, militară, morală și umanitară, pe care a avut-o intervențiunea României în războiul mondial, să fie recunoscută în întreaga lume.

„Dacă și pentru acest adevăr va trebui să luptăm ca și întrecut pas cu pas, pentru dreptatea drepturilor noastre trebuie să o facem fără șovăire; sufletele sutelor de mii de vieți Românești, jertfite pentru întregirea și demnitatea neamului Românesc, o cere mai presus de orice și o impune fiecărui bun Român“.

5 Februarie, Prof. Ionescu-Argetoia, «Opera lui Pasteur» (cu proiecțiuni):

Se împlinește un veac de când, în orașelul Dôle din Franța, s'a născut un mare geniu, un distins savant, cu care patria mămă se mândrește numărându-l printre fiii ei. Omenirea întreagă trebuie să-l cunoască, fiindcă binefacerile descoperirilor sale au pătruns în toată lumea.

Studiind chimia, Pasteur a făcut descoperiri care au deschis calea unui imens șir de alte descoperiri și de cercetări în acest domeniu. Pasteur s'a ocupat cu studiul fermentațiilor, dovedind că în actul fermentațiilor intervin acte vitale, intervin niște organisme microscopice denumite fermenți.

Studiind vermi de mătase și boalele lor, arată că sămânța (oul) fluturelui conține germenul boalei, și deci sfătuia alegerea seminței sănătoase.

Ocupându-se cu teoria *generațiunii spontanee* (creația animalelor din nimic), ajunse prin studii microscopice să dea lovitură de grație acestei teorii, dovedind că orice organism vegetal sau animal se naște dintr'un anumit germen.

Ocupându-se cu studiul boalelor epidemice ca: *Dălacul* (Cărbunele, Buba rea), boală de care suferă oile, vacile etc., el descoperi un ser care, injectat, omoară microbul sau chiar previne boala.

Studie apoi boala numită *Turbare*, descoperind iarăși serul preventiv și curativ; mai studie *Holera la găinu*. An-

tișepsia și asepsia, bazate pe descoperirile lui Pasteur, făcând ca spitalele și operațiile în spitale să fie mai convenabile.

Franța recunoscătoare construie o clădire denumită *Institutul Pasteur*, pentru îngrijirea bolnavilor prin metodele lui Pasteur.

Murind în anul 1895 în vârstă de 73 ani, el lasă o mulțime de discipoli ai săi, savanți dintre cari *D-r Roux*, căruia i se datorește vindecarea difteriei.

Pasteur este exemplul cel mai viu de muncă cinstită și fără preget.

Se cade ca fiecare dintre noi să ne întrebăm în fiecare zi ce am făcut pentru educația noastră, ce am făcut pentru Patrie. Nimic nu este mai plăcut decât a ști că ai contribuit cu ceva la progresul și binele omenirii.

12 Februarie, Pr. Prof. Gh. I. Ghia, «Dumnezeu în natură».

Conferință interesantă, bine susținută și documentată.

Când omul a început a-și explica unele fenomene, și-a pus întrebarea, care revine în mod firesc: Cine a creat lumea?

Acest Creator—Dumnezeu—nu poate fi decât exterior naturii pe care a creat-o, și care s'a făcut cunoscut oamenilor prin revelațiune. Dumnezeu a inspirat pe unii oameni—spirite superioare—dirigindu-le gândirea, pentru a face cunoscut scopurile sale.

În această privință, Biblia e cartea sfântă, prin care Dumnezeu s'a făcut cunoscut și a arătat voile sale oamenilor.

Mai expune că nu poate exista conflict între știință și religie —câci una completează pe cealaltă.

În legătură cu aceasta, arată că fenomenele fizice, chimice și biologice sunt conduse de legi imuabile, care nu sunt datorite întâmplării, ci se fac după un plan prestabilit, și în aceasta se vede un diriguitor—Dumnezeu.

Tot în acest scop evidențiază legile care cărmuesc mișcările corpurilor cerești, în marea armonie a Universului infinit, care de asemenea nu se fac la voia întâmplării.

Intrând mai departe în teoria energetică a materiei, arată că diversele energii nu se transformă complet unele în altele. Așa, căldura se transformă în energie mecanică, nu însumează toată energia calorică. Căldura rămasă ne transformată în mișcare, va încălzi Universul și atunci nu vor mai fi posibile diferențe de temperatură. Se va ajunge astfel la un echilibru, la Universul mort.

Cine l'ar mai putea reanima, dacă nu o forță diriguitoare exterioară, care de fapt dirige Universul nostru.

Marii învățați și naturaliști n'au negat existența lui Dumnezeu; cu cât ei au pătruns mai adânc în tainele naturii, cu atât au rămas mai uimiți de măreția legilor cărmuitoare ale acestui Dumnezeu incomprhensibil, care se vedește astfel în natură.

Conservarea speciilor e opera unei voinți, care urmărește cu perserverență scopurile sale, voință care implică un creator conștient de creațiunea sa, pe care o conduce.

Afara de cunoașterea lui Dumnezeu prin studiul naturii, este absolut necesară și cunoașterea lui Dumnezeu prin experiență personală lăuntrică a fiecăruia; și acestea se câștigă mai ales prin ascultare și rugăciune către Dumnezeu.

Aci părintele conferențiar ilustrează această experiență lăuntrică cu diferite cazuri observate de diferiți cercetători în domeniul religios.

Face apoi un apel că dăruos ca auditorul să cunoască pe Dumnezeu, nu numai prin observarea și studiul naturii, ci și prin această experiență lăuntrică, care poate duce la o desăvârșită prefacere sufletească și morală.

15 Februarie, **Leonida Georgescu Gruian**: «*Indrumări nouă țărănești*».

19 Februarie, **Prof. T. Ștefănescu**: «*Creștinismul și statul roman*».

26 Februarie, **Dr. D. Vernescu**, «*Contagiunea și profilaxia tuberculozei*».

CONFERINȚE ANUNȚATE:

5 Martie, **Prof. Ionescu-Argetoia**: «*Mijloacele de transport*».

12 Martie **Dr. N. Hasnaș** (T.-Jiu): «*Din ale sărăciei*».

19 Martie **Dr. Al. Daniel**: «*Viață, Bătrânețe, Intinerire*».

26 „ **Pr. Prof. Popescu-Breasta**: «*Rolul Bisericii române*».

2 Aprilie, **Prof. A. Vasulescu**: «*Din Banat*».

9 „ **C. Niculescu-Plopșor**: «*Ecouri străbune*».

„Casa Luminii din Mehedinți“

a ținut în sala Apollo a treia și a patra șezătoare culturală-populară, cu următorul program:

Duminecă 5 Februarie: ora 10 jum. a. m.

- 1) **Marșul Regilor din Arleziana de Bizet**: executat de corul liceului Traian.
- 2) **Molière, Conferința de comemorare tricenară**: D-șoara Prof. Victoria Ștefănescu.
- 3) **Anatole France și Adolphe Brisson despre Molière, lectură**: elevul Iosif Igiroșanu.
- 4) **Doctorul fără voie, act. I sc. I—IV**: jucat de elevii liceului.
- 5) **La Marseillaise**: cântată de corul liceului, condus de D-l St. Paulian.

Luni 6 Februarie, ora 10 jum. a. m.

- 1) **Unirea Principatelor și a României Mari, conferință**: Prof. N. Ion.
  - 2) **Producțiuni muzicale, literare și dansuri** ale scoalei normale de învățatori.
- Șezătorile**, urmează în fiecare Duminecă la aceiași oră. Persoanele care doresc să dea concursul cu conferințe și producțiuni se vor adresa D-lui Prof. Al. Bărcăcilă.

Cursurile de Literatură și Istoria Artelor

organizate de Direcțiunea **Bibliotecii Aman** (Craiova) — Directoare fiind D-na Elena Farago — au început Vineri 3 Februarie, și vor urma regulat în fiecare Luni și Vineri, dela ora 6 jum. — 7 jum. seara, în sala a II-a a bibliotecii.

Se vor face următoarele cursuri:

- 1) **Literatura Română**. — D-nii Profesori: C. D. Fortunescu; **Al. Macedonski**; I. Florescu: **Poezia Poporană**; I.

Dongorozi; *El. Farago, Alexandrina Scurtu, Alice Soare și C. V. Gerotă: Poetul Cerna.*

2) **Literatura Franceză.**—D-nii Profesori: M. Stăureanu și C. D. Fortunescu: *Din literatura contemporană.*

3) **Literatura Germană.**—D-nii Profesori: V. Turtureanu: *Lessing; C. Chifu: Goethe.*

4) **Literatura Spaniolă.**—D-l Prof. Al. Popescu-Telega *Din literatura spaniolă modernă.*

5) **Literatura Elină.**—D-nii Profesori: M. Statu: *Epoca de înflorire a culturii eline*, I. I. Bujor: (subiect rezervat); I. Almăjanu: *Inceputul teatrului elin.*

6) **Literatura Latină.**—D-nii Prof. Tudor Ștefănescu: *Poezia elegiacă la Romani*; I. Florescu: *Epoca lui August.*

7) **Istoria Artelor.**—D-nii Prof. St. Ciuceanu: *Renașterea*; C. D. Fortunescu: *Convorbiri despre Artă; Artă la popoarele vechi.*

Programul lecțiilor, de la 3 Febr.—31 Martie este cel următor:

Vineri 3 Februarie, — *Alex. Macedonski*, Prof. C. D. Fortunescu.

Luni 6 Februarie.—*O nuvelă originală*, citită de Prof. Dongorozi.

Vineri 10 „ *Poetul Catul*, Prof. T. Ștefănescu.

Luni 13 „ *Din începuturile teatrului elin*, Prof.

I. Almăjanu.

Vineri 17 Februarie. — *Goethe* biografia sa, Profesorul C. Chifu.

Luni 20 Februarie.—*Renașterea*, Profesorul St. Ciuceanu.

Vineri 24 „ *Poetul Cerna*, Profesorul C. Gerotă.

Luni 27 „ *Importanța celor două literaturi*

clasice antice, Profesorul M. Statu.

Vineri 3 Martie.—*Din literatura nouă franceză: Parnasienui*, Profesorul M. Stăureanu.

Luni 6 Martie.—*Convorbiri despre artă*, Profesorul C. Fortunescu.

Vineri 10 Martie.—*Poetul Propertius*, Prof. T. Ștefănescu.

Luni 13 „ *Marii artiști: Michel Angelo*, Profes-

orul St. Ciuceanu.

Vineri 17 Martie.—*Paul Géraudy „Toi et moi“*, Profesorul C. D. Fortunescu.

Luni 20 Martie.—*Poeta Elena Farago*, Profesorul Ion Dongorozi.

Vineri 24 Martie.—*Lessing*, Profesorul V. Turtureanu.

Luni 27 „ *Antigona lui Sofocle*, Pr. C. D. Fortunescu.

Vineri 31 „ *Artă după Schopenhauer*, Prof. C. Gerotă.

O importantă descoperire preistorică

La Broken Hill în Rhodessia, posesiune engleză din Sudul Africii, s'a descoperit într'o mină un schelet preistoric. Din scheletul rău maltratat de lucrătorii indigeni, indiferenți față de un asemenea tezaur, abia s'a putut recolta, pe lângă craniu bine conservat, un os al piciorului, o claviculă și părți dintr'un omoplat, din bazin și din maxilarul inferior.

În apropiere de acest schelet, s'a mai găsit craniul

sfărâmat al unui animal aparținând genului *Leu*, și o piatră rotundă identică, ca formă și ca dimensiuni, cu pietrele întrebuintate și azi de indigeni ca rășnița pentru diferite materii.

Mina care azi nu mai e decât o carieră deschisă, era cunoscută de câțiva timp de către geologi, cari semnalase existența în ea a unor zăcăminte de oase. Solul forma înainte aci o colină de 20 — 30 metri înălțime; ea, fiind nivelată, a dat la

iveală intrarea unei caverne, o peșteră lungă de 70 metri.

S'a scos din această cavernă sute de tone de oseminte, mai mult sau mai puțin complet fosilizate, aparținând unor animale foarte variate: elefanți, lei, leopardzi, rinoceri, hipopotami, antilope, etc. și o enormă cantitate de animale mici și păsări (colibri-păsărea muscă).

Oasele au fost arse pentru a se extrage fosfatele de zinc și de plumb, care au înlocuit prin fosilizare materia organică.

Abia acum o lună s'a găsit tocmai în fundul cavernei un craniu uman ce fusese până atunci acoperit cu alte oase.

Cum s'a putut aglomera în această peșteră o atât de enormă cantitate de oase? Cum numai un singur schelet uman a ajuns în acest fund de peșteră? Mister! S'a emis părerea că această peșteră ar fi fost o veche carieră părăsită, care ar fi servit în urmă de adăpost pentru rezervele de vânat ale unui trib oarecare. Exploatarea de mină nu e compatibilă însă cu epoca

înaintată ce o înfațișează craniul, și cum s'ar explica faptul că 90 la sută din oseminte aparțin celor mai mici animale, cum sunt colibrii sau păsările-muscă?

Osemintele erau răspândite fără să existe vre-un potmol între ele, ceea ce exclude posibilitatea că ele să fi fost aduse aci de ape în timpul cataclismelor din trecut. Misterul e profund.

Iată descrierea craniului, făcută de profesorul Dr. Capitan: „Acest nou craniu, zice eminentul profesor, prezintă la față caractere mai inferioare ca tipul Neanderthal. Un adevărat bot proeminent, e tăiat de un nas foarte larg. Arcadele sprâncenoase enorme formând cozoroc, înlocuiesc fruntea; forma feței este absolut simiescă.

Partea superioară, mai puțin turtită ca la Neanderthal, e mai înaltă. Orificiul occipital mai înaintat, occipitalul mai puțin eșit afară; capul era dar purtat drept. Maxilarul, larg și puternic, păstrează aspectul omenesc.“

Acest craniu prezintă dar, fapt remarcabil, două serii de caractere opuse: fața în-

dică o evoluție foarte întârziată, bolta craniană în schimb denotă o evoluție foarte înaintată, mult mai înaintată decât toate craniile neanderthaloide cunoscute până azi.

Această evoluție spre tipul uman de azi este și mai caracterizată prin forma oaselor membrelor, care în

loc să fie largi, scurte și aduse, sunt drepte și aproape identice cu cele de azi.

Omul dela Broken Hill, își găsește dar locul între tipul Neanderthal și tipurile umane quaternare deplin evoluat, cum sunt acele dela Cro-Magnon“.

Ch. L.

Teoria lui Einstein

Noua teorie a lui Einstein a revoluționat lumea științifică, sdruncinându-i dogmele cele mai solid stabilite. Einstein pretinde că, în special în domeniul cosmic, tot ce vedem ni se înfațișează sub un aspect cutotul diferit de ceea ce este în realitate; el reduce știința nu la stabilirea realităților, ci la un simbol independent de realitate.

Teoria în întregul ei este foarte greoaie și nu poate fi înțeleasă decât după adevărată meditare.

Dați aci punctele cele mai principale și mai ușor de înțeles:

1) Un observator, așezat pe pământ, vede tot ce se

petrece în jurul său, ca și când pământul ar fi perfect imobil. Mișcarea vertiginosă ce ne rostogolește în spațiu, nu se poate înregistra prin observațiuni științifice (Experiențele lui Michelson).

2) În calculele astronomice trebuie să ținem seama de patru, iar nu de cele trei dimensiuni (cu o cută până acum; a patra ar fi *timpul local*, adică timpul specific fiecărui spațiu, sau mai bine fiecărei zone de gravitație. Acest timp difera de al nostru. (E vorba aci de timpul matematic divizibil în părți egale.) Acest timp matematic ne este inferior, adică este o senzație

a noastră, care ar varia dacă am merge în altă planetă, al cărui timp matematic ar fi mai rapid.

3) Forma corpurilor ca și a figurilor variază, ca și timpul, în raport cu viteza de translațiune la care sunt supuse. Pe măsură ce viteza crește, circumferințele apar ca elipse, iar tendința generală a corpurilor e de a deveni întinse. Orice spațiu ceresc are o curbura specială.

4) Lumina constituie viteza cea mai mare posibilă, totuși lumina n'are o viteză constantă. Ea variază și deviază în raport cu zonele de gravitație prin care străbate.

5) Lumina are o greutate, întocmai cum energia din care emană este o formă electro-magnetică.

6) Eterul din spațiile intersiderale constituie o ipoteză de prisos și lipsită de logică; el nu există, pentru că

nu poate fi nici mobil, nici imobil.

7) Universul are un sfârșit (în formă sferică); pentru noi însă e fără limită, pentru că suntem prea limitați ca să-i putem concepe limitele.

* * *

Einstein, a fost precedat în aceste concepții de Poincaré în Franța, Lorentz în Olanda, Maxwell în Anglia, Riemann și Gauss în Germania; el însă are marele merit de a fi sintetizat diversele ipoteze, dându-le coeziunea și coerența necesară pentru a constitui un sistem.

Einstein este evreu de rasă, german de cultură, elvețian prin naturalizare, trăit în Italia. El este azi sărbătorit și admirat de toată omenirea științifică, care îl consideră ca un Galileu modern.

Ch. L.

Expediții rusești în căutarea mamuților

Se știe că, în Siberia nordică s'au păstrat cele mai complete schelete ale uria-

șilor mamuți. Academia de științe din Petrograd a organizat expediții în ținutul

Iacutsk, în vederea descoperirii cadavrelor acestora. Conducătorul misiunilor, consilierul imperial Pfitzenmayer, a făcut de curând, într-o conferință, o dare de seamă asupra rezultatului cercetărilor.

Din aceasta aflăm ca, cu ajutorul interesului ce poartă și locuitorii Siberiei estice, s'au pornit expedițiile din 1901 și 1902 pentru desgroparea a două cadavre anunțate. Cel dintâi a fost cel dela Tungusen, pe malul Berejovei, un afluent pe dreapta al râului Kolyma. După o călătorie anevoiasă, de mai mult de o lună, prin pădurile seculare și tundrele ținutului Iacutsk, au ajuns la locul căutat, unde cadavrul uriașului, prin o dărâmatură de mal, era în parte vizibil. După două luni de muncă neîntreruptă, au ajuns să desgroape animalul care era aproape complet conservat.

Scheletul, pielea și păr-

țile moi, cele din urmă înghețate, au fost aduse pe sanii până la Ircutsk, cale de aproape șase mii kilometri, iar de aci la Petrograd.

A doua expediție fu pornită șapte ani mai târziu, pentru desgroparea unui cadavru care se găsea în tundra Omulach, pe coastele Oceanului Înghețat, între Iana și Indighirka, pe malul râușorului Sangajurach. Acesta nu era tot așa de bine conservat ca cel dintâi.

Totuși, prin faptul că unele părți moi dela primul mamut nu fuseseră găsite, au fost completate prin acele ale celui din urmă; mai ales trompa acestuia, era aproape intact păstrată. Prin aceste două descoperiri, cunoștințele omenești asupra elefanților fosile și-au găsit o bază.

[După Neue Freie Presse 11 Ian. 1922].

T. C. B.

Natura Razelor Röntgen

Un X care dispare.

Când Röntgen în 1895, făcu să țâșnească din ampula Crookes razele care tra-

versează carnea și proiectează oasele pe un ecran fosforescent, a fost în lumea

întreagă o uimire și o revelație de puterea fantastică a științei.

Dar în timp ce marea masă a publicului se interesa de efectele acestei descoperiri științifice, învățații se ocupau de cauza ei.

Când Röntgen botează în mod foarte fericit „Raze X“ fluxul misterios de lumină, ce eșă din tuburile sale fără aer și traversa corpurile opace, nimeni nu bănuia natura acestor raze.

Unii vedeau vibrații longitudinale ale eterului, alții impulsii desordonate ale aceluiași eter. Eterul, care s'a sustras până acum tutulor prinderilor experimentale, se lăsa în toată voia făuritorilor de ipoteze de a-i atribui și da toate proprietățile imaginabile.

Ce se știa însă despre razele X, era că ar fi de mai multe calități, caracterizate numai prin puterea lor de pătrundere... Această putere de pătrundere era condiționată de modul cum se făcea vidul în ampule. O ampulă cu vid la extrem, da raze de o mai mare putere de pătrundere, iar alta cu o mai mică rarefiere, da raze

care nu putea pătrunde decât abia câți-va centimetri, sau numai câți-va milimetri, apropiindu-se astfel prin aceasta, derazele luminoase obișnuite.

Razele X nu erau deci simple, și se putea prin filtrații metodice să se cunoască natura compunerii lor, după cum se cunoscuse mai înainte natura luminei obișnuite, compusă din șapte raze diferite, capabile de a influența retina noastră.

Mai târziu se cunoscuseră razele ultra-violete, adică raze de lumină invizibilă, dar foarte reale și de efect vizibil, care se degajau din soare și din lampile cu mercur cu înveliș de cuarț.

Deosebirea între ele și lumina vizibilă, nu era alta decât numărul de vibrațiuni mai mare, sau a lungimei de undă mai scurtă.

Dacă se măsoară aceste lungimi de undă, luând ca unitate de măsură miimea de milimetru, sau micronul, — și aceste măsuri s'au făcut de savanți —, se poate dovedi că lumina vizibilă se întinde — vorbind de lungimea de undă — dela 0, 8 micrometri, pentru roșu, până la 0, 4 micrometri pentru violet.

Ultra-violetul prins de fisicieni, are dela 0, 4 la 0, 1 micrometri.

Razele X se așează dar mult mai departe de el, pentru că lungimea lor de undă este cuprinsă între sutimi și miimi de micrometri.

Trebuie să mai adăugăm că, cercetări și experiențe recente au aruncat o punte asupra spațiului gol de radiațiuni care separă razele X de ultra-violet, și că azi nu există nici o lipsă în scara vibratorie, care se întinde dela lumina vizibilă până la razele Röntgen și la înruditele lor raze „gama“ ale Rădiumului.

Razele X nu mai sunt necunoscute; ele fac parte dintr'o gamă. Ipotezele asupra lor s'au spulberat.

Dar cum s'a ajuns aci?...

Se știe că în fizică se numește „rețea“ o lamă de sticlă pe care, cu ajutorul unui diamant și a unei mașini de împărțit, se sgârie o serie de linii paralele, egal depărtate una de alta. Tehnica modernă a ajuns azi la așa perfecțiune, încât se pot trage 5—6 sute de astfel de linii perfect regulate, în lărgimea unui milimetru. Aceste linii sunt opace și lasă între ele o serie de

ferestre paralele foarte strâmte, prin care lumina trecând produce efecte deosebite. Ca și într'o prismă, ea e deviată și descompusă dând spectre irizate.

Fiecare fel de lumină — după lungimea sa de undă — suferă o deviație proprie, și nimic nu e mai ușor decât a calcula această lungime de undă, știindu-se distanța între ferestrele rețelei și măsura deviației.

Pentru calcularea însă a lungimei undelor razelor X, atât de mici, ne-ar trebui rețele de mii de ori mai strânse, lucru ce nu se poate realiza cu procedeele mecanice de azi.

Fizicianul Laue, a avut însă o inspirație fericită: „dacă nu suntem în stare a trasa o rețea mai fină, natura, mai meșteră decât noi, construiește în fiecare zi dintre cele mai fine, pe care ni le pune la dispoziție; acestea sunt cristalele.

Un cristal este o adunare regulată de elemente toate la fel, ale căror dimensiuni sunt aproape de miimea de micron.

Un corp cristalizat este în totul o rețea în relief, sau, ca să ne exprimăm mai matematic, o rețea cu trei

dimensiuni. Aceasta complică puțin chestiunea, dar nu atât pe cât s'ar crede; în realitate teoria s'a stabilit destul de simplu și permite de a calcula lungimea undei, corespunzând fiecărei direcțiuni de rază. Experiența a răspuns de minune acestei vederi teoretice.

Iată cum ea a fost realizată după indicațiile lui Laue, de către Friedric și Knipping.

Să ne imaginăm o ampulă generatoare de raze X, închisă într'o cutie de plumb; — plumbul fiind opac pentru aceste raze — nu lasă să treacă din aceste raze decât o mică fâșie, printr'un orificiu strâmt și bine determinat, și într'o singură direcțiune.

Ele sunt îndreptate pe o lamă cristalină, în dosul căreia se găsește o placă fotografică, care fixează după dezvoltare impresiunile primate.

Pe placa fotografică, după o poză puțin cam lungă, se vede în această experiență o pată centrală, și în jurul ei o serie de pete așezate regulat, după o simetrie care este exact aceea a cristalului întrebuițat.

Prin această experiență,

pentru prima dată razele X au fost deviate din neturbatul lor drum drept.

Aceste experiențe au fost reluate în Franța cu mai multă vigoare de savantul Broglie, care a descoperit metode de analiză așa de precise pentru razele X, cum e analiza spectrală pentru lumina vizibilă.

Astfel s'a putut ști cum sunt făcute razele Röntgen; ba mai mult: s'a putut separa, și caracteriza prin lungimile de undă, de acelea care pot fi emise amestecat din ampulă.

Razele de curând descoperite se întind între 1,7 și 120 zecimi de miimi de micron, formând un spectru cu mult mai întins ca radiațiunile vizibile dela roșu la violet.

Curioasele proprietăți ale radiului, au mai mărit încă acest spectru.

Se știe că radiul mai emite între altele și raze *alfa*, care nu sunt decât atomi de heliu electricizați pozitiv, razele *beta* produse de electroni negativi, și o a treia grupă de raze numite *gama*, care prin proprietățile lor se apropie de razele X.

Aceste raze au putut fi

disociate, trecându-se printr'un cristal și li s'a calculat lungimi de undă cuprinse între 0,7 — 0,14 zecimi de miimi de micron, de unde rezultă că mare parte din razele „gama“ sunt identice cu razele X, având aceleași lungimi de undă. Aceasta explică, și trebuie remarcat, că fiecare atom de radium funcționează, desintegrându-se, ca o ampulă infinit de mică.

În ampulă razele X sunt produse prin lovirea violentă a electronilor svârliți de catod contra anti-catodului rezultând de aci razele „gama“.

Iată dar că spațiul în jurul nostru este plin de nenumărate radieri, toate mergând în vid cu viteza luminei, fiecare cu caracterele și proprietățile ei, fie prin lungimi de undă, fie prin frecuență vibratorie (intensitate).

Dela vibrațiile lente ale telegrafiei fără fir, ale cărei lungimi de undă se măsoară în kilometri, până la undele cele mai scurte ale razelor X, ale căror frecuențe se măsoară în miliarde de miliarde de oscilațiuni pe secundă și ca lungimi de miimi de micron, toate intermediarele în această gamă

au fost realizate și există!..

Aceasta ne arată cât de strâmtă și meschină viziune avem noi, cu simțurile noastre slabe și imperfecte, de lumea exterioară. Nu vedem nici a mia parte din acea tremurare care umple universul, și puținul ce vedem, e sub o formă care ne ascunde adevărata realitate!.. Nu s'a născut și nu se va naște niciodată omul cu „ochiul integral“ — simțitor la toate radiațiunile luminoase din lumea noastră. Aceasta însă nu ne împiedică de a obține, cu multe sforțări din partea savanților noștri, aparate de agerire a simțurilor, mijloace de investigare, cu care să ne îndreptăm privirile în necunoscutul pecetluit simțurilor și vederei noastre.

Cunoașterea naturii razelor X a mai servit învățăților, ca mijloc de a pătrunde taina cristalului. Se credea că cristalele sunt formate din elemente identice, distribuite regulat în masa lor; deosebirea între un cristal de sare gemă, altul de alaun și un bloc de sticlă la fel cu ele, ar fi fost ca în niște plantații de pădure cu arbori puși la rând și o

pădure virgină, unde sânt puși la întâmplare.

Nimeni n'a văzut însă acei sâmburi cristalini, ale căror dimensiuni se cifrează la milionimi de milimetru, și nici le-a putut urma alinierea. Numai subtilele raze X au putut pătrunde în acest domeniu infinitesimal. După felul cum ele sunt deviate, le putem determina organizația internă.

Fisicianul englez Bragg, experimentând în această direcțiune, a făcut descoperiri interesante. Două cristale, unul de sare (Clorur de Sodiu) și altul de Silvină (Clorur de Potasiu) pot fi la fel

ca formă, mărime, așa că nu le-am putea deosebi. Supuse razelor X, ele se arată diferit. Sâmburi cristalini nu sunt constituiți din moleculele formate din una sau alta din aceste cloruri, ci din atomii alterni ai Clorului și Sodului în Sare, și ai Clorului și Potasiului în silvină. În loc de două planșății cu arbori de aceeași esență, trebuie să ne reprezentăm alei dreptunghiulare unde pinii alternează, în una cu stejari, în cealaltă cu brazi.

Iată dar o știință nouă: aceea a „arhitecturii cristaline.“

După „La Nature“.

N. P.

Origina Vieței

Ce este viața și care e obârșia ei, a fost întrebarea pe care și-au pus-o toți cugetătorii omenirii în decurs de secole. Aceasta enigmă, cea mai formidabilă dintre toate și cea mai obscură, a rămas încă „marea enigmă“, care chinuște mereu mințile cugetătorilor și cercetătorilor setoși de adevăr.

În toate epocile s'au născut teorii, cu aparență de a răspunde la această enigmă.

Teoria biblică, dacă a mulțumit un moment—prin supranaturalul său—gândirea mediocră a maselor, n'a satisfăcut însă de loc scepticismul unor cugetători superiori.

Cele mai vechi ca și cele mai noi dintre aceste teorii, au avut toate un caracter ipotetic, fără a se lega unele cu altele și fără a putea să mulțumească spiritul omenesc. Între toate teoriile mai

noi, cea mai celebră este a lui Svante Arrhenius, care atribue vieței o origină extraterestră.

Acum de curând, mai mulți învățați au reînnoit tentativa de a da o explicație originii vieței, după datele și cercetările actuale ale științei.

D-l Henry Osborn, paleontologist cu reputație universală și vice-președinte al muzeului din New-York, a publicat o lucrare în această chestiune, care deși nu înfățișează decât o ipoteză, prezintă fără îndoială un mare interes.

Vârsta vieței pe pământ, după calculele bazate pe stratigrafie, se socotește la zeci de milioane de ani; iar după iuțea cu care se desintegrează corpurile radio-active, această vârstă ar fi cu mult mai mare.

Viața a apărut fără îndoială—zice Osborn—nu în sânul oceanelor, dar pe continente, fie în crăpăturile umede ale stâncilor și ale solului, fie în apele dulci ale lacurilor, fie pe marginea mării primitive. Prin aceasta el rupe cu ideile clasice.

În această epocă îndepărtată, pământul, apele și atmosfera, conțineau toate

elementele necesare constituirii substanțelor vii. Acestea formau așa numitele „bio-elemente“, între care principalele erau: Oxigenul, Azotul, Carbonul, Fierul, Calciul, etc.

Între altele — zice el — temperatura planetei noastre n'a fost prea mult deosebită de cea de acum. Aceste condițiuni au permis mai întâi o coordonare a acestor bio-elemente sub formă coloidală, formă pe care o afectează toate țesăturile vii. Faptul că noi azi putem fabrica substanțe care afectează o structură coloidală, e după Osborn primul pas către viață.

Dar unde devine interesant, este acolo, unde pentru a explica faza următoare, nu intră în chimismul acestor grupări primitive, ci în calitățile lor energetice. El le arată captând și transformând prin electro-afinitate căldura soarelui și mai târziu lumina lui, constituind energia vie, și afectând între ele corelațiuni de ordin fisico-chimic, încă necunoscute nouă până acum.

Electricitatea ar juca aici rolul principal. O forță vitală nu este, după Osborn, decât o adaptație fisico-chimică, a

cărei energie e legată de fenomenul electric.

Această apropiere a elementelor unul de altul a fost — zice el — deodată, sau mai mult or mai puțin progresivă, și e de presupus că ele au fost gradat legate între ele printr'o nouă formă de atracție mutuală, astfel că acțiunile și reacțiunile unui grup de elemente, au format o nouă formă în univers: „organismul“.

Dar acestea nu sunt chiar fenomenele intra-celulare de care vrea el să ne vorbească; căci în punctul unde ne aduce, concepe viața sub o formă anterioară celulei. Acestei forme vii, pro-celulare, el îi găsește urma în sânul lumii noastre de acum, și anume în bacteriile nitrifiante, cele mai simple din toate, care au putut fi capabile de a trăi pe pământ, înainte chiar ca razele soarelui să le fi atins, într'un mod direct și regulat.

Acestei forme bacteriene a vieții, se datorește — zice el — prepararea chimică a pământului și apelor, pentru nevoile formelor inferioare ale vieții vegetale de mai târziu, căci se știe că și azi, bacteriile nitrifiante permit

plantelor de a-și scoate hrana lor din pământ.

Ar fi prea mult pentru un rezumat, a urma pe autor trecând prin această captivantă viziune a evoluției formelor vii, trecând de la alge la vegetale superioare și apoi la animale. Urmarea lucrării continuă a considera organismele cele mai complicate, atât din punct de vedere energetic cât și din cel morfologic. Competința nediscutată a lui Osborn, dă aci studiului său o valoare cu totul particulară, căci concepțiunea sa de a intra în discuția marilor probleme ale eredității în legătură cu explicarea originii vieții, este de o importanță nebănuț de mare.

Alt autor, care încearcă aceiași tentativă, este D-l M. Galippe și colaboratoarea sa D-na Souffland, care ne introduc într'o altă ordine de cercetări cu totul diferite.

Ei presupun că între materia vie și materia moartă nu există deosebiri fundamentale. Ceiace numim noi „viața“ nu e decât un grad mai mare la care materia e în stare să ajungă.

Teoria lui Galippe este

bazată pe fapte destul de curioase și dintre cele mai noi. A constatat în toate rocile, ori care ar fi — dela calcar până la produsele vulcanice, — prezența unor așa numiți „organii“, extrem de mici și ovoizi. Pe acești „organii“, ei îi consideră ca elemente ultra-elementare ale vieții secetoase de atunci. Viața le poate fi redată, prin demineralizarea roci prin acide sau baze puternice, după care li se redă apa și materialele organice pe care le au pierdut prin fosilizarea lor.

Diferite roci au fost pulverizate, tratate cu acide puternice, s'au supus unei temperaturi de 800°, de așa fel să se distrugă toată materia organică ce ar conține. S'a însămânțat apoi această pulbere sterilizată în tuburi de sticlă cu geloza — mediu obișnuit în laboratoare pentru însămânțarea și înmulțirea microbilor — și s'a observat în curând corpii vii, microscopici, în formă de bacili, câteodată mobili, altele sub formă de îngrămădiri compacte, ori sub formă de rețele foarte fine de materie protoplasmatică. Asupra

lor prind ușor coloranți în-trebuințați în microbiologie.

Cu aceste experiențe, asistăm oare la ceiace am putea numi nașterea vieții, sau cel puțin și mai simplu, manifestări pe care nu le putem concepe?

Dacă această teorie, conține în ea un răspuns la enigma sfinxului, acest răspuns este destul de amăgitor, tinzând să dovedească că materia și viața formează un tot și că, atât cât materia există, ea păstrează puterea de a da naștere la ființe vietoare.

Ar fi de altfel curios, și chiar indispensabil, de a se cunoaște ce ar putea deveni și cum ar putea evolua aceste vietăți elementare, și dacă sunt susceptibile să aibă acele facultăți de asimilare și reproducție, care sunt fundamentale pentru a defini o ființă. Dar ne oprim aci, cu D-l Galippe, la etapa primordială. Alții, fără îndoială, vor cerceta mai departe.

Pe de altă parte, dacă noi admitem că viața și materia sunt inseparabile, ne rămâne să știm în ce roci se găsesc aceste organite capabile de

aşa frumoase transformări și în ce diferă fisicește și chimicește de restul rocilor.

Cu toată importanța aces-

tor captivante cercetări, marea enigmă a vieții rămâne încă întreagă în picioare.

Ch. L.

(După „Le Temps“)

Cheia hieroglifelor

Academia de inscripții și litere din Franța, se pregătește să serbătorească centenarul descifrării ieroglifelor.

Se știe că, la 22 Sept. 1822, marele egiptolog Champollion a făcut cunoscută citirea scrierei ieroglifice, sau a scrierei sfinte a Egiptenilor.

Taina care de secole învăluia împărăția faraonilor, sub pulberea trecutului, a fost în fine descoperită. Savantul a făcut să vorbească Sfinxul culcat la picioarele Obeliscului! Vălul căzuse. Egiptul începea să se arate cu secretul limbei sale și a istoriei sale pierdute în negura mileniilor. Această lume străveche, unde omnia își are leagănul său, începe de atunci să se arate lumii noi.

Marele învățat care a desvăluit această taină, care a smuls secretul obeliscurilor

pecetluite de muțenia exasperantă și eternă a Sfinxilor, a fost un predestinat. Născut în sătulețul Vif, aproape de Grenoble, învățătorul său a prevăzut în acest mic școlar un om de geniu. La 13 ani, intră în liceul din Grenoble, unde se distinge printr'o silință și inteligență puternică. Învăță singur dialecte, pe care nu 'i le arăta nimeni.

— „Acest copil — spuneau profesorii săi — are curiozități deosebite. Unde merge el așa, ca chemat cu ochii în spre Orient?... El visează de Egipt, pe care nu-l cunoaște decit din lecțiile de istorie antică și din Vechiul Testament“. Învăță, după programul clasic, din supunere; dar, paralel cu asta, studia tot ce-l apropia de obsesiunea sa.

— „Dacă 'mi fac temele de latină — scria el fratelui său — este pentru a nu

mi-atrage pedepse; greaca, ebraica cu dialectele sale, și araba, iată ce doresc eu cu ardoare să învăț.

După terminarea primelor sale studii, în vârstă de abia 17 ani, pleacă la Paris, unde fratele său mai mare obținuse pentru el un loc la Biblioteca Imperială. Era plătit așa de prost, că aproape nu-și câștiga pâinea, dar era bucuros că se află în cel mai luminos focar al științei. Aci se dădu cu totul studiului limbilor orientale: arabă, siriană, chaldeică și persană.

Ajutat, foarte modest, bănește de fratele său, urmează cursuri la Collège de France și la școala specială de limbi orientale, ne lipsind de la nici o lecție, simțindu-se foarte curînd mai capabil de a le da, decit de a le primi. Cuceririle sale pe acest teren sunt fulgerătoare. Așa începe să învețe o limbă grea, că o și poseda la perfecție. Învățase limba Coptă și vorbea curent Araba — ba chiar cere fratelui său o gramatică chinezască — „pentru a se distra“. Mai scrie fratelui său că „studiul Zendei și al Ebraiceii îi pro-

cură momente fericite“. „Am satisfacția — zicea el — de a putea citi lucruri pe care nimeni nu le cunoaște nici măcar din nume“.

Dar preocuparea sa sunt acele oglinzi încă întunecate ale civilizațiilor moarte: papyrusurile. Gloria sa este acolo, o știe, o simte. „Papyrusurile le văd totdeauna înaintea ochilor mei“ zicea el adesea.

Înaintea lui, și chiar în timpul lui, mulți învățați streini încercase în zadar citirea hieroglifelor. Între alții, suedezul Akerblad cu tot pretinșul său alfabet, nu putuse să citească nici trei cuvinte dintr'o inscripție egipteană.

„Tot ce s'a spus despre obeliscuri nu servesc decât să probeze — spune el — că nimeni nu știe nimic“. El însuși, care medita luni de a rîndul, aproape se descuragiase.

Numit profesor de istorie la facultatea din Grenoble, i-a trebuit încă zece ani de muncă neîntreruptă, până să poată spune: am găsit!...

În 1799, adică cu 23 de ani înainte de comunicarea sa, se găsisse la Rozeta, de către soldați fran-

cezi in campania din Egipt, o piatră cu o inscripție în trei caractere deosebite: hieroglifice, demotice (cuneiforme) și grecești. Era un text scris în trei limbi deosebite, cu caracterele lor. De aci trebuia să țîșnească lumina.

Douăzeci și trei de ani totuși această piatră nu spusese nimic savanților din lumea-intreagă; hieroglifile își păstrau muțenia lor!

Champlion observă într'o zi privind hieroglifile de pe această inscripție, care înseamnă după cum arată cuvântul grec de alături, „Ptolomeu, și Cleopatra”, că primul semn din cuvântul Ptolomeu, adică litera P, se găsește al cincilea în cuvântul Cleopatra. Cel de al doilea, adică litera T, al șaptelea; cel de al patrulea, adică L, este al doilea, etc. Numărul semnelor recunoscute se mă-

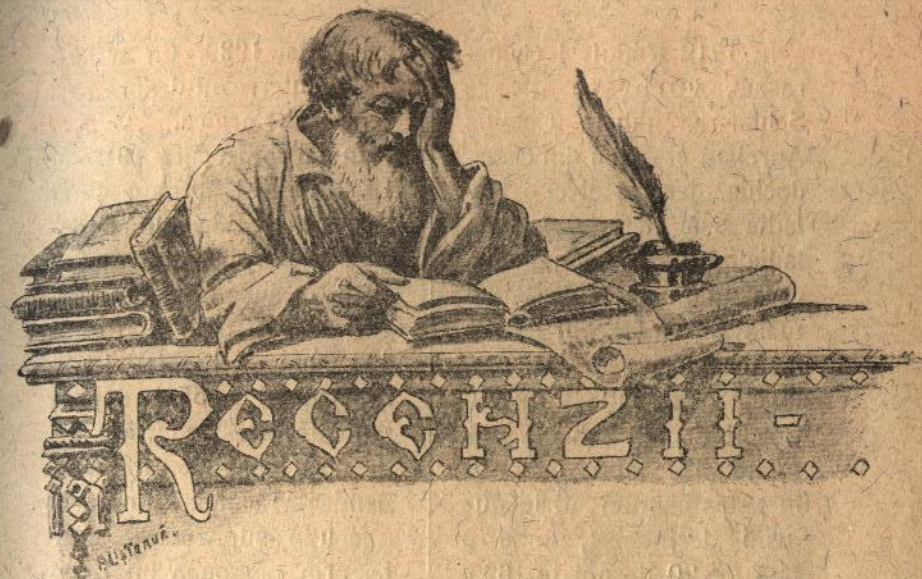
rește cu cele ce compun numele de Cleopatra.

Și iată, într'o schinteiere de geniu, găsită cheia — alfabetul atât de căutat al scrierei hieroglifice. De aci încolo împărăția faraonilor nu va mai avea taine, misterioasele oglinzi ale civilizațiilor moarte s'au luminat, și în ele vedem cum a fost aceste civilizațiuni!

La ședința din 21 Aprilie 1822 a societăți Asiatice prezidată de Ducele de Orleans, acesta spune în numele Franței: Stralucita descoperire a alfabetului egiptean este o onoare nu numai pentru savantul care a făcut-o, dar și pentru națiune. Ea trebuie să se mândrească, că un francez a început a descifra aceste embleme, cărora toate popoarele moderne disperașeră a le descoperi însemnarea“.

N. P.

(după „l'Illustration“).

Medicul Colonel Dr. I. Carp.

Encefalita Letargică

(Comunicare făcută la Cercul Medico-Farmaceutic din Craiova, în ședința dela 15 Ianuarie 1921).

În iarna anului 1920 — 1921, în foarte multe localități din Europa s'au semnalat cazuri de Encefalita Letargică (Boala somnului), boală gravă, urmată adesea de moarte și contagioasă.

D-l Dr. I. Carp a avut ocazia să observe și dibăcia să diagnosticheze de la început trei cazuri de Encefalita letargică la Spitalul Militar din Craiova, prove-

nind din trei corpuri diferite: Regimentul 1 Jandarmi, Batalionul 1 Pionieri, și Regimentul 93 Infanterie.

„Encefalita letargică este o boală contagioasă, deci epidemică. Nu este o boală nouă, cum o credeau Englezii din 1918. Faimoasa Nonă din 1890, care în Italia de Nord și în Dalmația făcea ravagii, nu e alta decât Encefalita letargică de azi.

În 1712 Rudolf I Camerarius, vorbește despre Schlaf-Krankheit. Coelius Aurelianus și Artea din Capadocia, descriu și ei o maladie zisă „letargos“, maladie febrilă cu somnolență, care nu poate fi decât actuala Encefalită. În istoria medicinei se găsește o prețioasă observație a lui Albrecht de Hildesheim intitulată „De febre letargică în strabismum utriusque oculi desinente“, unde o fată de 20 de ani, în 1695, e luată de febră cu dureri de cap, somnolență, care ține 11 zile; când se deșteaptă se constată la ea un strabism oribil și ptosis la ambele pleoape.

Autorul explică prin faptul că materia pecantă s'a scoborât dela creier la ochi.

După trei luni s'a vindecat.

Deci Encefalita letargică a existat în totdeauna, dar n'a fost studiată de cât în ultimul timp.

La noi Profesorul Marinescu a studiat la Londra, în 1918, această boală și, pe lângă că publică cercetările sale în buletinul Ministerului de Interne Englez, aduce și în revista „Spitalul“ No. 4—5 din A-

prilie-Mai 1920, un articol foarte interesant despre Encefalita Letargică.

În iarna trecută 1919—1920 au fost aproape 4000 de cazuri de Encefalita letargică în Europa, dintre care 1013 au sucombat; în Anglia au fost 524, în Franța 465 până la 18 Mai 1920, repartizate pe 55 de departamente; această cifră o am delă ancheta pe care Academia de Medicină din Paris a făcut-o asupra acestei boale, prin persoana lui Léon Bernard și Jules Renault. Au fost cazuri în Belgia, Olanda, Norvegia, Germania, Polonia, Grecia, Spania și Portugalia. În noul continent s'a semnalat în Argentina, Peru, Uruguay și Canada. La noi în țară au fost la București, Focșani, Cluj și Craiova.

Simptomele observate la aceste trei cazuri sunt:

1) *Febra*, începe cu boala, este moderată în cazurile ușoare, atinge și trece de 40° în cazurile grave.

2) *Somnolența*, este semnul patognomic în Encefalita Letargică. Primii doi bolnavi ai noștri au intrat în spital cu acest simptom evident; la al treilea s'a a-

cuzat după șase zile de la intrarea în spital.

3) *Fenomene oculare*, sunt de două feluri: de origină nucleară și de origină extranucleară, ca paresii și paralisi de funcțiune. Dar ele pot să lipsească sau să fie foarte ușoare și limitate.

4) *Diplopia*, e primul semn ocular ce se ivește; durează 3—6 zile, deci e pasageră, fugitivă“.

Ch. L.

* * *

Revista Istorică, publicată de Prof. N. Iorga. A apărut No. 10—12. Ca întotdeauna extrem de interesantă. De remarcat: *Congresul de Istoria Artelor la Paris*, comunicare făcută la Academia Română. *O descriere a exilului din 1848*, o rară și cîrtică, pe care n'o are nici Academia noastră“ de I. Voinescu, în care se întâlnesc multe nume oltenesti. *O scrisoare* aflată azi în colecția Bibliotecii Institutului de Franța, prin care *Alexandru Vodă Conul*, Domn al Țării Românești, se adresează către ambasadorul francez din Constantinopol: de Césy, pentru a i se oferi ca prieten, comunicată de D-l T.

G. Bulat, „care în cursul studiilor sale în Franța, a căutat sărguincios urme ale trecutului nostru“.

O inscripție pe o fântână din Varna (Bulgaria) pe grecește în cuprinsul următor:

„O streine sau localnice, ce privești
sau te miri?

Cu două veacuri înainte, Vasile Domnul
Întregii Moldovlahii, trecând pe aici,
M'a clădit din temelii, cu cheltuială
înbelșugată,

Iar acum cel plin de cele mai multe
virtuți, al Moldovei

Foarte vestitul Domn Grigore Ghica,
Câteva ceasuri a călcat pământul țării
și, întinzând mâna unei colaborări
în bani,

A fost pricina unei prea frumoase
inoiri.

Bea deci apa limpede și de speța
cea mai bună.

Varna în anul mîntuirii 1849

* * *

C. Nicolăescu-Plopșor, „Insemnări asupra agriculturii preistorice de pe pământul românesc“ cu o planșă. București, Tip. Guttemberg.

Elegantă broșură, în care autorul notează cele scrise până în prezent despre agricultura preistorică, dela epoca silurilor și până într'a ferului, atât în privința cerealelor cultivate, cât și

în privința instrumentelor agricole.

Ca notă personală ne arată că: „La săpăturile de pe *Piscul Cornișorului* de lângă Ploșor, jud. Dolj și la cercetările din *Ostrovul Corbului* din jud. Mehedinți a observat urmele boabelor de grâu și de orz, rămase întipărite în pământul ce forma pereții locuințelor preistorice. Punând această observație în corelațiune cu scrierile celor vechi și descoperirile arheologice, se poate spune că străvechii locuitori ai ținuturilor noastre cunoșteau grâul, orzul și meiul, ba chiar unele leguminoase, și conchide că, între cultura neolitică din România, Bosnia și Ungaria, sunt mai multe asemănări decât deosebiri în privința instrumentelor agricole. Vorbind de lopata, sapa și plugul primitiv, autorul arată că acestea au fost de lemn, la început un simplu țepuș, apoi ascuțișul lui mai lățit și cu un nod pe care să se apese cu toată greutatea corpului, trecându-se astfel la lopata sau la sapa de lemn, care nu e alta decât „sapa de lemn“ a românului, cu care și-au

scos existența secole de a rândul, și de care astăzi se mai pomeneste pentru a arăta halul de sărăcie la care poate ajunge cineva în câștigarea existenței sale din cultivarea pământului.

Plugul primitiv, la început un simplu cărlig, după observațiile autorului, pare că a fost părăsit în cele din urmă pentru cornul de cerb, care putea da cel mai traicnic plug pe timpurile acelea. Această părere și-o întemeiază pe câteva coarne de cerb lucrate, aflate în muzee. Cărligul ce-l oferă cornul de cerb, trebuie să fi fost partea cea mai însemnată a plugului; la el trebuie să fi fost adăogat un lemn: grindeiul.

În epoca ferului, sapa și plugul de lemn și-au luat un ascuțiș de fier, menit pe de o parte a apăra și lemnul de tocire, pe de alta prin tăria lui a destelina pământuri mai tari. Secera primitivă, după urmele ce s'au găsit aiurea, pare să fi fost de lemn, armată cu un tăiș de lame de silex dințate și cu un lustru special datorit frecării de paie ce le tăia. În localitățile noastre preistorice,

unde se văd urme netăgăduite de agricultură, nu se găsesc asemeni lame, dar se găsesc silexuri mai mult știrbite decât dințate, pe care se observă perfect de bine o parte lustruită și una mată.

Mai târziu, în urma civilizației miceniene, secera a fost de bronz. Mulțimea și varietatea lor, arată progresul agriculturii prin părțile noastre. La început ca niște cuțite, apoi din ce în ce mai aduse până la incovoierea ce o au astăzi, sunt înlocuite în cele din urmă cu cele de fier.

Un mod de păstrare primitiv al bucatelor este în coșuri de nuele spoite cu lut, ce se mai întâlnește în unele părți, care ar putea fi precursorul oalei de lut ne ars.

Măcinatul cerealelor era de asemeni cunoscut preistoricilor, prin zdrobirea lor între două pietre. Pietrele unei rășnițe mai superioare au fost găsite la Iglitei în Bihor într'o stațiune eneolitică, la fel cu pietrele rășnițelor actuale.

Ch L.

A reapărut revista științifică „*V. Adania* din Iași.“

Publicație serioasă. Pe lângă alte lucruri interesante, în No. 1 an VIII, de remarcat articolul *Generalului Sc. Panaitescu*, „*Documentarea Cartografică a României mari la încheierea războiului mondial*“ din care aflăm că o porțiune din Oltenia nu este încă studiată și deci lipsește din harta statului major român.

* * *

În „*Arhiva din Iași*“, cu un conținut așa de haotic, în No. 2, 1921, ni se dau câteva însemnări asupra „unei școli necunoscute, în Olănești din Oltenia la 1697“ de către profesorul *Bărbulescu I.*

* * *

Recomandăm cititorilor noștri, lucrarea de sinteză asupra „*României*“ întregite, de profesorul *S. Mehedinți*. Ea, a apărut ca lucrare didactică pentru clasa IV secundară, deși întrece cu mult un program de multe ori sec. Opera poate fi citită cu mult folos de orice Român, care voește ași cunoaște Patria mărîtă.

T. G. B.

Marius Vorvoreanu.

Constatări asupra stărei sanitare a oraşului Turnu-Severin

Foarte interesantă lucrare, care ne arată, pe lângă o parte tristă: starea precară a igienei locuinţelor în T.-Severin, şi una înbucurătoare: interesul ce trezeşte azi, la persoanele chemate a participa la viaţa publică, chestiunile de igienă socială.

„Cei 2000 de locuitori ai străzii Brâncoveanu, se adăpostesc în 204 clădiri, în cea mai mare parte închiriate cu camera la familii întregi, numeroase şi nevoiaşe. Din cele 204 clădiri, am găsit numai 34 construite după regulile de igienă, 90 mediocre şi 80 mizerabile. Considerăm mediocre clădirile care au ferestre, privată, pardoseala de scânduri sau de cărămidă, care însă, în totalitatea lor, sunt departe de a nu păcătuji în privinţa igienei. În astfel de case am găsit familii întregi locuind într-o singură odaie mică şi fără aer, dispunând de o curte noroioasă, uscată numai în timpul lunilor de vară.

Clădirile socotite de noi mizerabile, dau impresia unor încăperi de animale. În curţi mocirloase, câte o clădire aproape dărâmată, împărţită în cămăruţe fără ferestre sau cu câte un geam de 10/10 cm. fără pardoseală, lipsită de privată, înegrită din cauza fumului, care nu poate eşi prin coşul absent; clădiri în care locuiesc zeci de persoane, laolaltă cu cei luaţi „în gazdă“, copii de la ţară veniţi să înveţe carte în oraş, băieţi şi fete devalma.

Aceste clădiri nu mai pot suferi reparaţii, chiar generale; pentru a deveni locuibile, ele trebuiesc pur şi simplu dărâmate.

Descriem câteva din aceste clădiri: La No. 4 din strada Brâncoveanu, am găsit o clădire cu două corpuri, cu şapte odăi, dintre care singură una poate fi locuită — restul neputând sluji nici ca obor de vite — odaie complet întunecoasă şi aproape să

cadă la suflarea mai supărată a vântului, totul într-o curte care devine inaccesibilă la cea mai mică ploaie. Casa este locuită de o văduvă de război cu încă 7 persoane, în cea mai mare parte copii.

La No. 74 într-o clădire nepardosită şi întunecoasă, locuiesc 14 inşi din care 11 copii.

La No. 185 într-o cameră de 2 pe 2 jum. m. nepardosită, din fundul unei curţi, locuieşte o văduvă de război cu 10 copii.

La No. 172, într-o clădire mizeră cu cinci încăperi, locuiesc 23 de inşi, cei mai mulţi copii, bucurându-se de o curte murdară peste inchipuire.

Clădirea de la No. 187 pare să fie în acelaşi timp bordei, cu pereţi afumaţi, lipsiţi de ferestre, umezi, aproape mucegăiţi, vântul putând să sufle în voie în ea şi este locuită, în una din cele două încăperi ale sale, de 7 inşi, dintre care 6 copii, şi în cealaltă încăpere de 4 inşi.

Ar trebui să descriem fie care din clădirile vizitate, pentru ca să se ştie câtă mizerie trăeşte în a-

ceastă parte a „deliciosului“ nostru oraş, unde nu există încăpere care să nu adăpostească 4—5 persoane, ţinând în acelaş timp loc de bucătărie şi câte odată de spălătorie pentru ca să devină mai evidentă igrasia de totdeauna a zidurilor. Şi totuşi aceste locuinţe, ori cât de mizerabile ar fi, par palate pe lângă unele case de pe... bulevardul Elisabeta, unde stăpâneşte în aşă chip întunericul, încât în miez de zi nu se poate vedea nimic, până când ochiul nu se deprinde cu bezna din năuntru.

Notăm în treacăt că într-o astfel de casă am descoperit, hibernând pe scândurile aproape goale ale unui pat, o fetişcană de vre-o 20 de ani. care aştepta să vină primăvara ca să... fie angajată la lucru.

Şi ca aceasta sunt multe, care-şi perd zilele fără o utilizare productivă, şi mulţi tineri cari formează clientela cafenelelor şi cârciumilor, jucând cărţi şi bând, pe când părinţii muncesc din greu să le poată câştiga pâinea zilelor lor pierdute“.

Ch. L.

II

ARHIVELE OLTENIEI:
 PUBLICAȚIE TRIMESTRIALĂ
 SUB DIRECȚIUNEA D-LEI DR. CH. LAUGIER
 COMITETUL DE CONDUCERE:
 ST. CIBUCANU, - T. BYLAT, - AL. BĂRCĂCILĂ
 PROF. CRAIOVA. * PROF. R. VĂLCEA. * PROF. T. SEVERIN.
 SECRETAR DE REDACȚIE: C. FORTUNESCU, PROF. CRAIOVA.

Mîinunea dela Olănești
 VĂZUTĂ DIN CRAIOVA¹⁾.

**Comunicare făcută la Cercul Medico-Farmaceutic
 din Craiova.**

de **Doctorul CH. LAUGIER**
 Inspector general sanitar
 Șeful Regiunii I Sanitare.

La 14 Octombrie 1921, se primește la Regiunea I Sanitară raportul No. 2082 al Medicului Primar de Vâlcea, prin care se anunță că D-l Dr. Puțureanu ar fi descoperit un ser anti-tuberculos. Raportul e redactat in termeni foarte entusiaști și elogioși la adresa D-lui Dr. Puțureanu și a

¹⁾ In ziarul „Universul” din 30 Martie 1922, D-l Dr. Puțureanu, publică o scrisoare deschisă la adresa D-lui Director General al Serv. Sanitar, aducând atât D-sale cât și Inspectorului General Sanitar al Olteniei, acuzațiuni naive. Prin publicarea acestei comunicări, toți cititorii își vor putea da seama de neseriositatea și netemeinicia lor, precum și de reaua credință a acestui domn.

descoperirii sale; el este însoțit de un număr de broșuri purtând ca titlu: *Dr. I. Puțoreanu — Băile Olănești — Un ser pentru vindecarea tuberculozei.*

În această broșură se spune între altele: „.... Din 288 de bolnavi tratați cu serul modificat în 1919, 112 au fost complect vindecați după prima serie de tratament; 68 au revenit la tratament a doua oară, cari de asemenea s'au vindecat; 92 sau 100 îmi comunică starea lor de deplină sănătate în care se găsesc. Numai 8 au rămas staționari, despre care nu mai știu nimic, căci cu toată stăruința de a-i urmări și rugăciunea de a veni la tratament, în interesul sănătății lor și pe care l-am oferit cu totul gratuit, nu au mai venit. Admițând totuși că aceștia nu s'au vindecat, am avea până acum un procent de 96% vindecări. Conștiința îmi impune să fac cunoscut acest fericit succes pentru binele suferinșilor căzuți victimă acestei boale ne învinse până azi“.... Iar mai departe:

„Pentru a fi sigur de „ceia ce dau,“ m'am controlat eu pe mine și am rugat și pe alții să mă controleze. Am alergat la ajutorul colegilor mei din orașul Râmnicul Vâlcea; pe cari i-am rugat să binevoiască a-mi fi judecători sinceri ai rezultatelor obținute în tratamentul tuberculozei cu serul meu.“

Apoi urmează patru pagini de explicațiuni tehnice, care nu explică nimic și din care ca document reproducem partea finală: „Sângele animalului care va produce serul, după un anumit procedeu, este despărțit în trei.

Prima parte *activă negativ* (numire dată arbitrar) trebuie să hemolizeze complect în 12 ore, în stare ipotonică și doză anumită, la 38, globulele unui alt animal sănătos (nepreparat pentru ser); iar față de bacilul tuberculos rămâne fără nici o acțiune.

Partea 2-a sau „*indiferentă*“ nu are nici o acțiune hemolitică și nici asupra bacilului tuberculos. În amestec cu partea 1-a devine ahemolitică pentru un animal sănătos în cel mult 6 ore.

Partea 3-a, *activă pozitiv*, nu e hemolitică pentru un animal sănătos; hemolitică pentru sângele animalului pre-

parat; fără acțiune asupra bacilului. Amestecând partea 2-a cu a 3-a, orice acțiune se pierde. Se observă o prea ușoară hemoliză după 24 ore de etuvă. Amestecând partea 1-a cu a 3-a, în proporții anumite, soluția sau serul capătă următoarele proprietăți:

1) Devine ahemolitică pentru animalul sănătos și hemolitică pentru animal preparat.

2) Aglutinează aproape imediat bacilul tuberculos și-l hemolizează după 12—24 ore.

Această din urmă însușire a serului unui animal preparat, îmi dă măsura în prezent de a considera serul ca eficace sau nu; după care urmează experimentarea lui la un animal de laborator și apoi întrebuințarea terapeutică la bolnav, dacă prezintă calitățile necesare, indicate de examenul sângelui bolnavului.“

După aceasta D-l Dr. Puțoreanu, publică șase observațiuni de diverse forme de tuberculoză, toate vindecate. Observațiunile sunt însoțite fiecare de câte un certificat, semnat de câțiva medici din R.-Vâlcea, prin care se atestă diagnosticile și vindecarea obținută cu noul tratament. Despre aceste cazuri vom vorbi mai târziu.

Gravitatea chestiunii, ne determină a face o cercetare personală la Olănești. În acest scop ne ducem acolo în ziua de 19 Octombrie 1921, însoțit de D-nii Dr. Florantin, medic primar al județului Vâlcea, Dr. Dițulescu, medic șef al orașului R.-Vâlcea, Dr. Abramovici, medic al orașului și D-r Hozoc, medic al secțiunii medicale a spitalului din R.-Vâlcea, adică însoțit de toți acei a căror mărturie științifică o invocă D-l Dr. Puțoreanu în broșura sa.

Rezultatul acestei cercetări este consemnat în primul raport adresat Direcțiunii Generale a Serv. Sanitar în această chestiune, cu No. 10022 din 31 Octombrie, din care extragem următoarele concluziuni:

„Factura puțin științifică a stilului din această broșură, lipsurile și obscuritățile voite și nevoite ce se constată atât la expunerea procedului, cât și la observațiuni, faptul că D-l Dr. Puțoreanu a mai anunțat odată descoperirea microbului și tratamentul cancerului, ne-au lăsat rece față

de entuziasmul atât de cald al D-lui Medic Primar al județului, entuziasm împărtășit de altfel și de mai mulți confrăți din R.-Vâlcea.

Necontestând D-lui Dr. Puțoreanu dreptul sau posibilitatea de a face descoperiri chiar și în Olănești, am căutat totuși a ne documenta asupra rostului și importanței acesteia. În acest scop, împreună cu câțiva D-ni medici din Râmnic, cari trimeseseră și aveau bolnavi în tratament la Dr. Puțoreanu, am fost în ziua de 19 Oct. a. c. la Olănești, unde am constatat următoarele:

Atât din lămuririle cât și din reticențele D-lui Dr. Puțoreanu, am putut înțelege, cred, că descoperirea D-sale constă într'un ser obținut de la porc (încearcă și la alte animale), cărui i-se inoculează întreaga floră microbiană ce însoțește în genere bacilul tuberculos. Această floră e inoculată treptat, și constă din vre-o 20 specii diferite de microbi, cari ar fi fost identificați, zice dânsul, de D-sa pentru D-sa (1); ultimul inoculat ar fi cel tuberculos.

În ce privește tuberculoza pulmonară, de și ni se vorbește de vindecări, faptul că atât cât am stat acolo nu ni s'a putut arăta nici un *vindecat*, faptul că se omite în mod intenționat a se vorbi în observații de existența în spută a bacililor lui Koch înainte și după tratament, faptul că socotim ca neserios răspunsul la întrebarea noastră în această privință, că n'a făcut acest examen din lipsă de timp, sau că n'ar avea importanță, ne-a îndreptățit, cred, să arătăm chiar D-lui Dr. Puțoreanu nedumerirea noastră în privința eficacității acestui ser.

„În schimb însă trebuie să arătăm că bolnavii ce ni s'au prezentat, fără a fi câștigat mult în greutate, ne declară că de la primele injecții se simt mai bine, nădușelile ar dispărea, tusa ar diminua, moralul e mai ridicat. Medici ne afirmă că ar fi constatat în unele cazuri și modificări în semnele fizice pulmonare.

În rezumat părerea noastră a fost că acest ser nu poate fi numit anti-tuberculos, fiind fără acțiune specifică în contra bacilului tuberculos însuși; el însă, fie printr'o acțiune asupra bacteriilor adjuvante, fie prin simpla acțiune

stimulentă generală a serurilor, ar putea influența poate asupra stărei generale.

Am reproșat D-lui Dr. Puțoreanu de a nu fi apucat calea cea adevărat științifică și de a fi dat publicității o broșură reclamă în felul celei anexate, amintindu-i în treacăt chiar rigorile articolului 88 din legea sanitară pentru cei ce „anunță medicamente secrete pentru boale reputate incurabile” și l-am povățuit a confia secretele sale personajilor noastre competente în materie, asigurându-l că aceștia nu numai că nu vor abuza de încrederea sa, dar prin consiliile și îndrumările lor, îl vor putea ajuta, dacă se află pe teren sănătos, să pășească mai sigur și mai repede spre țelul propus.

Până la vindecarea tuberculozei suntem îndreptățiti însă să ne temem că numărul de tuberculoși, ce zilnic se îndreaptă spre Olănești și care se instalează prin casele neconfortabile ale sătenilor, să încuibeze această boală aci.

În vederea aceasta trebuie să luăm măsuri, și prima este de a ști în mod precis dacă metoda D-lui Dr. Puțoreanu poate acoperi acest pericol.

Pentru acest scop, cât și pentru lămurirea opiniei publice și medicale, am cerut numirea de urgență a unei comisii, compusă dintr'un medic bacteriolog, un medic internist, d-l director al Profilaxiei Tuberculozei sau un specialist în tuberculoză, cari împreună cu noi să cerceteze la fața locului și să se pronunțe asupra acestei chestiuni.

După cum se vede, această primă anchetă caută a pune chiar de la început lucrurile la punct, arătând în mod cu totul obiectiv ce se petrece la Olănești și că, departe de a fi, cum d-nul Dr. Puțoreanu o afirmă, pornit în contra d-tale, am căutat să mă așez pe terenul serios al rațiunii și științei, iar nu pe acel al sentimentalismului.

Între timp ziarele, precum și opinia publică, bazându-se pe unele rezultate necontrolate, dar abil prezentate, se entuziasmează și cum era firesc, mândre de aureola ce s'ar fi revărsat asupra științei românești în urma unei astfel de descoperiri, își făuresc visuri de aur, gata de a vedea în toți cei ce ar cugeta altfel detractori și invidioși.

Fără a ne intimida, urmărim totuși de aproape cele ce se petrec în Olănești, și la 5 Decembrie trimetem Direcției Gen. a Serv. Sanitar un nou raport confidențial No. 12149), în care-i semnalăm afluența enormă din Olănești, mortalitatea ce începe să devie îngrijitoare, nesocotirea celor mai elementare reguli de igienă și prevențiune, și în fine primele rezultate controlate ale tratamentului Puțoreanu.

Foarte importante sunt observațiunile unui distins medic din R.-Vâlcea, căruia i se cuvin deosebite laude pentru cinstea și seriosul cu care a judecat tot timpul această afacere asupra a 4 bolnavi văzuți de d-sa, înainte și după tratament, și cari dovedesc ineficacitatea acestui tratament. „Contestez serului în cheștiune—încheie d-sa—orice acțiune curativă și, până la probe palpabile, chiar medicațiunea simptomatică a acestui ser, în tuberculoza confirmată științificește, rămâne dubioasă. După cazul citat la No. 3 acest ser ar avea chiar o acțiune nocivă asupra organismului“.

Un alt domn medic ne comunică și cazul lui X, mort de berculoză cu caverne și focare de pneumonii tuberculoase, despre care totuși „opinia publică continuă a afirma că a fost vindecat de tuberculoză, însă a murit de gripă.“

Efectele tratamentului, nule sau nocive, mai sunt invederate și prin câteva cazuri cercetate aci la Craiova.

La 6 Decembrie, după ce curentul provocat în opinia publică mai cu seamă de afirmațiunile ușoare ale unor medici cu greutate ajunsese la paroxism, traducându-se prin articole de tot felul în ziare, interpelări în Cameră și Senat,—Consiliul sanitar superior, desbătând această cheștiune, ne cere prin Direcțiunea generală a serv. sanitar, să întreprindem o minuțioasă anchetă sanitară asupra felului și rezultatul tratamentului de la Olănești, stabilind și responsabilitățile.

Următor acestui ordin, facem în ziua de 13 și 14 Decembrie, personal, o nouă cercetare,—deci a doua în Olănești, față fiind și d-nii D-ri: Florantin, Dițulescu și Hozoc, precum și d-l Dr. Puțoreanu (deci a doua oară).

Rezultatul cercetărilor formează obiectul raportului nostru No. 12560 din 20 Decembrie din care extragem:

„Numărul bolnavilor veniți la tratament e greu de stabilit exact. D-l Dr. Puțoreanu nu ne poate da cifre riguros exacte, dar ne spune că dela 7 Noembrie a primit în tratamentul său un număr de 238 bolnavi înregistrați, în afară de circa 100 ne înregistrați, plus vre 150 înainte de 7 Noembrie. În total dar 488, sau cifră rotundă: 500 bolnavi.

O numărătoare mai exactă a bolnavilor aflați azi în tratament nu e posibilă, de oarece ei se află răspândiți în tot satul și chiar în Râmnic, fără ca autoritățile să știe până acum de rostul lor. Pentru a ne putea da seama de starea acestor bolnavi din punctul de vedere medical, am cerut d-lui Dr. Puțoreanu să ne arate statistica rezultatelor obținute de d-sa până în prezent, și anume câți morți, câți „statu-quo“¹⁾, câți ameliorați și câți vindecați are până în prezent. D-sa ne declară că nu ne-ar putea da cifre precise, ne ținând socoteală de toți, dar că, în principiu, statu-quo propriu zis la dânsul nu există, de oarece toți sunt sau vindecați, sau ameliorați; cei cari au murit erau în genere sosiți în stațiune „muribunzi“. Totuși, insistând și rugându-l a lua în cercetare registrele d-sale dela 7 Noembrie încoace, ne dă ca morți 17 bolnavi. Comparând aceste date cu cele aflate în registrele primăriei, se pare că trebuie să mai adăogăm încă 3: pe M. G. din B., pe E. N. și C. C. din B. În total dar 20 de morți, afară de alți 6 morți înainte de tratament, iar în stare: staționară a boalei sau agravați, după datele d-lor 5.

Pentru a ne putea face o idee mai precisă asupra rezultatelor ce obține d. Dr. Puțoreanu și pentru a nu fi acuzat de parțialitate, am rugat pe confrății Dițulescu și Hozoc, din R.-Vâlcea, ca în timpul cât eu voi fi ocupat cu cercetările împreună cu d-l Dr. Puțoreanu, d-lor să examineze, la întâmplare bolnavi ce ar permite-o, la chiar casele lor. D-lor au luat în cercetare prima vilă aflată în cale: Vila Viorica. Nu se pot da aci observațiile, nici măcar cu inițiale, dar se poate conchide din citirea lor că, la nici unul

¹⁾ Termen uzitat în medicină pentru a exprima o stare staționară.

din cei 15 bolnavi examinați, tratamentul Puțoreanu nu produsese—nu vindecare—dar nici măcar o ameliorare efectivă; din contră, 5 din ei par agravați.

Vindecați. Vindecați, după d. dr. Puțoreanu sunt foarte mulți; când însă trebuiesc precizii, numărul lor se restrânge cu atât mai mult, cu cât sînt prin care-i cernem are ochi mai mulți. Și pentru a nu produce o impresie de cărcotaș, lăsam, dar notăm că, pe când cifrele de morți și agravați date mai sus să se refere numai la bolnavi înregistrați de la 7 Noiembrie încoace (238), cele de vindecați să cuprindă pe toți vindecații de d-sa, prin procedeul d-sale, indiferent de felul și epoca aplicării tratamentului. În asemenea condiții, ajungem la alcătuirea unei liste, în care se cuprind numele a 12 persoane dat sub scutul secretului profesional, și pe care, natural, nu le putem reproduce aci.

Dintre aceștia am putut examina, împreună cu d-nii D-ri Dițulescu, Hozoc și Florantin 8 și anume:

No. 1, bolnavă dela 5 Dec. 1920, văzută în Iunie 1921 de d-rul Florantin: cracmente duble. Dar a mai fost odată bolnavă în 1894, când doctorii i-au spus că avea ceva la vârful. La 10 Octombrie în urma unei hemoptizii grave, a fost la Olănești, unde i s'a făcut 4 injecții mari și 6 mici (vezi mai departe explicația injecțiilor mici). Azi tusa s'a rărit, pacienta umblă, mănâncă, deși încă slabă. Starea prezentă: raluri umede la vârful drept, frecături pleurale la vârful stâng. Sputa examinată la laboratorul din Craiova, conține numeroși bacili Koch. De altfel, deși trecută pe lista vindecaților, d-l Dr. Puțoreanu ne arată că este încă în tratament.

No. 2, de 19 ani din R.-Vâlcea, e citată ca un caz tipic de vindecare desăvârșită prin serul Puțoreanu. La 24 Februarie 1921 Dr. Abramovici din R.-Vâlcea vede această fată și constată că suferă de *Icter cataral*. Nu constată nimic la plămâni. În cursul tratamentului apar adenite cervicale duble, care ajung în curând să ia așa proporții, încât d-l Dr. Abramovici găsește cu cale să trimită pe pacientă, prin Mai, la spitalul din Sibiu, unde i-se face extirparea ganglionilor din ambele părți. Două săptămâni după aceasta

d-l Dr. Abramovici o revede și ne spune că a constatat: „o tuberculoză generalizată cu cavernule“ (!?); D-l Dr. Florantin este mai clar: a văzut pe această bolnavă în Mai, când a constatat că ambii plămâni erau prinși, sus ramoliție, sputa abondentă și fetidă și pleurită stângă, terminată mai târziu prin vomica. La 6 Septembrie femeea s'a dus la d-l Dr. Puțoreanu, care i-a făcut 5 injecții mari și 2 mici, declarând-o vindecată.

La examen: ușoare frecături pleurale, mai ales în stânga. În spută nu se constată prezența bacilului Koch. Din anamneza destul de obscură, reese totuși clar că a fost vorba aci nu de o tuberculoză pulmonară ci de o pleurezie, sau de o tuberculoză, ganglionară cervicală și intratoracică, unul din acești ganglioni supurați terminându-se printr'o vomica.

No. 3, cu Lupus al feței; boala a debutat printr'o pată pe nas, care în 15 zile, s'a întins pe toată fața, având și ganglioni prinși. După tratament extern și 6 injecții mari făcute de d-l Dr. Puțoreanu, vindecat.

Starea prezentă: Pielea absolută normală; nici o cicatrice, nici o indurație, îngroșare sau exfoliere a pielii, afară numai pe lobul urechei stângi, unde se observa o mică placă de ecsemă, care ne explică evoluția extrarapidă și misterul vindecării acestui „Lupus“.

No. 4, Tuberculoză pulmonară dublă, bolnav din 1918, supus tratamentului în August 1921, 5 injecțiuni mari și 5 mici. Starea prezentă: semne cavitare la vârful drept.

No. 5, a stat în spital dela 28 August până la 8 Sept. 1921, cu diagnosticul: tuberculoză pulmonară-hemoptizii. În prezent: submatitate, respirație aspră la vârful drept. Starea generală bună.

No. 6, Tuberculoză pulmonară gradul II-lea. Azi: raluri fine în respirația forțată la vârful drept.

No. 7. În tratament de trei ani, bolnava se prezintă azi fără leziuni apreciabile de tuberculoză pulmonară. În 1918, a fost tratată de d-l Dr. Puțoreanu cu serul preparat după formula sa din 1916. Ameliorată. În 1920 a fost rechemată la tratament dar n'a venit. În 1921, în urma unei hemoptizii, a revenit la d-rul Puțoreanu, care a supus-o din nou tra-

tamentului cu ser preparat după noua sa formulă. Nu putem stabili precis diagnosticul, sau mai bine zis întinderea leziunilor, înainte de tratament.

No. 8. Trimis la 20 Oct. a. c. de d-l dr. X, fără — zice bolnavul — „să-i spună ce are“. A fost văzut de d-l dr. Puțoreanu, care ne afirmă că ar fi prezentat „ramolirea vârfului drept și indurația vârfului stâng, pleurită dublă, febră“.

Azi nu se constată leziuni pulmonare, nici semnele unei afecțiuni tuberculoase din trecut. Interesantă însă este povestirea istoricului boalei de către însuși bolnavul. El declară că a stat în spitalul din Chișinău, dela 24 August — 1 Octombrie; acolo „il lua cu cald și cu frig și cu nădușeli, i-se umplea gura cu bale și avea și tusa cu flegmă“; ca tratament i s'a dat chinină, prafuri de tusa și bromura, zicându-i că e nervos. Obține un concediu medical de 60 de zile, fără să știe ce diagnoză avea.

Astfel dar, din aceste opt cazuri, — căci ceilalți 4 n'au putut fi examinați atunci —, nici unul nu apare realmente vindecat; cel mult s'ar putea spune că sunt ameliorați: No. 5, No. 6 și No. 7, și aceasta fără a se putea preciza care e partea serului în aceste ameliorări.

În atare împrejurări, cu toată bunăvoința, și chiar considerând de vindecați pe acești ameliorați și chiar și pe alții, nu am avea totuși decât un procent relativ foarte mic, față de un procent de morți enorm. De altfel nici nu există tratament preconizat azi care să nu ne dea în definitiv unele vindecări și ameliorări, sau măcar un rezultat echivalent, dacă nu mai bun decât acesta.

Dar ni s'a spus că morții erau numeroși, fiindcă au fost aduși în mare parte aproape muribunzi; o întrebare atuncea se impune: pentru ce i-a luat d-rul Puțoreanu în tratament? Pentru ce le-a făcut câte una, două, sau chiar trei injecții? Incredere în efectul miraculos al serului, sau necorectitudine? Incredere oarbă zicunii, și în șoaptă reproducusele d-rului Puțoreanu: „nu se mai moare de oftică!“ „cu sufletul pe buze să fie, și scapă!“ „cald să fie, și garantez!“ Necorectitudine, pretind alții, și citează cazuri,

dau explicații, fac socoteala incasărilor. Vom căuta mai jos să lămurim această chestiune.

Cum se face primirea și cât plătesc bolnavii la Olănești. Pentru a fi primit în Olănești la tratament, trebuie să te înscrii la biroul d-lui dr. Puțoreanu din R.-Valcea. Modul cum se făcea înscrierea se adeverește din răspunsul primit de către Prezidenta Societății Orfanilor de Război din Craiova, care solicită prin adresa oficială No. 3861 din 17 Noembrie D-lui dr. Puțoreanu tratarea unei orfane din azilul Ișalnița, bolnavă de tuberculoză pulmonară. Iată ce se cere în acest răspuns: 6000 lei plățiți înainte la biroul din strada Col. Apostol Dumitrescu din Valcea, cameră cu 2 paturi 50 lei pe zi, lemne deosebit, hrana deosebit, bolnavul să-și aducă plapomă, cearșeafuri și rufele necesare și o însoțitoare pentru a-l îngriji, pentru care bineînțeles se plătește deosebit. Asemenea și transporturile cu trăsura sau automobilul.

Arătând D-lui dr. Puțoreanu acest document, d-sa ne afirmă că nu știe nimic, și că dacă ar fi știut că e vorba de o orfană, i-ar fi făcut desigur condiții mai avantajoase. Cu acest prilej ne declară, că din actualii săi bolnavi are: 152 gratuit, 29 cu plata redusă, 59 cu plata necompletă și numai 12 cu plata completă. Morților — adaugă d-sa — „le dau banii îndărăt“.

E greu să credem că D-l dr. Puțoreanu nu știe ce se petrece la biroul d-sale; nu avem totuși nici un temei să afirmăm că aleargă după avere; pare că-l atrage mai repede gloria.

Aceasta nu voește să zică că specula nu și-a făcut apariția și în jurul acestei „afaceri“. Când un litru de lapte ajunge 17-20 lei și un pat într'o cameră nenorocită 50 lei pe zi, nu putem spune că nu suntem în plină speculă. Dacă d-l dr. Puțoreanu se poate crede strein de ea, de sigur că cei din jurul său nu.

Ca probă: deși în Olănești există mai multe hoteluri, dintre care unul cu 70 de camere a și fost pus la dispoziția bolnavilor de administrația băilor, el este, deși confor-

tabil, aproape gol; în acest timp administrația d-lui dr. Puțoreanu, care a închiriat toate camerele libere din casele satului pentru a le specula, mai închiriază spre a primi bolnavi o vilă cu 12 camere, cu enorma sumă de 400.000 lei pe 3 ani, plus refacerea întregului mobilier. Cât vor trebui să plătească nenorociții bolnavi pentru a se acoperi aceste enorme cheltuieli?

Revenind însă la întrebarea noastră relativ la tratamentul făcut așa zișilor muribunzi, trebuie să arătăm că d-l dr. Puțoreanu, ne dă ca motiv al acestui tratament în-extremis numai sentimentul său de umanitate: dânsul n'a putut rezista solicitărilor bolnavilor sau anturajului lor. Credem desigur că d-l dr. Puțoreanu are sentimentul de umanitate foarte dezvoltat, totuși ne miră că-l împinge până a-și cerni singur în așa fel statistica, compromițându-și însuși tratamentul.

Pericolul de contaminare. Am arătat că serv. sanitar al orașului R.-Vâlcea începuse a se îngrija de posibilitatea unei contaminări întinse, din cauza aflului de tuberculoși, cari, în trecerea lor la Olănești, se opreau fatalmente la R.-Vâlcea. Măsurile luate pentru a împiedica acest rău se aplică azi, și constau în destinarea unei case excentrice (Ospiciul de bătrâni), care a fost amenajată de administrația d-lui dr. Puțoreanu, și unde se adăpostesc toți acei ce vin pentru tratament, stând aci până le vine rândul la Olănești.

Pericolul în Olănești. Am spus-o, bolnavii se află răspândiți în tot satul, în condiții detestabile. A tolera mai departe această stare, este a expune nu numai întreaga populație a acelei regiuni contaminării, dar a compromite cu desăvârșire și stațiunea balneară.

E neîndoios că ori cât s'ar anunța publicului să nu mai meargă la Olănești, se vor mai găsi mulți desmoșteniți, mulți desperați, cari, dacă se va permite continuarea tratamentului acolo, se vor îndruma încă lungă vreme spre Olănești în căutarea miracolului, gonind prin prezența lor clientela obișnuită a acestor băi.

Cum se aplică tratamentul: Cu ocazia cercetărilor anterioare făcute de noi în Olănești, constataseam că serul ce

d-l dr. Puțoreanu injectează, e în cantități de 15—20 cm. c. și îl introduce intramușchiular în regiunea fesieră. Acum aflăm că aceasta constituie o injecție mare și că, pe lângă aceasta, mai face și injecții mici. Aceste injecții mici ar fi vaccin. La unii amestecă câteva picături de vaccin în serul său. Injecțiunile le face cam din 15 în 15 zile și tratamentul durează între trei până la patru luni.

Reclama deplasată, ce s'a făcut în jurul acestui tratament, a format desigur și ea obiectul conversațiunii noastre cu d-l dr. Puțoreanu. D-sa susține că nu e vinovat întru nimic, că nu d-sa a fost inspiratorul articolelor, că a scris chiar d-lui director al cutărui ziar ca să înceteze, ba chiar adaogă: „am fost foarte supărat azi, aflând că bolnavii din Olănești au telegrafiat Majestății Sale Reginei; ca să nu se mai ceară deplasarea mea din Olănești“.

Toate protestările d-sale nu împiedică însă că d-sa este cel care a răspândit broșura „Un ser pentru vindecarea tuberculozei“, anunțând vindecări de sută în sută, și că, dacă ar fi avut o atitudine mai puțin șovăelnică, ar fi evitat de a se pune într'o postură puțin serioasă, ca aceia creiată prin petiționarea bolnavilor către Majestatea Sa Regina.

De altfel bolnavii m'au înconjurat și pe mine cu ocazia anchetei făcute, punându-mi în vedere în mod peremptoriu, că nu vor permite ca d-l dr. Puțoreanu să mai plece din Olănești. Deși într'o situație neplăcută, eram gata a admira devotamentul unor bolnavi pentru medicul lor, când unul din ei, cel mai loquace, a avut grija să mă lumineze: „Noi plătim aci destul—striga el—ca să nu ne tot amâie cu injecțiile; ne amână din cauza Direcției, a d-rului Irimescu, etc.“ Va să zică: sentimentele de recunoștință nu erau decât calculele bănești.

Bolnavii veniți la tratament sunt în genere cam din toate părțile țării și în special din Ilfov, Buzău, Brăila, Bacău, etc. Din Transilvania sunt: din Sibiu, Avrig, Brașov, Timișoara, Arad. Unul din Basarabia și doi din Bulgaria. Mai are la tratament două persoane venite din Davos în urma celor citite în ziare, pentru a putea urma tratamentul d-sale. Afară de aceasta a mai primit cereri de informațiuni sau cereri de

ser din Franța, Olanda, Bulgaria, Serbia și chiar din Irlanda, la care le-a răspuns, ne declară d-l dr. Puțoreanu, că „dacă boala nu este înaintată, să vie aci”.

Cum vor fi primiți acești bolnavi aci, și mai cu seamă cum vor pleca ei de aci?

Socotim că, pentru evitarea unei neplăcute situațiuni, un comunicat al Direcțiunii în ziarele din străinătate, pentru a pune chestiunea la punct, se impune.

Răspunderi. Am arătat și accentuăm din nou că nu socotim pe d-l dr. Puțoreanu ca necinstit; îl credem mai curând un obsedat; are obsesiunea descoperirilor științifice. E notoriu că a mai anunțat descoperirea microbului cancerului și a unui tratament al cancerului, după cum ni se afirmă, și al tifosului exantematic. Cu convingere, sau fără, schimbă diagnozele cele mai clare, mergând, cum a făcut în 1913 în Bulgaria, până a susține, contra tuturilor, că boala ce ne secera nu era holera, ci simple turburări gastrice datorite alimentației.

Faptul este riguros exact și a fost constatat de mine însu-mi, în calitate de șef al unei secțiuni al ambulanței Diviziei II-a, delegat cu inspecția regimentelor.

Dacă d-l dr. Puțoreanu ar fi un necinstit, el ar fi putut face până acum destulă avere și fără această descoperire, căci are darul convingerei și al captivării bolnavilor.

Totuși trebuie să relevăm în sarcina d-lui dr. Puțoreanu, un fapt foarte grav. Prin publicarea broșurei sale d-sa a contravenit nu numai uzanțelor și probității profesionale, dar a comis un act de indelicateță cu totul reprobabil: s'a servit de declarațiile și impresiile verbale ale colegilor săi din Râmnic, pentru a ticlui cu datele sale, cu expresiunile sale, faimoasele „certificate medicale” publicate în broșura d-sale. Aceste certificate, nu au fost concepute, n'au fost scrise și nici n'au fost iscalite de colegii indicați în ele, cari se mulțumeau, după ce examinau bolnavii trimiși de dânsul, să-i comunice verbal sau prin câteva rânduri părerea d-lor. Toți cei iscaliți în certificate au declarat aceasta în scris. Faptul este de altfel adeverit de însuși d-l dr. Puțoreanu.

Din cele arătate și constatate, ne credem îndreptățiți să tragem următoarele concluzii:

1) Serul d-rului Puțoreanu nu are o acțiune specifică în tuberculoză. Ameliorările observate, dacă sunt datorite acestui tratament, nu întrec în proporție rezultatele obținute prin tratamentele obișnuite; poate din contră.

2) Reclama deplasată ce s'a făcut în jurul acestui tratament a adus spre Olănești un aflux de bolnavi și muribunzi, și riscă a pune pe drumuri și bolnavi din străinătate.

3) Lipsa de confort din Olănești, precum și neputința de a se aplica măsuri profilactice, vor constitui, dacă acest tratament se continuă aci, o nenorocire atât pentru bolnavi, cât și pentru săteni, ba chiar și pentru viitorul stațiunii balneare. Orașul R.-Vâlcea e amenințat și el de contaminare.

4) Medicii oficiali din Râmnic nu pot fi făcuți răspunzători de cele întâmplate, iar d-l dr. Puțoreanu nu poartă decât o răspundere atenuată.

Măsurile, ce ni se pare că se impun, sunt două:

1) Un comunicat în străinătate și în țară, pentru a pune chestiunea la punct.

2) Interzicerea practicării acestui tratament în Olănești, dacă procedul de tratament va fi admis de Direcțiune; el să nu se aplice decât în anume localități și locuri destinate de Direcțiune. Propunem în acest caz clădirile de la Râul Vadului sau Lazaret (Turnu Roșu).

În urma acestui raport documentat, precum și în urma primelor rezultate observate în tratamentele ce se instituiseră în București, precum și în urma alarmei date de anumiți medici clar văzători, cum a fost d-l Prof. Dr. V. Babeș, Dr. Irimescu și alții, Direcția Generală a Serv. Sanitar, în baza hotărârilor din Consiliul Sanitar Superior, ne trimite la 30 Decembrie 1921, următorul comunicat:

„Direcțiunea Generală a Serv. Sanitar, avînd în vedere dispozițiunile precise ale art. 84 și 88 din legea sanitară și prejudiciile cauzate sănătății publice prin aglomerațiune de bolnavi tuberculoși la Olănești, luând act și de concluziunile comisiunii instituită de Consiliul Sanitar Superior,

precum și de toate datele precis controlate ce are la îndemână asupra rezultatelor obținute prin tratamentul d-lui dr. Puțureanu, a hotărât următoarele:

1) Cu începere de azi se interzice aplicarea tratamentului d-lui dr. Puțureanu în afară de strictă experimentare, pentru care se va pune la dispoziția d-lui dr. Puțureanu la Olănești și R.-Vâlcea numărul necesar de bolnavi și toate mijloacele pentru ospitalizarea și îngrijirea lor în bune condițiuni. În acest scop, Direcțiunea a luat măsurile necesare pentru ca, pe lângă toate cheltuelile de ospitalizare și întreținere a bolnavilor, să se pună la dispoziția d-lui dr. Puțureanu și tot materialul de laborator necesar pentru continuarea cercetărilor sale.

2) O comisiune, compusă dintr'un bacteriolog și un clinician, va controla în localitate mersul bolnavilor tratați, din punct de vedere bacteriologic și clinic.

3) Niciun bolnav nou, în afară de cei menționați mai sus, nu va mai fi supus tratamentului, până când nu se vor avea date suficiente pentru a stabili inocuitatea injecțiilor cu serul D-lui Dr. Puțureanu și eficacitatea lor.

Deși toate constatările oficiale de până acum sunt defavorabile acestui tratament, care în unele cazuri a produs agravări serioase ale boalei, totuși Direcțiunea Serviciului Sanitar având în vedere vâlva produsă prin reclamă, exagerările și faptele inexacte ce s'au publicat în ziare în această chestiune, acordă D-lui Dr. Puțureanu toate mijloacele necesare pentru continuarea cercetărilor sale și pentru experimentarea lor în cele mai bune condițiuni.

În însăși interesul bolnavilor, este însă nevoie să interzică continuarea tratamentului așa cum se practică azi, și a luat severe măsuri pentru aceasta.

Dacă experimentarea serului, care se va face de către D-l Dr. Puțureanu în condițiunile ce D-sa va crede de cuviință, va dovedi că se poate obține vindecarea sau cel puțin ameliorarea boalei, Direcțiunea va aduce aceasta la cunoștiința publicului și va lua măsuri ca toți bolnavii să poată beneficia de acest tratament.

Comunicatul este însoțit de arătarea că Direcția „este

ferm hotărâtă să aplice cu rigurozitate prevederile legii în cazul când D-l Dr. Puțureanu nu s'ar conforma cu strictețea măsurilor prescrise“, precum și de ordinul de a lua personal înțelegere cu D-l Dr. Puțureanu în acest sens.

La 2 Ianuarie 1922 primim un nou ordin, care pe lângă altele ne cere să examinăm și pe V. B. din B. și I. C. P. din P. trecuți în broșură și certificați ca vindecați.

În ziua de 4 Ianuarie suntem la Râmnic — deci pentru a treia oară — unde, împreună cu D. Dr. Puțureanu vizităm ospiciul de bătrâni din oraș, în care urmează a se instala bolnavii ce se vor trimite spre experimentare, discutând asupra tuturilor punctelor, inclusiv asupra responsabilităților în chestiunea abuzului cu certificate, abuz recunoscut de D-sa, cum am spus mai sus, într'o declarație scrisă și subscrisă de D-sa.

Examinarea persoanelor indicate de Direcțiune le-am făcut, ca de obicei, în prezența și altor colegi; pe V. B. l'am cercetat chiar față de D-l Dr. Puțureanu, pentru a nu se putea lăsa nici umbră de bănuială asupra veracității faptului. Rezultatul examenelor este interesant:

V. B. din B. de 24 ani este o țărancă puțin inteligentă din Vâlcea. Ea este trecută în broșura D-lui Dr. Puțureanu ca vindecată de Lupus tuberculos al feței. Într'adevăr a avut și are Lupus tuberculos, cu simpla diferență că nu este vindecată și că încă mai prezintă plăgi ulcerate în regiunea gâtului, în regiunea sprâncenoasă dreaptă și sub maxilarul stâng; ochiul stâng este pierdut, iar la ochiul drept o pată foarte vizibilă pe cornee, deși în certificat este scris categoric: nici o pată pe cornee.

D-l I. C. P. este foarte interesant. A făcut campania și pretinde că în Moldova ar fi fost de două ori bolnav de exantematic, după care ar fi fost trimes la Bisericani, unde ar fi stat un an. Ce a avut în acest timp, nu știe să precizeze; atât spune că: văzând că trece un an peste ei, un număr oare care de bolnavi, ce erau acolo, au pornit-o lași spre a li-se limpezi situația. El s'a ales cu un certificat de reformă, în baza căruia a venit în țară. Domiciliind într'o comună imediat apropiată de Olănești, s'a dus de a

văzut pe D-l Dr. Puțureanu, care atunci în 1918 s'a mulțumit să-i scrie o rețetă. Când mai bine, când mai rău, în urma unui joc, zice el, îl izbește cineva în regiunea scrotală; l'a durut foarte rău și după câteva zile a observat că „se umflă boașele în amândouă părțile.“ S'a dus atunci din nou la D-rul Puțureanu, care i-a prescris băi locale cu foi de nuc. Fiind cam greu de executat, a întrebuințat medicamente populare: oblojeli, cataplasme cu ceară. Unflătura a copt și a spart, apoi a început să dea înapoi, rămânând totuși timp de o lună un traect fistulos, prin care mai eșia nițică secreție. Traectul s'a închis, și în vara lui 1919 se duce din nou la D-rul Puțureanu pentru piept. De data aceasta îi face 4 sau 5 injecții cu ser, după care „s'a simțit mai bine, dar nu prea bine“ (în certificat se spune că e vindecat din 1919). Probă de eficacitatea tratamentului este că, în vara lui 1920, simțindu-se rău, se duce din nou la D-rul Puțureanu, care îi face iar o serie de injecții. În Aprilie 1921, se prezintă din nou la comisia de clasare, care îi liberează un bilet de reformă provizorie No. 121 XV din Craiova, 21 Aprilie 1921, cu următoarea diagnoză: indurația vârfurilor pulmonare și orchiepididimită tuberculoasă dublă din campanie — *cu stare generală bună.*

Aci trebuie observate două lucruri: întâi că orchiepididimita o fi ori nu tuberculoasă, dar din campanie nu e; asta e cert, o declară bolnavul. Al doilea: grija D-lui Dr. Puțureanu de a omite din broșura sa cuvintele: cu stare generală bună.

Deși după doi ani de injecții — de tratament specific al tuberculozei —, în vara lui 1921 I. C. P. răcește din nou, iar îi e rău și iar dă fuga la D-rul Puțureanu. Să se noteze, repet, că în broșură I. C. P. e dat ca vindecat definitiv, în urma tratamentului din 1919, de D-nul Dr. Puțureanu.

Probabil că aceasta îl va fi determinat pe d-rul Puțureanu, să-l trateze de data aceasta mai cu temei, și atunci ce face? *Îi face 6 injecții cu ser, și ca să nu greșească îi mai face 10 injecții cu arsenic, și ca să nu greșească — pro-*

babil fiind că va fi văzut că pe gambe are niște cicatrice aderente profunde — îi mai face concomitent 15 băi de puțioasă și 5 băi de iod!

Ca să nu se creadă că exagerez eu, sau bolnavul, mi-am permis să iau de la acesta un document prețios pentru noi: însuși carnetul de băile prescrise și semnate de însuși D-l Dr. Puțureanu. Să prescrii unui om pe care îl extenuiază transpirațiile profuze băi de 30° Réaumur timp de 1/2 oră este extraordinar, dar ca să tragi concluzia că, din acest amestec de tratamente, ceea ce a vindecat pe I. C. P. sunt injecțiile miraculoase, este o cutezanță nepermisă!

Cum se prezintă azi I. C. P. ? Starea generală ca și înainte, cum o arată și biletul de reformă, bună; starea locală: la plămâni respirație aspră la vârfuri și câteva frecături pleurale la baza stângă. Așa dar și azi I. C. P., cu toate multiplele tratamente ale D-lui Dr. Puțureanu, se prezintă la fel cu cele arătate în biletul său de reformă: „indurația vârfurilor, cu starea generală bună.“

* * *

În Ianuarie iarna începe să devie grea. Lipsa de confort din Olănești, pe care de la început o semnalasem, specula cu casele țărănești, începe să-și dea roadele. Frigul și imposibilitatea de a se alimenta agravează starea bolnavilor, precipită desnodămintele fatale: reclamații și ecouri lugubre ne parvin din toate părțile.

În acest timp D-l Dr. Puțureanu, care din întâmplare (!) era tot absent din Olănești pe acea vreme, ajunge la un compromis cu Direcția Generală a Serv. Sanitar, compromis concretizat prin următoarea convențiune, subscrisă de D-l Dr. Puțureanu, și care ni se trimite de Direcțiune:

1) „Nu se va mai aplica tratamentul la nici un bolnav nou — conform dispozițiilor ce v'am comunicat la timp — în afară de cazurile necesare pentru experimentarea tratamentului.

2) Experimentarea tratamentului, — care pentru moment se va limita la acțiunea lui terapeutică — se va face

asupra unui număr de 20 bolnavi la spitalul Zerlendi din București și altor 20 de bolnavi la R.-Vâlcea. Bolnavii dela R.-Vâlcea vor fi ospitalizați în localul Azilului de bătrâni din localitate, care va fi pus la dispoziția Direcției în acest scop.

3) Direcțiunea Generală a Serv. Sanitar va suporta toate cheltuielile de întreținere a acestor bolnavi, plata personalului sanitar și orice altă cheltuială necesară pentru facerea experimentării.

4) Pentru controlul experimentării tratamentului — care va fi aplicat de D-l Dr. Puțoreanu, în condițiunile ce D-sa va crede de cuviință — s'a instituit o comisiune compusă din D-nii D-ri: Baltăceanu, asistent al clinicei I medicale (Prof. Dr. Teochari), Gheorghe Tudoran, asistent al clinicei medicale de la facultatea Iași (Prof. Bacaloglu), Condrea, asistent al laboratorului de medicină experimentală (Prof. Dr. Cantacuzino) și Dănulescu Vlad, șeful laboratorului de raciologie de la spitalul Brâncovenesc.

5) Condițiunile în care se va face alegerea bolnavilor și se vor efectua experimentările se vor fixa de comisiune împreună cu D-l Dr. Puțoreanu. Comisiunea va consemna în dosare individuale pe bolnavi, toate constatările făcute la alegerea bolnavilor, cum și toate datele și observațiile adunate în timpul tratamentului. Ea va putea alege și ospitaliza și bolnavi martori.

6) D-l Dr. Puțoreanu, pe lângă angajamentul ce a luat de a nu mai aplica tratamentul la nici un bolnav nou, va trebui să ia măsuri pentru ca, în timpul cel mai scurt posibil, bolnavii în curs de tratament, cari se găsesc la Olănești, să fie grupați în Vila Viorica, în Vila Olănescu și în Hotelul stațiunii, *evacuând casele locuitorilor de bolnavi tuberculoși*, care vor trebui dezinfectate apoi.

Pe când însă se proiectează să se pue la cale noi experimente, cu anumite comisiuni agreate de d-l dr. Puțoreanu, — marea experiență, cea reală, făcută pe scară întinsă la Olănești pe spinarea sutelor de desnădăjduiți, zoriți de miraculul miracolului anunțat, începe să-și arate efectele. Bolnavii anunțați că au pornit pe cale de vindecare abia își mai

pot ține sufletul; parte ajung acasă ca să și-l dea între alior; alții istoviți cad și se aliniază în micul cimitir din Olănești; alții mor prin gări, trenuri, etc.

Cerând informațiuni, Medicul primar al județului face investigațiile necesare la Olănești și ne comunică:

„Din cauza caselor făcute pentru sezon de vară, improvizate cu sobe de tablă, improprii pentru bolnavii tuberculoși, a iernei grele și a greutateilor mari pentru transportul aprovizionării și lemnelor, starea bolnavilor lasă de dorit“. D-sa, atât de binevoitor la început față de d-l dr. Puțoreanu, ne mai adaogă verbal că „nu știe din ce cauze, dar serul Puțoreanu nu mai are aceleași efecte ca la început, și că anumite cazuri le-a îndrumat el însuși spre casă, pentru „a nu se agrava“.

În aceeași ordine de idei, d-l dr. Dițulescu ne comunică de asemenea că: „trei din bolnavii prezentați anterior ca mult ameliorați, au decedat zilele acestea în Azil“.

Pe când bolnavii mureau sau plecau, d-l dr. Puțoreanu nici nu gândea să dea un început de execuție măcar convențiunei cu Direcțiunea. În special de evacuarea bolnavilor din casele țărănești nici nu se sinchisea. Bolnavii continuau să stea în aceeași stare mizerabilă, în disprețul bunului simț și oricărei reguli de igienă, ceea ce ne determină să adresăm un nou raport Direcției Generale (No. 588 din 24 Ianuarie) în care conchideam: „Cum vedeți, Domnule Director General, suntem departe de o înțelegere cu d-l Dr. Puțoreanu, sau de o soluționare a chestiunii Puțoreanu. Imi pare din contră că ea s'a agravat prin recunoașterea posibilității de a se trata bolnavii și în Azilul de bătrâni din R.-Vâlcea. Acest local, destinat ca adăpost pentru bolnavii, ce dela gară nu puteau merge direct la Olănești, s'a transformat azi într'un adevărat spital, în care se tratează 40 de tuberculoși, deși n'ar fi loc pentru mai mult de 15. Astfel dar acest local, preconizat ca instrument de ferire, a ajuns un mijloc de contaminare sigură a orașului R.-Vâlcea.

Până la primirea a noi instrucțiuni din partea D-voastră, am dat ordin d-lui Medic al orașului să supravegheze cu cea mai mare strictețe acest azil, generator și disemi-

nator zilnic a 40 de scuipători pline de spută tuberculoasă! Deasemenea am mai ordonat ca, sub nici un pretext să nu se mai primească aci nici un bolnav nou, medicul orașului fiind îndatorat a-mi semnala abaterile“.

Pentru a incheia, ceream din nou interzicerea cu desăvârșire a acestui tratament, fie în Olănești, fie în Râmnic. Dacă se poate îngădui mai departe acest mod de tratament, ziceam noi, să i-se desemneze o localitate unde nu va fi nociv.

Iar dacă Râul-Vadului, propus anterior de noi, nu e găsit convenabil, să i-se dea Cărbuneștii în Gorj, sau orice alt sanatoriu, iar experiențele să le facă dacă e nevoie la București, căci noi, aci, eram edificați.

La 16 Februarie Direcția Generală Sanitară ne cere să examinăm „toți bolnavii (238) luați în tratament la Olănești cu începere dela 7 Noembrie 1921 până în prezent (despre care se face mențiune în raportul nostru No. 12560 din 25 Decembrie), înaintând un tablou statistic de starea și tratamentul bolnavilor“. La aceasta cerându-se întâi relații d-lui Medic primar al județului, relații controlate apoi de noi la fața locului în ziua de 20 Martie, deci a patra oară, în lipsa d-lui dr. Puțoreanu, se răspunde cu No. 2419 și 2722 din Martie, că nu mai este cu putință a se examina toți cei 238 de bolnavi luați în tratament la Olănești, cu începere dela 7 Noembrie 1921, până în prezent și menționați în raportul nostru No. 12560 din 21 Decembrie 1921. Nu mai este posibil, fiind-că pe acest număr de bolnavi a dat nu numai dezastrul iernei din Ianuarie, care a produs, după cum am comunicat la timp, un foarte mare număr de decese, dar și din cauza rezultatelor deplorabile obținute cu acest tratament, și care au reușit în fine să deschidă ochii și celor mai creduli bolnavi, cari unul câte unul au părăsit Olăneștii și tratamentul Puțoreanu.

La data de 1 Martie, a. c. erau încă rămași în cură la Olănești abia 43 de bolnavi, iar morți înregistrați 53 (47 înmormântați aci, plus cel puțin 6 decese neinregistrate, sustrase și transportate aiurea în timpul nopții fără nici un permis sau precauțiune), fără a mai ține seamă de nu-

mărul incalculabil de morți produse post-tratament la domiciliul bolnavului. Acest număr de bolnavi era redus la 20 Martie la 17 inși, și în scurt timp, din cauza stărei grave în care se află cei mai mulți din bolnavii rămași, probabil că nu va mai rămâne nici unul.

La fel se petrec faptele și în orașul R. Vâlcea, unde la aceeași dată n'a mai rămas în Ospiciul de bătrâni decât 6 bolnavi, și aceștia cu gând a pleca.

Din cercetarea celor 43 bolnavi rămași încă în tratament la 1 Martie, reiese:

1) Că nu există nici un raport între numărul injecțiilor și starea bolnavilor;

2) Că, din 43 bolnavi, 18 sunt în stare rea, 6 foarte rea, restul staționar sau mediocru, ceia ce concordă și confirmă constatările noastre anterioare, și anume că: *tratamentul Puțoreanu nu a putut da până acum un singur caz de vindecare.*

De altfel, din tabloul deceselor din Olănești se învederează cu prisosință că serul nu influențează întru nimic nici asupra proporțiunei, nici asupra îndepărtării deceselor. Nu există nici un raport între numărul injecțiilor și decesul în sine. Astfel au murit 3 cu câte o injecție, 15 cu două, 7 cu trei, 8 cu patru, 1 cu cinci, 6 cu șase și, ce e mai trist, 4 cu „nu se știe câte“.

Acest „nu se știe“, acest semn al întunerecului ce domnește la Olănești, și asupra căruia am mai insistat, sintetizează și caracterizează perfect tot ce se petrece cu acest ser și cu d-l dr. Puțoreanu.

În genere toți bolnavii rămași sunt foarte deprimați, și mulți ne imploră să le spunem dacă n'ar face mai bine să se ducă să moară acasă. Deși în vile, camerele ocupate de acești bolnavi sunt încă neconfortabile și lipsite de curățenie, precum și de cerinți igienice.

Încheem formulând părerea noastră precisă că, *față de rezultatele dezastru. se produse de tratamentul dr. Puțoreanu, acest tratament ar trebui pur și simplu interzis pe tot teritoriul țării românești.*

Concomitent cu acestea, sosind și raportul comisiunei ce a experimentat la Zerlenti, Direcțiunea Generală a Serv. Sanitar dă următoarea hotărîre:

DIRECȚIUNEA GENERALĂ A SERV. SANITAR
Casa sănătății publice rurale

Deciziunea No. 7409 din 4 Aprilie 1922

Având în vedere actele din dosar și anume: Reclama, broșurile și articolele d-lui dr. I. Puțureanu, domiciliat în comuna Olănești, județul Vâlcea, prin care d-sa afirmă că a descoperit un ser pentru vindecarea tuberculozei;

Având în vedere rapoartele d-lui Inspector general sanitar Dr. Laugier, șeful regiunii I sanitară Craiova;

Având în vedere rapoartele comisiunei pentru examinarea serului d-lui dr. I. Puțureanu, precum și celelalte acte din dosar;

Considerând că, din rezultatul cercetărilor reiese că serul antituberculos, preparat de d-l dr. I. Puțureanu și aplicat de d-sa după metoda sa proprie la bolnavii puși sub controlul comisiunei la spitalul Zerlenti, s'a arătat complet ineficace, fie pentru a vindeca tuberculoza pulmonară, fie pentru a opri pe loc cel puțin evoluția ei;

Având în vedere avizul Consiliului Sanitar superior No. 821 din ședința dela 1 Aprilie 1922;

Având în vedere dispozițiunile articolului 88 din legea sanitară, care interzice medicilor reclama compromițătoare demnității profesionale și nu le îngăduie să anunțe prin ziare, afișe, prin broșuri, prin scrisori, sau ori ce alt mod, în scop de a căpăta buna credință a clienților, că ar fi posedând tratamente ale lor pentru vindecarea cutărei ori cutărei boli, ori că pot vindeca afecțiuni cunoscute ca incurabile;

Considerând că d-l dr. I. Puțureanu, prin continuarea reclamelor cade în prevederile sus zisului articol;

În virtutea art. 65 din Legea sanitară modificată în 1921, și înainte de a se aplica pedeapsa prevăzută de art. 88 din sus zisa lege.

DECIDEM:

Să se aducă la cunoștința d-lui dr. I. Puțureanu, că-i este interzis să mai afirme prin ziare, afișe, broșuri, prin scrisori sau ori ce alt mod, că vindeca tuberculoza cu ajutorul serului său, de oare ce anchetele și experiențele controlate oficial l'au găsit ineficace și uneori vătămător.

Se va atrage atențiunea d-lui dr. I. Puțureanu că, în caz contrariu, căzând în prevederile art. 88 din Legea sanitară, Direcțiunea îl va pedepsi cu amendă, în baza art. 65 din aceeași lege, iar în caz de recidivă i se va ridica dreptul de liberă practică a medicinei pe timp de un an.

Această Deciziune va fi publicată prin Monitorul Oficial.

Director General, **Dr. PROCA**

* * *

Cu aceasta „minunea de la Olănești“ ia sfârșit, și din această lungă expunere se desprinde, în ciuda unor interese și a d-lui dr. Puțureanu pe deasupra, obiectivitatea și grija meticuloasă,—atât a membrilor din Consiliul Sanitar Superior, cât și a Directorilor Generali cari s'au succedat în capul Direcțiunei Sanitare, Profesorii: Slatineanu, Mezin-cu scu și Proca, precum și a noastră—, de a menaja susceptibilitățile, atât ale d-lui dr. Puțureanu, cât și ale opiniei publice, fără însă a uita sau lăsa pe al doilea plan grija sănătății publice.

OLȚENIA

după harta din Anton Maria del Chiaro

Una din cărțile streine, care se ocupă de Muntenia și Oltenia, lăsând deci la o parte celelalte părți ale României, este cea a italianului Del Chiaro, fost secretar al lui Constantin Băncoveanu, acela despre care francezul Bellanger, autorul „Kéroutz“-ei, afirmă că ar fi aflat poligamia la Români. Dacă n'ar fi fost preocupat mai ales de curte și de domnitorii pe cari i-a cunoscut, sau despre cari va fi auzit pomenindu-se de sigur, că ne-ar fi lăsat informații infinit mai interesante, privitor la viața românească, la sfârșitul secolului al 17-lea și începutul celui de al 18-lea. Cartea a fost tipă-

rită la Veneția în 1718, purtând numele: *Istoria delle moderne rivoluzioni della Valachia*“. Este această ediție, pe care o folosim aici ¹⁾.

Lucrarea este importantă, din punctul nostru de vedere, fiindcă este însoțită din unul din cele mai vechi documente cartografice ale ținuturilor noastre. El nu este opera italianului, ci spre mândria noastră, a unui român, și anume a celui vestit învățat ce fu Stolnicul Constantin Cantacuzino, unchiul și mentorul lui Constantin Brâncoveanu și tatăl unui tot atât de nenorocit Domn muntean, Ștefan Cantacuzino. Del Chiaro însuși ne-o spune, când zice: „Prima di ogni altra cosa adunque ho voluto inserire nel principio della Storia la Tavola geografica di quella Provincia, ridotta in piccolo per comodo maggiore del libro, da una grande stampata del 1700, nel Seminario di Padova, ma con Caratteri greci.

L'autore di detta tavola fu il conte Costantino Cantacuzeno, che nel 1716 fu miseramente strangolato in Constantinopoli col Principe Stefano suo figliuolo, come si vederà nella seconda parte di questa mia istoria“. Aceasta ne confirmă încă odată că studentul nostru la Pavia, învățăutul Stolnic, lăsase în 1700, la universitatea tinereței sale, o mare hartă după care s'a reprodus aceasta. Notița de pe însăși harta ne dă și alte lămuriri: „Indicē topografico del Principato di Valachia,—diviso in XVII parti, secondo l'etattissima descrizione che ne diede il fu Conte Costantino Cantacuzeno al celeberrimo Medico e filosofo Giovanni Comneno, ora Arcivescovo di Dristra, e dedicato al Celsissimo Costantino Brancovani, Principe di Valachia. Ridotto dal grande al picciolo per opera di Marco Antonio Gigli Veneto, ingegner attuale della Serenissima Republica di Venezia.“

Harta are mai mult caracterul unui itinerar. Autorul ei însă rămâne unul, dacă nu cel dintâi cartograf al Munteniei, pentru acele vremuri, când Moldova își găsisse pe al său în genialul cap domnesc al lui Dimitrie Cantemir ¹⁾. Acea însă

1) A fost retipărită de D-I N. Iorga, cu ocazia aniversării lui Brâncoveanu și formează vol. XXVIII din ale sale „Studii și documente“.

2) Vezi operele sale, ediția Academiei Române. Harta Moldovei este reprodușă și de D-I S. Pușcariu în a sa *Istoria Literaturii Române*, Vol. I, p. 156.

a Moldovei este superioară: lucrul se poate verifica la prima aruncătură de ochi. Asupra hărții Stolnicului Cantacuzino,—căci meritul lui Del Chiaro nu este de cât acela de a fi reprodus—, vom căuta a face un mic comentariu geografic. Cea ce isbește dela început este impresia că, precum odinioară Marea Mediterană a lui Ptolomeu era prea lungă, din cauză că gradele de longitudine nu erau corectate, tot astfel Oltenia noastră este prea lungă. De asemenea pământul muntelesc și oltean nu este decât foarte puțin atins de linia de 45° latitudine nordică. Dar lăsând la o parte aceste considerațiuni de ordin tehnic, este isbitoare lipsa de cunoștință a Dunărei; dacă bătrânul străjer de sud este exact arătat în dreptul Munteniei, cursul său este complet falsificat în fața ținutului nostru. Pornind dela intrarea pe pământul țării Oltului, ea curge spre Est, cu o ușoară undulație spre Sud, până la Calafat, de unde își îndreaptă apele spre Nord până la Sadova, formând un cot în dreptul Rachovei (Oraiova) și apoi din nou se lasă spre Sud, până la gura Oltului. Autorul nostru cunoaște însă Porțile de Fer, pe care le însemnează cu 18 insulețe. El menționează de asemenea Ostrovul Corbul, Ostrovul Mare, Coveciz (Copanița?) și Masta. Intre Corbul și Ostrovul Mare harta noastră ne dă Insula Vustilla, care socotim a fi acea arătată — între Țigănași și Isoarele Frumoase — de Drăghiceanu, autorul hărții geologice a Mehedințului, în 1882.

Hotarul despre Est al Olteniei îl formează Oltul, care prezintă în dreptul Călimăneștilor o insulă mai mare decât Ostrovul Mare al Dunărei. Nordul îl hotărăște șirul de munți, din cari se cunosc numai acei ai Coziei, ai Olăneștilor și în sfârșit acei ai Tismanei. Spre Apus este o linie convențională, cuprinsă între râurile Cerna și Vodița.

În ceea ce privește hidrografia, avem de remarcat abundența ei. Afluenții Oltului sunt numeroși. Lotru, care este unul din ajutoarele însemnate ale Oltului, este arătat mai mic decât Dăsnățuiul doljean. Bârseștii este mai mare decât Râmnicul. Cu mai multă exactitate este dată Bistrița. Lunca-vățul primește, după scotelile Stolnicului, pe stânga apa Vai de eii, care nu există, fiindcă însuși el trece prin satul

„Vai de ei“. Oltețul, Teria, Cerna, Pesceana și Beica sunt bine cunoscute; de asemenea Tezluiul, al cărui nume nu este menționat, dar se recunoaște ușor prin satul Viișoara, așezat fiind pe dânsul.

Jiul, exceptând cotiturile sale—meandre—între Pesceana și Breasta, este destul de convenabil tras; însă afluenții săi sunt rău cunoscuți. Pe stânga aflăm pe Amaraccinga, care poate fi Amaradia seacă.

Gilortul, purtând pe dreapta pe Ciocadia unită cu Crasna, care în realitate se varsă în Blahnița, are o serie de afluenți pe care marele dicționar geografic nu-i menționează. Astfel, avem pe stânga pe „Aqua mineral“, care nu este alta decât apa pârâului galben (Baia de fer), unită cu Cernedia, nume ce poate că a fost dat în urma împrejurării că ea trecea prin satul Cernedia. În realitate, în părțile acestea, Gilortul primește pe Călnic ca afluent.

Întinderea spre Apus a ținutului Oltean—după socotelile Stolnicului Cantacuzino—face ca și râurile, afluenții pe dreapta ai Jiului, să aibă o lungime exagerată. Jaleșul unit cu Bistrița, Tismana și Tismănuța se recunosc lesnicios. Motru purtând pe dreapta o „Aqua mineral“, pe Isverna și Cosustea, supt acest din urmă nume, se varsă în Jiu, mai jos de Filiași. Lângă vărsarea, arătată în mod stereotip, a Jiului, nu este amintit de loc Bechetul. Localitățile mai apropiate ce se văd, sunt: puternica mănăstire a Sadovei și Nevalu, adică Zăvalu. Autorul nostru, dacă nu cunoaște Bahna, menționează însă pe Vodița. Topolnița este bine trasă. Blahnița nu este pomenită, iar între Bistrița din Mehedinți și Dăsnățuiul Doljului, mai sunt cunoscute autorului nostru Prassino (?), Gârja și Cusmirul, ignorând prin urmare și pe Drincea.

De remarcat, că acest din urmă colț de pământ Oltenesc, pe care l-am preciza printr'o linie ce s'ar întinde între Burila și Calafat, este partea cea mai rău cunoscută. După cele zise, am putea recunoaște că, dacă hidrografia acestui ținut nu este desăvârșit cunoscută, în tot cazul ea este cu mult mai bine și mai abundent decât orografia, care este redusă la însemnările caracteristice ale vechilor mapamonduri. Dar, ceea ce este mai surprinzător în acest document cartografic

este curioasa împărțire administrativă. Pare că lucrarea Stolnicului voește să întărească naiva afirmație a lui Del Chiaro când ne spune: „Sgiul superiore, Sgiul inferiore, Wulcia, Mechedinz, e Rumanazzi: questi ultimi cinque sono presentemente in poter de' Tedeschi, i quali pretendono, e non senza fondamentali ragioni, che sino da tempi antichissimi appartenessero alla Transilvania, e conseguentemente al Regno di Ungheria¹⁾).

Oltenia era deci împărțită tot în cinci județe, denumire pe care o găsim și în acele vremuri. Doljul „Ziul inferior“ este cel mai mic, urmându-i „Rumanazzi“. Celelalte trei: „Mechedenzi“, „Ziul superior“ și „Wulcia“ sunt aproape de aceeași întindere. În ceea ce privește așezările omenești, aflăm în Dolj: Băilești, Bistreț, Segarcea, Giretul (Cerătu), Cârna, Nedeia, Petrocian (?), Nevalo (Zăvalu), Belcin, Coștoșeni, Ciugurești, Crețăști și Obedin în dreapta Jiului, iar în stânga: Sadova, Locusteni, Bratovoești, Jitian, Bucovăț, Craiova, Potbanizza (Preajba?)²⁾, Florești, Cilesti (Pielești), Negoști, Tâlpaș, Poggiane (?) și Turburești³⁾.

În Romanați avem: Celei, Islaz, Pretesan (?), Cilieni, Stasorel (?), Ștarisciora (Scarișoara), Farcașele, Mattarani (mică mănăstire), Tătărani (există Tatarești în Teleorman, dar nu în Romanați), Fălcoi, Vlădueni, Brâncoveni sat și Bânovani mănăstire, Piatra, Cocorești, Siungiaz (?), Crivina (mică mănăstire), Pârșcoveni, Brătășani, Dobriceni, Căluu, Cepturoaia, Viișoara, Priasna (Preajba), Dobroslover (Dobrosloveni) și Caracal.

În Vâlcea se găsește: Stănești, Strejești, Runcul, Voicești, Slăvitești, Minera grande di sale (Ocnele mari), Râmnicul Vâlcei, Cetățuia (mică mănăstire), Bujoreni, Călimănești, Cozia, Călinești, Cornet, Sărăcinești, Mălaia, Voineasa, Bisavani (?), Iezer (mică mănăstire), Sărăcinești (mică mănăstire), Vlădești, Titireci, Cacova, Dobriceni, Govora, Potraz (Pietrari ?), Bodești, Bărbătești, Costești, Păusești (de Otășău), Mănăstirea dintr'un lemn, Mănăstirea Arnotă, Mănăstirea Bistrița, Mănăstirea Ures (Horez), Ures (Horez) și Rănești; jos, aproape de Olt,

1) Op. cit p 3

2) Mai degrabă o veche așezare de sat pe locul dela marginea Craiovei, unde este și azi: Fântâna Podbanța. Nota A. O.

3) Este Turburea de Gorj, pe Gilort.

găsim însemnat: Ospitio di Bistrizza, adică Ospiciul pe care l-am afla azi la Mănăstirea cu același nume, Oțeșani, Vai de ei, Măldărești, Cucești, Mamul, Oteteliș, Ghenești (Benești), Zetreni, Perijani (Părăeni), Slavești, Cucești, Corbești (care nu există azi în Vâlcea, dar care poate fi Condeștii Gorjului), Mateești și Milostea.

În județul Gorj, avem amintite următoarele localități: Lugrești (?), Bengești, Bălcești, Bossimez (?), Mănăstirea Polovragi, Cernădia, Novaci Aninișu, Dragoteni (Drăgoești), Birchi (Bircii, aproape de Săcel), Iași, Aninoasa, Somănești, Chilcești (Călcești), Ursaz (Urșeți, cătun al com. Slobozia), Runcul, Borești (localitate ce pare că a dispărut), un alt Călcești, între Tismana și Tismănuța, Isvarna, Plosciani (Plostina pe Motru), Bades (Bădești, cătun pendinte de com. Menții din Față), Rosci (Rosia de Jii) și Ceple (?).

În județul Mehedinți se menționează următoarele localități: Filiaș, Coțofeni, Cinzirani (Țânțăreni), Glogova, Negoești, Ciovărnășeni, Crivelnic (?) (mică mănăstire), Izverna, Vozdizza (mică mănăstire; deci, această întâie fundație, azi ruină, a sârbului macedonean Nicodim, există la începutul secolului al 18), Motru (mică mănăstire), Strehaia, Corcova, Ci-reșul, Topolnița, Barboi (localitatea ce nu putem s-o identificăm), Sardinizza (Vardinița), Modovan (Radovan (?), Ciocanar (?), Felmasel (Almăj).

În apropiere de Băileștii din Dolj aflăm menționată localitatea Rotunda, care nu-și găsește corespondent în Marele Dicționar geografic, fapt ce-l putem afirma și noi, cunoscând amănunțit acest colț, care ar fi acela al Calatului,—apoi: Burila, Ciocanar (?), Devesel, Gruia aruncată departe de adevăratul său loc, Batoz (?), Stubeile (care ar fi satul Stubeiul, pendinte de comuna Căciulatu), Băcleș, Drinta (Drincea?), Orevița; lângă colinele Bistriței găsim „Fontana del Rè, pe care am putea s-o identificăm cu Fântâna Banului din Dolj. E o ipoteză! Apoi Bistrița, iar mai la Nord, cu însemnări de mare oraș, Cerneț. În locul Severinului aflăm un turn „Torre di Severino“, iar ceva mai în susul Dunărei, Porta di Ferro. Adăugăm că, și din punctul de vedere al distribuției așezărilor omenești, tot această parte este mai rău cunos-

cută, căci ori care va fi surprins, când va vedea pe această hartă Calafatul trecut peste Dunăre, purtând deasupra lui semiluna musulmană.

Cu ajutorul semnelor convenționale avem indicate și așezările mai populate (ville grosse) din ținutul Olteniei, pe vremile acelea. Astfel în Romanați: Cilieni, Brâncoveni, Cepturoaia, Brătășani și Caracal; în Vâlcea: Râmnic, Ocnele Mari, Păușeștii de Otăsău, Costeștii de Bistrița; în Dolj: Băilești, Belcin, Zăvalu, Obedinu, Craiova; în Gorj: Aninoasa, Bengești, T. Jiu, Runcul; în Mehedinți: Drincea, Corcova, Orevița și Cerneț. Ținuturile păduroase sunt arătate prin stururi de arbori.

Deosebit de vizibil este însemnat pe hartă drumul lui „Troian“: „Strada la stricata da Traiano imperator“. El se întinde de pe malul Dunărei, dela Celei „sito ond'era il Ponte già fatto da Traiano“ până la Râmnic.

Iată lucrurile care se degățeau din această hartă; iată care erau informațiile unui învățat al neamului, despre Oltenia noastră, în 1700. Unui scriitor de monografie a ținutului, sau a unei singure localități, îi poate folosi știrile date de Stolnicul Cantacuzino. Harta rămâne totuși un itinerar, mai mult decât orice. Dacă informațiile lui par mai bogate asupra Romanațului și Vâlcei, lucrurile se vor fi datorând faptului că Brâncovenii și Horezul erau leagănul familiei Domnitorului, și locul unde nefericitul Constantin Brâncoveanu avea gândul să se odihnească de veci. Soarta însă, cum se știe, îi aruncă corpul în Bosfor de unde o soție credincioasă scoțându-l, îl ascunde, tristă până la moarte, la biserica Sf. Gheorghe din București. În contrast cu ținuturile de lângă Olt, malul dunărean dela Băilești până la Severin era complet ignorat. Poate că poezia câmpului nostru nu deștepta interes acestor oameni de viață mai mult sau mai puțin tihnită. Din tot rămâne un lucru clar, este adică faptul că, în vremea când opera celebrului Cassini nu se desăvârșise în Franța, apărea aci, la noi, o lucrare ca aceasta, a Stolnicului Constantin Cantacuzino, care este încă o probă de strălucire a inteligenței românești.

Dăm alăturat harta în facsimile.

CONTRIBUȚIE la un studiu asupra presei din Oltenia.

(Urmare)

Când, precum am văzut, cele dintâi gazete românești apar abia la 1829 în capitalele celor două Principate, de bună samă că nu e de mirare dacă în orașele de provincie aproape că nu există publicațiuni periodice până la 1848.

De la această epocă însă, cu deșteptarea spiritului public și luminarea conștiinței naționale, după două revoluții și după înființarea de școli în câteva centre provinciale; o viață politică și intelectuală ceva mai simțită începe a pulsa și aiurea de cât la București și la Iași. Ca consecință a acestei nouă stări de fapt, presa își face apariția și în provincie.

* * *

Limitând sfera cercetărilor noastre la publicațiunile periodice sau ocazionale ce s'au tipărit de la anul 1830 până la 1900 inclusiv, și numai în Oltenia, — ne propunem a căuta asemenea tipărituri pe unde se vor mai fi găsimd, a cerceta pe cele ce ne vor fi la îndemână și a consemna în paginile „Arhivelor Olteniei“ tot ce vom afla interesant în acele vechi pagini. Căci, de sigur, se va putea descoperi acolo un bogat material menit a servi oamenilor de știință de mâine, cari vor înfăptui o operă de sinteză: Istoria culturii în Oltenia. Din pagini mucigăite de gazete uitate prin poduri de case vechi și prin pivniți, se poate scoate la lumină un amănunt istoric, o dată interesantă, lucruri de natură a lămurii o chestiune controversată, sau a arunca o neașteptată lumină asupra unei epoce, asupra unui eveniment, asupra unui personaj din istoria politică or culturală a regiunii noastre. Și cum aceste prețioase „documente“ ale trecutului, ca atâte altele de acest fel se risipesc și se dlstrug pe zi ce trece, este o datorie a tuturor celor ce-și dau seamă de importanța conservării lor, de a le cerceta și a ne comunica spre publicare notele domnilor lor, sau măcar de a avea bunătatea să încredințeze Direcțiunii publicației noastre, măcar vremelnice, exemplarele din vechile gazete și reviste ce vor fi posedând, (ba chiar și

cărți scrise cu litere vechi și tipărite anterior anului 1880), ca să putem lua însemnare de ele. Rezultatul acestor cercetări se va consemna aici, fără nici-o ordine prestabilită, pe măsura publicațiilor ce vom avea la dispoziție ¹⁾.

* * *

Spre a putea servi întru scopul mai sus indicat acelor cititori și prieteni cari ar binevoi să colaboreze cu noi la studiul ce voim să încercăm, socotim de folos a da mai întâi o listă cronologică și pe județe a publicațiilor apărute în Oltenia, dela cea d'întâi cunoscută și până la 31 Dec. 1900. Acest tablou este cules după foarte prețiosul catalog bibliografic, tomul I (singurul apărut în 1913), al domnilor Al. Sadi Ionescu și Nerva Hodoș, intitulat *Publicațiunile periodice românești*, și care e precedat de interesanta introducere a d-lui profesor și membru al Academiei Ioan Bianu, cu privire la începuturile presei noastre.

Cum unele din tipăriturile aci menționate nu se găsesc de loc, or sunt necomplete la Biblioteca Academiei, ba chiar nu vor fi find nici măcar trecute în această listă (dovadă că nici nu se știa la Academie de existența unora, de prin provincie mai ales)—acei dintre cititorii noștri cari, controlând publicațiunile ce ar poseda cu titlul și notațiunea respectivă din lista noastră, vor afla vre-o omisiune sau eroare, vor face un serviciu culturii noastre dacă le vor notifica d-lui Bibliotecar al Academiei, sau măcar Direcțiunii revistei noastre.

Lista publicațiilor periodice din Oltenia *).

Județul Dolj.

1838, Oct. 3. Mozaicul (titlul cu litere latine, iar textul cu cirilice). Editor și tipograf Constantin Leca, Craiova.

1848, Aug. 24. Naționalul gazeta politica, literaria et economica, Craiova.

¹⁾ Începutul îl facem chiar în numărul de față, cu Contribuția d-lui Dem. D. Stoenescu, despre ziarul „Carpații“

^{*)} Datele dinaintea titlului unui ziar indică apariția lui, fiind considerat stiul vechiu. S'a păstrat întocmai ortografia din frontispiciul publicațiilor, așa cum am aflat-o reproducși. Prescurtările sunt ale noastre.

- 1854, *Mai* 13. Jurnalul Craiovei, Craiova.
 1855, *Febr.* Vocea Oltului, ziar politic, Craiova.
 1857, *Apr.* 22. Vocea Oltului, jurnalul politic și literar, Craiova.—*Mai* 26. Oltulu Jurnalul politic, literar, Craiova.
 1860, *Feb.* Vocea Oltului, ziaru politicu, județiaru și literaru, Craiova.
 1864, *Oct.* 1. Dunărea, țiaru politicu, litteraru, comerciale, Craiova.
 1865, *Aug.* 1. Clopotulu, diariu politicu, Craiova.
 1866, *Apr.* 10. Radicalulu, foe politica, literarie și științifica, Craiova.
 1867, *Ian.* 1. Adeverulu, Cr.—*Nov.* 14. Nepartinitorul, jurnal politic și literar, Cr.—*Dec.* Imparțialul, Craiova.
 1868, *Nov.* 1. Stindardulu liberu, Țiaru politicu, literaru și comercialu, Cr.—*Mercantilulu*, foia commerciale, Cr.
 1869, *Mart.* Electorul Craiovei, gazetă de ocaziune pentru alegeri, Cr.—*Mart.* Libertatea, jurnalul pentru allegeri, Cr.
 1870, *Mart.* Republica, Cr.—*Mart.* Monitorul Comunal, Cr.—*Mart.* 15. Vocea Oltului, Craiova.—*Mart.* Adeverulu, Cr.—*Mai.* Aureola Craiovei, Cr.—*Mai.* Aurora Craiovei, Cr.
 1871, *Mai.* Curierul Olteniei, Cr.—*Aug.* 29. Gazeta Craiovei, fôia publicațiunilor oficiale din resortulu Curții d'apelu din Craiova, Cr.—*Monitorul Comunei Craiova*, Cr.
 1873, *Sept.* 2. Curierul Craiovei, țiaru hebdomadaru, Cr.—*Sept.* Lumina, Cr.
 1874, *Apr.* 1. Institutorele, țiaru didacticu, Cr.—*Mai.* Albina, Cr.—*Aug.* Oltenia, Cr.—*Aug.* Poșta Craiovei, Cr.—*Sept.* Ciomagul, ziar umoristic, Cr.—*Sept.* Ghidanacul, ziar umoristic, Cr.—*Oct.* Phalanga, Cr.
 1875, *Sept.* 14. Mititelu, țiar politic, literar și comercial, Cr.—*Libertatea*, Cr.
 1876, *Mart.* Precursorul, Cr.—*Mai* 28. Electoru-lu Craiovei, gazeta de ocaziune pentru alegeri, Cr.—*Curierul Instrucțiunei*, Cr.

1877. Craiova, Cr.—*Dec.* Olteanul, Cr.
 1878, *Mart.* Toba, ziaru hebdomadar ilustrat, Cr.—*Dec.* Cronica Craiovei, Cr.
 1879, *April.* 18. Doljiul, Cr.—*Sept.* Vocea Craiovei, ziar politic, Cr.—*Sept.* 20. Vulturul roman, țiaru politic, economic și literar, Cr.
 1880, *Mart.* Luptătorul, Cr.—*Iun.* 5 Vocea Romană, organ al Glubului professorale din Craiova, Cr.
 1881, *Mai* 10. Coróna Romaniei, țiaru ebdomadaru politicu, Cr.—*Mai.* Adjutorul, ziar social, științific și literar, Cr.
 1882, *Mart.* Vocea Doljului, Cr.
 1883, *Ian.* 9. Vocea mahalalelor, țiar gratis, de ocazie, Cr.—*Ian.* 30. Imparțialul, Cr.—*April.* Aleghătorul Craiovean, Cr.—*April.* Fraternitatea Olteană, Cr.—*Mai.* Toroipanul, Cr.—*Mai* 16. Curierul Militar, Cr.—*Mai* 30. Alarma, ziar politic, literar, comercial, judiciar și social, Cr.—*Iulie* 23. Scola rurală, țiaru pedagogicu al corpului învățătorescu primaru ruralu din județele Dol-Jiu și Romanați, Cr.—*Sept.* 10. Clopotul, țiar politic, social, literar, judiciar și comercial. Cr.—*Dec.* Revista universală, Cr.
 1884, *Ian.* 1. Carpații (zilnic). Cr.—*Febr.* Dîrmonu, ziar umoristic, Cr.—*Aug.* Amaradia, Cr.—*Oct.* 16. Amicul Poporului, Cr.—*Oct.* 25. Aleghătorul sincer, țiar local, Cr.
 1885, *Martie* 13. Cantaru, foaie agricolă, comercială, politică, Cr.—*Mart.* Amicul poporului român, Cr.—*Apr.* 1. Gazeta Olteniei, Cr.—*Mai* 23. Monitorul Judeciului Doljiu, Cr.
 1886, *Mai* 6. Progresul, Cr.—*Iun.* 24. Dreptatea, Cr.—*Iul.* 6. Cooperatorul român, ziar industrial, comercial și literar, Organul societăților cooperative, Cr.
 1887, *Mai* 3. Aleghătorul independent, Cr.—*Iul.* 12. Revista agricolă, organul proprietarilor, arendașilor

- și toți cultivatorii în genere, Cr.—*Iul. 15. Opiniunea*, ziar independent Cr.—*Sept. 16. Buletinul Camerei de Comerț și Industrie, Circomscripțiunea I Craiova*. Rev. stă periodică, Cr.—*Nov. 16. Amicul libertății*, foaie politică și literară. Cr.—*Dec. 14. Dorința meseriașului*, foaie săptămânală, Cr.
1888. *Ian. 5. Liberalul independent*, Cr.—*Ian. 19. Trăsetul*, Cr.—*Febr. 25. Apărarea*, organ al opoziției din Craiova, Cr.—*Mart. 14. Oltenia*, Cr.—*Mart. 15. Revista Olteană*, literară-științifică, Cr.—*Mai 5. Năbădăile*, organ al grupului apelpisișilor, Cr.—*Sept. Craiovenul*, Cr.—*Nov. 12. Dorobanțul Victorios*, organ rural al eroilor dela Plevna, Grivița, Smârdan, Rahova și Vidin. Bârda.—*Dec. 16. Gazeta satelor*. Revistă agricolă. Organul sătenilor, proprietarilor, arendașilor și tuturilor cultivatorilor în genere, Cr.
- 1889, *Mart. 30. Nepărtinirea*, ziar săptămânal, Cr.—*Apr. 17. Binele comun*, ziar hebdomadar politic, comercial, agricol și literar, Cr.—*Sept. 28. Țeara liberă*, ziar liberal-democrat, Cr.—*Sept. 30. Buletinul institutului „N. Mallian”*, Cr.—*Oct. 26. Gârbaciul*, gazetă conservatoare-polițienească, Cr.—*Dec. 22. Zorile*, revistă periodică, Cr.
- 1890, *Ian. 5. Zefirul*, revistă lunară, Cr.—*Feb. 1. Unirea liberală*, ziar al clubului liberal din Craiova, Cr.—*Mart. Înainte*, Cr.—*Apr. 8. Luceafărul*, Cr.—*Mai 6. Viitorul*, ziar al part. conservator-liberal din Craiova, Cr.—*Mai 15. Curierul Olteniei*, ziar al partid. conservator, Cr.—*Mai. Curierul Universal*, Cr.—*Mai. Poterașul*, ziar liberal, Cr.—*Iul. 1. Revista craioveană*, literară-științifică, Cr.—*Iul. Lumina*, revista lunară, Cr.—*Oct. 1. Secolul*, ziar săptămânal, Cr.—*Oct. Oltea-*

- nul, de ocazie, Cr.—*Dec. 16. Reforma*, Cr.—*Dec. Revista independentă*, literară-științifică, Craiova.
- 1891, *Apr. 2. Vocea Oltului*, organ al part. liberal-național, Cr.—*Apr. 3. Progresiștii*, organul grupului junimist din Craiova, Cr.—*Apr. 9. Naftalina*, ziar anti-colectivist, Cr.—*Apr. Apărarea*, Cr.—*Mai 10. Realitatea*, Cr.—*Iun. 6. Acțiunea liberală*, Cr.—*Iun. 7. Gazeta învățătorului*, Cr.—*Oct. 1. Revista școlii*, Craiova.—*Oct. 29. Orientul*, Cr.—*Oct. Revista ilustrată*, Cr.—*Nov. 17. Economistul*, ziar politic, economic, financiar, agricol și literar, Cr.—*Nov. Revista Bibliotecii Centrale Filip Lazăr*, Cr.—*fără dată: Popa Crap*, organ clericalo-pescarelo-politico-științific, Cr.
- 1892, *Feb. 1. Sfârleaza*, Cr.—*Mart. 10. Opiniunea literară*, Cr.—*Mai 16. Patria*, Cr.—*Iun. 7. Curierul Olteniei*, Cr.—*Iul. 28. Curierul Olteniei*, literar, Cr.—*Aug. 2. Ecoul Doljiului*, ziar săptămânal, Cr.—*Aug. 6. Intransigentul*, ziar independent, Cr.—*Oct. 3. Curierul literar*, Cr.—*Dec. 2. Revolta*, ziar intransigent săptămânal, Cr.—*Dec. 13. Lanterna*, organ al binelui obștesc, Cr.—*Dec. Saporophites et parasites*, travail original sur la médecine populaire, Cr.
- 1893, *Ian. 10. Patriotul*, organ național-liberal, Cr.—*Ian. 24. Condeii români*, cugetare, acțiune prudentă, Cr.—*Iun. 23. Independentul*, Cr.—*Iul. 25. Independentul Oltean*, Cr.—*Aug. Pricoliciul*, ziar al oamenilor, Cr.—*Sept. Craioveanul*, ziar literar săptămânal, Cr.—*Sept. Monitorul Sănătății*, organul medicinei populare, Cr.—*Nov. Clopotele*, Cr.
- 1894, *Ian. 2. Tribuna liberală*, organ național-liberal, Cr.—*Iul. Tîfla*, ziar umoristic ilustrat, Cr.—

Iul 3. Conservatorul, Cr.—Aug. 18. Voința Craiovei, organ național-liberal. Cr.—Aug. Cafeul chantant, ziarul cocotelor, crailor și al celor cari fac zâmbre. Organ decollat. Cr.—Aug. Tingirică, Cr.—Sep. 3. Apărarea, organ conservator săptămânal, Cr.—Oct. 22. Crama, organ al intereselor producătorilor de vinuri, Cr.—Oct. 23. Imparțialul, ziar săptămânal, Cr.—Nov. Albina, revistă lunară Cr.—Nov. 12. Ștafeta, ziar al intereselor locale, Cr.

1895. Feb. 5. Freamătul, revistă literară bimensuală.—April. Cavalul, ziar pentru literatura umoristică și artă, Cr.—Apr. 4. Lanterna, Cr.—Iun. 11. Vremea, ziar politic și literar, Cr.—Iun. 19. Unirea, organ al partid. conservator, Cr.—Iun. 28. Concentrarea, ziar săpt. Cr.—Oct. 22. Trepădușul, Cr.—Nov. 5. Voința Poporului, ziar politic, Cr.—Nov. 13. Vocea Craiovei, ziar politic, literar, comercial, agricol și de interese locale, Cr.

1896, Apr. Discreționalul, broșura literară Cr.—Apr. 18. Buletin septemanal, pentru publicarea protestelor de polițe efectuate în Oltenia, Cr.—Sep. 23. Vestirea Sănătății. Legea naturii și minunile sale. Organ al științelor naturale universale Cr.—Oct. 22. Vestirea, organ științific, literar, comercial și al științelor naturale, Cr.—Nov. 1. Revista theatrelor, publicațiune literară-artistică-ilustrată. Craiova-București.—Jurnalul Ilustrat. Descoperiri, Aventuri, Nuvele, Fapte diverse, Noutăți, Haz. Craiova.

1897, Feb. 20. Fulgerul, ziar independent, săptămânal, Cr.—Mart. 6. Trășnetul, organ politic și literar, Cr.—Mart. Viitorul Olteniei, ziar independent, Cr.—Mart. Pricoliciul Craiovei, ziar umoristic al mahalalelor, Cr.—Sept.

Revista Școlii Rurale, Covveu.—Sept. Buletinul bibliografic al instit. de editură R. & I. Samitca. Publicațiune periodică trimestrială.—Dec. 18. Foaia intereselor țeranesce, revistă științifică, economică și comercială, Craiova.

1898, Mart. 1. Antisemitul, Cr.—Apr. 14. Revoluția socială, organ pregător al Comunei Universale, Cr.—Apr. 6. Lumina, organ conservator, Cr.—Mai 31. Păcală, ziar umoristic și de petreceri, Cr.—Iun. 28. Vestirea comorilor. Legea naturii și minunile sale, Cr.—Iul. 12. Alarma, ziar independent, Cr.—Oct. 4. Dorul Românului, organ național, Cr.—Dec. Reforma socială, organ democrat, Cr.—Dec. 9. Tribuna, ziar politic, Cr.—Adeverul de ocazie, Cr.

1899, Ian. 1. Cheslegiu, ziar umoristic literar, Cr.—Ian. 17. Chițibușul, ziar umoristic literar, Cr.—Febr. 7. Binele Public, Cr.—Febr. 21. Democrația română, organ săptămânal, Cr.—Mart. Bon jour, ziar al cumpărătorilor Cr.—Mart. 14. Anunțătorul, fôe de publicațiuni Cr.—Mai 9. Junimea, ziar al clubului constituțional din Craiova, Cr.—Mai 25. Craiova, Cr.—Iun. 1. Gazeta judiciară, Leg. slatiune, Doctrină, Jurisprudență, Economie politică, Craiova.

1900, Ian. 1. Revista Societății Reuniunea profesoriilor din Craiova. Organ literar și științific, Cr.—Feb. 28. Curierul Theatrului Național, Stagiunea 1899-1900.—Feb. Corșetul, ziar al hamurezașilor, Cr.—Feb. 17. Steaua Olteniei, organ conservator, Cr.—Feb. Trompeta, Cr.—Mart. 28. Compasul, ziar independent, Cr.—April. 16. Zefirul, ziar săptămânal, Balș.—April. 1. Adeverul de azi, organ de publicitate literară. Cr.—Mai 7.

Cumpăna, organ conservator, Cr.—*Iun 19.*
 Gazeta Nouă, Cr.—*Iul. 2.* Lupta, organ
 conservator, Cr.—*Oct. 10.* Praștia, revistă
 generală a Olteniei. Satiră politică, censură
 de moravuri, științe, arte, comerț, industrie,
 etc. etc., Craiova.—*Oct. 24.* Fusiunea con-
 servatoare, organ săptămânal, Cr.—*Oct.*
 Săgeata, organ conservator, Cr.—*Nov. 14.*
 Trâmbița, organ săptămânal, Cr.—*Nov.* Mo-
 ralitatea, Cr.

Județul Mehedinți.

- 1871, *Dec.* Gazeta Severinului, organ politic și comer-
 cial, Turnu-Severin.
 1872, *Pörta de fer*, Turnu-Severin.
 1873, *Oct.* Dunărea, Turnu-Severin.
 1879, *Sept.* Topolnița, ziar politic, comercial, industrial,
 și literar, Turnu-Severin.
 1881, *Ian.* Colectorul, literar și științific, T.-S.—
Sept. 24. Aurora Carpaților, ziar hebdoma-
 dar, T.-S.—*Sept.* Vocea Mehedințului, T.-S.
 1882, *Iul.* Mehedințul, Turnu-Severin.—Mehedințenul,
 Sărăhaia.
 1883, *Ian.* Mehedințul, Turnu-Severin.—*Nov. 1.* Albina,
 foaie literară și științifică, Turnu-Severin.
 1884, *Iun. 25.* Ecoul Severinului, ziar hebdomadar,
 T.-S.—*Oct.* Tudor Vladimirescu, T.-S.
 1885, *Mai 10,* Voința Mehedințului, ziar național-liberal,
 T.-S.—*Mai* Curierul Mehedințului, ziar po-
 litic, literar și comercial, T.-S.—*Oct. 10.* Fa-
 langa, foaie de ocaziune T.-S.—*Nov. 25.*
 Luzero dela pasensia, en skritura y lingoa
 en ritus Israelitos Spanioles del Oriente, T.-S.—
D c. Drapelul Severinian, ziar săptămânal,
 Turnu-Severin.
 1887, *Ian.* Viitoriul, revistă științifică și literară, T.-S.—
Febr. Alarma, T.-S.—*Apr. 25.* Gazeta Se-
 verinului, ziar politic și economic de inte-

- rese locale, T.-S.—*Sept. 14.* Anunciatorul,
 foaie pentru publicațiuni T.-S.—*Dec. 10.* Do-
 robanțu Mehedințului, T.-S.
 1888, *Mart. 24.* Socialistul, organul muncitorilor, T.-S.
 1889, *Febr.* Severinul, organ liberal-naționalist, T.-S.—
Iun, 25. Foaia Mehedințului, ziar politic,
 literar, comercial și industrial, T.-S.—*Aug.*
 Voința Țerei, T. S.
 1891, *Mart.* Severinul, organul partidului național-liberal,
 T.-S.—*Monitorul Județului Mehedinți,*
 T.-S.—*Aug.* Albina Mehedințului, T.-S.
 1892, *Iulie* Cumpăna, ziar enciclopedic săptămânal,
 T.-S.—*Aurora,* T. S.
 1893, *Mart. 14.* Dreptatea, organ săptămânal T.-S.—
Mai 15. Liga Unității Culturale a Româ-
 nilor, secția Mehedinți, T.-S.—*Iun. 30.* Liga
 Culturale, secția Mehedinți, T.-S.—*Nov. 15.*
 Mehedințul, T.-S.—*Maseaua,* T. S.
 1894, *Ian. 1.* Prevederea, ziar politic literar, T.-S.—*Iun.*
 22, Unirea organ săptămânal, T.-S.—*Iulie.*
 Lumina, ziar săptămânal, T.-S.—*Nov.* Steaua,
 T. Severin.
 1895, *Apr. 9.* Cronica, ziar literar săptămânal,
 T.-S.—*Apr.* Motrul, ziar politic literar, T.—*Mai 22.*
 Carpatu, ziar național-liberal, T.-S.—*Oct. 12.*
 Viitorul, T.-S.—*Nov.* Lectura, revistă lunară,
 Turnu Severin.
 1896, *Ian. 30.* Vă salut, ziar umoristic, conservatoro-ju-
 nimisto-naționalo-liberalo-flevisto, Turnu lui
 Sever.—*Febr. 25.* Gazeta Mehedințului, T.-S.
 1897, *Ian. 1.* Progresul, organul partidului conservator
 T.-S.—*Febr. 27.* Intransigentul, organ libe-
 ral săptămânal, T.-S.—*Oct. 30.* L'Echo de
 Turnu-Severin, hebdomadaire, T. S.
 1899, *Apr. 7.* Cărligul, ziar de politică înaltă și de filo-
 sofie practică, Turnu Severin.
 1900, *Febr. 20.* Actualitatea, ziar săptămânal T.-Severin.

Județul Gorj.

- 1882, *Ian.* Vulcanul, Târgu-jiu — Vocea Gorjului, T.-Jiu.
 1883, *Febr.* 24. Săteanul, Cărbunesti.
 1884, **Buletinul Gor-Jiului**, foie judiciară și de publicațiuni administrative și judiciare, Târgu-Jiu.
 1887, *Sept.* 24. Gorjiul, ziar liberal-național, Târgu-Jiu.
 1891, *Febr.* Parîngul, organ al corpului învățătoresc din Gor-Jiu. Pojogeni-Târgu-Jiu.
 1894, *Apr.* 15. **Jiul**, revistă pentru literatură și știință, Târgu-Jiu.
 1895, *Oct.* 10. **Amicul tinerimei**, foie de cunoștințe folositoare, Târgu-Jiu.—*Mart.* 12. **Ardeul**, satirico-humoristic, Târgu-Jiu.
 1896, *Oct.* 31. **Lupta Jiului**, Târgu-Jiu.
 1898, *Apr.* 5. **Ședătoarea Săténului**. Revistă a Societății Culturale „Luminarea Săténului, Bumbescii de Jiu.—*Mai* 10. **Amicul poporului**. Revistă enciclopedică a Societății Culturale „Amicul poporului“, Târgu-Jiu.
 1899, *Iun.* 1. **Lumina Satelor**, (Amicul poporului. Ședătoarea săténului), revistă populară a unui mare comitet de învățători și preoți Târgu-Jiu.—*Nov.* **Bazarul**, foaia magazinului de galanterie și librărie Nicu D. Miloșescu, T.-Jiu.
 1900 *Dec.* 15. **Aurora**, revistă pentru literatură, știință și artă. Hurezani de sus.

Județul Vâlcea.

- 1876, *Iun.* **Vâlcea**, Râmnicu-Vâlcea.
Febr. **Sentinela Vâlcei**. Râmnicu-Vâlcea.—*Oct.* **Gazeta Vâlcei**, R.-Vâlcea.—*Nov.* **Vâlcea**, R.-Vâlcea.
 1885, *Sept.* 18. **Buciumul Vâlcei**, Râmnicu-Vâlcea.
 1887, *Mart.* 12. **Adăvărul Vâlcei**, ziar național-liberal Râmnicu-Vâlcea.
 1888, *Iun.* **Libertatea**, ziar național-liberal, R.-Vâlcea.
 1890, *Mart.* 1. **Menirea preutului**, ziar eclesiastic, R.-V.
 1891. *Dec.* 15. **Lotrénul**, revistă enciclopedică. Organ al învățătorilor din Vâlcea. Călina-Zivideni.—

Dec. 25. **Țara Lotrului**, revista enciclopedică. Organ al învățătorilor din Vâlcea. Călina-Zivideni.

- 1892, *Sept.* **Țințaru**, umoristic-enciclopedic, R.-Vâlcea.
 1894, *Sept.* 1. **Vâlcea**, Râmnicu-Vâlcea.—*Iun.* 1. **Vâlceanul**, ziar politic literar, organ al partid. național-liberal. Râmnicu-Vâlcea.
 1896, *Iul.* 8. **Libertatea**, ziar național-liberal, R.-Vâlcea.
 1897, *Sept.* **Broscoiu**, umoristic, velocipedic, dracovistic, Râmnicu-Vâlcea.
 1898, *Dec.* 6. **Buletinul Oficial al Județului Vâlcea**, foie județiană de publicațiuni administrative și judiciare, Râmnicu-Vâlcea.

Județul Romanați.

- 1848 *Iun.* 9. **Islaz**, număr festiv, redactat de un grup de studenți, Caracal.
 1883 *Mart.* 24. **Vocea Romanațului**, ziar științific, politic și comercial, Caracal.
 1886 *Iul.* 20. **Buletinul Romanațului**, foie de publicațiuni, anunțuri și reclame, Caracal.—*Aug.* 17. **Vulturul**, foie politică, Caracal.
 1887 *Dec.* **Romanații**, Caracal.
 1888 *Dec.* 7. **Caracal**, Caracal.
 1889 *Oct.* **Gazeta Romanațului**, Caracal.
 1892 *Mart.* 26. **Monitorul Județului Romanați**, Caracal.
 1895 *Oct.* 12. **Romanații**, Caracal.—*Nov.* 16. **Progresul din Romanați**, organ conservator, Caracal.
 1896 *Dec.* 5. **Țărănuța**, ziar periodic al democrației rurale din jud. Romanați, Găvănești.
 1897 *Ian.* 4. **Progresul din Romanați**, ziar conservator, Caracal—*Ian.* 12. **Romanații**, ziar național-liberal, Caracal.
 1898 *Oct.* 26. **Progresul din Romanați**, ziar conservator, Caracal.—*Nov.* 1. **Romanații**, ziar național-liberal, Caracal—*Sept.* **Libertatea**, ziar independent, Corabia.
 1899 *Oct.* 30. **Caracalul**, ziar național-liberal, Caracal.

Tablou Resumativ

al publicațiilor din Oltenia până la 1901.

Localitatea	In limbi străine	Politice	Polit. lit., etc	Reviste p. publ. lit. art.	Didactice	Umoristice	Diferite	Total
D O L J								
Craiova	1	136	25	16	6	17	24	228
Balș	—	1	—	—	—	—	—	
Coveiu	—	—	—	1	1	—	—	
Cele mai vechi publicații din 1838, 1848, 1855 (câte una).								
M E H E D I N Ț I								
Severin	2	32	5	5	—	3	5	53
Strehaia	—	1	—	—	—	—	—	
Cea mai veche publ. e din 1871.								
R O M A N A Ț I								
Caracal	—	12	1	—	—	—	2	17
Corabia	—	1	—	—	—	—	—	
Găvănești	—	1	—	—	—	—	—	
Cea mai veche publicație e una din 1848, apoi 1883.								
V Â L C E A								
Râmnic	—	7	1	—	—	2	2	14
Călina	—	—	—	—	2	—	—	
Cea mai veche publ. e din 1876.								
G O R J								
T.-Jiu	—	4	—	1	3	1	3	15
Corbunești	—	1	—	—	—	—	—	
Horezani	—	—	—	1	—	—	—	
Pogoreni	—	—	—	—	1	—	—	
Total	3	196	32	24	13	23	36	327
Cea mai veche publ. e din 1882.								

Din cercetarea tabelului de mai sus (ale cărui cifre trebuie privite numai ca o indicațiune generală, dar nu și ca o statistică de precizie, de oarece catalogul din 1913 al Academiei, de care ne-am servit, nu poate pretinde a fi complet și definitiv) reies următoarele constatări:

1) Capitala Olteniei dovedește a fi fost, relativ destul de timpuriu, sediul unei intense și variate manifestări politice și culturale;

2) Față de capitalele celorlalte patru județe oltenesti împreună, Craiova reprezintă o proporție de 70% din numărul total al publicațiilor de tot felul din Oltenia întregă; celelalte districte urmând în ordinea și proporția aceasta: Mehedinții cu 16%, Romanații cu 5%, Vâlcea și Gorjiul cu câte 4,5%;

3) Din felurile de publicațiuni înscrise în tabloul nostru, cele politice dau numerosul contingent de 60%; urmează după ele foile în care politica conviețuiește, cu literatura, științele și arta 10%, apoi publicațiunile literare, cum și cele umoristice cam cu câte 7% fie care, iar la urmă revistele și gazetele didactice cu 4%. Cât despre foile de natură diferită și specială comereiale, eclesiastice, juridice, militare, etc., cum și cele prea puține scrise în limbi streine, toate la un loc dau o proporție de 12%.

* * *

În urmare vom începe a consemna în această rubrică notele ce am adunat din cercetarea vechilor publicațiuni craiovene pe care le-am putut afla la îndemână și care ni s'a părut că ar presenta un interes istoric-cultural pentru regiunea noastră.

În acest sens, facem un călduros apel la cititorii noștri din toată Oltenia să ne ajute, colaborând cu noi la acest studiu, sau cel puțin înlesnindu-ni-l pe cât le va sta în putință.

C. D. Fortunescu.

ZIARUL „CARPAȚII“.

Ziua de Luni 2 Ianuarie 1884 a fost pentru Craiova o dată importantă. A început să apară aci, *primul ziar zilnic „Carpații“*, cu nume simbolic atunci. Până la No. 24 a apărut în două foi mici, iar dela No. 25 în două foi mari. Fiecare pagină cutrei coloane. Posed colecția anului întâi, în 289 numere, până la 31 Decembrie 1884, când a încetat de a apare. Este foarte interesantă.

Fiecare număr cuprinde o cronică a zilei, o corespondență particulară telegrafică (agenția Havas), știri de ale zilei, din localitate și din țară, anunțuri și diverse publicații, cum și o foiță foileton la pagina doua ¹⁾.

Exemplarul costa 10 bani. Abonamentul pe un an lei 25; pe o jumătate de an lei 13. Administrația era la biroul Tipo-litografiei Naționale Ralian Samitca, Craiova. Girant responsabil era G. S. Pavlovici.

Cine conduceau această gazetă?

În No. 37 din 16 Februarie 1884 se aduce la cunoștință că ziarul este dirijat și redactat de d-nii *Chișu P., Mitescu I. A. și Nicolaid A.*, împreună cu d-nii *Buzoianu Gh. T. și Turbure*.

Primul număr a avut următoarea cronică a zilei, interesantă și cu mult curaj pentru acele vremuri:

Craiova, 1 Ianuarie 1884.

„Cu începutul acestui an, apare și această foaie „Carpații“, care cu tot modestu-i format de o cam dată, eșind în fiecare zi de lucru, și având și serviciul său telegrafic (agenția Havas), credem că va putea întru câtva să satisfacă pe cititorii Craioveni, pe toți amatorii de noutăți din afară și dinăuntru.

Sacrificiile ce facem sunt mari; cu toată micimea formatului actual, suma mensuală absolut trebuincioasă regu-

1) S'au publicat *Logodnicii* lui Alexandru Manzoni, bibliografie, comunicațiuni diverse.

latei aparițiunii a acestei foi este deja însemnată; sperăm însă în concursul veri cărui cetățean doritor de a poseda și Craiova o foaie zilnică cu noutăți și știri politice și comerciale, doritori de a avea și noi, pe lângă celelalte foi săptămânale, un organ care ocupându-se pre fiecare zi cu mersul lucrurilor din țară, să intereseze, să întrefină, pre cât puterile îi vor permite, pe cetățeni în curentul lor, să aibă partea sa în desbatere asupra a tot ce interesează țara și orașul nostru, așa cum se cuvine unui centru luminat și activ cum a fost totdeauna Craiova ¹⁾. Din parte-ne vom face tot ce vom putea, hotărâți a nu cruța nici un sacrificiu, moral sau material, spre a atinge acest scop.

Vom căta chiar, să avem și din celelalte orașe, dincolo de Olt, corespondență și informațiuni asupra a tot ce va interesa localitățile respective, spre a le servi de organ sincer și imparțial în concertul presei române. Putea-vom reuși? Viitorul ne va proba și nouă și publicului; până acum credem că n'avem cu toții de cât să voim.

Suntem liberali și democrați ²⁾; avem convingerea nerămutată că partidele care cultivă și iubesc cu pasiune libertățile publice, care luptă pentru a le căpăta și le apăra cu încăpăținare când sunt amenințate, sunt singurele iubite și respectate de țară și de lume. Nu e popor aproape, la care valuri de sânge să nu să fi vărsat pentru câștigarea or redobândirea, prin violență chiar, a libertăților sale din ghiarele despoșilor, și nu e țară care să nu pedepsească pe cei cari au cutezat vre odată să lovească în aceste atribuții a cetățeanului unui stat liber. Numai ele dau popoarelor acea mișcare de viață intelectuală, de activitate viguroasă, de progres care le ridică în ochii omenirii pline de admirație, de iubire și de respect. Din contră, popoarele care n'au știut încă să le capete, care nu le posedă, lăncezesc în uitare, căci sila, apăsarea, este inerția, este moartea apropiată.

Prin libertate dar, putem trăi și propăși.

1) Este subliniat de noi.

2) Cuvintele „liberal-democrați“ apar aci înscris, ni se pare, pentru prima oară.

A fi democrat, este a voi egalitatea în drepturi și datoriilor a veri cărui cetățean în stat; este a nega orice privilegiu, orice scutire; este a pretinde și voi dreptul de a ne guverna și administra interesele noastre a tuturor, prin noi înșine, prin mandatarii, prin delegații noștri; este în fine a dispune de soarta noastră noi înșine. A fi liber și a se guverna singur este suprema dorință, supremul vot al oricărei societăți, care voește să trăiască și să meargă cu timpul.

Vom lupta, dacă mai poate exista în țara noastră vre o fantomă din alte timpuri, care să voiască, care să conspire la întunec în contra libertăților noastre publice, în contra democrației, în contra a tot ce a câștigat țara până astăzi prin atâtea suferințe și lupte; vom lupta, zicem, în contra or căruia ar fi acela, fără cruțare.

Cu cât însă adorăm aceste mari și salutarii principii de libertate și de democrație, cu atât ne vom feri de a cădea în excesul, în desmățarea în care cad toți acei ce împing teoriile până la extrem. Reybaud, ca să pună bazele unei noi constituții sociale, pentru a realiza pe pământ o ordine perfectă și o fericire completă, numi cel dintâi socialismul. De aci, pentru unii necesitatea de a desfința proprietatea individuală și moștenirea (comunismul); pentru alții, trebuința de a distruge libertatea, proprietatea, familia și religiunea (internațională) și câte alte atâtea insaniități străine țării noastre și mai periculoase nouă ca ori cărei alte țări în orientul Europei. Vom fugi dar ca de lepră de asemenea ciumași, cari au convins întreaga lume, prin excesele ce au provocat în diferitele epoce din istoria lumii, cât de periculoase le sunt tendințele la unu (comuniști) și cât de nimic stabil nu sunt în stare să fondeze ceilalți (socialiștii propriu zisi).

Libertate și democrație, sănătos înfelese, vor fi drapelul „Carpaților”. Aceste atribuții cetățenești au însă trebuință de lumină. Pentru ca un popor să fie într'adevăr liber, trebuie să fie într'adevăr luminat. Răspândirea binefacerii învățământului public în toate comunele, în toate cătunele țării, este o condiție imperioasă existenței libertăților noastre publice și adevăratului control.

Progresele ce țara a făcut pe acest tărâm sunt deja însemnate; nu sunt însă cât ar fi putut face: sunt încă departe de a fi satisfăcătoare. „Carpații” va cere cu stăruință sporirea scoalelor rurale și urbane de ambele sexe, și în învățământul secundar, a scoalelor reale, asupra necesității cărora vom reveni în curând.

Prin răspândirea învățământului public, pe scara cea mai largă, trebuie să tindem încă și mai vârtos la realizarea aspirațiunii ce coprinde întreaga ființă a veri cărui român, la realizarea dorului nostru de neam, de ginte unită și întreagă.

Tot românul trebuie să ajungă să știe, pre de rost, istoria neamului.

Noi nu vom putea exista în acest oriente de cât uniți cu toții în cetatea lui Traian.

Dorim cu ardoare pacea și aprobăm din toate puterile noastre guvernul care voește și să raliază cu cei ce voesc sincer pacea; avem trebuință de pace spre a ne pregăti, spre a nu fi codaci sau nefaști ca la 48, 54, 59, 66; când momentul suprem va suna, când soarta neamului va fi în cumpănă, nu guvernele, ci țara va zice cuvântul său.

Armarea generală dar, și răspândirea cea mai întinsă a învățământului public, obligator, vor fi pentru foaia „Carpații” cea mai constantă preocupățiune.

Dorim creațiunea a unei industrii naționale indigene, spre a mușora pre cât mai mult vom putea tributul ce plătim țărilor străine. Spre a ajunge aci, sistemul protecționist este unicul mijloc de reușită; concurența nestăvilită ar omori în țară or ce încercare.

Teoria liberului schimb, ar fi chiar ridicul de aplicat la noi.

Eată, fără multe detalii, principalele noastre credințe și dorințe; pentru realizarea lor vom lucra și lupta pre cât puterile ne vor ajuta.

Un program frumos de ziar, care face multă onoare redactorului său, al cărui nume necunoscut ar fi necesar să fie aflat odată.

O veche ctitorie boerească:

Biserica Obedeanu din Craiova.

În capul stradei Obedeanu, pe vechile locuri boerești ale acestei familii, — între două școli primare, una de băieți și alta de fete, — aproape ruinată, cu zidurile înegrite de vreme și de intemperii, se află vechea ctitorie boerească a Paharnicului Constantin Obedeanu, — fostul consilier imperial al Olteniei sub Austriaci și fost Caimacan al Olteniei pe la 1740.

Inscripția acestei biserici, existentă și astăzi d'asupra ușii de la intrare, ne arată că vechea biserică a Obedeanelui a fost zidită de acesta din temelie la anul 1748 (7256), cu toată cheltuiala și osteneala sa¹⁾, și a fost hotărâtă încă delă început de către întemeietorul ei să fie mănăstire, pentru care scop a înzestrat-o din marea lui avere, pe lângă odoarele bisericesti, cu nenumărate moșii, vii suflete de țigani și vite de muncă.

Pe acel timp Craiova n'avea decât foarte puține biserici de zid. Afară de Sf. Dumitru (Băneasa) biserica Domnească a lui Matei Basarab și probabil Sf. Ilie a Vornicului Ilie Otetelișanu, toate celelalte biserici ale Craiovei erau de lemn. Constantin Obedeanu, puternic și bogat boer oltean, care reparase în 1724 biserica Sf. Dumitru²⁾, se gândi să ridice în orașul său, pe locurile strămoșești, o biserică mare de zid, care să însemne ceva. Cu acest gând și pentru pomenirea neamului său, ridică el acest locaș, al cărui

¹⁾ Inscriptia completă este aceasta: „Cu ajutorul Sf(în)tei și de viață făcătoarei Troiță, această sfință m(ă)năstire, unde se prăznuște hramul Bunei Vestire a prea sf(în)tei Născătoarei de Dumnezeu și pururea fecioarei Maria și a Sfinților Impărați Constandin și Elena, este zidită din temelie și cu toată cheltuiala dumnealui jupan Constandin Obedeanel Vel-Stol(ni)că, fiul dumnealui răposatului Pătru Obedeanel bivvel Sărd(aru) și a jup(ă)nesei dumnealui Stancăi Obedeanca(i) și înfrumusețând, cât pe din lăuntru și pe din afară, precum se veade, ca să fie pomeană în veaci dumnealor și părinților și la tot neamul dumnealor, făcând-o în zilele luminatului Domn Io Grigorie Ghica, începându(ă) de la luna Mai zi(le) 3 la anul de la zidire(a) lumii 7256 iar de la H(ristos) 1748“. (cp. N. Iorga în „Inscriptii“ II p. 65 N. 174).

²⁾ A. Pessacov. Sf. Dumitru Băneasa. Craiova 1881, p. 6.

trecut în istoria Craiovei e cât se poate de însemnat. Mănăstire, — metoh al Episcopiei Râmnicului, — locaș de cultură religioasă și de școală încă de la primele începuturi, iată ce a fost ctitoria lui Constantin Obedeanu până în timpurile mai nouă, când Statul, luându-i întreaga avere, — foarte mare, — a redus-o la rolul neînsemnat de mică biserică parohială, lăsând-o nu numai să se ruineze, dar nici să mai însemneze ceva, de și cu drept cuvânt, atât prin stilul său arhitectonic, cât și prin însemnatul ei trecut, poate fi socotită un monument istoric al țării.

* * *

Către sfârșitul vieții sale, Constantin Obedeanu se îngriji de ctitoria sa pentru viitor și-i întări prin testamentul său din 24 Martie 1753 „cele ce se cade a lăsa și osebi „la sfânta mănăstire căreia cu multă dorire și Dumnezeiască „răvnă din temelie a ridicat aici în orașul Craiova“. Pentru temeinicia așezământului său, — unde pe lângă acest sfânt locaș făcuse și spital pentru săraci, — poate primul pe acel timp în Craiova, — Obedeanu lăsă pe seama bisericii sale dragi aceste opt moșii: „Giurgița ot sud Dolj“, partea ce o are cumpărată de la boerii Bengești, drept taleri 1000 „Saca ot sud Dolj“, care moșie jumătate i-a fost de patrie de la părinți, iar jumătate cumpărată de la ginerele său Dumitrache Geanoglu biv-vel Medelnicer; „Petrojanii ot sud Dolj“, partea ce a cumpărat-o de la Părvul Fotescul, ce a fost a jupănesei Maria Brătășanca de zestre; „Tăncănuțul ot sud Dolj“, pe care moșie o are cumpărată de la Barbul Portărescul și de la verii lui; „Sularii ot sud Dolj“, care moșie o are luată de la Portărești pentru datorie; „Hamaradea (Amaradia?!), ce se numește fundul lui Gheorghe cu moară la Jii“, care moșie o are de cumpărătoare; „Mogoșanii ot sud Gorj“, care moșie două părți o are cumpărată de la Bengești, iar o parte de danie de la jupâneasa Bengeasca; și în fine „Albeștii ot sud Dolj“, care moșie o are cumpărată de la Matei Fălcoianu, drept taleri 1000. De asemenea lasă bisericii „heleșteul din Craiova“, care este lângă mănăstire, cu via și cu tot cuprinsul lui; *vill*

din „Turcinești ot sud Gorj“, de la „Sutești ot sud Vâlcea“, cea de la *Vâlcănești* și cea de la *Caracal*. Mai lasă bisericești: 15 sălașe de țigani, cu 64 suflete; toate vitele de la moșii (10 boi de plug, 10 vaci cu viței, 1 taur, 10 iepe cu mânzi, 1 armăsar, 8 cai de plug ce sunt la *Giurgîța*, 50 oi cu miei, 70 rămători și 40 mătci cu stupi), apoi: 12 tipsii de aramă, 12 tipsii de cositor, 12 talere de aramă, 12 talere de cositor, 12 tingiri cu capacele lor, 2 căzânele de aramă, unul de rachiu cu o țevă și „altul să fiarbă bucatele la săraci“, cum și o întreagă bogăție de odore și cărți bisericești: „O evanghelie în două limbi: grecească și rumânească, ferecată cu argint și imbrăcată în roșu; 6 candelile de argint, 1 potir de argint poleit; 1 discos cu zveasdă și cu linguriță de argint și poleite; 1 cruce ferecată cu argint, cu zmaragduri i cu rubinuri i cu un mărgăritar; 1 pereche pafiale cu poia; 1 cădelniță de argint; 1 cărstelniță de cositor; 1 străchioară de argint de anafora; 1 sfiță de lastră verde; 1 stihariu de materie nemțească alb cu peteală (sic?!); 1 sfiță de canavăț albastră; 1 sfiță de hataia verde; 1 stihariu de hataia vîrgat; 1 patrahir de ghermesut cusut cu fir și scris în naturale (?!); 1 patrahir de hataia verde cu flori de fir; 1 patrahir de belacosă albă cu flori de fir; 1 pereche de rucavițe de lastră albă; 1 pereche de rucavițe, de canavăț cu flori de fir; 1 pereche iar de rucavițe iar de canavăț cu flori de fir; 1 poia de hataia; 2 perechi de rucavițe de lastră roșie; 1 poia cu pafiale de alamă; 3 sfite proaste; 4 stihare proaste; 1 evanghelie rumânească; 1 liturghiar rumânesc; 1 liturghiar slovenesc; 1 mineiu rumânesc; 1 octoih rumânesc; 1 apostol rumânesc; 1 triod rumânesc; 1 molitvelnic rumânesc; 1 molitvelnic slovenesc; 1 pendicastar slovenesc; 1 ceaslov rumânesc; 1 ceaslov slovenesc; 1 psaltire rumânească; 1 psaltire slovenească dată de Radu Cojocarul; 1 catavasiar rumânesc dat iar de dansul; 2 orare; 1 pereche de sfinte vase de cositor; 1 cădelniță de aramă; 1 psaltire rumânească; 1 psaltire slovenească; 1 catavasiar rumânesc; 1 liturghie rumânească; 2 poale proaste de icoane; 3 dveri de alagea; 1 poală(?) de iconostas; 2 clopote“.

Și adaogă în testamentul său: „toate aceste moșii, vii, „țigani, dobitoace și altele ce se scrie mai sus, le-a lăsat „sfintei mănăstiri, să le stăpânească cu bună pace în veci, „de nimenea din neamul lui nesusărat“, iar pentru grija mănăstirii și păstrarea celor rânduite prin diata sa, el lasă ca epitropi și purtători de grijă pe alții de cât pe fiul său Dumitrache Obedeanu, — anume pe biv-vel Stolnicul Constantin Strâmbeanu, „iubitul său ca un frate“, i pe ginerele său biv-vel Șetrarul Ștefan Pârșcoveanu; i pe chir Hagi Gheorghe „ctitorul Precistei de la Dudu“; i pe chir Stan Jianu.¹⁾

Puțin timp după facerea acestui testament, care cuprinde o prea frumoasă introducere pentru biserica a cărei grije o avea, și care testament poate fi socotit ca actul de întemeiere al bisericii Obedeanu, Paharnicul Constantin Obedeanu încetă din viață. Era în ajunul Paștelui, la 21 Aprilie 1755, iar văduva sa, jupâneasa Stanca Obedeanca, înmormântându-l la ctitoria sa, puse de scris pe piatra lui mormântală, — aflată și astăzi în biserica, — această duioasă inscripție: „Supt această piatră să odhnescu oasele dum- „(nealui) întru H(ristos) raposatul Constandin Obedeanu „biv-vel Pah(arnic), carele s'au ostenitu împreună cu soția „dum(isale) jupâneasa Stanca Ob(edeanca) de au făcut și „rădicatu din temelie acest sf(antu) lăcaș și cu spital de „sărac(i), și au făcut și alte multe vrednice lucruri, palaturi „și alte ziduri din temelie, numit și cinstit foarte au fost „numele dum(nealui), și au răposat așteptând învierea Pa- „timilor Domnului H(ristos) Ap(rilie) 21 la 7 c'es(uri) din (noapte) leat 7263 (1755) 2)“.

Cât mai trăi jupâneasa Stanca Obedeanca, ea împreună cu epitropii numiți prin *diatā* de către Paharnicul Constandin Obedeanu, se îngrijiră de ctitoria lor. Dar, puțină vreme trecu, și încetă și ea din viață.

¹⁾ V. Testamentul lui Constantin Obedeanu, aflat în original în conservarea Arhivelor Statului, iar copie în posesia def. Colonel V. Obedeanu. (Dos. afacerii bisericii Obedeanu la Curtea de Apel Craiova s. I. No. 422/898).

²⁾ V. N. Iorga. Inscriptii II, p. 66.

Atunci fiul său Dumitrache Obedeau, — singurul băiat al Paharnicului Obedeau, — din propriul său îndemn, sau în urma neînțelegerilor ce va fi avut cu epitropii numiți de tatăl său, luă din mâna acestora grija și administrația bisericii, și o închină, printr'un act din August 1759, către Episcopul Grigorie al Rîmnicului-Noului-Severin¹⁾:

„Drept aceia am socotit după mult dorirea mea ca nu „numai neincetată pomenire să aibă răposății părinții miei „și eu împreună cu tot neamul la sf(ă)ntul jertvenic, ci și „deslegarea oaselor la mormânturi prin sf(i)n(ă)tele rugăciuni „de Arhieriei la vremi să se facă. Ci la alte m(ă)n(ă)stiri „mai depărtate a închina acest sfânt lăcaș n'am voit, nici „m'am îndemnat, ci iărăși cum am zis mai sus, nici sub „chivernisirea de alți epitropi nu voesc, nici (?) las oste- „nealele părinților să rămăe. Că nu poate fi mai ales și „mai bun epitrop de cât Arhierul locului, *ca să îl aibă „că o umbră netrecută și ca un acoperământ neputred și „nesticat*, și cugetând cu tot sfatul inimei mele, că acest „lucru statornic iaste bine și cu cale a-l face, n'am mai lungit „vreame peste vreamă, și am dat și am închinat acestă „sf(i)ntă m(ă)n(ă)stire sf(i)nte și Dumnezeestei Ep(i)scopii „Rîmnicului-Noului Severin și Sf(i)ntiei Sale cinstitului de „Dumnezeu iubitorului părintelui nostru Kyriu Kyr Gri- „gorie Ep(i)scopu al acestei Sf(i)nte ep(i)scopii, carele acum „din mila lui Dumnezeu în arhierescă catedrală s'au a- flat, etc.“²⁾.

Cât ținea Dumitrache Obedeau ca biserica familiei sale și mai cu seamă averea ei cea mare să nu fie în mâini străine, se vede din actul de închinare către Episcopie, — dar se mai vede de aci și grija ce avea Episcopul Rîmnicului de a fi administratorul acestui însemnat locaș

¹⁾ Actul de închinare arată pe Ioniță Obedeau că închinător. Este o greșelă de traducere, altfel n'o putem explica. Singurul fiu al lui Constantin Obedeau, a fost acest Dumitrache sau Dumitrache (Dumitrașcu) Obedeau biv-vel Șetrar la 1759. D-I O. Lecca în genealogia familiei Obedeau din lucrarea: „Familii boerești“, pune greșit ca fiu al lui Constantin Obedeau pe un Băluță. (N. A.)

²⁾ Reproduș din „Istoricul Eparhiei Rîmnicului“ de Episcopul Athanasie pe 413-415, unde se află transcris în întregime acest act de închinare.

religios, ca „cel mai ales și mai bun epitrop“ merit să-l aibă sub grija „ca o umbră netrecută și ca un acoperământ neputred și nesticat“.

Probabil că mulțămît de această grijă arhierescă pentru ctitoria familiei sale, biv-vel Slugerul Dumitrașcu Obedeau închină din nou, peste câți-va ani, această biserică, ca metoh Sfintei Episcopii a Rîmnicului, de astădată Episcopului Parthenie, printr'un act de închinare din 12 Septemvrie 1767, semnat de el și de alți boeri ca martori.

În această stăpânire a Episcopiei Rîmnicului, biserica Obedeau șezu multă vreme. La început ea servi de reședință episcopală, atunci când Episcopul Rîmnicului venea la Craiova; până pe la 1778—1779, când Vlădica Chesarie se strămută de la Rîmnic la Craiova și-și luă reședința sa la biserica „Gănescului“¹⁾.

Sub administrația Episcopiei și între timpuri reședință episcopală, biserica Obedeau, își tăcu marea ei reputație, atât prin bogăția odoarelor bisericesti, cât și prin marile ei venituri, care-i dădeau posibilitatea să fie în fruntea bisericilor celor mai bogate, mai cunoscute și mai bine îngrijite din oraș.

În acest timp — sfârșitul sec. XVIII-a, — Vlădica Chesarie, cărturarul Episcop al Rîmnicului, a cărui influență binefăcătoare se resimte în destul în acel început de mișcare culturală care se remarcă către sfârșitul secolului, pune bazele „școlii obștești“ pentru învățătura poporului rumănesc, și face la Craiova prima școală de învățatură cu un dascăl de slovenească și altul de grecească²⁾.

De aci, de la 1774 — 1775, biserica Obedeau, prin școala sa, prima școală de învățatură, își începe marea său rol istoric și cultural, într'o operă atât de grea și atât de nesigură, în vremurile tulburi prin care a trecut.

La 1803, școala de învățatură obștească de la „mănăstirea“ Obedeaului din Craiova, fu recunoscută și organizată prin hrisovul domnesc al lui Constantin Vodă Ipsi-

¹⁾ Cp. broșura: Biserica Sf. Nicolae zisă a „Gănescului“, de Episcopul Ghenadie al Rîmnicului p. 7.

²⁾ Cp. „Istoria Eparhiei Rîmnicului“. o. c. p. 150.

lante, ca școală pentru „fiii boerilor, cât și a altora din scâpătate obraze”, „câți au râvnă și iubesc învățătura”; iar mai târziu la 1813 Vodă Ioan Caragea, printr'un alt hrisov Domnesc, adaogă la veniturile ce avea mănăstirea pentru școală, încă altele: „pentru ca să se poată plăti 1200 talere „pe an dascălului celui dintâi cu mâncarea sa, și 500 taleri „dascălului al doilea, i la 12 ucenici pentru învățătura ta- „leri 1000 pentru mâncarea și îmbrăcăminte lor, iar cei- „lalți 8 ucenici vor avea învățătura în școală fără plată”. Și mai târziu tot Vodă Caragea mări din nou veniturile școalei, ca să poată învăța aci și „feciorii de boeri scâpă- tați”, cărora li se da pe an câte 80 de taleri, ca să-și aibă mâncarea și ajutorul de îmbrăcăminte din această leafă; în plus mai adaogă 300 taleri la 5 dascăli rumâni din 5 județe, de unul câte 60 taleri pe an, „ca să aibă și cei de- „părtați din Craiova, aproape, câte un dascăl, mulțumin- „du-se dascălii să se osârduiască întru învățătura și pro- „copseala ucenicilor, ca să iasă din silința și osârduia lor „un rod de învățătura și folos cunoscut“¹⁾.

Domnul orândui, pentru bunul mers al școalei celei mari de la mănăstirea Obedeianului, ca Epitropi pe „Sf. sa „iubitorul de Dumnezeu Episcopul Rimnicului; pe Dum- „nealui Caimacanul Craiovei și pe D-lor boerii Divanului „Craiovei, și Dumnealor să orânduiască al doilea Epitropi pe cei ce vor găsi cu cale”, iar între aceștia să fie și Pa- harnicul Constantin (Dinu) Otetelișanu, ca unul ce avea de soție pe Smaranda, fca lui Dumitrașcu Obedeianu, fiul marelui Paharnic Constantin Obedeianu, intemeetorul bi- sericei.

După revoluția lui Tudor Vladimirescu din 1821 și ve- nirea lui Grigorie Ghica Vodă ca Domn pământean pe tronul Munteniei vechilor Basarabi, școala de la biserica Obedeianu, — vechea școală pentru „obștească învățătura”, a lui Vlădica Chesarie și Vodă Ipsilante, — deveni în 1822 o școală publică sub numele de „școala Domnească”, cu

¹⁾ Hrisovul lui Vodă Caragea relativ la școala și mănăstirea Obedeianului din 1813. (Act original în posesia def. Colonel V. Obedeianu, prezentat în procesul dintre Stat și Col. V. Obedeianu. Dos. C. Apel Craiova citat).

curs primar și clase superioare, în care școală tinerimea Craiovei, tinerimea Olteană, învăță limbile română, franceză și greacă, cu dascăli plătiți din veniturile destul de însem- nate al celor opt moșii lăsate de Paharnicul Obedeianu. Școala Domnească șezu aci până la 1831, când fu mutată la Maica Precista de la Dudu, în chiliile acestei biserici, probabil din ordinul Eforiei Școalelor.

Se poate vedea dar ce rol însemnat a avut la începutul sec. al XIX-a, în dezvoltarea sentimentului național și pro- pagarea culturii, biserica Obedeianu, prin școala și învățătura națională răspândită de aci. Cine știe, dacă nu în această școală, la focul luminoaselor sfaturi și învățături ale bătrânilor dascăli de „rumânească”, nu se va fi plă- mădit atâtea minți și suflete energice de ale patrioților de la 1848 și înaintașilor lor!...

Dar nu numai școală a fost la biserica Obedeianu. Din marile sale venituri se făcuse aci în cursul vremurilor, „de jur împrejur și înlăuntru curții bisericeii, încăperi, unde „nu numai dascălii școalelor și doctorii din Craiova, ci și „alte obraze scâpătate, ca pentru facere de bine își avea „locuința lor într'acele încăperi“¹⁾.

Și toate aceste încăperi, care serviseră pentru spital și căutarea bolnavilor, cât și de asil la „obraze mai scâpătate”, ajunsese către anul 1839, când biserica avea ca la 57.000 lei venit pe an, „într'o desăvârșită dărăpănare, încât nu „poate găsi loc de ședere nici măcar cântăreții bisericeii”; iar Petrache Obedeianu, urmașul ctitorilor, nepot de fca lui Dumitrașcu Obedeianu, — înfiat de el, spre a-i continua nea- mul și numele, — se plângea către Domn, de risipa ce se face cu venitul și cu neingrijirea averii bisericii de către Epitropii cei numiți de Domn, care, zice jeluitorul: „au „lăsat ca sfânta biserică să fie năpăstuită și dărăpănată în „mijlocul Craiovei“²⁾.

Pentru această îndreptare și nedreptate făcută ctitoriei neamului său, el cere ca din venitul anual al bisericii, să

¹⁾ V. Jalba lui Aga Petrache Obedeianu către Domnul Țării, din 2 August 1839, (acelaș dosar citat) în original în posesia def. Colonel V. Obedeianu.

²⁾ Ibidem, același act.

se dea sumele necesare pentru repararea bisericii și locuințelor, căci: „e păcat și rușine ca să mai rămăe și în viitor așa această biserică.“¹⁾

Se vede că biserica Obedeianului, ajunsese într'o stare destul de rea, căci Clucerul Petrache Obedeianu duce o lungă corespondență cu Eforia Școalelor, în sarcina căreia trecuse după 1832 și administrația Bisericească, spre a se face această neapărată reparație.

Cu multă greutate se obțin, la început 33.000 lei pentru reparația bisericii și a clădirilor din împrejurul bisericii, ajunse în stare de neîntrebuințat, iar mai târziu 87.000 lei, aceasta atât pentru „meremetul (reparatul) bisericii“ după contractul încheiat cu arhitectul D. G. Caneciu din Craiova, cât și pentru repararea clădirilor dinprejurul bisericii, „făcându-se și un grilaj frumos de lemn cu stâlpi de zid“,—aprobare dată în anul 1858 în persoana arhitectului Grigorie Pefca.

De la această reparație radicală, făcută bisericii între anii 1857—1858, nu se vede a se mai fi adus vre-o altă îmbunătățire acestui locaș religios. Se poate spune cu certitudine că reparația de la 1857—1858 este ultima reconstruire adusă acestui vechiu așezământ istoric al Craiovei.

Cât despre clădirile inconjurătoare, unde a fost atâta timp scoala, farul luminos al renașterii culturale în Craiova,—ele au mai dăinuit, după reînnoirea din 1858, până prin anii 1888—1889, continuând a fi tot local de școală,—de astădată local de școală primară, după noua organizație a învățământului,—până ce vechile clădiri ale Obedenilor, ajunse ruine, ne mai având cine să le îngrijească,—căci marea avere a bisericii fusese luată de Stat la 1864 (prin secularizarea averilor mănăstirești), și averea acestei biserici a fost socotită greșit ca avere mănăstirească,—au fost dărâmate de Primăria Craiovei²⁾ și înlocuite prin noile clădiri ale celor două școli primare: una de băieți, purtând numele familiei „Obedeianu“ și alta de fete, ambele pe locul

¹⁾ Idem, același act.

²⁾ Dosarul Primăriei Craiova cu No. 108—109/889, cu privire la această chestiune.

vechilor clădiri boerești ale Obedeianului, de la această biserică.

Cu secularizarea averilor mănăstirești, biserica Obedeianu, prin luarea celor 8 moșii,—care încă din 1850 îi aduceau peste 50.000 lei venit pe an, trecută la Stat, rămase o simplă biserică de oraș, săracă, abia făcând față cheltuelilor sale cu ceea ce i se da prin budget, ajunse astfel cu timpul neîngrijită și ruinată, cum se vede și astăzi.

Un proces al urmașilor familiei Obedenilor, purtat de către defunctul Colonel Vasile Obedeianu contra Statului, se perindă mulți ani (1895—1903) înaintea instanțelor judecătorești de la Craiova și București, pentru restituirea celor 8 moșii ale bisericii, lăsate prin testament de către Paharnicul Constantin Obedeianu. Pe motive de drept,—prescripția acțiunii,—Statul câștigă definitiv acest proces și astfel întreaga avere a bisericii, lăsată de către întemeetorul Obedeianu, fu trecută pentru totdeauna la Stat, care se vede cum o întrebuințează spre folosul acestui locaș religios!..

* * *

Așa cum este, biserica Obedeianu, învechită, ruinată, neîngrijită,—salvatică, în izolarea în care este lăsată,—merită totuși a fi cercetată, nu numai din punctul de vedere al istoriei pure, ci și din acela al artei religioase.

Cine pășește pragul bisericii, după ce a citit vechea inscripție de la intrare, a lui Constantin Obedeianu de la 1874, se isbește imediat în interior de acel misticism al trecutului care sălășluște încă în vechile noastre biserici boerești.

În pronaos, în peretele din fața intrării, pe o mare frescă se află zugrăvite chipurile ctitorilor și a întregii familii, începând cu biv-vel Paharnicul Constantin Obedeianu; soția sa Stanca, născută Brăiloiu, fiică a lui Dumitrașcu Brăiloiu (în călugărie Dositheiu); apoi fiul său Dumitrache sau Dumitrașcu Obedeianu, vel-stolnic, cu soția acestuia Bălașa, născută Fărcașanca; apoi Ioan Argetoianu, vel-clucer, gnerile lui Dumitrache Obedeianu și soția sa Ecaterina, fiica lui Dumitrașcu, și în cele din urmă chipul lui Petrache Obedeianu, Vel-Agă, fiul Clucerului Argetoianu înfiat de Du-

mitrașcu Obedeanu pentru a continua numele Obedenilor, și soția sa Elisaveta, născută Florescu.

După felul cum sânt zugrăvite chipurile membrilor familiei Obedeanu și în spița lor cronologică, fără a se ști epoca acestei lucrări, — în culori și linii armonioase ce se mai păstrează azi cu toată proasta conservare a bisericii în interior, — ea pare a fi aceia a unei noi lucrări o dată cu restaurarea bisericii dintre anii 1845—1850, când rezultă că biserica a fost reparată radical, iar zugrăveala ei făcută de un „Pătru zugravul“, sub „povăța și chibzuirea D-lui Lecca profesorul“¹⁾, iar acela sub direcția sau inspirația căruia s'a lucrat această frescă a familiei, trebuie să fi fost ultimul viețuitor al Obedenilor, din acel timp, Marele Aga Petrache Obedeanu.

Tot în pronaos se poate găsi și vedea, pentru cine se interesează, marea icoană a *Maicei Domnului*, ce poate fi una din cele dăruite la început bisericii de Constantin Obedeanu, și căreia Smaragda (Smaranda) Brăiloiu, soția răposatului Logofatul Cornea Brăiloiu, îngropat tot aci la biserică, i-a făcut pervazul la 14 Iulie 1834.

Se mai păstrează și astăzi, pe lângă altele din odoarele vechi ale bisericii, marea evanghelie romanească, ferecată în argint de către jupâneasa Stanca Obedeana, soția întemeietorului bisericii. E o lucrare de multă valoare și merită a fi văzută și apreciată.

În interiorul bisericii se găsesc mormintele ctitorului Constantin Obedeanu și al Ecaterinei, soția biv-vel Clucerului Ion Argetoianu.

Poate să se mai găsească și alte morminte ale familiei ctitorilor, însă inscripțiile de pe pietrele ce acoperă aceste morminte, arată numai pe aceste două. Pe aceia a ctitorului Obedeanu stă scris, cu mari litere săpate în piatră, inscripția reprodusă mai sus în această lucrare; iar pe cealaltă piatră mormântală următoarele: „Aicea supt ac'astă

¹⁾ V. Adresa din 11 Martie 1846 a Eforiei Scoalelor din București către Marele Aga Petrache Obedeanu, cu No. 2072, pentru recomandarea profesorului Leca. (Actele procesului Colonel V. Obedeanu cu Statul) în dosarul Curții de Apel, citat.

„piatră se odihnește oasele roabii lui Dumnezeu Ecaterina „soția d. biv-vel Clucer Ioan Arge(n)toianu, născută din „Stolnicul Dumitrache Obedeanu și d. Stolniceasa Bălașa, „și a răposat la anul 1804 luna Aprilie. Aceasta s'a făcut „prin fiasca stăruire a Paharnicului Petrache Obedeanu¹⁾.

Multe trebuie să fi fost mormintele acelor boeri înrudiți sau nu cu Obedenii, cari au fost înmormântați la Obedeanu, în curtea sau în interiorul bisericii. De s'ar face cândva săpături, faptul s'ar controla. Deducem aceasta atât din numărul destul de mare de morminte ce mai există, din care unele se pot chiar preciza. La *Obedeanu*, pe lângă mormintele ctitorilor, pe lângă mormântul lui Cornea Brăiloiu, pe lângă alt mormânt din stânga ușii de la altar, a cărui piatră ștersă cu desăvârșire nu ne poate da nici o indicație, — se mai găsesc mormintele Pităresei Ana Nenciu, — (probabil Nenciulescu, fost Caimacan al Craiovei N. A.) născută Braboveanu (†) 1859, cât și un alt mormânt al lui Ioan Sâmboteanu (†) 1863²⁾.

* * *

Demnă de menționat pentru contribuția istorică a acestei biserici în trecutul nostru, este și clopotnița dela Obedeanu.

D-l profesor Ciuceanu din localitate, continuând cercetările sale pe la bisericile Craiovei, după ce descoperise la biserică „Madona Dudu“ clopotul Voevodului Caragheorghe al Serbiei, a descoperit și la biserică Obedeanelui, în vechea și marea clopotniță a bisericii, în Octombrie 1915, un nou clopot, tot al lui Caragheorghe, ce pare a fi fost dăruit direct de către Voevodul Gheorghe Petrovici al Serbiei, bisericii Obedeanu, pe atunci mănăstire cu hramul Buna Vestire. Inscripția acestui clopot, scrisă circular pe 3 rânduri și în limba sârbă, în traducție sună astfel: „Acest

¹⁾ Pentru inscripțiile mormintelor de la Obedeanu, vezi și N. Iorga, *Inscripții II* pp. 65—66.

²⁾ Până la 1864 nefiind cimitire în orașe, toți morții se îngropau la biserică, — fie ei boeri, negustori sau săraci. Abia la 1865 s'a făcut regulamentul pentru înființarea cimitirelor în Craiova, iar la 1867 s'a hotărât înființarea lor. (Dos. No. 70/867 al Primăriei Or. Craiova). A mai trecut deci câțiva ani de la 1864 până s'a început să se facă înmormântările la cimitirele orașului, înălțându-se curțile bisericilor. Se poate zice cu drept cuvânt că generațiile de astăzi locuiesc pe cimitirele strămoșilor noștri de pe la diferite biserici!

„clopot a fost dăruit de D. Gheorghe Petrovici Voevod de „căpetenie al poporului sârbesc, monastirei Buna Vestire, „s'a turnat la Belgrad la anul 1812. Acest clopot a fost „lucrat de mâna lui Ion Botta, de naștere din Ardeal.“

Clopotul acesta istoric se afla așezat în turla bisericii, împreună cu un altul, a cărui inscripție în limba rusa arată numai că este „turnat în Moscova“.

Între odoarele bisericești, cu care Constantin Obedeau a înzestrat biserica, se vede că i-a dăruit și doua clopote. Ele sânt trecute și în diata (testamentul) sa din 24 Martie 1753. Nici unul din clopotele dăruite bisericii de generosul ei fondator nu se mai găsesc astăzi, și nici nu se știe de soarta lor. Dar nici clopotul istoric de la Obedeau, dăruit de către Gheorghe Petrovici, Voevodul sârbesc, nu mai există, fiind luat în timpul ocupațiunii țării din 1916—1918 de către Administrația militară germană, împreună și cu cellalt clopot, cum de altfel s'a ridicat toate clopotele bisericilor noastre, cu toate protestele și rugăciunile Preotului Paroh al bisericii, care voia să scape furiei dușmane acest clopot cu trecut istoric.

Atât clopotul acesta,—care nu mai există,—cât și cellalt clopot, tot al lui Caragheorghe, de la „Maica Precista de la Dudu“, ce a fost restituit Regelui Petru al Serbiei, sânt menite să arunce o lumină vie și destul de interesantă asupra legăturilor ce existau pe la 1804—1812 între Sârbii răsculați, conduși de Caragheorghe, și Oltenii lui Tudor Vladimirescu, și unii și alții luptând pentru scăparea lor din robie și independența națională.

Legături vechi de prietenie și de suferință, care nici astăzi nu s'au desmintit.

* * *

Terminând istoricul bisericii Paharnicului Constantin Obedeau, nu putem să nu facem această tristă constatare că, față de însemnătatea ei istorică și de mărețul rol pe care l-a avut și jucat trei sferturi de secol în viața culturală a Craiovei, starea ei de astăzi, în care este lăsată de conducătorii noștri, constituie o mare nedreptate și o uitare ce trebuie înlăturată.

Am fi destul de mulțumiți, dacă aceste rânduri vor putea să atragă atenția celor în drept și să îndrepte cuiva ochii cercetători spre acest vechiu locaș de credință și de cultură al Craiovei.

GEORGE MIL. DEMETRESCU.

Unicul și proprietatea sa

(Der Einzige und sein Eigenthum)

de MAX STIRNER (J. CASPAR SCHMIDT).

Mai mult ca oricând astăzi, — datorită experimentului ce se continuă în Rusia, — cuvântul „anarhism“ se amestecă tot mai des în discuțiunile noastre zilnice. Pentru cei mai mulți însă, conținutul acestei noțiuni e din cale afară de tulbure; iar confuzia ce se face adesea chiar de către „oamenii culți“ între socialism și anarhism, e din cale afară de regretabilă. O expunere lămurită a doctrinei anarhiste, socotim că ar fi bine venită.

Cum însă între adevărații întemeietori ai anarhismului (Stirner, Proudhon, Bakunin) sunt fundamentale neînțelegeri, cum la anarhiștii de mai târziu (Kropotkine, Réclus, Grave) dăm de un anarhism eclectic, socotim de un real folos să infățișăm numai anarhismul teoretic, consecvent, al hegelianului Max Stirner.

* * *

Revoluția din 1848, la Berlin, a fost în cea mai mare parte opera intelectualilor; gazetarii, poeții, dascălii, au jucat un rol însemnat; intelectualii au fost cei cari au dat semnalul și tot ei au formulat revendicările populare. Grupe, grupe, care dintre care mai radicale se formau; dar dintre toate, una insufla mai multă groază burgezimii: era cercul așa zis al „liberilor“. În cârciuma-cafenea a lui moș Kippel, — ne spune Victor Roudine, — puteai vedea, aproape în toate serile, un bălan roșcat de statură potrivită, cu ochi albaștri, cu ochelari de oțel; observator liniștit și puțin cam pedant, un adevărat tip de profesor de liceu. Iohan Caspar Schmidt, — după numele cel adevărat, — își luă pseudonimul de Max Stirner, din pricina frunții sale puternice, singura-i parte izbitoare, de altminteri.

Până la 1834, să-l lăsăm singur să-și povestească viața: „Eu I. C. Schmidt, de confesiune evanghelică, sunt născut

la Bayreuth, oraș aparținând atunci Prusiei, astăzi alipit Bavariei, în ziua de 25, luna Octombrie 1806, dintr'un tata fabricant de flaute, care muri la puține zile după nașterea mea; mamă-mea se căsătorii cu spiterul Ballerstedt și se mută din motive diferite la Kulm, oraș situat pe Vistula în Prusia occidentală, chemându-mă și pe mine în anul 1810. Aci primit cele dintâi învățături, iar la vârsta de 12 ani mă întorsei la Bayreuth, unde frecentai gimnaziul, destul de infloritor, al acestui oraș. Acolo fui mai 7 ani sub disciplina unor profesori docti, printre cari citez ca o amintire pioasă și recunoscătoare pe: Pausch, Kieffer, Neubig, Kloeter, Held și Gabler, cari meritară toată grațitudinea mea pentru știința lor de cele omenesti și pentru bunăvoința cu care mi-o predară. Indemnăt de povețele lor, studiai între anii 1826—1828 Filologia și Theologia la Academia din Berlin, unde urmai lecțiunile lui Boeckh, Hegel, K. Ritter, H. Ritter, și Schleiernacher. Frecentai în urmă H. Ritter, timp de un semestru cursurile lui Rapp și von Winer Erlagen, pe urmă părăsii Universitatea, pentru a face în Germania o călătorie, căreia îi consacrai un an aproape. Afaceri familiare mă obligară atunci să-mi petrec un an la Kulm și un altul la Königsberg; dacă-mi fu peste putință ca să-mi urmez studiile într'o Academie, nu neglijai totuși studiul Literilor și mă dădai cu totul, Științelor filosofice și filologice. În anul 1833, mă reîntorsei la Berlin spre a-mi relua studiile, când fui atins de o boală ce mă ținu timp de un semestru departe de lecțiuni. După însănătoșire, urmai cursurile lui Boeck, Lachmann și Michelet, hotărându-mă să mă supun examenului pro facultati docendi.

Cu vâlva produsă de apariția operei sale capitale, „Unicul și proprietatea sa“, numele lui Stirner rămâne pentru scurt timp la ordinea zilei, ca de atunci încolo, viața să i se scurgă aproape necunoscută de contemporanii săi. Astăzi putem spune că ne este în bună parte cunoscută, datorită cercetărilor minuțioase ale poetului englez J. Mackay, care și publică în 1898 la Berlin, rezultatele cercetărilor sale de peste 10 ani, precum și întreaga operă a lui Stirner, sub titlul de „Max Stirner, viața și opera sa“. Astfel cu-

noaștem că Stirner care urmărise încă de la început să capete un post de profesor la unul din liceele statului și nu reușise, fusese silit să predea vreme de câțiva ani lecțiuni la un pensionat particular de fete, pe care îl părăsi în ajunul apariției „Unicului“, ca să poată fi astfel și mai liber.

Cu câțiva ani mai înainte de apariția operei sale se capitale se însurase cu Maria Daehnhardt, pe care o întâlnise la „Liberi“. Nădejdea c'ar putea trăi numai după urma penei sale, i se spulberă curând și atunci, cu banii aduși ca zestre de soția sa, se hotărî să deschidă o lăptărie.

Treburile mergeau prost de tot așa, că în curând capitalul vârat în întreprindere fu pierdut, iar într'o bună zi dansa îl părăsi spre a se stabili la Londra, de unde se îndreptă spre Australia. După câțiva ani se întoarse catolică în afară din cale, idiotită, nepăstrând din viața-i trecută, după cum singură spunea celor ce o vizita, decât o mare amărăciune. De aci înainte începu pentru Stirner viața cea mai ticăloasă. Încercă rând pe rând toate meseriile, îndură toate nevoile. Așa în 1852 ajunge comisionar iar din pricina datoriilor e întemnițat în două rânduri: întâi în 1852, apoi în 1853. În sfârșit în 1856 în vârstă numai de 49 ani, moare intocșicat de înțepătura unei muște otrăvite. Br. Bauer și L. Buhl vechii lui prieteni de asemeni căzuți în mizerie, l'au întovărășit până la groapă. Astăzi, datorită tot lui J. Mackay se înalță pe mormântul lui o lespede de granit, pe care stă scris: Max Stirner, iar pe fațada casei în care a murit, următoarea inscripție: „În această casă și-a trăit ultimile zile Max Stirner (doctor C. Schmidt 1806—1856 autorul nemuritoarei cărți, Unicul și proprietatea sa“.

Dela Stirner nu ne-a rămas nici un portret. Fr. Engels la vre-o 40 de ani dela moartea sa, după cerința lui Mackay a încercat să-l reconstitue din memorie. Pentru caracterizarea lui Stirner, găsim destul de nimerit să reproducem un cântec satiric datând din 1842 și găsit în timpul din urmă, în care Stirner ni-e înfațșat în termenii următori: „Uitați-vă la Stirner, acest sărguitor spărgător de cadre;

deocamdată bea bere, dar nu vă temeți, în curând are să bea sânge; ceilalți strigă cât pot: jos Regii! iar Stirner îi completează: și legile jos!“

Dacă i-am cunoscut viața, e rândul să-i schițăm și opera. În literatură Stirner a debutat ca colaborator al vestei „Gazete de Rin“ a lui Karl Marx. Între 1842—44 apar în *Reinische Zeitung* a lui Marx și în *Berliner Monatschrift* a lui Buhl următoarele trei articole: I „Principiul fals al educațiunii noastre sau Umanism și Realism“ în Aprilie 1852. II „Arta și Religiunea“ în Iunie același an. III „Despre iubire în stat“ în 1844, aceasta din urmă o simplă schiță a unei lucrări mult mai considerabile, pe care cenzura însă o suprimase. Mai trebuiesc amintite cele două articole polemici: *Recensenten Stirners*, în 1845 și *Die philosophischen Reactionäre* în 1847, constituind singurile răspunsuri la criticile ridicate de „Unic.“

Alături de aceste articole de filosofie, mai sunt de amintit și cele două articole literare „Asupra schițelor Koenigsbergiene de Rosenkranz“ apărut în 1842, și asupra *Misterelor Parisului*, de E. Sue, 1848. Aceste lucrări preliminare sunt o introducere naturală, o pregătire spre perspectiva ce trebuia s'o deschidă „Unicul“. În 1844 apărut la editorul Otto Wiegand din Leipzig „Unicul și proprietatea sa.“ Scandal mare în public și adevărată înmărmurire a celor cari îl crezuseră până atunci cu totul de al lor. Cartea e oprită imediat de cenzură, pentru ca după câteva zile să fie din nou pusă în vânzare, de oarece cenzura o socotise „ca prea absurdă spre a putea fi periculoasă.“ Editorul Wiegand, unul din cei mai credincioși prieteni ai lui Stirner, spre a-i veni în ajutor, îi încredință câteva traduceri; astfel publică în nemțește în 1846—1847 „Dicționarul de Economie Politică“ a lui B. Say și „Cercetări asupra bogății națiunilor“ de Smith. În „Unic“ Stirner și-a revărsat întreg sufletul. „Unicul“ aproape l-a epuizat, putem spune, de oarece nu mai produce ceva original. Pentru cei ce-au avut prilejul să răsfoiască cartea aceasta, Stirner le-apărut sau ca un monstru, sau ca un nebun furios stăpânit de-o idee fixă. Paginile „Unicului“ închid întrânsele sgomotul

unui lanț întreg de prăbușiri; tot ceia ce-a legănat omenirea din copilăria ei, religie, morală, justiție, stat, umanitate, sunt năruite din temelie.

Asupra dialecticei lui Stirner, mai toți au fost de acord, căci mai toți i-au găsit cusururi, cusururi mai mici, cusururi mai mari; unul bună oară socoate toată metoda Stirneriană, simplism metafizic. Trebuie să ne înțelegem delă început: „Unicul“ reprezintă un dezavantaj capital, materialul de și frământat, n'a fost de loc ordonat. Stirner n'a încercat, sau n'a putut să-l sistematizeze.

Împărțirile pe capitole nu înlesnesc aceasta cu mult. „Unicul“ îți lasă impresia că Stirner utiliza chiar în timpul plămădirei, tot ceia ce căzându-i sub mână, putea să-i fie de folos; așa sunt numerile proaspete din „*Vossische Zeitung*“ de pildă.

Din lipsa unui schelet bine legat, rezumarea „Unicului“ e cât se poate de anevoioasă. Profesorul Basch în „*Individualismul anarhist*“ spune: „Dacă nu e greu să stăpânești cugetarea lui Stirner, e aproape însă imposibil să-l urmezi. Nimic mai descurajator decât primul contact cu această operă stranie. Stirner nu se îndură să ne dea deslușiri asupra arhitecturii edificiului său, nici să ne furnizeze cel mai slab șir conducător.“ Pentru a nu ne prea îndepărta de calea și de mijloacele întrebunțate de Stirner, vom încerca o rezumare prin unele părți mai largă, prin alte părți ne vom sili să-l urmărim chiar după împărțirile stabilite de dânsul. Drumul acesta, dacă prezintă unele desavantaje, în schimb, prezintă și reale avantajii.

Va urma.

Ion D. Dongorozi.

Din istoricul Societății „Prietenii Științei“ — Craiova

Inceputurile Societății.

La 9 Iunie 1913 s'a înființat la București o societate, cu scopul „ca să întrunească pe toate persoanele care doresc răspândirea cunoștințele teoretice și practice ale tuturor științelor“. Din această societate puteau face parte: „orice persoană doritoare de cultură“.

Fiecare membru avea îndatorirea să lupte pentru:

- a) Înființarea unei biblioteci științifice;
- b) Procurarea de instrumente și aparate științifice;

- c) Ținerea de cursuri populare;
  - d) Vizitarea laboratoarelor, fabricilor, etc.;
  - d) Excursiuni botanice, geologice, minera'ogice, etc., sub conducerea specialiștilor;
  - f) Lecțiuni practice de astronomie, cu ajutorul lunetelor;
  - g) Înființarea unei „Case a Științei” în Capitală.
- La Adunarea, care a fost în București și la care au luat parte aproape toată intelectualitatea română, au fost largi discuțiuni, din care a rezultat redactarea și votarea unui Statut cuprinzător de 28 articole, alcătuindu-se și un comitet.

Filiala Craiova

Societatea P. S. din București și-a început activitatea prin numeroase și importante conferințe.

Nu după un lung interval, cum la înființarea Societății s'a exprimat dorința ca să se înființeze filiale în principalele centre ale țării, câțiva din cei mai distinși membrii fondatori ai P. S., cu neuitatul Victor Anestin, au venit în Craiova, ca să-și înfăptuiască aci, cu cei de inimă, *filiala Craiova*.

A fost o sărbătoare pentru craioveni momentele memorabile, dela Teatrul Național din Craiova, unde a fost prima adunare. Ne mai amintim cuvintele președintelui activ, d-l G. Țițeica, ale d-rilor Stănculeanu, I. Jianu, ș.-a., cuvinte de indemn la muncă și de profeție pentru reușită.

Și Joi 29 Ianuarie 1915, în Cancelaria Liceului Carol I, fiind convocați d-nii General D. Vișoreanu, N. Cantuniar, Dr. Mileticiu, C. Mateescu, Gh. I. Bușilă — aceștia azi decedați — și C. M. Ciocazan, Dr. Ch. Laugier, Ion Florescu, C. D. Fortunescu, Dr. F. E. Mayer, N. Popescu, au alcătuit, prin alegere, pentru anul 1915 Comitetul Secțiunii locale Craiova, astfel:

Președinte de onoare: *General Dr. I. Vercescu*, Președinte activ: *Dr. Ch. Laugier*, Vice-președinți: *C. Mateiescu*, inginer, și *Dr. Voiculescu*, Secretar I: *C. D. Fortunescu*, profesor, Secretar II: *N. Popescu*, Bibliotecar: *Marin Demețrescu*, profesor, Casier: *Dr. F. E. Mayer*.

Membrii consilieri: General D. Vișoreanu, General Manolescu, I. Florescu, directorul Liceului Carol I, Colonel

Stelian Ionescu, directorul Școalei Militare, C. M. Ciocazan, avocat, G. Bușilă, profesor, N. Cantuniar, profesor, Elie Georgescu, profesor, Dr. Mileticiu și N. P. Guran, avocat.

În acea adunare s'a luat hotărârea — ne spune primul proces-verbal:

„Că Duminecă 8 Februarie 1915, să se înceapă seria conferințelor și prelegerilor Societății. Aceste conferințe se vor ține, până la noi dispoziții, odată pe săptămână, Dumineca, dela ora 11—12 dim., în Amfiteatrul Liceului Carol I”.

S'a mai decis:

„Prima conferință va fi aceea a D-rului Ch. Laugier. Cu acest prilej de inaugurare, va mai ține o cuvântare ocazională un membru al Comitetului și unul din delegații comitetului centralei București, care va asista la deschiderea prelegerilor *filialei* noastre locale”.

Conferințele (1915—1916)

Comitetul și-a ținut angajamentul și la 8 Febr. 1915 s'au inaugurat conferințele de către președintele său activ, d-l Dr. Charles Laugier, vorbind despre „Boalele ce însoțesc armatele: Ciuma”.

Aceste conferințe s'au urmat cât se poate de regulat până la intrarea noastră în războiu (1916) și publicul asistent le audia cu multă atenție, fiind din ce în ce mai mult atras de subiectele variate și de conferențarii cari, cu drag pentru cultură, voiau să facă ceva deosebit pentru acest oraș și în special pentru craioveni.

Nu este fără importanță a consemna aci o listă de aceste conferințe. Din titlurile lor se vor vedea principiile călăuzitoare ale Comitetului, în cadrul preocupărilor de atunci:

1. 8/II 1915. *Dr. Ch. Laugier*: Boalele ce însoțesc armatele: Ciuma.
2. 15 „ „ *N. Cantuniar*, prot.: Germania.
3. 22 „ „ *C. M. Ciocazan*, av.: Ideal și entusiasm.
4. 1/III „ *Al. Bărbulescu*, prof.: Războiul în lumea animalelor.
5. 8 „ „ *C. D. Fortunescu*,: prof. Arta și războiul.
6. 15 „ „ *N. M. Strajan*, magistrat: Rich. Wagner și doctrina wagneriană.

7. 29 " " *V. Gh. Sandulian*, avocat: Războiul nu este o instituție de ordin natural.
8. 5/IV " *Locot. D. Teodorescu*: Explosivele în artilerie.
9. 12 " " *St. Mircea*, prof.: Etnografia Daciei și expansiunea poporului român.
10. 19 " " *Căp. A. Negulescu*, Submarinele.
11. 25 " " *Dr. T. Voiculescu*, Tuberculoza.
12. 3/V " *G. I. Bușilă*, prof. Patriotism.
13. 17 " " *Subloc. Popescu-Cetate*, Navig. aeriană.
14. 24 " " *St. Ciuceanu*, prof. Monumente istorice.
15. 31 " " *Dr. M. Baculescu*, Razele X (Roentgen)
16. 7/VI " *G. I. Bușilă*, prof. Scutul Țării.
17. 21/X " *G. I. Bușilă*, prof. Viața noastră.
18. 25 " " *Dr. I. Jiannu*, prof. univ. Viața și opera lui Pasteur.
19. 28 " " *Marius Meșulescu*, prof. Pictorul Rafael.
20. 4/XI " *C. D. Fortunescu*, prof. Viața și opera pictorului N. Grigorescu.
21. 8 " " *Dr. H. Botescu*, Războiul de toate zilele.
22. 11 " " *E. C. Decusară*, avocat. Dreptul și Forța.
23. 18 " " *Lt. Comandor A. Negulescu*, Misterele navigației.
24. 22 " " *N. Iorga*, prof. univ. Oltenia și Serbia (în folosul sârbilor refugiați la noi).
25. 25 " " *C. Șaban-Făgețel*, Insemnări din cultura ardeleană.
26. 29 " " *C. M. Ciocazan*, avocat. Mihai Viteazul.
27. 2/XII " *Tib. I. Constantinescu*, Societatea modernă capitalistă.
28. 6 " " *Dr. Ch. Laugier*, Degeneratul mintal.
29. 9 " " *D. Tomescu*, publicist: Este războiul o necesitate?
30. 16 " " *C. Negrescu*, Finanțele și războiul.
31. 20 " " *Preot P. Drăghici*, Isus Christos ca om și Dumnezeu.
32. 7/I 1916 *G. I. Bușilă*, prof. Unire.
33. 31 " " *Mih. Popescu*, prof. Gazele asfixiante.

34. 7/II " *Dr. A. Meșulescu*, Probleme de igienă
35. 14 " " *St. Ciuceanu*, prof. Domeniul concret al artei, paralel cu evoluția sufletului omenesc.
36. 21 " " *N. Angiulescu*, Problema alimentației în timp de războiu.
37. 28 " " *Marius Meșulescu*, Incercări statistice asupra Craiovei.
38. 6/III " *Căp. Dr. Constantinescu-Slatina*, Bătrâneța.
39. 13 " " *I. Gigurtu*, inginer. Desvoltarea industriei în România.
40. 20 " " *I. Teodorini*, inginer. Știința și problemele chimico tehnice ale războiului.
41. 27 " " *Pr. Poșescu-Breasta*, Statul și Biserica.
42. 3/IV " *Subloc. N. Pătrușoiu*, Armata noastră.
43. 24 " " *N. Vrabiescu*, avocat. Pasiunile și sentimentele criminalilor.
44. 1/V " *V. Mihailescu*, prof. Ce este o conferință?
45. 8 " " *Marius Meșulescu*, prof. Regele Carol I.
46. 15 " " *Dr. G. Milețicu*, Soarta alienaților în decursul veacurilor.
47. 22 " " *Dr. Ch. Laugier*: Holera.
48. 29 " " *Căp. Zătreanu*, Războiul: pregătire și conducere.
49. 5/VI " *St. Ciuceanu*, prof. Vechile noastre biserici și mănăstiri.
50. " 12 " *St. Ciuceanu*, prof. Arta noastră religioasă. Origina și evoluția ei.

Al doilea Comitet

Intervenind, în 1916, și România, cu mijloacele ei, în războiul mondial, Societatea „Prietenii Științei—filiala Craiova” și-a suspendat activitatea.

O mare parte din membri, după plecarea armateilor inamice de ocupație și în urma convocării făcute de președintele Societății, d-l Dr. Ch. Laugier, se întrunesc la 22 Ianuarie 1919, într-o adunare generală la care au luat parte: D-na Maria Mișu Pop, d-nii Dr. Ch. Laugier, Vasiliu, Al. Ludwig, Fr. Mayer, Dr. Poenaru, Economu P. Drăghici, N. Angiulescu,

C. D. Fortunescu, Ștefan Ciuceanu, M. Stăureanu, C. M. Ciocazan, Mihail Popescu, C. Sescioreanu, Maior I. Demețreșcu, Ionescu-Bujor, General Gh. Marcu, Marius Mețulescu, C. Negreanu, I. B. Georgescu, Dem. D. Stoenescu ș.-a.

În această ședință, d-l Dr. Ch. Laugier, „expune activitatea Societății—spune procesul verbal— arătând că dela înființarea ei, dela 8 Februarie 1915, până la mobilizare, s'au ținut 50 de conferințe, apoi aduce un omagiu membrilor Societății, morți în timpul războiului: Dr. General I. Vercescu, General D. M. Vișoreanu, Mircea Constantineanu, V. Anestin, Căpitan Zătreanu, Dr. Mileticiu, Ionel Pârâianu, Inginer Teodorini Al. Bărbulescu, directorul Liceului, C. Mateiescu, directorul Șc. Meserii, Tiberie Constantinescu, Petre Georgescu-avocat, Dr. Constantinescu-Slatina, Dr. Giurjăde, Dr. Vulpescu, Dr. Chiriacescu, Dr. Landes, D-ra Dr. L. Polichron, Preot Constantinescu și ofițerii Tr. Constantinescu și P. Ioachimescu. 1)

D-l Președinte propune modificarea Statutelor și în urma discuțiilor, la care au luat parte toți membrii prezenți, s'a votat, în unanimitate noul Statut al Societății 2).

Procedându-se apoi, la alegerea Comitetului, s'au ales, în unanimitate, următorii:

Președinte: *dr. Ch. Laugier*, Vice-președinți: *d-nii C. D. Fortunescu, Marius Mețulescu*, Secretar: *d-l Dem. D. Stoenescu*, Casier: *d-l Fr. Mayer*, Bibliotecar: *d-l Șt. Ciuceanu*, Membri: *d-na M. M. Pop*, și d-nii: *C. M. Ciocazan, dr. A. Poenaru, Colonel Alimănescu, dr. Chimist A. Ludwig, N. Angulescu*.

Tot în această ședință s'a mai hotărât: „În principiu un festival cu ocazia fondării Societății, în luna Februarie 3);

„Să se intervie pe lângă Prefectura locală ca să se pună la dispoziție două camere, pentru sediul societății 4);

1) D-l Ștefan Ciuceanu, propune „ca să se înscrie pe un tablou numele celor morți pentru Patrie, care să fie așezat la Sediul Societății. Adunarea aprobă“.

2) Până la 22 Ianuar 1919, Societatea s'a condus după Statutul celei din București.

3) Care s'a da.

4) Prefectura a oferit atunci spre folosința Societății actualele camere din Palatul Administrativ, din ața Teatrului, în care am găzduit apoi Muzeul Etnografic.

„Să se înființeze o bibliotecă și un muzeu, făcându-se apel la toți membrii ca să doneze fie lucrări personale, fie orce lucrare, sau obiecte cu interes științific și etnografic; și în fine:

„S'au aclamat, în unanimitate, membri de onoare d-nii profesori universitari: N. Iorga și Gh. Țițeica“.

Conferințele 1919 -1921

Prima conferință, după terminarea războiului și după părăsirea Craiovei de către armatele ocupante, a fost la 27 Ianuarie 1919, vorbind d-l avocat Mitu Stoenescu despre „Regina și Țara mea“, după ce d-l Președinte dr. Charles Laugier, făcând un succint istoric al Societății, a adus omagiul de venerație membrilor Societății morți în războiu.

În această a doua serie s'au succedat în ordinea următoare și tot în Amfiteatrul Liceului „Carol I“ până la Noiembrie 1920, de când au început a se ține în localul Teatrului Național, conferințele:

51. 27/I 1919 *Dem. D. Stoenescu*, avocat. Regina și Țara mea.
52. 3/II „ *E. C. Decusară*, avocat. Societatea națunilor.
53. 10 „ „ *Mih. Popescu*, prof. Industria ferului și războiul.
54. 17 „ „ *C. D. Fortunescu*, prof. Literatura războiului nostru.
55. 24 „ „ *Dr. Ch. Laugier*. Origina poezoarelor din Europa.
56. 3/III „ *Gr. Drăgoescu*, avoc. Adevărata democrație.
57. 10 „ „ *V. G. Sandulian*, avoc. Femeia de azi.
58. 11 „ „ *C. D. Fortunescu*, prof. Plimbare prin Pompei.
59. 17 „ „ *Ralin Georman*, avoc. Regele și Țăranul.
60. 18 „ „ *D-ra Maria Ghioculescu*, prof. Feminism.
61. 24 „ „ *Dr. P. Mihail*, 14 luni captiv în Ungaria.
62. 31 „ „ *C. Popovici*, avoc. Poezia lui Goga și Cerna.

63. 27/IV „ *A. Dinopol*, ing. Petrolul și industrializarea lui.
64. 4/V „ *Dr. A. Mețulescu*. În plin războiul sanitar
65. 6 „ „ *Căp. Popescu-Cetate*. Războiul de azi și de altădată.
66. 11 „ „ *St. Boțoiu*, avoc. Revendicările sociale.
67. 18 „ „ *A. Vasulescu*, prof. Dora d'Istria.
68. 19 „ „ *Festival în scopul refacerii mobilierului Liceului devastat de nemți*.
69. 25 „ „ *C. M. Ciocazan*, avoc. Prin Basarabia.
70. 29 „ „ *G. Mil. Demetrescu*, avoc. Cinci biserici vechi în Craiova.
71. 1/VI „ *C. N. Georgescu*, magistr. Copiii naturali.
72. 3 „ „ *St. Ciuceanu*, prof. Caracteristica sec. XX.
73. 8 „ „ *I. Constantinescu*, avoc. Politica economică și socială.
74. 9 „ „ *T. Ionescu*, prof. Clasicismul antic.
75. 15 „ „ *N. Bulat*, avoc. Opera socială a lui Haret.
76. 22 „ „ *Mih. Stăureanu*, prof. Gândul și Cuvântul.
77. 29 „ „ *St. Ciuceanu*, prof. Biserica și Neamul.
78. 16/XI „ *C. D. Fortunescu*, prof. Nic. Bălcescu (p. Centenar).
79. 23 „ „ *Marius Mețulescu*, prof. Imperiul colonial german.
80. 30 „ „ *St. Ciuceanu*, prof. Educație cetățenească.
81. 7/XII „ *Ionescu-Argetoiaia*, prof. Geologia ca știință și aplicațiunile ei.
82. 14 „ „ *N. D. Fortunescu*, avocat. O călătorie în Extremul Orient.
83. 21 „ „ *C. Geroșă*, prof. Alex. Vlahuță.
84. 28 „ „ *A. Vasulescu*, prof. Bizantinii I (istoric)
85. 23/I 1920 *Al. Ludwig*, prof. Metalurgia.
86. 23 „ „ „ Vizitarea unei Turnătorii.
87. 29 „ „ *Ionescu-Argetoiaia*, prof. Petrolul.
88. 5/II „ *A. Vasulescu*, prof. Bizantinii II (literat).
89. 15 „ „ *Ionescu-Arg.* prof. Cărbunii de pământ
90. 4/IV „ *Preot D. Lungulescu*. Religia și Războiul.
91. 18 „ „ *Comandor P. Rădulescu*. Călătoria mea în Extremul-Orient, I.

92. 23 „ „ *Dr. Ch. Laugier*. Origina vieții.
93. 2/V „ *G. Marincu*, prof. Ibsen în lumina vremii noastre.
94. 6 „ „ *Ionescu-Arg.* prof. Cartierul inundabil al Craiovei.
95. 9 „ „ *M. Cruceanu*, prof. Societatea viitoare.
96. 16 „ „ *Dr. A. Mețulescu*. Concepția vieții universale.
97. 30 „ „ *St. Ciuceanu*, prof. Muzeele regionale.
98. 6/VI „ *C. D. Fortunescu*, prof. Arta și civilizația.
99. 13 „ „ *Comandor P. Rădulescu*. Călătoria mea în Extremul-Orient, II.
100. 14/XI „ *G. Marincu*, prof. Poetul țăranilor.
101. 21 „ „ *Ionescu-Arg.* prof. Bogațiile subsolului României Mari.
102. 28 „ „ *Dem. D. Stoienescu*, avoc. Veneția.
103. 5/XII „ *Dr. A. Mețulescu*. Sfârșitul lumii.
104. 12 „ „ *N. Iovipale*, avoc. Romantismul.
105. 19 „ „ *A. Vasulescu*, prof. Bizantinii III (arta)
106. 26 „ „ *V. G. Sandulian*, avoc. Instituția căsătoriei.
107. 2/I „ *Dr. Ch. Laugier*. Ipnatism și Ocultism.
108. 16 „ „ *G. Mil. Demetrescu*, avoc. Cei d'ntăi Bani ai Craiovei.
109. 22 „ „ *V. Mihailescu*, prof. Momente hotărâtoare
110. 30 „ „ *C. D. Fortunescu*, prof. Marele mister.
111. 13/II „ *Dr. A. Mețulescu*. Encefalita letargică.
112. 20 „ „ *R. Georman*, avoc. Mih. Kogălniceanu.
113. 27 „ „ *I. Constantinescu*, avoc. Divorțul.
114. 6/III „ *C. Gerotă*, prof. Comicul lui Caragiale.
115. 13 „ „ *N. D. Fortunescu*, avoc. Plăcerea de a călători.
116. 20 „ „ *D-na M. N. Popp*. Trecutul și viitorul femeii.
117. 27 „ „ *Dr. L. Eschenasy*. Radiografia.
118. 30 „ „ *Șezătoare științifică cu proiecțiuni cinematografice*.
119. 3/IV „ *C. M. Ciocazan*, avoc. Spiritismul.
120. 10 „ „ *C. N. Georgescu*, magistr. Nevroza timpului.

121. 17 " " *C. Niculescu-Plopșor*. Țigani noștri.
 122. 24 " " *Preot Gh. I. Ghia*, prof. Intrarea triumfală a Mântuitorului.
 123. 6/V " " *I. Andreieșescu*, prof. univ. Oltenia preistorică.
 124. 8 " " *Ionescu-Arg.* prof. Cărbunele alb.
 125. 15 " " *N. D. Fortunescu*, avoc. Viața și moravurile din Japonia.
 126. 22 " " *Dr. A. Daniel*. Puterea științei.

Cele mai multe din aceste conferințe au fost însoțite de demonstrațiuni practice sau de proiecțiuni fixe și cinematografice.

Noul Statut și Noul Comitet

La 7 Aprilie 1921 Președintele Societății, d-l Dr. Charles Laugier a convocat din nou membrii Societății pentru modificarea Statutelor și pentru formarea unui nou Comitet, avându-se în vedere ca Societatea trebuia să-și măriască sfera de activitate, prin mijloace noi de propagandă culturală, educativă și de igienă socială. La invitația prezidentului a răspuns un număr însemnat de membri ai Societății, și în unanimitate au modificat Statutul vechiu al Societății din 22 Ianuarie 1919, sub forma actuală.

În urmă, s'a ales și noul comitet, conform noilor Statute, compus astfel după cum s'a publicat în *Arhivele Olteniei*, An. I, No. 1 din Ianuarie 1922, la pag. 91—92.

Conferințele 1921—1922

Principiile călăuzitoare strict culturale și de un interes obștesc ale Președintelui, precum și ale comitetului Societății, au mers din ce în ce la o întindere mai largă a obiectului conferințelor, cu subiecte variate și numărul conferențiarilor s'a mărit din ce în ce, astfel încât activitatea s'a desfășurat în epoca anului 1921—22, până azi, atrăgând și auditori mai mulți ca în ceilalți ani, conferințele urmându-se regulat în fiecare Duminică și Sărbătoare, la orele 11 dim., în Sala Teatrului Național.

Până la apariția acestui număr al „*Arhivelor Olteniei*”, în cursul anului 1921—1922 s'au mai ținut următoarele conferințe:

127. 30/X 1921 *A. Vasculescu*, prof. Dante Alighieri (p. Centenar).
 128. 6/XI " " *C. D. Fortunescu*, prof. Dintr'o țară necunoscută: Luxemburgul.
 129. 13 " " *Dem. D. Stoenescu*, avoc. Drept de vot femeii.
 130. 20 " " *C. Guran*, inginer. Domnia legilor.
 131. 27 " " *Th. Ștefănescu*, prof. Clasa de mijloc și administrația în o soc. decadentă.
 132. 4/XII " " *Dr. A. Mețulescu*. Numismatica.
 133. 11 " " *Dr. Ch. Laugier*. Tuberculoza, tratamente noi.
 134. 18 " " *St. Ciuceanu*, profesor: Munca.
 135. 25 " " *I. Firu Popescu*. St. O. Iosif.
 136. 1/1 1922 *N. Iorga*, prof. univ. Regionalism oltean.
 137. 2 " " " " " Nota Olteniei în literatura românească.
 138. 22 " " *Dr. Eugen Ludwig*, prof. Tehnica cercetărilor științifice.
 139. 29 " " *Gen. D. Rudeanu*. Importanța intervenției României în războiul mondial.
 140. 5/1 " " *Ionescu-Arg.* prof. Opera lui Pasteur.
 141. 12 " " *Preot Gh. I. Ghia*, prof. D-zeu în natură.
 142. 15 " " *L. Georgescu-Gruian*, Indrumări noi țărânimii.
 143. 19 " " *Th. Ștefănescu*, prof. Creștinismul și Statul român.
 144. 26 " " *Dr. D. Vernescu*. Contag'unea și profilaxia tuberculozei.
 145. 5/III " " *Ionescu-Argeloaia* prof. Mijloace de locomoțiune.
 146. 12 " " *Tzigara Samurcaș*, prof. univ. Arta Craiovei.
 147. 12 " " *Dr. N. Hasnaș*. Din ale sărăciei.
 148. 19 " " *Dr. Al. Daniel*. Intinerire.
 149. 2/IV " " *D-ra Ana Petrin*, prof. Importanța sericulturii.
 150. 9 " " *Niculescu-Plopșor*. Ecouri străbune.

151. 18 " " *Pr. Popescu-Breasta*. Rolul bisericii în trecut și în prezent.
152. 23 " " *G. Vrăbiescu*, avoc. Pedepsa cu moarte.
153. 23 " " *Conferințele „Idee Europene”*. Rădulescu-Motru: Cuvânt înainte. Octav Onicescu: Einstein ca om de știință. N. C. Ionescu: Einstein ca filosof.
154. 30 " " *Gen. V. Rudeanu*. Femea în lumina războiului mondial.
155. 7/V " " *Dr. A. Mețulescu*. Paraziții propagatori de boale.
156. 14 " " *N. Polizu-Micșunești*, avoc. Femea ca factor social.
157. 21 " " *A. Vasculescu*, prof. Din Banat
158. 28 " " *Dr. Ch. Laugier*. Apărarea în contra tuberculozei.
159. 4/VI " " *Th. Ștefănescu*, prof. Năvălirea barbarilor și căderea imperiului roman.
160. 11 " " *C. D. Fortunescu*, profesor. Zece ani dela moartea lui Caragiale.

Activitatea „Prietenilor Științei” nu s'a mărginit numai la acest lung și variat șir de conferințe. Ea a isbutit a înfăptui încă două din punctele sale din program de anul trecut: instituirea de premii școlare pentru elevii merițoși ai școlilor locale, și înființarea unei Universități libere.

Premii Școlare.

În ședința Comitetului dela 16 Aprilie 1921, în urma propunerii d-lui Dr. Ch. Laugier, s'a hotărît ca Societatea să acorde scolarilor distinși de la școlile normale și secundare craiovene *premiu școlar*, constând din diverse publicațiuni.

Această deciziune s'a și executat în luna Iunie 1921, când „Serbarea premiilor” a Societății „Prietenii Științei” s'a făcut în Curtea Liceului militar, cu un ceremonial potrivit împrejurărilor, comemorându-se prin cuvântările D-lor Dr. Charles Laugier, C. M. Ciocazan, Lt. Colonel Dumitrescu, etc.

S'au distribuit numeroase cărți și câte o mică diplomă lucrată de Tipo-Litografia „Ramuri”.

Intențiunea este ca aceste premii să se acorde în fiecare an, în limitele posibile ale bugetului Societății.

Universitatea liberă

Intr'o conferință publică locală din Martie trecut, d-nul profesor universitar Nicolae Iorga a exprimat ideea că în Craiova ar trebui și ar putea să se întemeieze „o Universitate liberă, menită să dea tuturor celor ce ar vrea să se instruiască, cunoștințe generale, practice și în legătură cu problemele actuale ale vieții politice, sociale și economice, în cadrul național umanitar”, și ca Societatea „Prietenii Științei” să ia inițiativa unei asemenea acțiuni culturale, căreia îi promitea tot concursul său, în cazul că ar înfăptui-o.

Ca urmare la aceasta, cum Societatea noastră își fixase, încă dela înființarea sa, între punctele programului ce avea de realizat cu vremea și în măsura posibilităților, creierea unei Universități populare (așa o concepeam noi) la Craiova, — Comitetul „Pr. St.” încurajat de un îndemn venit dela o personalitate ca aceea a d-lui profesor Iorga, s'a întrunit la 6 Aprilie 1922, și a hotărît în principiu, întemeierea unei *Universități libere* în Craiova, în spiritul indicat mai sus de profesorul nostru, al tuturor și în sensul îndrumărilor ce urma a se mai solicita dela d-sa în acest scop.

În ziua de 20 Aprilie a. c. luându-se din nou în discuție această chestiune de către Comitetele reunite ale Societății, — la care consfătuire au fost invitați numeroși intelectuali craioveni, conducătorii instituțiilor culturale locale, reprezentanți ai presei, și fiind prezent și d-nul profesor Iorga —, s'a confirmat definitiv hotărîrea înființării *Universității libere*, care să se cheme (propunerea e a d-lui Iorga) a „*Prietenilor Științei*” și care să înceapă a funcționa chiar din cursul lunii Maiu.

Tot în aceeași ședință, din schimbul de idei ce a avut loc cu acest prilej, s'a ajuns a se stabili următoarele puncte principale:

Conferințele de Duminecă ale Societății vor continua ca și odinioară, chiar după începerea cursurilor Universității libere;

La Universitatea liberă se vor desvolta cicluri de conferințe în jurul unei idei, sau un curs complet dintr'o materie oarecare;

Materialele ce se vor preda sunt în dependență de elemen-

tele ce vom putea afla, ca specialiști, întru predarea cursurilor;

Aceste elemente sunt în primul rând d-nii profesori dela diferitele universități românești, cum și cei străini, întrecând pe la noi, cari ar răspunde apelului nostru; iar în al doilea rând elementele locale: medici, ingineri, avocați, preoți, profesori și oricine se simte în stare de a ne da prețiosul său concurs în acest sens.

Inceputul Universității libere s'a făcut în ziua de Miercuri 10 Maiu, cu seria de șase prelegeri ale d-lui profesor N. Iorga: cele d'întâi patru tratând despre *Istoria Artei europene în legătură cu Istoria Universală*, iar ultimele două despre: *Desvoltarea Artei românești*. Cursurile s'au ținut în localul Teatrului Național, înaintea unei afluențe de public cum numai un fermecător maestru al cuvântului, cu autoritatea intelectuală și morală a d-lui Iorga, este în stare să atragă.

Organizarea completă a Universității libere rămâne a se face pe timpul verei, așa încât la începutul toamnei porțile sale să poată fi larg deschise tuturor.

Pentru Craiova, înfăptuirea acestei instituții, va fi o nouă operă de înaltă cultură la care Societatea „Prietenii Științei”, are mândria de a fi contribuit, ca una ce are în programul său lărgirea activității sale prin toate mijloacele superioare de răspândire, și în deosebi a cunoștințelor științifice.

Dem. D. Stoenescu

Avocat

Secretarul general al Societății „Prietenii Științei” din Craiova

Pentru „o Istorie a Craiovei”

— DOCUMENTE ¹⁾ —

V

Cei dintâi avocați din Craiova

Instituția avocaților, la noi, nu ființează de mult cu caracterul atribuțiilor lor de azi, deși pare că prima fază a lor ar fi fost *Vechilii*²⁾.

Cei dintâi avocați din țară cari sunt cunoscuți, și-au publicate numele lor la 1861; iar cei din Dolj și-au făcut cunoscute

¹⁾ Vezi „*Arhivele Olteniei*” An. I, No. 1, 1922 Ianuarie, pag. 66.

²⁾ Un fel de avocați-procuratori. Vezi câteva articole ale mele publicate în revista „*Palatul de Justiție*” din București.

numele prin *Monitorul Oficial* din anul 1865 No. 65, când au fost admiși de comisiunea examinatoare din acel an, conform legii din 1864.

Iată cum a fost publicată lista acestor primi avocați din Dolj:

Ministerul Justiției, Cultelor și Instrucțiunii Publice.

Consiliul examinator de avocați, constituit în orașul Craiova pentru districtul Dolj, Romanați, Mehedinți, Gorj și Vâlcea, îmi înaintează tabloul avocaților admiși pentru districtul Dolj.

„Subsemnatul, conform art. XXIX din Legea pentru constituirea corpului de avocați, public acest tablou, spre a cunoaște Curțile și Tribunalele, precum și cei interesați numele avocaților.

Tabloul avocaților districtului Dolj

Anul 1865

- 1) A. Stolojanu, cu diplomă de la facultatea de drept din Paris și certificat a două examene de doctor în drept.
- 2) N. C. Zătreanu, cu diplomă de licențiat de la facultatea de drept din Paris.
- 3) Gh. Chițu,¹⁾ cu atestat de frecuență a cursului de drept (în patru ani) de la facultatea juridică din Viena, stagiul de patru ani și autorizația ministerială.
- 4) P. Eliat, cu stagiul de mai mulți ani și autorizațiune.
- 5) Al. Măcescu, idem.
- 6) Dem. Antonescu „
- 7) Strâmbeanu „
- 8) Ștef. Zăgănescu „
- 9) Er. Țigara „
- 10) Const. N. Oteteleşanu, cu stagiul și autorizație.
- 11) Ion Țănăsescu, cu stagiul.
- 12) Scarlat Stănculescu, idem.
- 13) T. Bodescu „
- 14) P. Velescu „
- 15) T. Slomnescu „
- 16) Th. G. Teohariđe „

Stagiari

- 1) Dem. Diamant, cu diplomă de doctor în drept de la facultatea juridică din Heidelberg; nu exercită²⁾.

(ss) Ministru VERNESCU.

¹⁾ Vezi „*Arhivele Olteniei*” An. I, No. 1.

²⁾ Ar fi interesant pentru o „*Istorie a baroului din Dolj*” ca cei cari au cunoștință să ni le trimită, fiindcă în această privință aproape nu avem de loc date.

CUZA VODĂ LA CRAIOVA

În revista «Ramuri» din 1909, anul IV, la pag. 61, d-l Petre Danielescu publică această informație:

„Cuza, fostul Domnitor român a venit la Craiova, în luna Mai anul 1860. Până atunci nici el poate nu mai văzuse Craiova, nici Oltenii nu-l văzuse pe el.

Din cotro va fi venit în oraș, lumea de azi nu mai știe; știe însă numai că tot orașul Banilor era în picioare. Bărbați de toate vârstele, femei și copii, cu țărani de la sate, s'au strâns la Cântarul de piatră¹⁾, în câmpia netedă de lângă biserica Obedeanu. Se spune că se vestise toată suflarea, că are să vină Vodă Cuza. De aceea, ca din pământ au eșit în câmpie toate cetele de lăutari și toate tarafurile de cântăreți²⁾, cu tot felul de instrumente românești, cari plăceau mult Domnitorului. Era o învălmășeală și o larmă de valuri omenești, că nu mai vedeai, nici nu mai auzai în lături. În zadar căutau unii să așeze lumea pe rânduri, ca să poată trece Vodă, că nimic nu se putea face.

Cum credeți că a primit lumea asta pe Cuza?

Cum a dat Dumnezeu, că regulă mare n'a fost.

Când a venit Domnitorul mult așteptat au început mai întâi lăutarii să cânte și tobele să bată. Lumea striga cât o lua gura, de credeai că tot pământul se sălta în sus!

Cuza a umblat în dreapta și în stânga prin lume, apoi s'a închelbat o horă mare cât toată câmpia Cântarului de piatră. În horă s'a prins și a jucat cu lumea chiar Domnitorul. Lăutarii și Oltenii au cântat pentru întâiași dată cântecul scornit de moldoveni:

Hai să dăm mână cu mână
Cei cu inima română;
Să 'nvârtim hora frăției
Pe pământul României

1) Cântarul de piatră era pe atunci cântarul public al orașului, așezat în câmpia unde azi se află grădina publică Mihai Bravu. (P. D.)

2) Pentru istoria Craiovei ar fi interesante notele biografice ale lăutarilor noștri, sau cel puțin numele celor cunoscuți.

Și au jucat mult și bine până seara Craiovenii, căci așa Domnitor frumos de viță românească nu mai văzuseră ei până atunci, pe pământul lor.

(Auzită de la D. P. institutor-Craiova¹⁾).

PRIMUL TEATRU ROMANESC ÎN CRAIOVA

Mihail N. Belador, artist al Teatrului Național din Iași, a dat publicității²⁾, în institutul de editură Ralian și Ignat Samitca din Craiova o interesantă lucrare: *Istoria teatrului român*, în 120 pagini.

La pagina 151 găsim următoarele:

„La anul 1850 Carașally, pleacă cu trupa de teatru la Craiova, unde pentru întâia oară instalează teatru în mijlocul bucuriei și a admirației Oltenilor! Bine primiți, comedii mai cu seamă aveau mari succese, și toți boerii Craioveni se sileau cari mai de cari a-i invita pe la casele lor și a-i ospăta. Timp de doi ani conduce teatrul împreună cu Mihăileanu, după care timp, părăsind vechea capitală a Banilor și desfăcându-se din afaceri de tovărășia amicului său, se reîntoarce în București, unde iea din nou direcțiunea teatrului Național, în noul local de pe podul Mogoșoaei (calea Victoriei), ce în anul 1852 își deschide porțile.

Mai departe³⁾ ne comunică, că la 1877 s'a înființat din inițiativa principelui Ioan Ghica Societatea dramatică, pe baza unui regulament votat de Corpurile legiuitoare și sancționat de M. S. Regele Carol I, fiind ministru de justiție d-l I. Câmpineanu și la instrucția publică d-l Gh. Chițu.

La pag. 106 ne arată că:

«Societatea dramatică la Craiova s'a format în anul 1889 cu următorul personal:

D-l Dr. Ioan Atanasescu	} Membri ai Comitetului
„ Neculai Economu	

1) Aceasta a mai fost reprodușă la pag. 36, în *Biblioteca Folcloristică*, No. 4, vol. I, intitulat *Alexandru Ion Cuza în tradiție populară*, culese de Petre Danielescu, Craiova, Tip. Fulgerul, 1909.

2) Fără dată.

3) La pag. 105.

Artiști Societari :*D-na Maria Teodorini**D-l Ion Petrescu*„ *Ion Anestin**D-na Maria Anestin*„ *Maria Petrescu*„ *E. Calfoglu*„ *Profira Fărcășanu**D-l Fărcășanu*„ *Ion Tănăsescu*„ *Nae Popescu*„ *I. D. Crețu¹⁾*.**Căsătoria la Romani și la noi.****Incercări de studiu comparativ.**

Dacă poezia populară lirică reprezintă sentimentul anonim al mulțimei, un anume fel de a simți al unui neam, dacă balada exprimă energia unui popor, puterea vitalității lui întrupată în noi, fie fizică, fie morală, obiceiurile tradiționale ce se practică de veacuri arată mai mult ca ori când nota etnică a unui neam, ele răspund la întrebarea de unde venim lămurind procesul cauzalității noastre. Căci latinitatea noastră nu se dovedește numai cu mărturii scrise, materiale, ci și cu partea vie și suplă, cu firea poporului nostru. „Două mari însușiri sufletești par a fi caracterizat pe strămoșii noștri, în toată întinderea timpului: pe deo parte conservatismul cel mai ireductibil, iar pe de alta un sens de orientare extraordinar, ambele virtuți fundamentale latine“ zice D-l D. Zamfirescu²⁾.

Grație acestui conservatism ireductibil avem întreagă comoară de tradiții ocazionale, care mai mult sau mai puțin alterate, sunt substratul riturilor, formalităților complexe ale

¹⁾ Teatrul din Craiova până acum nu-și are încă istoria sa. Artiștii cari știu câte ceva, dacă și-ar scrie memoriile ar face o operă utilă.

²⁾ Poporanismul în literatură, pag. 9.

Romanului, suflet disciplinat până la uniformitate, a păstrat cu sfințenie toate riturile strămoșești. Riturile acestea, tradițiile acestea schimbate și înlăturate din procedurile scrise la diferite ocaziuni, nuntă, mort, etc, au rămas și persistă cu o forță tiranică în practicile ce se săvârșesc la anume împrejurări, deși altele s'au păstrat chiar prin religia creștină. Să exemplificăm cu nunta. Iată cum povestește P. Guiraud *) oficierea nunții la Romani:

E o lună de când Mamurra m'a invitat la căsătoria unuia din amicii săi, un membru al familiei distinse Fabia, care se căsătoria cu o Metellă. Era o căsătorie pur patriciană; astfel sosind la Metellus, găsim vestibulul casei plin de lume până în stradă. De abia pătrunserăm până în Atrium și de acolo în Peristil. Perdut în mijlocul mulțimei auzii pe un om povestind cum se făcuse logodna: ea se făcuse la Metellus, fiind față cele două familii cu prietenii lor, la 6 dimineața (ora întâi a zilei) în semn de bun augur.

Jurisconsultul Antestius Labeon prezida logodna. El ținu ca logodna să fie întărită printr'un act scris, deși un asentiment verbal ar fi fost de ajuns. Se adresează în mod grav Metellei: „Logodna ca și nunta nu se săvârșesc decât prin consimțământul liber al părților. Și o fică poate să se opue voinței tatălui, când pețitorul are o proastă reputație sau o rea purtare. Ai vre-o obiecțiune de făcut? Dacă nu răspunzi mergem mai departe pe drumul apucat, tăcerea fiind considerată ca un consimțământ.

Actul semnat, ginerele oferi logodnicei sale ca garanție un inel de fier (verighetă) fără nici o piatră. Metella îl primi și ca semn de unire cordială, care trebuie să domniască de aci încolo între ea și Fabius; ea îl puse în degetul inelar al mâinei stângi, pentru că există, se spune, un nerv care duce de la acest deget la inimă.

Această vorbă fu întreruptă prin sosirea Metellei însoțită de mama sa. E un tip de frumusețe romană: blondă cu fruntea lăsată în jos, nasul mic și puțin aquilin, ochii negrii vii, adăpostiți de sprâncene frumos arcate până pe obraz, o gură mică, un ten de trandafir și crin, un picior mic, o mână

*) Paul Guiraud. Lectures historiques. Histoire romaine.

albă și lungă, ale cărei degete conturate și puțin bombate sunt împodobite cu unghii roze¹⁾.

Metella, care n'are de cât 14 ani, împrumută o nouă strălucire costumului ei de mireasă: avea o lungă rochie albă cu totul, căzând pe picioare, și pe deasupra *palla*, care dusă cu grație pe cap îi încadra fața și-i lăsa pe frunte părul împărțit în două; e costumul obișnuit al matroanelor, și întrebuițarea *pallaei* și a coafurei e caracteristică vestalelor, ca simbol al inocenței și al curățeniei. Dar *palla* în loc să fie albă este de culoarea sofranului, sau ca o flăcăre gălbue, care se și numește *flammeum*. Miresele singure poartă această *palla* colorată; ele sunt ca și voalate (de unde: nuptiae, nubere, a voala). În sfârșit piciorul era încălțat cu un pantof tot galben.

Puterea civilă nu intervine de loc în acest fel de căsătorie, dar nu tot astfel cu puterea religioasă. Pontifex Maximus și Flaminii lui Zeus prezidează și o sfințesc. Lumea așteaptă preoții, un sgomot de fasce la ușă, anunță sosirea lor. Sunt îndată conduși în *sacrarium* al casei, unde îi urmează viitorii soți și părinții lor, cum și zece martori, ceruți de lege. Metellus poruncește să se deschidă peristilul la toată lumea și mulțimea ia loc sub portice.

Fabius și Metella se așează pe un scaun cu două locuri, acoperit cu lâna unui berbec ce servise drept victimă. Flaminii pune mâna dreaptă a fetei în mâna dreaptă a băiatului și pronunță oare care vorbe sacramentale, prin care declară că femeea trebuie să participe la bunurile bărbatului și la toate lucrurile sfinte. Oferă în sfârșit Junonei, care prezidează căsătoriile, un sacrificiu la care libația era făcută cu vin, cu miere și lapte, și unde figura o pâine de grâu numită *far*, adusă și dată mirilor.

Acest act se numește *confarreatio*. În acest sacrificiu se observă ca să se arunce fierea victimei la piciorul altarului, ca să amintească că toată amărăciunea trebuie înlăturată în căsătorie. Metellus făcuse daruri de nuntă: un trusou, pietre scumpe, podoabe. Era un act de generozitatea sa; dar convențiunile înscrise pe tabletele nuptiale spuneau că Metella

¹⁾ Vezi Analele Academiei Române. Podoabele unor elegane Romane I. *Kalenderu*

va avea ca dotă un milion de sesterți (47600 lei) — dota obișnuită la oamenii bogați—, achitată în trei rate, dintre care prima rată are loc chiar în ziua mariajului. Eșind din *sacrarium*, ambele familii se închid cu cei zece martori și un augur, ca să se ocupe de această afacere. Printr'un obicei frecvent, un sclav era dat de zestre (sclavul dotal)¹⁾.

Actul era depus în *Tabularium* poporului și o copie se depunea în *tablinum*-ul casei.

Mulțimea se scursă încet, încet. O urmași și coborși în for, când întâlnește o numeroasă procesiune, care se ducea la tribunalul pretorului.

Erau două familii plebeiene care mergeau să mărite o fată și un băiat, ei fiind în capul mulțimei. Căsătoria plebeiană este o cumpărare (coemptio). Bărbatul cumpără femeia sa, care devine în mod legal sclavă. Ea e vândută de tatăl său sau de tutorele său în prezența magistratului, a 5 martori, cetățeni romani și un apreciator (libripens) imparțial, care figura în toate vânzările.

Aici vânzarea fiind fictivă, prețul femeii vândute nu e de cât un as. Iată familiile aranjate înaintea tribunalului pretorului. Prima formalitate este consimțământul părților: e necesară în logodnă, cu atât mai mult în căsătorie. — „Femeie, zice bărbatul, vrei să fii mama familiei mele?—Vreau, răspunde ea. Apoi întrebând pe bărbat, îi zice:—Vrei să fii tatăl familiei mele?—Vreau, răspunde el. Ca să-i reamintească tinerei fete dependența nouă în care ea intra, bărbatul său îi despărțea ușor părul cu o săgeată, al cărui vârf îl primbla de 6 ori pe cap. Câți-va înși se apropiară în sfârșit de mireasă, o ridicară cu forța și o duseră în casa bărbatului său, unde o așezară, fără ca picioarele să fi atins pragul. Înainte de a ajunge în casa conjugală, se oprește la cel dintâi răscruci, apoi procesiunea își continuă drumul. Femeea măritată prin *coemptio*, n'are cultul Penaților bărbatului său; ea dă ofrande totuși Larului din cămin un as, pe care l'aduce în gheată, în ziua nunții²⁾.

¹⁾ La noi se dedeau, în timpii trecut, șatre între ei de țigani.

²⁾ La noi e obiceiul ca soacra să-i dea miresei argint sau aur, când vine prima dată în casă.

Acestea sunt formalitățile mariajului plebeian. Dar mariajul patrician nu s'a terminat prin ceremonia *confarreatio*; urmează conducerea soției la soț. Mamurra mă caută din nou ca să asist la acest ultim spectacol. Mă oprii înaintea unei case decorate cu ghirlande de verdeată și flori, și a cărei poartă era împodobită cu covoare brodate cu aur și purpură tiriană. Erau împrejurul patului șase statui de zei și zeițe care prezidau himenul.

Cortegiul pleacă de la casa lui Metellus, în momentul când Vesper steaua lui Venus, apărea pe cer. În frunte cinci liberti, purtând fiecare o torță nupțială. Ambii soți se așezară de a dreapta și de a stânga Marciei, mama fetei. Ea în picioare în urma lor, le pune mâna pe umăr, ca și cum i-ar apropia, și spune ficei sale ca să ia cu mâna dreaptă dreapta soțului. Atunci trei copii de patricieni, și având încă părinți, se apropiază de Metella, care trase voalul pe ochi. Copiii simulează că o răpesc de lângă mamă. Doi o apucă de câte o mână și al treilea se pune înaintea ei cu o torță de mărar albi, ca să depărteze relele. Înaintea lor se aranjează o sclavă și un tânăr servitor: prima poartă o turcă cu lână și cu fusul ei, al doilea un coș de papură în care se află unelte de lucru femeiesc.

Statuele celor patru divinități, așezate pe târgi, deschid drumul: *Jugatinus*, zeul jugului; *Domiducus*, care conduce femeia către casa soțului său; *Domitius*, care o introduce în casă; *Manturna*, care o face să rămâne. Cortegiul înaintază la lumina unei mulți de torțe de brad. Procesunea e sgomotasă și însuflețită de cântece fescenice, glume libere pe care băeții le spuneau în auzul soției. Era și o exclamație simbolică, *Talassio*, cuvânt vechiu, înșămănând coșul de pus lână, amintind soției datoriile ei de țesătoareasă. Femeile întovărășesc acest strigăt cu o bătaie de mână ușoară și cadențată.

Îndată ce cortegiul a sosit în casa nupțială, Fabius se așează înaintea ușii și o întreabă pe Metella — „Cine ești tu?” îi zice el. — Acolo unde vei fi tu Caius, îi răspunde ea, eu voi fi Caia, declarând că acceptă să trăiască cu soțul său pe picior de egalitate.

Atunci unul din cei trei copii de onoare îi prezintă o

torță de brad aprins și apă, obligând-o să pue mâna; era pentru a o purifica și pentru a anunța că de aci încolo ea va împărți cu soțul său apa și focul. Ea leagă panglici de lână la ușă, ca să arate că va fi o bună țesătoareasă și treacă stâlpii casei cu grăsime de porc și lup, ca să fugă relele. Apoi tovarășele sale o ridică ca să pșească ușa; ar fi fost o profanare ca mireasa să calce pragul. Bărbatul îndeplinește de asemenea o formalitate, aruncă nuci la copii, ca o declarație că renunță la copilării.

Când Metella a străbătut în Atrium, o așează pe o blană de oase, îi prezintă o cheie, semnul administrațiunii interne care urma să i se încredințeze, și Fabius îi pusă într-o farfurie câteva bucăți de aur. În sfârșit are loc o masă splendidă; femeile care n'au fost măritate de cât odată aveau capul acoperit cu coroane albe. Seara, cei mai în vârstă conduc pe Metella în camera nupțială.

Abia intrată în cameră, un cor de tineri și tinere cântă himenul, cu acompaniament de flaut.

„Încinge-ți fruntea ta cu flori de mirt, ia-ți *flammeum*. Vino aici, zeu protector, cu pantoful gălbui la piciorul tău de zăpadă.

A doua zi, era masă mare (*repotia*) la tinerii căsătoriți. Femeea își ia rolul de stăpâna casei.

Iată mai amănunțit nunta la Romani. Mai toate elementele le găsim și la noi, unele mai șterse, altele înlocuite cu obiceiuri slave.

Sufletul unui popor se modifică greu, iar tradițiile, riturile d'spar cu multă anevoință. E un conservatism ireductibil sufletesc în fiecare neam. Logodna se făcea și la Romani ca și la noi în oasa miresei, adunate fiind rudele și vecinii. În loc de jurisconsultul, la noi e *nașul* sau *preotul*.

Cadouri se dau și atunci ca și acum, iar inelul e consacrat logodnei.

Nunta în *traditio*, acea liberare, desfacere a ficei de focul casei, se făcea cu autoritatea bărbatului. Azi mireasa îngenunche înaintea tatălui său, înainte de a se urca în căruță, cerându-i binecuvântarea, care întărește casa copiilor.

Plecată de la părinți, pornește la casa ginerelui, după ce

mai face oare care formalități: rupe o pâine în bucăți, o aruncă la cele patru punte cardinale, ia un pahar cu vin și-l varsă jarăși în aceeași direcție. E restul din vechile li-bații romane. Dar în tot timpul mersului (*deductio in domum*) i se cântă anume cântece ocazionale, după cum la Romani era *hymenaeos*.

Ajunși la casa soțului, mireasa e primită de soacră pe o masă, fără a călca pragul, cu pâine sare și vin, simbolul bogăției casei.

Torțele romane sunt lumânările de azi, ce mai reamintesc și focul sacru împrejurul căruia se săvârșia cununia. Focul a impresionat adânc popoarele orientale, fiind considerat ca zeul de căpetenie, elementul indispensabil vieții.

Biserica de azi e vechiul cămin unde se implinea *confarreatio*. Aci împart ambii pișcotul clasic, simbolul unirii între soți. Mireasa era îmbrăcată în alb, ca și azi, simbolul castității. Voalul, simbolul pudicității, e și azi întrebuițat ca și pe vremuri. Coroana naturală e înlocuită cu ghirlande artificiale albe.

Din toate amănuntele nunții, cum se practică azi, se vede persistența riturilor romane în obiceiurile ce se păstrează ca un sfânt patrimoniu din generație în generație, fără a fi scrise undeva, dar care arată până la evidență pentru orice sceptic nota etnică a neamului nostru. Cercetări de acestea mai dezvoltate și mai bogate, în anchete locale, ar fi frumose contribuții pentru cunoașterea sufletului latin.

C. V. Gerotă.

ARTA CRAIOVEI

Rezumat al conferinței ținută de d-l Prof. Tzigara-Samurcaș la „Prietenii Științei” în ziua de 12 Martie 1922.

În Craiova și în împrejurimile sale se găsesc însemnate monumente istorice, pe care e păcat că nu le cunosc și nu le prețuiesc îndestul craiovenii, așa cum nu știu măcar de existența a numeroase obiecte de artă ce se află în micile muzee locale (Aman și cel regional dela Prefectură) așa de rar cercetate de cei din oraș. Multe din aceste obiecte de artă au fost răpite din muzee și locuințe românești de către germani, în timpul invaziei și ocupației. Cu ocazia unei călătorii ce a făcut în Berlin pentru a recupera asemenea obiecte ridicate de chiar

autoritățile nemțești—căci de cele ce s'au furat de soldați și ofițeri individual nu mai poate fi vorba —, d-sa făcând demersurile pentru înapoierea lăzilor cu acte, documente, obiecte de artă și piese de arheologie din cele găsite la Sălcuța și Coțofeni, i s'a spus că se mai află ascunsă în Craiova, la cinea de aici, o ladă mare cuprinzând astfel de lucruri prețioase, ce erau împachetate spre a se expedia la Berlin, dar că retragerea pripită a oștirilor germane i-a împiedecat de-a mai lua și lada aceasta. (Poliția și Siguranța Craiovei nu știu și nu pot afla nimic de știrea lăzei și a tănuitorului?! N. R.).

Relevând interesul ce prezintă colecțiunile din muzeul arheologic regional, întru cât învederează omogenitatea acestor rase din timpurile preistorice, conferențiarul spune că, împotriva ideii istoricilor cum că civilizația a venit dinspre Mikenă, dela sud, d-sa crede că cultura a venit la noi dinspre nord; aceasta s'ar vedea urmărind stațiunile preistorice în șir dinspre Basarabia, prin Buzău-Cucuteni, spre Oltenia-Sălcuța și prin Gruia spre Sârbia.

Între cele mai de seamă monumente istorice ale Craiovei, cel mai de seamă este Biserica Sf. Dumitru, cea restaurată de răposatul Lecomte du Nouy¹⁾. Cu acest prilej d-l Tzigara-Samurcaș ia apărarea memoriei acestui artist, ale cărui lucrări, ca sistem de restaurare, au fost și continuă încă a fi viu atacate de unii din cunoscătorii monumentelor noastre istorice. Aceștia din urmă au relevat, în sprijinul părerii lor, că și pictorul Th. Aman—cum reiese din scrisorile adresate de acesta fratelui său, întemeietorul muzeului Aman din Craiova—s'a plâns de modul cum arhitectul francez a restaurat bisericile noastre. Dar, zice conferențiarul, Aman nu prea avea competență în arhitectură. Și apoi du Nouy a fost adus în țară după recomandăția lui Viollet-le-Duc, vestitul maestru arhitect și specialist în restaurarea monumentelor medievale, o autoritate recunoscută în materie, și care pre-

¹⁾ Emile-André Lecomte du Nouy, născut la Paris în 1844, arhitect distins, s'a făcut cunoscut prin restaurarea a două capele din Catedrala de la Cahor și ridicarea monumentului ce pe vârful Muntei Mălinilor, de lângă Ierusalim. A fost inspector al monumentelor istorice în Franța. În 1875 a fost însărcinat de Regele Carol I cu lucrări de restaurare a câtorva monumente bisericăști, din țară.

tuia pe discipolul său. Acuzația ridicată împotriva lui L. du Nouy—și care se aplică la Bis. Sf. Dumitru—este că felul său de restaurare denaturează monumentul supus acestei operații. Astăzi nu se dărâmă un monument ruinat spre a face în locu-i un altul la fel, ci se consolidează, se repară, se întrește. Dacă este așa, trebuie să judecăm că, după cum în chirurgie altele sunt mijloacele de astăzi față de cele de acum 50 de ani în refacerea oamenilor, tot așa e și în arhitectură; știința a înaintat, metodele s'au perfecționat. Cei de ieri nu știau ce știm noi azi. Restaurarea era înțeleasă *pe atunci*, de cei mai mari și pricepuți specialiști, așa cum o făcea Viollet-le-Duc și după el L. du Nouy. Așa s'a restaurat Notre-Dame de Paris și tot așa Castelul de la Pierrefonds. Arhitectul și arheologul care a fost Odobescu, cunosătorul de pe vremuri la noi, nu a contestat opera aceasta de restaurare a Mănăstirii de la Curtea de Argeș. L. du Nouy a urmat deci sistemul timpului său, care era de a reface de jos și până sus monumentul, cu elemente din cele vechi, imitând pe cât se putea linia generală ca și amănuntul din vechea clădire în cea nouă.

Oprindu-se de acum la Biserica Sf. Dumitru, d-l Tzigara-Samurcaș spune că B. P. Hasdeu, în „Originele Craiovei” povestea cum că a găsit biserica bănească în ruină pe la 1870, că zidurile îi erau crăpate, că ploaia pătrundea peste tot înăuntru și că doar un brâu de fer ce o încingea de jur împrejur o mai susținea.

Datele sigure ce avem din istoria vieții acestei biserici sunt, probabil, cu mult ulterioare primei zidiri a Sfântului Dumitru. Inscricția cea veche, și care era săpată în piatra de deasupra ușii bisericii—pisania—, ne dă ca dată anul 1651 (adică 7160, din Octomvrie), așa cum se vede reprodusă în „Istoria Craiovei” a răposatului craiovean Aug. Pessiacov. Hasdeu a relevat întâia dată faptul că vorba „a fost clădită de iznoavă” trebuie înțeleasă că biserica a fost la data aceea reclădită din temelie, și nu întâi construită. Această reclădire e opera lui Matei Basarab și a Doamnei lui Elena. În lătuându-se hițoteza inadmisibilă că prima clădire a bisericii Sf. Dumitru ar fi a fraților Petru și Asan, putem să credem că va fi fost

ridicată întâia dată pe acest loc și cu acest hram între 1450—1500, poate chiar de Banul Barbu Basarab, supoziție ce nu e de exclus. Cum va fi fost oare biserica veche Sf. Dumitru? Noi știm că pe vremea când se va fi zidit, în arhitectura noasă ră bisericească de pe aici domnia curentul sârbesc, cel venit dinspre Dalmația vecină cu Italia, și sub această nouă formă stilul bizantin trece și el la noi pe drumul Sârbiei. Sub asemenea influențe trebuie să se fi ridicat vechea clădire a bisericii bănești craiovene în forma ei primitivă.

Biserica Sf. Dumitru a suferit în cursul veacurilor mai multe reparații radicale.

Un document din anul 1770, pe care ni l'a pus la dispoziție d-l Mișu Săulescu¹⁾, vorbește de o altă restaurare a acestei biserici, sub Manolache Russet Voevod, de către boierul Const. Argetoianu, afirmând de asemenea că Sf. Dumitru e o biserică „domnească” „de iznoavă in frumusețată”. Infrumusețarea se înțelege pe dinăuntru, căci bisericile muntești nu se jugrăveau pe dinafară.

Documentul acesta are și o mare importanță istorică, pentru că la datarea actului de față Domnitorul se retrăsese la Craiova, care era deci atunci vremelnice capitală a țării, Muntenia, fiind ocupată din 1769 de către Ruși.

Prin simplitatea liniilor sale Bis. Sf. Dumitru e unul din cele mai nobile monumente ce onorează Țara românească. Marele arhitect francez Révoil, pe care îl chemase Regele Carol I spre a studia și apoi a-și da părerea asupra construirii bisericii basarabești craiovene, s'a pronunțat în raportul său într'un mod elogios cu privire la reconstruirea aceasta. El remarcă frumoasele proporții ale monumentului, originalitatea în așezarea cărămizilor și dispoziția arcaturilor, care au fost conservate întocmai ca la vechile biserici românești. L. du Nouy a făcut bine că a înlăturat zidurile sprijinitoare ce întrerupeau arcaturile. Aceste *contre-fort*-uri au rost în stilul gotic, stil care a influențat arhitectura moldovenească, din care cauză aceasta are în multe părți asemenea sprijinitoare; la

¹⁾ Documentul se află reprodus în corpul acestei reviste la pag. . . . Direcția exprimă mulțumiri proprietarului pentru învoirea de a-l reproduce și speră că pe viitor concețat anul nostru, d-l Săulescu, ne va împărtași cu generozitate din bogata și prețioasa d-sale colecție de acte și documente.

noi în Muntenia însă nu, afară numai dacă o necesitate nu o impune spre a consolida un zid. L. du Nouy, zice Révoil, nu s'a mărginit la o imitație servilă, ci a urmat exact planul primitiv și a reprodus liniile generale, proporțiile amănunțele, combinând și amalgamând aceste elemente potrivit exigențelor cultului zilei de azi. Și apoi, adaugă Révoil, în starea în care se afla, biserica Sf. Dumitru nu se mai putea repara, ci trebuia negreșit refăcută.

Conferențiarul înfățișează apoi o serie de proiecțiuni, arătând vechea biserică ruinată, cu un copac crescut pe ea, apoi c'ădirea cea nouă în feburite vederi. Planul clădirii este dreptunghiular, în cruce greacă, cu arcade oarbe caracteristice, ca cele dela Bis. din Mosleni. Turlele svelte se înalță pe tamburul de deasupra crucei, desăvârșind perfecțiunea siluetei generale a monumentului sobru și elegant, „singurul monument bizantino-românesc cu proporții admirabil reușite” zice d-l Tzigara-Samurcaș. Interiorul corespunde întru totul exteriorului, ca pictură și ca decorație.

Pentru ca biserica să fie cu totul gata, nu mai lipsesc decât doi metri de pictură decorativă jos, și podeala. Mai lipsesc și plăcile de marmură ce vor îmbrăca o mică porțiune din pereți. Acestea nu ar costa doar sume fabuloase. Oare din atâți milionari câți sunt în Craiova, nu se vor găsi câțiva cari să contribuiască la terminarea lucrărilor întrerupte din lipsă de bani? Iar din descendenții acelor boeri iscăliți în josul documentului lui Manolache Russet, nu s'ar afla cari să dea câte-va mii de lei pentru a se termina și reda cultului acest *Partenon al Olteniei*?

MIȘCAREA POPULAȚIUNII ÎN VECHIUL-REGAT ȘI BASARABIA PE ANUL 1919

de **N. T. IONESCU**
Directorul Statisticii demografice
din Ministerul de Interne

Anul 1919 poate fi privit mai degrabă ca un an de tranziție între perioada 1916—1918, —epocă caracterizată prin turburările aduse de război,—și perioada următoare,—de reșezare și refacere, de cât ca un an de pace.

În ce privește mișcarea populației, datele au fost înregistrate ca în timpuri normale, în întreg cuprinsul vechiului Regat. În provinciile-surori înscrierea actelor de stare civilă

s'a continuat după normele obișnuite în țările de care ele aparținuse.

În Basarabia, unde registrele se află în mâinile preoților, după sistemul rusesc, datele ce s'au putut centraliza sunt nesigure; ele trebuie considerate mai mult ca informațiuni. S'a luat dispozițiuni pentru introducerea condicilor cu buletine statistice.

1. **Cifra populației, la finele anului 1919, a fost evaluată la 7.222.000 locuitori, în vechiul-Regat,**

Repartizată astfel, după vechile diviziuni ale țării, în cifre rotunde; la finele anului 1919:

In Moldova	2.044.000	locuitori
In Muntenia-Mare	3.185.000	„
In Oltenia	1.358.000	„ —
In Dobrogea	635.000	„
Vechiul Regat	7.222.000	„

Cifra populației întregii Basarabii poate fi evaluată la 2.500.000 locuitori, ținând seama de datele cuprinse în anuarul rusesc din 1908 și de sporurile probabile de atunci încolo.

Pentru a fi în măsură să comparăm datele strânse în 1919 cu cele publicate, privitoare la anii precedenți, am întocmit alăturatul tablou, în care arătăm, pe deoparte, cifrele mijlocii ale mișcării populației în perioada 1909—1913, adică în vremea când țara cuprindea 32 județe, iar pe de altă parte datele înregistrate în fiecare din anii următori, cu excepția anilor 1916 și 1917, și cu observația că datele pentru anul 1918 nu cuprind și Dobrogea, unde registrele de stare civilă și condicele cu buletine statistice au fost distruse de armata Bulgară.

2. **Căsătoriile.** S'au înregistrat în țara întreagă (vechiul Regat) în total 72.580 căsătorii, din care 58.144 în comunele rurale și 14.436 în orașe.

Numărul căsătoriilor contractate în acest an a fost, după cum eră și natural, mai însemnat decât cel din anul precedent.

Miscarea populației în Vechiul-Regat dela 1909 la 1919 și în Basarabia pe 1919.

A N I I	Cifra probabilită a ștului anului	Căsătorii	Divorțuri	NĂSCUȚII-VII			MORTI (fără născuți-morți)		Diferența între născuți vii și morți		LA 1000 LOCUTORI						
				Băieți	Fete	Total	Sex masculin	Sex feminin	Total	EXCEDENT DE Nașteri	Morți	Nupțialitate	Natalitate	Mortalitate	Excedent		
Media anilor																	
1909—1913	7.100.880	66.376	2.948	152.151	143.626	295.807	94.240	85.270	179.510	116.207	—	18,7	41,6	25,3	+ 16,3		
1914	7.771.341	65.325	3.433	168.401	158.944	327.345	96.176	86.773	182.949	144.396	—	16,8	42,1	23,5	+ 18,6		
1915	7.897.311	56.314	3.226	163.621	155.923	319.544	101.989	91.585	193.574	125.970	—	14,3	40,5	24,5	+ 16,0		
1916																	
1917																	
1918 ¹⁾	6.504.121	57.345	865	52.989	50.083	103.072	151.490	145.818	297.310	—	194.288	17,6	15,8	45,7	— 29,9		
Vechiul-Regat																	
1919	7.222.000	72.580	2.781	147.108	138.471	285.579	154.053	126.786	260.839	24.740	—	20,0	39,5	36,1	+ 3,4		
Basarabia	2.500.000	34.895	235	41.570	38.413	79.983	35.459	31.457	66.916	13.067	—	27,9	31,9	26,7	+ 5,2		
1919																	

1) Fără Dobrogea

2) Fără Dobrogea

După diferitele regiuni ale țării, numărul căsătoriilor se repartizează astfel, în cifre absolute și proporționale:

	Căsătorii	la 1000 loc.
In Moldova	44.266	21,6
" Muntenia-Mare	63.380	19,8
" Oltenia	28.252	20,8
" Dobrogea	9.262	14,6

După religiunea căreia aparțin, căsătoriții au fost:

Ortodocși	92,7	la 100 din total
Mozaici	3,2	" " " "
Catolici	2,2	" " " "
Alte confesiuni	1,9	" " " "

In ce privește cetățenia, 96,3 din 100 au fost români și numai 3,7 % străini, sau a căror protecțiune nu a fost recunoscută.

In *Basarabia* s'a înregistrat în total un număr de 34.895 căsătorii, așa că proporția căsătoriilor fiind de 27,9 la 1000 locuitori este mai urcată de cât cea constatată în vechiul Regat. Cele mai numeroase căsătorii s'au oficiat în comunele rurale: 32.035, adică 91,8 la sută din total.

3) **Divorțurile** înscrise în acest an s'au ridicat la 2.781 față de 865 în 1918, dar totuși mai puține cu 445 ca în 1915 și cu 652 ca în 1914.

Numărul total al divorțurilor fiind de 5.562, urmează ca în vechiul Regat din 10.000 locuitori au divorțat 7,5. După localități, 77,8 la sută din totalul despărțeniilor au fost la sate și 22,2 % în comunele urbane; însă din 10.000 locuitori rurali au divorțat 2,6, pe când în acelaș număr de locuitori urbani s'au despărțit 9,5.

In *Basarabia* s'au despărțit în total 235 perechi, din care 107 la sate (45,5 %).

Divorțurile au fost de asemeni, relativ cu populația, mai numeroase in *Basarabia*, fiindcă acolo din 10.000 locuitori au divorțat 8,1.

4. **Născuții-vii** au fost în număr total de 285.579, sau 39,5 la 1000 locuitori, din cari 248.478 născuți-vii în comunele rurale, sau 41,9 la 1000 locuitori rurali și 37.101 în orașe, sau 28,9 la 1000 locuitori urbani.

Ca întotdeauna, natalitatea a fost mai puternică la sate de cât la orașe.

Numărul nașterilor a crescut mult în 1919 față de anul precedent, când natalitatea a fost numai de 15,8 la 1000 de locuitori; astfel că începe să se apropie de natalitatea medie obișnuită a țării noastre.

După fostele diviziuni istorice ale vechiului-Regat, natalitatea a fost după cum urmează:

In Moldova	{	In com. rurale . . . de 42,1 ‰
		„ „ urbane . . . „ 30,6 „
		reunite . . . . . „ 41,1 la 1000
In Muntenia Mare	{	In com. rurale . . . de 43,1 ‰
		„ „ urbane . . . „ 28,6 „
		reunite . . . . . „ 40,1 la 1000
In Oltenia	{	In com. rurale . . . de 40,5 ‰
		„ „ urbane . . . „ 28,1 „
		reunite . . . . . „ 39,3 la 1000
In Dobrogea	{	In com. rurale . . . de 35,7 ‰
		„ „ urbane . . . „ 24,6 „
		reunite . . . . . „ 33,2 la 1000

Vedem, dar, că în Moldova s'a constatat o natalitate mai urcată de cât în restul țării, fapt care a corespuns unei nupțialități mai mari, atât în anul de care ne ocupăm, cât și în anul precedent.

În cifre absolute, numărul născuților în 1919 a fost inferior cu 36.441 copii mediei cincinale din timp de pace (1911—1915 inclusiv). Aproape jumătate din această cifră și anume 17.688 revine Munteniei, 10.207 Dobrogei, 5010 Moldovei și în fine 3536 Olteniei, după cum reiese din tabloul următor:

	1911	1912	1913	1914	1915	Media 1911-1915	1919
Moldova . . .	87 026	91.712	87 853	88 506	86.169	88 253	83 243
Muntenia-Mare	140 711	145.300	146 230	148.676	146 225	145 428	127 740
Oltenia . . .	55 360	58 393	56.984	58.514	55.824	57 015	53 479
Dobrogea-Veche	16 733	18 685	18.558	17.991	18.563	18.114	12 053
Dobrogea-Nouă	—	—	—	13 658	12.763	13 210	9.064
Total . . .	299.870	314.090	309.625	327 345	319.544	322 020	285 579

Comparativ cu populațiunea, în Moldova scăderea a fost numai de 2,4 la 1000 locuitori, în Oltenia de 2,6 ‰, în Muntenia de 5,5 ‰, iar în Dobrogea de 16 ‰.

Așa dar, în Moldova cifra născuților a fost mai apropiată de normal, de cât în toate celelalte părți ale țării.

Cea mai simțitoare scădere s'a constatat în Dobrogea, regiune care a suferit mai mult din cauza războiului.

După sex, născuții-vii au fost: 147.108 băieți (51,5 ‰ din total) și 138.471 fete (48,5 ‰), procentaj care se repetă aproape exact în fiecare an.

În ce privește starea civilă a noilor născuți, 260.494 au fost legitimi (91,2 ‰ din total) și 25.085 ilegiti și găsiți (8,8 ‰) pentru țara întreagă. La sate, însă, coeficientul copiilor naturali a fost de 8,0 ‰, pe când la orașe de 13,5 ‰.

După religiunea părinților, numărul născuților se repartizează în:

Ortodocși	270.613	sau	94,4 ‰	din total
Mozaici	5.494	„	1,9 „	„ „
Catolici	4.294	„	1,5 „	„ „
Mahometani	3.932	„	1,3 „	„ „
De alte confesiuni	1.246	„	0,9 „	„ „

Numărul născuților vii în *Basarabia* a fost de 79.983 copii; deci natalitatea arată un coeficient de 31.9 noui-născuți la 1000 locuitori.

Din acest total, 71.391 s'au născut în comunele rurale (82,6 ‰). Repartiția populației după localități fiind de 80,4 la sută în comunele rurale și 19,6 în orașe, vedem că numărul nașterilor a fost mai însemnat la sate, în acel an.

După sex, noii născuți au fost 41.570 băieți (52,0 la sută) și 36.413 fete (48,0), deci cam aceleași proporții ca și în vechiul Regat. După starea lor civilă, însă, născuții au fost 98,6 la sută legitimi (77.874 în total), pe când în vechiul Regat acest procent am văzut că este de 91,2 la sută, fapt ce ilustrează efectele influenței religioase în provincia de peste Prut.

5. **Morții** au fost în număr total de 260.839, adică 36,1

la 1000 loc. Din numărul total al deceselor, 217.391 s'au înregistrat la comunele rurale, sau 36,6 la 1000 loc. rurali și 43.448 în comunele urbane, sau 36,6 la 1000 locuitori urbani.

Comparativ cu anul precedent, cifra morților a scăzut și anume în cifre absolute, cu 36.471, în toată țara (vechiul Regat), din care, cu 27.702 în comunele rurale și cu 8.769 în orașe; cu alte cuvinte reducerea a fost la sate de 4,6 la 1000 locuitori, iar la orașe de 6,8‰.

Scăderea mortalității în 1919, după cum se vede, este simțitoare față de anul anterior și negreșit, din an în an, starea de pace va reduce la normal mortalitatea.

După diferitele regiuni ale vechiului Regat, mortalitatea constatată în 1919 a fost:

In Moldova	{	In com. rurale . . .	de 25,1‰
		„ „ urbane . . .	„ 29,0 „
		reunite	„ 25,7 la 1000
In Muntenia Mare	{	In com. rurale . . .	de 43,5‰
		„ „ urbane . . .	„ 35,5 „
		reunite	„ 41,8 la 1000
In Oltenia	{	In com. rurale . . .	de 40,7‰
		„ „ urbane . . .	„ 39,3 „
		reunite	„ 40,6 la 1000
In Dobrogea	{	In com. rurale . . .	de 30,8‰
		„ „ urbane . . .	„ 31,2 „
		reunite	„ 30,9 la 1000

Minimum de mortalitate în cursul anului 1919 s'a constatat în Moldova (25,7‰ loc.), iar maximum în Muntenia-Mare (41,8‰).

Se observă, dar, o mare disproporție între aceste două regiuni ale țării, cum nu s'a mai semnalat înainte de război. Cauza imediată este că în Moldova s'a înregistrat numerește mai puține decese în 1919 chiar decât în anii normali, în vreme ce, în celelalte regiuni ale vechiului-Regat faptul s'a petrecut tocmai din potrivă, după cum se vede din datele următoare:

Diviziuni istorice	1911	1912	1913	1914	1915	Media	1919
Moldova . . .	54 010	48 948	55 525	56 438	56 163	54 224	52 697
Muntenia-Mare .	81 283	76 357	90 555	81 195	85 952	83 068	133 363
Oltenia . . .	34 646	31 461	35 080	29 442	34 999	53 126	55 150
Dobrogea-Vechi	9 137	8 814	10 529	9 009	9 261	9 350	10 926
Dobrogea-Nouă	—	—	—	6 865	7 199	7 052	8 703
Total . . .	179 076	165 616	191 689	182 949	193 574	186 800	260 839

Diferența în plus între cifra morților din 1919 înregistrată în vechiul regat și media ultimilor 5 ani de pace a fost de 78.258 persoane, în comunele rurale și urbane reunite. Dintre aceștia, 50.265 aparțineau Munteniei, adică 64 la sută din toți morții.

Ceea ce arată că în 1919 mortalitatea a fost înspăimântătoare în Muntenia-Mare.

In Oltenia, de asemenea, mortalitatea a fost mult prea mare, acuzând o creștere de 22.024 persoane la sate și orașe, față de media celor 5 ani citați.

Iată, numai în ce privește comunele rurale, deosebirile numerice de morți între anii 1919 și 1915 în județele Olteniei:

	1919	1915
Dolj	18.252	9.329
Vâlcea	8.792	5.638
Mehedinți	8.770	6.428
Romanați	8.529	5.359
Gorj	5.699	4.515

In Dolj moartea a secerat mai cumplit: cifra deceselor aproape s'a dublat.

* * *

După sex, s'au înregistrat în vechiul regat 134.053 morți bărbați sau 51,4‰ și 126.786 femei sau 48,6‰, cu alte cuvinte la 100 morți de sex feminin ar corespunde 106 morți de sex masculin.

* * *

In ce privește etatea decedaților, datele sunt repartizate pe principalele grupe de vârste și anume:

I. Copii dela naștere până la un an împlinit;

II. Copii dela 1 an la 5 ani împliniți;

III. Dela 6 la 20 ani;

IV. „ 21 la 40 ani și

V. Peste 40 ani.

I. In prima grupă, găsim un număr de 58.482 copii morți sub etatea de 1 an, *ceeace, față de numărul total al morților, reprezintă 22,4 la 100, deci mai puțin ca în timpurile anterioare războiului, când media era o treime.*

Comparativ însă cu numărul născuților vii (semi-suma născuților din 1918 și 1919), mortalitatea la această etate a fost de 30,1‰.

Inainte de război acest din urmă coeficient a oscilat astfel:

In 1913	20,2‰
„ 1914	18,7 „
„ 1915	19,7 „

Așa dar, aproape a treia parte din născuți au murit în 1919 înainte de a împlini un an de existență! In țările apusului se știe că mortalitatea copiilor sugaci variază între 7 (Norvegia, Suedia) și 12 (Franța) la 100 născuți.

II. A doua grupă coprinde un total de 31.716 decese de copii în vârstă dela 1 la 5 ani împliniți. Această cifră reprezintă 12,2‰ din totalul morților.

Insumând cifrele înregistrate în ambele aceste grupe, vedem că numărul total al deceselor de copii, dela naștere până la 5 ani împliniți, a fost de 90.198, *adică de 34,6 din 100 morți*, luați în general.

După localități mortalitatea infantilă în 1919 a fost mai accentuată la sate (36,1‰ din totalul morților) decât la orașe (26,9‰).

III. In a treia grupă, în care s'au repartizat persoanele care au murit având etatea dela 6 la 20 ani împliniți, găsim un total de 30.149, *adică 11,5‰ din cifra morților de toate vârstele.*

IV. A patra grupă,—dela 21 la 40 ani împliniți—ne arată un total de 38.641, sau 14,8‰.

Ambele grupe împreună însumează 68.790, sau 26,4‰ din total.

Cauza intensei mortalități constatate la aceste două grupe de vârste se poate găsi în mortalitatea prin boalele epidemice.

V. In fine, numărul deceselor persoanelor dela vârsta de 40 ani în sus a fost de 101.851, ceeace arată că această grupă deține 39‰ din totalul morților. Se semnalează o enormă mortalitate la această grupă, mai ales dacă o comparăm cu datele corespunzătoare, obținute în anii de pace, a căror medie era de 30,1‰.

In cifre absolute, această grupă de etăți a înregistrat în 1919 o pierdere aproape îndoită ca mijlocia cincinală din 'naintea războiului.

*

In rezumat, repartitia morților după vârste, în 1919 ne indică:

- O ușoară scădere în cifre absolute a mortalității infantile (0—5 ani);
- O însemnată creștere a mortalității vârstelor mature (peste 40 ani).

Ambele aceste fenomene se datoresc consecințelor războiului.

Cel dintâi corespunde faptului că natalitatea a fost natural mai redusă în anii din urmă; iar în privința celui de al doilea, credem că explicațiunea trebuie căutată în starea de debilitare generală cu care s'au înapoiat ostașii noștri depe front, și debilitarea chiar a întregii populațiuni adulte (refugiate sau nu), care a avut de îndurat privațiuni inerente războiului și urmărilor lui.

*

Cu privire la religiunea decedaților, se constată că, firește, contingentul cel mai însemnat îl dau ortodocșii (94,2‰ din total), ca și în trecut.

Mozaicii însă au contribuit est-timp numai cu 1,6‰, *adică mai puțin ca în anii precedenți.*

Prezintă fără îndoială interes să semnalăm faptul că, în procesul demografic al țării, situația anormală a mortalității tulbură mai puțin elementele mozaice de cât pe celelalte.

In *Basarabia* s'au înregistrat în total 66.916 morți, *adică 26,7 decese la 1000 locuitori.*

După localitate, 59.368 au murit în comunele rurale, sau 88,7% și 7.548 în orașe, sau 11,3%. Repartiția populației în Basarabia este de 80,4% rurali și 19,6% urbani. Deci mortalitatea a fost relativ mai însemnată în comunele rurale decât în cele urbane.

După sex, 35.459 morți fusesse bărbați (53,0%) și 31.457 femei (47,0%).

După etate, găsim 12.162 copii morți sub 1 an, adică 18,1 la 100 decese, sau 15,2% din totalul născuților-vii.

Dela 1 la 5 ani împliniți au murit 7.214 copii, ceea ce reprezintă 10,7% din numărul morților.

În grupa de etăți dela 6 la 20, figurează 6.555 morți (9,8% din total); dela 21 la 40 ani 11.431 morți (17,8%) și dela 41 ani în sus, 29.554 decese (44,2%). Această din urmă grupă de vârste a dat, după cum vedem, un contingent de morți și mai mare ca cel din vechiul-Regat.

Repartizați după religie, găsim: ortodocși 61.611 morți (91,9% din total); 3.626 mozaici (5,4%); protestanți 928 (1,4%), majoritatea dintre aceștia (791) fiind din comunele rurale ale județului Cetatea-Albă; lipoveni 502 (0,7%), cei mai mulți (203) provin din comunele rurale ale județului Ismail; catolici 245 (0,3%), etc.

Născuții morți (atât cei înfățișați fără viață, cât și cei morți înainte de a fi fost declarați ca născuți la oficiul stărei civile) au fost în total de 7.179 în vechiul-regat, dintre cari 6.069 legitimi (84,5%) și 1.100 nelegitimi (15,5%).

După localitate, s'au înregistrat 5.138 în comunele rurale (71,5%) și 2.041 (28,4%) în comunele urbane. Proportia nelegitimilor a fost de 12,7% la sate și 22,3% la orașe.

Față cu numărul total al nașterilor din acelaș an, mortalitatea a fost în general de 2,1%. În anul precedent acest procent s'a ridicat la 3,3%, iar înainte de război 2,7% în 1915 și în 1914 la 2,6%.

În cuprinsul Basarabiei s'a înregistrat în acelaș an un număr de 216 născuți-morți, dintre cari 79 (36%) nelegitimi, cu observația că toți acești 79 au fost din comunele rurale.

Din cei 216 născuți-morți, numai 19 au fost din orașe (8,8%).

Prin raport la totalul nașterilor, găsim un coeficient de 2,6% pentru întreaga Basarabie.

6. Balanța mișcării populației s'a încheiat, în ceea ce privește țara întreagă (vechiul-Regat), în favoarea născuților, cu 24.740 unități. Cu alte cuvinte, în 1919 cifra deceselor a fost mai mică decât a nașterilor.

Acest fapt este îmbucurător, dacă ne amintim că anul precedent se încheiase cu un deficit de 194.238 suflete și vedem în micul excedent de populație constatată în 1919 un început de normalizare a fenomenelor demografice.

Se știe că, în timp de pace, țara noastră înregistra în fiecare an un spor natural de populație care depășea 100.000 suflete.

Tulburările, produse de război în toate manifestările vieții, trebuia să se resimtă și în mișcarea populației, pe deoparte prin diminuarea natalității, pe de alta prin excesiva creștere a mortalității.

De aceea, când vedem că balanța, în loc să fie înclinată de greutatea cifrei morților, ca în 1918, s'a ridicat încet și s'a aplecat, din contra, de partea născuților-vii, nutrim speranța că în anii ce urmează această constatare va fi din ce în ce mai mulțumitoare.

Excedentul de 24.740 suflete raportat la cifra probabilă a populației reprezintă 3,4 la 1000 locuitori. Înainte de război creșterea naturală era în mijlociu de 16 la mie.

În ce privește *Basarabia*, balanța mișcării populației s'a încheiat în 1919 cu un excedent de 13067 unități (5,2 la 1000 loc.), din cari 12.023 în comunele rurale (92,0% din total) și 1.044 în comunele urbane (8,0%).

Luată în general, în comunele rurale din 8 județe, s'a constatat, excedent de populație; numai în județul Orhei cifra morților a depășit pe a născuților cu 4.284 unități. În orașele Hotin, Soroca, Orhei și Cetatea-Alba au fost de asemeni deficite de populație (între 31 și 137 unități).

Acte vechi inedite

I.

Domnul C. I. Totoroață proprietar, din Busu, Mehedinți, a dăruit muzeului de istorie și etnografie din T-Severin următorul *Hrisov* din 7 Maiu 1617, prin care Alexandru Vodă Iliș hotărăște moșnenilor din Risipiți, Mehedinți, dreptul de stăpânire asupra satului împotriva Buzeștilor, cari pe nedrept îl cotropiseră. Nu este hrisovul original slavon, ci tălmăcirea lui în românește făcută în 1816 de cronicarul Dionisie eclesiarhul, care se intitulează dascăl slovenesc, dar care, după ce-și scrie tălmăcirea în slove cirilice, adaogă în slove latine și în limba latină nestăpânită: „Anno Domnno”.

Hrisovul este unul din cele mai însemnate ca icoană a țării, mai ales de suflet, a păturii moșnenilor în luptă cu preaputernicii boeri, cari, ctitori și înzestrători de biserici și mănăstiri, își apărau și-și întindeau avutul familiei cu aceiași îndârjire cu care, alături de voveozi, apărau și creșteau țara cu jertfa vieții lor. Asupra întinselor moșii ale Buzeștilor, acești feudali îndrăsneji, neastâmpărați și viteji, cum îi caracterizează d-l N. Iorga, să se vadă hrisovul din 10 Iunie 1656, prin care vovevodul Constantin Basarab, zis Cârnu, întărește Elenii Bănesii, ce a fost soția Radului Banul Buzescu, stăpânirea peste 120 și mai bine de sate și alte averi dincoace și dincolo de

Olt¹⁾; iar asupra credinței către neam și a vitejiei lor, să se citească ce scrie văduva *Sema Stolniceasa* pe lespede de mormântul din Stănești, Vâlcea, al soțului Stroe Buzescu²⁾, care „a fost la toate războaiele cu Domnusău (Mihai Vodă)... la războiul dintăiu dobândi rană la mâna stângă...; la Giurgiu se răni în coasta stângă...; în gura Teleajenului (sub Radu Șerban) se lovi cu cumnatul Hanului și-l junghie pe Tătar... și se răni la obraz și peste 3 săptămâni se tâmplă moartea și nu fu pe voia cânilor de Tătari”.

Și mai e acest hrisov icoană a organizării judecătorești în trecut românesc, când obiceiul pământului era legea neschimbată; când în fața divanului, în lipsa altor probe doveditoare, se făcea acea întrecere între înpricinați, de a aduce „leage preste leage”, când în lipsa altei cheazășii de nestrămutare a hotărârii de judecată, Voevodul blestemă pe urmașul care nu-i va cinsti și întări cartea³⁾.

Satul Risipiți, care în hrisov este în jud. Mehedinți, astăzi face parte din jud. Doljiu, la care a fost trecută o bună parte din Mehedinții de odinioară.

Iată acum și hrisovul⁴⁾:

„Cu mila lui Dumnezeu *Io Alexandru Voevod* și Domnu a toată țara Românească, fiul răposatului *Io Iliș Voevod*. Dat-am Domnia mea această poruncă a Domnii mele *Satului Risipiții și moștenitorii satului*, anume: *Fătru și Măneța și Pătru și Mănilă și Ciortan și Potârgă și poșa Albul și Brătîn și Butoi și Curicea, și Stanciul și Lăpădat, și Răsiș și Sidoe, și cu toți frații lor și cu ceata lor, și cu feciorii lor* câți Dumnezeu le va da,—ca să le fie lor, al lor sat mai sus zis, tot, cu tot hotarul și cu tot venitul și cu viile, și de preste tot, din hotar până iar în hotar. Și hotarele satului să se știe: Din măgura *Cerătului* până în lacul *Săhgur* și la doao măguri gemene, și la deal pe drumul *Cușmurului*, și la *Piatra lui Nan*, și pe drumu *Fântânilor*, la hotarul *Dobri-dovului*; Și de acia pe drumul *Ascunsei*, apoi iar la *Măgura dela vii*. Pentrucă acest sat mai sus zis iaste a lor bătrână și dreaptă moșie, dela moși dela strămoși, din zilele altor bătrâni Domni care au fost de mai nainte vreme.

1) Gr. I. Tocilescu, *Tinerimea Română*, Seria nouă, Vol. 1 p. 89 și urm.

2) Gr. P. Tocilescu, *Columna lui Traian*, an. II, 1872, No 27—34.

3) N. Iorga: *Geschichte des Rum. Volkes*, I S. 234—238.

4) Explicațiile ce-l preced s'au dat după o hotărâre a comitetului de conducere în scopul, de a face accesibile izvoarele istorice unui cerc cât mai larg de cititori.

Și tot au ținut acești moșteni mai sus ziș al lor sat și moștenire cu bună pace, până în zilele *Mihnei Voevod*. Intr'aceia *Mihnea Voevod*, Domniia sa au căutat și au judecat pe dreptate și pre lege, cu *toți Risipiții boerii Domnii sale*, și au dat acestor mai sus ziși moșneanu leage 12 boeri ca să jure cum că n'au fost avut *Buzești* nici un amestec și nici un lucru cu dânșii. După aceia *Buzeștii*, ei au fost luat lege preste lege, 24 de boeri, ca să strâmbătează (sic) pe acei 12 boeri.

Apoi când au fost la zi și la soroc, iar ei nici cum n'au putut adună legea lor, ci au rămas de judecată din naintea *Mihnei Voevod*, cum mai mult amestec și lucru să nu aibă cu *satul Risipiții*. După aceia *Buzeștii* ei n'au vrut să se lase, ci iar s'au pus pe grumazii și în spatele acestor mai sus ziși moșneni cu silnicie, de le-au luat moșiia lor, și i-au rumănit, și le-au luat toate cărțile lor cu sâlnicie, fără de cale și fără dreptate, și fără judecată, și nici au fost jurat cu 24 de boeri. Deci de atunci până acum, tot au ținut *Buzeștii* acel sat în puterea lor și cu sâlnicia lor. Iar când au fost acum în zilele Domnii mele, când s'au milostivit Domnul Dumnezeu asupra Domnii mele și cinstitul *Impărat* de m'au dăruit și m'au miluit cu domniia și schiptrul stăpânirii Țării Românești la scaunul Domnii mele; iar acești mai sus ziși moșneni, ei au venit înaintea Domnii mele în *divanul cel mare*, înaintea tuturor cinstiților boerilor Domnii mele, de s'au plâns și s'au jeluît cu multe lacrimi, pentru multă nevoe și greutate și inpresurare ce au fost avut ei de către *Buzești*, cum i-au fost inpresurat și rumănit și le-au luat moșiia lor în sâlnicie, pentru că au fost ei stăpânitori; și au fost și *jupănesele Buzeștilor* de față înaintea Domnii mele de s'au părât cu *satul Răsăpiții*.

Intr'aceia Domnia mea am căutat și am judecat pe dreptate și pre lege, cu toți cinstiții dregătorii Domnii mele de divan, și bine am adevărat Domnia mea, cum că au fost inpresurat acest sat mai sus zis de către *Buzești*, fără de cale și fără dreptate; încă au mărturisit înaintea Domnii mele și toți boerii, mari și mici, pentru dreptatea acestor mai sus ziși moșneni, cum că au fost inpresurați de către

Buzești. Deci au rămas *jupăneasa Sema Stolniceasa* și *jupăneasa Catalina Băneasa* și fata ei *Mara* și *jupăneasa Mariia* și fratele ei *Radu Postel*. de lege și de judecată înaintea Domnii mele, cum mai mult amestec și lucru să nu aibă cu *satul Risipiții*, ci să fie ei slobozi și megiași cu moșiia lor de acum înainte în veci. Și am luat Domnia mea dela dânșii și cărțile lor de pără și după aceia, aceste mai sus zise *jupănese*, ele au fost jurat pe sfânta evanghelie cum că nu sânt la mâinile lor nici o carte a satului *Risipiții*; iar de va scoate ei de aici înainte niscareva cărți de judecată și de pără la alți domni, să nu se crează, căci sânt mincinoase.

Pentru aceia am dat Domnia mea satului *Risipiții* și tuturor moșnenilor satului ca să le fie lor, al lor sat mai sus zis, tot cu tot hotarul intru moștenire și ohabnic, și feciorilor lor și nepoților. Încă și blestem am pus Domniia mea, după petrecerea Domnii mele, căruia îi va dăruî Domnul Dumnezeu a fi domnu Țării Românești, din rodul inimii Domnii mele, sau din rudenia noastră, sau din alt neam,—de va cinsti și de va întări această carte a Domnii mele, pre acela Domnul Dumnezeu să-l cinstească și să-l întărească intru domniia sa; iar de nu va cinsti și nu va întări această carte a Domnii mele, ci o va călcă și o va strică, pre acela Domnul Dumnezeu să-l calce și să-i bata aici trupul, iar în veacul ce va să fie sufletul lui, și să fie blestemat și afurisit de 318 sfînți părinți dela *Nicheia*, și să aibă parte cu *Iuda* și cu *Ariia* la un loc, și iaste și va fi în veci vecilor amin.

Iată și mărturii am pus Domnia mea pre *jupan Dumitru Vel Ban al Craiovei* și *jupan Cârstea Vel Dvornic* și *jupan Nica Vel Logofăt* și *jupan Stiriian Vel Vistier* și *Părus Vel Spadar* (sic) și *Gorgan Vel Stolnic* și *Grigorie Vel Comis* și *Mărzea Vel Postelnuc* și *Jupan Ianea Vel Postelnuc*, și ispravnicu *Jupan Nica Vel Logofăt*, și cu *Neagoe Logofăt* carele am scris în scaunul Cetății *Târgoviștei*.

În luna lui Mai, 7 dni Vă leat 7125.

Urmează scris de altă mână: Priimită în cancelerie: 1822.

Noembrie 20

Grefier . . . . . (nedescifrat)

În colțul de jos al izvodului, la dreapta se adaugă însemnarea:

Acest izvod s'au tălmăcit dupe hrisov slovenesc în limba rumânească, din cuvânt în cuvânt, întocmai de mine *Dionisie Ecliziarh, dasc. slovenesc, Anno Domnno* (sic) 1816.

Notă: Ultimele cuvinte: *Anno Domnno*, sunt scrise cu caractere latine.

II.

Domnul avocat Vulcănescu din Turnu-Severin a dăruit muzeului nostru o seamă de acte, din care publicăm următorul *act nedatât*, dar care după caractere se poate pune în veacul al 17-lea. Este însemnat prin amintirea instituției militare a „Roșilor” în *Cireș*, unul din punctele strategice ale vechii granițe dintre Țara Românească și Austro-Ungaria,—cum și prin pomenirea „*Banilor din județ*”.

În organizația veche militară *roșii* alcătuiau un element militar de valoare, împreună cu *ceata boerilor mari și mici* și cu aceia *a curtenilor*; erau scutiți de anumite dări, purtau îmbrăcămintea de postav roșu și erau socotiți ca o trupă boerească. *Ion Darahi*, care a lăsat o povestire a cuceririi Ardealului de către Mihai, o caracterizează astfel: „*pulcherimum item rosonum, ut ipsi vocant, exercitum universitatis boieronum*”, adică: „și prea frumoasa oaste a roșilor, cum îi zic ei, oaste a clasei boerilor”. Sprijinesc pe Mateiu Aga Brâncoveanu să ocupe tronul (1632). Mateiu bate pe Vasile Lupu la Finta (1653) fiindcă avea oaste mai rănduită, deși mai slabă ca număr: în această oaste intrau și roșii. Totuși suferiseră o simțitoare scădere, rămânând mai sus ca țaranii de rând, la fel cu răzășii moldoveni, dar nu mai erau boeri. Li se incredințau spre pază sate de graniță privilegiate; din unul din aceste sate a eșit *Roșii de Vede*¹⁾. În documentul nostru roșii ae *Cireș* apar ca judecători.

Iată textul documentului:

„Să 's știe cum au adus Balan den Nadanova și Iorga ot Preșnea pre Ion den Bogăltin la roși ot Cereș, anume Toloș i Stolăja i Răină,—cum i-au judecat și Bani de județ cei

1) Iorga: Geschichte des Rum. Volkes, II. s. 90. 113.

noi. Ne-amă dus și am adus pre Ion innaintea cestor roși ce stă mai sus scris de a mărturisit; încă și alti oameni buni den Bogăltin, Nicola i ficiorul lui, Miclăuși, Stăpan i Pătru, de au mărturisit ei cu sufletele lor cum este acea iapă prăsită de ei; și au fostu și Părvul Părgarul ot Tismana i Nicșul ot Costăști i Bătiia ot Gornovița, i Oprea ot ta și călugărul Pahomie ot Tismana.

Eu Stolej   Eu Răină   Eu Toloș   Pahomie“.

A1. Bărcăciă.

Documente privitoare la Starea Țăranilor

de N. G. Dinculescu.
Profesor

Din mulțimea documentelor păstrate în Arhivele Statului, documente strănse dela mănăstirile din țară (vechiul regat) odată cu secularizarea, se pot reconstitui nu numai taptele istorice, așa cum ni le-a păstrat tradiția și ni le-au arătat și arată istoricii, dar mai ales se poate reconstitui viața socială a poporului nostru, cu toate cauzele și efectele ei asupra stărilor politice și economice prin care au trebuit să treacă cele două principate.

Documentele ce am putut vedea și studia în Arhivele Statului, timp de trei ani, sunt împărțite și grupate în pachete, așa cum au fost ridicate dela mănăstiri și după importanța pe care o dădeau călugării acestor documente, după valoarea, trecătoare sau veșnică, ce o prezintau. Și cum omul avea o valoarea trecătoare, cele mai multe din documentele privitoare la el și viața lui formează pachetele de documente netrebnice, documente care, din lipsă de personal, n'au putut fi încă toate catalogate și inventariate, așa că multe au rămas necunoscute chiar cercetătorilor celor mai de seamă ai trecutului nostru.

Din aceste documente netrebnice publicăm în paginile următoare trei, referitoare în primul rând la ținuturi din Oltenia. Pe lângă importanța lor socială și istorică, ele mai au importanță și din punct de vedere lingvistic, fiind chiar dela începutul sec. XVII. Aceste documente ne arată dealtfel că, deși limba slavonă nu fusese cu totul scoasă din uz, dar nici nu se mai întrebunțau din ea decât anumite formule stereotipe la începutul și stârșitul documentului, restul curgând în plăcūta și curata limbă a celor mulți.

1627.

1) Scris-am eu Bălaur din (Pă)ușești de Otăsău ficiorul Bughiei al mie(u) zapis să fie la mâna logofatului... cum să să știe că m'am vândut D(u)mniului și eu și ficiorii miei anume Nicula și D[u]mitru și Manta și nepoții miei căți să vor alege... ficiori miei drept aspri 3100 și 2 bani și 1 v(a)că și m'am vândut de a m(ea bună) voe cu toți ficiorii miei ca să-i fi(m) rumâni și dumnului și coconilor... în vâ vechie și când m'am vândut fost-au mulți boeri și megiași deinprejur anume: Builă ot Cacova i Gligorie ot Barbătești i Bălaur ot Bodești i ot Costești Anghel i Opre i Stoica, i ot Argești Opre Păcală, i ot Păușești popa Stoica și popa Zaharia i Gligorie i Stănilă i Tudor Grecu și ficiorii lui Iani i Manta i Dumitru i Sfranța i Radul Berce i Chirca Post. laz Ghiorma Pit pis meseta mai 14 dni leat 7135.

1618 (7121) April 6.

2) Milostieia bojia Io Radul Voevod sănu pocoinomu Mihnev Voevod. Davat Gospodsvomi siio poveleanie Gospodsvomi acestor oameni pre nume: *popa cu fecioriiși Stoian i Pătru și Iiuova și Stoian i Giora de in sat de in Comani* ca să fie de acuma innainte în pace și slobози de cătră boiarinul Domnii Meale Ion Comisul de in Priia pentrucă au venit acești oameni ce sânt mai sus ziși innainte Domnii Meale de seau jeluit și au spus cum sunt rumâni sfintei mănăstiri dela Tismeana de moșie de in sat de in Comani. Deci, cându au fost mai denainte vream, au fost trecut Dunărea de multe nevoi și de răutăți. Iar cându au fost în zilele lu Șerban Vodă, deacă seau inpăcat țeara, ei au trecut Dunărea iar deinceoace în țeară. Deci au fost mersu de au șezut in satul lu Ion Comisul in Măglavit patru ai și au lucrat și iau dijmuit ca pre nește oameni ce seau hrănit pre locul lui deatunce până acum. Iar cându au fost acum, in zilele Domnii Meale și seau dus la a lor moșie in Comani. Iar Ion Comisul, el i trage săi facă rumâni cu

sila. Și au venit și egumenul Ioan dela Tismeana de (au) spus innainte Domnii Meale cum sântu rumâni mănăstirei de moșie (și) Ion Comisul n'are nici un lucru cu dinșii. Derept aceeaia am dat Domniia mea popei lui Stan și cu feciorii lui Stoian i Pătru și lovei și Stoian i Giora de va fi așa cum au spus ei să fie in pace de cătră boiarinul Domnii Meale Ion Comisul, mai mult lucru cu ei să n'aibă ce să-i lase in pace să șează la satul mănăstirei cu toate bucatele lor și de nimenilea opreală să n'aibă, că așa iaste in ruptura Domnii Meale i naco(dani)est poreci Gospodsvomi. Sie sam reci Gospodsvomi ot Divan Pis. April 6 dni Milostieio Bojieio Leat 7121. Io Radul Voevod Gospodina.

1626 (7135) Sept. 2.

3) Milostieio Bojieio Io Alexandru Voevod i Gospodina săna pocoinomu Io Radul Voevod, Davat Gospodsvomi sie poveleanie Gospodsvomi Parintelui Serghie Episcopul Mucaceschii, nastavnicul mănăstirii Tismeana hram uspenie Bojite, ca să fie volnic cu această carte a Domnii Meale de să strângă oameni străini pre siliștea mănăstirii anume Călugăreani[i] de in județul... carii vor pohti să lăcuiască pre această ocină a mănăstirii măcară sârb, măcară arbănaș, măcară grec, măcară ungurean, măcară moldovean, măcară armean, să se apuce de locu și de hrană să fie de poslușanie sfintei mănăstiri pentrucă această siliște de sat ramasau pustie fără de oameni încă den zilele răposatului Mihaal Voevod. Iar acum Domniia mea am dat parintelui Serghie Episcopul, natavnicul mănăstirii Tismeana ca să-și facă sat de milă și slobozie, săși strângă oameni străini fără dajde, să fie pre această seliște Călugăreanii, iar de cătră Domniia Mea să fie in pace și ertați de bir și de găleată și de fan și de oae seacă și de cal și de miare și de ceară și de dijmă de stupi de gorștină de porci și de oi și de cai de olacu și de potvoadă și de banii de județu și de majă și de toate slujbele și mâncăturile câte sânt preste an in țeara Domnii Meale, de nimica val sau bântuială să n'aibă, pentrucă iam ertat Domniia Mea de acum până in trei ani să fie in pace, nimenilea intre ei să

nu între. Derept aceia și voi birarilor și voi toate slugile Domnii Meale, oricarii de ce slujbe veți urma, într'acest județ, în vreme ce veți vedea această carte a Domnii Meale, iar voi încă să căutați foarte să vă feriți de această siliște a mănăstirii, niminilea să nu-i învăluiască că i-am ertat Domniia Mea să fie numai de treabă și de poslușanie sfintei mănăstiri, că acela mare certare va avea i nacodaneast porci Gospodsvomi sie sam reci Gospodsvomi, Pis u București mesita Sept[emvrie] 2 dni.

Vă leat 7135.

Io Alexandru Voevod Milostieia Bojieia Gospodină.
Uciț vtori logofăt.

Inscripții din bisericile Olteniei

adunate de T. G. Bulat.

Incepem să dăm publicității inscripțiile din bisericile Oltenesti. Ele, ca și însemnările de pe cărțile de ritual—vechile tipărituri, cari încep din ce în ce să fie aruncate la pod—aduc elemente nouă pentru întregirea cunoștințelor noastre, asupra vieții politico-culturale a colțului nostru de țară. Vom da întâi lucrurile inedite, după care, vom utiliza inscripțiile respective, culese și publicate în cele două volume și o fascicolă ale d-lui N. Iorga, acelea ale foștilor episcopi de Râmnic Ghenadie Enăceanu și Athanasie Mironescu, apoi—mai mult indicațiunile—Păr. Meletic Răuț, cele răspândite în Buletinul comunistii monumentelor istorice și în alte publicațiuni mai mărunte. Credem, că și prin această, vom fi utili strângerei de material, necesar unei opere de sinteză asupra ținutului Oltean.

I.

Județul Vâlcea

1) Biserica din Slăvitești.

† „Aceasta sfântă și dumnez[ă]ască beaserică unde iaste hramu sfinților Voevozi Mihail și Gavril iaste zidită din temelie de robii lui Dumnezeu Jupan Ion sin[ă] Radu lui Slavetescu și Jupaneasa mea Balasa sin Kir Kir Rosianu Vornic[ă], ca să fie intru pomenirea noastră și a parinților nostri și sau zidit în zilele Domnului nostru Io Grigorie Voivod, daruindo cu toate dechisele ei cea de trebuință și s'au zidit la anul 7259 a 1750. Sept. 1^a.”

Pe o icoană: „Aceste sfinte 4 icoane, s'au plătit de Iene Slavitescu Cumpănasu i de Sanfira 1819”.

Ctitorii zugrăviți: la dreapta intrării † „Jupan Ioniță Slavitescu”, având în față trei copii, iar alătura la dreapta „Ion Zetreanu nepotu ctitorului”. Urmează „Jupan Ștefan Brat ego biv logofat la visterie”. Pe perețele din spre miază-zi „Jupan Irimie pah. fra[te]le ctitorului”; lângă el „Jupan Radul tatul, Jupan Ioniță Slavitescu”. La stânga intrării: „Jupaneasa Balasa ego fata Biv-vel vornicu Rosianul” în față cu fetița „Cat[ri]na”. Lângă dânsa „Stanca Jupaneasa lui Dumitrașcu fata lui Pătrașcu Milcoveanu”, având o coafură cu totul specială! Pe zidul de miază-noapte „Jupan Dumitrașcu brat ego Ioniță Slavitescu” și în sfârșit „Jupan Radu Olănescul vornic vâr primare cu ctitorul”.

2) Schitul din Mănăilești, azi biserică de sat.

† „Acestă sfânt[a] schit[ă], unde să praznuiaște hramu¹ san^ta înaltarea d-mnului nostru Is. Hs., iaste zidit din temelie de Pahomie monahul, ce sau numit pre mirenie Pana postel fii al lui Iordache Vel stolnic Parșcoveanu, iⁿ zilele Domnului Costandin Voivod Brâncoveanu¹ și lau iⁿ chinat metol sfiⁿtei Mⁿtrii Bistriții, pentru a sa și a tot neamului sau veacinⁱ că pomenire leat 7192=1684¹.”

Această inscripție este pe piatră, la intrarea din pridvor în biserică.

Înainte bisericii, în pronaos, avem o alta, care zice: „† Acest sfânt schit, unde să praznuiaște hramul sfⁿta înaltarea D^mnului nostru Is. Hs., iaste zidit din temelie de Pahomie Monahul Pscoveaⁿ, iⁿ zilele luⁱ Costan^d Vo^d Brâncoveanu¹ și lau iⁿ chinat la sfânta mntire Bistrița; dar nau fost apucat sal zugravească. Iar acum iⁿ zilele Do^mului Alexandru Moruz^u Voevod fiind Igumen Bistriții Chir Costandie Arhimi^t pusau igumen^u la acest schit pe chir Dionisie Iero^m și acesta cu voia lui Dumnezeu sau iⁿ de^mnat cu multă răvnă și dintru a sa drea^ptă agonisire cheltuind, lau zugrăvit peste tot pre diⁿ launtru, după cum să veade,

1) Pisarul a greșit leatul. Const. Brâncoveanu domnește de la 1688 — 1714. — Literele scrise mărunț sunt cele „aruncate” din text, în așa zisa scriere cu caturi.

cu^m și ceale ce au mai fost trebuințese au facut ajuto-
rin^d și sfintia sa arhi^m, împreună cu alții frați, spre veas-
nică pomenire leat 1801“.

„Dinu Zugravu“

Pridvorul care este, vădit, ceva mai târziu construit,
poartă o însemnare, care mai mult se ghicește decât se
poate ceti „.....cum se vede..... din afară din demnarea
și osteneala lui P. Dosotei ot Bistrița egum. Mămăilești
în zilele prea luminat lui Ioan S[t]efan Voevo^d Caⁿtac“.

Ctitorii zugrăviți sunt, la dreapta intrării: „Pahomie
Monahul P^rscovean, Ștefan P^rascovean Vel Vornic“. Pe pă-
retele de la miazăzi: „Iosif Ierom. Icon^m Bistrițeanu, Cos-
taⁿdie Arhi^m Igu^m Bistriței“.

La stânga intrării: „Dionisie Igu^m Mnăilescu“, alătura
„Anastasia monahia muma lui“. Pe o piatră incastată în
zidul de miază-noapte exterior: „1808. Aicea odihneaste cu
trupul roaba lui Dumnezeu Anastasia monahia“.

Pe un triod dela Râmnic 1782 aflăm:

„Să se știe că la leatu 1810 Ghenarie, au venit Prea
sfintia Sa parin^{tele} Kir Gavril Mitropolitul Moldovei și cu
ekseleⁿtia marile ghinararu Paⁿgratioⁿ al Mo^shului în
scaunu Bucureștilor, spre a desface cele de altii facu^t și
a face deputații“.

Pe un Antologhion de Râmnic 1786 găsim: „acest an-
tologhion lam afierosit eu la schitu Man[a]jilești, pentru a
mea pomenire și a neamului meu 1792 Demb. 8“ Necta-
rie Igu^men Bistriții.

* * *

3) *Biserica de lemn dela „Mostenii“ de Mănăilești¹⁾.*

„† Aceasta sf. beserică uⁿd^e s^a pr^a sn^u est^e hr^am^u sf^{tu} Ni-
cola^e saⁿ fc^{ut} diⁿ temelie la lea^{tu} 1776 [urmează un rând
sters] icoanele de rob luⁱ. Du^mnzeu Gheorghe ereu, Gheor-
ghe Gheorghe Dumitrasc^u Marin Barbu Ioan Oprea Ioan
ereu.

1) De remarcat că, majoritatea bisericilor, încă păstrate, de lemn, mărtu-
risesc că ele sunt opera comună a mai multor săteni, iar nu a unui boer, boe-
rinaș sau fruntaș al unei localități.

Pe un Triodion dela 1771 este însemnat: „1834 Inuarie
în 31 zile sau legat[ă] aceste carti la biserica unde să pri-
nueste (sic) hramul sfan[tu]lui ierarh Nicolae, satu Mănai-
lestii, preot fiind duhovnicu popa Marin popa Gheorghie-i
popa Nicolae Patru și sau legat de mine dascalu Matei din
Craiova, mahalaua târgului de afară; d^{ului} legatoru de carti
fiind Nicolae Dumitru Fieraru ot Pausestii de Măglași, care
sade la Craiova mahalaua Sfantului Spiridon“.

Pe același: „poapa (sic) Aⁿtonie Zograf 1838 Av. 30“.

4) *Pe o cruce de piatră, în curtea bisericii din Genu-
neni:* „Cu ajutoriu sfintei troiți, sau ridicat această sfaⁿta
cruce de robii lui Dumnezeu: Ștefan Arhimandritu, Mihaila
Ermona, Matei ereu, Gheorghe, Catrina, Maria, Păuna, Di-
mitrie, Parvu éreu, Calistra Monahia, Ioana erei, Maria erei,
Cosma ereul monahul de erei, Elisaf^a mo[na]hia, Pahomie
ermona, Ana mona, cu tot neamul 7306 = 1798“.

La aceiași biserică, pe un octoih de Blaj [1783] găsim:

„Acest octoih l-am cumpărat eu smeritul ieromonah Kirio
Kir Ștefan Arhimandritu egumen sfintei lavre Tismanei din
sud Gorj, care iaste cea mai întâi tuturor manastirilor țar-
rei rumănesti, dela dascalu Ioan din tipografia Sibii-ului,
să-mi fie de cetanie în chilie în luna lui Iuli 29 leat 1789
Ștefaⁿ Arh. Ig. tis. în cetatea Sibiu fiind Arhiereu eparhiei
Ardealului, Kirio Kir Gerasim Adamovici, care s'au hero-
tonit la luna lui Iuli 2 din 1789, în Dumineca cea după
Rusalii a tuturor sfinților, de prea o sfințitul parintele mi-
tropolitul al Karlovétului Kirio Kir Moysiu, din preună cu
episcopul Timisoarei Kir Petru Petrovici și cu al Varadi-
nului Kir Ioan Ioanovici și au intrat în cetatea Sibii-ului,
Marți în 31 de zile ale lui Iulie 1789, iar la Av. 7. au slu-
jit sfaⁿta liturghie la bisearica din Maer, a Dum^{ului} Hagi
Costandin Pop având efimeriu și duhovnic pe Dimitrie
ieromonah și arhidiacon pe Nicolae, neluând până acuma
nici o lăcuintă“.

5) *Mănastirea Hurez.* După ce s'a luat aproape tot —
și cum s'a luat—dela această puternică fundație brâncove-
nească, este o minune că a mai rămas câte ceva ce me-

rita semnalat. În comuna Romani, în poarta monastirii deci, am găsit două cărți manuscrite ce-i aparțineau odinioară. Cea dintâi este compusă din două părți distincte, cum se constată și din notițele de pe ele. La începutul manuscrisului găsim: „Scrisus-au această carte, care acum întâiași data în limba rumanească de pre cia leșașcă, care cuprinde în sine multe lucruri și învățături și povățuiri și doctori spre folosul de obște, atât oamenilor cât și dobitoacelor, care lucruri și doftori, întâi au fost cercate apoi talmacite și apoi și tipărite și acum prescise ce se vea-le și s'a talmăcit de Gavrilă Abgi Bașa la liatul 1806“. Este cum se vede o carte de medicină populară, pe care Părintele Matei Aureliu, posesorul ei, o consultă adesea. Aceasta ar fi partea I, a volumului nostru, care este legat cu al doilea manuscris, care pe ultima filă are această deslușire: „Această cârtică, ce se cheamă calendariu, s'au scris de mult păcatosul între gramatici Toma paracl. cu zisa și cheltuiala dumnealui frat. Stan Zidariul, însă s'au plătit la scris coala cu parale 8 în sfânta Episcopie a Râmnicului și s'a început la luna lui Octombrie 30 zile și leat 1790 și s'au săvârșit în luna lui Ianuarie, în 13 zile 1791 într'o Luni seara, în ziua sfinților mucenici Ermil și Stratonie. Toma paraclise-rul sfintei Episcopii Râmnic“.—Aceasta a două parte este deci un calendariu. Adaog că manuscrisul este voluminos, având înfățișarea unui volum 8° mare. Mai interesant ca acesta este al doilea volum-manuscris, care este un model rar de caligrafie, de vignete și deseneuri. Mărturisesc că am fost surprins de frumusețea acestuia. Îl socotesc ca o raritate, ca un produs desăvârșit al artei caligrafice în secolul al 18-lea la noi. El ar ocupa un loc de cinste într'un muzeu regional oltean ¹⁾. Este un liturghier în grecește și românește. Iată ce însemnare găsim pe el: „Această sfânta carte liturghie, ce iaste grecește și rumanește, scrisă iaste dă sfintia sa Părintele Kir Kliment ierom. Gradișteanu, care au luat sfânt cin al călugăriei, în sfânta mânăst. Hurezu; iar din timplarea vremilor cu despărțirea Oltului, au rămas

1) Se află în posesiunea aceluiași preot Matei Aureliu din com. Romani.

la man. Cotroceni, unde oasele Sfinții Sale să odihnescu; iar această carte, când am fost eu la București cu slujba epitropii și o am găsit la un popă Kozma dela acea man. Cotroceani și o am cumpărat în Lⁱ (50) și o am luat pe^{tu} evlavie Starețului meu și am scris cu mana mea Dionise arh. ig. Hurez și o am dat sfintei monast. Hurez, Mai, valeat 7249=1741; și eu am dăruit-o sfintei man. Hurez, ca să aple la bibliotichie, cand vă veni arhiereu la sfan. man., să slujească sfant. liturghia pă dânsa și să pomenească pomel. Sfinții Sale părintelui Kliment unchiu meu și al meu, iar să nu fie slobod cineva al inștrăina din dela acestu ma^{ri} că, ori cire va îndrăsni a face una ca aceasta [foaia următoare este ruptă] sfinții imparăți Constandin și Elena și acești trii sfinți ierași, care au asezat aceste sfinte liturghii. Ap. 10 7265=1757. Dionisie arh. eg. Bălăcescu.

6) *Biserica din Băresești*. Are o inscripție fantezistă. Cători scoși la iveală cu ajutorul spălatului, ne dau informații exacte. Găsim la dreapta intrării: „Dum, Stefan Bivpolcovnicul“ având trei copii în față: „Petru, Ioan, Dimitrie“; lângă el „Dum. Petraiche Bărsăscu vel pitar“. Pe perețele despre miază-zi: „Ianca logof. Dum.“, „Parvul Bărsăscu log. la visterie“, „Mihaiu Bărsăscu“ foarte tânăr, „Filaret ieromonah Bărsăscu, Părinte și celdintăiu ctitor la leat 7264=1752. La stanga aflăm pe: „Cocoana Marica polcovniceasa“ cu două fetițe „Minica și Maria“. Pe perețele despre miază-noapte stau în admirabile costume ale timpului: „Aspra ereita“, „Ancuța Caragica Șetrăreasa“, „Rafail monah care pă mirenle lau chemat Rusin Caragicu vel setrari“, Dum. Maria Vorniceasa“, „Dum. Barbu Oteteleșanu Vornicul și cel dintăiu ctitor la leat 7264=1752.—Pe o evanghelie, din tipăriturile Mitropolitului Teodosie (1682) găsim: „Această sfânta evanghelie estă dată de pomenire de Maria Sa Io Serban Voevod, sfintei bisearici la satul (?) Bărsăști“. Tot pe aceiași: „Această sf. și dumnezeiască evanghelie sau legat cu cheltuiala lui boer Ioniță Bărsăscu pentru a dumisale vesnică pomenire leat 1830. Decemb. 6“. Se vede cu ușurință că aceasta este a doua legătură.

7) *Biserica Bradu din Ocnele Mari*. „Cu ajutorul celui

in Troita proslăvit Dumnezeu, zidit-au această sfântă și dumnezeiască biserică, intru cinstea și lauda sfinților ingeri Mihail și Gavrel cu toată cheltuiala sfinției sale părintelui Nectarie eclesiarhul sinitichi (?) ieromonah daicea din orașul Ocnii, în zilele luminatului Domn G. G. Dimitrie Bibescu voievod, fiind episcop și mitropolit al Ungro-Vlahiei Kiriu Neofit, care în locul acestei bisericii au fost zidită alta din vechime, tot dă strămoșii sfinții sale și de cutremur, și prea veche se sfărâmasă, mai aproape fiind ca să cază și dărâmandu-se până în pământ, au zidit aceasta și netrăind a-no savârși daplin, și-au dat obștescul sfârșit, rămâind chinovoiase d. m. Zinca fica sfinției sale: au isprăvit-o împodobindu-se cu zugrăveală și altele după cum se vede, la leat 1844 Sep. 14 ostenitori fiind dela început și până la sfârșit, sfinția sa Părintele popa Ion Petre“.

Pe o icoană, foarte fin lucrată și reprezentând judecata Mântuitorului, aflăm: „Acest tipar să găsească în Viena Austriei în lespede de piatră tipărit și s-au dat la lumină la leatul 1805 Mai 30 iar acum la leatul 1841 s'au scos după izvodul (șters) și s'au așezat pe lemn de sfinția sa părintele Nectarie Igumen sf. mănăstiri Flămânda ¹⁾. Ilie Zug. Teișan.

8) *Biserica de la Troian*, lângă Râmnicu-Vâlcei. Fostul metoh al mănăstirii Horez este astăzi, cu fosta ei proprietate, în stăpânirea d-lui C. Herăscu. Inscricția din biserică neciteată. După câte se poate desluși sunt intrânsa amănunte difirambice la adresa faimosului fost egumen al Hurezului, Hrisant, care n'ar fi fost de folos, în stabilirea anumitelor date asupra vieții sale. O peatră însă, ce a fost fixată la spatele altarului, ne dă aceste lămuriri: „† Intre celelalte adaogiri și calități ce a făcut bunul și cuviosul Arhimandrit Xrisant nastavnic al sfintei Mastr. Horezu, judecând că este de mare trebuință, ca să aibă această sfântă mănăstire, un metoh lângă capitala județului Vălei, pentru locuința atât a nastavnicului cât și a părinților mănăstiri ce vor veni la acest metoh, au ales această frumoasă poziție și au ridicat din temelie acest sfânt locaș unde

¹⁾ În județul Argeș, comuna Galicea, fostă metoh a Episcopiei de Râmnic.

să praznuiește taerea capului sfântului Ioan Botezătorul pă care lau și înzăstrat cu toate cele trebuincioase; tot acest cuvios nastavnic au mai rădicat din temelie casele cele mari de aici și le-au împodobit cu toate trebuincioasele asemenea și celelalte împrejuriri, ce să văd împrejurul acestui sfânt locaș, după cum să văd trecut în condica unde este trecută toată zestrea mănăstiri. Sau început dar toate acestea intru al optulea an și sau savârșit la al zecelea an, al egumenii sale fiindui pentru veșnică pomenire.

Anul 1842 Octomb. 14.—La proscomidie am aflat: „Pomelnicul ctitorului acestei sfinte biserici: Xrisant arhimandrit, ctitorul acestei biserici; Ioan, Irina: aceștia părinții ctitorului; Dionisie Ieromonah, Nicolae, Andrei, Maria frații ctitorului; Hristea, Elena, Dimitrie, Andrian, moșii ctitorului; Kalinik, Patriarh, Neofit, mitropolit, al Ungrovlahiei, Iosif arhieru, Nectarie arhieru, Atanasie arhieru, Germano arhimandrit, Abksentie ieromonah, Atanasie, Petru cu părinții și tot neamul lui. Nicolae, Stamate, Baluta cu părinții și tot neamul lui. Anul 1842“. Pe partea cealaltă a pomelnicului de pe zid: „Pomelnicul ctitorilor sfintei Mn-tr. Horezului...“, apoi mai jos: „aicea la vale să pomeniște alergătorii cari au slujit împreună până la părăsirea acestui sfânt locas... Gheorghe Zugrafu care au zugrăvit această sfântă și Dumnezeiască biserică, Iulie 21.

(Urmează).

Inaugurarea Spitalului Filantropia în 1864

Din „Vestitorul românesc“ ¹⁾ anul X 1846 Sâmbătă 27 Iulie No. 58

Comunicat de T. BULAT

Un abonat din Craiova, ne trimite următoarea scrisoare:

Domnule Redactor,

Craiova 12 Iulie 1846. Astăzi avurăm în Craiova o solenitate, carea mai mult de cât altele merita a se publica prin organul foilor publice: pentru că ea n'a fost vr'o ceremonie prescristă, vr'o serbătoare de porunceală, ci o

¹⁾ *Vestitorul românesc*, gazetă coprinzătoare de feluri de științe. București. Apare de la 13 Febr. 1843 până la 30 Ian. 1857, ca continuare a publicației „Cantor de avis și comers“ ce a scos Zaharia Carcalechi la 24 April 1837, până când i-a schimbat titlul, ca mai sus, în 1843.

adunare de bărbați bun simțitori la un lucru în adevăr folositor omenimei. Astăzi se pusă piatra de temelie la spitalul cel public al Craiovei. Pe lângă așezăminte de creșterea tinerimei de ambe-secele, pe lângă Biserici frumoase, pe lângă locuri publice de primblat care pe zi ce merge se tot înfrumusețează, pe lângă case mărețe al căror număr crește din an în an, pe lângă echipage, proipturi de teatru și altele, vedeai — și nu este mult de atunci — vedeai — și nu era frumos, — câte un ajuns de mâna sorței tăvalindu-se pe lângă garduri —, câte o văduvă nefericită cu sugaciul pe brațe lantezindu-se sub fereastra unui palat! de acea de mult era simțită în Craiova lipsa unui asezământ, în care și clasa celor apasați de soarte să găsească un adăpost darapanatei lor sănătăți și o căutare omenoasă la relele de care ei pătinesc mai curând și mai adese ori de cât fii fortunei. Este adevărat și merita a fi știut ca prin stăruința D. marelui logofat și Cavaler Ioan Bibescu, ca de doi ani, supt privegherea Magistratului într'un local potrivit, s'a și deschis un spital, în care un însemnat număr de scăpătați s'au căutat și se caută gratis. Dar numai prin asezământul, a căruia temelie s'a pus astăzi, se va putea răspunde mai pe deplin datoriei, pe care societatea o are și către fii săi și cei nefericiți.

Binecuvântat să fie guvernul care lasă'n urmă și astfel de monumente! miile de pătimitori, carii se vor adăposti în acest spital, vor bine cuvânta negreșit pe toți cei ce au fost stăruitori întru aceasta, și știți că binecuvântarea lor este primită: pentru că este din fundul inimei. Acești pătimitori vor duce la viitorime numele factorilor de bine cu mult mai bine și mai sigur, de cât ne'nsemnătorul nostru condei.

De dimineața la 9 ceasuri, clerul bisericesc, dumnealor Prăzidenții divanelor și ai tribunalelor cu amplexii respectivi, sfatul orașanesc, starostea cu cei mai de frunte neguțatori, câțiva domni ofițeri, profesorii școalei câți s'au aflat aici, ș'o mulțime de alte persoane de toată clasa se adunaseră supt umbrarul pregătit dinadins pentru această solenitate. Indată și dumnealui Marele logofat și cavaler

I. Bibescu însoțit de amplexii respectivi și polițieni veni în mijlocul adunantei, și clerul începu țeremânia religioasă intonată de Prea-Sfinția Sa Părintele Arhiereu Timotei Eudoksia și administratorul Episcopiei Râmnicului. După aceasta D. Marele logofat I. Bibescu, se cobori la locul de temelie și înfățișându-se pe o tavă mistria și ciocanul de argint, așază cu ele trei cărămizi. Apoi d-lor marele logofat N. Brăiloiu, Aga N. Obedeianu și clucerul C. Zătreanu, zidiră fiecare asemenea câte 3 cărămizi. Pe urmă d. marele logofat I. Bibescu așază peste acest zid o lespeze de marmură, pe care s'a pus o cutie de plumb încheiată bine ca să nu pătrundă aerul. În cutia aceasta s'a băgat mai nainte o medalie de argint, în curmezișu de 3 degete, — o sticlă cu un document — apoi deosebite monede. Medalia are în față acest înscris cu litere strămoșești romane săpate: „In zilele Mariei Sale Domnului Georgie D. Bibescu v.v.d., și a M. S. Doamnei Maria în anul mântuirii 1846, al dōmniei 4-lea“ Iar în dos „Pus'a temelii acestui spital D. marele logofat Ioan Bibescu fratele Mariei Sale.“

Hărtia regală ce s'a pus într'un țilindru, se compune din 2 foi. Pe cea dintâi d'asupra este marca Țării în glorie — supt ea marca județului, iar mai jos scrise caligrafic aceste cuvinte cu litere strămoșești romane: „In zilele Mariei Sale Domnului Georgie D. Bibescu v.v.d., ș'a M. S. Doamnei Mariei. În anul dela mântuirea lumii 1846*); iar al Domniei M. Sale anul IV. Pus'a piatra de temelie acestui spital dumnealui marele logofat și cavaler Ioan Bibescu fratele Mariei Sale. Post'a atunci logofat al credinței mult stăruitor întru aceasta d-lui marele logofat și cavaler Emanoil Florescu; iar prezident maghiștratului Craiovei era d-lui marele clucer Constantin Zătreanu.“

Pe a doua foaie tot aceste cuvinte scrise cu litere cirlie amestecate cu romane, după cum se scrie prin școli. Aceasta s'a pus dinadins, ca viitorimea să cunoască epoca trecerei dela slove la litere, întru care ne aflăm. Pe urmă cutia s'a zidit de toate părțile în lespezi de marmură.

Astfel a trecut această țeremonie scurtă și simplă; dar foarte însemnătoare pentru Craiova.

I. M.

*) Atât în medalie, cât și în document, numerii sânt cei romani.

Document de la Manolache Russet Vodă

Comunicat de D-nul Mișu Săulescu

Cu Mila lui Dumnezeu, Io Manole Russet Voevod și Domn dă Domnia Mea¹⁾, de vreme ce, încă de când Domnul Dumnezeu Ne-au dus aicea în partea locului la Scaunul Craiovei, fiind vel Ban și afându-ne cu Tot feliul de sălînță și credincioasă slujbă spre trebile oștirea prea puternicii împărății, dupe a Noastră dreaptă slujbă, mai în urmă din Dumnezeiască pronie și din bun cugetul prea puternicei împărății Ne-au miluit cu Domnia Terii-Românești. Deci voit-Am și Noi din Tot cugetul Nostru spre a chivernisi și a milui atâta sfintele și Dumnezeștile case și a inoi milele și altor frați, Domni de mai înainte, cât și de a cinsti pe Toți cinstiți și credincioși Boiari Domniei Mele pe fieste care dupe treapta sa atâta din treapta dintâi cât și din al doilea și de al treilea, cari s'au aflat cu sălînță și cu credință slujindu la Toate trebile și poruncile oștirii împărătești unde într'aceste mili ce am arătat spre Toți de obște, precum și spre paza și ocrotirea a Toată Țara Românească care au fost drepte Raiele și cari să vor arăta și de acum înainte cu supunere. Și aflându-se aicea în orașul Craiovei și o sfântă și Dumnezeiască biserică Domnească ci iastie zădită din Temelia iei de răposatu Mateiu Vodă Basarab, unde se cinsteste și să prăznueste hramul sfântului și marelui mucenic Dimitrie, izvorătoriul de mir, care biserică dupe vremile Trecute invecindându-se s'au stricat și s'au derăpănat și în urmă pentru buna intemeere iei din creștinească râvnă, fiind aicea Dumealui Cinstitul și Credinciosul Boiaru domniei mele Constantin Argetoianu vel clucer și bine cugitând spre cele Dumnezăești buni fapte, dintru a Dumnisale plăcută râvnă de iznoavă au infrumusețat-o, zugrăvind-o peste tot cu Toată cheltuiala Dumisale, atâta din lăuntru cât și cu alte nemestii pe din afară, pentru care sfântă casă ne-au arătat dumnealui și mila ci au făcut-o alți Frați Domni de mai înainte vreme cu cărți Domnești unde am văzut Domnia Mea că scrie ca să aibă

¹⁾ Până aci, textul e scris mare, cu roșu, în slavonește.

a ținea și a scuti trei preoți și un diacon, care preoți să fie în pace și ertăți de tot birul preoțescu și de Toate alte angarii câte vor eși peste an în Țară dela visteria Domnească scutind și drepte bucatele lor de dijmărit, stupi, i rămători 100, de vinerici vedre de vin 300.

Dar fiindcă aicea în orașul Craiovei-cum această sfântă biserică iaste Domnească și veche, unde Tot-deauna se află cu poliție de arhieru locului și iaste și scaun Bănescu cu adunare de Boiari mari și de norod creștinesc spre lauda sfintelor rugăciuni Dumnezești și fiind trebuință de a avea această sfântă casă tot feliul de milă și ajutor Domnesc, care Domnul Dumnezeu dupe vremi îl va orândui oblăduitorii și stăpânitorii Țării aceștia și aflându-Ne și Noi acuma aicea la Craiova cu Domnia Terii Românești, bine Am voitu și Domnia Mea de Am inoiu toate milele acestea ale altor Frați Domni de mai înaintea Domniei Mele, și deosebit mai milostivitu-m'Am și Domnia Mea de Am mai adaos peste această milă ca să aibă a Ținea sfânta biserică peste Tot patru preoți și un diacon, cari să fie scutiți de toate dăjdiile și angariile veri câte vor eși dela Visteria Domniei mele peste an în Țară, cât și di Toate zaherelele ce vor eși încă să fie nesupărați și drepte bucatele lor de vinericiu vedre 400 și de dijmărit stupi i rămători 200 de oierit oi două sute. Și să mai ție sfânta biserică și patru oameni striini scutiți iarăș de Toate dăjdiile și angariile ce vor eși pe an în Țară dela Visteria Domniei Mele, ca să fie pentru poslușania Trebilor sfintei case. Osebit de aceasta, iarăș ni Am mai milostivit Domnia Mea de Am mai adaosu și Am mai dat milă sfintei case din vinericiu Domnesc din Dealurile Orodului i Blenița i Calafatu i Rudarii ot sud Mehedinți. Să aibă a lua milă Domnească di toată vadra câte 2 bani, după cum au și alte sfinte Mănăstiri ca să fie de adaosul și ajutoriu sfintei biserici, pentru toate cele trebuincioasă. Și din mila aceasta am făcut Domnia Mea să aibă a ținea sfânta biserică și un dascăl Slovenescu care să fie pentru învățatura copiilor celor ce vor năzui cu călduroasă inimă să invețe carte. Care dascăl să fie și el scutit de toate dăjdiile după cum

am zis mai sus. Aflându-se întru cântări Dumnezeuști spre lauda și poliția sfintei biserici. Și să mai fie sfânta biserică și un scaun de carne care iarăși să fie apărat de erbăriti de vamă și de vâtași de măcelari, și de toate alte angării: să rămăe și Domniei Mele veșnică pomenire, și ca Totdeauna să se pomenească la sfântul jârfelnic și numele răposaiților întru fericire părinților Domniei Mele.

Pentru aceia dar, întărim Domnia Mea aceste mile, de mai sus zise cu acest cinstit și credincios hrisov al Domniei Mele și cu tot sfatul și mărturia cinstiților și credincioșilor boiari a Domniei Mele: Pan Dumitrache Geanăolu vel Ban, Pan Ștefan Pârșcoveanu vel vistier, Pan Costandin Argetoianu vel clucer, Pan Fota Vlădăianu vel paharnic, Pan Dumitrake Obedeianu vel stolnic, Pan Vladuțul Gănescul vel comis, pan Dumitrake Colceac vel serdar, Pan Constantin Racoviceanu vel Medelnicer, Pan Constantin Poenaru vel slujer, Pan Nicolae Bărescu vel pitar, Pan Barbu Poenaru vel șatrar, Pan Barbul Prisacianu vel clucer. Și s'au scris în orașul Craiovei de Iordache Logofătul za divan, în anul dela Christos 1770 (Io Manole Ruset) cu mila lui Dumnezeu Domn.

Insemnări din trecutul Olteniei

(Continuare a rubricii „Rămășițe din vremi trecute” din numărul precedent al revistei, pag. 79).

4. Cetatea Jidoviile Bucovăț—Dolj.

La Apus de com. Bucovăț-Dolj, în pădure la vre-o 400 m. în stânga drumului ce trece spre Italieni, între klm. 7 și 8 pe botul de deal cuprins între cei din urmă craci ai văei albe (vezi harta 1: 100.000 seria XII, coloana D., în dreapta valea jidoviilor, iar în stânga valea curăturilor, ne însemnat numele pe hartă) sunt Jidoviile, o cetate veche cu un simplu sistem de apărare.

Fijndcă acest bot de deal terminându-se totodată în coastă repede, două laturi era bine apărate, sus pe creastă în partea deschisă și amenințată s'a făcut un șanț de apărare, care a retezat dealul dintr-o parte într'alta, apărând astfel un bot de deal în formă de triunghi.

Figura următoare ne arată o tăetură în valul de apărare, șanțul fiind spre dușmani, iar creasta spre cei din cetate.

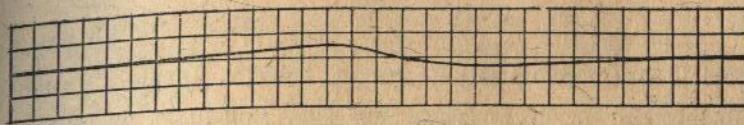

Fig. 1. Tăetură de la Apus spre Răsărit în malul de apărare al cetății Jidoviile. Scara 1/300.

Făcând o mică scobitură în mal, am scos din creasta valului numai grunjuri de pământ ars și țărână de arsură, ne amestecat cu pământ viu Băgând bine de samă, se vede că pământul a fost înmuiat cu apă, frământat bine, îmboldit și bătut cu parii, cum se face astăzi cu pământul pentru țaste (se cunosc și grunjurile de pământ ars, dungile și boldurile parilor). După ce pământul astfel frământat se usca, se ardea. Necunoscând cărămida, făceau meterez cu grunjuri de pământ ars, care pe semne le înțepeneau în pari bătuți în pământ, aruncând peste această întăritură pământul scos din șanț.

Felul mai amănunțit al acestui sistem de apărare s'ar putea vedea destul de bine, făcându-se numai o săpătură, care ar străbate parapetul.

În interiorul cetății nu se găsește nici o urmă care să arate o așezare mai îndelungată a celor ce s'au apărat aici. Se pare că a fost ceva vremelnic.

5. Cetatea de la Sârșca—Dolj.

În totul asemănătoare cu cetatea Jidoviile din pădurea Bucovățului, se înfățișează și cetatea de la Sârșca. Un deal: dealul Cetatea lângă Sârșca la Apus, cuprins între valea Pietroaia și valea Merețalu (v. harta 1: 100.000, seria XII coloana C. Numele văei Merețalu nu e însemnat pe hartă), e iarăși retezat spre bot de un șanț de apărare cu parapet, (v. tăetura de la fig. 2), în care s'a găsit puțin pământ ars.

În locul apărat, în arătură, se găsesc „cioburi de oale jidovești,” dar așa mărunțate că nu înțelegi nimic din ele. În orice caz romane nu sunt, sunt mai vechi.

Și la Jidovii în pădurea Bucovățului și în dealul Cetatea lângă Sârșca, s'ar putea să avem niște cetăți dace; dovadă sigură nu este însă.

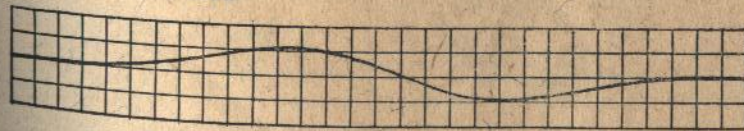

Fig. 2. Tăetură de la Apus spre Răsărit în valul de apărare al cetății de la Sârșca. Scara 1/300.

6. Obiectele romane de la Reșca.

Domnul Petre E. Mihăescu, posesorul unei foarte bogate colecții de monede antice, are în colecția D-sale și câteva obiecte romane de la Reșca din jud. Romanați, pe care le facem cunoscute, mulțumindu-i pentru bunăvoința cu care ni le-a pus la dispoziție.

1 și 2 figurine de pământ ars (artă industrială: pământul moale a fost presat în tipar); 3 vultur lucrat cu mâna, cu aripile și ciocul rupt; 4, 5 văscioare; 6 opaiț; 7 urcioraș.

Fig. 3. Obiecte romane de la Reșca Colecția D-lui Petre E. Mihăescu

7. Biserica veche din Plopșor-Dolj.

În Plopșor, lângă biserica nouă clădită în 1904, se află ruina bisericii vechi, din care se păstrează numai altarul cu ușile zidite.

Dintre cărțile vechii biserici, se află câteva la cea nouă. La începutul unui minei citim:

*Căț cetiș și intraș
În acest templu să vă rugaș
Vă rugaș vă umiliș
Și pă ctitori pomeniș
Pildelor lor fiș părtaș
Zidiș Domnului lăcaș
Dacă vreș să moșteniș
Binele ce toș doriș*

Polcovnicu de armie constandin au născut pe nițu nițu având soție pe maria din familia bălăceș au născut pă costache costache având soție pă joiaș au născut pă mine costandin eu având soție pă sevasița (care după o viețuire foarte bună au încetat din viață în anu 1868 sevre 20 însă viețuiri au fost 33 de ani) fiica sărdariolui ghiță burileanu cu care făcând 5 feciori anume dimitrie (ce în anu 1851 mai în 29, din greșeală sau din întâmplare lau omorât pușca) 3: anume mihai costandin costică au murit de măarte b(ună rămâ)ind numai vasilache ce se afla în miliție sergent major și trei fete din care (?) senia a murit iar elena și joiaș se (află în) viață una elena văduvă și joiaș fată de(?)re spre știință însămnai aici 1869 febr 1(?).

C. Plopșoreanu ce mă aflu în văr(stă). Aici, pe semne spunea câți ani avea când a scris).

Colțul de jos al foaiei este rupt, iar ce-am întregit, e scris în paranteze cu alte caractere.

Pe a doua foae: acest minei împreună cu toate celelalte cărți leam cumpărat eu după ce am săvârșit sfânta biserică în 1840: dând pă dânsel lea 940 iar acum fiind rupt lam legat 1869: ghenare 30.

C. Plopșoreanu, odoare ce leam cumpărat și leam dat sfintei biserici în sama preotului Ioan 1 sfânt potir de argint poleit cu aur cu dăscosu și tot tacâmu lui tot de argint 1

linguriță de argint 1 pereche de paftale de argint poieite 1 oftoic mare 2 mineie 1 triod 1 evanghelie 1 leturghier 1 cruce de argint 1 patrafir 1 apostol 1 pendecostari 1 bocovna 1 oftoic mic 2 mese de pânză 1 epitaf 1 antimisă 1 masă de pânză 1 idem de(?) 1 cădelniță 2 sfejnice de alamă 5 candelule de cositori 1 pereche odăjdii 6 sfejnice de lemn 6 tinichele la ele 7 icoane 1 mică pă prastol 1 tretapod 7 candelule de sticlă 1 policandru 1 steag.

În original sunt scrise pe trei coloane, având făcută și adunarea, iar la sfârșit e: *suma odoarelor 50 cincizeci.*

Din toate aceste odoare nu sunt în biserica nouă decât câteva cărți.

C. S. Nicolăescu-Ploșor.

Gheorghe Chițu

Primum următoarea scrisoare:

Mult Stimate Domnule Doctor;

În legătură cu evocarea figurii marelui român, oltean și craiovean Gh. Chițu, din Arhivele Olteniei No. 1, pentru cinstirea memoriei căruia se impune ridicarea unui monument—de artă ați dori D-vs.—ași face și eu o propunere:

Gh. Chițu a fost, în primul rând, om de cultură. Ca atare, el a făcut pentru cultură atât ce și cât se putea face pe atunci și prea mult față de ce s'a făcut de atunci până acum pentru orașul nostru. A stăruit anume să se înființeze în Craiova mai multe școli secundare.

Ca fiu de negustor și, probabil mai mult ca omul care a înțeles nevoile timpului, a înființat în 1878 și o Școală Comercială, care, împreună cu str. Gh. Chițu, ajută la pomnirea marelui român, de către toți cari vin în legătură cu ea și mai ales de către viitorii negustori și funcționari comerciali, chemați a face destinele economice ale neamului nostru.

Deși întemeiată acum 45 ani, și, deși cei mai mari economiști și financieri ai Olteniei, și chiar ai țării, au urmat

cursurile acestei școale, nimeni nu s'a gândit s'o inzestreză, chiar din banii Statului, cu un local propriu, așa că de 45 ani, își duce zestrea din local în local și din stradă în stradă, adăpostindu-se, după timp și oamenii vremii, în clădiri mai mult sau mai puțin proprii pentru scopul și necesitatea ce reprezintă.

Cum însemnătatea acestei școale devine din ce în ce mai mare, prin impunătorul număr de copii ce vin să învețe la ea (are peste 500 elevi, ocupând primul loc, ca populație, după Liceul Carol I), ar fi nemerit ca la serbarea centenarului nașterii lui Gh. Chițu, memoria lui să poată fi evocată prin o statuie așezată, nu la un colț de stradă, ci în fața unui local de școală, fie și cu proporții mai modeste, dar destul de încăpător și indestulător pentru nevoile timpului. În chipul acesta, fundația culturală a lui Gh. Chițu, fundație ce în 1928 urmează a-și serba semicentenarul, și-ar avea localul ei propriu, și ar fi ca un indemn pentru toți oamenii de bine spre fapte culturale, baza progresului formând-o însăși cultura.

În acest scop, Școala Comercială „Gh. Chițu” ar contribui și ea cu fondul de rezervă, destinat pentru clădire de local, fond ce în prezent trece de 100.000 (una sută mii) lei.

Primiți, mult stimate Domnule Doctor, încredințarea deosebitei mele stime.

N. Gh. Dinculescu

Directorul Școalei Comerciale „Gh. Chițu”

12 Mai 1922, Craiova

OLTENIA CULTURALĂ

„Universitatea Liberă „Prietenii Științei“

Ne facem o deosebită plăcere a anunța, că una din dorințele, din scopurile urmărite de Societatea „Prietenii Științei“ — Craiova, s'a realizat.

Avem în Craiova o *Universitate Liberă „Prietenii Științei“*.

De foarte mult, dar în special după război încoace, aproape nu era ședință a comitetului societății, în care să nu să se discute asupra posibilității și oportunității întemeierii în Craiova a unei Universități populare, — cum îi ziceam noi.

Aceste discuțiuni și deziderate au fost concretizate chiar în 1920, într'un apel în care, între altele se spunea:

„Nicăeri ca în Oltenia nu se găsește popor atât de apt, atât de înzestrat de la natură, pentru a-și asimila noțiunile și progresele artelor și științelor. Dacă arta și știința, dacă civilizația deci, ar pătrunde în orașele și satele noastre oltenești, olteanul, prin însușirile sale alese, ar fi fără îndoială primul român din România Mare, Cine nu vede, cine nu simte aceasta, nu cunoaște pe Oltean, sau nu e capabil să înțeleagă rolul luminător al științei, al civilizației.

Este dar o datorie patriotică, este o chestiune de ambiție ca noi Oltenii, și în această privință capitala, Craiova, trebuie să dea exemplu și să ia inițiativă, să ne unim, să ne încordăm puterile pentru a face din Craiova nu numai un centru de negustori și de rentieri, dar un

centru industrial și cultural, un centru creator de viață, a cărui lumină să iradieze nu numai în cuprinsul banatului oltenesc, dar în întreaga „România Mare.“

Propunerea de a înființa o Universitate, chiar și populară, ca orice lucru nou a surprins pe unii, iar pe alții i-a lăsat reci; ea n'a prins; ideia nu era încă matură.

În luna Martie acest an, după o serie de conferințe ținute pentru „Prietenii Științei“, D-l Prof. N. Iorga, într'o conferință specială, arată nevoia înființării unei Universități Libere la Craiova, făgăduind sprijinul său și indicând și mijloacele de a o putea aduce la îndeplinire.

Puternica personalitate a celui ce face din nou această propunere, autoritatea sa necontestată în materie, a impus, pe câmpul pregătit mai dinainte de Prietenii Științei, ideia unei Universități Libere.

Societatea „Prietenii Științei“ bucuroasă de a-și vedea această idee înbrățișată și de D-l Prof. Iorga, hotărăște în ședința de la 6 Aprilie: ca să înființeze, sub auspiciile Societății „Prietenii Științei“ „Universitatea liberă din Craiova“, invitând în acest scop personalitățile intelectuale din Craiova, Sâmbătă 8 Aprilie, ora 6 p. m., la sediul societății.

Răspund invitațiunii următorii: D. D. Dr. Ch. Laugier, Gen. V. Rudeanu, C. Popp, C. D. Fortunescu, I. B. Georgescu, M. V. Demetrescu, St. Ciuceanu, Dr. D. Ștefănescu, D-na M. Popp, Inginer A. Vincetz, C. Jormescu, D-na El. Stănescu, Pr. Paroch I. Ghia, Eugen Bărescu, V. Sandulian, Dr. Mayer, Ionescu-Argetoiaia, N. Balaban, Dem. D. Stoianescu, N. Guran, Dr. Leon Eschenasy, Dr. Drăgoescu, Al. Carianopol, B. Căncea, Dr. Al. Ludvig, Tudor D. Ștefănescu, D-na El. Pașalega, D-ra M. Ghioculescu, Col. Lăzărescu, M. Stăureanu, C. S. Nicolaescu-Plopșor, N. Popescu, Vas. Mihailescu, D-na Dr. Hesselmann, I. Dongorozi.

În urma explicațiunilor și cuvântărilor D-lor: Dr. Laugier, C. Popp, Prof. Mihailescu, Dr. Metzulescu, Prof. Stăureanu, Prof. M. V. Demetrescu, V. Sandulian, General V. Rudeanu și N. Guran se dresază următorul Proces Verbal:

Azi 8 Aprilie 1922.

Subsemnații convocați în baza hotărârei din 6 Aprilie a. c., a Comitetului de Administrație al Societății „Prietenii Științei” — Craiova de către Președintele său Dr. Ch. Laugier, în urma expunerii făcută de D-sa precum și a discuțiilor urmate hotărîm:

Art. 1. Se constituie în Craiova pe ziua de 6 Aprilie, o Universitate Liberă.

Art. 2. Scopul acestei Universități libere este de a răspândi cultura generală și de specialitate printre cei dornici de instrucțiune, dar cari n'au avut și nu au posibilitatea de a și-o completa la școalele oficiale.

Art. 3. Invățământul acestei Universități va fi de preferință de ordin practic și în legătură cu problemele actuale ale vieții noastre politice, sociale și economice, completând astfel cunoștințele și însușirile, potrivit realităților de azi.

Art. 4. Cursurile ce se vor preda, modalitatea ținerei lor, precum și recrutarea personalului didactic, se va stabili printr'un regulament ulterior.

Art. 5. Pentru organizarea acestei Universități, s'a a'les în conformitate cu statutele societății „Prietenii Științei” prin aclamare următorul comitet: Dr. Ch. Laugier, Gen. V. Rudeanu, C. Popp, C. D. Fortunescu, I. B. Georgescu, M. V. Demetrescu, St. Ciuceanu, Dr. Metzulescu, Dr. D. Stăfănescu, D-na M. Popp, Inginer A. Vincentz, C. Jormescu, D-na El. Stăncescu, Pr. I. Ghia, E. Bănescu și V. Sandulian.

In ziua de 20 Aprilie, D-l Prof. N. Iorgă sosind în Craiova, ia parte la o ședință a comitetului de organizare, în care după mai multe discuțiuni se hotărâște:

Universitatea va începe cursurile la 1 Maiu, deocamdată la Liceul Carol, sub numele de Universitatea Liberă „Prietenii Științei” — titulatură propusă de chiar D-nul prof. N. Iorgă, în unanimitate proclamat președinte de onoare.

Câștigarea acestui punct important din program: creșterea unei Universități Libere în Craiova, nu însemnează însă pentru „Prietenii Științei” că și-a desăvârșit opera. Nu, ea este încă la început. Toți *Prietenii Științei*, „trebuie să nu înceteze a slăruși în ideea de a face din Craiova un centru cultural. Banatul Olteniei și Banatul Timișoarei, atât de înrudite, au nevoie de un focar de lumină comun, de lumină mare, scilicitoare și mai cu seamă *de o lumină românească*, și această lumină numai aci, în mijlocul Olteniei se pote găsi.

Cerând personalităților noastre de samă părerea lor în privința creșterii unei Universități în Craiova, primim și publicăm azi răspunsul d-lui General Rudeanu, acest distins și inimos fiu al Olteniei.

Universitatea Olteniei.

D-lui Doctor Laugier
Un străduitor de bine al Olteniei.

Nemuritorul eroism cu care Franța și Belgia a înfruntat formidabila invaziune germană în anul 1914, se datorește, fără îndoială, tăriei sufletului lor național.

Această putere latentă, care odihnește în sânul unui popor și de care de multe ori el însuși nu are conștiință decât prin faptele împlinite, hotărâște mai totdeauna de viața și propășirea lui.

Sufletul poporului românesc, care s'a dovedit în decurs de veacuri întregi atât de înalt, trebuie neapărat să rămână pentru România mare astfel după cum a fost sădit de părinții noștri: luminat, integru, cinstit, stăncă neclintită în fața dușmanilor din afară și din năuntru, eroic până la sublim în lupte și bătălii pentru păstrarea pământului românesc, pentru dreptate și libertate.

Vlăstarele tinere de astăzi, generația de mâine, speșanța și viitorul neamului, trebuie să păstreze neatins, ne-

pângărit acest splendid suflet strămoșesc, care ne-a călăuzit prin atâtea nevoi și a făcut din noi cece suntem astăzi.

Recunoștința noastră către cei ce ne-au dat independența, Regatul și întregimea neamului nu poate fi mai bine mărturisită decât pregătind sufletele tineretului, astfel încât ei să păstreze și să ducă mai departe gloria și demnitatea neamului românesc întregit.

Cu cea mai mare și neobosită stăruință, generații tinere trebuie să îndrumate și formate în mijlocul celor mai curate și arzătoare medii sociale românești. În mijlocul unor asemenea medii, a căror înrăurire asupra sufletelor este considerabilă, ei trebuie să primiască lumina superioară care le deschide porțile diferitelor cariere sociale.

Oricât de strălucite sunt unele centre de cultură din străinătate, oricât de mult ar putea folosi studenției noastre, ele dese ori lasă urme în sufletele lor, simpatii sau aversiuni, ce nu sunt totdeauna în acord cu interesele vitale ale neamului.

Chiar în România Mare de astăzi mediile sociale sunt diferite din o parte în alta a țării, după cum împetrișarea de rase cu tendințe și aspirațiuni deosebite este mai mult sau mai puțin pronunțată, după cum tradițiunile unui trecut glorios și curat românesc sunt mai adânc înrădăcinate în inimele locuitorilor băstinași.

Nimeni însă nu poate dezice că cel mai puternic mediu social limpede românesc se găsește în Oltenia; mai întâi fiindcă această parte a țării este locuită aproape exclusiv numai de români, ceea ce nu se întâlnește nicăieri, apoi fiindcă Dumnezeu a rânduit-o să fie locuită de una din vișele cele mai tari ale neamului nostru.

„Moșii români din munții apuseni, scria nemuritorul „Hasdeu¹⁾, au fost totdeauna între ardeleni, ceia ce între „noi au fost în trecut Oltenii, adică Românii cei din munții „apuseni ai Țării Românești: Moșii și Oltenii sunt elementul românesc cel mai viteaz“.

¹⁾ B. Petriceicu—Hasdeu. O nevestă româncă. — p. 10.

Oltenia este deci cel mai prielnic mediu social în mijlocul căruia trebuie să se înalțe un mare centru de cultură: *Universitatea din România de Apus*“. Odată creiată Universitatea Olteniei, ea se va ridica de sigur cu o repeziciune uimitoare, și va deveni curând cel mai de seamă templu de știință și de energie românească, fiindcă din lăuntru său în afara lui și din afara lui spre înlăuntru său, va clocoli, printre puternicele sale raze de lumină, o neajmărită și fierbinte dragoste de țară și de neam.

România mare are astăzi 4 Universități: două în răsărit și două în centrul ei. Este poate de ajuns ca număr, dar nu pare nemerit ca distribuire. Și, când ai puțin, înțelepciunea stă să împarți acest puțin, cu seamă și cu rost.

Dacă Iașul, d'asupra căruia pe veci va pluti umbra marelui nostru Voevod Ștefan cel mare, Iașul cetatea sfântă a Unirii, orașul binecuvântat care a văzut mai întâi zorile întregimii neamului, trebuie să rămână centrul de lumină și cultură românească, unde să aflueze valuri, valuri tinerețului nostru moldovenesc, din apusul Bucovinei până în răsăritul Basarabiei, — apoi se impune ca Oltenia să adune în mijlocul ei, în inima ei, la Craiova, rând pe rând generațiile tinere din întreaga Românie mare de apus, unde ele să culeagă, odată cu știința, respectul pentru trecutul nostru atât de sfânt și glorios, pasiunea unui patriotism trainic și înflăcărat.

Dar, de sigur, nu eu voi putea întoarce curente ce stăpânesc țara, slovele mele se vor perde în negura dorințelor fără resunet, iar Oltenia noastră, frumoasa noastră Oltenie, mireasma sufletului nostru românesc, Oltenia mănoasă, care cu rodnicia ei hrănește aproape întreaga țară, Oltenia moșia Basarabilor, Oltenia cu Cetatea Banilor, cu sălașul lui Mihai și lui Tudor, — Oltenia care a stropit cu sângele vitejilor săi întreaga țară, de la apus la răsărit, dela miază-zi la miază-noapte, Oltenia va ră-

... poate, tot uitată, delăsată, și Universitatea din România de apus să o vedem răsărind într-o zi pe alte plaiuri, în altă parte.

Unde sunt, Oltenie, copiii tăi de altă dată, să s'adune, să ceară și să culeagă pentru tine partea ta de cinste și de lumină, ce atât de mult ți se cuvine?

Generalul Rudeanu.

Sedința aniversară a Cercului Medico-farmaceutic.

Cercul Medico-farmaceutic din Craiova și-a serbat aniversarea în ziua de Duminecă 30 Aprilie a. c. După propunerea Președintelui, D-l Doctor I. Augustin, această aniversare s'a serbat în localul „Institutului de Fiziotherapie al Olteniei, de curând înființat în orașul nostru de către Doctorii Cănculescu și Eskenasy.

Sedința începe prin cuvântarea Președintelui, care arată în scurte cuvinte activitatea Cercului în cursul anului expirat, activitate desfășurată de medicii Craioveni în cerc prin numeroasele și interesantele comunicări făcute, și în afară de Cerc, prin înființarea, de către un grup de medici, a „Institutului de Fiziotherapie al Olteniei“, a „Policlinicei Regina Maria“, precum și lansarea unui apel prospect pentru înființarea unui Sanatoriu. Casierul Cercului, D-l Doctor Mayer, dă citire situațiunii financiare a Cercului, iar D-l Doctor Daniel, secretarul general, rezumă activitatea fie cărui medic în parte, arătând în același timp și doleanțele lor în viitor.

Prin aclamație se realege vechiul comitet.

D-l Doctor Carp face apoi o interesantă comunicare, cu prezentare de bolnav și plăcă radiografică, tratând despre un caz de sacralizare a vertebrei V-a lombară.

În urmă D-nii Medici vizitează săl. Institutului. D-l Doctor Eskenasy lămurește diferitele aparate și modul lor de întrebuințare, insistând asupra noilor metode de diagnostic și tratament radiologic, prin ajutorul orthodiagrafiei

și a tuburilor Coolidge și Lilienfeld, apoi asupra Diathermiei și curenților de înaltă frecvență (D'Arsonvalizare), asupra razelor ultra-violete, băilor de acid carbonic, băilor electrice, hidrotherapia, mecanoterapia, etc., toate acestea fiind reprezentate în Institut prin aparate și instalații din cele mai moderne.

Doctorul Cănculescu, în numele amfitrionilor, mulțumește colegilor cari au răspuns în număr așa de mare la inițiativa Președintelui, arătând sacrificiile făcute de D-sa și de Doctorul Eskenasy pentru a pune în stare de funcționare Institutul, și în cuvinte sugestive arată credința sa nemărginită în tratamentele fizice, care fac un accesoriu indispensabil în toate clinicele și sanatoriile din străinătate. Mai vorbesc D-nii Doctor Antonini în numele orașului, al cărui reprezentant este, și D-l Inspector General Sanitar Dr. Laugier, care amintind modestele începuturi medicale ale Craiovei, scoate în relief progresele realizate în ultimul timp, progres la care D-sa adaugă și noul Institut creat. Serbarea a luat sfârșit prin fotografiarea în grup a celor asistenți.

Cercul Medico-farmaceutic din Craiova

Sedința de la 2 Ianuarie 1922.

Sedința se deschide la orele 9, sub președența d-lui Dr. I. Augustin, fiind prezenți 26 membri.

Se citește sumarul sedinței dela 15 Decembre, care se aprobă.

D-l Dr. Augustin donează bibliotecii Cercului mai multe broșuri și memorii, între care una din primele teze susținute la Facultatea de medicină din București, care poartă No. 12

În orașul de zi: Căp. Dr. Opran prezintă în numele Dr. Col. Dobrișescu doi soldați operați la Spitalul Militar din Craiova: 1) pentru: gangrena penisului și a scrotului și 2) Spină bifidă cervicală și lombară. Comunicarea rămâne să fie desvoltată în sedința dela 1 Februarie. Urmează apoi:

1) Comunicarea d-lui Dr. D. Vernescu

Epilepsie Jacksoniană

tip facial, tratată cu doze mari și repetate la scurte intervale, de neosalvarsan.

Având ocaziune de a trata în serviciul meu de la Spitalul Preda (Craiova) un caz de Epilepsie Jacksoniană, asupra căruia am obținut o încetare completă a acceselor, cu doze masive de neosalvarsan, în injecțiuni intra-venoase, făcute

la intervale apropiate, am crezut util a-l aduce la cunoștința cercului.

D-na Ecat. I. în vârstă de 55 ani, domiciliată în Cârcea (Dolj) intră în căutarea Spitalului „Th. Preda” în ziua de 15 Noembrie 1921.

Antecedente hereditare: Mama a murit subită la 55 ani. Tata trăește și are vârsta trecută de 80 ani. Din 7 frați ai ei, 4 au murit de mici, nu știe de ce.

Antecedente personale: A suferit de bubat în copilărie, în două rânduri, dar nu știe de care anume. S'a măritat la 18 ani; a avut 12 copii, din care trăesc 8 cari sunt sănătoși. Din cei 4 copii morți, pe unul l'a pierdut în 1909, în vârstă de 2 ani, cu o colecție purulentă a șoldului; alți 2 copii au murit, unul de 5 luni, altul de 6 luni, de *atropsie*, ne fiind crescuți și nici alăptați de mama lor. În 1909 a avut un avort spontan în 3 1/2 luni. De când s'a măritat nu a avut niciodată vre-o maladie serioasă. Înainte de războiu a avut dureri mari de cap, slăbiciune și amețeală, de care s'a vindecat cu un tratament prescris de medici.

Istoricul maladiei. În Martie 1909, în urma unei gripe care a debilitat-o foarte mult, e apucată pentru prima oară de tremurături și convulsii ale mâinii (membrul superior) stângi, piciorului stâng și ale feței din aceiași parte. Accesul, care a durat numai câte-va minute, a fost precedat de amețială, de sfârșială, apoi pacienta a pierdut complet cunoștința. În zilele următoare accesele se repetau de 10 — 12 ori în 24 ore, cu acelaș caracter și afectând tot de-una aceleași regiuni, cu singura deosebire că pacienta nu pierdea cunoștința — dându-și socoteala de tot ce se petrecea în jurul său. Această stare durează vre-o trei săptămâni, apoi pacienta e adusă la Craiova, unde e văzută de mine, împreună cu d. dr. Augustin. În urma tratamentului la care am supus bolnava atunci, accesele s'au rărit mult și au pierdut din intensitate.

Cu timpul accesele, fără a dispărea completamente, revin din ce în ce mai rar, vin la 30 — 40 zile o dată, apoi mai târziu se răresc și mai mult, pacienta le are la 4 luni o dată.

În 1911 se duce la București, unde consultă pe d. dr.

Nanu-Muscel, și e internată în serviciul său de la Spit. Filantropia, unde stă o lună de zile și în care timp nu a avut decât 2 accese. A fost tratată cu băi calde, valeriană și injecțiuni neuro-tonice. După înapoierea de la București accesele continuă, însă tot la intervale mai apropiate și cu mai mare intensitate ca până acum, și cu deosebirea că de data aceasta nu afectă decât partea stângă a obrazului și a feței.

La 15 Febr. 1921 e internată în Spitalul Filantropic (Craiova). La început e tratată cu calmante și injecțiuni tonice, apoi i-se face analiza sângelui. Reacțiunea *Wassermann* fiind pozitivă, i-se prescrie injecții intra-musculare cu bi-iodur de mercur 0,02. După 2 injecții bolnava capătă stomatită, și tratamentul este înlocuit prin injecții intra-venoase de neo-salvarsan, doza II-a și a III-a.

La 8 Martie Wassermann negativ; cu toate acestea se continuă tratamentul cu neo-salvarsan și i-se face în total 8 injecțiuni la intervale, fără să se depășească doza a III-a. În timp de o lună de zile, cât a stat în Spital, a avut un acces mai forte, cele lalte au fost mai ușoare (tremurături), dar mai dese. După eșirea din Spital, pacienta se simte ceva mai bine, accesele devin mai rar, la 30-40 zile odată și această stare se menține toată vara până în luna Septembrie, când din nou accesele reapar cu mai mare frecvență și intensitate. În Octombrie devin și mai dese și afectă nu numai fața, dar și membrul superior și inferior stâng. Cu două săptămâni mai înainte de a intra în Spitalul „Preda” accesele devin de o frecvență ce nu a avut până acum nici-o dată, ele sunt așa de dese în cât se numără peste 300 accese în 24 ore, de data aceasta însă numai pe față.

La intrarea în serviciul meu, 15 N-brie, constat următoarele: pacienta de constituție debilă, palidă la față, mult slăbită, vorbește cu greutate; în timpul examenului nostru e apucată de 6 accese consecutive, aproximativ la 2 — 3 minute un acces. Bolnava își dă seama că-i vine accesu, simte o slăbiciune, i-e frică, se îneacă, nu are aer și ne face semn cu mâna, pentru a ni-l anunța, ne putând în acest moment pronunța nici un cuvânt. Începe mai întâi o contracțiune tonică a mușchilor feței și a obrazului stâng, a orbicularului O.

S. întinzându-se puțin și la gât: *comisura st. a buzelor e trasă în jos*, aripa nasului din partea st. pare puțin ridicată, obrazul face astfel o strâmbătură, apoi după această contractură de scurtă durată *încep convulsii clonice* dese a întregii regiuni și a comisurii labiale, bolnava face *spume* la gură și asistă cu toată cunoștința la această oribilă *scenă*, apoi convulsii devin din ce în ce mai mici, rămânând la sfârșit oare care contracții fibriare în mușchii feței; *accesu* durează 30—40 m, după care bolnava rămâne foarte obosită. Din cauza acestor mișcări continue a feței interne a obrazului, asupra arcadelor dentare, bolnava are ulcerări pe fața int. a obrazului și o stomatită intensă gingivală. *Sensibilitatea la pipăit și durere* în partea st. a obrazului pare puțin mai diminuată ca în punctele opuse similare. În tot restul corpului sensibilitatea și motilitatea normale. *Reflexele normale.*

Pulsu și cordu nu presintă nimic anormal. Bolnava suferă de constipație; din cauza acceselor așa de frecvente nu se poate hrăni decât cu lapte, și acela luat cu greutate.

Urina nu conține nici albumină, nici glicoză. În primele 24 ore se numără 280 *accese*.

16 *N.brie. Neosalv. doza I-a*, inj. intra-ven. Kali-iodat 10/300 2 linguri.

17 " 260 *accese* în 24 ore, 2 linguri K. I.

18 " 245 " " " " 2 " " "

19 " 200 " " " " 2 " " "

20 " *Inj. cu neosalv. doza II-a* K. I. 2 linguri.

240 *accese*, mult slăbită ne putând să vorbească, înghite cu dificultate, în cât ne gândim a o alimenta cu sonda esofagiană sau a-i face clisme alimentare, inj. *cu camfor* I. K. 2 linguri.

21 " 256 *accese* în 24 ore " " 2 "

22 " 200 " " 24 " " " 2 "

23 " *Neosalv. doza III-a* I. K. camfor, *accesele* cad la 100 în 24 ore.

24 " 108 *accese* în 24 de ore I. K. camfor.

25 " 88 " " 24 " " " " "

26 " 76 " " 24 " " " " "

27 " *A IV-a doză neosal.* I. K. după aceasta avem înregistrate în 24 de ore 30 *accese*.

28 " În 24 ore 22 *accese* I. K. 3 linguri.

29 " Se înregistrează de la 7 dim. până la 12 noaptea, adică în 17 ore numai 5 *accese* I. K. 3 linguri.

30 " Nu se mai constată nici un *acces*, bolnava e mai bine dispusă mănâncă mai bine, I. K. 3 linguri.

1, 2, 3 *Dec.* Nici un *acces*, I. K. 3 linguri.

3 *Dec.* A *V-a doză neosalv.*

De și nu mai există nici un *acces* cu toate acestea după 6 zile (10 *Dec.*) fac a *VI-a doză de neosalvarsan*, în tot acest timp bolnava și-a continuat I. K. 3 linguri. În ziua de 15 *Dec.* la visita de dimineață constat oare care mișcări fibrilare în membrul super. st. ceea ce mă determină de a începe o nouă serie de *neosalvarsan*.

15 *Dec.* Inje. intra-venoasă *doza V-a neosalv.* iodur de potasiu 2 linguri.

16 " Bolnava se simte mai bine—repet ioduru.

17 " Acuză oare care dureri de stomac, ce le atribui iodului—ce a luat într'una 30 zile.

20 " *Doza VI-a neosalvarsan.*

22 " Începe din nou ioduru de potasiu.

25 " *Neosalvarsan doza V-a.*

26 până la 30 *Dec.* Ioduru, 2 linguri pe zi.

31 *Dec.* *Neosalvarsan doza VI-a.*

La 1 Ian. 1922, bolnava părăsește spitalul, rămânând a veni la 6 zile p. inj. cu *neosalvarsan*. Bolnava se simte bine și de la 30 *N-brie* nu a mai avut nici un *acces*.

În rezumat s'a făcut bolnavei în timp de 45 zile cât a stat în spital: 10 inj. intra-venoase cu *neosalvarsan*: o serie normală de 6 doze, iar celelalte alternativ *doza V-a* și a *VI-a* și a luat zilnic *iodur*.

Reflexiuni. Din punct de vedere clinic, era foarte lesne, în fața acceselor așa de caracteristice, așa de frecvente și totdeauna limitate la aceeași regiune (partea st. a obrazului și a feței), de a diagnostica la bolnava noastră *Epilepsia jacksoniană—tipul facial st.* Greutatea mare însă, începea atunci când era vorba de a determina natura leziunii care a provocat această *Epilepsie jacksoniană*.

Se știe că E. J. e datorită unei leziuni, de natură însă foarte variabilă, a zonei motrice corticale a creierului, zona formată de circonvoluțiunile frontală ascendentă și parietală ascendentă, separate prin scisura Rolando și a părții corespunzătoare a acestor circonvoluțiuni, din partea internă a hemisferului, numită *lobul paracentral*.

Pentru tipul facial, leziunea corespunde la extremitatea infer. a acestor 2 circonvoluțiuni și mai precis la partea infer. a circonvoluțiunii frontale ascendente.

Centrul motor al brațului e așezat la mijlocul circonvoluțiunilor, iar acela al membrului inter. la partea superioară a ambelor circonvoluțiuni și la lobul paracentral. Leziunile cironon scrise la fiecare din teritoriile nuotori menționate, vor produce simptome corespunzătoare la pafata, gamba sau braț. Observațiuni numeroase, urmate de autopsie, au demonstrat justetea acestor localizări, a zonei motrice corticale.

Cât privește natura acestei leziuni, trebuie să ne gândim în primul rând la *sifilis*, care prin modul său de a fi se pretează la atari localizări; așa sunt gomele, meningita sclerogomoasă, periostosa și acest diagnostic nu trebuie abandonat de cât atunci când nu am obținut nici o ameliorare a boalei prin un tratament intens antisifilitic. În al doilea rând vin *tuberculozele locale*, o placă de meningită tuberculoasă, sau un *mare tubercul*, care de asemenea se pot fixa la o regiune anumită, ca și leziunile sifilitice.

Dieulafoy citează o observațiune de epil. j. debutând prin față în partea st. Se găsi la autopsie un mare tubercul sub cortical în partea dr. la nivelul țușiunii piciorului frontalei ascendente cu circonvoluțiunea parietală ascendentă, care să știe că e centrul cortical al mișcărilor feței.

Când leziunea producătoare a epilepsiei Y. nu e nici de natură sifilitică, nici tuberculoasă; ea consistă într'o tumoare situată în una din aceste regiuni ca: *gliom, sarcom, fibrom, tumoare parasitara*, s. a.

În fața unei Epil. J. trebuie să ne gândim tot-de-una la sifilis, zice *Dieulafoy* în una din magistrarele sale lecții clinice.

Iată de ce în cazul nostru în care E. J. era așa de intensă, în cât se număra 300 accese în 24 ore, și în care

bolnava ajunsese într'un grad de slăbiciune și denutrițiune extremă, m'am hotărât din prima zi a intrării în Spital de a începe tratamentul cu neosalvarsan și iodur de potasiu, de și nu aveam nici un alt indiciu care să mă facă să bănuiesc natura sifilitică a leziunii, afară de Wassermann, care a fost pozitiv, la 1 Martie (p. a deveni apoi negativ la 8 Martie). Ceeace face însă partea originală a acestei observațiuni, este că inspirat de un articol al dr. Leredde „*asupra tratamentului sifilisului nervos*“ publicat în *Le Monde médical* 15 Mai 1921, am făcut bolnavei noastre un tratament *energic* cu inj. *intra-venoase* de neosalvarsan și la distanțe mici unele de altele, așa în 11 zile fac 4 injecțiuni cu neosalvarsan, adică la 3 zile interval și ia în acest tot timp câte 1,20 IK, pe zi. „Din cauza stomatitei nu m'am putut gândi a adăoga între inj. cu neosalvarsan și altele cu oxicianur de mercur“.

Sub influența acestui tratament energic, dacă luăm în seamă slăbiciunea extremă în care se afla bolnava la intrare, accesele de la 280, ce au fost în prima zi, au scăzut treptat, pentru a ajunge după a 4-a doză de *neosalvarsan* (și 15 gr. de iodur de potasiu) la 30 accese în 24 ore, iar după alte două zile la 5 accese și apoi a dispărea complectamente.

De la 30 Noembrie până la eșirea sa din spital bolnava nu a mai avut nici un acces. Cu toate acestea am continuat tratamentul neosalvarsan făcându-i la interval de 5 zile, câte o injecțiune cu dozele V-a și VI-a alternativ, cu care intenționez a face 6 de asemenea injecțiuni pe care le vom considera cu a II-a serie, conform preceptelor lui Leredde, din articolul menționat mai sus.

Rezultatul atât de satisfăcător ce am obținut, mă întărește în credința că mă aflu în cazul acesta în fața unei leziuni de natură sifilitică, în regiunea inferioară a zonei psihomotrice a creierului (frontala ascendentă și parietala ascendentă) din partea dreaptă, și deci se impune a persista și de acum înainte în tratamentul antisifilitic instituit.

Povătuind bolnava de a face un tratament complect antisifilitic, sper că vom putea urmări cazul, pentru a putea veni mai târziu, în o altă ședință a Cercului, spre a vă comunica dacă vindecarea obținută până acum se menține.

Cazul atentatului criminal dela gară.

În ziua de 17 Decembre ora 8 seara, doi hamali din gara Craiova, după ce s'au înțeles asupra asasinatului ce-l pusese la cale, au intrat, aducând lemne de foc, în camera unde casieria își făcea casa de bilete. Unul din ei a rămas înăuntru, iar celalalt a eșit afară să pândească la ușă. Cel care a rămas înăuntru a cerut victimei să-i schimbe 20 lei, și în timpul când casieria era întoarsă cu spatele numărând banii, i-a împlântat cuțitul în ipohondru stâng, în afara mușchilor vertebrali, imediat sub ultima coastă (criminalul era stângaci). La șipătul de alarmă al victimei, criminalul a fugit lăsând cuțitul în plagă. Victima și-a scos singură cuțitul, leșinând în urmă.

Pe la ora 10^{1/2}, adică două ore și jumătate dela accident, pacienta a fost adusă la spital în stare muribundă, fără puls și fasciesul alb ca varu, cu hematemeze abundente și cu epistaxis. Din plagă scurgeri mari de sânge.

Chemat de urgență, găsesc starea extrem de gravă și înlătur ideea oricărei intervențiuni, de oarece bolnava ar fi sucombat de sigur, la primele picături de cloroform. M'am mulțumit însă să-i fac un bun pansament local și să-i aplic întreg arsenalul medicamentos întrebuintat în asemenea cazuri (ser. artificial cu adrenalină, ergotină, cafeină, termofere ferbinți, etc) și repaus absolut.

Abia spre dimineață, bolnava și-a revenit, hematemezele și epistaxisul au încetat, pulsul a început să fie perceptibil.

Se hotărăște intervenția. Se face laparotomie mediană supra ombilicală, care în urmă s'a prelungit și sub ombilic. Se găsește în abdomen abundentă hemoragie, chiaguri și sânge ligid. După curățirea sângelui, se cercetează leziunile. Se găsește diafragma străpuns la inserțiile lui pe coastă; splina perforată dintr'o parte în alta și stomacul găurit pe fața posterioară, aproape de cardia, se drenează orificiul plăgei dinăuntru înafară, se

coasă cu minuțiositate organele perforate și se închide abdomenul.

În urmă se continuă tratamentul reconfortant.

Bolnava merge din ce în ce mai bine, nu are vărsături și nici sughituri.

După 48 de ore i se administrează un purgativ, și a avut scaune abundente. Cere să fie alimentată și cu multă dispoziție stă de vorbă glumind și istorisind cele întâmplate. A treia zi de la operație i-s'a permis a lua supă și vin, pe care le-a mâncat și beut cu multă plăcere. În aceeași zi, la orele 6 seara, la contra vizită, bolnava nu mai avea nici o durere, nu se mai plânge de nimic și noi găsim starea generală așa de bună, o considerăm scăpată și îi adăogăm și alte alimente la lista ei de mâncare așa de restrânsă până acum. La ora 6^{1/2} i se servește de sora ei o ceașcă cu lapte adus de la lăptăreasa ei de acasă. La orele 8 bolnava se simte foarte rău: are dureri atroce, cu arsuri începând din esofag și întinzându-se la tot abdomenul; a început apoi vărsături bilioase și diaree abundentă, lipotimii, sudori reci și abundente, frisoane puternice cu răcirea extremităților, puls imperceptibil.

Cu multă greutate și perseverență bolnava a putut fi calmată de durerile ei, și abia pe la orele 2 noaptea bolnava s'a liniștit și a dormit foarte bine până dimineața, când se simțea iar bine, nu mai avea nici dureri, nici vărsături, nici diaree.

La orele 8 dimineața i se administrează din nou o ceașcă cu lapte; după 1/2 oră încep din nou aceleași simptome alarmante, și cu toate ajutoarele date, bolnava sucombă la orele 3^{1/2} după amiază.

Sedința se ridică la orele 11^{1/2}, urmând ca discuțiile la cele 2 comunicări din urmă să se facă la 1 Februarie a. c.

Mișcarea culturală în Craiova

Cu o mare mulțumire sufletească oricine va constata, alături de noi, că în genere vorbind, o învederată prefacere în bine s'a înfăptuit în timpul din urmă în orașul nostru, din punctul de vedere cultural. Dar să precizăm mai bine.

Societatea culturală «Prietenii Științei»

a continuat meritoasa ei activitate, care se poate urmări în darea de seamă a Secretarului său, la pag. 191, și care a culminat prin întemeierea unei Universități libere în Craiova.

Cursurile de Literatură și Istoria Artelor

organizate de către *Direcțiunea Bibliotecii și Muzeului Aman* — Directoare fiind D-na Elena Farago — și care au început de la 3 Februarie corent (Vd. pag. 100), au continuat în Aprilie și Mai, după următorul program:

- Luni 3 Aprilie.—*Poezia elegiacă la Romani*, Prof. T. Ștefănescu.
 Vineri 7 „ *Poetul Ovidiu*, Prof. T. Ștefănescu.
 Luni 10 „ *O evoluție a teatrului elin*, Prof. I. Almăjeanu.
 Luni 24 „ *Scoala romantică germană*, Prof. V. Turtureanu.
 Vineri 28 „ *Teatrul la Romani*, Prof. I. Ionescu-Bujor.
 Luni 1 Mai.—*Poezele Alice Soare și Alexandrina Scurtu*
 Prof. I. Dongorozi.
 Luni 8 „ *Edmond Haraucourt*, Prof. C. D. Fortunescu.

Publicațiunile locale

despre care se poate vorbi în această rubrică, s'au înmulțit de asemenea. Pe lângă cea mai veche revistă craioveană: „*Ramuri*“, care este în al XVI-lea an al apariției sale, sub direcția d-lui Profesor N. Iorga, și alături de „*Gazeta Școlii*“, revistă a corpului didactic secundar și primar din Dolj, la care colaborează câțiva dintre cei mai distinși membri ai in-

vățământului craiovean, cum și de „*Foaia pentru Popor*“, revista culturală redactată de un grup de profesori și D-na Farago, cu gândul curat de a da sfaturi și îndrumări celor de la țară, fără nici un amestec cu politica urâtă ce se face de atâția,—a mai apărut în timpul din urmă, odată cu „*Arhivele Olteniei*“, revistele: „*Năzuința*“, la care se întâlnesc multe nume cunoscute în lumea literelor, științelor și a artelor, și „*Flamura*“, publicație a tinereții, ce pornește cu pânzele nădejzii întinse, pe afele momitoare ale frumosului; în sfârșit „*Renașterea*“, cea mai nouă publicațiune locală, revistă de cultură religioasă a Societății preoțești din întreaga Oltenie, sub conducerea distinsului preot și profesor Gh. I. Ghia.

Despre mișcarea propriu zis artistică, cu părere de rău, nu avem încă de consemnat un progres tocmai apreciabil. Astfel

Stagiunea Teatrului Național

s'a încheiat cu un frumos excedent material, datorit bunei gospodării a celui care a condus instituția până în ajunul închiderii stagiunii, și chiar cu oare care succes moral.

Nădăduim a avea de spus ceva de bine despre acest așezământ cultural și în viitoarea stagiune.

Mișcarea Muzicală

a fost slabă anul acesta. Concertul *maestrului Georgescu*, ce ni se făgăduise, și de la care așteptam să fim despăgubiți pentru atâta secetă muzicală, a fost contramandat.

Mișcarea artistică

nu are de înregistrat de cât expoziția din toamna trecută a pictorului *Gropeanu*, iar în prezent *Expoziția de artă românească*, organizată de „Liga națională a Femeilor române“ din Craiova, în sălile de sus ale Băncii Comerțului, din inițiativa și cu îngrijirea particulară a Doamnei C. Neamțu.

Înimoasele doamne care au isbutit să strângă aci atâte comori de frumusețe, creațiuni ale geniului neamului nostru, au făcut prin aceasta o faptă nobilă. Neașteptat de bogata colecțiune de covoare, scoarțe, chilimuri, velințe, fote, ii, cămăși, ză-

velci, pânzeturi de tot felul, de la borangicul fin până la peșchirurile aspre, încântă privirea vizitatorului și îl fac să doriască înfăptuirea cât mai curând a unui muzeu etnografic regional. Și aceasta până mai e vreme, căci piesele de muzeu, ce se văd în această expoziție, răsluite de devastarea germană din timpul ocupației, se răresc pe zi ce trece, iar ceea ce se lucrează astăzi, e departe de ceea ce ce lucra altă dată de femeile țăranilor noștri.

În această ordine de idei, organizatoarele Expoziției, ne oprindu-se numai la această operă demonstrativă, au hotărât să lucreze stăruiitor întru a răspândi îndemnul pentru o refacere a industriei casnice țăărănești între femeile din popor, după bunele datini bătrânești, a isvoadelor vechi și a tradiției lucrului ieșit din mâna de gospodină harnică româncă.

Din străinătate „Journal des débats“, „Figaro“, „L'Intransigeant“ — ca-să nu citez de cât pe cele mai de seamă ziare pariziene,—ne aduc, prin elogiasele lor articole, știrea că d-nul *Titi Gr. Stoenescu*, concetățeanul nostru, a obținut un succes, de care ar fi geloși artiști mari din Paris, pentru pânzele ce a expus la *Salon*. Portretele Baronului Levavasseur și acel al Contelui de Chesigné sunt considerate ca printre cele mai bune tablouri din toată expoziția, pentru care pictorul va fi probabil clasat „hors concours“.

Pentru la toamnă d-nul Stoenescu ne-a făgăduit să-și expună lucrările sale făcute în timpul din urmă, ca semn de iubire pentru orașul său natal.

Fortunato.

Rezumatul prelegerilor ținute de D-nul Profesor N. Iorga la Universitatea liberă a Prietenilor Științei Craiova, despre *Istoria Artii Europene și Dezvoltarea artei românești*, se vor publica în numărul următor al „Arhivelor“, de oare ce d-sa, lipsind din țară, nu ar putea să revadă aceste note înainte de a le publica.

Se știe că D-nul Iorga a plecat încă de la finele lui Mai la Paris, unde a fost invitat de Rectorul Facultății de litere de la Sorbona — Universitate care l-a numit profesor agregat al ei — spre a ține o serie de prelegeri asupra Istoriei Românilor la această înaltă instituție de cultură, în cursul lunii Iunie.

Mișcarea culturală în T.-Severin.

Casa Lumini din Mehedinți, în acest al 3-lea an de activitate a ținut 12 șezători culturale populare, cu următoarele conferințe: *Preocupările științifice de azi* (P. P. Sergescu, profesor); *Amintiri din Basarabia* (Lt. St. Ostroveanu); *Molière* (D-ra prof. Victoria Ștefănescu); *Unirea Principatelor și a României mari* (Prof. N. Ioan); *Tuberculoza* (Dr. I. Măngiurea); *Inceputurile teatrului român* (Prof. Al. Bărcăcilă); *Starea economică și sufletul omului* (V. Vlădoianu); *Ațiunea grupului Cerna în 1916* (Căp. St. Nicolaescu); *Poetul Coșbuc* (Prof. M. Gușița); *Literatura noastră populară* (Pr. G. N. Dumitrescu-Bistrița); *Războiul în viața popoarelor* (Căp. A. Gărdescu); *Ardealul* (Al. Bărcăcilă).

Conferințele au fost precedate și urmate de producțiuni muzicale, lecturi, recitări, dansuri naționale, cu concursul scoalelor secundare de băeți și de fete din localitate și al altor persoane. La șezătoarea dela 19 Februarie un grup de tineri au jucat cu isbândă „*Pe malul gârlii*“ de Olănescu Ascanio.

În afară de aceste șezători ținute Duminăca în sala Apollo, s'au ținut la liceul „Traian“ următoarele ședințe de Sâmbătă seara, cu conferințe, comunicări și muzică, pentru cercul mai restrâns al intelectualilor: 18 Febr. Prof. M. Fontaine: „*Molière n'est pas mort*“; Prof. Al. Bărcăcilă: *Documente Mehedințene*; 4 Martie Prof. C. Lăcrișianu: „*Formațiunea și Pitorescul Cazanelor Orșova-Bazias*“; Prof. Al. Bărcăcilă: „*Civilizația neolitică în ostroavele Mehedinților*“; 18 Martie Inspector agricol Ernest Gayraud: „*Urmările economice ale reformei agrare*“; 1 Aprilie Dr. I. Măngiurea: „*Sufletul copiilor*“; Al. Bărcăcilă: „*Din organizarea judecătorească în trecutul românesc*“, după acte vechi.

* * *

„*Cerna*“, foare pentru educația poporului, care ființează de 3 ani sub direcțiunea d-lui prof. C. Lăcrișianu, apare săptămânal cu însemnatele articole de studii sociale din viața

actuală a poporului nostru, semnate de d-l C. Dimitrescu-Iași, fost rector al universității din București; cu articole pedagogice, literare, științifice și de viață practică, semnate în cea mai mare parte de profesorii locali. D-nul C. Dimitrescu-Iași adună odată pe săptămână, acasă la D-sa, pe foștii elevi, acum profesori, și alte persoane care găsesc plăcere în discuțiunile libere conduse de un filosof cu vastă știință și cu clară vedere în sufletul oamenilor și ai societății.

* * *

Comitetul Școlar al liceului „Traian” a contractat cu un antreprenor lucrarea îngrădirii Stadiului „Traian” pe un teren de 72000 m. p., lucrare care va fi gata în 3 luni. Se vor începe apoi lucrările interioare. Acest stadiu va fi unul din centrele de seamă de educație fizică din țară.

* * *

Biblioteca I. C. Bibicescu, deschisă din toamna trecută, făgăduiește a fi larg pusă la dispoziția cititorilor și cercetătorilor, un însemnat izvor de propășire culturală. Este cu deosebire bogată în scrieri care privesc viața și cultura neamului nostru. Se așteaptă noi transporturi de cărți încă nepredate. Donațiunea este făcută către Ministerul Instrucțiunii, care plătește persoana, Comuna având a îngriji de local. Din dublete și cărți anume procurate se alcătuiesc biblioteci sătești pentru Mehedinți și în curând și pentru Banat.

* * *

S'a constituit în T.-Severin un Cerc franco-român, din inițiativa d-lui prof. M. Fontaine, cu sediul la liceul „Traian”.

A. B.

Cum se măsoară a zecea milioana parte din secundă

Ce este timpul? Iată o întrebare care a făcut să curgă râuri de cerneală și încă de cerneală foarte turbure. Pentru Englezi, timpul este bani. Pentru Henri Poincaré, timpul nu a existat. Pentru Einstein timpul există, dar variază dela un individ la altul, dela o planetă la alta și pare să se scurgă mai repede pentru ființele în mișcare decât pentru acele imobile.

Din fericire nu s'a așteptat să se știe ce e timpul, ca să se măsoare și

impartă, căci altfel nu am avea încă cronometrele și nici diferite orarii.

Descoperiri recente și foarte curioase permit acum să se impartă timpul în părți atât de mici, încât mintea nu le poate concepe.

Scănteia electrică este aceea care întocmai ca bagheta magică a unei zâne, a înfăptuit minunea în mâinile Domnului Bull, subdirectorul institutului Marcy, căruia științele îi datoresc deja atâtea progrese.

Secunda, (care este după cum se

știe a 86.400 parte din timpul ce se scurge între două treceri succesive ale soarelui mijlociu la meridian), a fost de mult timp împărțită foarte practic. Cu ajutorul unor anumite aparate fotografice și cinematografice, se pot prinde foarte ușor fenomene care nu durează decât a zecea sau a suta parte dintr'o secundă.

Era până azi însă imposibil să prinzi anume fenomene, a căror durată este și mai mică, cum ar fi bunăoară bătaia din aripi a unui țânțar, care se repetă de 400 ori pe secundă, sau mai cu seamă mișcările gloanțelor și obuzelor. Dacă se fotografiiază un obuz aruncat cu viteza de un kilometru pe secundă, nedesfăcând aparatul fotografic decât timpul unei zeci de miimi dintr'o secundă, obuzul în timpul acestui scurt, extrem de scurt interval, parcurge zece centimetri și nu ar produce pe placa fotografică de cât o urmă vagă. Pentru a avea imagini nete (clare) ne-ar trebui dar durate de poză mult inferioare acesteia. Dar pe dealtă parte, dacă se micșorează timpul pozei, lumina devine repede insuficientă și placa nu mai înregistrează nimic.

Soluția: Nu era decât un mijloc pentru a eși din această încurcătură: a se găsi un izvor de lumină, care să lumineze obiectele numai în timpul unei durate minime, și care cu toate acestea să le lumineze destul de intens în timpul acesta atât de scurt, pentru ca să impresioneze placa fotografică. Acest izvor există: este scânteia electrică.

Dacă, după cum a făcut-o d-nul Bull, s'ar reflecta pe o placă fotografică imagina acestei scânteii cu ajutorul unei oglinzi învârtindu-se destul de repede pentru a deplasa imaginea pe placă cu o viteză de 5 kilometri pe secundă, s'ar constata că imaginea scânteii pe clișeu este ușor reprodusă și ocupă lărgimea de o jumătate de milimetru.

O jumătate de milimetru fiind conținut de zece milioane de ori în cinci kilometri, rezultă că scânteia electrică nu durează decât a zecea milioane parte dintr'o secundă.

Și cu toate acestea, lumina scânteii electrice condensată este așa de vie, că ajunge în acest timp minim să impresioneze plăcile fotografice.

După măsurile fotometrice ale d-lui Bull, scânteia electrică este cel mai intens izvor de lumină terestru, căci lumina sa pe unitate de suprafață depășește de zece ori pe a soarelui.

Se poate calcula că, dacă lumina scânteii electrice este datorită temperaturii sale, aceasta trebuie să fie de mai mult de zece mii de grade. Este aproape temperatura care s'a găsit la observatorul din Paris pentru Steaua Sirius, și care depășește cu mult aceia a luminei noastre solare.

Domnul Bull a putut astfel fotografia și cinematografia proiectilele în plin sbor, cu scânteii a căror frecvență permite luarea a 50.000 de vederi pe secundă.

După „Ch. Nordmann”.

B. & G.

Petățile megalitice din insula Malta

Istoria insulei Malta este desigur dintre cele mai interesante și se întinde departe mult în negură trecutului. Nu e mai mare ca un județ al nostru, dar prin așezarea sa este una din cheile Mediteranei Occidentale. Posedă un port natural de toată frumusețea — Valetta — și e ușor de înțeles că popoaietele navigatoare din antichitate să-și fi disputat stăpânirea ei.

Prin secolul al XIII-lea înainte de Isus Christos a fost cucerită de Fenicieni, iar după 600 de ani aceștia sunt isgoniți de Greci.

Rând pe rând ea trece în stăpânirea Cartaginezilor, a Romanilor, Vandalilor, Goților, Bizantinilor, Normanșilor, Spaniolilor, Cavalerilor Sf. Ioan de Ierusalim, a Francezilor și în cele din urmă ajunge colonie engleză, din cauza importanței sale strategice.

În trecutul acestei insule sunt 33 de secole de istorie; urmele preistorice ne duc însă mult mai departe. Pământul său este o carte în care se poate citi istoria sa încă din epocile geologice cele mai îndepărtate, reconstituindu-se existența primelor rase umane, care au populat litoralul mediteranean. Inceputul al ei a fost ca al oricărei alte insule din Oceania — adică datorit madreporilor — animalcule marine, care răbdătoare înalță bancuri de mărgean.

O scufundare a solului Europei a scoborât aceste bancuri în adâncimea mării. Aceasta reiese din nenumărați dinți de rechini gigantici ce s'au găsit în solul său și a căror specie s'a stins de mult. Când a reieșit de sub apă, a ieșit fără indoială împreună cu un vast teren, care

unia Europa cu Africa. Fluvii de apă dulce șerpuiiau în aceste paragini și le acopereau de aluviuni.

În urma unei noi scufundări, insula se acopere de nisip, se afundă mai adânc și apoi reiese din nou la suprafață grație unei noi intervenții a madreporilor; și este iarăși înglobată într'un continent, unde vechea Mare era redusă la mici lacuri de apă dulce.

În epoca eocenică, mamiferele se răspândesc pe acest pământ locuibil; scheletele de elefant, hipopotam, urși, lupi, etc. o dovedesc. Curând după aceasta apare omul, cu armele sale grosolane de silex. El asistă la nașterea Mediteranei, ale cărei ape străpung istmul ce desparte azi Sicilia de Tunisia și insulele surori Gozo și Malta.

De prin secolul al XVIII-lea învățații au observat pe solul insulei, acolo unde era constituit din stânci, niște brazde săpate, imperechiate în linii paralele, mergând în diverse direcțiuni, nu însă spre centrele actualmente populate. Aceste urme sunt dărele șanțurilor săpate de roțile carrelor, sunt vechile drumuri de comunicație. Geologi s'au muncit să le ridice planul, în speranță de a afla locul centrelor preistorice între care ar fi circulat aceste vehicule. Ele însă se întretaiau în toate direcțiunile; unele duceau la țărmlul Mării și altele se continuau sub Mare. Aceasta era o probă că primii locuitori asistasă la scufundarea care făcuse din Malta o insulă. Alte urme se continuau sub un strat gros de pământ arabil, alt indice de vechimea lor.

În sud-estul insulei s'au descoperit mai multe cisterne săpate în stâncile ce mărginesc Marea; unele din ele sunt chiar acoperite de Mare. Urmele, ce pleacă de la gurile lor, traversează un braț de mare și duc pe țărmul opus. Se presupunea că aceste cisterne au fost săpate pentru a primi apă, unt-de-lemnul sau grâul, pe care galerele străine trebuiau să-l încarce, dar s'au găsit astfel de cisterne și pe vârful unor coline în altă parte a insulei. Săpături și cercetări ulterioare au mai scos la iveală și alte monumente remarcabile, care demonstrează că în cele două perioade — paleolitică și neolitică — s'au succedat pe țărmurile acestei insule rase diferite, care au fost însă foarte probabil înrudite, căci cea mai mare parte din scheletele neolitice prezintă între ele analogii frapante.

Cele mai simple din monumente, adică cele mai vechi, sunt Menhiri și Dolmenii, la fel cu acele din Anglia; templele preistorice din Malta însă, sunt desigur unice în lume. Până astăzi s'au descoperit cinci asemenea temple în Malta. Cel dintâi descoperit este templul din Mnajdra, care este un templu neolitic. Monoliții cari compun ușile și altarele acestui templu sunt fin ciopliți și împodobiți cu desene punctate. Arhitectura e dominată de stilul „dolmenic”. Ele par a fi servit unui cult special — probabil al trecerei în viața viitoare sau intrarea în lumea spiritelor.

Descoperirea cea mai nouă, e a templului de la Tarxien. Pe timpul războiului, s'a ales un loc pe platoul care domina docurile din Valetta, spre a servi ca cimitir condamnaților la moarte sau criminalilor

din închisori. Lucrătorii cari săpau șanțurile pentru temelia unei capele funerare au dat în pământ peste pietre lucrate. Curiozitatea a fost cu atât mai mult deșteptată, cu cât, câți-va ani mai înainte, la câteva sute de metri, se descoperise din întâmplare, cu ocazia săpării unui puț, un oraș subteran tăiat în stâncă: faimosul hipogeu de la Hal Saflieni.

Despre aceasta a fost anunțat arheologul T. Zammit, directorul muzeului din Valetta, care în Iulie 1915, cu ajutorul elevilor săi de la Universitate, organizează săpături.

În păturile de pământ superficiale se găsiră nenumărate fragmente de olărie romană și punică. Mai jos se găsiră alte obiecte, cărora li s'a putut stabili vârsta, grație găsirii unui pumnal de bronz. Tot în acel strat s'au mai găsit urne de o factură grosolană, conținând oseminte omenesti calcinate, podoabe de bronz sau de os, ba chiar grăunțe de grâu, fasole, etc.

Aceste obiecte dovedesc că rasele care au invadat Malta, în timpul epocii de bronz, impresionate de aspectul măreț al acestui templu părăsit, și-au luat obiceiul de a depune sau de a-și arde morții acolo, ca într'un loc sfânt. Transformarea aceasta în cimitir se face la o epocă ce se urcă la două sau trei mii de ani înaintea erei creștine când constructorii acestui templu dispăruseră de nenumărate veacuri, ei și urmașii lor.

Această pagină din trecutul Maltei este perfect lizibilă; sub stratul săpat corespunzând epocii bronzului, D-I Zammit a întâlnit pe o grosime de mai bine de un metru un strat de nisip fin, virgin de ori ce contact omenesc, și pe care vântu-

rile nu l-au putut aduce decât în cursul unei perioade de timp considerabil.

După ce s'a ridicat acest strat de nisip, elevii profesorului Zammit au atins în fine dalele de piatră care formau pardoseala templului. Lucrarea s'a executat cu greutate, prin faptul că ridicarea pământului nu putea fi făcută decât în timpul sezonului uscat; în timpul sezonului ploios, obiectele ce conținea ar fi scăpat atenției exploratorilor. Cu toate că lucrările nu sunt încă terminate, D-I Zammit a putut să ridice planul acestor ruine impozante, care toate împreună măsoară până la 50 de metri lungime. Nivelul pardoselei e cu 2,10 m. mai jos ca al câmpului incunjurător.

Pragul templului este format din o enormă piatră semicirculară, străbătută de două găuri reunite la fund. Se presupune că preoții treceau prin ele funia cu care aduceau animalul dat spre sacrificare. Nu departe de prag se găsește o piatră mare, având în ea scobite 5 șghiaburi, care posibil vor fi servit la spălarea credincioșilor.

Trecând pragul, pătrundem într'o primă incintă eliptică, împărțită într'o curte și două apele. Într'una din ele se află partea inferioară a unei statui de femeie, a cărei înălțime depășește doi metri, și care trebuie să fi reprezentat zeița vieții și a fertilității, căci soțul e împodobit cu ouă simbolice și un con sfânt, — simbol falic — așezat aproape de picioarele sale.

În mijlocul curții, piatra este profund calcinată din cauza nenumăratelor focuri de sacrificiu, care au fost aprinse în acest loc. În fața statuei sfărâmate se înalță un altar în formă de dolmen, ale cărui pietre

sunt decorate cu spirale în relief, foarte bine executate. Templul se continuă cu un labirint de culcare, de curți și de capele, unde se întâlnesc alte altare dolmenice și platforme înalte, de unde preoții vorbeau fără indoială mulțimei. Se mai văd monoliți împodobiți cu naive relieuri, reprezentând tauri, berbeci, etc.

Prezența a numeroase instrumente de silex lustruit în aceste ruine, arată sigur vârsta lor; ele aparțin fără indoială perioadei neolitice.

Dar ce rase au zidit aceste temple impozante? În ce împrejurări au dispărut ele? Cum această insulă, cu toată pozițiunea sa geografică, a putut să rămână neocupată timp de atâtea secole între epoca pietrei lustruite și epoca bronzului? Câte chestiuni, atâtea enigme.

Paleontologia umană este cea mai tânără dintre științe, și nu sunt decât câțiva ani de când s'a presupus că această insulă poate fi una din cele mai însemnate stațiuni preistorice din lume.

Proba ne-a fost dată prin abundența extraordinară a ruinelor sale megalitice.

La Tarxien chiar, procedându-se la săpături în afară de templu, s'a dat la iveală primele ziduri ale unei cetăți, ale cărei edificii, în loc de a fi eliptice sau ovale, sunt dreptunghiulare și se presupune că e vorba de un oraș laic, care se întinde aproape de orașul religios.

Lucrările de la Tarxien nu s'au mai reluat de la război încoace, din cauza slabului buget pus la dispoziția D-lui Zammit.

Studierea metodică a ruinelor neolitice din Malta va da, cu siguranță, indicii prețioase asupra originii raselor mediteraneene.

După V. Forbin.

O solemnitate la „Institutul de Radiu“.

În Paris, la Institutul de Radiu, s'a inaugurat în prezența Ministerului Instrucțiunii o nouă soluție de Radiu, adică în prezența sa s'a ext' as prima doză de *emanație*, emisă prin disoluția a 500 miligrame de Radiu, oferit Institutului de D-rul H. Rothschild.

Au luat parte la această inaugurare în prezența ministrului înalte personalități științifice, între care Rectorul universității, care a arătat în câteva cuvinte istoricul acestui așezământ și cantitățile de Radiu ce posedă Institutul, și anume: 1 gram, preparat odinioară de soții Curie și oferit în 1918 de D-na Curie; 500 miligrame donat de H. de Rothschild în 1919; 500 miligrame cumpărat din creditul votat de orașul Paris în 1920, și în fine un gram de Radiu adus din America de D-na Curie.

În 1919, s'a înființat un serviciu special la Institutul Pasteur, cu 15 paturi, pentru aplicațiunile terapeutice, și un nou serviciu se va deschide aproape de pavilioanele Institutului, pe terenurile Universității.

Doctorul Cl. Regaud prezintă cu această ocazie familia Radiului, arătând cum prin desintegrarea sa continuă, acest corp se transformă succesiv în alte corpuri, dintre care cel din urmă este fără îndoială Plumbul. Printre ele în al doilea rând se

pune *emanațiunea*, gaz care face posibile aplicațiunile medicale gaz pe care Radiul îl degajază fără încetare.

D-sa mai explică în fine funcționarea delicatului aparat, care permite să se extragă și să se capteze această substanță, a cărei cantitate în 48 de ore e abia de o zecime de milimetru cub, dar care e totuși suficientă pentru a trata în mod eficace 3 sau 4 canceroși.

Invitații, trecând apoi într'un mic laborator, au asistat la operațiile descrise de D-l Regaud. D-na Curie, deschizând ușa de fer a casetei, înconjurată de un zid de cărămizi de plumb, se zărește soluția prețioasă, care emite o slabă lumină, apoi prin jocul unei pompe electrice, care pompează mercur într'un ansamblu de tuburi legate între ele și de ampule, emanațiunea părăsește vasul unde s'a format; trece prin corpuri purificatoare, care o curăță de impuritățile ce conține și se condensează în sfârșit în tubul capilar terminal. Lumina verzue care caracterizează această emanație, permite de a o urmări în drumul său dealungul tuburilor fragile. În trei sferturi de oră totul e terminat; emanațiunea prizonieră e gata de întrebuințat în tratamentul canceroșilor. După 48 de ore, prețioasa emanație pe care Radiul o emite fără încetare, e culeasă din nou.

N. P.

Transmutațiunea metalelor

Se știe azi că elementul fundamental, ce se găsește la baza tuturor corpurilor, este de natură electrică: electronul.

Experiențele de radioactivitate au demonstrat în chip hotărâtor, că un element simplu: Helium, este produs prin desagregarea unui alt element

simplu: Radiul; un element simplu se transformă dar într'un alt element simplu, deci o transmutațiune. Dar caracteristica transformărilor radioactive este de a fi spontane, fără a putea fi influențate nici de presiune, nici de temperatură, nici de acțiunea electrică, prin nici unul din mijloacele îndemână omului. Aveam dar exemple de transmutațiuni, dar n'aveam mijloace de a crea astfel de fenomene.

Din comunicarea făcută de d-nii: L. Wundt și E. Iron la Universitatea din Cicago, se pare că lucrul n'ar mai fi azi imposibil; ei ar fi obținut chiar desintegrări experimentale, realizând transformarea Tungstenului în Helium, întrebuințând în acest scop temperaturi fantastice și irealizabile până acum de circa 30.000 — cîți treizeci de mii — de grade. Iată cum Wundt și Iron au reușit să obțină aceste temperaturi: Prin cercetări anterioare, urmărite de Steinmetz în conținutul și în profitul Societății Generale de Electricitate din Cicago, se putuse obține în laborator concentrări de milioane de volți. Prin descărcările acestor enorme mase electrice, se putea reproduce în laborator efectele fulgerelor însoțite de tunete și de trăsnetul a diverse obiecte.

Cantitatea de energie electrică în-

trebuințată pentru aceste experiențe este enormă — câteva milioane de cai vapor; timpul însă cât durează această putere formidabilă este extrem de scurt — mai puțin decât a suta parte dintr'o miime de secundă. Ori cum ar fi însă, energia aceasta colosală, în clipa în care se descarcă în aer, este transformată în căldură, căldură ce se evaluează la mai multe zecimi de mii de grade, adică mai mare decât cea a soarelui și la fel cu cea a stelelor cele mai calde.

Wundt și Iron inspirându-se de la aceste rezultate, au stabilit următoarea experiență: Incarcă în condensatoare speciale 100.000 de volți și la un moment dat descarcă întreaga această enormă putere electrică, printr'un fir foarte subțire, foarte fin de Tungsten. Firul e trăsnet cu un sgomot asurzitor, întocmai ca și în fenomenul natural; prin aceasta, temperatura firului e de odată ridicată la 30.000 de grade, fapt ce ocazională instantaneia desagregare a atomilor ce compun filamentul de Tungsten și transformarea sa în Helium.

Posibilitatea producerii acestor temperaturi uriașe deschide calea și perspectiva posibilității de a produce desintegrarea, transmutațiunea după voință.

După „La Nature“

Ch. L.

Căldura solară

D-l Jean Perrin, distinsul fizician francez, propune în urma frumoaselor sale lucrări asupra atomilor și a luminei, o nouă teorie, pentru a explica izvorul nesecabil de căldură a soarelui.

Pământul primește de la soare, pe

minut și pe centimetru pătrat, o cantitate de energie echivalentă cu două calorii. Grație acestei energii, decând lumea e lume, se întreține viața pe pământ. Cunoașterea acestor date ne permite să calculăm exact cantitatea de calorică ce materia solară

pierde anual, și atunci o întrebare firească vine în mintea ori cui: de când durează această emisiune și când îi va fi sfârșitul?

Istoria pământului, reconstituită de geologi, ne arată că acum un miliard de ani, pe la sfârșitul perioadei precambriene, condițiunile climatice terestre nu diferiau de cele actuale, astfel că cel puțin în acest interval de timp soarele a strălucit neconținut ca și azi. Evaluarea este destul de moderată; geologii o socotesc chiar mult mai mare. Ne închipuim cu greu noi, cari am fost învățați cu teoria răcirii corpurilor cerești, ca într'un period așa de mare soarele să nu fi suferit nici cea mai mică alterațiune în puterea sa de radiațiune. Soarele a trimis în acest miliard de ani numai pământului cel puțin 20 miliarde calorii și totuși puterea sa de radiațiune a rămas quasi constantă.

Care să fie originea acestei energii, ce pare că în veci se regenerează?

D-l Jean Perrin o explică prin următoarea experiență: Într'un balon de sticlă ermetic închis, se produce o reacțiune chimică degajând o cantitate de căldură. Materia din balon va cântări mai puțin după reacțiune; masa $\frac{x \cdot 9}{XX 10^{20}}$ pare a fi dispărut. În realitate n'a dispărut, dar scapă sub formă de căldură radiată. Or când 16 atomi de Hidrogen se condensează într'un atom de Oxigen, se pierd 12 centigrame de energie radiată. Plecând de la acest calcul și ținând seamă și de faptul că concentrarea Hidrogenului în atomi mai grei degaje și mai multă căldură, ajungem la concluzia că: din soare se scurg anual sute de miliarde de calorii, și atunci desigur nu ne mai putem mira că acele câteva miliarde de calorii, absorbite de pământ, n'au putut influența cu nimic asupra formidabilei puteri de radiațiune a soarelui.

(Din „La Nature”)

Ch. L.

Prinderea electricității din atmosferă

Experiență nouă.

D-l H. Planson din Hamburg, printr'o serie de experiențe foarte dibace, dovedește posibilitatea de a culege din aer o cantitate de electricitate, pe care o evaluează la circa 500 H. P. de fiecare km. pătrat de suprafață terestră. Asemenea experiențe s'au mai făcut, și sunt motive de a crede că înmagazinarea electricității din aer era cunoscută din timpurile cele mai vechi.

Planson explică apoi că pământul este mai totdeauna încărcat cu electrici-

tate negativă, pe când aerul este încărcat cu electricitate pozitivă, și că diferența de tensiune dintre pământ și atmosferă se cumpănește prin descărcări electrice foarte intense — trăsnetele.

D-sa a imaginat pentru culegerea electricității din aer, o serie de antene liniare, verticale, metalice, terminate în vârf cu câte un balon metalic plin cu Hidrogen sau Heliu. Un număr oare care de baloane sunt legate între ele printr'o rețea de me-

tal servind de colector de electricitate. Fiecare serie astfel compusă e montată pe un stâlp înalt.

Pentru ca ionizarea și conductibilitatea aerului să fie mărite, suprafața baloanelor e prevăzută cu numeroase ținte mici, ascuțite și preparate cu Radium sau Poloniu.

Grație acestor vârfuri multiple, se produc nenumărate descărcări zise „mute.”

În afară de aceasta, adunarea și conducerea curentului este favorizată prin întrebuințarea de metale care perd încărcătura negativă mai ușor ca cea pozitivă. Prin acest sistem s'a dovedit că se poate obține pe centimetrul pătrat o cantitate de electricitate cu mult mai mare decât cea ce se prevede în teorie.

Impingând experiențele mai departe, Planson mai arată că, dacă în loc de a obține o scurgere continuă, căutăm a obține una intreruptă, descărcarea scurgându-se în pământ, se produce atât la suprafața baloanelor, cât și a firelor conducătoare colective un vid electric, și deci un aflux al electricității negative din aer asupra acestor suprafețe, producând prin inducție o nouă încărcare electrică pozitivă pe colectoare. Prin scurt circuit de scurtă durată, se provoacă o nouă descărcare și fenomenul reîncepe; și astfel elec-

tricitatea statică de înaltă tensiune din atmosferă este transformată în curenți intrerupți. Dat fiind însă că industria nu se poate totdeauna folosi de curenți intrerupți, după noi stăruințe s'a reușit a se imagina aparate care să poată transforma acești curenți în curenți alternativi ordinari.

Cu un singur stâlp de 12 metri, prevăzut cu baloanele descrise mai sus, se poate obține alimentarea unei lămpi cu incandescență puternică și a unei sonerii; tensiunea fiind de la 300 la 1500 volți.

Iată dar și trăsnetul brutal, care de fapt nu este decât un „efect”, stăpânit și domesticit de mintea omenească. Este poate una din cele mai măndre cuceriri ale științei și geniului omeneșc.

Profesorul Rasch în „Der elektrische Bogenlicht”, din care extragem acestea, gândindu-se la industrializarea acestor descoperiri, vorbește de „Centrale cosmice”, de „Forțe motrice la distanță”, de „Centrale motrice a soarelui”. Nici o mirare să vedem cât de curând înfăptuindu-se și acestea, și atunci, după posesia pământului, după posesia mărilor, or ajunge popoarele, să se omoare între ele și pentru posesia aerului și a soarelui?

Ch. L.

O donație a Ducelui d'Orléans

Mulți dintre descendenții fostelor case domnitoare ale Franciei au devenit servitori pasionați ai științei. După Roland Bonaparte, președintele diferitelor societăți științifice, avem de remarcat zelul Ducelui de Orléans,

care a decis de curând ca, colecțiunea sa de istorie naturală — constituind un muzeu zoologic — să rămână Franciei. În ea figurează aproape toate animalele colecționate în vânătorile sale din Asia, Africa,

America dela Nord. Ducele, voind a complecta muzeul său, a făcut de curând o importantă călătorie în Africa ecuatorială, și a sosit la Palermo cu un anumit număr de specimene de animale rari, care îi lipseau. Lungul său voiaj a avut și un caracter științific; el a voit să facă trajectul parcurs de primii navigatori, cari au deschis drumul pela vestul și sudul Africei, pentru a ajunge la Mombasa și de aci a înaintat spre regiunile de vânătoare din Africa ecuatorială. În muzeul dela Cap, printre crucile și petrele regăsite pe mal și pe care căpitanii aventurieri din secol. 16 inscriau numele lor și al vaselor lor, el a găsit numele conducătorilor și corăbiiilor din Dieppe.

Sunt descoperiri de adăogat la curajul navigatorilor francezi, pe lângă acelea pe care le pusese în lumină Ducele d'Orleans în comunicările despre expedițiunile sale arctice!...

La 17 Februarie a. c., Doctorul Charcot, căpitan de corvetă, a făcut înaintea „Societății de Istorie generală”, la Paris, o dare de seamă asupra activității vasului „Pourquoi pas”. Dela 1908, data construcțiunii sale, el a fost întrebuințat la expedițiile cele mai periculoase. „Pourquoi pas” și corabia cu trei catarguri „Le Français” sunt singurele, care au iernat între ghețuri, singurele care au trecut cele două cercuri polare!

După ce a evocat călătoria sa la Antartic, Dr. Charcot, povestește debarcarea periculoasă, pe care a făcut-o la Rockall, o mică insulă izolată, așezată între Irlanda și Islanda, la 450 km. depărtare de orice pământ. Ea are 21 metri înălțime și 20 în diametru. Această stâncă, bătută de hula și furtuni, a fost cauza a numeroase și teribile naufragii, fiind imposibil a se stabili aci un far. Stânca poleită de valuri nu poate servi de suport decât algelor și păsărilor, care vin să se repauzeze aci cu miile. Numărul lor este câte odată așa de

mare, în cât când zboară, ele fac impresia unei mari coloane de fum. Din punct de vedere științific, natura mineralogică a pietrei dela Rockall era foarte important de a fi determinată. Până acum, nu fusese adusă nici o mostră spre a fi analizată. Azi, mulțumită expediției Dr. Charcot, care a adus blocuri importante, și savantei analize pe care D. Lacroix, secretarul perpetuu al Academiei de știință a făcut-o, chestiunea este elucidată.

***
În ziua de 7 Martie a. c. Prințul Bonaparte a prezentat Academiei de științe din Paris colecția revistei „La Géographie”, publicată de Societatea geografică franceză. El a pus în evidență marele interes al acestei publicații, mai ales din punct de vedere bibliografic. Din 1200 de pagini ale anului 1921, 300 au fost consacrate enumerării și analizei lucrărilor celor mai importante, publicate în toate părțile lumii, în număr de peste 3000. Este o publicație care poate fi folosită cu mult folos de toți cari se preocupă de chestiunile geografice.

***
Muzeul din Timișoara, care fusese înființat de o Societate istorică ungurească, a fost luat în primire de o nouă Societate ist-arheologică românească, înființată de meritosul fiu al Banatului d. Emil Ungureanu. Conform statutelor, muzeul a trecut în proprietatea orașului. Materialul strâns se referă la tot Banatul.

Un indemn în plus pentru Craiova noastră.

T. G. B.

***
O notiță din „Neamul Românesc” vestește că, făcându-se săpături prin satul Iglia din Dobrogea (jud. Tulcea), unde s'au descoperit zidurile unei cetăți, obiecte de artă, arme, inscripții și baso-reliefuri, se pare a se fi dat de urmele vechii cetăți romane Troesmis.

Vorbe Oltenesti, de C. Nicolaescu-Ploșor. 1922 București, Tip. Convorbiri Literare.—O broșură de 16 pagini, cuprinzând un mic vocabular alfabetic de cuvinte de o întrebuințare mai mult or mai puțin locală, culese din graiul locuitorilor satului de naștere al autorului. Dacă o parte din ele se află și în graiul orășenilor olteni, iar altele nu sunt necunoscute în restul Munteniei, unele din ele sunt însă neînregistrate până azi în dicționarele noastre.

Lucrarea d-lui Nicolaescu-Ploșor e o modestă dar meritoasă contribuție la studiul lexicologiei noastre.

***
Revoluția lui Tudor Vladimirescu
Povestire istorică de N. A. Constantinescu, profesor de istorie. 1921 Buc. Tip. C. Niculescu.—Cartea de față a fost scrisă din dorința autorului de a contribui și d-sa la prănuirea celor 100 de ani dela moartea eroului oltean. E o povestire curgă-

toare, fără meșteșugiri și podoabe literare, dar care se citește ușor și cu plăcere, nefiind îngreunată de lungi descrieri și considerațiuni abstracte. Documentarea, deși bogată, a subiectului, este într'adins mascată, spre a lăsa libertate povestirii. Păcat că tipăritul, și mai ales hârtia, lasă prea mult de dorit.

Or cum, această carte n'ar trebui să lipsească din nici o bibliotecă populară. O recomandăm de asemenea la alegerea cărților de distribuit ca premii la sfârșitul anului școlarilor.

***
Oscar Wilde: Povestea unui rege tânăr și Emile Pouillon: Poeme în proză, ambele traduceri de Dim. C. Zavalide, cea d'intăi din englezește, iar cea de a doua din franțuzește, 1922 București. Traducătorul a ales câteva din cele mai duiioase pagini ce a scris vreodată Wilde, înfățișând cetitorilor români sub cel mai avan-

tagios aspect pe marele artist ce a fost acest scriitor. Din pușin cunoscutul Pouvillon ne sunt prezentate patru poetice bucăți, a căror traducere e la înălțimea originalului.

Recomandăm cu deosebită căldură în special „Povestea unui regătânăr”, în traducerea d-lui Zavalide.

C. D. F.

„Analele Dobrogei” de supt conducerea învățatului tânăr profesor C. Brătescu, dela Constanța, a intrat în anul al III-lea, și-i urăm viață lungă. Este una din cele mai importante publicațiuni românești, care are însemnătatea de a reprezenta în cea parte a țării drepturile noastre străvechi, ca și interesele românești, în fața unei dușmăni care nu se va stinge ușor.

A apărut, No. 40, anul XVI din „Buletinul Societății numismatice române” care are frumoasa menire de a întregi și lămuri părți din istoria noastră națională, prin documentele nepăsătoare, față de vreme, păstrate cu pietate în țărâna străbună. Sunt bănușii aceia, în majoritate albi, pe cari barbarii îi falsificau spre a putea să-i aibă, știind că sunt mijloacele de înțelegere ușoară cu popoarele ce aveau și le da lucruri ne-cunoscute la ei. Acest număr face parte din volumul festiv, închinat d-lui C. Șușu — numismat cu reputație europeană — cu ocazia împlinirii vârstei de 80 ani.

În Calendarul „Glasul Bucovinei 1922” d-l M. Gusuleac a publicat o parte dintr'un interesant memoriu, trimis Ministerului agriculturii, prin care arată cu probe că, prin cultura din ce în ce mai intensivă, se dis-

trug o mulțime de specii ale florei românești din fânețele seculare ale Bucovinei. D-sa inzistă pentru creerea de Parcuri, pentru conservarea acestor monumente naturale.

În același sens vorbește d-l dr. O. Protescu în „Viitorul” din 19 Martie a. c., prin care cere să se alcătuiască o lege de protecție pentru flora și fauna Carpaților. În ceia ce privește flora Olteniei, dela bătrânul Grecescu nu mai cunoaștem dacă s'a mai făcut ceva! Și câte nu s'ar mai putea face!... Profesorul De Martonne afirmă în a sa monografie „La Valachie” că există peste 70 de specii florale, în părțile noastre, care nu se găsesc în stânga Oltului!

Oare n'ar fi datoria profesorilor noștri de Naturale să se pună în capul unei mișcări care le-ar face cinste, și care îi atinge foarte de aproape! Altfel, cu sistemul nostru de distrugere sălbatecă, o să ajungem mai curând de cât se crede, să facem din animalele noastre un fel de rarități, cum Elveția spre ex. nu mai are de cât cei câți-va urși pensionari, în groapa de la Berna! Și aceasta la un popor ca acela!...

Semnalăm cititorilor acestei reviste „Buletinul Societății regale române de geografie” an. XXXIX 1920 Göbl. 1921, în 8°, 496 pagini. Este organul societății puse sub președenția și protecția M. S. Regelui. El cuprinde I-ii: partea științifică, unde semnalăm importante lucrări ale d-lor Gen. St. Burileanu, C. Brătescu, N. Iorga, Em. De Martonne și M. David; II-lea: cronica și recenziunile foarte bogate, în mare parte date de cunoscutul membru al Academiei d-l St. Hepites. Este cea mai de seamă

publicație românească cu conținut geografic. Pentru dezvoltarea gustului acestui gen de cercetări, statutele societății sunt concepute într'un spirit larg, iar contribuția bănească este foarte mică. Este un indemn pentru oamenii din această țară, ca să-și îndrepteze preocupările și spre lucruri mai de folos, de cât exclusiv spre o politică de multe ori rău înțeleasă!...

T. G. B.

I. Moisil. *Prima pagină din istoricul Băncilor populare din vechiul regat* (din mișcarea culturală economică de odinioară din Gorj). Amintiri de un sfert de veac. Extras din „Convorbiri Literare” București 1922. Domnul I. Moisil în vre-o 29 de pagini ne jugrăvește un interesant tablou, asupra începuturilor primelor bănci populare dela noi din țară. E aproape de necrezut cum Domnia Sa, harnic sămănător de idei sănătoase, poate să vadă acum, dupe un sfert de veac, o operă formidabilă, crescută din sămânța svărlită în organul roditor al Gorjului.

Pas cu pas urmărește mișcarea economică și culturală, al cărei suflet erea, dându-ne pe lângă istoricul băncilor populare și un interesant istoric asupra întregii mișcări culturale ce luase un minunat avânt odinioară în Gorj. Te minunezi când vezi cum o mână de oameni, ajunseră să înfăptuiască o asemenea operă.

Mișcarea economică a trecut de mult granițele Gorjului și-a ajuns la înflorirea de astăzi. Păcat însă că, alături cu mișcarea economică, n'a putut răzbate și cea culturală. S'ar fi ajuns departe.

Când o să aibe fiecare județ un

muzeu ca cel ce se întemeiasă la Târgu-Jiu; reviste ca *Jiul, Amicul Tinerimei, Șezătoarea Săteanului*; biblioteci populare; oameni ca Al. Ștefulescu, Rola Piekarski, Inginer Diaconovici și d-l S. Moisil, s'ar putea necrezut de bine lucra atât pe tărâmul științific, cât și pe cel cultural.

Citiți paginile d-lui S. Moisil și veți vedea lucruri care au fost, dar par ca din povești.

În numărul din Martie al revistei *Ilustrația*, d-l Prof. Ioan C. Băcilă ne dă un interesant studiu despre „Portretele lui Mihai Vodă Viteazul; cercetări istorice asupra diverselor portrete ale marelui Voevod al Românilor”.

Activitatea d-lui Băcilă pe acest tărâm, necercetat de cât superficial, ne este cunoscută prin studiile sale asupra portretelor lui Avram Iancu, Horia, Cloșca și Crișan publicate în rev. Transilvania.

Ne amintește că „Cel dintâi portret al lui (Mihai Viteazul) zugrăvit la mănăstirea Călușul din județul Romanși, unde era ctitor, este din anul 1594, făcut de Mina Zugravu”, adogând că „acest portret este singurul de factură românească și contemporan cu Voevodul nostru, dar nu este asemănător cu celelalte cunoscute după 1601”.

Pentru revista noastră, așteptăm de la d-l I. C. Băcilă, singurul specialist în iconografia românească, un studiu asupra diferitelor portrete ale marelui și viteazului nostru oltean, Tudor Vladimirescu.

O. S. Nicolăescu-Plopșor.

Spitalul de Stat din Timișoara. Sarcom primitiv al ficatului, de Doctor Aurel Căndea, medic șef, di-

rectorul spitalului. Autorul citează cazul unei femei care în mod brusc acuză dureri în regiunea hepatică, însoțite de vărsături și sughit, dureri care încetul se generalizează pe întreg abdomenul. Bolnava zace apatică, și este de o paliditate extremă, fruntea și fața fiind acoperite de sudori reci. Pulsul 160, foarte mic, slab și depresibil. Abdomenul tare, meteoric și balonat, dând impresia unei hemoragii interne. Autorul procedează la o imediată laparotomie. Din cavitatea peritoneală se scurge mult sânge roșu închis, amestecat cu chiaguri. În jurul ficatului și între ficat și peretele costal sunt chiaguri plate de sânge, care înlăturate, lasă să se vadă cam la vre-o 6 c. m. aproape de marginea anter. a ficat. o tumoră de mărimea unei nuci, de culoare roz deschisă. Se extirpă tumoarea și se suturează plaga ficatului.

Decursul post operator e aproape afebril, și plaga se vindecă per primam. Sughitul și vărsăturile au încetat, și bolnava părăsește spitalul vindecată, însă foarte anemică. Examenul histologic al tumoarei extirpate a stabilit existența unui sarcom microcelular. Dupe operație s'a făcut prima ședință de radiotherapie, care se repeta la fie care 6 săptămâni și apoi la 8 săptămâni. Se simțea bine, nu mai acuza dureri, avea menstruația normală, iar obiectiv nu se putea constata nimic pathologic la ficat. Simțindu-se bine, a neglijat tratamentul radiotherapeutic, când revine dupe 8 luni, prezentând o tumoră de mărimea unui pumn, care pleca din ficat, nu se putea izola de el, și urma mișcările respiratorii împreună cu ficatul. Pe lângă anemie se observă la bolnavă și o cachexie,

iar la palpeu abdominal, diferiți noduli mesenterici. Tumoarea crește rapid, și în 6 săptămâni ajunge în regiunea ileo-cecală. Cachexia de asemenea a progresat enorm, și bolnava sucombă dupe 15 zile.

* * *

Rachianestezia, de Dr. A. Căndea medic primar al spit. de stat din Timișoara. Autorul recomandă Rachianestezia, introdusă pentru prima oară de Profesorul Thoma Ionescu și elevul său Poenaru Căplescu, ca metodă de anestezie superioară Chloroformului, Etherului și Chlorurului de Ethil, prin lipsa de pericole de care bolnavii sunt feriți. După ce descrie tehnica întrebuintată de profesorul Ionescu, vorbește de Rachianestezia în regiunea superioară, care este mai grea și prezintă riscuri mai multe, insistă asupra Rachianesteziei jumătăței inferioare a trunchiului, pe care d-sa o numește ideală. Autorul descrie după acea tehnica întrebuintată de d-sa, precum și instrumentariul. Un ac de platină de 8—10 c. m. lungime. Înainte de introducerea anestezicului, lasă să curgă mai întâi 10 picături din lichidul cefalorachidian, și dupe acea introduce anestezicul sub o presiune foarte mică. Ca anestezic d-sa întrebuintează Tropicocaină de la firma Merck, în fiole de 0,05 și 0,10 ctgr. pe 1 c. m.³. Fie care bolnav primește și o injecție subcutanată de Strychnină de 0,002 c. m.³. Anestezia durează în mediu o oră. Dupe ce sprijină metoda rachianestezică, arătând toate avantajele ei, termină cu o statistică de 250 de operațiuni diverse, făcute prin această metodă.

* * *

Activitatea serviciului de boale interne și contagioase din spitalul R.-Vâlcea pe anul 1921, de d-rul Alex. Hosoc. Lucrarea prezintă, pe lângă materialul statistic obișnuit, o interesantă introducere cu caracter documentar pentru trecutul medicinei noastre. Ne vom ocupa de această parte, mai pe larg, în numărul viitor.

Dr. E.

Cronica revistelor

Analele Dobrogei. Revista Soc. culturale Dobrogene. Director C. Brătescu, Constanța, 1922, an. III No. 1.

„Amintiri și documente privitoare la Dobrogea, din anul frământărilor șufletești 1918” povestesc zilele amărate ale refugiaților dobrogeni în lași retrageri, încercările lor de a protesta în contra actului răpirii Dobrogei de către nemții trufași, gestul spălării pe mâini a cutărui ministru, cuvântul unui rege: „nici acum speranța nu trebuie pierdută” și în sfârșit întoarcerea la cămin a acestor refugiați după retragerea precipitată a prusacilor lui Makensen. În „*Cele trei Dobrogi pe care le-am găsit*”, d-n. N. Iorga înfățișează întreitul caracter ce ne prezintă această parte de țară și care lămurește rostul deosebit al dezvoltării sale istorice și al populațiunii sale în vreme mai apropiată. D-sa observă mai întâi o fâșie din Dobrogea, care merge paralel cu litoralul mării, odată colonizată de români și dorienei, a căror resturi altoite cu noi, afluxuri s'au păstrat în evul mediu, marinari și negustori, cari n'au fost niciodată bulgari. A doua parte a țării, prelungindu-se pe o largă fâșie de teren de-a lungul malului drept al Dunărei, a fost totdeauna stăpânită de coloniștii romani și de urmașilor, cari suntem noi, în tot lungul veacurilor. Într-o parte a aceste două părți laterale ale teritorului Dobrogean este un mare drum militar, care uneori a fost întrebuintat și de negoț, dar de Turci mai ales, cari și stabilesc în această regiune colonii de Tătari, Turci și chiar Arabi, prin sec. XV și XVI.

Bulgarii nu vin pe acide cât foarte

târziu, pe urmele Turcilor cari se trăgeau spre țara lor în epocile șirului de războaie ruso-turcești, sau că vin ca refugiați sau calici în căutarea de loc de așezare cu pământuri mai bune de muncă și mai ieftine.

Aceste lucruri se deslușesc de D. Iorga din cartea semnalată de D-sa: *Excursion agricole dans la plaine de la Dobroudja* (C. ple. 1850) a lui Ioan Ionescu de la Brad, (reprodusă în extenso la finele volumului), precum și de Manuscriptul de la Azacilău, dela 1859, al lui Apostol Teodorescu, pe care tot d-nul Profesor l'a descoperit în biserica din satul Azacilău (în fața Galaților) și despre care d-sa a făcut o comunicare la Academie.

În „*Câteva însemnări etno-istorice asupra Dobrogei în veacul de mijloc: Ragusani*”, d-nul Prof. din Sibiu Al. P. Arbore arată așezările Venețienilor, Genovezilor și Raguzanilor pe litoralul român al Mării Negre și Dunărei de jos, și însemnătatea raporturilor negustorești ce au existat odinioară între cele trei cetăți italiene și localnicii de pe meleagurile noastre. Comerțul acestora din urmă, atât de înfloritor în sec. XV, pătrunsesse nu numai în Dobrogea, dar chiar și până în Muntenia și Moldova, iar pe la 1636 se constată chiar existența unei biserici catolice raguzane la Galați. La Silistra Brăila, Chilia, Balba (Babadag) și Varna erau stabiliți numeroși negustori de această națiune.

La sfârșit se dă traducerea completă a *Excursiunii agricole în Dobrogea*, făcută de Ion Ionescu dela Brad în anul 1850, tradusă de F.

Mihailescu, și despre care vorbește d-nu Iorga în „Cele trei Dobrogi”. Pentru amănunte asupra acestui român, vezi cartea d-lui Bogdan-Duică „Viața și opera întâiului țărănist”, din care a apărut primul volum.

Bulletin de l'Institut pour l'étude de l'Europe sud-orientale. București an, IX No. 1-3 conține între altele o dare de seamă amănunțită a d-lui prof. Iorga asupra cărții lui William Müller, apărută anul trecut la Cambridge: *Essais on The latin Orient*, deosebit de interesantă pentru noi, în ce privește oare care raporturi și atingeri ale cutărilor populațiunii italice și orientale cu istoria trecutului nostru.

Arhiva din Iași, an. 29, No. 2. Directorul revistei, d-l prof. univ. Ilie Bărbulescu, specialist în slavistică, examinează chestiunea: *Când a început să se scrie cu cirilice în Dacia Traiană?* Pentru a ajunge să dea răspunsul, d-sa stabilește următoarele:

Românii trăesc în sec XII în acea Dacie de dintre Moigrad, Cerna, Dunăre și Siret, amestecați și cu Slavii bulgari sau Sloveni, iar de după sec. XII izvoarele istorice îi arată și între Siret-Nistru, unde trăesc și Slavii ruși sau Antes. Cum pe atunci își disputau întâietatea două culturi și două propagande: cea a bisericii catolice, alături de cea bizantină-grecescă, locuitorii români și slavi vor fi scris deopotrivă cu scriere latină cât și cu cea grecescă. Propaganda ortodoxă a bisericii slave va fi eliminat în Dacia, de prin sec. X, vechile moduri de scriere, impunând scrierea cirilică (nu cea glagolică). Cea mai veche manifestare cu scriere cirilică azi cunoscută în Dacia Traiană ar fi două texte manuscrise:

un Mineu și o Evanghelie scrise în limbă veche bulgărească de prin sec. XI. Din sec. XIV apar în Principate mai numeroase documente slavonești și, poate, și texte bisericești românești. Tot așa s'a scris în veacurile următoare în Muntenia și în Moldova și slavonește și românește, cu aceleași caractere până pe la sfârșitul sec. XVII în slavonește, iar în românește până pe la 1860. Românii au luat cirilica de la Bulgari (ca și Sărbii, cari la rândul lor au dat-o Ungurilor și Securilor) și anume în veacul al XII, după ce Asan infemele la 1186 Imperiul numit româno-bulgar, când se va fi introdus la noi și limba literară bulgărească sub forma-i medio-bulgară din acea vreme.

D-l Profesor G. Pascu, în studiul său despre *Influența cronicarilor moldoveni asupra celor munteni din sec. XVII* se ocupă de operele stolnicului Const. Cantacuzino (autorul hărții reproduse în acest număr al Arhivelor Olteniei). D-sa, comparând cronica stolnicului cu cea similară a lui Miron Costin — despre care d-nu Iorga a opinat că stolnicul nu a avut-o niciodată în mâini —, caută a face dovada că Const. Cantacuzino a avut cartea lui Miron Costin, a utilizat-o, dar nu a voit s'o mărturisiască. D-nu Pascu afirmă că lucrarea Cantacuzinului nu este mai erudită decât cea a lui Costin, că ea a fost influențată și de Gr. Ureache în vocabular, și că în total este inferioară și prin stil și prin material cronicelei lui Miron Costin.

D-nu Ghibănescu ne dă listele boerilor ce au fost în divanurile domnești din Muntenia și Moldova între anii 1680 și 1686, deosebit de interesante pentru noi, prin prezența în capul divanului muntenesc a ma-

relui Ban al Olteniei Radu Năsturel Fierăscu (mai târziu: Hierăscu) și a altor boeri Olteni. — D-nu Iordan face o cercetare cu totul originală, căutând a rezolva cu ajutorul filologiei problema sociologică a muncii, în articolul său: *Noțiunea „muncă” în limbile romanice.* — Urmează apoi Etimologii, comunicări și bogate recenzii de specialitate.

Păcat însă că tonul de polemică violentă nu este în armonie cu serioasa specialitate a acestei reviste.

Gândul nostru, an. 1, No. 10 Iași, aduce două frumoase schițe în proză Farmazonie a d-lui G. M. Vlădescu și Parasca lui Nechită, de Sept. Popa apoi versuri semnate de Al. Philipide, Voevidca și alții.

Convorbiri literare, an. 54, No. 5, începe cu un studiu (în continuare) al d-lui I. C. Filitti asupra boerilor Craiovești, studiu foarte documentat și de un interes deosebit pentru noi, ca fiind vorba de una din cele mai însemnate familii boeresti din Muntenia și cea mai de seamă din Oltenia. — D-nu P. Panaitescu își continuă a sa Contribuție la o nouă biografie a d-lui N. Bălcescu. — Versuri de Cerna, Tutoveanu, Ciuchi, etc. și o cronică bogată.

Viața Nouă, an. XVIII, No. 1-2. În articolul său „A fi... român”, directorul revistei, d-l Ovid. Densușianu, se ridică în potrivea vinovatei nepăsări cu care cei mai mulți primiv spectacolul trist al unei țări dată pradă celor răi, în vreme ce toți nădăjduim o reculegere, o însuflețire și o renaștere morală în urma războiului. Căci, afar de câte un rar glas răsleț de revoltă, „o turmă călcând molcom țărâna rumegând ogrinji și ne-uitându-se mai departe de ieslea care poruncește supunere”. De

la Ardealul și Basarabia, de la care așteptam cine știe ce, nu ne-a venit cuvântul cel bun. „Peste tot vezi răsturnarea valorilor, anarhia judecătorești, nihilismul moral.” De la generația tânără nu se poate aștepta mai mult.

Constatarea d-lui Densușianu e tristă, dar — cum zice clișeu — e cam adevărată.

Artele frumoase, an. I, No. 3-4. Se prezintă de astădată mai bine ca în primele două numere. Un progres îmbucurător și promițător. Gravurile numeroase și bine executate, reproduc lucrări de ale d-lor Costin Petrescu, Ip. Strâmbu, Gabr. Popescu, St. Dumitrescu, desemnuri de L. Azéma și G. Simotta; planuri de arhitectii I. Trajanescu, Ciortan și sculptură de I. Dimitriu-Bărlad, Mățăuan și I. Mateescu; arta românească, prin frumoasa troiță a arhitectului Baloșin, cioplită în lemn de sculptorul Babic, pe care în ziua de Florii au pus-o în cimitir la capul artistului arhitect Ion Mincu elevii, colegii și admiratorii acestui maestru al artei naționale. Se dau și câteva interesante fotografii de biserici caracteristice. Din textul revistei distingem rândurile de pioasă comemorare a lui Mincu de arh. Trajanescu, și articolul despre pictorul Aurel Pop din Sătmăr, al d-lui N. Tonitză. Ce păcat că acest condeiu bine inzestrat, numai nerv și culoare, întinge uneori în călimara scatologică a d-lui Arghezzi.

Revista Economică, organ financiar-economic, apare săptămânal la Cluj. Iață o publicație de specialitate, cu o înfașurare frumoasă și un conținut care corespunde în totul titlului, în această vreme a fațadelor amăgitoare. Numerele de pe Martie

consacreză mai multe articole evenimentului ce constituie aniversarea a 50 ani de existență a Institutului financiar din Sibiu „Albina”, a cărui istorie este strâns legată de istoria neamului românesc din Ardeal. Cu acest prilej se prea cinstesc Vișarion Roman, fondatorul instituției, Partenie Cosma, fostul director executor al Albinei, care a avut un frumos și însemnat rol în activitatea culturală și politică a fraților de peste munți, cum și cei ce au condus până azi așezământul acesta. Interesante articole despre: Inflația monetară, Oamenii de bancă, Învierea economiei naționale, Costul traiului în București și aiurea (deosebit de elocuent tablou pentru a arăta în ce proporție s'a scumpit traiul de la războiul încoace), Anchetă în cauze de contabilitate și Casă de compensațiune și regularea valutei, din numărul din urmă.

Cosinzeana, revistă ilustrată bilingvă Cluj, an. VII, No. 8, reproduce în gravură pe copertă impunătorul plan al Catedralei greco-române ce va să se construiască la Cluj.

Literatura, din care distingem paginile Păr. I. Agârbiceanu și două poezii: Eu și sufletul, de T. Murgășanu și cântecul semnat de I. Bufnea.

Lumina Femeii, revistă de familie, an. III, No. 3-4 Cluj, e o publicație lipsită de pretenții și care face feminism în bunul înțeles al cuvântului, intru cât,—în loc de a cere dreptul de vot pentru toate femeile, cum și pe cel de a intra în Parlament,—cere ca femeia să ia parte activă la manifestările creștinești și umanitare în primul rând, ne uitând că înainte de a fi „cetățene” au un

alt rol mai nobil de împlinit: acela de soții și mame. În acest sens d-na Sanda Mateiu, directoarea revistei, spune lucruri frumoase în articolul său Amintiri și lacrimi.

O schiță cu un subiect mișcător de Eug. Bouréanu, o poezie: O lacrimă curată de I. P. și O scrisoare de N. Tistu formează partea literară a publicației. Restul cuprinde foileton, sfaturi pentru mame, rețete pentru gospodine, o cronică a modei și una culturală feminină.

România Viitoare, an. IV, No. 1, a inimosului profesor D. Munteanu-Râmnic din Ploiești, cuprinde un fragment din drama „Contra Patriei” a d-lui Iorga, a cărei lectură a fost făcută de însuși autor în Craiova, în fața unui public numeros și ales, în localul Societății „Ramuri”; o schiță a portretului unui bătrân basarabean, Polcovnicul Ioan Hâncu, de Munteanu-Râmnic și o poezie duioasă de D. Iov.—„Gazeta Cărților”, buletin bibliografic al acestei publicații, aduce o contribuție prețioasă, a d-lui profesor G. Zagoriț: câteva fapte necunoscute cu privire la istoria lui Vlad Țepeș.

Gândirea, an. II, No. 3, Cluj, ne aduce aminte că la 28 Aprilie trecut s'au împlinit 50 de ani de la moartea părintelui literaturii române, a lui Ion Eliade Rădulescu. Pagini de proză literară alese iscălesc Gib. I. Mihăescu, A. Davila; poezie de Ion Pilat, Ion Ojog și anonimul care publică acel „Cântec al călătorului dorind furtuna”, apoi critică și cronică de O. Botez și Ion Darie; recenzie copioasă și variată.

Lumea universitară, an. I, No. 7 Cluj, prăsnuește ziua de 31 Mai 1848, cu adunarea de pe Câmpul Libertății de lângă Blaj, prin condeul

entusiast al lui I. Agârbiceanu.—Revista aceasta, la care o seamă de profesori universitari au bine-voit a colabora, ajutând prin aceasta la opera de cultivare și educare a studențimei și în afară de orele de curs, are articole instructive și frumoase pagini de îndrumare a tinerimei. Astfel: Scrisoarea către studențime de N. Ghiulea, Din filosofia lui A. D. Xenopol, de Marin Ștefănescu, Spre un nou ideal, de A. Păltineanu și numeroase note informative cu privire la viața studențească de aiurea, cu cronică despre cărțile și revistele ce ar interesa studențimea.

Cugetul Românesc, an. I, No. 3, se prezintă, ca înfățișare estetică, în cele mai bune condițiuni posibile. Cuprinsul ei,—cu mici restricțiuni doar,—corespunde acestei înfățișeri. Remarcăm articolul d-lui Iorga, despre Cartea de cetire, și versurile d-lui Pillat (din seria Bătrânilor).

Victoria, an. III, No. 31, 32, București, sub direcția entusiastului Colonel A. Vasilescu-Lascăr, bogat ilustrată și cu o materie variată.

Gandul nostru, an. I, No. 11, Iași.—În primul articol, d-nul H. Milian, salutând cu entuziasm apariția revistelor craiovene, *Arhivele Olteniei și Năsuința*, care și una și alta urmăresc regionalismul cultural, afirmă voința revistei ieșene de a se îndruma pe aceeași cale. Și aceasta va fi cu mult mai ușor lașului, oraș universitar și cu tradiție culturală, de cât capitalei oltene, ale cărei forțe sunt cu mult mai reduse.—Versuri frumoase de Terziman, proză de G. M. Vlădescu, Sandu Teleajen, Al. Alexandrescu și o cronică artistică ieșană semnată S. Emiliu.

Revista Vremii politice, literare și economice.—Încă o publicație la

nivelul celor mai bune reviste similare de aiurea. Cu un număr de colaboratori aleși, cunoscători și specialiști în materie de științe politice și sociale, secundați și de câțiva luminați oameni de litere, deschisă „orărei păreri sincere și convingerilor celor mai deosebite”, Revista Vremii informează pe cititor asupra diferitelor chestiuni politice, sociale, economice, cum și literare și artistice care ne solicită atenție: ea tinde însăfârșit o ne înfățișa oglinda situației și a preocupărilor noastre de astăzi. În numărul de față d-nu Mih. Manoilescu se ocupă de una din problemele de orientare economică a țării în: „Factorul economic în Liga popoarelor dunărene”, idei sugerate de cele trei articole ale profesorului Oscar Jaszi din Viena, publicate în numerile anterioare ale R. V. În rubrica „De ale Vremii” printre glume și spirit se spun fără exagerare de nici un fel, adevăruri și o caracterizare severă dar absolut dreaptă a celui ce fu Bogdan Pitești. Frumoase articole semnate de d-nii Șerbescu, Gafencu, Patrușiu; cronică dramatică de I. M. Sadoveanu; un răspuns—care e o execuție—d-lui M. Rafta de d-nu Em. Ciomac și câteva cuvinte duioase în amintirea lui Gherea, de N. Lupu Kostaki.

Viața Românească, an. XIV No. 3 Iași.—Începe cu un articol al d-lui Procopiu, despre Relativitatea lui Einstein, cel la modă azi, cum ieri a fost Bergson. Cu toată bunăvoința ce pun toți comentatorii intru a populariza teoriile acestui învățat, sau a le explica, nu prea isbutesc în totul, căci priceperea lor complexă e bazată pe cunoașterea aprofundată a matematicilor și științelor fizice. D-nu

A. Weiss ne înfățișează drama socială contemporană, cu variatele ei aspecte, după timp, țări și școli literare, mișcată în primul rând de două mobile etern umane: dragostea și mila, care au triumfat totdeauna asupra urii. „Teatrul trebuie să evoace mulțimile spre a educa masa privitorilor, prin spectacolul mulțimii imblânzite de conștiința solidarității și a iubirii omenesci”. Articole de Galaction, Cora Irineu, T. Pamfile și o cronică bogată.

No. 4 publică Dramele în stradă ale D-nei Lucia Mantu, de o gingășie rară în literatura noastră și de o pătrundere a sufletului copilului (ca în primele trei schițe) de neîntrecut, unite cu o formă artistică ce face din aceste pagini bucăți de antologie. C. Vraje semnează frumoase cugetări intitulate: Privind viața. Mai semnalăm articolele: Metoda psihologică a lui Freud, de Dr. A. Radovici, Notele pe marginea cărților de Ralea și Savul și versurile craiovenei Sabina Georgescu și ale lui Bărgăuanul. La urmă obișnuita cronică și recenzii numeroase.

Transilvania, an. 53, No. 5, Sibiu. Necesitatea unui serviciu de informare a străinătății, danu unui serviciu efectiv și serios, nu a unuia de utilizare a paraziților politici, o arată și d-nul Vasile Stoica, fost propagandist al nostru în America. Căci „azi nu mai e suficient să câștigi învoirea guvernului străin, ci e necesar să câștigi și învoirea poporului care stă la spatele aceluia guvern”. D-sa spune ce au făcut în această direcție Ceho-Slovia, Iugo-Slavia, Polonia, Ungaria, Bulgaria chiar, apoi schițează un plan de organizare sistematică al unui asemenea serviciu românesc pentru informarea presei

și propagandă în câteva centre însemnate din străinătate, ca Parisul, Londra, Roma, New-York și Berlin.

I. Agârbiceanu publică un minunat fragment de roman: Păcatele noastre. Un articol de popularizare pentru Ardeal al lui Grigorescu, de G. Oprescu, o notiță a d-lui Bogrea despre Soarta Faimei lui Mihai-Viteazul și o cronică școlară tinzând, a arăta că, dacă puțini sunt profesorii titulari din Regat cari să fi vroit a trece în Ardeal, aceasta e din vina lor. Ar fi multe de zis asupra acestui punct, dar nu e locul aci. Poezie în genere slabuță. — Șase-sprezece pagini de muzică a compozitorului ardelean N. Oancea, transpuneri după melodii populare și inspirațiuni personale, rânduite pentru cânt, preced textul literar al acestui număr al Transilvaniei.

Sburătorul Literar, revistă literară, artistică și culturală, București. Sub direcția d-lui Eug. Lovinescu, publicația aceasta a strâns în juru-i câți-va scriitori de seamă din generația celor mai tineri, isbutind să descopere și să „lanseze” câte un talent adevărat, chiar dacă uneori, în largă sa bunăvoință, s'a entusiasmat cam pripit. În această revistă s'a relevat originalul talent—plin de sevă sălbatică, impetuos și îndisciplinat exigențelor stilistice, — al Doamnei Papadat Bengescu, darul de observație și de povestitor al Matorului Brăescu, cel ce—uneori numai—se ridică la înălțimea notei caragealiene, apoi poeți ca Baltazar, Camil Petrescu, Em. Dorian, I. Valerian și alții.

Ramuri—Drum drept, revistă literară săptămânală. Craiova. Director N. Iorga. Interesantă totdeauna pentru primul său articol, care este al d-lui profesor Iorga; a pierdut mult

din aierul de tinereță ce păstrase până în ajunul războiului. D-nu Agârbiceanu, Craiova, Lascarov-Moldoveanu se fac prea rari; d-nii Bogdan-Duică și D. Tomescu nu se văd niciodată. Lipsa cronicii semnată N. I., care făcea una din atracțiile revistei, lipsește și ea. Un talent nou nu se ivește oare? Necunoscutul care iscălește povestirea „Ileuța” din No. 22 merită toată încurajarea. — Așteptăm dorita renaștere a acestei meritoase publicații—cea mai veche revistă craioveană—in cadrul indicat de directorul său prin articolul „Ce vrem”: D-sa spune că vrea să reînceapă, ca acum 20 ani, lupta contra acelor cari cred că *noutatea*, dacă e destrăbălată, poate înlocui și *inspirația sinceră și tehnica onestă*, care sunt singurele izvoare ale adevăratei literaturi; iar mai departe, își propune „a lega sufletește într'o mare vitalitate morală toate ținuturile românești unite sub acelaș steag și a da unui popor în mâna căruia am încredințat soarta țării cultura de care până acum a fost lipsit”.

Năzuința. Literatură, știință, artă. Apare odată pe lună la Craiova, sub direcția unui comitet compus din d-na El. Farago, și d-nii I. Murnu, I. Dongorozi, C. D. Fortunescu, C. Gerotă, I. B. Georgescu. Primele două numere ce au ieșit până acum îndreptățesc a spera că, dacă va isbuti a învinge greutatea materiale cu care au a lupta asemenea reviste provinciale, Năzuința va putea ocupa un loc de cinste în publicistica noastră. Profesori universitari, scriitori consacrați de aiurea și-au oferit prețioasa lor colaborare, alături de mai toate elementele de seamă locale. Ar fi de dorit ca, pentru a indica mai bine caracterul de re-

gionalism cultural” oltean—și poate și bănățean—pe care articolul d-lui Mehedintzi îl preconizează, contribuția localnicilor să fie neapărat mai mare ca aceea a oaspeților bine voitori din Capitală sau de aiurea. — Semnalăm printre aceștia din urmă corecta traducere a cântului al cincilea din Odisea a d-lui Murnu, care știe să redea în românește parfumul de simplitate rustică al unui asemenea text; articolul d-lui Dr. Gračovski despre Problema nemuririi; paginile semnate de G. M. Vlădescu, Al. Tușuianu, T. Naum, V. Eftimiu și I. Barbu. Dintre craioveni (de naștere și de adopțiune) distingem în rândul întâi pe d-na Farago, a cărei poezie, în producțiunile celor din urmă ani de zile, reprezintă lirismul român ajuns la maturitatea sa, pe calea ce merge dela cântec înspre cugetare; pe d-nu Gerotă, judicios apreciator în materie literară, a cărui formă de expresie cere mai multă îngrijire; d-l Dongorozi, cu povestirile sale bătrânești, în care se reliefează luminoase tipuri simpatice din galeria amintirilor copilăriei autorului (în a cărui limbă am dori mai puține moldovenisme); D-nul B. Luca, puternicul scriitor dramatic, care se ridică prin fiecare nouă creațiune a sa, în ciuda cabalei sterile și răutăcioase; D-nul Aderca—un craiovean—ce interesează totdeauna și place adeseori, pentru originalitatea talentului său, deși jignește câteodată obișnuințele esteticismului nostru. Remarcăm lipsa de la locul lor a domnilor Pencioiu și Popescu-Telega și sperăm a-i afla la post în numărul viitor.

Flamura, literară, socială, artistică. An. I, No. 1 și 2, Craiova. O tribună a tinereții, în care se găsec

nume pe care nu le întâlnim întâia dată, dar pe care nu le-am reținut, alături de altele pe care, deși le vezi pentru prima oară, îți se impun atenției și dorești să le mai afii din nou spre a-ți confirma impresia cea d'întâi. Astfel sunt remarcabilele versuri ale lui A. Pop Marțian (un pseudonim?) inspirate de război, „Așteptare” în deosebi. Cu toate că influențate de producțiunile de același gen ale d-lor B. Luca și, după acesta Camil Petrescu, versurile acestui necunoscut arată o personalitate puternică, un suflu bogat de poezie, cu scilpitoare găsiri de imagini și expresii originale. De asemenea o mențiune onorabilă lui Sever Anina pentru „Cuibul Meletiei”. La rubrica: Pagini de antologie se reproduce un sonet, minunat ca concepție și realizare, al regretatului poet, mort de timpuriu, D. Iacobescu.

Gazeta Școlii, revistă didactică Anul IV. Numărul 5 Craiova. În primul articol, domnul I. Ionescu-Bujor afirmă și ilustrează adevărul că „dragostea e pârghia profesoratului: dragoste pentru specialitate, pentru meserie și pentru școlari”. Urmează interesante articole didactice, științifice

și cronică de publicațiuni de specialitate.

Renașterea, revistă de cultură religioasă. An. I. No. 1, apare în Craiova, sub președenția de onoare a P. S. Episcop Vartolomeiu și sub direcția Pr. Gh. I. Ghia.

Din Predoslovie aflăm că această publicație este organul Societății „Renașterea” cea înființată în toamna trecută de către preoțimea din Oltenia. Această societate se manifestase până acum prin interesantele și folositoarele sale sufletește conferințe publice lunare, în toate parohiile din eparhia Râmnicului Noului Severin. Revista aceasta va fi și un organ de propagandă religioasă printre creștinii cu oare care cultură. Ea va fi legătura preoțimei acestei eparhii cu cea a celorlalte, în dezbateră și rezolvirea fericită a marilor chestiuni ce interesează biserica noastră ortodoxă națională. În sfârșit ea va informa pe cititori cu tot ce se va discuta și scrie, la noi ca și aiurea, în chestiunile ce pot interesa Biserica noastră. Semnalăm din articolele acestui număr: Vechile cărți bisericesti, de Pr. Mih. Grigorian.

F. Costin.

Reviste primite:

- Glasul adevărului. Foaie pentru popor.* An. I. No. 12. Râmnicu-Vâlcea,
- Transilvania.* An. 53. No. 5. Sibiu.
- România viitoare.* An. IV. No. 1. Ploiești.
- Gândul nostru. Artă-Literatură.* An. I. No. 10 și 11. Iași.
- Viața Românească. Revistă literară și științifică.* An. XIV. No. 3, 4 și 5. Iași.
- Arhiva. Organul Societății istorico-filologice din Iași.* An. 29. No. 2. Iași.
- Analele Dobrogei. Revista Societății Culturale Dobrogeane.* An. III No. 1. Constanța.
- Revista Economică. Organ financiar-economic.* An. 24. No. 9—25. Cluj.
- Cosinzeana. Revistă ilustrată bilunară.* An. VI. No. 8, 9, 10. Cluj.
- Lumina Femeii. Revistă de familie.* No. 3, 4. Cluj.
- Ideea Europeană. Socială, critică, artistică și literară.* An. III. No. 91. București.
- Victoria. Revista tuturilor Românilor.* An. III. No. 31. 32. București.
- Convorbiri Literare.* An. 54. No. 3. București.
- Viața Nouă.* An. XVIII. No. 1 și 2. București
- Revista Vremii politice, literare și economice.* An. II. No. 15. București.
- Bulletin de l'Institut pour l'étude de l'Europe sud-orientale.* An. IX. No. 1-3. București.
- Năzuința. Litere-Științe-Arte.* An. I. No. 1, 2 și 3. Craiova.
- Flamura. Literară-Socială-Artistică.* An. I. No. 2. Craiova.
- Renașterea. Revistă de cultură religioasă.* An. I. No. 1. Craiova.
- Foaia pentru popor. Revistă culturală.* An. II. No. 9. Craiova.

Revistele și publicațiunile căror s'a trimes „Arhivele Olteniei”, sunt rugate a ne onora cu schimbul, sau a ne înapoia numărul 1 și 2 ce li s'au adresat.

ERATĂ

La pag. 81, rând. 19, în loc de: *printre*, citește: *între*.

" " " " 26, " " " *încrucișate*, citește: *încrustate*.

" " " " 32, " " " *rasa diametral*, citește: *diametrul*.

La articolul *Arta Craiovei*, rezumat al conferinței d-lui Tzigara-Samurcaș, făcut de secretarul de redacție al „Arhivelor”, s’au strecurat câteva greșeli și omisiuni, pe care conferențiarul ni le-a semnalat după ce acest rezumat fusese tipărit. Astfel: La pag. 215, rând. 3 și 4 în loc de *lășilor*, etc. să se citească: *obiectelor rezultate din săpăturile efectuate de specialiști germani la Sălcuța și etc.*

La aceeași pag. rând. 17 să se citească astfel: *dinspre regiunea Kievului, prin Petreni din Basarabia, prin Șipeniț în Bucovina, Cucuteni din Moldova, apoi Buzău spre Oltenia-Sălcuța, etc.*

Idem rând. 20, în loc de *cel mai de seamă este*, citiți: *conferențiarul citează.*

La pag. 216, rând. 21, în loc de: *de acumă*, citește: *în special*.

" " " " 35, " " " *întâi construită*, citește: *numai reparată*.

" " 217 " 17, " " " *pe dinafară*, etc. citește: *a fi constatată într’o reparație sau refacere radicală, care nu s’a redus numai la zugrăveala interioară.*

" " 218 " 15, " " " *singurul*, să se citească: *unul din monumentele bizantine-românești.*

" " " " 18, " " " *decorație*, citește: *armonie*.

Colaboratorilor noștri

o rugăciune stăruitoare: să bine-voiască a ne înainta manuscrisele domniilor-lor scrise *pe o singură față, citeț și corect*, într’o formă definitivă ca stil, ortografie și punctație, pentru a ușura lucrătorilor tipografi culegerea și corectarea textelor ce sunt a se imprima, mijlocind astfel tipărirea mai repede și mai îngrijită a revistei.

ARHIVELE OLTENIEI

ARHIVELE OLTENIEI:-

PUBLICAȚIE TRIMESTRIALĂ

SUB DIRECȚIUNEA D-LUI D^r CH. LAZGIER

COMITETUL DE CONDUCERE :

ST. CIBCEANU, - T. BXLAT, - AL. BĂRCĂCILĂ

PROF. CRAIOVA. * PROF. R. VĂLCEA. * PROF. T. SEVERIN.

SECRETAR DE REDACȚIE: C. FORTĂNESCU, PROF. CRAIOVA.

Prin Bucovina românească

Când am intrat pentru prima oară în Bucovina, la puține zile după cantonarea Regimentului în Sadagura, mă pomenesc că mă întâmpină soldatul meu de ordonanță, Dumitru Căruntu, om fără multă carte, dar de duh altfel, cu următoarea întrebare: „Oare de ce n’or vorbiăștia românește?”. Dumitru Căruntu care, afară de cele 2 clase primare șchioape de țară, nu mai primise ca elemente de cultură de cât puțina teorie pe care i-o făcuse domnu Sergent la regiment, nu mai fusese în Bucovina, după cum nu mai fusese nici eu; totuși lui îi spunea instinctul cel bun al Nației, înțelepciunea nativă a strămoșilor, că Bucovina trebuie să fie Românească, căci altfel ce am fi căutat noi cu armatele aci în plină iarnă?

Cu o vagă reminiscență din Istoria Românilor, Dumitru Căruntu vedea ca într'un caleidoscop aburit plăeșii lui Ștetan cel Mare luptând prin locurile astea cu sute de ani în urmă pentru lege și moșie, și ceia ce vedea bine azi nu era de cât continuarea firească a trecutului, care se îplinește din voința și mila Domnului.

Bucovina fusese a noastră și Bucovina trebuia să fie din nou și pe veci tot a noastră. Toate acestea omul nostru le preîntâmpina cu gândul lămurit și sigur, fără zăbavă și fără îndoială multă.

O nedomirire însă stârnită și de puțină indignare mai avea încă și anume: „De ce n'or vorbi ăștia românește?”

Prea multe nu știam nici noi cei școliți despre starea lucrurilor din Bucovina, pentru că porțile erau așa de bine ferecate că, afară de câți-va cărturari bine inițiați, mulțimea cea mare rămânea străină despre adevărata stare a fraților din Moldova de sus.

Cu Românii Bucovineni, fie muncitori de pământ, fie intelectuali, ne întâlneam adesea în Țară, dar ochii noștri, nedeprinși cu cercetarea la adânc a lucrurilor, nu puteau desprinde dintr'odată și sigur urmele cătușilor, după cum iarăși nu ne puteam da seama despre imensitatea pericolului de desnaționalizare. O revistă cu caracter de trezire și de luptă Națională, care apărea pe vremuri, — „Gazeta Mazililor și Răzașilor Bucovineni” —, a fost pentru noi cei din Țară semnalul că frații Bucovineni sunt amenințați serios de desnaționalizare prin școlile austriace și puhoarele calicimei din Galiția.

Cărturarii Bucovineni, adormiți, de otrava aromitoare a Austriei, s'au deșteptat la un moment dat și au tăiat curajos ștreangul de mătase cu care o stăpânire vitregă ne strângea frații tot mai mult de gât. Cu documente, hrisoave, acte de hotărnicie și danie, cu desvăluirea odoarelor bisericesti care mai rămăseseră în ctitoriile mănăstirești ale voivozilor noștri,

Revista Mazililor și Răzașilor reînvie trecutul glorios al românismului în Bucovina pe care cei o sută și mai bine de ani de stăpânire austriacă îl contrafăcuse și măsluise până acolo că băștinașii români ajunseseră a fi considerați ca oaspeți nedoriți în propria lor Țară, în pofida rutenilor cari se cred vechi prin locurile astea, cât și inscripțiile slavonești de pe mormintele bătrâne. Dar Dumitru Căruntu, care n'avea de unde ști toate astea, se întreba mereu: „De ce n'or vorbi ăștia românește” și mai la urmă: de ce n'or vorbi nemțește, că doar sub Nemți au trăit și nu sub Ruși! I-am explicat eu, ca să-i mai risipesc din îndoială, că Românii de aci, despărțiți de noi cei din Țară, au trăit ca izvorul ne curățat care se tulbură și ca pădurea ne îngrijită care se sălbătăcește cu vremea. M-a înțeles pe loc fără să mai insiste și la câteva luni numai după asta a început să o rupă cu gazda și cu copiii pe românește.

Regăsirea limbei române se făcea prin noi cei veniți din Țară, ca reînprospătarea unui cântec știut odată bine și uitat. Ea umblă peste tot locul ca o mireasmă și se strecoară ușor ca fulgul, pentru a duce fără silă și fără viclesug geniul rasei latine.

Fără legi speciale de ocrotire, fără stipendii, ori privilegii care să o promoveze în școală și biserică, ca Ruteana, — ea pătrunde, se întinde, sporește și prinde ca sămânța cea bună în pământ blagoslovit.

Instrăinarea Bucovinei este numai la suprafață. Cultura străină nu a putut schimba sufletul mulțimei; și dacă graiul în unele și foarte multe sate s'a pierdut, au rămas celelalte elemente de bază ale Nației ca port, jocuri, cântece, cu care lesne se va putea reconstitui ființa națională astăzi aparent schimbată. Instrăinarea Bucovinei este ca vopseaua pe o zidărie veche și trainică. Ea se va spăla de la sine cu poaia și soarele, și va rămâne iarăși în lumina cerului, piatra curată românească. Superioritatea noastră etnică este evidentă dacă am putut rezista un mileniu

în contra desnaționalizării forțate. Ori astăzi, când suntem cu toții laolaltă, cum să nu credem că frații noștri rutenizați, din Bucovina, cu nume de familii ca „Frunză, Lăcustă, Bună-ziua, Haiducu, Munteanu“, nu se vor întoarce la românism cu ușurința și cu firescul cu care vin la matcă apele cărora li se schimbă forțat albia. Dacă Ivan din Basarabia s'a făcut Moldovan, măcar că tata a fost rus și mama rusoaică, cum oare Frunză și Bună-ziua din Bucovina să nu revie la românism, când i-om aduce la școală și le-om spune împrejurările nenorocite dar adevărate în care și au pierdut limba?

Și apoi desnaționalizarea Românilor din Nordul Bucovinei e de dată nu tocmai veche. Sunt sate foarte multe care s'au rutenizat abia cu 50—60 de ani în urmă. Un bătrân din Mahala mi-a povestit simplu și înduioșător că-i știe pe cei din Barancea și Toporăuți când vorbeau românește și acum, minune curioasă și tristă, își zic „Ucrainieni“, iar de limba românească nici că vor să mai știe. Răzeșii și Mazilii din Nordul Bucovinei, renumiți luptători de graniță ai Voivozilor noștri, ruși de la maica România și crescuți pe mâini străine, și-au uitat cu totul limba.

Readuși astăzi la noi, să le redăm mărgăritarul pierdut. Să punem tuturor la îndemână cartea românească și să le-o tălmăcim, pentru a-i readuce la renumele și faima de odinioară.

Ștefan Bosie.

Băile Mehadia

Mehadia, stațiune balneară de primul ordin, așezată pe pământ pur românesc, cercetată cu asiduitate din timpuri depărtate de un număr covârșitor de Romani, are totuși o literatură românească extrem de redusă. Afară de publicațiunile D-lui Dr. Al. Crăciunescu, actual medic director al stațiunii, și de lucrarea din 1872, datorită doctorului Alexandru Popovici, medic pe atunci al băilor, nu există sau mai bine nu cunoaștem nimic alt ceva. Această din urmă publicațiune este interesantă din mai multe puncte de vedere, și atât din ea, cât și din celelalte, vom împrumuta multe din cele ce urmează.

Lucrarea Doctorului Popovici, poartă titlul de „Băile lui Hercule sau Scaldele dela Meedia“; ea e scrisă la Viena în 1871 și este dedicată arhiducelui, Principe de coroană și clironom de tron Rudolf, fiind tipărită la Pesta în 1872 în editura tipografiei „Albina“.

* * *

Când oștirile Impăratului Traian trecură Dunărea, pornind spre Sarmisegetuza, aflară că pe la jumătatea drumului dintre Dunăre și faimoasa capitală a lui Decebal — Grădiștea de azi, — isvorăsc din malurile stâncoase și sălbatice ale Cernei, mai sus puțin de unde ea se unește cu Bela Reca, ape clăcote de puteri vindecătoare miraculoase. Romanii, cunoscători în ale băilor, au înțeles valoarea acestor ape termale, le-au cercetat și captând mai multe izvoare, le-au închinat lui Esculap și ficei lui, Igeia, precum și mai cu seamă zeului forței — lui Hercule —, a cărui legendă se aseamnă întrucâtva cu cea care circula pe acele vremuri pe acolo, și care se continuă

și azi în balada lui *Iovan Iorgovan, bratîu (frate) de buzdu-gan*, despre care vom vorbi mai departe.

Romanilor le-a fost cu atîta mai ușor de a da desvolta-rea necesară acestor isvoare, cu cât localitatea devenise un loc indicat de popas pentru oștirile lor, locul de „cale jumă-tate” a drumului până la Sarmisegetuza.

Prevăzută și cu însușirile strategice necesare, localitatea servi ca punct de sprijin și de apărare oștirilor, care edificară aci un „castru” și întărituri. Valoarea strategică a localității a fost desigur mare, căci de întăriturile sale s'au servit în-delungată vreme — până la 1718 — fostele popoare ce stă-păneau vremelnice aceste locuri, vremelnice ca tot ce se spri-jină pe siluire și nu pe echitate.

Localitatea fu numită pe bună logică și dreptate: „*Ad Mediam*”, adică: la jumătate, la calea jumătate. Ad *Mediam* deveni cu timpul în graiul românesc „La Meedia”, numire ce i se dă și azi, împreună cu cea de Mehadia.

Ad *Mediam* și isvoarele sale au fost puse sub scutul și dependența Legiunei V cu sediul în Cernele (lângă Turnu Severin), veche capitală a Mehedințului, probă depe atunci a unității teritoriale ¹⁾.

Numeroase rămășițe de temple, apeducte, scalde, statui, inscripții, table votive și monede găsite în băile Mehadia, dovedesc că stațiunea era foarte apreciată și căutată, în spe-cial în timpul domniei împăraților: Traian, Adrian, Antoniu Piu și Marcu Aureliu. Ea pare în special să fi atras noblețea romană din împărăția de răsărit.

Retragerea oștilor romane lasă aceste locuri pradă năvă-litorilor și instinctului lor devastator. După Prohodul hor-delor sălbatic, reintră pentru câțva timp în 1380 sub stă-pânirea voevodului român Dan ²⁾, dar la finele secolului al XIV cade, pentru a sta aproape trei veacuri sub jugul turcesc.

Sub Turci, amatori de băi calde, stațiunea își recapătă în

1) În „Istoria Românilor în chipuri și icoane” (Adause p. 355. ed. Ra-muri) D-nul N. Iorga emite părerea că Mehedinți ar însemna „atârnat de cetatea Mehadiei”.

2) Dr. Al. Crăciunescu în „Analele minelor din România”.

parte faima de odinioară, faimă ce și azi încă dăinuiește în toată Turcia. Nu ne putem opri de a nu face o apropiere între atracțiunea ce aceste băi exercitau asupra elitei bizantine și apoi a celei otomane. A fost neapărat continuitatea unui obicei, a unei reputațiuni temeinice și de mult stabilită. Turcii mergeau la Mehadia pe drumul bătut de predecesorii lor.

Banatul, pierdut de Turci la 1684, începe sub domnia austriacă după pacea dela Passarovitz (1718). Primul guver-nator austriac, Conte Marsigli, atrage atenția guvernului său asupra Meediei. Succesorul său Hamilton, vizitând loca-litatea, supune stăruitor atenției Impăratului Carol VI impor-tanța acestor ape și obține autorizația, care-i permite să res-taureze în parte băile, zidind la 1736 case de locuințe, trei cazarme, o capelă și a ospătărie, cu care ocazie s'au dat la iveală ruinele zidurilor romane.

Materialul lor s'a trebuințat chiar pentru a reconstrui Baia Francisca și Baia Hoților (Baia veche și Baia Hercule de azi). Celelalte isvoare minerale fură întrebunțate de oameni mai sărmani, parte sub cerul liber, parte sub umbrar și se numiau băi de friguri, de oase, de umflături (Dr. A. Popovici). Cu ocazia desgropărilor ruinelor, toate antichitățile găsite au fost expediate muzeului din Viena și descrise de Pasca-lis Garoflo. În special s'au găsit numeroase statuete, repre-zentând pe Hercule, precum și table votive.

În 1737, izbucnind din nou războiul între Turci și Austriaci, lucrările începute se întrerup până la 1772—74. Ele se reiau însă mai cu temei după pacea dela Sistov 1791, care de-termină granițele Austriei așa cum au fost înființate până la războiul nostru, cu singura deosebire că Cerna era râul de graniță între Austria și România.

Aceasta explică și de ce toate clădirile vechi sunt zidite numai pe malul drept al Cernei. O rectificare de fruntarie, sub domnia lui Stirbey, făcută în condițiuni defavorabile nouă, ne-a răpit malul stîng al Cernei pe tot lungul ei, împingân-du-ne granița mult înapoi. Această permite în schimb Aus-triacilor să dea o mai mare extensiune băilor, desăvârșind lucrările de construcție, de îmbunătățiri și de înfrumusețări ce constituie azi stațiunea Mehadia.

În anul 1873, administrația băilor a fost preluată de Maghiari. Ei le-au avut îndelungată vreme arendate. În ultimul timp instituțiile arendatoare neputându-și duce contractul până la capăt, statul le-a reluat și administrat în regie.

Războiul din 1914 oprește din nou avântul și reputația ce începuse să devie mondială a Mehadiei, iar pacea de la 1918, consacrand victoria dreptului asupra forței, reintrupește României pământul strămoșesc.

* * *

Mehadia, alipită în fine României, parcă se redeșteaptă dintr'un vis urât ! Am urmărit an cu an schimbările Mehadiei dela 1918 încoace, și nu-mi pot stăpâni bucuria când revăd aceste locuri și când simt an cu an cum se încălzesc, cum renasc la îmbrățișarea caldă a țării mume. Am asistat la primii pași ai Mehadiei reînviată, pași timizi porniți sub ochii noștri plini de bucurie, de blândeță, și de indulgență și sub privirile pline de ură și de pizmă a fiarei ce-și pierduse prada. Am văzut cum își scutura biata Mehadia toate tăbălele cu barbăre nume maghiare, ridicatea supra-i de Ungurii stăpânitori pentru a-i ascunde sufletul.

Am văzut uimit cu câtă repeziciune și cu câtă bucurie, până și codrii, până și undele neastâmpărate ale Cernei făceau ecou glasului fișesc, glasului pământesc, glasului românesc, chiotelor și doinelor, de atât de amar de vreme surghiunite din acest colț de țară românească ! . . . N'a fost nevoie decât de patru ani pentru ca urmele asuprirei de veacuri să fie spulberate, să fie prăfuite, și pentru ca Mehadia să se retrezească pe deplin la conștiința sa românească. Și dacă din această eguiduire, colbul căzut dă materie de critică unor blazați sau proști, el nu poate atinge cât de puțin înălțătoria ei prefacere sufletească.

* * *

Am spus că apele de la Mehadia își au legenda lor, care seamănă câtva cu a lui Hercule, întrucât eroul Iovan, care este și el întâișat cu o piele de leu pe spate și cu o măciucă în mână, — Iovan Iorgovan, bratui de buzdugan — repre-

zintă și el forța fizică și această forță și-a căpătat-o firește din apele din localitate. Iovan este aci în luptă cu un monstru, un balaur, un șarpe crescut enorm, tot grație puternicei acțiuni a apelor.

De observat că și azi pe Cerna în sus sunt foarte numeroși serpi, care produc oamenilor pagube reale printre vite.

Iată legenda : în vremurile de demult, exista în aceste locuri un șarpe mare, un balaur. Balaurul scaldându-se în apele minerale, crescuse atât de mare și devenise atât de puternic, încât zilnic fura oamenilor și mânca câte două-trei oi sau chiar câte un bou întreg, îngrozind în așa fel populația în cât, pentru a-și ocroti viața lor amenințată ei, singuri duceau balaurului vitele trebuincioase pentru hrana lui.

Tot pe vremea aceia trei fete și un fecior de împărat rătăceau prin locurile acestea ; fetele într'o parte, feciorul în alta, fără să știe unii de alții. Feciorul de împărat ajungând la scaldele balaurului, se simți după o singură baie așa de bine și de puternic, încât hotărî să se așeze aci. El era înbrăcat cu o piele de leu și purta un arc și o măciucă, cu care vâna fiarele sălbatice, mai făcându-și rost aci de un cal și doi câini de vânat. Numele acestuia era Iovan Iorgovan, iar a celor trei surori rătăcite prin aceste pustiri era : Garofina, Maria și cea mai mică Girozana. Tot rătăcind, ajunseră într'o zi în valea Cernei, unde dând peste apa-i limpede ca cristalul, se înșirară pe marginea ei și pătrunse de curiozitate se priviră în apă. Girozana cea mică se arătă așa de frumoasă, încât surorile mai mari, din gelozie, puseră la cale s'o părăsească în timpul nopții, lăsând-o singură în acești codri plini de fiare. Și chiar în noaptea aceia, spre dimineață, înainte de a răsări soarele, surorile cele mari se sculară binișor și încetinel se depărtară, lăsând singură adormită pe Girozana.

Despre aceste două surori rele legenda zice că Dumnezeu le-a pedepsit înecându-le în Dunăre, când voiau să treacă pela Porțile de fier, sărind din stâncă în stâncă, tocmai în momentul când biata Girozana, deșteptându-se după un somn dulce și văzându-se singură, striga disperată, dar în deșert, numele surorilor sale. Cuprinsă de o frică mare, alergând ca o căprioară înspăimântată pentru a-și căuta surorile, nu văzu

și nu auzi nimic, afară de un cuc, căruia îi strigă: Cucule,
 Auzi voinicule, Că-ți voi fi eu vară!
 Scoate-mă la țară, — „Nu știu, dulcea mea,
 La drumul de cară, Scoate-te-oj, ori ba,
 Să dau de surioară, C'am eu vere multe!

Auzind-o însă balaurul, alergă, o încolăci peste mijloc și cu toate țipetele ei, plecă cu dânsa pe marginea Cernei pe stâncă sus. Dar în partea locului:

„..... a mai rămas Cu un călușel
 Un Român Viteaz: Ca un vulturel,
 Iovan Iorgovan, Doi câini mititei
 Bratru de buzdugan, Foarte frumusei“.

Iovan Iorgovan aude țipătul unei femei, dar nu-l poate înțelege bine, pentru că riul Cerna murmură tare. Stete locului un moment și, ridicându-și ochii la cer, privi asupra Cernei și grăi:

Inceată, Cernă, a murmură, înceată,
 C'aud glas spăimântat de fată,
 Și 'ți voi da spre hrană
 O mreană de aramă.

Cerna însă nu 'l ascultă și el continuă oferindu-i o mreană argintie și apoi una aurie, după care Cerna încetă de a murmură, iar el privind în partea din care veneau vaietele și țipetele, văzu cum șarpele ținea încolăcită o tânără și frumoasă femeie. Iovan Iorgovan se repede ca un fulger asupra șarpelui:

Șarpele îl vedea,
 De spaimă fugea,
 Dar el îl gonea,
 Cerna mi-o sărea
 Și îl ajungea...

Șarpele atunci zise lui Iorgovan: — „Lasă-mă, nu mă ucide, căci eu fetei nu 'i-am făcut nimic; iar de mă vei ucide, mult rău am făcut vitelor în viața mea, dar cu atât mai mult rău voi face după moarte, atât vitelor cât și ființelor omenești, cât va fi lumea și pământul“.

Iorgovan nu ascultă de cuvintele lui și dându-i cu una buz-

duganul, îl umplu într'atât de sânge, încât șarpele o luă la fugă pe Cerna la vale, roșind apa după el. Iorgovan gonindu-l, cât ajungea atâta tăia, până rămase numai capul, care se ascunse în marginea Dunărei într'o peșteră, în fața vechei cetăți Columbaria, ale cărei ruine se văd și azi spre Serbia, între Roșova și Baziași.

De fapt, din această peșteră se pare că iese în anumiți ani nori de musculițe numite „columbace“, răspândindu-se până departe în întreaga Oltenie și cauzând mari pagube vitelor. Poporul crede că muștele sunt eșite din capul putrezit al balaurului.

Iorgovan întorcându-se la Girozana, răpit de frumusețea ei, îi cere să-i fie soție; când însă Girozana, care primise, îi destăinuiește că ea este

„Fată de 'mpărat,
 De la scăpătat..“.

Iorgovan se întristă, recunoscând pe sora sa și astfel grăi:

Am mare păcat,	Ai noștri părinți,
Căci te-am sărutat.	În lacrimi ferbinți,
Eu 's fiu de 'mpărat	Tu să fii la răsărit,
De la scăpătat...	Ca și cerbul pribegit,
Și ne-au blestemat	Eu să 'ntorn la scăpătat,
	Ca și leul vătămat.

* * *

Sunt în Mehadia 18 izvoare de ape minerale cunoscute; din ele nu se întrebuițează decât nouă, restul curg în Cerna fără a fi întrebuițate, fie din cauza debitului lor insuficient, fie din cauza depărtării sau dificultăților de captare și aducere. În genere izvoarele au cam aceiași compoziție, fiind bogate în sare și hidrogen sulfurat, produs prin acțiunea acidului carbonic asupra sărurilor de gips.

Asemenea ape se găsesc în mai multe părți ale Europei, dar cea ce distinge pe cele din Mehadia, este temperatura lor. Ele sunt termale, sunt ferbinți, isvorăsc ferbinte la temperaturi foarte ridicate, iar în privința concentrației sulfului ele întrec pe cele mai vestite izvoare de sulf.

Iată ce spune d-rul Popovici în lucrarea sa citată despre

compoziția apei: «Unele dintre aceste izvoare sunt excelente prin gazul Hidrogen Carbonat (C. H.) ce-l conțin, care în general e un atom foarte rar în apele minerale. Altele din aceste izvoare conțin o cantitate așa de mare de acest gaz, cum e la izvorul de ochi și Elisabeta, unde printr'o preparațiune simplă s'ar putea întreține un foc așa numit etern».

„Intre izvoare sunt unele mai constante, fiind mai puțin variabile în temperatură și formațiunea gazurilor și a sărurilor; altele însă sunt foarte variabile și această variațiune nu depinde numai de temperatura aerului, ci și de timpul ploios sau umed, mai cu seamă primăvara când se topește neaua. Dintre toate mai mult variază izvorul lui Ercule și mai puțin izvorul Carolina și Francisca“.

Izvorul lui Ercule, fost *Herculesbad*. Izvorul cel mai depărtat pe malul drept al Cernei, la 20 minute de centrul stațiunii, ese din spărturile stâncilor calcaroase, în cantitate așa de mare încât abia se întrebuințează a patra parte din debitul său.

Apa este incoloră și fără miros, cu un gust puțin sărat. Izvorul este relativ superficial, ușor influențabil de apa ploilor. Temperatura sa este din această cauză variabilă: până la 56° C. În timp de secetă, ea scade; pe timpuri ploioase, crește proporțional cu cantitatea de apă strecurată în izvor. În acest caz debitul său, deja enorm, ajunge să se îndoiască, pe când temperatura scade la mai mult de jumătate.

În timp normal după analiza Schneider din 1867, s'a găsit la 10.000 părți apă:

Sulfat de Potasiu	1,82
„ „ Calce	0,48
Clorur de Calce	11,70
„ „ Magneziu	0,18
„ „ Sodiu	19,00
Carbonat de Calce	0,75
Silicate	0,39
	<hr/>
	34,32

precum și o mică cantitate de Brom, Iod și Lithiu.

Apa aceasta nu este dar de cât o apă cloro-sodică, adică sărată, fără pucioasă, sau aproape de loc; se deosebește de cele lalte izvoare în special prin lipsa de Hidrogen Sulfurat și Hidrogen Carbonat.

Apa acestui izvor se întrebuințează atât pentru băut cât și pentru baie. Localul este vechi, destul de primitiv, cu 16 cabine și un bazin. Nu se caută a se obține prin ele transudație și se întrebuințează numai căldute 33—35° C. Apa se întrebuințează și la interior, compoziția sa fiind aproape la fel cu a izvorului alăturat „Igeia“.

Intrebuințarea internă a acestor ape, în doze dela 1 până la 5—6 pahare pe zi, pare a mări pofta de mâncare, a ușura digestiunea, a mări secrețiunea urinară, producând mai cu seamă la început adesea constipațiuni. Are în genere o acțiune eficace asupra seroaselor, modificându-le și activându-le secrețiunea, resorbind exudatele, dând rezultate satisfăcătoare în afecțiunile cronice ale organelor respiratorii, ale aparatului digestiv, ale organelor uro-poietice și genitale la femei.

2) *Izvorul Igeia*, fost *Carol (Carlsbrunn)*, la câțiva pași de izvorul lui Ercule, tot pe dreapta Cernei, pe marginea căreia ieșă înainte. Izvorul a fost pe urmă prins deasupra șoselei, evitând astfel înecurile produse de Cerna. Apa are o temperatură aproape constantă de 41° C. și greutatea specifică de 1.0016; e limpede, sărată și cu foarte puțin gust de pucioasă, sămănând într'aceasta cu apa din izvorul lui Ercule.

3) *Izvorul Ileana*, fost *Ludovig (Ludwigsbad)*. În fața bisericii catolice, tăcând corp cu sanatoriul Ferdinand I, fost Hotel Teresia. O clădire veche, restaurată probabil în timpul ocupațiunii turcești, comunică cu sanatoriul militar—fost și înainte edificiu militar—printr'un conduct subteran, care traversează toată piața. Posedă 30 de cabine și două piscine, mai puțin confortabile ca la celelalte instalațiuni. Izvorul este captat pe loc și are o temperatură ce variază între 39 și 45° C.

Lăsându-se mai mult timp să stea, apa se turbură și pucioasa se precipită pe fund. Greutatea specifică între 1.0024—1.0028. Se influențează de apele meteorologice.

La 10.000 părți de apă, analiza a găsit:

Sulfat de potasiu	1,515
Clorură de potasiu	1,480
Sub-sulfat de sodiu	0,059
Clorur de Sodiu	17,540
Clorură de Magneziu	0,136
Bromură de „	0,075
Iodură de „	0,002
Clorură de Calciu	9,676
Sulfură de „	0,248
Carbonat de „	0,350
Silicate	0,432
	<hr/>
	31,508

4) *Isvorul Carolina (Karolinenbad)*. Pe marginea Cernei, la capul hotelului Severin (fost Francisc), cu care comunică. Azi neîntrebuințat. Apa este limpede, foarte sulfurată, nu prea sărată, dar de o temperatură puțin ridicată, variind între 25 și 38° C. din care cauză se întrebuițează amestecată cu apa din isvorul Elisabeta. Sunt 18 cabine, ce s'ar putea ușor amenaja și repune în funcțiune, ele prezentând avantajul pentru persoanele ce locuiesc în hotelul Severin, de a cobori direct din hotel la baie.

5) *Isvoarele Băii Elisabeta [Elisabethbad]*. Edificiul de băi este așezat sub stâncă, pe stânga pieței, în fața băii Carolina. Are 9 cabine și un bazin. Aranjament și cabine confortabile.

Apele minerale, cu care se alimentează aceste băi, provin din două puternice și valoroase izvoare: Elisabeta (fost Kaiser) și Ferdinand. Apa dela isvorul fost Kaiser, este una dintre cele mai ferbinți și mai bogată în pucioasă de aci. Apa e limpede, foarte sulfurată, cu un foarte pronunțat gust sălcii și amar, cu greutatea specifică de 1,0052 și cu temperatura variind între 52 și 57° C.

Unită cu cea din isvorul Ferdinand, alimentează băile Elisabeta și în parte baia Carolina.

6) *Isvorul Ferdinand*, alăturat de isvorul Elisabeta, este dintr'o cavernă cu pereți acoperiți cu cristale de gips și de clorur de sodiu. Temperatura variază între 45 și 53° C.

Analiza acestor izvoare a dat:

Isvorul Elisabeta		Isvorul Ferdinand	
Sulfat de Potasiu	0,348	—	0,157
Clorur de Potasiu	6,261	—	6,156
Clorur de Sodiu	30,082	—	31,161
Sub-sulfat de Sodiu	0,172	—	0,041
Clorur de Magneziu	0,294	—	0,175
Clorur de Calciu	20,736	—	21,367
Sulf hidrat de Calciu	0,795	—	0,605
Silicate	0,441	—	0,443
	59,123		60,719

7) *Isvorul Regina Maria*, alimentează grandiosul stabiliment de băi Regina Maria, fost Szapari; 62 cabine confortabile, luxoase chiar, o piscină și sală de masaj.

Localul împărțit în două, jumătate peniru bărbați, jumă-

tate pentru femei. Isvorul ce alimentează aceste băi este foarte puternic și artezian. Apa țâșnește fierbinte de la o adâncime de 275 metri într'un castel de apă, de unde prin conducte se scurge în bazine de răcire, înainte de a fi utilizată. Temperatura ei la eșire este de 54° C.

Analiza făcută în 1903 (după Dr. Crăciunescu) a dat la 1000 gr.

K. Cl.	0,2187
Na. Cl.	3,5043
Li. Cl.	0,0078
Ca. Cl. ²	2,4611
Sr. Cl. ²	0,0021
Mg. Cl.	0,0183
Na ² S ² O ³	0,0297
N. S. H.	0,0771
H ² Si. O ²	0,0529
H ² S.	0,0104
Total	6,3825

8. *Isvorul Baia-Veche. — Baia Francisca (Franzesbad)* se află pe stânga Cernei, acolo unde s'a instalat azi azilul Carmen-Sylva. Edificiul în complectă ruină, este abandonat, isvorul curge fără întrebuințare în Cerna. Profund regretabil și ar fi de dorit ca să se ia urgente măsuri de îndreptare, întâi pentru a-i conserva caracterul popular—erau 4 bazine comune—și în al doilea rând pentru că sunt apele cele mai bogate în sare, și după isvorul Ferdinand și în pucioasă. O mare cantitate de Hidrogen Carbonic se degajează din această apă, care adusă prin conducte la fundul bazinei, curge premenindu-se neîntrerupt, temperatura ei rămânând invariabil staționară la 45° C. Poporul, în bunul său simț empiric, aprecia foarte mult aceste ape, numindu-le „*pentru strâmbături de mâini și de picioare*“.

Analiza:

Natriu Sulf.	0,041
Clorur de K.	4,321
Sub-sulf. de Na.	0,047
Clorur de Na.	39,295
„ „ Mg.	0,275
„ „ Ca.	26,610
Sulf Hidrat de Ca.	1,013
Carbonat de Ca.	0,143
Silicate	0,531
	72,256

9) *Băile de pucioasă (Fusbad)* Lângă băile vechi, pe marginea Cernei, în care se pierde, se afla un izvor termal, a cărui analiză n'o găsim nicăeri.

Este limpede, cu gust pronunțat sărat și de pucioasă; depozitul ce-l formează de jur împrejur, este negru închis. Poporul îl numește „*Isvorul Negru*” și-l socotește bun pentru „boale de picioare”.

Înainte vreme se găsea deasupra acestor izvoare o baracă de scânduri despărțită în două, pentru bărbați și femei. Azi nu se mai vede nimic altceva, decât din când în când câte un țăran luând baie de picioare, parcă dinnadins pentru a reaminti celor prezenți trecutul.

10) *Isvorul lui Iosef*. Față în față cu Baia-Veche, la capătul digului din dreapta Cernei, sub o cupolă oribil de maghiară, se află jos, cam la nivelul Cernei, izvorul Iosif cu apă termală de băut. Temperatura ei este în genere de 55° C.

Ca compoziție chimică găsim într'o tabelă publicată în lucrarea D-lui Dr. Popovici următoarele date:

Hidrogen Sulfuric . . .	0,522
Clor	40,396
Acid Sulfuric	0,456
Silicate	0,454
Calce	12,999
Magneziu	0,083
Depozitul evap. rațiunei	67,80

Nu se prescrie, nu se întrebuințează.

11) *Isvorul de ochi*. Peste drum de izvorul lui Iosef se află „Isvorul de ochi”. Atât ca temperatură cât și ca compoziție, se aseamănă întocmai cu izvorul lui Iosef. E foarte probabil una și aceeași apă, cu două puncte de emergență în aceeași direcție, dar la niveluri diferite. Cu multă convingere suferinzi localnici se spală cu această apă la ochi. Nu am putut găsi observațiuni relativ la acțiunea acestor ape. Nu se prescriu de medici.

* * *

Compoziția în genere a izvoarelor ne arată că ele sunt foarte bogate în sulf și în sare; sunt cea ce se numesc băi sulfo-saline. Ele își găsesc originea în stâncile calcaroase din

care isvorăsc și sunt datorite acțiunii apei și acidului carbonic asupra gipsului. Venind dela mari adâncimi, apele sunt termale, câștigând prin aceasta calități deosebite, care asociate cu puternica lor mineralizare și mulțumită acțiunii radioactive le fac neîntrecute.

În publicațiunea d-sale, dl Dr. Crăciunescu arată că cercetările referitoare la emanațiunile de radium, au stabilit existența unei cantități considerabile, astfel:

Isvorul Igieia	6,39 + 10 ⁶	Mili Curie
„ Ercole	2,51 + 10 ⁶	„ „
„ Ileana	1,44 + 10 ⁶	„ „
„ Elisabeta	0,34 + 10 ⁶	„ „
„ Reg. Maria	0,35 + 10 ⁶	„ „

Apele se prezintă la sursă limpezi și fără culoare, cu un gust sărat și miros de pucioasă. În contact cu aerul, din cauza oxidării și descompunerii sulfului, ele se turbură degajând acid carbonic și acid sulfuric, luând un aspect lactescent și producând un miros puternic de ouă clocite precum și depozite de sulf.

În privința compoziției și a acțiunii lor, apele dela Mehadia rivalizează cu cele dela Aix la Chapelle, Barèges, Luchon, Baden, Schniznach, Teplitz și altele.

Ca efecte generale, apele dela Mehadia, fie că sunt absorbite direct pe calea digestivă, fie indirect pe cale respiratorie și în baie, ele produc o excitațiune generală și ca acțiune locală o puternică stimulare a pielii. Pofta de mâncare se redeșteaptă, pulsul devine mai plin și mai activ, ochii mai sticloși, o căldură generală în tot corpul, o biciuire a tuturilor funcțiunilor. Cam după 10—15 zile de cură, în special dacă băile au fost prea mult prelungite sau prea calde, o stare de oboseală, de neliniște cu tendințe la amețeli, cuprinde pe bolnav. Aceste fenomene sunt cu totul pasagere și încetează după câteva zile de odihnă. Grație sulfului conținut în aceste ape, se determină în toată economia o excitațiune generală, care se traduce printr'o acțiune expectorantă, rezolutivă, diuretică și diaforetică, iar prin desintoxicarea organismului, o mai bună funcționare a sistemului nervos. Acțiunea lor electivă se produce însă asupra tegumentelor, a căror secrețiuni și

excrețiiuni le mărește, și asupra mucoaselor, topind și resorbind inflamațiile și exudatele. Grație sărei (Clorurei de sodiu) ce conțin apele, ele activează atât circulațiunea sângelui cât și cea limfatică, determinând o acțiune detersivă, descongessionantă și stimulantă generală. Acțiunea electivă se produce în special asupra ganglionilor limfatici, resorbind înpăstările și congestiile pasive.

Indicații. Sub formă de băi, aceste ape aduc un real folos în exudate cronice, catare cronice a căilor respiratorii, turburări în circulațiune, manifestățiuni reumatice cu caracter cronic, dermatoze, sifilis, boale de femei. Isoarele cu caractere predominante saline sunt favorabile stărilor generale limfactice, ganglionarilor și debilitațiilor.

Luată pe cale digestivă, aceste ape ar avea fără îndoială o puternică acțiune și în altele decât în boalele de mai sus; afară însă de sursa „Igeia“, nici una din ele nu se prescriu de medic la interior. Aceasta e regretabil, dar profund regretabil este că până acum stațiunea Mehadia nu posedă cele necesare pentru a se putea administra aceste ape și pe cale inhalatorie. Succesul multor stațiuni din străinătate se datorește acestui mod de administrare a apelor sulfo-sodice și acțiunea lor ar fi din cele mai favorabile în afecțiunile cronice ale organelor respiratorii: bronșite cronice, enfizem.

În privința modului de întrebuințare, din fericire nu mai suntem în epoca D-rului Popovici, care recomanda a se face câte 60 băi calde de câte o oră și mai bine, sau „până când plăcerea începe să dispară“. «Pot șede în baie de 30° R (38 C.) o oră și mai bine și se pot scălda de două ori pe zi». zice D-rul Popovici în lucrarea sa. Rezistenți bolnavi pe acele vremuri!

«Tot d-rul Popovici ne arată că știindu-se prin experiență cum că asudarea după bae, de o oră sau mai bine, sprijinește foarte mult lucrarea băilor de pucioasă, după băile de aici, se recomandă de comun indivizilor cari s'au scăldat, de a se culca îndată și de a se acoperi binișor pentru asudare și e adevăr că cei mai mulți indivizi, după asemenea băi simțesc necesitate de odihnă sau de dormit!»

Intr'adevăr sudațiunea, este un adjuvant al tratamentului

și este singurul pe care bolnavul îl adoptă din instinct. Celelalte adjuvante cum ar fi mișcarea, regimul dietetic și altele, sunt—și aceasta e regretabil—ignorate la Mehadia.

* * *

Approape n'ar fi nevoie să indicăm distrațiunile și punctele de excursiune din Mehadia. Ori încotro te îndrepti, găsești priveliști minunate. Excursiunile mai îndepărtate nu sunt posibile însă din lipsă de organizare, iar plimbările destul de bine îngrijite, nu sunt totuși cercetate de publicul din băi, care preferă să nu se îndepărteze prea mult de Salonul de cură. Notăm totuși, pentru cei cari nu fac parte din această categorie, printre plimbările și excursiunile deosebit de atrăgătoare: Dealungul Cernei, Crucea Ghizelei, Isoarele calde și Piatra Baniei, Crucea Albă și Domogledu, iar mai departe Dunărea cu Ada-Kaleh, Porțile de fer și Defileul dela Cazane.

Cazinoul—sala de cură—nu mai corespunde azi exigențelor gustului modern; el totuși a făcut multă vreme fala Mehadiei și admirația predecesorilor noștri. Extrem de interesantă este profeția ce face Dr. Popovici în lucrarea sa, descriind cu admirație cazinoul. O cităm pe deaîntregul;

„Centrul fațadei formează un portal mare, a cărui frunte este împodobită cu 5 statui dintre care cea din mijloc și tot deodată cea mai mare, reprezintă Austria; celelalte patru, la ambele părți câte două, reprezentând majoritatea națiunilor din Banat și a cercetărilor acestor băi și anume:

„1) La stânga statuei Austriei stă o statuie ce reprezintă națiunea română. Caracterul acestei statui are ceva precugetătoriu, ceva blând și o răbdare foarte mare și privind în jurul său simte văzându-se înconjurată tot de ai săi și anume: România, Moldova, Basarabia, Bucovina, Transilvania și Banatul: Ah, ce regat frumos român! și apoi vezi din trăsurile feței, pucintică întristare ca și cum ar vrea să zică: paciență!

„2) Tot la stânga, sub statuia aceasta, stă o statuie ce reprezintă națiunea germană. În caracterul acesteia vezi ceva rece, o flegmă proprie și privind în jurul său ostează, ca și

cum ar vrea să zică: „Voi vecinilor mei, dacă din grădina în care mă aflu, toți smulgeți florile din jurul meu, oare cu ce voi mai rămâne eu?”

„3) Deadreapta de statuia asta stă o statuie care reprezintă națiunea Serbă. Această poartă un caracter plin de răsbunare și privind spre vecinul său (maghiarul) pare că ar vrea să-i zică: paciență, paciență! Ah! ce dulce e răsbunarea.

4) Sub statuia Serbă, se vede statuia ce reprezintă națiunea maghiară. Aceasta este îngâmfată, cu mâinile în sold, ca și cum ar vrea să ne spue că și D-zeu a fost ungar, și tot ce nu e ungar nu e om, dar îl prinde o frică și vezi că încrețește fruntea și-l trec sudorile reci când privește spre vecinul său român și se gândește la răselul dela Baia, ce-l avu Regele Matei Corvinu cu Ștefan cel Mare, carele nimici oastea ungurească într'atâta încât însuși regele abia și scăpă viața“.

De remarcat că acestea au fost scrise în 1871 și tipărite la Pesta într'o editură românească, Albina. Ele probează pe deoparte sentimentele profund românești ale Bănățenilor și pe de alta toleranța până la un punct a Austriecilor, Ungurii nefiind încă atot stăpânitori la această epocă.

* * *

Inchei acest articol protestând, cum am mai făcut și altă dată împotriva denumirii de „Băile Erculane“ ce se dă Mehadiei.

„Băile Erculane“ nu e o construcție românească. S'ar zice Băile lui Ercule numai dacă am avea și noi ca și Ungurii groază de numirile românești. Este explicabil ca străinii să fi preferat numele pompos de Băile lui Ercule modestului nume de Meedia sau Mehadia; noi însă, mândri de origina și tradiția noastră, trebuie să menținem denumirea ei străbună. De altfel în 1870 D-rul Popovici cu drept cuvânt le intitulează „Scal-dele dela Meedia“ și dacă nici unu oltean — clienți obișnuiți ai acestor băi—nu-i era străin numele de Herculesbad, el totuși nu-i zicea decât Mehadia.

Și tocmai astăzi să-l schimbăm!

Dr. Ch. Laugier-

Țara noastră

de **N. I. Ionescu**
Directorul Statisticii Demografice.

Marele eveniment istoric, la care cu toții am luat parte într'un fel sau altul: *Războiul nostru național* și consecința lui firească: *Unirea provinciilor-surori la Patriamă*, au adus, netăgăduit, importante prefaceri pe toate tărâmurile.

Multe dintre aspectele sociale, politice și economice ce ni se infățișează astăzi nu puteau fi prevăzute de nimeni și de aceea ne obișnuim cu greu cu noua stare de lucruri.

Cu toate că s'au încheiat d'abia patru ani dela restabilirea păcii, profundele schimbări ce s'au produs în acest scurt interval ne-au îndepărtat așa de mult de epoca anterioară războiului, încât nu ne mai recunoaștem pe noi înși-ne. Evenimentele s'au precipitat și ne-au silit să trăim zilele, cum trăiam altădată anii.....

Această viață intensivă se întâlnește, de alt-fel, pretutindeni, atât în țările victorioase, cât și în cele invinse.

De unde, sub urgia războiului, se părea că se nimicește omenirea,—o lume nouă a răsărit ca prin minune și par'că mai numeroasă ca înainte. Toate orașele numără astăzi mai mulți locuitori, ca și când războiul și urmările lui—epidemiile n'ar fi făcut nici o victimă!

Toată această lume, rezultată din afluența zorită a periferiei către centru, este dornică de o viață necunoscută pe care o caută, totuși, crezând că o va putea găsi în lumina orașelor.

Perturbarea la care dă naștere această goană după fe-

ricire, concretizată prin bunul trai zilnic, creiază multiple și variate aspecte, neîntâlnite până acum.

Așezările sociale se preschimbă și ele. În vreme ce decad cei ce ocupau treptele până ieri superioare, cei de jos se ridică mereu. Din scoborârea celor de sus și urcarea celor de jos deocamdată suferă cumplit clasele dela mijloc, prin forța lucrurilor, fiind apăsate din amândouă direcțiile.

Pe cultură și instrucțiune se pune, de asemeni, mai puțin temei ca oricând. Operele științifice și literare apar din ce în ce mai rar. În schimb, publicațiile ușoare, distractive, de o moralitate dubioasă, abundă și se răspândesc cu ușurință. Spectacolele serioase, reprezentarea lucrărilor clasice, conferințele instructive, nu găsesc destui amatori; la spectacolele frivole sălile sunt tot mai neîncăpătoare!

Ori unde ai conduce mintea, încotro ai întoarce privirea: pretutindeni *aspecte noi*. Ca și cum un cataclism ar fi dărâmat și pulverizat totul, ne mai rămânând nimic din vechile așezări și altele s'ar fi ridicat, ca priu minune! Autorități, instituții, particularii chiar, individual, se străduiesc să cerceteze, să observe, cât mai de aproape și să consemneze cât mai amănunțit noile manifestări ale vieții, ce încearcă să se statornicească azi, în diversele forme sub care se înfațesează, și în toate ramurile de activitate. În adevăr, numai cunoscându-se bine situația prezentă, se vor putea găsi mijloacele care ar tinde la îmbunătățirea râvnită de cei cari socotesc aceste vremuri ca „anormale” și se va ști, d'abia atunci, dacă prefacerile ce vedem sunt sau nu definitive.

Una dintre științele care ne oferă mijlocul practic de a afla toate acestea este de sigur *statistica*. Ea ne vine cu adevărat într'ajutor, dându-ne posibilitatea ca printr'un studiu amănunțit și continuu, să descoperim adevărul.

În ceea ce mă privește, voi încerca, mulțumită indemnului dat de D-l Dr. Laugier, ca să contribuie, cu o cât de modestă părțică, la cunoașterea mai amănunțită, din punctul de vedere geografic, etnografic și economic, a noiei stări de lucruri ce s'a creiat țării noastre, prin întregirea neamului.

Imprejurările ne-au dovedit că multe persoane, chiar dintre cele cu instrucțiune superioară, nu sunt încă în curent, *din lipsă de publicațiuni*, cu:

Situația ce ocupă acum patria noastră;
cu forma și pozițiunea ei geografică;
cu numirile *românești* ale localităților;
cu felul și structura populațiunii;
cu starea ei culturală și economică;
cu bogățiile solului și subsolului;

într'un cuvânt: cu tot ce se referă la Țara noastră, pentru ca astfel, în cunoștința realităților, să poată deduce posibilitățile de dezvoltare de mâine.

* * *

Odată ce au fost sfărâmate lanțurile robiei, au alergat în brațele maicei române ficele și fiii, smulși cu forța, de ani îndelungați, dela sânul ei.

Mai întâi Basarabia, ca cea mai de curând răpită, apoi Bucovina, „Vesela Grădină”, cum a cântat-o duios Alexandri și în urmă mândrii feciori, frați de suferință, Ardealul și Banatul, acesta din urmă venit invalid din război!

Iată dar dintr'o țărișoară încovoiată, care nuși putea găsi centrul de gravitate, expusă la bătaia tuturor vânturilor și mai ales a celui mai aprig: *crivățul*, care o isbea în spate,—devenită, după multă trudă și cu jertfe de nenumărate vieți,—o Țară *întreagă*.

Ea are, în noua-i și frumoasa-i înfațșare adevărată și singura formă geografică de stabilitate,— cum *trebuia* să fie,— căci numai așa este *naturală*: forma rotundă.

Cine pronunță azi cuvântul *România* înțelege o țară, care incede cam din mijlocul Europei și se învecinește: La Apus cu Ungaria, despărțindu-ne o linie convențională (zisă „Clémenceau” după numele ilustrului Prim-Ministru francez, care a prezidat la statornicirea Păcii în 1919), linie trasă puțin mai încoace de râul Tisa, care curge pe teritoriul maghiar; la Răsărit ne învecinăm cu Ucraina, de care ne desparte Nistrul; la Miază-Noapte cu noile țări desrobite: Ceho-Slovacia și Polonia, iar la Miază-Zi Dunărea ne desparte spre sud-vest de Jugoslavia și apoi împreună cu

o linie convențională formează limita Țării noastre în spre Bulgaria.

Așa dar, avem acum 6 vecini.

Înainte de războiul nostru Național (1916—1918) țara se știe că se compunea din 34 județe, împărțite din punctul de vedere istoric în patru diviziuni și anume, de sus în jos:

a) *Moldova*, care cuprinde 13 județe, cu o suprafață de 38.058 Km. p.;

b) *Muntenia Mare*, având 12 județe, însă cu suprafața mai mare și anume de 52.505 Km. p.;

c) *Oltenia*, numai cu 5 județe, dar pe o întindere aproape cât jumătate din Muntenia, adică 24.078 Km. p.;

d) și în fine *Dobrogea* (cea veche și cea nouă, aceasta din urmă denumită și *cadriater* din cauza formei sale), cu 4 județe, pe o suprafață ceva mai mică decât Oltenia, adică 23.262 Km. p.

În total, deci, vechiul Regat al României, situat între 43° 40' și 48° 22' latitudine nordică și între 22° 20' și 29° 40' longitudine estică (după meridianul Parisului), cuprinde o suprafață teritorială de 137.903 Km. p.

Astăzi, când România își vede realizate aspirațiunile sale naționale de veacuri, și-a realipit provincii cu o populațiune în mare majoritate românească, obținute prin prăbușirea și desmembrarea celor două împărății vecine: Austro-Ungaria și Rusia,—teritoriul său s'a dublat ca suprafață și de asemenea populațiunea s'a îndoit.

Frumoasele provincii alipite se știe că sunt:

a) *Basarabia*, cuprinsă între Prut și Nistru, care se compune din 9 județe, cu o suprafață totală de 44.422 Km. p.,—așa dar mai mare ca Moldova;

b) *Bucovina*, împărțită în 11 județe mici, cu o suprafață totală numai de 10.442 Km. p., — cât jumătate din Dobrogea;

c) *Transilvania*, propriu zisă, având 15 județe, pe o întindere de 57.819 Km. p. și, în sfârșit cele trei ținuturi ciuntite și anume:

d) *Banatul*, cu 2 județe, din 3 câte-l compun, totuși mai întins decât Bucovina, având 17.980 Km. p.;

e) *Crișana*, cu 3 județe din patru, întinse cam pe aceeași suprafață, adică 17.086 Km. p.; și

f) *Maramureș*, compus din județele Satu-Mare, Maramureș și teritoriile din Ugocea, cu numai 8.592 Km. p.

Noile ținuturi românești sunt alcătuite, așa dar, din 42 județe, ocupând o suprafață de 156.341 Km. p.,—adică mai mare decât a vechiului Regat cu 18.438 Km. p.

În total, *România-Nouă* se divide istoricește în 10 provincii, având 76 județe și ocupând o suprafață teritorială de 294.244 Km. p.

Spre a ne putea face o idee clară de situația ce ocupă azi în Europa țara noastră, în această privință trebuie s'o comparăm cu suprafața teritorială a altor state. Suntem a 9-a țară din Europa, ca suprafață teritorială.

Sora noastră mai mare, *Franța*,—care ne-a întins cea mai puternică și afectuoasă mână de ajutor în ceasul de grea cumpănă prin care a trecut neamul nostru,—are acum 551.000 Km. p. din care 14.500 Km. p. prin readucerea Alsaciei-Lorenei la sânul ei. Așa dar ea este, cum se și cuvine să fie, aproape încă odată cât România-Nouă, fără să mai vorbim de coloniile extra-europene.

A doua soră din Ginta Latină—*Italia*—este mai micuță de cât Franța și anume are 311.000 Km. p.; cu alte cuvinte este numai cu vre-o 17.000 km. p. mai întinsă decât țara noastră.

Dintre vecini vom arăta că *Jugoslavia*, în noile-i hotare, cuprinde 255.000 km. p. adică este cu vre-o 40.000 km. p. mai mică decât noi,—cam cu cât reprezintă Banatul și Oltenia la un loc.

Ungaria, e redusă la 88.000 km. p., ceea ce înseamnă că azi ocupă o suprafață aproape cât Muntenia și Moldova noastră întrunite.

Austria, deși nu ne mai învecinăm cu dânsa, e util să știm că e ceva mai mică și decât Ungaria, și anume numai 84.000 Km. p.

Noul stat eliberat: *Ceho-Slovacia* are 140.600 Km. p. adică aproape cât jumătate din România-Nouă.

În schimb *Polonia* ne întrece. Ea se întinde pe 370.000

Km. p.; cu alte cuvinte mai mare cam cu cât însumează teritoriul Olteniei și Munteniei.

Ukraina este și mai întinsă: 480.000 Km. p; deci, mai mult cât odată și jumătate țara noastră.

În sfârșit, *Bulgaria* are doar 107.500 Km. p. adică cu 30.000 Km. p. mai puțin decât vechiul nostru regat; iar dacă o comparăm, ca suprafață teritorială, cu actuala Românie, vedem că reprezintă d'abia a 3-a parte.

Din enumerarea acestor date comparative rezultă dar lămurit că, în noile sale confinii, țara noastră e mai mare decât 4 din cei 6 vecini ai săi și că, în general, suprafața ei este astăzi un factor care poate să cântărească greu în calculele, nu numai ale dușmanilor, dar chiar ale amicilor ei!

În vremea de față, când se manifestă simptomele unei adevărate „foame de spațiu” printre popoare, când se încep lupte diplomatice pentru posesiunea câte unei stânci în fundul mării (Insula Mayen) sau unei insule pustii, — ca să nu mai amintim chestiunea Sileziei, a Burgenlandului și altele, — înțelegem lesne, ce importanță capitală prezintă această chestiune a suprafeței teritoriale a României Noui!

* * *

Pe acest întins pământ al Noului României trăesc cam vreo 16 milioane locuitori. Zic: cam. Această nesiguranță indică iarăși un aspect nou. Altă dată se știa cu exactitate câta populație are o țară și, în vechia Românie se înfăptuise, în 1912, un recensământ general, care a rămas ca o monumentală lucrare, datorită străduințelor eruditului statistician D-l D-r Leonida Colescu.

În acea vreme se constatase că țărișoara noastră numără 7.234.919 suflete.

La sfârșitul fiecărui an următor se adăogă cu grije sporul natural al populației, adică cel rezultat din plusul nașterilor asupra deceselor, așa că se calculase că, la 1 Ianuarie 1916, — anul istoric — aveam 7.897.311 locuitori, dintre cari 6.488.053 în comunele rurale (81.7%) și 1.409.258 în orașe (18.3%).

Ce a urmat după aceea, se știe. Ostașii au fost chemați la sfânta datorie; mulți din populația civilă au luat drumul pribegiei. Viața normală și-a întrerupt cursu-i natural, perturbarea generală resfrângându-se firește și asupra fenomenelor demografice.

În timp ce nașterile s'au imputinat, numărul morților a crescut enorm; tristă stare cășunată de cumplitul război și de molinele ucigașe!

Cât despre căsătorii,—cine se mai gândea la asta? Zi de zi, lună cu lună, populația nu numai că nu mai sporea ca înainte, dar se imputina mereu.

Cu cât anume a scăzut, în acei ani de groază, cifra populației nu se poate ști însă cu precizie, între altele din cauză că ministerul de război n'a putut până acum să socotească precis la cât se ridică pierderile de vieți ale oștenilor.

Cât despre civili, prin multe părți, armatele dușmane au distrus condițiile cu acte de stare civilă, mai cu osebire prin Dobrogea, — așa că nu s'a mai găsit nici o însemnare de acest fel la reîntoarcerea alor noștri.

Reconstituirea, prin informațiuni locale și prin calcule, pe lângă că e migăloasă, dar e nesigură; în tot cazul cere timp.

Autoritățile se străduiesc să ducă la bun sfârșit și această operă. Până atunci se crede că pierderile de civili și militari, în timpul, sau din cauza războiului, — în care intră și împedicarea forțată a nașterilor, — n'au putut depăși 700.000 persoane.

Dela restabilirea păcii încoace înmulțindu-se căsătoriile și deci nașterile, imputinându-se decese, cu un cuvânt manifestările vieții tinzând să se apropie de normal, populația a început să sporească iarăși, de și nu în mod atât de însemnat ca înainte.

Despre provinciile surori nu putem ști altceva, privitor la numărul locuitorilor, decât cele ce au dovedit recensămintele generale, făcute mult înainte de război, de către fostele administrațiuni care le stăpâneau pe atunci.

Astfel: În *Basarabia*, ultimul recensământ rusesc da-

tează dela 1897; — tot ei mai înapoi! Fiind prea vechiu, s'a renunțat la rezultatele lui și, la Unire, s'au făcut calcule aproximative, care îngăduie să se afirme că această mănoasă provincie numără vreo 2 1/2 milioane suflete.

Bucovina, fiind mai mică, a putut să facă o numărătoare în Februarie 1919, care arată o ușoară diferență între constatările recensământului austriac din 1910 și cele de atunci, și anume s'a găsit că sunt aproximativ 812.000 locuitori.

Populația din **Ardeal** și celelalte ținuturi românești, trans-carpatine, până la limita stabilită prin tratate, după recensământul maghiar, tot din 1910, era de 5.186.863 suflete. La o recentă numărătoare locală din anul trecut s'a constatat 5.114.000 locuitori, adică vreo 73.000 mai puțin ca acum 10 ani.

Recapitulând, așa dar, cele expuse, găsim un total de circa 16 milioane locuitori rurali și urbani pe întregul cuprins al României-Noui.

Numai un recensământ general al populației, însoțit de un inventar general al tuturor întreprinderilor: agricole, industriale și comerciale, precum și al averii statului și instituțiilor publice și particulare, așa cum s'a săvârșit în țara veche la 1912, va putea să pună capăt stării de incertitudine în care ne găsim azi în această privință.

Țările apusene au și efectuat recensămintele sistematice după război, ca o dovadă că numai pe temelii sănătoase, adică prin cunoașterea amănunțită a stării de fapt, se poate începe reclădirea de mâine!

Se înțelege de la sine că populația unei țări nu este distribuită în mod uniform pe toată întinderea ei; firește, aglomerația în general e mai mare în orașe decât la sate și că în comunele rurale, chiar prin părțile muntoase de pildă, populația e mai rară ca la șes. Mai sunt și multe alte cauze care contribuie la repartitia locuitorilor pe regiuni.

Despre țara noastră vom spune că, dacă luăm de bază cifrele pomenite, *densitatea populației* este de 55 locuitori pe kilometru pătrat. În Bucovina însă, populația e mai deasă ca în toate ținuturile pământului românesc, și anume se

socotește 77 locuitori la un kilometru pătrat, pe când, din potrivă, în Dobrogea populația e foarte rară: de abia 30 inși pe km. p.

Oltenia stă astfel: orașe și sate numără până la 60 locuitori pe Km. p; așa dar îndoit cât Dobrogea, de și ambele provincii au aproape aceiași întindere teritorială, după cum am văzut.

* * *

Ziceam că, în mijlociu, găsim 55 locuitori pe km. p. la noi. Cum stau celelalte țări în această privință? Iată aci o tabelă:

In Franța	sunt	70	căci are o populație	de:	38.800.000	locuitori.
" Italia	"	121	" " " "	"	37.650.000	"
" Jugoslavia	"	46	" " " "	"	11.850.000	"
" Ungaria	"	85	" " " "	"	7.500.000	"
" Austria	"	77	" " " "	"	6.450.000	"
" Cehoslov.	"	96	" " " "	"	13.500.000	"
" Polonia	"	70	" " " "	"	25.500.000	"
" Ucraina	"	60	" " " "	"	29.000.000	"
" Bulgaria	"	42	" " " "	"	4.500.000	"

Exceptând Bulgaria și Serbia, în toate celelalte țări vecine populația e mai deasă ca la noi.

Pământul nostru, dar, mai poate hrăni încă altă lume, căci roadelor lui minunate și firei neamului nostru se datorește fama de „țară ospitalieră“ sub care suntem cunoscuți pretutindeni.

Dar dacă alții pot veni de aiurea, — și știm că vin neconținut străini, cari găsesc aci condițiuni de existență și înăvuțire mai prielnice decât la dânsii, — aceasta ne dovedește cu prisosință că este loc din belșug pentru noi toți cei de astăzi, ca și pentru copiii și nepoții noștri.

Vorbirăm adineaori de comune rurale și de comune urbane, sau orașe. Știți câte sunt în România nouă? Nici mai mult nici mai puțin decât 9060 comune rurale și 145 orașe.

E interesant să vedem cum sunt distribuite pe provincii. În țara veche sunt 2.700 comune rurale și 85 orașe, din cari 34 orașe reședință de județ și 51 orașe nereședință. Oltenia e divizată în 650 comune rurale (aproape cât

toată Moldova, de și e cu o treime mai mică) și 14 orașe, dintre care 5 capitale de județe; din celelalte 9, patru sunt ridicate la rangul de oraș numai de anul trecut: *Băilești, Plenița, Balș și Strehăia*.

Basarabia posedă 1.950 comune rurale și 12 orașe, din care 9 reședințe de județ.

Bucovina are 326 comune rurale și 9 orașe. E caracteristic, pentru cunoașterea felului de organizare administrativă din acel ținut, că *două județe și anume Văscăuți și Zastavna n'au nici o comună urbană* (oraș).

În Transilvania propriu zisă sunt 2.563 comune rurale și 30 orașe, din care 15 capitale.

În Banat 597 rurale și 3 urbane, din care 2 reședințe de județe.

În Crișana, Satu-Mare și Maramureș — atât cât s'a putut obține din aceste străvechi județe românești — avem 924 comune rurale în total și 7 orașe, dintre care 4 capitale de județ.

Este demn de relevat faptul că în comunele rurale trăiesc azi cam $13\frac{1}{2}$ milioane locuitori, iar în orașe numai $2\frac{1}{2}$ milioane, adică 16 la sută din toți locuitorii României-Nouă.

Dacă cercetăm mai departe, găsim că autohtonii acestui pământ, — *noi românii*, — suntem în cifră rotundă vreo $10\frac{1}{2}$ milioane la sate și $1\frac{1}{2}$ milioane la orașe. Așa dar, vedem că procentul locuitorilor rurali români este și mai mare față de orașenii români și anume de 86 la sută!

Această disproporție este foarte prielnică neamului nostru, fiindcă, faptului că mănșul cuprins între Dunăre, Nistru și Tisa este locuit de veacuri în majoritate de către țărani, — păstrătorii limbei și datinelor stramoșești, — datorăm astăzi înfăptuirea României întregite! Tot ei vor fi apărătorii hotarelor naturale ale țării noastre!

Ziceam că în total *suntem vreo 12 milioane români* în noile granițe ale țării. Aceasta înseamnă că 75 la sută, adică trei părți din populația întregului regat, sunt români.

Deși procentul este destul de însemnat, totuși, dacă deosebim diferite provincii, găsim că:

a) În *Vechiul-Regat* proporția rămanilor neaoși este de

93.5 la sută de locuitori. Așa dar numai 6.5 la sută sunt streini; iar din aceștia, 3.5 la sută sunt nesupuși niciunei protecțiuni. Datele bazându-se pe recensământul din 1912, este vorba aci de locuitorii de religie mozaică, cari atunci nu căpătase încetățenirea română.

Procentul de 93.5 la sută este chiar întrecut, dacă ne referim numai la comunele, rurale unde găsim un procent de români de 97.8 la sută.

După cum vedem, aproape unanimitatea locuitorilor săteni din țara veche sunt români de baștină.

În orașe, se înțelege că populația e mai amestecată, astfel că aceiaș statistică ne indică o proporție de 74 la sută pentru români.

b) În *Basarabia* (comune rurale și urbane intrunite) românii sunt în proporție de 65 la sută, însă, în com. rurale, luate separat, procentul se urcă la aproape 70 la sută, pe când în comunele urbane se scoboară la 27 la sută.

c) În *Bucovina* distribuția populațiunii după naționalitatea de origină ne arată că românii au rămas numai în proporție de 47 la sută, fiind copleșiți de elementele streine de neam introduse dinadins timp de un veac de fosta administrație austriacă, numai în scopul instrăinării provinciei de Patria-Mumă, ceace vedem că nu i-a succedat.

d) În *Ardeal, Banat* și celelalte ținuturi românești de peste munți, populația românească luată global intrunește 57.3 la sută de locuitori, însă, dacă bășcaluim populația rurală de cea orașenească, găsim că cea dintâi numără 63 la sută din total, în vreme ce orașele numai 25 la sută!

Explicația numărului restrâns de români în orașele transcarpașine trebuie căutată în faptul că până la 1848 *românii nu aveau dreptul de a se stabili în orașe*.

Din cele expuse, cu privire la naționalitatea locuitorilor României întregite, am stabilit prin urmărire, că *cei mai numeroși români trăiesc în țara veche*, după cum era și dela sine înțeles.

Dar, e demn de subliniat faptul că pe acest pământ al vechiului-regat se află mai mulți români decât în tot restul țării, adunați la un loc. De o parte vreo 6 milioane 800

mii români (după ultima numărătoare oficială), iar de altă parte 5 milioane români.

Se vede că și acesta e un motiv că vechiul regat preponderază în conducerea politică a întregii țări!

Nu trebuie să trecem cu vederea că *Oltenia* e cea mai națională provincie din țară (98 % români).

Negreșit că aceste date statistice nu pot rămâne fixe, acum după unirea țărilor surori ele se vor modifica încet-încet, și cu timpul se vor nivela unele diferențe.

Tot din cele arătate rezultă că conlocuim cu vre-o 4 milioane de persoane, a căror naționalitate de origină e alta.

Cine sunt acești așa ziși *străini* și cum sunt repartizați ei în țară? este o întrebare firească. Ei reprezintă în total 25 % din populația totală a țării.

Înainte de războiul nostru național, trăiam în țărișoara veche cu aceleași neamuri cu cari trăim și acum în România-Nouă. Numai că ei erau atunci în număr mult mai restrâns—de abia vre-o 210.000 străini propriu ziși și vre-o 230.000 evrei, în total nici o jumătate de milion,—și risipiți mai prin toate județele,—cu excepție că israeliții locuiau de predilecție în Moldova, unde ereau vreo 175 mii.

Astăzi se schimbă lucrurile!

Odată cu intrarea în posesiunea pământurilor românești din jurul vechii țări, ne însușim peste 3,1/2 milioane streini.

Cei mai numeroși dintr'ânșii sunt:

a) *Maghiarii* sau Ungurii, locuiesc mai ales în județele: Bihor, Arad, apoi Odorhei și Mureș-Turda și *Săcuii*, de acelaș neam cu dâșii, mai compacti în județele Ciuc și Trei-Scaune. Aceste două neamuri însumează laolaltă cam 140.000 suflete.

b) *Germanii*, atât în Basarabia,—de preferință în județele: Cetatea-Albă, Ismail, Chișinău și Tighina,—cât și în Bucovina,—mai cu seamă în orașul Cernăuți și în județele Câmpulung, Rădăuți, Gura Humorului;—apoi în Ardeal, ca *Sași*, mai numeroși în jud. Târnava-Mare (vre-o 64.000), în jud. Sibiu (vre-o 49.000),—mai puțini în județele Brașov, Bistrița-Năsăud și Târnava-Mică, iar ca *Șvabi* în județul Timiș-Torontal, unde ating cifra de aproape 190 mii, apoi

prin Caraș-Severin 52 mii, în jud. Arad 31 mii, etc. În total „*Nemții*” sunt în număr de 661.000.

c) În al treilea rând vin *Rușii* și *Ucrainenii* din Basarabia, în total ca la 329.000 suflete, cunoscuți în acele părți sub denumirea de *Maloruși* și *Velicoruși*. Cei dintâi, vre-o 254 mii, deci cei mai numeroși, locuiesc în special în județele: Hotin (vre-o 107 mii), Soroca (23 mii), Ismail (25 mii), Bălți (14 mii), etc. *Velicorușii*, în total vre-o 75 mii, sunt mai numeroși în jud. Cetatea-Albă (până la 22 mii); ceilalți sunt împărțiți prin toate județele de peste Prut.

d) *Rutenii*, din Bucovina, de acelaș neam cu Rușii, formând o masă de circa 227 mii suflete, din cari 45 mii în jud. Coțmani, 37 mii în jud. Cernăuți (osebit de vre-o 10 mii în orașul Cernăuți), câte 43 mii în fiecare din județele Vijnița și Zastavna, 25 mii în județul Văscăuți, etc.

e) *Bulgarii* și secta zisă *Găgăuți* din Basarabia, se socotesc ca la 147 mii; ei trăiesc mai cu seamă în județul Cetatea-Albă, în număr de 65 mii suflete, apoi în jud. Tighina 31 mii, etc.

Spre deosebire de celelalte neamuri din Basarabia, cari sunt împrăștiați în toate județele, Bulgari și Găgăuți nu se găsesc de loc în județele Hotin, Bălți, Orhei, Soroca și nici în județul Chișinău (în oraș sunt vre-o 2000); cu alte cuvinte ei locuiesc numai în jumătatea sudică a provinciei.

f) *Lipovenii* și *Cazacii*, tot din Basarabia, ca la 60 mii suflete, din cari cei mai mulți în județul Cetatea Albă, unde se găsesc vre-o 20 mii.

g) Mai puțin numeroși sunt *Polonezii*, și anume vreo 34 mii, toți în Bucovina, din cari aproape 11 mii numai în orașul Cernăuți, 5 mii în județul Storojineț și altele.

h) *Evreii* din teritoriile noi — de și i-am lăsat ca enumerare la urmă, nu însemnează că sunt în număr restrâns ci se socotesc până la 537 mii cu toții și anume:

În Basarabia 267 mii, în Bucovina 89 mii, iar în Ardeal, Banat, Crișana și Maramureș 181 mii.

Proportional cu populația și cu întinderea provinciilor, ei sunt mai numeroși în Bucovina, unde reprezintă 11 la sută din populația totală, și în Basarabia cu 10.2 la sută.

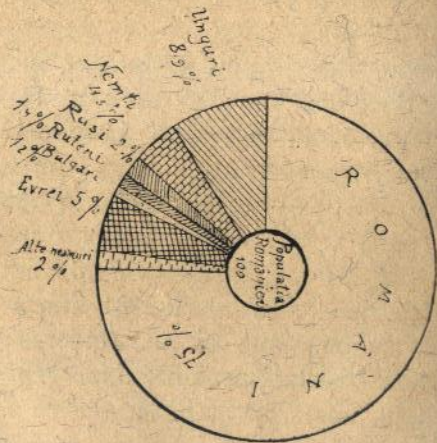
Impreună cu cei din țara-veche, evreii ating cifra de 770 mii suflete, — ceea ce înseamnă aproape 5 la sută din populația României.

Vecinii noștri dela răsărit, miază-noapte și apus au și mai numeroși evrei între hotarele lor: Polonia 11 la sută, Ucraina 8 la sută, Ungaria 6 al sută; în vreme ce în Ju-go-slavia și în Bulgaria sunt foarte puțini: d'abia 0.5 la sută!

În cifre absolute, cei mai numeroși evrei se găsesc la noi în părțile nord-estice și nord-vestice ale țării, în spre frontiere, și anume în județele Hotin (46 mii), Soroca (31 mii), Orhei (28 mii), în orașul Cernăuți 44 mii; apoi în județele Maramureș 37 mii, Bihor 29 mii și altele. Se înțelege că ei sunt răspândiți în toate județele și orașele.

i) Osebit de naționalitățile pe care le-am înșirat aci și care constituie *minoritățile etnice* din România Nouă, — știm cu toți că mai trăesc pe pământul țării noastre și *Sârbi, Slovaci, Greci, Turci, Tătari, Țigani* și alte neamuri, cari toți la olaltă, în noile provincii completează restul de 200 mii suflete. Sârbi și Slovaci se află mai cu seamă în Banat și Crișana; Greci, Turcii și Tătarii prin Basarabia de sus; Țiganii prin Transilvania, mai ales în județele Târnavă-Mare și Mică, etc.

Ca recapitulare a celor arătate, relativ la naționalitatea locuitorilor, și spre a face mai aparentă proporția fiecărui element față de Români și față unul de altul, reprezentăm sinoptic distribuția populației după diferite naționalități:

Alta este, însă, repartizarea populației după **religiune**: *Ortodocșii* sunt negreșit cei mai numeroși: 11 milioane în cifră rotundă, sau 63.8 din 100 locuitori. *Greco-catolicii*, adică *uniții*, în Transilvania (1.275.000) și în Bucovina (25.000), în total 1.300.000 suflete, sau 8,1 la sută din populația țării; *Româno-catolicii*, împrăștiați în toate ținuturile, dar mai cu seamă peste munți, sunt în număr de 1.200.000 sau 7,5 la sută; *Reformații*, 690 mii, sau 4.3 la sută; *Evangeliciei*, Luteranii, Protestanții, 365 mii, sau 2,3 la sută; *alte rituri creștine* 132 mii, sau 0.8 la sută; *Mahometanii* 50 mii, sau 0.3 la sută; *Mozaicii* 770 mii, sau 5 la sută; restul sunt de alte religii, sau nu se știe cărui cult aparțin.

(Va urma)

Un pictor craiovean

I. I. STĂNCESCU-GIOVANNI

Moartea este un mare și puternic *nivelator*, intrucât în fața ei suntem toți deopotrivă, dar și un *drept judecător* căci ea pune la punct valorile după un infailibil criteriu,, indicând aproape cu precizie locul ce se cuvine celui dus în prețuirea dezinteresată a celor rămași.

„De mortuis nihil nisi bene“ zice cu o largă indulgență, mai mult chiar de cât creștinească, o veche zicală a străbunilor Romani. Din perspectiva a zece ani de vreme, soțesc, astăzi mai mult decât orcând, că sunt extrem de rari aceia despre cari—fără beneficiul restricției latinești—să nu se poată spune, cu adevărat, nimic decât bine. Și dintre aceștia a fost omul distins, excelentul profesor și artistul talentat care s'a numit în viață: **I. Stăncescu-Giovanni**.

* * *

Ioan I. Stăncescu s'a născut în Craiova la 17 Aprilie 1870, din părinți de treabă, oameni modești și muncitori, cari dacă n'au avut vre-o moștenire de lăsat copiilor lor —tatăl fiind funcționar de bancă—s'au trudit să facă din ei oameni de omenie înainte de toate.

La 1881, când a terminat învățământul primar, copilul a fost dat la Gimnaziu, din care a trecut apoi în Școala de Meserii din localitate. Profesorii acestei instituții, menite să pregătească societății meseriași pricepuți, remarcară în curând pe tânărul acesta, care se deosebea între toți camarazii săi pentru aplicațiunea și talentul său la desen, pentru inteligența lui puțin comună, cum și pentru firea sa distinsă, așa că începură să încurajeze speranțele timide care mijeau în sufletul noului elev al secției sculpturii în lemn.

Absolvind Școala de Meserii în anul 1890 *), Stăncescu își făurise un vis: acela de a învăța meșteșugul picturii în Italia. Perspectiva unor studii artistice, într'un mediu ca acel al unei Academii italiene, i se deschidea înainte-i, și el asculta chemarea inimei lui, ca pe un glas de sirenă adorat și temut în aceeași vreme, căci dacă în sufletul lui își simțea puterile avântului creator „bătând la porțile vieții“, tânărul nostru se știa doar un biet băiat sărac, iar țara visurilor sale era tare departe.

Nu e greu de închipuit sbuciumul sufletesc al aceluia care, pedeparte avântat pe aripile nădejdei, iar pedeața înlăntuit de tirania materiei, se luptă voinicește luni de zile, până când, cu ajutorul unei modeste burse a Jud. Dolj, și a unei mici subvenții a unui așezământ creștinesc de binefacere din localitate **), Ioan Stăncescu ajunsese să se vadă înscris printre studenții Academiei Regale de Belle Arte din Veneția.

Anii de muncă creatoare trec repede ca toate zilele plăcute, căci plăcere este o asemenea muncă, și chiar atunci când bine știi singur că ea te cere cu pasiune și te istovește și te ucide în cele din urmă. Creînd, trăești intensiv, te multiplici, te reversezi în marea creațiune a lui Dumnezeu, și nu poate fi o mai mare satisfacțiune ca aceasta pentru un artist adevărat. Anii de muncă ai studentului Giovanni

*) Sculptorul Vasilescu și Brâncușu au fost de asemenea absolvenți ai acesteiași școale de meserii craiovene.

***) Biserica Maica Domnului din Craiova. Iată un caz care ne impune să recunoaștem că se întâmplă câteodată ca din bogatele fonduri ale acestei instituții să se arunce câte o fărâmă și cui se cuvine.

Stăncesco, ani de ucenicie artistică făcută sub privigherea profesorului său de pictură, marele pictor Ettore Tito, trecută repede. În Iulie 1896 studentul nostru absolvi Academia de la Veneția, unde fusese distins printre colegii săi, obținând și două medalii. Și cum el era doritor de a se perfecționa în arta sa—căci în artă, cași în știință, nu se poate zice niciodată că cineva a învățat destul—trecu la Milano unde, vreme de doi ani, urmă cursurile Academiei de pictură din acel oraș.

În vara lui 1898 Stăncescu se întoarce din Italia spre a se stabili în țară. Abia sosit, se prezintă la concursul pentru ocuparea de catedre în învățământ, reușind a obține ca titular două catedre, una de caligrafie și una de desen, la Liceul „Carol I“ din Craiova. Iar după ce-și făcu și stagiul militar obligatoriu, odată ce-și văzu o pozițiune asigurată ca profesor și cariera sa artistică deschisă înainte-i, o plăcută viață de activitate rodnică începu pentru tânărul nostru. Deopotrivă solicitat de indeletnicirile sale artistice cum și de devotamentul său pentru cariera profesorală, Stăncescu își imparte de aci înainte timpul între artă și școală, economisind totuși răgazuri pentru lecturi instructive și odihnitoare ceasuri de cultivare a aleșelor prietenii, ținând chiar și câteva conferințe publice despre Arta veche, la societatea „Cooperațiunea Școlară a Liceului Carol I“.

În anul 1905 înființându-se în Craiova, din inițiativa fostului profesor de caligrafie Nicolae Rădulescu „Societatea Artistică Th. Aman“, prin Septembrie se organizează în Salonul Minerva o Expoziție a societății, la care participă artiștii profesioniști, cum și câțiva diletanți din localitate *).

Cel mai de samă dintre toți acești expozanți era tocmai Ioan Stăncescu; el prezenta un număr de lucrări din cele făcute prin Italia, cum și din peisagiile luate de prin pitoreștile poziții ale Oltului.

La câte expoziții se mai organizează de aci înainte în

*) Ca artiști de profesiune, aflăm în Catalogul acelei Expoziții pe următorii pictori: Gh. Baba, D-na Alexandrina Eliescu, Mih. Gelep, N. Rădulescu (mort în 1916), Fr. Șirato, I. I. Stăncescu, Eust. Gr. Stoienescu, D-ra Laura Vlad și D. N. Cabadaieff, cum și d-nii arhitecți I. G. Mayer și Alfred Vincenz și sculptorul N. Constantinescu.

orașul nostru, Stăncescu participă neîntrerupt**), cel puțin cu sprijinul său moral, dacă nu—din modestie, sau din prea multă scrupulozitate față de sine-și—și cu un număr de lucrări noi.

Multe din tablourile artistului sunt făcute la Călimănești, unde Stăncescu și-a petrecut mai multe din verile celor din urmă ani ai săi, decând, după sfatul doctorilor, cari îi descoperiseră o boală de rinichi, era obligat să facă o cură anuală cu apă de Căciulata.

Și cu anii cari treceau în monotonia unei ticnite vieți de profesor din provincie și a unui artist modest și nepretențios, urzeala de lumină și întuneric a zilelor prietenului nostru—care în răstimp se căsătorise, apoi pierduse singuru-i copilăș—se destrăma pe nesimțite. Boala necruțătoare îl tiranisea din ce în ce și-i mistuia puterile.

După o operație suferită la Viena în 24 Sept. 1908, cu vindecarea sa—cel puțin așa se părea atunci—Stăncescu recâștigă entuziasmul său de zile bune, și cu el o dorință obsedantă: aceea de a obține un concediu, ca să meargă să studieze măcar un an de zile și în Franța.

În vara anului 1910, în timpul vacanței, ne-am întâlnit în Veneția. Câte-va săptămâni de comuniune sufletească în cultul frumosului, cu neuitate ceasuri de visării prin mahalale poetice ale orașului, sau în fața apusurilor de soare, fără seamăn pe lume de frumoase, au trecut ca o nălucire, în înfrigurarea așteptării unui răspuns de la Minister, căci profesorul Stăncescu ceruse un concediu de un an pentru studii, cu gândul să plece la Paris. În sfârșit anul următor, la 15 Noembrie 1911, artistul își vede visul cu ochii: pleacă în Franța. În sufletul lui înrăpat, în fața căruia perspective ademenitoare se deschid: Parisul, muzee, expoziții, Luvru, Luxemburg... e sărbătoare!

*) În catalogul Expoziției aceleiași societăți, din 1910—aceste două fiind singurele ce am putut afla—regăsim pe artistul nostru alături de Gh. Baba, I. Bălănescu (mort în 1921), Al. Demetrescu-Hagiu, M. Gelep, C. Gheorghiu, D-na El. Jiquide, N. Rădulescu, Gr. Romano (mort în 1916), D-ra Z. Stiegler, Eust. Gr. Stoenescu, I. Theodoru, Gr. Untu, Anton Ventzel (mort în București, în timpul ocupației străine), Al. Zaman și sculptorul E. Hagiescu.

Și peste puține luni numai, după ce își îmbăiașe sufletul în frumos și studiasc în academia maestrului Jean Paul Laurens, în Iunie următor, Stăncescu se inapoiază în Craiova, mai bolnav de cum plecase cu patru ani înainte la Viena, când fusese operat. Umazeala iernei pariziene, viața de student modest, ce fusese silit a adopta în metropola sgomotoasă, el care acasă fusese totdeauna inconjurat de îngrijirile afectuoase a alor săi, transplantarea prea bruscă pentru vârsta și sănătatea lui șubredă din mediul nostru într'altul atât de deosebit, zdruncinase cu totul puterile pictorului, îndrumându-l în spre drumul de pe care nu te mai întorci. O a doua operație se mai încearcă iar la Viena, și de același doctor Fabricius (craiovean de origină), care îl operează și întâia oară, dar de data aceasta fără isbândă, căci după câteva zile, la 7/20 Octomvrie 1912, cel care fusese printre noi pictorul Ioan Stăncescu—Giovanni pentru prieteni—moare în capitala Austriei, de unde este adus și înmormântat în ziua de 13/26 la cimitirul Ungureni din orașul său de naștere.

* * *

Prin moartea lui I. I. Stăncescu arta românească a suferit o pierdere apreciabilă. Craiova a fost în special păgubită prin dispariția acestui artist, unul dintre cei mai distinși ce a dat orașul nostru.

Dacă nu ar fi fost profesoratul, căruia Stăncescu, cu scrupulozitatea lui conștiințioasă, îi jertfea cea mai mare parte a timpului său, el ar fi putut da întreaga dovadă a calităților sale de artist, înfăptuind tot ceiace marele său talent făgăduia. A fost scris însă ca opera lui artistică să rămână mai mult o promisiune decât o realizare completă.

Lucrările rămase dela artist: desenuri în peniță, creion și sanguină, desen tehnic și ornamental, laviuri, pastel, aquarela și pictură în ulei, formează în totalitatea lor o operă impunătoare, cantitativ cași calitativ.

O parte din aceste lucrări sunt risipite și înstrăinate—și printre ele câteva din cele mai bune—dar, cea mai mare parte și cea mai variată este în posesiunea doamnei Stăncescu, văduva artistului.

Care craiovean nu va fi văzut și admirat tablouri de ale lui Giovanni Stăncescu prin expozițiile din orașul nostru? marine și peisagii mai ales. Natura îi era dragă; o iubea cu pătrundere și indiușare. În globul ochilor lui mari, puțin bulbucăți, ce priveau oamenii și lucrurile serioși, buni și par'că mirați, se resfrângeau idealizate podoabele firii, ca albastrul cerului într'o lacrimă de rouă. Marea și muntele împărțeau dragostea și preferințele lui artistice: Venetia cu laguna ei și jocurile miraculoase de lumini ale Adriaticei, Țara Românească, cu munții ei verzi și cu apele cerului.

Factura lui Giovanni Stăncescu e aceea a măștrilor săi, a școlii italiene, cu tehnica sa serioasă, sprijinită pe un desen solid și conștiințios, cu culoarea delicată în nuanțe, dar puternică, ce distinge pe pictorii școlii venetiene, pusă cu îngrijire și întinsă corect pe pânza pe care o mângăia, — și nu o isbea — cu penelul, și cu nelipsita preocupare de a reda natura în amănunțimile ei indispensabile, ca pentru ochiul care nu alunecă doar asupra lucrurilor, ci le pătrunde.

Dar desenele lui, studiile lui de școală, pe care le ținea cu o geloasă dragoste, or mai de grabă cu o delicată modestie închise în fundul unui cufăr, și pe care însăși ai săi din familie și cei mai apropiați de sufletul său prieteni nu le-au văzut decât după moartea sa? Au fost o revelație pentru noi *) aceste desene, o mângâiere că ne vedeam și mai îndreptățită stima noastră pentru artist, dar și o durere mai mult de a ști *ce artist* am pierdut! Ca profesor St. va rămâne neuitat pentru acela care știe ce puțină însemnătate avea desenul, ca obiect de studiu, în liceul din localitate înainte de venirea sa la această catedră; numai cine a fost odinioară elevul lui ca licean, cine a putut urmări de aproape ridicarea, complectă prefacere, crearea — așa putea zice — studiului serios al desenului în liceu, — numai acela își poate da seama de opera ce colegul nostru a izbutit a înfăptui și pe terenul peda-

*) Vezi și articolul d-lui Tzigara-Samurcaș, din „Convorbirile Literare” No. 3 din Martie 1914.

gogic. Elevii cari au avut norocul de a avea un profesor de desen ca Stăncescu, de sigur că nu-l vor uita niciodată, căci a trebuit să-l iubească așa precum l'au prețuit și l-au stimat.

Cu tactul și cu delicatetea sa, profesorul a știut să unească bunătatea înțelegătoare cu seriozitatea neincrunțată în așa fel, în cât să facă pe școlari a pricepe că dexteritatea ce el preda, este un obiect de studiu tot atât de indispensabil culturii generale, cași oricare alt obiect de învățământ. Și aceasta numai și numai mulțămă marelui meșteșug de a ști să alegi, pentru a ajunge la scopul ce urmărești, anume calea care trece prin inimile școlărilor

Ca om, Giovanni Stăncescu a fost nedrețuit.

Dăruit dela Dumnezeu cu o inteligență pătrunzătoare el a știut să-și întregască o instrucțiune, generală foarte temeinică și variată. Mulțimea cunoștințelor sale, în afară de cea specială artistică, pe care hazardul convorbirilor te făcea să o constați la prietenul nostru, puneau în mirare pe cei cari știau că dănsul nu făcuse alte studii superioare în școală decât cele de artă. Stăncescu se instruisese singur prin multe și felurite lecturi serioase și mulțumită talentului său de a prinde și de a păstra în sine din lecțiile de bine, adevăr și frumos, ce ne pune gratis la îndemână această nesfârșită școală care este viața.

Modest din fire, nu prea vorbăreț, era plăcut să-l ascuți în intimitate, încălzit de un subiect frumos, or de o cauză dreaptă, sau aprins, mâniaș, revoltat de vre-o nedreptate, ori de vre-un abuz. În asemenea împrejurări, el care vorbea greoi la începutul unei cuvântări, căutând vorbele și frazele care să traducă cel mai bine sincera expresiune a sufletului său curat, — se încălzea cu încetul, ideile clare se revărsau în salbă de cuvinte necăutate, dar sugestive, vocea lui domoală lua un timbru expresiv și hotărât, iar gestul evocator și căutătura lui, oglindă a sentimentelor ce-l agitau, arătau convingerea și chemau încrederea: în asemenea momente Stăncescu era eloquent.

Despre sine nu-i plăcea niciodată să vorbească. Nici umbra unui sentiment de vanitate n'a atins vreodată sufle-

mul a cestui modest artist. Dacă în acest „genus irritabile vatium” increderea prea mare în sine, și chiar laudăroșenia nu sunt totdeauna străine de artiști; dacă fierea invidiei roade câteodată inimile unora din ei, Giovanni n'a putut da niciodată și nimenui prilej a bănuși că astfel de slăbiți ciuni să fi întinat o clipă sufletul lui curat. El judeca drept pe oricine și orce, așa că toți câți l'au cunoscut aveau încredere în judecata și în sinceritatea părerilor lui. Drept e și că, despre cel care a fost Giovanni Stăncescu nu am auzit pe niciun artist, din cei cari l'au cunoscut, decât vorbind numai de bine, cu o desăvârșită stimă pentru caracterul lui. Fie o lucrare de a lui însuși, fie de a altuia, prieten sau neprieten, Giovanni o vedea și o aprecia cu același calm și cu aceeași delicată obiectivitate.

De obicei închis în firea lui, Stăncescu nu era din acei cari se duc să strige adevărurile pe la răspântii, dar dacă îl întrebași, el își deschidea largi porțile sufletului său și-ți spunea toate convingerile lui despre oameni și lucruri. Și, cum lumea e așa cum e, se înțelege iarăși de ce, — cu toată bunătatea inimei lui —, prietenul nostru, din a dâncul turburat al conștiinței sale, a simțit uneori urcându-i-se pe buză aspre cuvinte de reprobare și în suflet clocotind drojdia amară a revoltei neputincioase, în fața spectacolului nevinovăției răstignite, a strigătului de dreptate înăbușit, a inichității sociale, rezultat al politicianismului din biată țara noastră. De un lucru să fi fost absolut sigur: dacă Stăncescu nu putea suferi pe cineva, apoi acela trebuia să fie un mare ticălos.

Conștiincios în toate și sincer cum era, trei soiuri de oameni îi erau urâți: politicianii gheșeftari, linguștorii și cei fățarnici.

Suflet perfect ponderat, era în Stăncescu un dosagiu unic în felul său, de entuziasm și cumpătate, de avânt spre ideal și de spirit practic. Coexistența unor calități contrarii așa de extreme și atât de bine echilibrate și sudate, arar se poate întâlni într'o persoană. Pentru mine însuși, eu am găsit explicația unui asemenea fenomen: Giovanni va fi trăit o existență anterioară într'una din mândrele și puternicele

cetăți italiene de odinioară, — Venetia or Florența, tot pe atât de iubitoare de artă, cât de istețe în întreprinderi și de vajnice în războaie, — în persoana unui semeț gonfalonier, a unui mândru principe florentin, or a unui înțelept doge, deopotrivă de îndrăgiți după frumos și după acțiune

* * *

În dorința de a lega pentru totdeauna numele fostului profesor de școala în care Stăncescu a servit vreme de treisprezece ani, în ziua de 23 Martie 1913 am dat unei societăți școlare* a elevilor din cursul superior al școlii noastre numele de „Societatea I. Stăncescu-Giovanni”.

Doamna Stăncescu a dăruit acestei societăți, în amintirea soțului său, un dulap bibliotecă conținând un însemnat număr de cărți literare, științifice și de artă, din care azi au dispărut foarte multe prin vandalismul ocupației germane ce-și instalase depozitul de rufărie în chiar sala bibliotecii liceului.

Pe lângă aceasta d-sa a mai făcut dar școlii un portet fotografic al artistului, care este și azi în cancelaria profesorilor, cum și câteva desene de studii de anatomie, care sunt expuse în mai multe săli ale liceului.

Cât pentru tablourile și desenele rămase de la pictor. Doamna Stăncescu dispusese dela început ca, neconsiderându-se decât numai ca o depozitară a lor, să le facă pe toate în bloc vânzătoare unui muzeu or galerie de artă, care în schimb să consemneze o sumă, din venitul căreia să se instituască o bursă destinată a întreține la studii artistice pe un fost elev al acestui liceu.

Gândul frumos al doamnei Stăncescu nu s'a putut însă înfăptui, din neînțelegerea celor cari țin în mână și pâinea și cuțitul. Odată și odată, când va fi să fie, d-sa le va lăsa tot unei instituții culturale din orașul nostru.

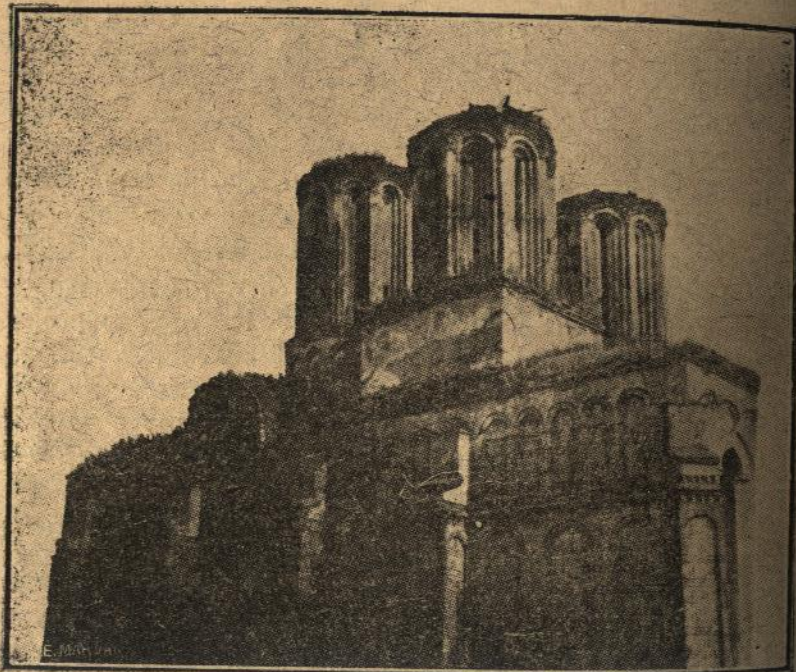
Până atunci vom căuta să organizăm o Expoziție a operei lui I. Stăncescu, spre a le înfățișa concetățenilor iubitori de frumos, făcându-ne prin aceasta și o datorie pioasă față de memoria unui artist craiovean, după cum „Arhivele Olteniei” și-o face pe a sa prin acest prinos de pomenire, care e articolul de față.

C. D. Fortunescu.

* Societatea „Cooperatiunea Școlară a Liceului „Carol I” pe care o înființasem la începutul anului 1903.

Biserica Sf. Dumitru (Băneasa) ¹⁾

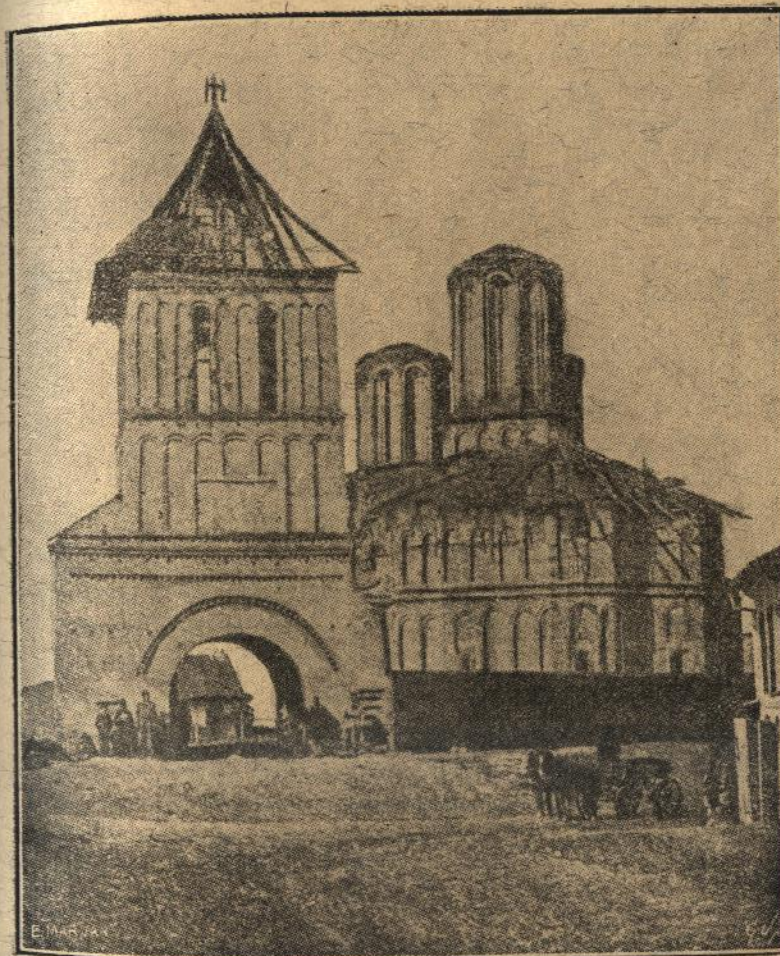
Cel mai vechiu monument istoric, care vorbește Craiovei de trecutul său și care supt o altă formă s'a reînnoit din temelie, este fără îndoială vechea biserică Domnească, numită „Sf. Dumitru Băneasa“.

ajunsă ruină în secolul trecut, și a cărei reconstruire, începută în anul 1889, nu este încă complectă nici astăzi după 33 de ani.

¹⁾ De câțiva timp chestiunea Bisericii *Sf. Dumitru* din Craiova se discută din nou cu multă aprindere. Se cere cu insistență terminarea lucrărilor din interior, care și așa datează de foarte mulți ani, făcând astfel să întârzie an cu an terminarea restaurării și sfințirea acestui locaș religios și monument de artă al orașului. În câteva rânduri am ridicat glasul meu în această chestie, — recunosc, fără nici un rezultat practic. V. articolul din „Apărarea Națională” despre această biserică, No. 104 anul III, 31 Oct. 1914 și conferința „Cinci biserici vechi din Craiova” ținută la Soc. „Prietenii Științei” în 29 Mai 1919. Pentru acest scop, apare astăzi și acest istoric al vechel biserici, în acest loc.

Biserica *Sf. Dumitru*, pe care unii istorici o socoteau tot așa de veche ca și Craiova, o atribuiau ca întemeiere Impăratului Ioan (Iova) al Bulgaro-Românilor ¹⁾. Alți istorici o socotesc încă și mai veche, încât nu se știe cine o va fi fondat, lăsând să

se înțeleagă că vechimea ei datează din timpul fraților Petru și Asan (1185).

¹⁾ V. *Folino*. Istoria Generală a Daciei, ed. Sion I, p. 114 și III p. 177.

Intr'o asemenea greșeală a căzut în special și Ion Heliade Rădulescu, care în a sa „Istorie a Românilor“ atribue fondarea acestei biserici Regelui Ioan (Cobian) al Româno-Bulgarilor²⁾.

În adevăr biserica Sf. Dumitru, după toată tradiția istorică, este cel mai vechiu monument istoric al Craiovei. Dar, vechimea ei nu poate fi aceea care i se dă de către istoricii de mai sus.

Biserica de cărămidă, pe care Craiovenii din generația mai veche au apucat'o în stare de ruină pe la 1887—1888, în locul căreia s'a reconstruit aceea de astăzi, după inscripția ei nu datează decât dela 1651, din timpul lui Matei Basarab.

Legenda cea veche, care se acreditase de istoricii neștiutori și necercetători a inscripției fondatorilor, — legenda care prinsese în Craiova cu temei, — a fost redusă la justa ei valoare, iar data vechei biserici, bine precisată și stabilită într'o lucrare documentată pe care a dat o la iveală, în 1881, reposatul cercetător de documente vechi Aug. Pessacov³⁾.

D sa ocupându-se pe larg despre trecutul Bisericii „Sf. Dumitru“ s'a ocupat și de vechimea acestui monument istoric al Craiovei. Și descifrând vechile inscripții, aflate încă în ființă atunci, a stabilit epoca ei de clădire în anul 1651 de către Matei Vodă Basarab.

Din această inscripție, pe care o reproducem aici, din vechea lucrare a def. A. Pessacov, se stabilește însă că Matei Basarab a reclădit *din temelie* această biserică în locul alteia, care fusese mai înainte, și care, mai mult ca probabil că, la acea dată căzuse și ea în stare de ruină.

Căci altfel nu se poate explica și nici înțelege rostul acestei inscripții:

²⁾ V. Heliade Rădulescu, op cit. ed. 1870 p. 89.

³⁾ A. Pessacov Biserica Sf. Dumitru Băneasa. 1881 Craiova.

„În numele Tatălui și al Fiului și al Sântului „Duh, întru Sânta Troiță și întru Dumnezeuire nedespărțită. Vă veac Amin. Cu puterea milostivului Dumnezeu ziditus-au această Sântă biserică și s'au făcut *din temelie de isnoavă* pre hramul lui Sântul Dumitrie Mirotocivago¹⁾, creștin și prea luminat Io Matei Basarab Voevod Domnul „Țerei Românești, etc. 20 Octombrie 1651“.

De aici se deduce că Matei Basarab a găsit în orașul neamului său Basarabesc o biserică mai veche, ruinată, cu hramul „Sf. Dumitru“, pe care el a reclădit-o din temelie, după cum singur spune, sau a pus să se scrie, în inscripția din fața bisericii, reclădire pe care el a făcut-o în anul 1651, sau cel puțin atunci a terminat-o, spre pomenirea neamului său la Craiova, unde era „moșie din strămoșie a Măriei Sale“ adică a Basarabilor sau Craioveștilor înrudiți cu ei.

Nu se știe cine va fi fost întemeetorul vechei biserici pe care a găsit o ruinată Matei Basarab și a reclădit în locu-i pe aceea care a durat în lungul vremurilor până la 1887—1888, dar dacă Matei Basarab n'a spus nimic despre vechii ctitori ai vechiului locaș dumnezeesc în inscripția slavonă dela 1651, lesne putem înțelege că nu o biserică de lemn ar fi putut să dureze până la el în 1651, dacă ar fi fost făcută de acel împărat Ioan sau ceilalți ctitori legendari din secolii XII și XIII. Oricât de solid ar fi fost construită, ea n'ar fi putut rezista vremii și intemperiiilor de tot felul mai mult de trei secole.

Mai lesne se poate admite că vechea biserică va fi fost făcută către sfârșitul secolului XV-a de cineva din familia boerilor Craiovești, înălțătorii Craiovei și stăpânii ei pe acele vremi, — în imediată apropiere de curțile lor boerești.

Această părere o exprimă și d-l N. Iorga în „Istoria Bisericii Românești“. D sa susține că „biserica

¹⁾ Mirotocivago=datător de mir (făcător de mir).

domnească“ pe care Matei Basarab, de un sânge cu Craioveștii, o înnoi, era vechea biserică făcută de Craioveștii cei puternici ai Craiovei¹⁾.

Data de 1651 a vechei biserici a lui Matei Basarab fiind dar bine stabilită, rămâne istoricește căștigat că cel mai vechiu monument istoric al Craiovei este „Sf. Dumitru“.

El a suferit împreună cu orașul vitregia timpurilor prin care a trecut Craiova, și a resistat până când povara vremurilor l-a doborât, transformându-l cu drept cuvânt într-o ruină istorică.

Fiind o ctitorie Domnească și fundație Basarabescă, Sf. Dumitru (Băneasa) a fost dintre bisericile cele mai bogate²⁾, cu venituri mari de viitorul căreia trebuia să se îngrijească Domnii. Așa a și fost până în anul 1842³⁾—tocmai în anul când un mare boer craiovean, Principele George Bibescu, urcă treptele Domniei—, când a căzut în părăsire și a sfârșit prin a fi cu totul uitată, locaș de repaus pasărilor de noapte, vreme de peste 40 de ani.

Lucrările pentru reclădirea bisericii „Sf. Dumitru“, ajunse astăzi aproape de finit, sunt destul de vechi. Ele datează încă de pe la 1853, dar n'au luat ființă decât pe la 1880—1881.

1) V. op. cit. p. 285.

2) Biserica Sf. Dumitru, dispunea pe vremuri, între altele, de „moșia Domnească din orașul Craiovei“, „câtă se va afla nedată și neafierosită la altă parte cu cărți domnești“, de moșia *Viișoara* (Romanaji) partea ce i s'a lăsat de către fostul Armaș Constantin Răcoviceanu prin actul de danie din 1754, moșia *Punghina* din Mehedinți, din o prăvălie în „răscruciul de pește“ din Craiova și numeroase locuri cu embatic, pe care aveau prăvăliile numeroși negustori Craioveni din prejurul bisericii, în plus o mare bogăție de odoare bisericesti, între care sabia și sulita de argint a Sf. martir Dumitru (Pentru detaliile averei, a se cerceta inventarul din 1851).

3) De fapt biserica a fost închisă definitiv în anul 1849, iar în 1851 Decembrie 15 s'a făcut inventariu odoarelor bisericesti dela Sf. Dumitru, de către Episcopul Râmnicului Calinic și Epitropii G. Aman și N. Prisăceanu.

Atunci (1853, Mai) Episcopul Calinic a cerut Domnitorului Barbu Știrbey ca să dea dreptul Episcopului să administreze averea bisericii în baza hrisoavelor domnești, și în acelaș timp să se ia măsuri și pentru reclădirea bisericii ce servise de Catedrală Episcopală, pe timpul cât Episcopia de Râmnic fusese strămutată la Craiova.

La această cerere Domnitorul Știrbey dispuse să se ridice planul locului și să se alcătuiască și un plan pentru noua biserică, cu arătare de costul bisericii și osebit de cel al caselor episcopesti.

În 1856, se hotărî ca reclădirea bisericii să se facă de Minister, de oare ce „nu s'a arătat nimeni amator a o lua“, iar săvârșirea ei să se facă prin „grija P. S. S. Episcopului de Râmnic“.

Trecură astfel câțiva ani fără să se facă nimic. În 1858 August 1, Ministerul Cultelor comunică din nou Episcopului de Râmnic, că Principele Caimacan Alex. Ghica a încuviințat executarea lucrărilor de reclădire ale bisericii, în marginele devizului de 333.690 lei. Și pentru că nu erau bani, — fondul bănesc al bisericii la închiderea ei, de 391.659 lei, se cheltuisese de către fostul Mitropolit Nifon, cu o întrebuintare de rea credință¹⁾, — Episcopul Calinic este autorizat a lua cu împrumutare pe seama fondului bisericii suma de 200.000 lei ca să înceapă lucrarea. Dar, Episcopul negăsind la nimeni o atare sumă ca să-i fie împrumutată fără nicio garanție, cere să i se dea suma din fondul casei centrale. Ministerul face cunoscut Episcopului Calinic la 20 Iunie 1859, că deși biserica a avut un fond bănesc de 361.659 lei, dar acest fond ne mai existând și în timpul acela negăsindu-se bani pentru o asemenea lucrare, rămâne ca reclădirea bisericii să se facă într'un timp „mai favorabil“.

În 1861 Episcopul Calinic mai face o nouă încercare

1) Rezoluția Domnească a lui Vodă Știrbey pe raportul No. 3090/850 atîngător de starea bisericii Sf. Dumitru. (Dos. Episcopiei Râmnicului No. 1/852)

care, adresându-se de astă dată Camerei Deputaților, iarăși fără rezultat ¹⁾.

De la această dată, nu s'a mai ocupat nimeni de reclădirea bisericii Sf. Dumitru. În mijlocul indiferenței generale a stat ca o simplă ruină a Craiovei până în anii 1880—1881, când grație acțiunii pornită de o mână de oameni de inimă ca def. Gh Chițu, G. Aman, Aug. Pessacov, Gr. Tocilescu, ea a putut fi salvată, trecându-se în rândul monumentelor istorice.

În 1889 Statul luă asupra și sarcina reclădirii acestui vechiu locaș religios, ajutat în mare parte de M. S. Regele Carol I.

La 12 Octombrie 1889 s'a pus piatra fundamentală a marelui biserici, care s'a reclădit sub direcția arhitectului francez Lecomte du Nouy, într'un stil neo-bizantin, care nu înfățișează întocmai vechea ctitorie a lui Matei Basarab.

* * *

De trei ori reclădită până astăzi, după cum dovedesc inscripțiile—o dată supt Matei Basarab în 1651, altă dată în timpul ocupațiunii austriace a Olteniei la 1724 de către boerul Craiovean Constantin Obedeianu, Vel-Stolnic, fostul Consilier Imperial austriac, „care cu cheltuiala Dumnealui o au dres și o au acoperit cu șindrilă, și infrumușetând-o și cu zugrăveală” ²⁾, și altă dată în 1774 supt Alexandru Vodă Ipsilante, de către boerul Constantin Argetoianu, fost Mare Clucer, iarăși boer mare al Craiovei, înrudit cu familia Obedeianu—noua clădire în piatră a bisericii Sf. Dumitru poate fi pentru Craiova viitoare o operă

1) Actele după care am relatat toată lupta dusă de către P. S. S. Episcopul Calinic al Râmnicului pentru reclădirea bisericii Sf. Dumitru, se găsesc în dosarul Episcopiei No. 1/852, ce ni s'a încredințat spre consultare de către def. Aug. Pessacov.

2) Aug. Pessacov op. cit. p. 8. Mai înainte biserica fusese reparată și de către tatăl Stolnicului Const. Obedeianu, biv. Vel armașul Petre Obedeianu, care a fost înmormântat chiar la biserică, și al cărui mormânt a fost profanat în decursul anilor. (V. inscripția din lucrarea d-lui A. Pessacov).

de lungă durată, care unind prezentul cu trecutul, să arate și generațiilor viitoare o pagină din cele mai interesante din viața orașului nostru, putând fi în același timp o podoabă arhitectonică a timpului de față.

Rămâne însă numai de văzut, — ceea ce este atâta de dorit, — cine va putea să învingă toate greutățile, care de ani de zile stau în cale, pentru complectarea terminării a interiorului noului locaș, spre a se putea spune odată pentru totdeauna că reclădirea cea nouă a „St. Dumitru” este terminată și că eternizarea ei a luat sfârșit.

G. Mil Demetrescu.
Avocat

Din Toponimia Jud. Dolj.

Poate cu nimic nu suntem mai în urmă în țara românească, de cât cu studiile filologice

Lipsa de filologi pe de o parte, pe de altă parte lipsa de vulgarizare a acestei științe, care rămâne doar între zidurile universității, contribuie la această secetă de studii lingvistice.

O societate filologică mai plină de noroc de cât cea existentă, ar trebui să insuflească toate elementele tinere din învățământ și fie care, în cercul lui, să adune ca o albină tot ce ar interesa limba și studiile la etnografice. Profitând de ospitalitatea „Arhive'or Olteniei”, care urmăresc tocmai scormonirea în pământul inert, spre a descoperi mărturii vii de existența noastră veche aici, cât și cercetarea elementului viu al neamului nostru, aduc în discuție o problemă de etnografie, ce s'ar rezolva numai pe cale filologică: toponimia Județului Dolj. Studiile asupra toponimiei românești sunt puține. În afară de studiul lui Gaster „Din toponimia jud. Vâlcea” publicat în „Buletinul Societății de geografie” din 1885,

al D-lui Dan „Din Toponimia Românească” din 1896 și al D-lui O. Densușianu „Urme vechi de limbă în toponimia românească” din 1898, nu mai cunosc.

Pe lângă rădăcina cuvântului, care e de origină adesea slavă, ar trebui controlate și înregistrate legendele înființării satului, așezarea lui, care prin calitatea lui, nu e decât traducerea în slavonă. Ex: *Smârdan* însemnă: loc nisipos, mocirlos. Situația locului corespunde perfect numelui *Risipiți*, o comună formată din alte cătune îndepărtate și la început chiar casele risipite; *Malu mare*, etc.

Gaster împarte numele slavone în două: nume slavone date de popor și nume sate de oficialități, de administrație.

În prima categorie sunt numele de sate care mai au rădăcina în limba vorbită: ex. *Căciulata*, de la *căciula*, cu sufixul *lat* pentru masc. și *lă* pentru feminin. Tot astfel *Lunca*, *Jilav*, *Măgura*. În limba poporului nostru, circulând o mulțime de cuvinte slavone, n'a fost greu ca să le dea ca nomenclatură a satului, fără a influența cât de puțin originea neamului. Numele de sate s'au dat apoi prin slavizarea numelor autoctone.

În conviețuirea noastră cu Slavii, o mulțime de nume apelative s'au slavizat prin traducerea în limba slavă a cuvântului. Ex: Câmpulung se numea *Dlăgopole*.

Numirile de sate în genere s'au dat fie de la nume de persoane, fie de la cuvinte apelative.

Miclosics se ocupă pe larg de formarea numelor și locurilor în operele lui. Studiază cu amănuntul vorbele slave în l. română și aduce cu opera lui „Die Slavischen Elemente im Rumänischen” cât și cu „Beiträge zur Lautlehre der rumänische Dialect” și cu altele, pe lângă o vastă erudiție, dar și un procedeu științific în filologie, lucru nou până la el.

Miclosics, ca și Cihac, cum observă dl O. Densușianu ¹⁾, nu face o deosebire între influența slavei

1) Histoire de la langue roumaine.

vechi și nouă în limba română, pe lângă câteva cuvinte latine, date cu origina slavă.

În adevăr sunt sate în Jud. Dolj, care își au numale de la oameri: Ex: Amzulești de la Amza, Albești de la Albu, Cârna de la o femeie cârciumăreasă ce se stabilise cu cârciuma aproape de balta Cârna și despre care se spune că era cârnă,¹⁾ Cernătești de la Cernat, Coțofeni de la Coțofeanu, Florești de la Florea, Ghercești de la Ghercea, Motoci de la Marin Motoc, etc.

În toponimia Jud. Dolj sunt de asemenea sate o mulțime formate de la apelative:

Cornet de la Corn, Frasin de la Frasin, Galicea de la *Calici*, Fântânele de la Fântână, Atârnați, Risipiți, Rotunda, Ascunsa, etc.

Sunt localități schimbate cu alt nume ulterior: Ex. Cetatea lui Traian, azi Cerăt. Toponimia Jud. Dolj este în generalitatea cazurilor slavă. În năvala atâtor barbari, în timpul neprielnic unei continuități de viață prosperă, spre a-și păstra numele român în imposibilitatea de a lăsa mărturie prin lipsa de carte, ne găsim azi în fața unor adevărate enigme. Cu atâtea rămășițe romane, cu atâtea ziduri ce amintesc icoana altor timpuri, nume nu ni s'au păstrat mai de loc. Viața noastră de sat e o problemă de etnografie, ce nu e încă rezolvată.

Numele toponimice se pot lua, după Gaster, de la pomi, flori și astfel avem de ex. *Carpen*, *Salcia*, *Răchita*, etc.

De la animale, paseri și avem: Boureni, Bouveni, Bârza, toate în Dolj.

De la culori: *Balta Verde*, *Albești* etc.

De la lucrurile casei: Teascul, Roaba, Ciutura, etc.

Avem sate cu numire de ocupație, de ex: *Rudari*, *Ciocănari*, *Pescari*.

Avem și sate după naționalitate: ex: Romanefți, Grecești, Secuiu.

1) Dicționar Geografic al Jud. Dolj

Multe cuvinte slave traduc în todeauna un apelativ: Maglavit = multe vite; Smârdan = loc nisipos, mocirlos; Poiana = Poiană, etc.

Găsim sate cu nume curios, ca *Hunia*, ce după aparență ar fi cuvânt maghiar.

Sunt sate cu nume de *Coman*, ce ar reaminti pe Cumanii. Avem sate ca *Geormane*, *Georoc*, care sunt de origină turcă. În marea majoritate sunt slave: Maglavit, Smârdan, Băilești, Bărca, Giubega, Golenți, Rojiște, etc.

O catalogare a lor, după rădăcina cuvântului slav, un istoric al Comunei, dacă se poate dovedi, cercetări mai întinse ale actelor ce zac în Arhivele Statului, ar putea să aducă o apreciazabilă contribuție în toponimia Țării noastre, așa de săracă în literatură filologică și cu ea s'ar rezolva atâtea probleme etnografice, de abia puse la noi, dar nerezo-vate.

C. Gerotă.

Unicul și proprietatea sa

(Der Einzige und sein
Eigenthum de Max Stir-
ner (J. Caspar Schmidt).

Urmare

Între fazele vieții individuale, și între fazele istoriei omenirii, un observator atent, poate întâlni puncte de asemănare. A învinge sau a fi învins, a fi stăpân sau sclav, iată singurele alternative dela început și până la sfârșit. În copilărie suntem realiști, adică incurcați de lucrurile lumii acestia; copilăria se trece fără să ne sbatem împotriva rațiunii, deaceia nu se obține nimic de la noi pe calea convingerii; surzi față de sfaturile bune, cât și față de mulțimea de argumente, reacționăm din potrivă cu vivacitate, la mângăieri și la pedepse. Tocmai mai târziu începe aspra luptă împotriva rațiunii, și odată cu dansa, o eră nouă. La această treaptă de dezvoltare a spiritului, începem să zărim că până aci am tot privit lumea

fără a o vedea, că încă n'am contemplat-o adică cu ochii spiritului. Astfel se face ruptura, și odată făcută, începe stăpânirea spiritului cu întregu-i cortegiu de creațiuni. Dela început suntem aserviți cugetărilor noastre, și ele sunt acelea care înlocuiesc poruncile părintești și ne guvernează viața. Se naște întrebarea: oare cât eram copii, nu cugetam de loc? Da, cugetam, dar cugetările noastre nu erau atunci abstracte, nu erau cugetări logice. Puteam gândi bunăoară: D-zeu e acela care a creiat lumea ce o vedem, dar cugetarea noastră nu mergea până acolo, ca să scruteze însăși adâncimile Divinității; puteam spune aceasta e adevărat, acesta e adevărul, fără să ne gândim însă la adevărul în sine. Omul matur diferă de tânăr prin aceea că dânsul ia lumea așa cum e, fără pretenția de-a o modela după idealul său; în el se întărește părerea că trebuie să acționeze în contra lumii urmând interesul, iar nu idealul. Omul matur, față de cel tânăr e mai aspru, mai egoist; e oare prin aceasta mai rău? Nicidecum, răspunde Stirner, el a devenit acum mai pozitiv, mai practic, prin aceea că face dintrânsul, unicul centru. Și acum să vedem și drumul parcurs de omenire. Cei vechi socoteau lumea ca o realitate și tot căutând adevărata bucurie, bucuria de-a trăi, au ajuns la concluzia că lumea trebuie supusă. Au cugetat și cei vechi, au cugetat despre lucruri, au cugetat despre zei, dar ceiace nu cunoșteau ei, era cugetarea, cugetarea în sine. Tot încercând însă de-a găsi un mijloc prin care să se poată eschiva de încătușarea lumii acestia, din cel din urmă suspin al lor, se nascu D-zeu, învingătorul lumii. Și dacă pentru cei vechi lumea era o realitate, pentru cei moderni însă, e o simplă aparență. Pentru spiritul care a putut să se descătușeze de lume, numai rămâne decât spirit și spiritual. Cugetarea celor vechi năzuind să cunoască lumea, a depășit-o; cei moderni în decurs de secole, n'au căutat să mai pătrundă lumea, ci să pătrundă dincolo de D-zeu, pe care l-a moștenit dela cei vechi, dincolo de D-zeu care e spirit, dincolo deci de tot ceiace-i spiritual. Să ne oprim puțin la spirit. Spiritul e creatorul unei lumi spirituale, și întocmai după cum nebunul trăește în lumea-i de visuri, extravagantul în lumea-i fantastică, tot așa și spiritul își crează fantomele lui. Spiritul spune Stirner,

nu există decât dacă crează spiritualul, și existența sa rezultă numai din unirea cu spiritualul, creațiunea sa.

Esența acestei lumi, e pentru cel ce-i scrutează adâncimile, vanitatea. Cel care-i cu adevărat religios, nu se ocupă de aparența înșelătoare, ci caută esența, și când ține esența, ține și adevărul. Și astfel mania religioasă stăpânește lumea, și cu timpul morala, înrudită firește cu religiunea la început, prin entitățile sale, îi ia locul. Ar veni acum rândul „adevăraților liberați“, ca reprezentanți ai celui de al treilea moment din evoluția cugetării omenești. Dacă ne oprim ceva mai mult asupra lor, e numai pentru motivul, — spune Stirner, că ei reprezintă prezentul, și prezentul merită să ne oprească atențiunea.

Liberalismul politic

În secolul al 18-lea, fiind năruită puterea absolută, părinții noștri, dorind să fie socotiți ca „oameni“, se uniră; rezultatul asocierii lor, fu statul. Creindu-se statul modern, se creiază de fapt un D-zeu terestru, care trebuia servit. Statul devine adevărata persoană în fața căreia se șterge individualitatea noastră; nu eu trăesc în el, ci el trăește în mine. Burghezimea a împlinit însfârșit visul atâtor secole, căci în definitiv, revoluția a substituit monarhiei temperate, veritabila monarhie absolută. Castocrația, prin care înțelege Stirner sistemul de regi anterior revoluției, nu subordona pe individ decât la mici monarhii (corporație, nobleță, cler, comună etc). După revoluție însă, ce devine individul? Un protestant politic, dela început în relației mediate cu D-zeu, adică cu Statul, și dacă căutăm să vedem la ce se reduc trâmbițatele libertăți: libertatea individuală, libertatea presei, etc., vedem că libertatea individuală înseamnă independența față de persoane, căci în Stat, toți sunt oameni liberi, de oare ce, ceiace-i strivește se numește Stat, Lege, și nici decum X ori Y. Libertatea presei, e altă iluzie. Se poate tipări firește, dar numai ce-i legal, încolo delictate și iarăși delictate de presă.

Liberalismul social

În societatea burgheză, ni se înfățișază contrastul că cei puțini posed, iar cei mulți, cei cari muncesc, sunt lipsiți în bună parte de mijloacele de trai.

Acestei stări anormale, socialiștii i-au găsit, spun ei, remediul. Să facem din toți calici, căci dacă nici unul nu va avea, în schimb toți vor avea. Toți înseamnă societatea, și dacă liberalismul politic conchide că nimeni numai are dreptul să comande, apoi socialiștii conchid că nimeni numai are dreptul să posedă; dacă pentru unii Statul singur comandă, pentru ceilalți, societatea singură posedă. Aceasta e cea de a doua tentativă de furt făcută personalității mele, în folosul umanității. Dacă suntem egali, apoi aceasta se datorește faptului că muncim.

Esențialul e că numai suntem acum pentru Stat, ci suntem unii pentru alții; astfel tu muncești ca să mă îmbraci, eu să te distrez, tu să mă instruești, s. a. m. d.

Munca ne face demnitatea, ea creiază egalitatea noastră. (Înțeleg prin muncă, numai munca de folos general).

Burghezimea lăsa producția liberă, comunismul te forțează la producție, neadmițând decât producători.

Nu e suficient că profesiunile îți sunt deschise, ci trebuie acum să practici negreșit una. Astfel muncitorul se supune supremației unei societăți de muncitori, după cum burghezimea admitea fără obiecție, concurența. Societatea de care atârnăm cu totul, e un nou stăpân, o nouă fantomă, care ne impune la rândul-i, tot felul de servicii și datorii.

Liberalismul umanitar

Burghezimea nefăcând omul liber decât prin naștere, l-a lăsat pentru restul vieții să se sbată în ghiarele neumanului, a egoismului. Dupe cum cetățeanul întrebuițează statul, tot așa și muncitorul va întrebuița societatea, pentru un scop egoist. Umanitaristul strigă socialistului: Imbrățișează un interes pur omeneș, dacă vrei să-ți fii tovarăș. În societatea omenească, pe care ne-o promite umanitaristul, nu e loc pentru ceia ce în mine și în tine e particular, și ca atare, nimic nu poate fi luat în seamă, dacă poartă pecetea de afacere privată. Cetățean și muncitor, nu sunt încă sinonimi cu „Om“. Omule spirit, și de aceia toate puterile străine lui trebuesc distruse. Astfel epoca modernă sfârșește prin a se reintoarce la punctu-i de plecare, făcând din nou din libertatea spirituală, scopul ei. Așa dacă ne-am întoarce bunăoară

iarăș la muncă, dânsa oicum, nu poate face din tine un „om“; munca trebuie să-ți fie comandată de umanitate, să fie profitabilă evoluției ei istorice, mai pe scurt, să fie pur omenească.

Aceasta presupune 2 lucruri: 1) să fie folositoare omenirii 2) să fie fapta unui „om“. Cea de-a doua condiție presupune că lucrătorul cunoaște scopul omenesc al lucrării sale, și conștiința îl face să-și dea socoteală că e „om“. Pentru a ajunge scopul, umanitaristul cere întotdeauna ca nimic să nu-i rămâne spiritului neobservat, necontrolat.

Individualitatea

Să căutăm să determinăm în ce constă libertatea, din ce alcătuită individualitatea, și care li-i raportul. A fi liber de un lucru oarecare, înseamnă a fi scutit de el. O libertate absolută nu poate fi concepută, căci dacă poți fi scutit de multe lucruri, nu poți fi însă fără nimic. Si spune Stirner: să nu sperați că ar fi posibil să atingeți libertatea față de tot, libertatea totală. Incetați deci de a urmări o fantomă, și încercați-vă eforturile pentru un scop mai bun decât inaccesibilul. O libertate odată cucerită, o alta determinată îi ia locul, căci de îndată ce-am posedat drumul de fier, nu s'a născut în noi dorința să spintecăm aerul?

Dar atunci, o lipsă totală de libertate ar fi posibilă? Ca sclav bunăoară, n'am libertatea exterioară, sunt supus capriciilor fără număr ale stăpânului meu, totuși rămân, sunt al meu, și de-mi tae un picior, atunci nu mai are piciorul meu, căci piciorul tăiat, nu mai e piciorul meu, dupe cum un câine mort, nu e tot una cu un câine viu. Libertatea pot s'o cuceresc (prin putere, prin înșelăciune, etc), dupe cum poate să-mi fie și dată; cel căruia i s'a acordat libertatea, e un sclav liberat, un câine care-și târâe un capăt de lanț, e un serv învesmântat ca omul liber, e ca și măgarul îmbrăcat cu pielea de leu. Dar atunci, ce cere Stirner, care-i libertatea pe care o dorește? Libertatea mea spune el, nu devine completă decât dacă e puterea mea, numai prin aceasta din urmă încetez de a fi numai liber, pentru a deveni individ și posesor. Vom lupta să ne liberăm, adică eu,

tu, noi, de tot ceia ce ni-i străin, dar atunci întrebare legitimă: ce suntem oare fiecare, ce ne formează individualitatea, la ce se reduce eul nostru, ca să putem ști ce e străin de noi. Un abis unde clocotește fără regulă și fără lege, instinctele, poftele, pasiunile, un haos fără lumină și fără stea; așa ni se înfățișează eul! Fiecare la rându-i să caute ca să devină un Eu atot puternic, fiecare să caute deci numai ceea ce lui, autonom și autocrat, îi este folositor.

Individul

Ultima verigă a liberalismului, ca să nu ne mai oprim la cele anterioare, caută să vadă în fiecare din noi pe „om“, adevărata noastră esență, neglijând pe individ în carne și în oase, neținând seamă că eu sunt Petru, iar tu ești Pavel. El nu vede în tine pe individ, ci ceace e general, comun, speța, spiritul. Dar dacă suntem oameni, apoi această calitate nu e decât cea mai puțină din noi, și n'are însemnătate decât ca una din proprietățile noastre, ca contribuția la formarea individualității noastre, dupe cum tot așa evreu și creștin, francez și berlinez, constitue tot una din calitățile noastre. Și în ce privește spiritul, pot socoti bunăoară printre atributele mele un spirit creștin, un spirit loial, etc. Așa zisa religie a umanității, nu e în definitiv decât cea din urmă metamorfoză a religiei creștine. Liberalismul îl socot ca o religie, pentru că mă separă de esența mea, și așează deasupra-mi „omul“, dupe cum fiecă religie face să planeze D-zeu, sau Idolul său. Binele societății umane, (a statului), nu mă interesează pe mine, egoistul; nu mă devotez acestei societăți, pentru că nu fac decât s'o întrebuițez și spre a putea uza în întregime, o transform în proprietatea mea, adică o nărui și clădesc în locu-i asociația de egoști. Față de mine individ, e evident că există puteri mult mai superioare, dar poziția pe care o iau eu individul conștient față de aceste puteri, e o atitudine dușmănoasă, o atitudine cu totul diferită de cea de umilire pe care ne învață s-o luăm religia.

(Va urma)

Ion Dongorozi.

Pentru „o istorie a Craiovei“

DOCUMENTE¹⁾

IX

Craiova în prima zi a ocupației

21 Noembrie 1916

Pentru vremurile de mai târziu, când va fi greu din „uitarea“, care acoperă cu vălul ei toate faptele, să apară mărturiile celor ce le-au văzut în timpul războiului mondial la care am luat parte și noi, și mai ales pentru o viitoare istorie a Craiovei, trebuie să se publice toate documentele privitoare la ocupația armatelor dușmane, din Noembrie 1916—1918.

Prin fiecare cămin se găsesc cărți, afișe, ordonanțe polițieneste și ale administrației, ziare, reviste, chitanțe, firme, etc., cari toate au un interes deosebit. Pentru aceasta ne adresăm celor care posedă din acestea, sau chiar pot să descrie faptele, să ni le trimită spre a le păstra aci, scrise, sau, aiurea, să fie începutul unei colecțiuni. Orice rând scris, orice semn vizibil ne va aminti clipele noastre de suferință.

Noi, găsim o lucrare „Dela Sibiu până la Siret“ impresiunile unui corespondent de război, Karl Rosner, într'o traducere liberă²⁾, în editura Regele Carol³⁾ din București, în anul 1917, cu prețul de lei 2, pagini 112, cu un cuprins foarte variat.

La paginile 83, 89, este un capitol: Dela Târgu-Jiu până la Craiova, iar la pag. 88, găsim următoarele:

„Craiova—oraș agitat, plin de contraste—cu toată vechimea-i fără cultură și bogăția-i fără frumusețe.

Ocup la hotel Minerva o odaie imensă, în stil de moschee. Dar țeava dela spălător este stricată. Fata care servește, o ungueroaică drăguță, îmi spune:

¹⁾ Vezi „Arhivele Olteniei“, An. I, No. 2—3, 1922 Iunie, pagina 204.

²⁾ Fără numele traducătorului.

³⁾ Fără să se spună dacă este tipografie, librărie sau altceva.

— Ioi! . . . Asta e de șase luni . . . și domniavoastră, domnule, sunteți cel dintâi care vă plângeți!

În schimb rufăria patului pare să funcționeze de o jumătate de an. Geamurile odăii sunt încă astupate cu hârtie albastră . . . după cum ceruse un ordin al poliției, atunci când zeppelinele noastre zburau peste România și aviatorii noștri vizitau orașul. Jos, în cafenea, chelnerul îmi spunea smerit și lingușitor:

— Oamenii de aici au o vorbă specială; ei zic: cât timp le-am dat porumb și grâu, păsările nemțești ne erau prietene; cum însă le-am lăsat să flămânzească, au venit de și-au aruncat ouăle pe capul nostru!

Râde și așteaptă să fac haz.

— Mă rog, asta e numai așa, o glumă.

Iar dela masa învecinată zice altul:

— Dorește domnul ceva? Aici găsește de toate.

Secături! Mă duc . . . .

Dar nici pe Calea Unirei, fala Craiovei, nu e altfel. Stegulețe albe spânzură în fața tuturor prăvăliilor, fâlfăie în toate formele și mărimile dela toate ferestrele. Dincolo, d-l Moise, bijuterii și argintării „en gros“ și „en detail“, a scos chiar două steaguri albe . . . și s'a postat, în timpul acesta, în pragul prăvăliei, uitându-se cu un aer de superioritate filozoficească la furnicarul în mișcare al soldaților germani, lăsând buza în jos, de par'că ar vrea să spue: „Mă rog . . . avut-am noi nevoie de asta? . . .“

De bună seamă că unul din cele două steaguri este pentru sentimentele lui „en gros“, iar celălalt pentru cele „en detail“.

Aici și pe strada Lipscani domnește aceiași înghesuală. Coloane germane urue pe pavaj, cavaleria galopează prin oraș. Și printre soldățeștii noastre care umple toate prăvăliile cumpărând, astfel în trecere, după atâtea săptămâni de încordări teribile, câte ceva—o bucată de săpun, cărți poștale ilustrate pentru acasă, rufărie și hârtie de scrisori—se amestecă băștinașii cu o supunere mlădioasă, desgustătoare. Se văd pe stradă și femei și multe încă. Și toți vorbesc nemțește, silindu-ne să admirăm talentul extraordinar ce-l au la limbi. Acum, cincii zile nu știau decât românește și franțuzește.

N'au trecut nici patru zile de când am intrat în oraș și iată că li s'a deslegat limba, vorbind acum nemțește, ca și cum ar fi ceva firesc.

Intru într'o prăvălie, să cumpăr un șap de ras. Vânzătorul, pe când îl împacheta, se apropie de mine și cu un ton de intimitate:

— Să fi intrat Germanii în București?

— Nu.

— Or mai fi departe de Capitală? Cam cât: vre o douăzeci de kilometri?

— Nu știu.

El surâde neîncrezător.

— Nu știți? Să vă spun eu . . . douăzeci și cinci.

— Cât am de plată?

— Așteptăm cu toții să cadă odată București-ul . . . poate să putem iar importa mărfuri.

Patrioți!!

Iar seara la comandantul german al orașului, Maiorul Sch . . . bătrânul african, care și-a câștigat mii de merite. El s'a instalat modest în palatul pompos al unui milionar, comerciant de grâne, care prefera să aștepte la Paris sfârșitul războiului. Un cerc de bărbați serioși și dornici de muncă îl înconjoară. Ești ca într'o insulă. Stăm la o masă lungă, cu fața de masă albă, iar din semiintinericul unei săli, ale cărei uși sunt deschise, vin acorduri de muzică, o vioară.

Un soldat german cântă melodii pline de încredere în viitor.

Și apoi, cum încetează muzica, stăm de vorbă, discutând asupra succeselor de aci, din țara ocupată, despre ce a fost Africa pentru noi și ce va fi iarăși.

X

Biblioteca din Palatul Justiții

In Palatul Justiții din Craiova, se află o interesantă bibliotecă în care lucrările juridice ocupă locul de seamă.

Volumele sunt numeroase, însă, nu mai sunt la curent, cu noile lucrări.

Noua literatură de drept, încă n'a început să ocupe frumoasele rafturi lucrate în lemn de stejar.

Câteva tablouri în creion, ale unor avocați și magistrați se află atârinate pe zidurile camerei.

Cititorii se văd foarte rari și prea puțini.

Actul de fundație al acestei biblioteci, s'a tipărit de biroul avocaților din Dolj, în Aprilie 1909 la tipografia I. Samitca și D. Baraș, institutul grafic „Samitca”, într'o broșurică, format mic de 8 pagini.

Este adresa procurorului general Grigore I. Columbeanu¹⁾. Iată:

Anul 1884, luna Mai

Procurorul General de pe lângă Curtea de Apel din Craiova

Stimați Camarazi²⁾,

Se simțea de mult necesitatea unei complete biblioteci juridice. Atât magistratura cât și baroul adeseori au nevoie de a se lumina în numeroase cestiuni dificile. Pentru înființarea unei atari biblioteci, bunăvoința generală n'a lipsit niciodată.

Nu trebuia decât o inițiativă oarecare și totul era reușit. Profitând eu dar de această facilă poziție, în numele Curții și al Baroului, am făcut apel la mai multe generoase persoane și Institute de bine public. Propunerea n'a fost de loc inoportună, pretutindeni ea a găsit cel mai bun acces.

Așa Ministrul Justiției, Consiliul Județean de Doljiu, Epitropiile Institutelor Madona-Dudu, Sf. Treime și Sf. Ilie, precum și un număr oarecare de distinși bărbați ca D. D. B. Vlădoianu, Contele de Talevici, Al. Aman, D. Căprianu, Sava Șomănescu, M. Stătescu, Prințul A. Știrbey, P. Chițu, Ul. Boldescu, Ang. Betolian, C. Văllimărescu, N. T. Popp, M.

1) Azi decedat. Are mai multe lucrări juridice. Era unul din cei mai buni și ascultați conferențieri ai „Ateneului”. S'ar cuveni să i-se facă o biografie.

2) Adresată către D-nii Membrii ai Curții de Apel și Baroului din Craiova.

Bazeli, Ștefăniuanu,¹⁾ etc., etc., toți aceștia cu grabă au răspuns prin generoase și prețioase ofrande.

În urma acestui binevoitor concurs, negreșit scopul fu realizat și prin urmare biblioteca întemeiată.

Acum numai rămâne decât cum să se conserve și cum să se administreze această mică instituție. În acest scop eu am onoare a vă propune stimați camarazi, că cel mai facil mod de administrare nu poate fi decât următorul:

I. Biblioteca să fie publică și pentru totdeauna așezată într-una din salele Curții.

II. Ea să se administreze de un comitet mixt ai cărui șase membri să fie parte magistrați și parte avocați, și

III. În tot timpul să facă parte de drept, ca membri în comitet:

1. Cei doi președinți cu Procurorul General și

2. Decanul avocaților cu doi²⁾ membri ai Consiliului de disciplină³⁾.

Cu modul acesta comitetul pe deoparte va fi cu înlesnire întocmit, iar pe de alta se va compune din bărbați cât se poate mai interesați pentru conservarea bibliotecii.

Dacă dar și Domniile Voastre găsiți de bună prezentă propunere, vă rog a semna în dosul acestei adrese ca semn de adesiune.

Actul acesta în urmă, astfel investit, va servi ca *document de fundațiune al bibliotecii*.

Primiți, vă rog, stimați camarazi, expresiunea celei mai perfecte stime ce vă păstrez.

(s) Procuror General, **Gr. I. Columbeanu**.

*La apelul de mai sus au aderat: Curtea*¹³⁾

Prim-Președinte, *D. Căprianu*. Președinte de secție, *Gr. Grămățescu*. Membrii: *D. I. Eustațiu, E. Angelescu, L. Leonțianu, G. Orman, G. Millian, G. D. Bildirescu, P. Sutescu, C. D. Ștefu, C. Vălimărescu*. Procurori: *C. Georgescu, D. Gârleșteanu*.

¹⁾ Cele mai multe volume s'au dat în urmă de Principele Gr. Sturza, având un important proces la Curte și avocații săi neavând aci volumele necesare.

²⁾ Azi, sunt șase membrii, conform legii avocaților din 1907.

³⁾ Comitetul n'a mai funcționat de multă vreme, cred, din cauza acestei adrese uitate.

Au aderat de asemenea *Baroul*, compus din¹⁾:

Decan, *P. Chițu*. Membrii cons. de disciplină: * *I. Ath. Miteșcu, G. I. Pessicu*. Avocații: *N. Stănescu, Em. Niciu, N. Eccnomu, A. Varlam, D. I. Anastasescu, E. A. Drăgoescu, Ștef. Zăgănescu, Ulyse Boldescu, G. Ștefănescu-Gogu, M. Măldărescu, I. Pazu* E. I. Vergatti, T. Mar-Oceanu, Al. D. Nicolaid, Petru M. Zeuleanu*, A. Betolian, Sc. Leonardescu, Sc. Stănciulescu*.

Acest act, în broșură, are certificarea exactității, emanată astfel dela Consiliul de disciplină al Baroului Dolj:

Prezentul act de fundație al bibliotecii juridice din Craiova, s'a extras întocmai după *originalul aflat în conservarea d-lui Procuror General al Curții de Apel din Craiova*.

p. Decanul Baroului, **G. I. Pessicu**. Membrii Consiliului: *I. Peruianu, I. Pazu, C. Radulian, N. M. Viștorianu, N. B. Rioșianu*. Secretarul Consiliului, *G. Dem. Miulescu*.

XI

Balta Craioviții

Vechea Craiova, legenda ne spune²⁾, se află unde este locul azi numit „balta Craioviții”.

Istoricul nostru Bogdan Petriceicu Hașdeu, în lucrarea sa „originea Craiovei 1230—1400” tipărită la 1878 în București, la pagina 51—52, privitor la aceasta ne spune:

„După o legendă poporană, Craiova cea veche, negreșit înainte de secolul XV, când a devenit capitală a Olteniei, clădindu-se cam tot pe atunci și biserica cea „Bănească”, nu se afla punctualmente acolo unde este astăzi.

„La porțile orașului mergând spre Jiu—zice d-l Margot³⁾—se vede o mare baltă numită Craiovița, tradițiunea poartă că orașul era zidit în vechime în acel loc, și că în urma

¹⁾ Observăm că nici unul din semnatarii dela Curte nu mai trăiește, iar din membrii subscriși ai Baroului, azi trăesc numai trei, cei în dreptul cărora se află asterisc ‘).

²⁾ Cei cari au cunoștință de legenda aceasta a bălții Craioviții, sunt rugați să o transcrie complet, din auzite sau din citite și să ne-o comunice.

³⁾ T. Margot, *O viațoria în cele șaptesprezece districte ale României*, București 1859 în 8 p 52

unui mare cutremur de pământ, fu cufundat cu totul, în cât și apele bălților îl cuprinseseră“.

Cercetări în fundul bălții ar putea lesne să verifice această legendă¹⁾.

E foarte probabil ca pozițiunea primitivă a Craiovei să fi fost chiar lângă Jiu.

Cu toate acestea, legenda despre cufundarea orașului, ni se pare a fi avut dintâi în vedere *un alt punct teritorial*, aplicându-se apoi către balta de lângă Craiova, din cauza apropierei locului²⁾“.

XII

Teatrul în Craiova, între anii 1866—1869

Istoria teatrului din Craiova, încă nu s'a scris. Documente numeroase, cred că se află în arhiva Teatrului Național, cari pentru interesul cultural ar trebui desprăfuite.

Noi am mai găsit³⁾ acum o interesantă lucrare a celei mai distinse artiste Aristitza Romanescu⁴⁾ „30 de ani“—amintiri, tipărită la București, în 1904, în editura librăriei Socec & Comp.

Amintirile și le începe cu Craiova⁵⁾. Dela pagina 6—13 citim:

„Între 1866 și 1869.

La școala Centrală din Craiova.

1) Aceste cercetări cerute de Hașdeu în 1878, n'au fost făcute nici până azi.

2) Hașdeu, înclină spre un loc *Nedeia-Cetate*, dispărută astăzi cu desăvârșire, a cărei situație geografică, îi este necunoscută.

3) Vezi „Arhivele Olteniei“ an. I, No. 2—3, pagina 207, documentul No. VIII în articolul nostru.

4) Decedată în cursul războiului la Iași în 1918. La înmormântare s'au ținut minunate discursuri, care au atras atenția, precum au fost ale artistului C. Nottara și I. Petrovici, la biserica Banu. Cel din urmă l'a publicat în volumul *Simfiri roștile* No. 9—11 din Biblioteca Universală Alcalay și Calafeteanu, pag. 9—14.

5) „Arhivele Olteniei“ sunt datoare să-i consacre un studiu, fiindcă Aristitza Romanescu, era și olteancă, de origină din Craiova. S'ar cuveni și celorlalți artiști, al căror nume este aci amintit.

Unchiu meu, actor Th. Theodorini, mă lua din când în când acasă și acolo, toată ziua, n'auzeam vorbindu-se decât de teatru. Între comicul Tănăsescu,—Dimancea, tipul amozului de salon,—Serghie, care juca mai ales intriganții,—Pavel Stoenescu, un comedian, aducând mult cu Thiron,—Costache Teodorini, care avea ca roluri de predilecție eroii și comicii bătrâni,—Catinca Mihăescu, un fel de Pauline Granger,—vestita Raluca Stavrescu,—fostul ei bărbat Ion Vlădicescu și Marița Teodorini,—între aceștia am crescut, fie acasă la Teodorini, fie la teatru, unde mă duceau seara, ca distracție.

Afară de aceasta, Teodorini și nevastă-sa se ocupau mult cu traducerea pieselor „în vogă“ pe vremea aceea, bunioară: *Le roi s'amuse*, *Les mousquetaires*, *Le supplice d'une femme*, *Comme elles sont toutes*, *Le démon du jeu*, *Julie*, etc. Teodorini dicta, iar noi copii—și mai cu seamă eu, ca fiind mai răsărită—scieam.

În cursul săptămânei, la școală, jucam fetelor câte o scenă memorată, îmbrăcându-mă cu ce rochii găseam pe la directoare și pe câte o scenă improvizată. Mi-aduc aminte că într'o Duminică, m'am întors la internat foarte impresionată: văzusem pe Dimancea. Când m'a auzit reproducând părți întregi și mai ales scena din *închisoare*, pe o rogojină, a rămas uimit. A doua zi, i-a spus lui Teodorini. Acesta luându-mă acasă, la finele săptămânei, m'a dojenit, căci n'ar fi vrut cu nici un preț ca rudele lui să îmbrățișeze cariera dramatică. În acelaș timp, Costache Teodorini, celălalt unchiu al meu, m'a luat deoparte și mi-a arătat viața de teatru într'un tablou oribil,—cam în felul cum vorbește Kean cu An a Damby Din ziua aceea, atât de antipatic mi-a devenit teatrul, în că dacă mai târziu, se întâmpla ca vre-o fată să-mi zică „parcă ești actriță“, eram în stare s'o strâng de gât.

Terminând școala, la împărțirea premiilor, fiindcă aveam glas frumos, m'au pus să cânt *Casta-Diva* din *Norma* și aria mare din *Robert le Diable*—ceiace dovedea înainte de toate nepriceperea profesorului, un neamț, care la 15 ani mă pune să cânt lucruri așa de grele. Mare și ridicul succes! . . . Ridicul, pentru că ori cât ași fi cântat de bine, nu puteam

lupta cu asemenea bucăți; mare, pentrucă Primăria și prefectul Calimah, au hotărît imediat să mă trimeată ca bursieră, să studiez canto în străinătate. Teodorini auzind, foc! „Nici un copil din neamul meu nu va pune piciorul pe scenă“! Și proiectul a rămas proiect,—căci cine ar fi îndrăsnit să ție piept violenței sale? . . .

M'am întrebat de multe ori pentru ce această groază a lui de teatru? Și mi-a fost cu atât mai greu să-mi răspund, atunci, — cu cât a dus Direcția 20 ani . . . Și ce direcție! . . . O disciplină ne mai pomenită, „Ori bine, ori de loc“ era de viza tuturor. Fiecare trebuia să intre în scenă cu rolul perfect știut, căci suflerul nu sufla, —controla. Și mai toate locurile erau abonate cu aceiaș abonați, timp de mai mulți ani. Nu se zicea loja No. 1, No. 2, No. 3 . . . ci loja Zătrencii, loja lui Marghiloman, a lui Golfineanu, a lui Aman, etc. — iar în zilele de sărbători, zile rezervate pieselor naționale, ca Radu Calomfirescu, Buzescu și altele, — cu două ceasuri înainte de începerea spectacolului, se dau tunuri; era un fel de privilegiu, de care nici o piesă străină, oricât de războinică ar fi fost, nu se bucura.

Dacă piesele naționale, se distingeau prin bubuituri de tunuri, celelalte, mai toate, se bucurau de un al privilegiu destul de comic. Șeful orchestrei teatrului, Briaski, — renumit prin mila cu care hrănea toți câinii fără căpătâi din Craiova, — își luase obiceiul, spre a intra în gustul publicului, de a introduce cântece, în mai toate piesele — se potrivea, nu se potrivea. Și cântecile însă, ca și cuvintele, erau plagiaturi; dar cel puțin cântecul era pe față, căci Briaski lua arii de prin opere sau operete, fără a schimba vreo notă și nu și le însușea, — pe când cuvintele erau versuri, când din Nicoleanu, când din Conacky, pe care amatorii le expropriau, înlocuindu-le pe ici pe colo câte o rimă sau câte un cuvânt, și dându-le drept ale lor. Așa s'a întâmplat cu Steaua Păstorului, cu Curcăneasa, Căpitanul Charlota și o mulțime de alte piese din repertoriul Dejazel, printre care era și o melodramă: Le pardon de Bretagne, al cărei titlu fusese tradus în Românește: Pardonul (!) Sfintei Anna.

Terminându-mi studiile, obosită, slabă, m'am dus la o moșie la Zăvideni, unde am petrecut toată vacanța.

Toamna, la Craiova, am fost dată într'un pension francez, împreună cu vară-mea Elena Teodorini, cu cele două surori ale ei, Lucreția și Mimi și cu Maria Vlădicescu, fata lui Ion Vlădicescu și a Raluchii Stavrescu.

Acestea se petreceau în 1870.

Se declarase războiul Franco-German. Din ură de rasă, directoarea pensionului, franceză, concediase pe profesorul de limba germană și pe cel de piano, amândoi nemți. Consecință: n'am mai învățat nemțește și am neglijat pianul“.

XIII

Craiova în anul 1900

Acum 22 de ani la Sibiu, în editura și tiparul lui W. Krafft s'a publicat de Dr. C. Diaconovich, Enciclopedia Română, din însărcinarea și sub auspiciile „Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român“, în trei volume.

În vol. II la pag. 32—34 cuvântul Craiova a fost tratat de defunctul profesor M. Strajanu într'un articol succint și alăturată fotografia liceului „Carol I, actual.

Fîind foarte interesantă descripția o publicăm aci în întregime:

„Craiova, capitala județului Doljiu, al patrulea oraș al României libere în privința populațiunei. După ultimul recensământ, din 1895, Craiova are 38.690 loc. dintre care 30.649 sunt cetățeni Români, iar 8041 streini. Intre aceștia sunt 152 Mahomedani și 2574 Mosaici; restul creștini de deosebite naționalități, mai ales Bulgari, Serbi, Germani și greci. Craiova este un însemnat centru de cultură, comerț și industrie; are un liceu, o școală, militară, un gimnaziu real cu 4 clase, o școală comercială de gradul I și II, o școală secundară de fete cu 5 clase, o școală normală pedagogică de învățători și alta de instituțoare, ambele internate, o școală profesională de fete și o școală de meserii pentru băieți: un institut pentru educația casnică a fetelor sărmene, numit după numele fondatorului „Școala Popovici“, cu 4 clase primare, 3 gimnaziale și internat; 10 școale primare de băieți,

38960

30649

8041

58690

din care două, școala „Trișcu și Obedeanu“ întreținute din fonduri particulare; 10 școale de fete, din cari „Romaneanu și Lazar Otetelișeanu“ întemeiate de particulari. Sunt 25 biserici ortodoxe, din cari 4 fondate și întreținute din fonduri particulare, una biserică protestantă, alta catolică, un templu israelit și 2 sinagoge. Sunt 4 spitale, din cari 2 ținute din fonduri particulare. Aci e reședința Tribunalului și a unei Curți de Apel cu 2 secțiuni; un teatru subvenționat de Stat și câteva societăți de cultură. Intre industriași, cei mai numeroși sunt tăbăcari (argăsitorii de piei sau timari), așezați din vechime pe malurile pârâului Tabaciilor, astăzi canalizat¹⁾, ce curge prin mijlocul orașului în partea sud-estică; apoi cismari, căldărari, cojocari, plăpumari, fierari, săpunari, lumânărari, o fabrică de frânghii și mulți Bulgari și Români cari se ocupă cu această meserie; o fabrică de tâmplărie, alta de lăptărie la șosea, un abatoriu de curând înființat, 7 mări cu aburi, un mare atelier de tipografie, altul de legătorie și alte 2 tipografii mai mici, o drogherie, 5 farmacii și numeroase magazine de comerț se află în centru, pe calea Unirei și stradele Lipscanii vechi și noi. Tot aci se află o sucursală a Băncii Naționale, a Creditului Funciar, a mai multor societăți de asigurare, o bancă a comerțului și câteva case particulare de schimb. Comercianții sunt în majoritate Români sau Romanizați. După sfera de activitate sunt 282 cu profesii liberale; avocați, medici, ingineri ș. a. 3360 meseriași și neguțători; restul proprietari, rentieri, funcționari sau proletari.

După gradul de cultură, între 38 mii sunt 6970, dela 7 ani în sus, cari nu știu ceti și scrie. Din vechea aristocrație a capitalei banilor Olteniei, nu se mai află azi în Craiova decât vre-o 3—4 familii. Elita de azi a orașului mai mult plutocrație, decât aristocrație intelectuală, e ridicată din clasele poporului. Craiova are o frumoasă pozițiune în Valea-Jiului, de-a stânga, pe un loc ceva mai ridicat, 1 km. dela acest fluviu. O legendă spune că altădată Craiova era mai aproape de Jiu, unde e azi balta Craioviței²⁾, acum canalizată, în fundul căreia

1) Inexact

2) Vezi aci documentul XI.

s'ar fi cufundat orașul de odinioară în urma unui cutremur. Însă Hașdeu atribue aceasta cetății legendare Nedeia, fostă rivală Craiovei. Originea Craiovei se pierde în negura evului mediu. Unii atribuesc întemeierea ei lui Ioan Assan, împăratul Româno-Bulgar. Hașdeu (în „Originile Craiovei“) susține că ea a fost întemeiată de un rege, de unde numele ei de „Cralieva“ sau popular „Craliova“ cetate Crăiască (regia) și anume, probabil de Craiul Ioan al Cumanilor în secolul XIII. Dela 1450, când un ban al Severinului, Barbu Craiovescu, Craiova deveni capitala acestui banat, care coprindea cele 5 districte de-a dreapta Oltului și avea organizațiunea și administrațiunea sa proprie, până la deplina sa contopire cu principatul Munteniei în secolul XVIII. Sub Fanarioți Craiova avu mult de suferit; în 1802 fu arsă și ruinată din temelie de cărjalii lui Pasvantoglu, afară de vre-o 300 case din centru, care năvălitorii și le păstrasera cu metereze sau forturi de apărare. Astăzi Craiova are o mare întindere, însă clima nu e destul de sănătoasă din cauza bălților și mlăștinilor din Valea-Jiului, canalizate de abia anul trecut și încă nesecate de ajuns. Altă plagă a Craiovei e încă noroiul și praful cel mult care, împreună cu miasele bălților, făceau ca frigurile și oftica să fie aci endemice. În ultimele decenii s'au făcut mari îmbunătățiri prin canalizări, pavarea stradelor, înnoirea clădirilor; dar curățenia, mai ales în mahalale, lasă încă mult de dorit. În anul trecut s'a introdus și aci lumina electrică. Mai demne de văzut sunt: Școala militară, liceul „Carol I“, palatul Justiției, bisericile Madona, Sf. Ilie, Mântuleasa și Sf. Treime, cu câte un frumos parc împrejur; grădinile Mihai Bravu și Bibescu. Cea mai interesantă ca arhitectură și monument istoric e biserica Sf. Dumitru, întemeiată de Matei Basarab la 1652, a cărei reparațiune în stilul cel vechi, încă neterminată¹⁾, a costat peste un milion. Aproape de Craiova de-a stânga Jiului e frumoasa Dumbravă Lunca; în dreapta e mica comună Bucovățu, cu o fabrică de tăbăcărie a statului, un penitenciar și o biserică veche. Mai la vale e frumosul pod al Jitieanului, pe sub care trece

1) Nici azi nu este terminată.

drumul de fier la Calafat. Din sus de Bucovăț e o altă pădure cu o tântână de apă teruginoasă, numită „La trei izvoare“, loc de petrecere a Craiovenilor în timpul verii¹⁾. La nordul orașului, lângă bariera Amaradiei, se află noul spital psihiatric²⁾ al bisericii Madona-Dudu, frumos organizat, după sistemul pavilionar. În valea Jiului, lângă Craiova, s'a întâmplat în 17 Maiu 1395 crâncena luptă între Mircea cel Bătrân și Baizet Fulgerul.

Această luptă, numită de cronicari „La Rovine“, în care a pierit eroiul legendar al Sârbilor, Marcu Crăișorul, aliat al sultanului, e poate lupta atât de plastic zugrăvită de Eminescu în satira III. (M. Strajan).

Autorul, în istoria Craiovei s'a folosit mult de lucrarea lui Hașdeu „Originele Craiovei“³⁾.

Dem. D. Stoenescu
Avocat, Craiova

Biserica „Obedeanu“ din Craiova

S. Sa Preotul C. Ionescu, paroh. al Bis. Obedeanu din localitate și fost judecător bisericesc, ne trimete un lung articol cuprinzând istoricul așezământului religios al cărui vechiu slujitor credincios este, spre a-l publica în „Arhivele Olteniei“.

De oarece însă am dat în numărul anterior al revistei noastre studiul asupra aceluiași subiect, al d-lui G. Milmetrescu, nu mai putem insera în întregime articolul Părintelui Ionescu, care cuprinde aproape aceleași lucruri într'o altă formă, cu acte și date pe care S. Sa însuși le-a pus la dispoziție colaboratorului nostru, ca să-și poată completa studiul său.

Reținem deci din articolul ce ni se trimete numai părțile care sunt inedite pentru publicația noastră și care adaugă o nouă contribuție la cunoașterea trecutului Bisericii craiovene. Astfel, cu privire la înființarea „Școlii Domnești“ întemeiată pe lângă aceasta sf. biserică, iacă ce scrie Pr. Ionescu:

¹⁾ Azi nu mai sunt.

²⁾ Azi desființat.

³⁾ Asăzi nemi găsim în comerț, socotesc, ca „Arhivele Olteniei“ ar face o operă înaltă culturală publicând-o în întregime, într'un număr al său, spre a fi la îndemâna cercetătorilor. În Craiova se găsește un exemplar în biblioteca Muzeului Aman.

„...Mai în urmă, tot din venitul celor nouă (9) mari moșii care s'au trecut pe seama administrației Eforiei Școlilor, s'a dispus a se înființa și întreține o Școală publică în anul 1822, în curtea Bisericii Obedeanu din Craiova, sub numele de „Școală Domnească“, cu curs *primar și secundar*. Astfel bugetul „Bisericii Obedeanu“ era în același timp și bugetul „Școlii Obedeanu“, și se vota de onorabilă Cameră electivă sancționându-se prin Înalt Decret Domnesc, cum se dovedește cu adresa No. 621 din 15 Ianuarie 1865, îndreptată către Părintele îngrijitor al Bisericii din Craiova, odată cu înaintarea bugetului votat și aprobat de Cameră. Adresa vine din partea Ministerului Justiției, Cultelor și Instrucțiunii Publice, și cu *Statu comun* de lefile „Profesorilor“, „Amploriaților“ și „Slujbașilor“ Școlii și Bisericii Obedeanu din Craiova, anexat pe lângă acea adresă.

Tot în acest sens se exprimă și răposatul în fericire V. A. Ureche, eruditul Profesor de Istoria țării, într'o conferință ținută la Academie în anul 1897:

„In scurt timp se dezvoltă atâta sentimentul național, în cât nu mă sfiesc a o spune: Din curtea Bisericii Obedeanu licări prima schintee de lumină intelectuală acum 75 ani*), căci îndată după alungarea Domnilor fanarioți de pe tronul glorios al Basarabilor, prin revoluțiunea de la 1821, a bravului oltean Tudor Vladimirescu și venirea la tronul țării a Domnului pământean Grigorie Ghica, se înființă în anul 1822, o școală publică în curtea Bisericii Obedeanu din Craiova, sub numele de Școală Domnească, în care tinerimea Craiovei învăța limbile Franceză, Română și Elenă, cu dascăli plătiți anume din fondurile averii Bisericii Obedeanu.

În anul 1825, luna Maiu, venira din București fericitiți Dascăli Români: Stanciu Capățineanu și Grigorie Pleșoianu, discipolii nemuritorului și marelui patriot Ardelean Gheorghe Lazăr, ocupându-se Grigorie Pleșoianu cu instrucțiunea primară, iar Stanciu Capățineanu cu instrucțiunea secundară. (Monitorul Oficial No. 60 din 1 Aprilie 1897: Desbaterile Senatului dela 25 Martie 1897, pagina 585).

Cu privire la testamentul lui Const. Obedeanu, Sf. Sa Părintele Ionescu face următoarele rectificări la articolul d-lui G. Mil-Demetrescu:

„Prin testamentul său Marele Paharnic Constantin Obede-

*) Atunci 75, iar azi 100 de ani.

„deanu înzestrează Bis. Obedeanu cu nouă mari moșii...”
D-l Mil-Demetrescu omițând *moșia Ișalnița*, din Dolj.

„Toate aceste averi *fură secularizate de către Statul nostru în virtutea legii de secularizare*... Și de atunci, „din anul 1863, cele nouă (9) mari și frumoase ale ei moșii, „cu toate accesoriile și bogatul lor venit, au trecut pe seama „onor. Minister al Cultelor și Instrucțiunii Publice, și mai „pe urmă pe seama Ministerului Domeniilor.”

Insfârșit ni se dau copiile a două interesante inscripții, după cum urmează :

Inscripția de asupra mormântului al doilea, dela femeii, sub Portic:

„† Aicea supt această piatră, să odihnește oasele roabei „lui Dumnezeu Ecaterina soția D. Bivel Clucer Ioan Arge- „toianu, născută D. biv. vel Stolnic Dumitrache Obedeanu „și Dumneii Stolniceasa Bălașa.”

„Aceasta s'a făcut prin fieasca noastră stăruire: *Aga Petrache Obedeanu*.”

Inscripția de pe frumoasa copertă a Sfintei Evanghelii de pluș verde *îmbrăcată în argint aurit, cu icoana D-lui Iisus-Christos la mijloc*:

„† Eu roaba lui Dumnezeu Stanca, de pă bărbat Obede- „deanca, iar din naștere fata răposatului *Dositei Brăiloiu „sin Cornei Brăiloiu, vel Ban*, iar de pă mamă *Maria Bă- „neasa Filipeasca* a răposatului Banului Barbului Melescu: „*am dăruit această sfântă Evanghelie*, cu toată cheltuiala „mea, la sfânta Mănăstire a noastră din Craiova, unde să „prăznuește Vestirea Maică-i Preacisții și a Sfântului Cons- „tandin, ca să fie pomenirea mea și a părinților mei; iar „cine s'ar întâmpla or să-o schimbe, au să-o ia dela Sfânta „Mănăstire, să fie afurisit și de Dumnezeu legat și de mine „păcătoasa: 7257=(1749).”

Preotul O. Ionescu

Parohul Bisericii Obedeanu din Craiova

„O anafora din 1797”

Comunicată de T. G. B.

Dau alăturat „o anafora cu leat 1797 coprinzătoare pentru facerea a două ceșmele în orașul Craiova, una în drumul olacului la marginea orașului și alta la răscruce la pescării în târg făcută de Domnul țării din acel leat”. Domnitorul este Alexandru Ipsilante, în a doua domnie Aug. 1796—Decemb. 1797. Este un dar domnesc, pus supt înalta supraveghere a Episcopului Râmnicului-Nou-Severin. Ni se arată pe de o parte, interesul ce purta Voevodul țării pentru buna și îndestulătoare alimentare cu apă a supușilor săi din Craiova, iar pe de altă parte vedem rostul covârșitor de neînsemnat, ce avea biserica în trebile publice. Anafora mai are calitatea de a arăta organizația serviciului apelor pe acele vremuri, care de multe ori a întrecut pe cea așa zisă modernă de azi. Sunt prin urmare pilde de acestea, care cu sunet de fanfară se anunța viitorimei. Este datoare a lua aminte!

Actul se găsește în dosarele Episcopiei de Râmnic.

După jalba ce au dat la D-lui Iancul Caragea biv vel postelnic caimacanu Craiovei, D-lui polc. Dumitru Sandulache, Ion Hristea și Bădea Mătăsaru i alți mahalagii de aici din Craiova arătând că din vechime fiind o fântână ce se numește Prisaca la targu de afar și nefiind acea fântână de ajunsă și fiind multă lipsă și dicoloșală de apă orășanilor, neputând toți a ajunge la acea fântână și D-lui răposatu Stolnic Brăiloiu văzând atâta dicolipseală a orășanilor de apă și știind multă râvnă și milostivire a Marii Sale lui Vodă, au înștiințat Marii Sale, în domnia dintâi și Maria Sa ca un milostiv au orânduit pe

D-lui Stolnic, cu cheltuiala Marii Sale, de au mai făcut încă două ceșmele una în drumul cel mare al olacului la marginea orașului și alta în targ la răscruci la Pescărie și au mai dres și fântâna Popovici fiind prapadiă: și au adus și petrite pentru fântâna de la răscruci ca să o isprăvească desăvârșit și au înștiințat Marii Sale lui Vodă co's milostivească a mai da patru scut(elni)ci ca's dea bani și cu banii ce se vor lua să isprăvească acea fântână ce sau adus petrite și celelalte fântâni când se vor strica se dreagă. Și Maria Sa, sau milostivit de au mai dat acea patru scut(elni)ci și dau pe an câte 40: și pentru acele fântâni socotind a fi nestrămutate și fântânarii și scut(elni)cii nestrămutați fiind și sfânta Episcopie nestrămutat cu hrisov sau dat de Maria Sa, la Episcopie ca să aibe purtare de grije a lua bani de la acei scut(elni)ci și a isprăvi acea fântână ce este neisprăvită și a drege și celelalte fântâni când se vor strica. Și banii sau luat dupe la scut(elni)ci de Episcopie și fântâna se află tot neisprăvită și că și pietrite ce sau adus pentru dresu fântâni sau imprăștiate în trâlte parți. Și de la acea fântână iau trei mahalale apă și se roagă făcând cerere a orândui doi boeri să cerceteze venitul acelor fântâni de unde sau luat și unde sau dat!

După a căroră jalbă și cerere ce au făcut cu cinstita poruncă Domnului fiind orânduți noi ca să mergem în fața locului să facem cercetare să dovedim de cine sau luat bani acelor scut(elni)ci și ce este trebuință a drege la acele fântâni și să arătăm cu anafora.

Următori fiind, am mersu la fața locului și am văzut tot ce au fost stricat și este adăvărat jalba ce au dat Jăluitorii. Aducând și pe acei patru scut(elni)ci și opt fântânari ce sânt pentru dregerea fântânilor cum și un ulier ce face ulei când este trebuință de să dreg fântânile și întrebându-i cu ce orînduială sânt așezate văzurăm o copie scoasă dup. luminat cartea mării sale luminatului nostru Domnu Ioan Alexandru Ipsilant vid. întărit(ă) fiind cu iscălitura D-lui Gligorie Razu biv. vel clucer ce au fost cai-macan cu leat 1780, în care arat(ă) ca macar că la leat 1776: au fost orânduit Maria Sa Vdă opt fântânari, dup

cum și mai nainte la alți Domni au fost scutiți fântenari și fiindcă sau făcut și alte fântâni care le și arat(ă) prin cea luminat(ă) carte pe anume adecă: una în drumul Bucureștilor la marginea orașului Craiovi cu o țav(ă) al doilea la târgu de afar cu două țavi largi, al treilea la targu din vale lâng' sfântul Arhanghel cu trei țavi de doi stânjeni de sus al patrulea în drumu Orevii în marginea orașului Craiovi cu trei țavi și arat(ă) că se fac patru bune, nestricate, osăbit dintr'o fântână ce este supt dealul Vălcăneștilor, pe drumu Caracalului, cu o țav(ă) ce se numește a Episcopului și altă fântână ce au fost arătate neguțători ca să se fac(ă) la Stirboica, în mijlocul orașului, unde au fost și mai înainte fântâna cu două țavi mici. Și altă fântână, în lăuntru, în metohu Episcopii Râmnicului, arătând că pentru acea fântân(ă) ce este a face la Stirboica și la metohul Episcopii sau înștiințat Măria Sa că este toată gătită.

Și pricina este numai, pân vor găsi apă și după trebuința ce au fost, au mai adăogat încă patru fântânari, făcându-i 12. Și apărându-i de toate dările ce vor eși peste an în țară, cum de a nu trage de boeri sau zapcii a da la beilicuri, ci treaba lor să fie numai și numai pentru fântânile cele mai s' arătate să le dreagă, să le porte grija să le păzască pentru toată vremea. Mai văzurăm și altă copie scoas(ă) sau dup(ă) luminat cartea Marii Sale lui Vodă tot cu acel veleat cu care apar(ă) două pivni(e) și două scaune de carne sculite de fumărit, de căminărit și de către polc și alți zap ii ca venitu ce să va lua de la acele prăvălii și scaune, să'i cheltuiască la dresu fântânilor. Și ca să nu-s răspândească acel venit în zadar, au fost orânduit a se strânge de prea sfinți părinți Episcopi ce vor fi, după vremi, și să dreagă ceia ce să va strica. Întrebându-i și de sânt acei 12 fântânari sau mai dau vre unul dintre dânși bani și arătară că opt sânt numai pentru dresul fântânilor iar patru dau bani fiind și acei patru faț iam întrebat pe fiește care dup cum au fost așezați a da pe an și arat(ă) că dupe casu că au fost tocmiți să dea pe an tl. 45: și să fie și sculiți de fumărit și căminărit și de acelea n'au scutit nimic fiindca nau avut ce sculi și

cartea scuteli i sau luat de la Episcopie de sau dat la altă parte a scuti. Costand al Școapei arat(ă) că au fost tocmit pe an cât(e) tl. 30 și ași scuti cârciuma de fumărit și căminărit; și au și scutit. Gabril măcelaru au fost tocmit iar cu tl. 30: și sau scutit scaunu lui Gligorie Ot. Almael au fost tocmit cu tl. 40: și mai înainte și-au răspuns datorior lor la răposatu întru fericire Prea Sfinția Sa Mitropolitul Filaret ce au fost și Episcop, iar dup ce au intrat Episcop Prea Sfințitul Nictarie au dat bani la Sfinția Sa Arhimanditu Partenie, ce au fost episcop Episcopii. Care dup a lor arătare și dup filântăile ce se văzur(ă) la mâinile lor, pe tot anu, de când strânge Sfinția Sa Arhimandritu Partenie bani se face de la câte patru, tl. 40 și în patru ani să fac tl. 560: afar din tl. 140: ce mai sunt a mai da pe anu acesta 1797: arat(ă) și Gheorghe Sin Irimia Ungureanu că de doi ani de când au murit tată său ce au fost ulier, rămâind el în locu tatălui său, au dat cinci vedre de ulei, afar din 12 vedre, ce sau găsit dat de tată său Irimia, care însuși fântânari care ce lucrează arătau că au fost acele 12 vedre ulei. Intrebând pe fântânari ce lucru și cheltui(ă) sau făcut pe când au intrat purtători de grijă, Părintele Arhimandritu Partenie, arătar(ă) că alt lucru de iznov n'au făcut, fără de cât au trei fântânari de la Popova și li sau dat lor tl. 20, de au cumpărat cărămid(ă) și altele, și la fântâni când sau zleit vistierile și sau înfăpenit țavile sau dat unt de lemn de au făcut lucrări(?) pentru înțepenitu țevilor; și le-au dat și în vremea ciumi tl. 10 de au purtat de grije pentru dregerea fântânilor cât au fost orașu fugit. Am înștiințat și pe Sfinția Sa Părintele Arhimandritu Jilianu ce este vechil de Epitropie a Sfintei Episcopii ca să apuce pe vatafu de curte al Episcopii să arate câți bani s'au luat de la acei patru scute(lnici) și ce s'au cheltuit dintrânși și din arătarea vatafului sau din catastisale sfintei Episcopii să ne deapliroforie curat(ă) ce bani arat(ă) luați și unde arat(ă) cheltuiți că-s descoperitu mai bine adavăru, și ne jace răspuns. El vatafu nu știe nimic a da sama; catastisale sfintei Episcopii sunt supt pecetia Părintelui Arhimandritului Partenie și nu poate a ne da nici-o

pliroforie. Care pentru aceasta, bine ar fi, a scrie Prea Sfinții Sale Episcopului ca-s trimită a despecenlui acele catastise, să caute și vedea câți bani avut(ă) luați și câți dați ca, după(ă) arătarea fântânarilor prea puțină cheltui(ă) se vede ce au făcut și cei-lalți bani unde sunt, nu știu!

Arătăm și ce este trebuință a drege la aceste fântâni, ce mai sus să arate; la fântâna ce i zăc Prisăcuta în marginea orașului, pe drumul Bucureștilor, ce este cu o țav(ă), trebuie să astuțe muncătura ce sau făcut lângă fântân(ă) și săi fac(ă) pod și jghiab dregându și zidu fântâni; la fântâna ce este la târgu de afar numai țavile săi fac(ă) iar alt nu este stricat nimic; la fântâna din mahalaua sfântulși Arhanghel aproape de răscrucile cu peștele, trebuie să aduc(ă) să umple cu zob de cărămidă cât ține balta înprejuru fântâni pân se va astupa tot lacu și săi fac casa lângă habuzu fântâni ca s-ia apa pe țavi; iar habuzu se rămăe tot deschis pentru întâmplare de foc, ca la vreme ferească D-zeu primejdios foc întâmplându-se în târg, se poate lua apă cu lesnire; să aduce și stâlpi de piatră ce sânt să pue în prejuru fântâni și habuzului și să învâleasc(ă) tot întrun învâliși, habuzu cu fântâna. Și li dresu acestei fântâni face trebuință și 40000 de cărămiți și 10000 oca var și șindrili ce va trebui pentru înveliși și să i fac(ă) și pod de jur în prejuru fântâni. La fântâna din metohul Episcopii, nimic nu este stricat; la Popova în drumul Orevei trebuie a i pune una sută cinci zaci... înprejur de ai închidea, fiind ca apă este adusă pe zid da supra pământului și de cumva închide, intrând vine și fărâmiând zidu și vistieria de tot să stric. Trebuie a drege și podu ce este stricat în drumu Orevi, lâng(ă) Popova, la fântâna de supt Vălcănești, pe drumu Caracalului; alt nimic nu este stricat far de cât șanțu ce este făcut de să ia apa, ce curge de la fântân(a) de o trece drumu ca să nu l strice. Trebuie a face și un șanțu la Vălcănești, la capu erezurilor de unde ias(ă) toată apa de vine aici, la fântâni ca la vreme ploioase să nu poată a-s aduna apa acolo se strice erezurile și se vie apa turbure. Aceste trebuie toate făcute ca de nu se vor face apoi fântânile să prăpădesc cu tolu. La fântâna

de la Stol(nice)sa Stirboica, nimic lucrat nu este, căci arat fântânari ca raposatu Mitropolit Filaret au fost găsit ap-a lua de la Prisăceni, a lua și a aduce să o împreune cu apa ce vine la ceste lalte fântâni, apoi să o aduc(ă) la acea fântână. Si au poruncit de au făcut 7300 urlœ pentru aducerea apei dup(ă) socoteala ce au jăcut că vor ajunge, din care urlœ și acum să afla gata în Episcopie, dar alt lucru nimic nau început să fac(ă).

Fântânari arat ca poart(ă) de grij(ă) de rănesc; 36 de viste(r)i(?) din care vine apa la aceste 4 fântâni de aici; și la fântâna Popova și la fântâna Obedeaului și la Vâl-cănești, ces numește a Episcopului și totdeauna dreg ce este stricat la fântâni, când lis da cele trebuincioase precum și anume dându-lis, cele trebuincios și ajutoru cele vă trebui sânt datori a dregre toate ce sânt stricate dup(ă) cum sarat mai sus.—La fântâna Odedeaului este trebuință a face zidu ce au fost făcut înprejur și să-l umple cu pământ ca s nu s surupe pământu din zi în zi, însă și să descopere erezurile fântâni; să nu strice apa și să arunce stâlpi înprejur și să s învâleasc(ă). La care dregere a acestei fântâni când nu va ajunge bani a celor patru prăvălii, ce sânt orânduți a lua pentru dregerea fântânilor, atunci ar fi cu cale să ajutore și epitropii ce sânt la mănăstirea Obedeaului, din venitu manastiri, căci acea fântână este făcut(ă) de răposatu pahc. Obedeanu, ce au făcut mănăstirea și au înzăstrato. Și să fie îndatorați ca ori când să va strica fântâna, să o dreagă din venitu Măn(ă)stiri; numai fântânari ce sânt scutiți să lucreze fără de plată. Iar cele lalte fântâni se dreg toate din bani ce să dau de la cei 4 scutiți, ce dau bani, care socotindu i după arătarea lor să găsesc luași tl. 560: sau tl. 140 sânt pe la dânsi neluași, care cu toți să fac tl. 700: Și ulei vedre 17: Din care cum dovedesc fântânari că sau cheltuit t-leri trei zaci, prin mâna lor cum se arată mai sus și la meremeturi mici li sau dat câte ce vași călți și bumbac ca de tl. 4: La toate dresurile cum și ulei iarăși au aratau ei ca sar fi cheltuit ca 10 cc(a)pe an dar noi socotind ca-s nu aibă fântânari gresal să 's scaz(ă) tl. 100: dintracești

bani, iar nu tl. 34, dup cum arată fântânari; și din ulei să scaz(ă) 10 vedre și rămân vedre 7: a fi gata la episcopie și bani gata rămân tl. 600: cu tl. 140: ce sânt la scut(elini)ci ne dați împlinind acești bani și ulei și socotim că să va putea dregre fântânile ce am arătat mai sus afar de fântâna ce să numește a Stolniceasai Știrboicâi și pentru ca-s poate pune în lucrare buni și a-s griji pentru dregerea fântânilor ca-s nu-s oște tot la starea ce sau aflat pan acum.

Bine ar fi a-s orându epistasia acestei trebi totasupra epitropilor, ce sânt orânduți cu hrisov domnesc, asupra podurilor sau asupra altor ipochimeni ce se vor socoti ca sânt vrednici a purta grija totdeauna a înmulți apa spre adăpărea norodului ca-s fie veșnic pomenire Marii Sale lui Vod(ă), căci dintâia domnie a Marii Sale din a Mării Sale bogal(ă) milostivire sau făcut acest de obște mare bine. Și când și acei orânduți dup(ă) vreme nu vor purta grije și să vor strica fântânile, atunci Prea Sfinția Sa Episcopu se înșințează D.lor mai marilor, ce vor fi dnp vreme, ca să s lească aceia a face dregere(a) fântânilor.—Iar la venit și fântânari, numai acei epitropi să aibă amestec și să si dea socoteala când li-s va cere. Noi după cercetarea ce am făcut dam înscris și cum se va găsi cu cale de d l Caimacan !...

1797 Mai 8.

Urmează două iscălituri nedescifrabile a unui clucer și a unui paharnic.

Actul de cumpărare al parcului „Bibescu“ din anul 1853

Printre hârtiile și actele vechi ce posed cu privire la trecutul Craiovei, am dat și peste actul de mai jos, prin care în anul 1853 Marele Logofăt Iancu Bibescu, fratele lui Bibescu Vodă, vinde în acest an „cinstului Magistrat al orașului Craiova“ grădina sa din acest oraș,—astăzi parcul Bibescu.

Act.

„Prin care fac cunoscut că, după înțelegerea luată cu „cinstitul Magistrat al Orașului Craiova, am vândut „grădina mea din acel oraș, ce am atât de moștenire „cât și de cumpărătoare și care este de două sute cincizeci și nouă pogoane, precum și zidurile de locuință, „pavilioanele, florăriile și alțe dependențe ce se află în „această grădină cu toate movilile și dichisurile lor, după „cum în planurile supt No. I, II și III și în listele supt „No. IV, V și VI de catagrafia acestor obiecte se arată, „în preț de galbeni împărătești douăsprezece mii (12.000) „aprobat și de Măria Sa Prințul Stăpânitor, prin înaltul „ofis No. 536 din 26 Martie anul curgător, către cinstitul Departament din tăuntru, care sumă am primit-o „de la Casa Centrală, dând pomenitului Magistrat dinpreună cu acest act toate documentele ce am avut pentru „sus pusă proprietate, în sumă de treizeci și nouă bucăți „și spre încredințare am iscălit“.

(s) Iancu Bibescu

Anul 1853 Martie 29.

Acest act este adeverit de către Judecătoria Comercială din Craiova sub No. 79 din 14 Aprilie 1853, care atestă că i s'a prezentat spre întărire „această vânzare de către Marele Logofăt al credinței cavalerul Iancu Bibescu, către cinstitul Magistrat al orașului Craiova“, pe acele vremuri Costache Glogoveanu.

Iată dar actul care formează titlul de naștere al acestei străvechi grădini boerești, mai veche și de 1853, transformată în zilele noastre în frumosul și modernul parc „Bibescu“, operă a arhitectului peisagist francez Redont, cu care se poate mândri nu numai Craiova noastră, dar oricare alt oraș occidental.

G. Mil. Demetrescu

OLTENIA CULTURALĂ

Din partea d-lui Raoul I. Călinescū, student la Facultatea de Științe din București, primim o interesantă propunere, la care ne grăbim să aderăm și noi.

Domnul R. Călinescu propune înființarea în Craiova a unei „Societăți Naturaliste“ fie independentă, fie sub formă de filială a celei înființată în București de distinsul profesor A. Popovici-Băsoșeanu, iar până atunci să se publice în „Arhivele Olteniei“ pe lângă comunicări arheologice și comunicări din domeniul științelor naturale.

Noi o facem cu plăcere, publicând chiar aci două comunicări ale sânguritorului student, căruia i-adresăm felicitări pentru ideia d-sale. De altfel asigurăm pe orcine că, pentru asemeni scopuri, sprijinul nostru îl va găsi întotdeauna pe deaîntregul.

Două artropode quasi-caracteristice ale Olteniei

Scolopendra morsilaus (10 cm), cel mai mare reprezentant al genului și poate unicul în țara Românească.

Am găsit-o în humusul din câmpurile apusene ale comunei Risipiți (Sud-vestul Doljului).

Se crede că ar exista și în sudul Dobrogei. Existența ei în Oltenia nu e cunoscută Academiei (cercetându-i analele și publicațiile).

Risipiceni o numesc simplu Urechelniță și se tem mult atât de înțepăturile ei veninoase cât mai ales de a nu le intra în urechi, unde „va puia“, după care „omul înnebunește“.

De frică să nu înnebunească Risipiceni când simt că le a intrat în ureche Urechelnița (când răcesc la ureche, dormind pe câmp), obișnuiesc să bea și să spele urechea „vătămată“ cu ceai de *Urechelniță* (planta *Sempervivum Tectorum* din familia Crasulaceelor).

Exemplarul găsit și conservat se găsește la Laboratorul de Zoologie din București.

Euscorpio Carpaticus (2 cm.), singurul reprezentant în România al genului, în Carpați, care e ultima lui graniță septentrională, după naturaliști.

L'am găsit în regiunea Tismanei (Gorj), mai ales pe muntele acoperit cu fagi și mai sus cu lilieci din spatele mănăstirei Tismana, în diminețile răcoroase, ascuns sub pietrele de prăvăliș. În orele călduroase zadarnic sunt căutați sub aceste pietre înfierbântate de arșița soarelui, când se ascund poate în crăpăturile și găurile de desubtul acestor pietre.

Se găsesc și în bucătăria quasi-pustie a mănăstirei, cei de aici fiind puțini mai mari și mai negricioși de cât cei din munte.

Călugării îi omoară, firește, ca pe niște lighioane netreb-nice, ignorând că din ceace distrug, noi la muzeul Zoologic din București nu posedăm decât un singur exemplar. Ignoranța lor nu-i împiedecă să ne vorbească totuși cu foarte multă convingere și adâncă cunoștință despre „Scorpia“ pe care a omorât-o Sf. Nicodin (petrificată acolo sus, deasupra peșterei sfântului), „scorpie“ care actualmente are un înțeles de șarpe uriaș și veninos (balaur).

Euscorpio Carpaticus se crede c'ar exista și prin munții Vrancei.

Două exemplare foarte frumoase din Regiunea Tismanei păstrez în colecțiunile mele.

Raoul G. Călinescu.

Metode noi de tratament al boalelor contagioase Seroterapia cu doze masive de injecțiuni intravenoase

de D-r. A. Metzulescu

Medicul Șef al Spitalului de Boale Contagioase
din Craiova

S'au tratat diferite maladii contagioase, dese ori în ultimii zece ani cu rezultate încurajatoare prin doze masive cu ser intravenos de diferiți medici, însă Profesorul D-r Penna din Buenos-Aires este acel care institue ca o adevărată metodă tratamentul Seroterapic prin doze masive intravenoase în general la toate maladiile contagioase unde avem seruri specifice, terapeutice.

După această metodă comunicată în „Le Nouveau Journal des Médecins“ din 20 Aprilie 1921 de către domnul doctor M. Loubière procentul mortalității a scăzut foarte mult.

În adevăr am încercat această metodă în spitalul ce am onoare a conduce, la diferite maladii: așa în 1922 până în prezent pe 19 bolnavi de Pustulă Malignă (Dălac) tratați prin sero-terapie intravenoasă cu doze masive de ser anticarbonos nu am pierdut de cât un singur bolnav și acesta venit într'un stadiu foarte avansat al boalei, sucombând a doua zi de la intrarea în spital.

Injectăm zilnic până la 40 și chiar 50 cmc. ser anticarbonos până ce febra scade, ceace survine maximum a patra zi, iar cantitatea totală a serului întrebuințat pentru un bolnav ajunge până la 140 și chiar 160 cmc. până la vindecare, care începe din momentul scăderii febrei, când toxina este neutralizată.

Țin a releva că este întâia oară în România că se întrebuințează astfel serul anticarbonos preparat în București de Facultatea de Medicină Veterinară, căci până în prezent nu am citit nicăeri că s'ar fi întrebuințat acest ser astfel, însă serul întrebuințat de prof. d-r. Penna este un ser special (preparat Mendez) din care nu injectează zilnic decât 9 cmc. la Pustula Malignă și 20 cmc. la Dălacul pulmonar și intestinal.

De altfel noi nu l-am întrebuințat decât la Dălăcul extern cu localizări la: cap, gât, membre superioare și regiunea lombară, ne având cazuri de Dălăc intern, cari sunt extrem de rari.

Technica este aceea a injecțiilor intravenoase, după ce mai întâi am avut grije să încălzim serul până când flocoanele de colesterol sunt solvate.

Nu întrebuințăm nici un alt tratament sanguinar fie prin extirpare sau incizuni, fie în pustulă sau înprejurul ei și nici o dată nu am cauterizat cu fierul roșu, de asemeni nu facem nici injecțiuni medicamentoase în jurul pustulei.

Aplicăm numai deasupra pustulei soluțiune Iodo-Iodurată de 1 gram Iod metalic, 10 gr. Kali Iodat solvate în 1000 grame apă sterilizată, soluțiune care o aplicăm până la dețășarea pustulei.

Se înțelege că nu se neglijează în tot timpul tratamentului tonicardiacele etc. pentru a susține forțele bolnavului.

Țin a releva că tratamentul este foarte eficace întrucât în spital ne vin bolnavi foarte grei, după 7 și chiar 9 zile de la începutul boalei și totuși avem rezultate admirabile. Cazul mortal ce am avut se presenta cu o formă generală foarte gravă, aproape muribundă; iată pentru ce susținem că dacă tratamentul este aplicat cât mai de la începutul boalei bolnavul este cu siguranță salvat.

Din Statistica ce avem de la 1919 și până la 1922 când întrebuințăm această metodă, s'a tratat în spital 18 bolnavi de carbune cu 3 morți, ceea ce dă mortalitatea de 16% prin doze masive intravenoase avem procentul de 5,1%.

Am întrebuințat de altfel la Difterie aceeași metodă de tratament prin seroterapie în doze masive intravenoase cu ser antidifteric și am tratat cu splendide succese în 1922 până în prezent 2 cazuri de Crup Difteric și 5 de Angină Difterică, la care am avut vindecare de 100%.

Un succes însă frapant l'am avut la Tetanos tot prin această metodă cu ser antitetanic intravenos.

În adevăr 2 cazuri de Tetanos foarte avansate s'au vindecat prin injecțiuni intravenoase cu ser antitetanic în doze masive de câte 10—30 cmc. zilnic, iar până la vindecarea

complectă dând până la 160 cmc. și de și tratatele dau 44% mortalitate prin seroterapie prin alte metode, cum se vede prin această metodă am avut sută în sută vindecare. Natural că nu am neglijat nici celelalte tratamente a le aplica bolnavilor.

Țin în toate aceste tratamente să arăt admirabila preparare și eficacitate a serurilor preparate în Institutele noastre din București, căci grație numai lor am putut avea aceste rezultate splendide ce întrec orice așteptare.

O noutate științifică care pe noi Medicii cari ne ocupăm cu maladiile contagioase ne interesează în de aproape și care trebuie să încânte pe orice Român este tratamentul în Scarlatină gravă prin metoda Doctorului Mironescu Șeful Spitalului de Contagioși Colentina București.

În cazurile de Scarlatină gravă, acolo unde toate tratamentele cunoscute până în prezent și aplicate cu stricteță, rezultatele erau nule, iar Medicii complectamente dezarmați, astăzi grație sero-terapiei anti-scarlatinoase Metoda „D-r Mironescu” putem spune că s'a făcut un progres enorm spre bine.

În adevăr la cazurile grave hypertoxice injecțiunile intramusculare făcute cu ser de la convalescenții de Scarlatină după 4 săptămâni de la începutul boalei, ser preparat din sângele luat de odată de la 3—4 bolnavi și injectat până la 20 cmc. pe zi, a avut de rezultat scăderea temperaturii după primele 2 zile de tratament.

Temperatura care nu ceda sub 40° scade brusc la 37°, ajungând astfel la normal, iar fenomenele generale grave dispar imediat.

De oarece prepararea serului întârzie uneori, noi am recurs și la injecțiuni intra-musculare cu sânge luat direct de la convalescenți ca și mai sus în aceeași doze, cu aceleași rezultate frumoase.

Am întrebuințat aceste tratamente la 4 cazuri, cu ser polivalent antisscarlatinic și sânge și am avut norocul să avem 4 vindecări acolo unde cu siguranță am fi avut 4 morți.

Pare că prin acest tratament acolo unde avem albuminuria incipientă febrilă ar fi influențată puțin în rău, dar este

transitorie și nu trebuie să ne înspăimânte, căci trece în scurt timp.

Serul a avut efect bun și la un caz cu Pseudo Reumatism infecțios poliarticular, pe care l'a influențat în bine, jugulându-l în două zile.

Țin să mărturisesc că de 20 ani de când conduc serviciul meu nu am putut avea o statistică mai frumoasă ca cea prezentă din 1922 prin aceste metode.

Familii Oltenești

ARGETOIENII

Una din cele mai vechi și interesante familii Oltenești, originară din comuna Argetoaia-Dolj.

Intr'un document, datând din veacul al XVI-lea, găsit la moșia Argetoaia, se pomenește de un oare-care Vârjoaghe (Virgil) Argetoianu, a cărui fată sau nepoată s'ar fi căsătorit cu unul din frații Buzești.

Pe la 1650 trăește Mihai Argetoianu, Vel Stolnic, iar pe la 1690 Dumitrașcu Argetoianu, Mare Capitan. Cam la această epocă se zidește, de unul din ei, biserica din Argetoaia, care deși reparată tot de descendenții Argetoienilor în 1813, amenință să aibe azi soarta zidului masiv ce o inconjoară — să se ruineze.

Pe la 1720. Constantin Argetoianu, Mare Ban al Olteniei, este împreună cu Brăiloiu (monahul) și cu Știrbey, personagiul cel mai de seamă al Olteniei. El se căsătorește cu fata Marelui Spătar Mihai Cantacuzino. Fica sa Maria aduce prin căsătorie moșia Breasta în familia Bengescu. Prin acelaș mod moșia trece apoi de la Bengești la Otetelișeni și de la Otetelișeni — azi — iar la Argetoieni. Biserica din Breasta, e zidită de Maria Bengescu—născută Argetoianu.

Constantin Argetoianu, Mare Serdar, fiul precedentului,

ia de soție pe Maria, fica lui Manolache Russet Vodă, care și are vremelnic scaunul domniei în Craiova, între 1770 și 1774 *).

Despre acest Constantin documentul ne spune:

„Și aflându-se aicea în orașul Craiova și o sfântă și „Dumnezeiască biserică Domnească, ci iastie zădită din „Temelia ei de răposatul Matei Vodă Basarab, unde se „cinsteste și se prăznueste hramul sfântului și marelui „mucenic Dimitrie, isvoritorul de mir, care biserică dupe „vremile Trecute, invecindu-se s'au stricat și s'au deră- „panat și în urmă pentru buna întemeere ie, din crești- „nească râvnă, fiind aicea Dumnealui Cinstitul și Credin- „ciosul Boiaru domniei mele — Constantin Argetoianu vel „clucer și bine cugitând spre cele Dumnzăești buni fapte, „dintr'a a Dumnisale plăcută râvnă de iznoavă au infru- „mușetăt-o, zugrăvind-o peste tot cu Toată cheltuiala Du- „mnisale, atata din-lăuntru, cât și cu alte nemestii pe din „afară“.

Fiul lui Constantin Argetoianu—Ioniță—Mare Logofăt, căsătorit cu Ecaterina, ultima din familia Obedeanu, are doi fii: Constantin Argetoianu, din care se trag actualii Argetoieni, și Petre Argetoianu, care ia numele de Obedeanu după mamă-sa și continuă ast-fel familia Obedeanu.

În vechea biserică Obedeanu din Craiova, zidită de Constantin Obedeanu în 1748, sunt jugrăvite în pronaos**), „chipurile ctitorilor, printre care și ale lui Ion (Ioniță) Ar- „getoianu, vel clucer, ginerile lui Dumitrache Obedeanu și „soției sale Ecaterina, fica lui Dumitrașcu iar în cele din urmă „chipul lui Petrache Obedeanu, Vel Agă, fiul Clucerului „Argetoianu, înfiat de Dumitrașcu Obedeanu pentru a con- „tinua numele Obedenilor“.

Ultimul vlăstar, al acestei străvechi familii oltenești,

*) Vezi interesantul document, comunicat de d-l Prof. M. Săulescu și pu- blicat în „Arhivele Olteniei“ No. 2 și 3 pagina 248, 1922.

**) Gh. Mil Demetrescu „O veche ctitorie boerească“. Arhivele Olteniei No. 2 și 3 pagina 183, 1922.

este Constantin Argetoianu, fiul Generalului Ion Argetoianu fost Ministru de Război și al d-nei Constanța Argetoianu, născută Otetelișanu.

* * *

Născut în 1871 Martie 3 în Craiova, d-l Constantin Ar-

C. Argetoianu

getoianu a urmat liceul la București, luându-și bacalaureatul la 1888. Studiile superioare și le-a făcut la Paris, de unde s'a înapoiat licențiat în drept (1891), apoi în litere (1892) și D-r în medicină (1896).

Intrat în cariera diplomatică la 1897, o părăsește în Mai 1913 ca Consilier de Legațiune la Paris, pentru a lua parte, ca medic voluntar, la campania din Bulgaria. Hotărîndu-se apoi a intra în politică în toamna anului 1913, se înscrie în partidul Conservator și ia parte activă la toate desbaterile relative la chestiunile la ordinea zilei.

În chestia agrară scrie o lucrare, mult comentată în cercurile politice, arătând imperioasa necesitate a improprietății țaranilor, la care se putea ajunge fără a se recurge la expropriere.

În 1914 d-l C. Argetoianu este ales senator de Dolj în cele două alegeri consecutive, împotriva coalițiunii liberalo-tachiste.

În calitate de președinte al cercului de studii al partidului conservator, d-sa conduce acest cerc până la 1915, când rupându-se partidul, rămâne cu N. Filipescu în fracțiunea credincioasă ideii naționale, în numele căreia luptă pentru intrarea României în război, prin discursuri, conferințe și articole în ziare.

La moartea lui N. Filipescu, C. Argetoianu își ia libertatea de acțiune, și la Iași caută a grupa elementele hotărîte să încerce o premenire a vieții noastre politice, susținând drepturile parlamentului, și formează „*Uniunea parlamentară*“.

În Iunie 1917 — în capul acestei grupări — isbutește a răsturna ministerul liberal, în vederea formării unui guvern național, guvern ce însă nu s'a putut alcătui, îngăduind astfel formarea unui nou minister liberal.

Prin activitatea sa politică, C. Argetoianu se impune tot mai mult, astfel că, la constituirea ministerului Averescu în Ianuarie 1918, i se încredințează ministerul Justiției precum și sarcina delicată de prim delegat al României, pentru negocierile de pace cu Puterile centrale.

Aceste negocieri, C. Argetoianu le-a condus pe baza hotărîrii de a nu face nici un pas, fără un deplin acord cu reprezentanții Puterilor aliate din Iași și pentru a putea menține forțele armate ale României până la pacea generală, care urme să restabilească situația.

O asemenea atitudine n'a convenit Puterilor centrale ; sub presiunea lor, guvernul Averescu a fost înlocuit cu guvernul Marghiloman.

În Martie 1918, C. Argetoianu, împreună cu Matei Cantacuzino, pun bazele „Partidului Poporului“, sub auspiciile Generalului Averescu, iar în 1919 Partidul Poporului e chemat să ia puterea, incredințându-i-se în Ministerul Averescu departamentul plin de răspundere al Internelor. Abilitatea și energia, rectitudinea și corectitudinea d-lui C. Argetoianu, îi servesc drept pârghie pentru a ridica și întrona, ordinea în stat.

Nu mergem mai departe în cercetarea actelor politice ale d-lui C. Argetoianu, căci nu aceasta este menirea revistei noastre ; vom prinde însă acest prilej, pentru a reaminti că în scurtul timp cât a fost ministru de interne, nu și-a uitat originea sa de Craiovean, și întocmai ca și străbunii săi a contribuit la ridicarea instituțiilor din acest oraș.

Ast-fel, pentru a nu cita decât îmbunătățirile aduse pe terenul Igienei și Asistenței sociale, vom enumăra :

Îmbunătățirile aduse la Spitalul Filantropia și anume :

Clădirea unui etaj cu un salon și patru rezerve pentru faceri.

Clădirea unui etaj și amenajarea parterului pentru secția venericilor.

Clădirea unui pavilion pentru consultațiuni gratuite, o farmacie și locuința farmacistului.

Clădirea unui pavilion de morgă, cu o sală pentru disecție și o cameră mortuară.

Clădirea unui pavilion pentru atelierele de mecanică și tâmplărie, precum și locuința mecanicului.

Facerea unui rezervoriu pentru depozitul de păcură, în capacitate de 32 tone.

Facerea unui cuptor pentru ars pansamentele.

Nivelarea și înpietruirea curții spitalului, cu grădina în față.

Amenajarea subsolului ca magazie pentru efectele bolnavilor, Vorbitor pentru vizitatorii bolnavilor și Refectoriu pentru bolnavii cari pot umbla.

Procurarea mobilierului necesar la consultații și sala de așteptare ; mobilierul necesar farmaciei, la sălile de mâncare și de vorbit ale bolnavilor, la camera mortuară și la autopsie, la camera de îmbrăcare a bolnavilor, la cancelaria directorului și a medicilor șefi de secție.

Procurarea a 100 de paturi de fier cu somiere și 100 măsuțe de tablă.

Cumpărarea aparatelor radiografice necesare.

S'a făcut în fine nenumărate alte îmbunătățiri, care pun acest spital în fruntea instituțiilor similare din țară.

Îmbunătățirile aduse la Spitalul de Boale Contagioase :

Construirea unui pavilion nou, pentru primirea și triajul bolnavilor, cu amenajeri speciale pentru serviciul de dezinfectiune. Organizarea și amenajarea acestui serviciu și a celui pentru transportarea bolnavilor contagioși.

Transformarea și amenajarea tuturilor sălilor de bolnavi, în așa fel, încât azi spitalizarea aci mulțumește și pe cei mai exigenți.

La „Proflaxia Tuberculosei“. Grație ajutorului de 500.000 lei ce a acordat, s'a putut organiza serviciul și începe marea clădire a Sanatoriului ce seridică la Leamna.

Și aceste toate, fără a mai vorbi de subvenția de 500.000 lei dată Primăriei Orașului, pentru înființare de băi publice, de sprijinul puternic dat harnicului fost primar al orașului, I. B. Georgescu, pentru construirea și amenajarea pieței, pentru executarea lucrărilor de canalizare, pentru ridicarea din mizerie și murdărie a așezămintelor de asistență (leagăn, orfani, infirmi) și nenumărate alte îmbunătățiri.

* * *

Când ai posibilitatea s'o faci, a aduce îmbunătățiri propriului tău oraș, nu constituie de sigur un merit deosebit pentru un om politic ; când însă faci toate acestea, cu via dorința, ca puținul de care poți dispune să servească la maximum de bine, și când pe lângă discernământ mai adaogi și discrețiunea de care a fost înconjurată toată această operă, aceasta e rar și merită a fi relevat în „Arhivele Olteniei“.

Bănăţenii la Craiova

Zilele de Infrăţire de la 1 şi 2 Iulie 1922

Două Societăţi: Reuniunea Română de Cântări şi Muzică" şi „Reuniunea Filarmonică“ din Caransebeş, şi-au exprimat dorinţa de a veni în Craiova în întreitul scop de a ne cunoaşte ca fraţi, azi când graniţele vitrege de altă dată s'au nărui şi de a înapoia vizita făcută acum nouă ani de Societatea „Armonia“ din Craiova fraţilor Caransebeşeni, în fine de a se aduna şi la noi ceva pentru fondul destinat ridicării unui monument la Cluj, eroului naţional Avram Iancu.

Societatea „Prietenii Ştiinţei“ din Craiova, căreia i se exprimasă această dorinţă, a luat asupra sa sarcina primirii scumpilor oaspeţi Bănăţeni, alcătuind un comitet de primire din notabilităţile oficiale şi intelectuale ale oraşului.

La apelul său, atât cetăţenii Craioveni cât şi societăţile constituite din Craiova, cu drapelele lor, au răspuns luând parte cu toată inima la primirea frăţească a Bănăţenilor.

În gara Filiaş, trenul care aducea pe scumpii oaspeţi, a fost întâmpinat de o delegaţiune a comitetului de primire compusă din d-nii: Avocaţi C. Ciocazan şi V. Sandulian, C. Şaban Făgeţel publicist, Colonel Gerotă, Industriaşul Waidman, Preot catolic Cucska, Protoereul Drăghici, Directorul Prefecturii Poliţiei Tescoveanu, etc.

Părintele Protoereu Drăghici, în cuvinte înduioşetoare, exprimă dragostea Craiovenilor pentru Bănăţeni.

D-l C. Ciocazan, din partea „Prietenilor Ştiinţei“, arată importanţa acestei vizite. Răspunde d-l S. Evuţian, Directorul Liceului Traian Doda din Caransebeş, unul din conducătorii excursioniştilor, în admirabile, calde şi vibrante cuvinte de întâmpinare.

Din gara Filiaş, trenul porneşte în ovaţiunile şi uralele cetăţenilor de acolo spre Craiova, unde scumpii fraţi sunt aşteptaţi de numeroşi cetăţeni, veniţi anume în întâmpinarea lor.

Primirea: În gara Craiovei excursioniştii sunt aşteptaţi

de membrii Societăţii „Prietenii Ştiinţei“ în frunte cu preşedintele său, autorităţile civile, societăţile de veterani „Regele Ferdinand, General Averescu şi Avântul Ţării“, Colonia Italiană, Comunitatea Israelită şi de alte numeroase societăţi cu drapelele lor.

La intrarea trenului în gara frumos pavoazăta muzica întonează „Deşteaptă-te Române“ şi „Pe al nostru steag“.

Urale puternice isbucnesc din piepturile a mii de cetăţeni. Entuziasmul este indescriptibil.

Domnul Cernătescu preşedintele Comisiunii Interimare, în numele oraşului Craiova, urează bun sosit Bănăţenilor. D-l D-r Ch. Laugier Preşedintele Societăţii „Prietenii Ştiinţei“, în numele Comitetului de primire, în cuvinte calde şi simţite urează bun sosit fraţilor Bănăţeni. D-l D-r Schina vorbeşte urând bună venire în numele Societăţii „Armonia“ din Craiova, iar S. S. Protoereul judeţului Pârşcoveanu bine cuvintează din partea Prea S. S. Părintelui Episcop Vartolomei al Râmnicului şi Noului Severin pe fraţii Bănăţeni veniţi la această sărbătoare de înfrăţire.

D-l D-r C. Corneanu asesor consistorial şi deputat al oraşului Caransebeş, unul dintre inimoşii luptători pentru cauza naţională şi a desrobirei, răspunde în numele Bănăţenilor în cuvinte calde, vibrând de entuziasm şi la înălţimea acestor clipe de duioasă şi mult aşteptată înfrăţire.

Se formează un cortegiu în cap cu muzica Regimentului 93 Infanterie, cu fraţii Bănăţeni amestecaţi cu Craioveni şi membrii diferitelor societăţi. Pe ambele trotuare, de la gară până la Prefectura judeţului, cortegiul este aclamat şi asupra fraţilor Bănăţeni se aruncă de pretutindeni flori. Oraşul era pavoazăt, toate clădir. le arborase drapelele zilelor de mare sărbătoare.

Cortegiul se opreşte în faţa Palatului Prefecturii judeţului, unde d-l N. Pictorian loctiitorul Prefectului urează bună venire scumpilor oaspeţi.

Răspunde mai întâi d-l Fr. Pauck, primarul oraşului Caransebeş şi apoi d-l deputat D-r C. Corneanu, ambii subliniind dragostea cu care Bănăţenii au păşit în istoricul oraş al Banilor Olteniei, şi căldura cu care dinşii au alergat să

'și cunoască și să 'și îmbrățișeze frații, mulțumind de călduroasa primire ce li s'a făcut.

Oaspeții au vizitat sala de recepție și Muzeul etnografic din Palatul Prefecturii.

La ora 1 s'a dat în vasta sală de gimnastică a Liceului Militar, splendid decorată, sub îngrijirea d-lor Colonel Demetrescu, D-r Mayer și D-r Enculescu, un banchet bine organizat, de peste 300 tacâmuri, banchet oferit de Societatea „Prietenii Științei“.

La această masă de înfrățire au luat parte și notabilitățile orașului, însoțiți în parte și de doamne. Craiovenii au încadrat între ei pe frații Bănățeni, dând acestui banchet o înfrățire de adevărată masă de înfrățire, domnind în tot timpul o trumoasă bună dispoziție și sinceră intimitate.

Domnul General Razu comandantul Corpului 1 Armată începe seria toasturilor, accentuând marile clipe ale neamului și închină paharul pentru Rege și Dinastie.

D-l D-r Laugier, Președintele Societății „Prietenii Științei“, adresând fraților Bănățeni cuvântul de bun venit, spune:

„Mai potrivit cu sentimentele noastre adevărate ar fi fost să vă spun nu bine ați venit, ci: Bine că ați venit în fine! Bine că a dat D-zeu să veniți în fine, căci de mult vă așteptăm! Au trebuit 20 de veacuri de așteptare și doi ani de epopeie eroică, ca să se poată aduna în fine de pe căi streine fiii acestei țări“.

D-sa vorbind despre unitatea sufletească spune: „Nepotrivirile inerente, inevitabile între frați, care rătăcind pe meleaguri streine, s'au identificat cu obiceiuri deosebite, sunt chestiuni mărunte, cari nu pot împedica ca inimile noastre să bată la unison în caldul ritm al patriotismului comun“.

D-l V. Antonescu toastează în numele orașului Craiova pentru oaspeții Caransebeșului.

D-l deputat Cornéanu, într'o caldă și magistrală cuvântare, spune între altele că izbăvirea din iobăgie a Bănățenilor se datorește armatei Române.

Rabinul D-r Thenen scoate în relief momentele istorice ale Marelui Tribunal „Avram Iancu“ și exprimă adâncă mulțumire a populației Israelite, care ia cu tot sufletul parte la această sărbătoare de înfrățire.

D-l Pauck primarul Caransebeșului, aduce salutul locuitorilor Caransebeșeni, Craiovenilor și închină paharul în cinstea orașului Craiova și a Primarului ei.

D-l Director al Liceului „Traian Doda“, d-l Sabin Evuțian, președinte al „Reuniunii de Cântări“ din Caransebeș, face istoricul și arată însemnătatea acestei societăți corale sub grelele zile ale jugului milenar al Maghiarilor. Arată că această instituție a fost o cetățue națională, o stâncă de granit cu fruntea în norii grei ai vremurilor de apăsare. Ea a turnat în membrii ei duhul vremurilor care au înfrățit România de azi. Această societate a venit la Craiova în numele iubirii de patrie, cu gândul și cu voința de înfrățire, fiindcă în sufletul Oltenilor este același geniu românesc ca și în sufletul Bănățenilor. Închină paharul în sănătatea Craiovenilor, care i-au întărit această convingere.

După D-l S. Evuțian se ridică simpaticul scriitor și reprezentant al elementului românesc din Macedonia, d-l Batzaria, care spune, că sărbătorerea de astăzi i-a unit pe toți umăr lângă umăr și consideră că trebuie făcută cimentarea sufletețelor prin dragoste frățescă nețărmuită, spre consolidarea mării patrii. Să nu uităm a revărsa dragostea noastră și asupra acelora cari încă nu pot lua parte la marea noastră serbare de înfrățire.

Vorbește apoi din partea Liceului „Carol I“ d-l profesor V. Mihăilescu și A. Vasulescu dela Liceul „Traian Doda“ din Caransebeș, toastând pentru oaspeții Caransebeșeni.

D-l profesor Pr. Popescu Breasta, senator, toastează pentru cântăreții Bănățeni.

D-l General Marcu și Pr. Lungulescu, remarcă mărețele clipe ale reînvierii naționale pe pământul României Mari și însemnătatea cântecului românesc în procesul de cimentare politică și culturală.

Concertul. În sala Teatrului Național împodobit cu draperii naționale și gherlande, a urmat seara la ora 9 Concertul Reuniunilor Caransebeșene de cântări și muzică.

D-l director al Teatrului Național salută pe oaspeții Caransebeșeni în cuvinte pline de dragoste, la care răspunde d-l S. Evuțian.

Clipa sărutării de înfrățire după atâtea veacuri de tristețe în fața publicului care i-a ovaționat cu lacrimi în ochi, a fost desigur emoționantă.

Concertul Bănățenilor, care urmează cuvântărilor de înfrățire, captivează întreaga sală și tunete de aplauze răsplătesc aceste producțiuni.

De notat aria „Peste deal la mama'n vale“ care cântată cu o căldură și un farmec deosebit, au entuziasmat întreaga sală.

A doua zi, Duminică 2 Iulie, s'a oficiat Serviciul Divin la Catedrala Sf. Ilie, unde corul Reuniunii Caransebeșene a dat răspunsurile leturgice.

Slujba a fost admirabilă și producțiunea corului o adevărată producție de artă superioară.

Serviciul divin se sfârșește cu o predică și un salut pios la adresa Bănățenilor, după care oaspeții porniră să viziteze instituțiile mai de seamă ale Craiovei. S'a vizitat muzeul „Aman“, fiind întâmpinați de D-na Elena Forago, distinsa noastră poetă și directoare a muzeului. S'a vizitat istorica biserică Sf. Dumitru, străvechea ctitorie a lui Matei Basarab, restaurată și încă neterminată.

Parte din oaspeți, în special profesori și notabilități ale Caransebeșului, într'un convoi de 25 trăsuri, pornesc să viziteze școala normală. Aci sunt întâmpinați de d-l Director Simniceanu și profesorii școalei. Oaspeții au fost conduși în toate sălile școalei, admirând organizarea și buna întreținere a acestei instituțiuni.

S'a mai vizitat apoi palatul Băncii Comerțului, Liceul „Carol I“, instituțiile grafice „Ramuri“ și „Scrisul Românesc“ fost „Samitca“.

La ora 1 oaspeții se reunesc iarăși în sala liceului militar, unde s'a dat iarăși un banchet în onoarea oaspeților, din partea Primăriei Craiova.

Seria toastelor o deschide d-l Cernătescu, președintele comisiei interimare a Craiovei, care salută pe Bănățeni în numele orașului.

D-l Pictorian vorbește în numele prefectului de Doljiu, după care ia cuvântul d-l Senator C. Neamțu, care remarcă

solemnele momente ale întâlnirii Bănățenilor și Oltenilor în aceste clipe, și arată sărbătoarea de astăzi ca o sărbătoare a bucuriei de a se vedea frate pe frate, în brațele fericitului prezent și mândrului viitor, ce ne surâde dupe pragul acestui veac, atât de istoric pentru noi.

Urmează apoi cu toasturile d-l președinte al tribunalului din Caransebeș Dr. Gh. Lăbonțiu, d-l C. Ciocazan, d-l Iuliu Vuia, profesor la școala normală din Caransebeș, profesorul și deputatul Ioan Florescu, părintele profesor Ghia.

Se face apoi o colectă pentru fondul destinat ridicării unui monument eroului național „Avram Iancu“. Se subscrie cu această ocazie suma de 15.000 lei dela publicul aflat în sala de banchet și dela instituțiuni.

Primăria orașului Craiova a scris 5.000 lei. Aceiași sumă a scris și Banca Comerțului.

Vorbește după aceasta d-l S. Evuțian, care mulțumește călduros pentru frumoasa colectă, contribuție a Craiovenilor și Craiovei, pentru monumentul lui Avram Iancu.

Ultimii oratori au fost: d-l Dr. Schina, care a tostat în numele Societății corale „Armonia“, și d-l Batzaria, care a fost solicitat unanim să vorbească.

D-sa a accentuat trăsăturile generale ale firei românului, că viața noastră publică se agită într'una în certuri și frământări, dar nimeni nu s'a ferit, nici nu se ferește în fața datoriei și a jertfei pentru Țară și Dinastie.

Face un inimos apel la unirea sufletească cu regatul, care nu vede în Ardeleni și Bănățeni decât iubiți frați. Publicul i-a făcut ovațiuni nesfârșite.

După banchet la orele 4 toată asistența s'a fotografiat în fața Liceului Militar, Craiovenii amestecați devalma cu Bănățenii. De aci a urmat plecarea la parcul Bibescu, parte din oaspeți plecând cu automobilele, parte pe jos.

Concertul Filarmoniceii. La ora 5 p. m. a avut loc în parcul Bibescu concertul Filarmoniceii din Caransebeș. Dirijează d-l Fr. Pauck, primarul Caransebeșului și artist desăvârșit, care sub bagheta sa magică a făcut să avem din partea Filarmoniceii o adevărată sărbătoare artistică, cum rare ori au avut ocazie s'o aibe concetățenii noștri Craioveni.

Puținul dar selectul public iubitor de muzică a rămas până la ora 8¹/₂ fermecat de măiastra execuție a uvertura lui Beethoven din Egmont, precum și mai multe arii și melodii naționale.

Al doilea festival la Teatru Național.

La 10 ore seara s'a început al 2-lea festival la Teatru Național.

D-l S. Evuțian a ținut o prea frumoasă și interesantă conferință asupra eroului național ardelean „Avram Iancu”. trecând în revistă sub ochi publicului, cu ajutorul diapozitivelor, clipele de durere și măriri ale anilor 1843—1849.

Conferința a fost urmărită cu mare interes de publicul din sală.

D-l Bancea, profesor de muzică la liceul „Traian Doda”, absolvent al conservatorului din Praga, cu vocea sa puternică, amplă și melodioasă, a săltat în slăvile superioare ale artei pe Craioveni, în trilirile durerei din „Doina Iancului”, doina epopeei de la 1848, eșită din geniul poporului apăsător și sugrumat.

S'a jucat apoi „Poemul României-Mari”.

Din partea societății corale de la noi a cântat tenorul D-r H. Martin.

După terminarea festivalului oaspeții au plecat la gară însoțiți de d-nii: Gh. Mil Demetrescu din partea Prietenilor Științei, profesor Vasulescu și alți prieteni și gazetari din localitate, cari le-au ținut tovărășie până la formarea trenului din gara Craiovei.

N Popescu.

Insemnări geografice

Goethe a spus cândva că Francezii nu sunt de loc geografici. Dacă altcineva, fără a fi de talia lui Goethe, ar privi producția noastră științifică-geografică, ar ajunge la aceeași concluzie despre noi. De aceea este o mare mulțumire la apariția unei bune lucrări, pentru cel care crede în importanța acestui studiu pentru un neam, cum o credea după 1870 marele geograf Vidal de la Blache, tocmai el, care

studia clasicismul grec, la Atena. Unul din aceste studii este discursul de recepție al d-lui S. Mehedinți „Caracterizarea etnografică a unui popor prin munca și uneltele sale 1)”. Preocupat de îndemnul spre bine ale acestui neam, ni se dă aci, o lecție de „școala muncii”, singura cale pentru înălțarea unei societăți omenești, ori în ce fază s'ar afla!

Numărul uneltelor și intensitatea muncii sunt două criterii fundamentale, după cari etnograficul măsoară ridicarea fiecărei grupări omenești în ierarhia umană, sau în omenie. Munca are nevoie de putere, care scapă pe lucrător de încordarea atenției și-i economisește puterea, armonizându-i mișcările. Toate muncile primitivelor sunt însoțite de muzică. Femeile negrilor se așează cu sapele în șir, iar înaintea lor stă unul cu toba: bum... Eschimoșii lucrează cântând. Francezii tocmește muzicanți, negrilor. Estonii și Letii secerau în secolul al XVIII încă, după tactul cimpoiului.

Americanii pun în preajma lucrătorilor instrumente muzicale, de oarece au constatat că lucru sporește. D-l Mehedinți aduce dovezi cum muzica a izvorit întâi din sunetul ritmic al uneltelor cu cari omul muncește, probă fiind faptul că, unele instrumente muzicale sunt simple modificări ale uneltelor. Se arată apoi cum poezia, pictura, sculptura și arhitectura își au originile lor tot în muncă. Autorul, după o serie bogată de amănunte, unul mai interesant decât altul, ajunge la concluzia că „pentru a cunoaște și a caracteriza un popor nu-i altă cale decât să cunoști munca sa de creare, începând dela unelte, scule și tot rostul vieții sale materiale.

„De aceea, nici un amănunt din viața poporului nostru nu ne poate lăsa nepăsători. Muzeul etnografic va trebui să cuprindă până și gluga ciobanului, acel vestmânt atât de variat ca întrebuintări, și chiar cămașa cea neagră, însă înadins, cu sucul unor plante veninoase,—o dovadă de înțeleaptă observare a naturii și adaptare cu mediul aspru, al culmilor de munte”. Este tocmai crezul nostru, al acestora din jurul acestei publicații. În acest discurs al d-lui

1) Discurs rostit la 6 Iunie 1920, în ședința solemnă. Buc. 1920.

Mehedinți, ca în tot ce a scris d-sa, se află o nesfârșită dragoste pentru acest neam și însușirile sale alese. O recomandăm cu căldură.

* * *

„La nouvelle Roumanie dans la nouvelle Europe“ este titlul conferinței ținute de d-l Emm. de Martonne, la 6 Iunie 1921 la societatea regală română de geografie. Autorul, cum se știe, este un bun cunoscător al țării noastre, însăși în teza de doctorat prezentată la facultatea de știință din Paris, ocupându-se de „la Valachie“, d-sa este autorul a o mulțime de alte studii asupra țării noastre, și să n'o uităm, când s'a tras ultimile hotare europene, d-sa ne-a fost de mult folos. Profesor de geografie fizică la Sorbonna, ne cunoaște de 25 de ani. D-sa arată că forma României se apropie acum de un cerc, formă ce este cu mult superioară vechei țări: Acum ea se prezintă ca o elipsă, având 700 km. pentru axa mare, 600 pentru cea mică, o elipsă, deci, foarte aproape de cerc.

Suprafața sa este de 293.000 km². Lungimea frontierelor nu este decât 2669 km., din care 600 formați de Dunăre, 400 km. formați de mare și 731 de Nistru, care în cursul sau inferior prezintă o vale mlăștinoasă, foarte greu de trecut, iar în cursul superior o vale strâmtă, foarte adâncă. Din punctul de vedere al numărului alogenilor, România este intermediară între Jugo-Slavia, care n'are decât 3 milioane la 12,6 și Ceko-Slovia, care numără 5 și jumătate la 13,6, cu aproape 4 milioane de Germani. În adevăr statul român cuprinde „cel puțin 11 milioane de Români, din 15 milioane de locuitori“. Aceste cifre sunt după statisticile dinnainte de război, așa că nu este nici o umbră de îndoială că numărul de Români este inferior arătat, decât în realitate.

În tot cazul, corecțiunile posibile nu vor schimba considerabil proporțiile. Punctul important nu este de a ști exact numărul alogenilor, cât calitatea lor și în special repartiția lor. Alogeni n'apar decât la periferie și în grupuri discontinue, cu o singură excepție: acea a Secuilor, în estul

Transilvaniei. Ungurii, după statistica lor 1.700.000, formează singurul grup alogen compact în Transilvania orientală; aiurea ei sunt în insule sporadice concentrați în orașe și în jurul lor. Este un fenomen foarte curios în Transilvania acest caracter esențial urban al elementului ungar! Acesta a făcut ca apărătorii intereselor românești să fie oarecum incurcați în pledoaria lor. D-l de Martonne spune că a văzut străini rău orientați, revenind dintr'o călătorie repede în Transilvania, declarând că ei n'au văzut decât Unguri. Aceasta fiindcă ei nu vizitaseră decât orașele, centrele urbane, cari în regiunile de populațiune mixtă determină un fenomen artificial: el depinde adică de naționalitatea guvernământului, care își fixează în orașe trupe, administrațiuni, bănci, comerț etc.

Din punct de vedere al structuri geografice al noii României, d-sa găsește că o țară ca a noastră, având Carpații ca o axă, cu o șiră a spinării, este din punct de vedere al structurii geografice, un stat bine echilibrat, al cărui centru de gravitate este tocmai acolo (în Carpați), unde sunt însăși sursele vieții naționale. Este un stat care se prezintă în condițiuni de viață sănătoasă!

În al treilea rând, studiind elementele economice ale țării, d-l de Martonne nu găsește nimic schimbat din punct de vedere al situației agricole, prin mărimea sa. Excedentul de cereale este puțin micșorat, dar rămâne considerabil. Ea este nițel mai bogată în animale. România rămâne tot un grănar al Europei. Din punct de vedere industrial, examenul faptelor arată că și în acest domeniu nu este o schimbare suficientă pentru a modifica orientarea vieții economice. D-sa găsește că singură producțiunea petrolului echivalează aproape cât toată producțiunea minerală a noilor provincii. Din fericire, structura economică a noii României nu este de loc schimbată prin mărimea sa. „Acest fapt mi se pare de o extremă importanță. Eu cred deci că pot conchide că situația noii României în noua Europă, privită dintr'un punct cu totul obiectiv, pe credința faptelor riguros controlate, apare cu un viitor plin de promisiuni“, termină d-l Emm. de Martonne interesanta sa conferință.

* * *

Semnalăm aci apariția unei serii de broșuri cu conținut geografic, în publicația „Cunoștinți folositoare“ conduse de distinsul profesor și om de cultură, care este d. I. Simionescu dela Universitatea din Iași.

* * *

Avem de remarcat o serie de centenare, în anul acesta. Brazilia a deschis o expoziție internațională cu ocazia împlinirii a 100 de ani dela independența sa. Se știe adică cum, regentul Portugaliei Ioan, fiul reginei nebune Maria, pentru a scăpa de invazia armatelor napoleoniene în 1808, se refugiase în Brazilia. După moartea mamei sale în 1816, devine regele Ioan VI al Portugaliei.

În 1820 intră în Europa, lăsând pe fiul său Dom Pedro ca regent, sfātuindu-l că dacă se va mai repeta revoluția din 1818, să cedeze. Dom Pedro se raliază la capii mișcării și în 17 Septembrie 1822 devine împărat al Braziliei, independentă de Portugalia. Împărăția cade în 1889; dom Pedro II-a abdică, în urmă revoluției pornită de marii proprietari iritați de abolirea servagiului. Conte de Eumont, în drumul spre Brazilia, cu ocazia centenarului, se căsătorise cu moștenitoarea tronului, princesa Isabela de Braganza. Această mare republică avea la începutul secolului o populație de 3 milioane; azi are 30, cu o densitate de 4 locuitori pe km. patrat.

— O altă aniversare este aceea a societății de studii asiatice din Paris. În primii ani ai sec. 19 studiile țărilor depărtate și a locuitorilor lor provocau un viu interes, în lumea intelectuală. Ultimile volume din descrierea Egiptului erau gata să apară, pe când savanții englezi din Calcutta făceau cunoscut Europii monumentele vechei literaturi indiene. Lucrători erau în număr, dar lipseau mijloacele de lucru, emulația și controlul pe care-l procură asociația cercetărilor individuale. Sub influența acestor sentimente se nascu societatea asiatică, sub președinția ducelui d'Orléans. Persoane ca Sylvestre de Sacy, Champollion, Abel Remusat, Burnouf elenistul, celebru indianist Kieffer, editorul bibliei turce, Alexandru de Humboldt, ducele de Richelieu, François Littré

și fiul său, autorul marelui dicționar; însuși Chateaubriand ținu să se ralieze. Trei feluri de chestiuni se oferi imediat membrilor săi: Egiptologia, Islamismul și Sinologia.

Mulțumită acestei societăți, cunoscuserăm lumea europeană o cantitate imensă de lucruri, cari până aci erau complet ignorate.

* * *

Mai interesante decât acestea, socotim că este aniversarea celui de al IV centenar a lui Magellan. Se împlinesc patru secole de când intra în portul Sevila „Victoria“, o caravelă, singura care mai rămăsese din escadra lui Magellan, cu care plecase în 1519, în căutarea pământului mirodeniilor. El plecă cu învoirea lui Carol V, cu 5 corăbii și 239 de oameni, spre a găsi o nouă cale, peste America, în spre insulele minunate, în scopul de a face concurență lucrativului comerț al Portugezilor. Escadra, părăsind gura Guadalquivirului, se îndreptă spre estuarul râului dela Platiea, unde socoti că ar fi o cale spre Indii. Eșuiază pe coastele Patagoniei, unde se produce o revoltă și se pierde o corabie. După cinci luni, el se angajează în strâmtoarea care-i poartă azi numele. La eșire, o briză dulce îl mână mai multe săptămâni. La 6 Martie 1520, după o lună de plutire, după ce suferise, după cele ce ne spune Pigafetta, de foame în mod groaznic, mâncând pele și șoareci, abordară în insulele Mariane, apoi în Filipine. Aci, în insula Mactan, pe când Magellan ajută în luptă pe regele din Sebu contra vecinilor, fu asasinat de indigeni la 27 Aprilie 1521. Expediția este pusă sub Duarte Barboza și Juan Serrano, sub conducerea cărora o altă nenorocire veni prin masacrarea marinarilor de indigeni. Din numărul care pornise, nu mai rămânea decât 115 oameni pe trei corăbii. Din insulă în insulă, după o navigație de 27 luni și două zile, Spaniolii ajunseră în țara mirodeniilor. Acest arhipelag faimos, plin de mister și de legende, fu descoperit astfel prin o cale nouă, prin ape exclusiv spaniole, ceea ce făcea pe Sebastian del Cano, noul comandant al Victoriei, să-l reclame pentru Castilia. După ce făcuse schimbul de măr-

furi, cele două corăbii care mai rămăseseră, fiind supra încărcate, erau gata de plecare. Victoria pornește, pentru a se întoarce înapoi, de oarece a doua corabie, Trinidad, nu sosea. În adevăr, aceea se stricase. Reparatul cerând timp, a trebuit să aștepte musonul de la vest, spre a se îndrepta spre America Centrală. Victoria, profitând de musonul favorabil, porni la 21 Decembrie, având pe bord 47 Europeni și 18 sălbatici. Sebastian del Cano se îndreptă spre Africa de Sud. La 16 Aprilie, Capul de Bună Speranță era la 20 de leghe de corabie. Curentele și vântul i-au obligat să întârzie aci timp de nouă săptămâni. Odată intrați în oceanul Atlantic, se găseau în ținuturi cunoscute. La 1 Iulie, căpitanul neliniștit de starea echipajului, cerea avizul lor, dacă voesc să se oprească în arhipelagul Capului Verde sau pe coastă. Ei cerură arhipelagul și după zece zile de luptă cu furtuna, del Cano reuși să conducă „Victoria” în rada portului Santiago. Aci li s’a întâmplat ultima nenorocire. Căpitanul vasului, interzise oamenilor săi de a vorbi Portugezilor de voiajul lor. Ei trebuia să spună că fac parte dintr’o flotilă ce venea din America. Din nenorocire secretul nu fu păstrat. Ei comunicară voiajul oamenilor din satul Ribera Grande. Căpitanul portului arestă pe cei 12—13 oameni, cari coborâseră pentru alimente. Sebastian del Cano apropie corabia de rada portului, când apar Portugezii înarmați, cerând să se predea cu tot echipajul. Căpitanul spaniol protestă energic, reușind să trimită cu un mesaj la șeful lor pe Portugezi; între timp el pornește, Spaniolii dorind mai bine să moară decât să cadă în mâna Portugezilor.

La 4 Septembrie 1522 se ocolea capul Sf. Vincent și la 6 „Victoria” ancora la San Lucar de Barrameda.

Erau trei ani fără patrusprezece zile când escadra lui Magelan părăsise portul acesta. Drumul parcurs fu evaluat de participanții voiajului la 1400 leghe.

Din cei 239 se mai întorceau în Spania 18 oameni.

Luni 8 Septembrie „Victoria” ancora la Sevilla în portul las Muelas, trăgând pentru ultima oară toate gurile sale de foc.

Ceeace frapa, mai ales, pe Spaniolii reveniți în patrie, fu constatarea ce făcură că era o diferență de o zi între almanah și jurnalele lor de bord.

Istoricul Oviedo ne informează că această primă corabie „Victoria” care a făcut periplul lumii, s’a inecat cu oameni cu tot, în cursul unui al doilea voiaj în Indiile occidentale.

Și s’au scurs d’atunci, adică dela primul ocol al pământului, 400 de ani!

* * *

Preotul francez Mermet, unul din cei mai abili căutători de izvoare, s’a dat la cercetări de un mare interes în regiunea Salève. El a determinat locul de origină al cursului „Eaux-Belles”, un mare râu subteran, cu un debit de cel puțin 250.000 litri pe minut. Acest râu din Mt. Blanc trece pe sub Salève și Jura, mergând să formeze la mari distanțe izvorul mai multor fluvii și râuri.

După preotul Mermet se pare că aci ar fi și origina Senei. Ținutul Salève ascunde o infinitate de grote, a căror frumusețe nu este inferioară grotelor belgiene de la Har și Rochefort.

* * *

La 26 Iunie a murit la Paris Prințul Albert de Monaco, născut la 1848, prinț stăpânitor dela 1889. Pe lângă activitatea lui politică, stăruind tot-deauna pentru o înțelegere franco-germană, pentru o înțelegere între Franția și Vatican, preocupările științifice au fost crezul vieții sale. În 1870 era marinar francez, participând ca locotenent de vas lângă amiralul Pourichon. Era o contribuție mai mult pentru viitoarele sale studii de oceanografie. În adevăr oceanografie și antropologie au fost două discipline științifice cari l’au pasionat toată viața.

Două monumente mărturisesc de acest devotament pentru ocean: muzeul oceanografic la Monaco și Institutul Oceanografic la Paris. Din 1885, acesta începu o serie de călătorii pentru a exploata științificește marea. Sub direcția sa, vaporul era un laborator de științe naturale și de oceanografie, perfecționat din an în an, și în care se crea

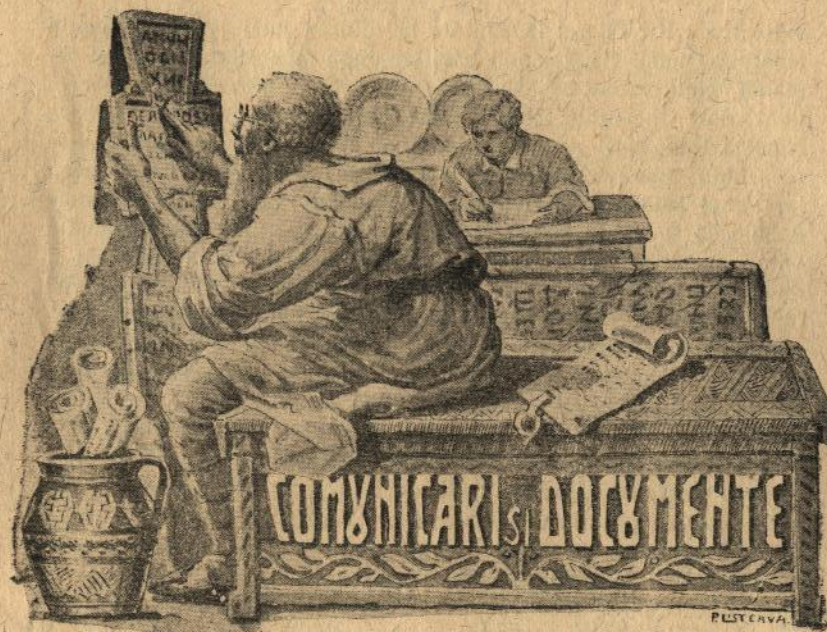
fără incetare instrumente pentru exploatarea mării, din punct de vedere al adâncimii, al curenților sale, al constituției sale chimice, al locuitorilor ei, etc. Zoologia datorește mult Principelui de Monaco. Dela 1885 la 87 el făcea cercetări asupra curenților superficiali ai Atlanticului din Nord cu ajutorul „floteurilor”. Sunt trei ani de când el continua studiul său, de astă dată „floteurii” fiind minele germane, cărora el le studia peregrinațiunile în Atlantic. Studiile sale de bathometrie și care au dat harta batometrică a oceanelor, a adus multe date noi asupra adâncimii și formii reliefului submarin.

Trebuie să adăugăm aci studiile sale asupra temperaturii apei, sărătura, o mulțime de observațiuni meteorologice, geografice, topografice, geologice, mineralogice, botanice și chiar bacteriologice și psihologice. Opera oceanografică a prințului a fost recompensată cu numeroase onoruri desăvârșit meritate. Opera antropologică a Prințului a căpătat ca expresiune frumosul Institut de paleontologie omenească, fondat în 1914, inaugurat la 1920, la Paris. Aci se găsesc obiectele ce provin din grotă Grimaldi, de lângă Menton. Săpăturile au durat șapte ani și în 1901 ele au dat la iveală schelete foarte importante pentru istoria omului, în special acelea de Cro-Magnon și Negroizi de Grimaldi. Intre atâtea altele, el a publicat și „la Carrière d'un navigateur” 1902 Monaco, în care expune filosofie și științific voiajurile sale. Prințul Albert de Monaco a fost un cercetător științific, un scriitor devotat al progresului civilizației, care-i pune pe cap încă o diademă, aceasta neperitoare.

* * *

— În timpul din urmă știința românească a avut să deplângă moartea timpurie a unui învățat de rasă: C. St. Hepites, un pasionat cercetător al climei țării noastre, și un iubitor neîntrecut al studiilor de geografie. Ne asociem din inimă la regretul pierderii ce încearcă țara și familia sa.

T. g. B.

Inscripțiuni din bisericile Olteniei

Biserica veche a mănăstirii Frăsănei

† Intru slava cinstea și mare cuviința a celui în treime proslăvit Tatăl, Fiul și Sfântul Duh — și al doilea întru cinstea, lauda și pocfală a sfântului cinstului, în cinste Mergătorul și Botezătorul Ioan întru cinstea nașterii sale ridicatu-s-au din temelie acest sfânt lăcaș și s-au înfrumusețat cu zugrăvire precum de noi s-au găsit — de Dumnealor răposați întru fericire ctitori: Hagi Cirstea și Kir Damian, Râmniceni, căruia lăcaș — întru odihna și veșnica pomenirea lor și a fiilor și a nepoților Dumnealor și moșioară vatră împrejur au cumpărat și cu odoară sfinte i-au înzestrat și chinovioară, viață de monahi l-au așezat asigurându-l casă — de milă de sineși stăpânitoare — nu este supusă nici închinată la nici una din mănăstiri, căci din dumnezeescul năstav îndemnându-să au săvârșit acestea în zilele domniei sale lui Vodă Nicolae Mavroghenie — și a prea sfinții sale părintelui Mitropolit a toată Ungrovlahiei Kiriu Kir Neofit cu binecuvântarea prea o sfi. sale părintelui Episcopul Noului Se

verin Kiriu Kir Filaret la anul de la zidirea lumii 7272 iar de la mântuirea lumii Hs. D-mnul 1763 iar după mahnicioasele vremi rămânând schitu văduv de cuvioasa petrecere a monahilor blagocestivul ctitor Gheorghie Iovipali fiind D-mnealui răposatu intru fericire Nicolifă Iovipali și nepot pomenitului Hagi Cârstea¹⁾ temându-se că schitul rămânea intru cele de pustiire nu puțină mahnire avea iar l-anul 1845 din amerințare d-lui s'au aflat cuviosia sa părintele Acakie de la sfânta mănăstire Cernica căruia Dumnealui pomenitul ctitor au dat sfântul lăcaș cu toată coprinđerea atât în viață cât și după moarte ver pă cine ar avea îndestulat și potrivit la petrecerea dintr ai săi ucenici pre acela să-l pue în urmă-și soborașului năstavnic. Așa dar într acest feliu au pus pomenitul stareși cu ai săi ucenici toi felul de strădalnică osteneală. Căci lângă cea mare lipsă ce era de bise(ri)cești odoară nici trudă nu era ci numai în stâlpi, iar acum cu ajutoriul lui D-mnezeu prin rugăciunile născătoarei de D-zeu și pururea fecioarei Marii și ale sfântului Ioan Botezătoru prin noi smeriții și nevređnicii adăugându-se atât bisericeștile odoară cât și cele de'n afară mișcătoare după care s'au isprăvit și truda bisericii înfrumuseđându-se cu zugrăvire în ce chip se vede în zilele D-mnii sale bine credinciosului D-mn a toată țara Românească I o gheorghie Dimitrie Bibescu Voevod preinnoitorul domneștilor mănăstiri. În vremea prea sfințitului arhipăstor și cavaler atot ordinul Țării Române D-mnealui D-mnul Neofit în zilele noului Sinod al Severinului valahii mici Kiriu Kir Nifon vicareșul sfintei mitropolii la anul de la zidirea lumii 7356 iară de la mântuirea lumii Xs. D-mnul 1848 Ionie 10²⁾.

1) Chiproviceni — Negustori bulgari din Chiprovat. Vezi Iorga; Istoria Românilor în chipuri și icoane, ed. Ramuri p. 94.

2) Mănăstirea Prasinei, așezată la nord de R.-Vâlcii la 7 km. dela Mureasa de sus, spre munte, are azi o altă biserică, iar aceasta a căreia pizanie o dau aci, servește ca biserică cimitir a călugărilor. În fața ei, se poate vedea azi, mormântul încă proaspăt al fostului episcop de Roman, Gerasim Safrin, care și-a petrecut ultimii săi ani, aci Mănăstirea are prin reîntemeietorul ei Acakie o tradiție de superioritate călugărească, care venea din atmosfera dela Cernica, unde trăise cunoscutul reformator al traiului monahal, Paisie Veliciovski. Din acelaș locaș venia și „sfântul“ Calinic cernicarul devenit episcop de Râmnic și al treilea întemeietor al mănăstirii. În adevăr, dela el este biserică cea nouă, clădită la 1860. Prin stăruința sa, Cuza-Vodă nu seculariză averea mănăstirii, care și azi se conduce prin sine, intervenția statului nesimțindu-se în nici un chip. Inscriptia bisericii celei noi a fost dată și de Păr. M. Faut, în a sa Monografie eclesiastică a județului Vâlcea. Rămâne deci să o dăm în a doua parte a acelei colecții. Același lucru cu crucea fixată de „sfântul“ Calinic prin care se interzice ca mănăstirea să fie vizitată de femei. Nu uităm a menționa că în biserică nouă se găsesc picturi ce provin de la Tătărăscu.

G. T. B.

Insemnări din trecutul Olteniei

Biserica din Pleșoi-Dolj

Pisania: *Această sfântă și dumnezeiască biserică ce să numește hramul sfântului ierarh nicolae și ioan botezătorul sau zidit în leatul 1842 avgost în 6 cu cheltuiala și osteneala: dl: colonel și cavaler, adecă de ordinul sfânt stanslav la gât, sfântul vladimir și sfânta ana la piept și medalia rășboiului turcesc din leat 1829 și sabie de aur a împărății rusii, scrisă pentru vitejie în războaiele ce au avut cu turcii în leat 1828 și 829 când sau afl(a)t nacialnic de de panduri rumâni în număr de 3500 oameni: născut acest colonel solomon în satul pleșoiul, fiu de boerenaș din al 2-lea clas și cu brațul și sângele său cel viteaz al colonelului ioan solomon și-au înălțat neamul său în cel mai înalt rang. tot pomenitul colonel solomon cu ale sale ostenele și cel(tueli) au hotărât moșia cei zice pleșoiul¹⁾ ce*

1) În „Alegerea hotarelor moșiei Pleșoiu, cu toate trupurile din care se alcătuiește“ făcută la 1840 Decembrie 10 de Grigorie Otetelișanu, găsim ca introducere: „Dumnealui D. Kolonel și Kavaler Ioan Petru Solomon, și cu ceilalți părtași de moșie ai dumnealui, prin învoire între noi, m'au făcut să le hotărnicesc moșia Pleșoiu, din județu Doljului, cu toate trupurile din care se alcătuiește și anume: Pleșoiu de sus, Pleșoiu de mijoc, (ce acum prin știrea inaltei stăpâniri s'a numit Solomonești), Kinga Milovanului, Locoțu, Băra de sus, Băra de jos, Șerbăneștii de sus, Șerbăneștii de jos, și Crăișanii, pentru care fiind multe prigoniri, sau tot tras prin judecări, și cunoscându-se trebuința a se hotărnicii și a se împărți de isnoavă aceste trupuri de moșie, încă din anul 1815, de sănt acum 25 de ani, am fost orânduit de către cinstitul divan al Kraiovi, după cererea a câțiva moșneni Pleșoieni; dar nefind uniți la aceasta toți moșnenii, nu m'am putut duce în fața locului: iar în anul 1827 Martie 11 judecându-se toți moșnenii cu răposatul medelnicer Petre Portărescu, care are o parte de moșie în pleșoiu de sus, și făcea cerere, să se întinză cu lungimea ei peste alte două trupuri de moșie adică peste Kinga Milovanului până în pirloaagele Beri și peste Krăișanii până în valea lemni, am fost orânduit de isnoavă hotarnic la aceste moșii după cererea tuturor moșnenilor unde am și mers de am intrat în lucrare, și după ce descoperisem toate semnele de hotară de jur în prejur, descurasem și toate incurcăturile dintre toți moșnenii în curs de multe

era încurcată de veacuri de ani și cu dreptate dând fieș-căruia părțile sale și au ales pe a dumnea(lu) așezând numele familii de solomonești moșia ce lau ajuns unde sau și zidit sfânta biserică pe a dumisale moșie, nașterea pomenitului colonel este în leat 1794 avgust 26; și cei mai mulți lăcuitori i boerenăși moșneni și nemoșneni dintr-aceste două sate au lucrat și ei care au avut râvnă de

luni adică până la Decemvrie 21, ne am pomenit că răposatul medelniceru Petru Portărescu dând jalbă la Domn, a adus poruncă cătră desființata cinstită Kăimăcămie a Kraiovi ca să trimită pe moșneni a se judeca cu dânși si acolo, care poruncă făcându-mi-se și mie cunoscută, de cătră cinstita Kăimăcămie am fost silit a mă rădica din fața locului până se vor judeca; și cu aceasta s'a nimicnicit toată lucrarea făcută până aci; căci răposatul Portărescu tot prelungind vremea a se judeca cu moșnenii și la Domn precum ceruse prin jalbă, a dat trecuta răsămiriță peste noi și apoi sa trăgănat aceasta până în anul 1833, când atunci D. colonel Solomon văzând că dintre ceilalți moșneni nu îndrăsnește nici unul a intra în danț de judecăți, nedândule mâna a keltui, și dintr'această pricină rămâne și hotărnicia jos și nu se mai face împărțeala spre a'și ști fiecare partea sa câtă-și pe unde este; s'a însărcinat a fi vechil din partea tuturor moșnenilor, și cu stăruire de aproape prin jalbi către stăpânire, a strâmtorat pe răposatul Portărescu a nu mai putea prelungi judecata, carele ca cela ce știa că nu are dreptate a căzut la pace, făcând învoire înscris întărită și de cinstitul Tribunal al Doljului secșia I, prin care se leapădă de pretențiile ce făcea până aci, și primește ca lungul moșii sale Pleșoiu de sus ce'i zic și Mănăila, să meargă de o potrivă cu a Dumnealui D. Colonel Solomon, și cu acelor lalți moșneni; mulțuminduse a fi și din partea sa tot eu hotărnic; dar întâmplându-se să moară până a nu merge de isnoavă în tața locului și rămâind fiul Dumisale Dumitru Portărescu, carele ca vekil din partea maicăsi medelniceresi Marii Portărească, mergând în fața locului și arătânduș toate drepturile ce a avut, s'a urmat hotărnicia. Și cât despre cea ce se atinge de prigonirea ce avusese răposatul taicăsău cu moșneni Pleșoeni, cu toate că eu urmasem chiar după sineturile pe care se mulțumise răposatul taicăsău și dupe înscrisul de învoire cu D. colonel Solomon, dar numitul arătându-se nemulțumit, au dat înscris încă din anul 1839 Septembrie 10 cu care judecându-se D. colonel Solomon cu mai sus numitul la toate instanțele judecătorești, dupe cum să vede în alăturatele anaforale, în cel din urmă s'a dat și luminata întărire a Măririi Sale Prea înălțatului nostru Domn Alexandru Dimitrie Ghica Voivod, ce asemenea se alătură, ca să rămăe după a'egerea mea; și așa s'a stins această prigonire pe hotară, care s'a trăgănit de atâta vreme, și care a fost pricină de atâtea smăcinări zadarnice și prin urmare și de cheltueli grele; căci celelalte prigoniri atât de către vecini răzași cât și dintre moșneni părtași la aceste trupuri de moșii s'a

acest sfânt lăcaș fără plată, cine după vremei va ceti va pomeni iar clironomi până la cel mai din urmă va îngriji de această sfântă biserică¹⁾ (ultimul cuvânt: biserică, e aproape căzut).

Sub pisanie două rânduri ne săpate; se poate ceti:
scrisau . . . . . ? . . . . . pătru dincă
. . . . . ? . . . . . și dimitru ocenic

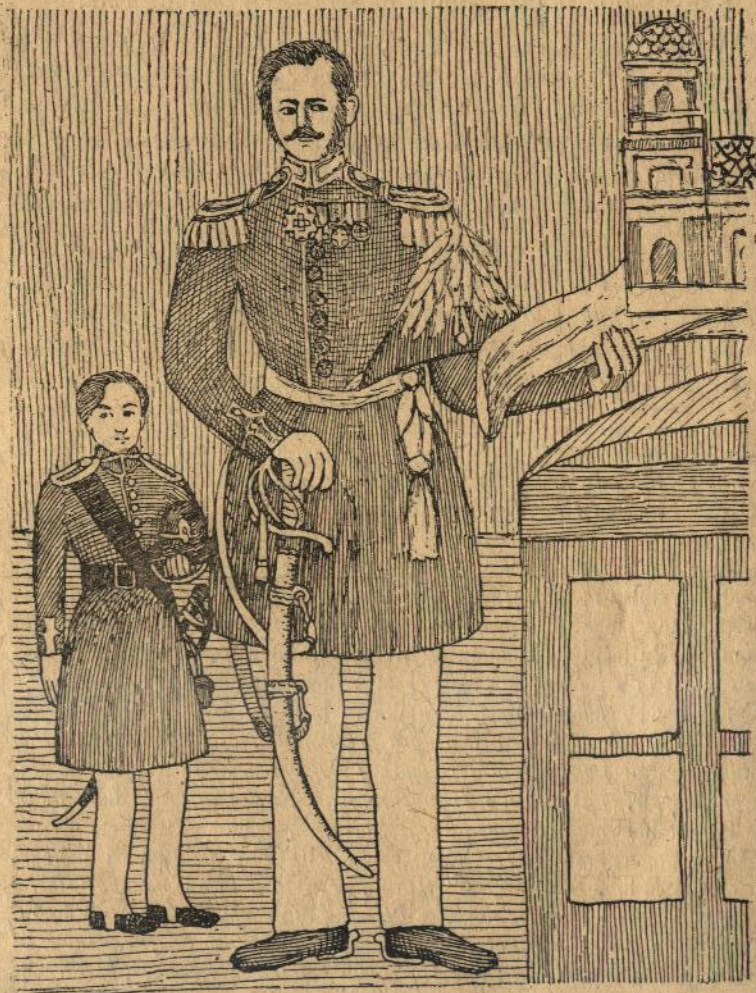
Deasupra ușii înăuntru: Această sfântă și dumnezeiască biserică ce să numește hramu sfântul erarh nicolae și ion bo(te)zătoru sau zidit în leatul 1842 avgost în 6 zile și sau isprăvit în leat 1843 avgost 15 făcută cu toată osteneala și cheltuiala dumniealui colonel și cavaler de multe ordii împărătești ale rusii, ion șiin căpitan pătru solomon, cine va ceti după vreme să pomenească îndatorând pe clironomi dumnealui cine îi v(a) stăpâni și va îngriji starea să dea pă tot anu lei trei sute pe undelemn și lumânări

desfăcut toate în fața locului; descooperindu-se și toate hotarale după hotărnicile vechi, adică după a 24 boeri ce e cu anul 7150 și dupe cele de doi boeri, una cu anul 7251 Mai 6 și cei laltă cu anii 1765 Octombrie 20, precum de către cinstitul Divan al Kraiovi mi se poruncește prin alăturată în copie Anafara, făcându-se și împărțeala între moșneni după cele mai temenice sineturi; iar așezarea părților fieș căruia s'a făcut dupe învoirea înscris a toți moșnenii, precum și măsurătoarea la toate celelalte trupuri de moșie, s'a făcut cu stânjinu lui Kostandin Vodă Brâncoveanu, că așa s'au învoit în scris toți moșneni, decât numai trupul de moșie Krăișani s'a măsurat cu stânjinu lui Șerban Vodă^a. p. 1—2.

1) În „Carte de hotărnicie asupra părților de moșie din hotarul Pleșoiu Districtul Dol-jiu, plasa Dumbrava-Jiu-de-sus, avere a d-lui Manolache Iovipali, moștenită de la unchiul său Nică Califarof, anul 1889^a de inginer hotărnic Vucol Străinescu, găsim că, venitul unei curele de pă. mânt (9 pogoane și 1032 stânjini patrați) însemnat pe plan cu litera E în chinga Milovanului „în timpul Colonelului Ioan Solomon.... s'a întrebuițat la micile cheltueli necesare Bisericii din comuna Pleșoiu^a și fiindcă și „Nică Califarof și a exprimat dorința de a lăsa de veci, venitul zisei curele în beneficiul numitei biserici, cum s'a usat din vechime^a, Manolache Iovipali nepotul lui Califarof, spune inginerul hotărnic V. Străinescu. „m'a autorisat, a trece în plan și în prezenta carte de hotărnicie, această eureka de moșie din Chinga Milovanului, ca avere a Bisericii, care să se administreze de D-lor Epitropi și de D-nu Primar local, iar cât pentru venit și cheltuelile făcute, să poarte un registru. pe care să'l prezinte la finele fiecăruia an D-lui Proprietar, spre controlare și aprobare^a p. 10.

îngrijind de sfânta biserică oricine dei va da mâna, va (avea?) viață de dumnezeu.

Cu litere mai mici: și sau jugrăvit d(e) petru și scarlat calfă.

Colonelul Ioan Solomon cu fiul său Alexandru.

Ctitorii: La dreapta, cum intri în biserică: *colonel și cavaler ion sin* (aproape șters, se poate reconstitui) *căpitan pătru solomon cel adevărat* (urmează câteva cuvinte șterse,

ce nu se pot reconstitui) *ctitor nă...t* (născut?); restul șters de tot. Probabil urma data nașterii ce e pusă în pisanie, adică: în leat 1794 avgost 26).

În dreapta colonelului: *incărulu licsandru sin solomon fiu colonelului primit în slujba oștiri rumânești în vârstă numai de șasă ani; născut în în leatul 1833 martie 20* (aproape șters, deabea s'a mai putut reconstitui).

În dreapta încărului Licsandru: *efimiea; fica d. colonel născută în leatu 1824 septembrie 15.*

În dreapta Efimiei, dupe colț, pe peretele celălalt: *petru zet solomon¹⁾.*

În dreapta lui Petru: *pitar george teodor* (urmează un cuvânt șters, ce nu se poate citi).

În dreapta lui George: *nică sin șerban zară²⁾.*

La stânga, cum intri în biserică: *ana soția colonelului.*

În stânga Anei: *iosif sin* (copil).

În stânga lui Iosif: ... *ana... sin* (se observă urmele a două litere înaintea și trei în urma numelui Ana, dar nu se pot citi).

În stânga Anei: *anica sin.*

În stânga Anicăi: *maria pleșoianca.*

În stânga Mariei: *hristaiche sin enaiche pleșoeanu.*

Toți ctitorii sunt interesanți pentru costume, dar noi reproducem, dupe o copie în aquarelă, doar chipul lui Solomon și al fiului său Alexandru, singurii cari au jucat un rol însemnat în România.

Inscripția depe clopot: + HNATH ΠΑΕ ||| ΩΙΑΝ CMIXAH ANH ||| ΠΑΔ BOKAN 1785.

Însămnări din cărțile bisericeii: 1829 Noevr. 14. *Sau cutre-*

1) Petre Opran, bărbatul Eufimiei, ginerile lui Solomon. *Carte de hotărnicie* p. 2, 5 și 6.

2) Despre Nică Zara știm:

În 1844, Oct. 29 Ioan Solomon semnează un înseris cu doi martori „prin care arată că a făcut schimb cu D-lui Nică Zara (Tata lui Dimitrie) ca să'i dea 75 stânjeni din Chinga Milovanului, în valea Frasinului și 7 stânjeni din hotarul Băra de jos, drept 60 stânjeni ce i-a dat din Crăișani, dar cât a fost în viață Solomon nu a liberat acești stânjeni de pământ. Carte de hotărnicie, de ing. hot. V. Strănescu.

murat pământul foarte tare încât nu sa . . . ? . . . că să va scufunda miercuri noaptea la 10 ceasuri și am scris eu, robul lui Dumnezeu dimitrie sîn popa Nicolae ca să să țae minte.

In alt loc: *Să să știe când am scris eu Dumitru logofătu sîn nicola Tudosie și am scris în luna lui august 29 tăerea cinstului cap al cinstului prooroc și nainte mergătorului și botezătorului ion praznic și post.*

Dumitru Nicola Tudose
1833 august 29.

Pe un minei la pag. 429: *Acest sfânt și Dumnezeescu Minei este cumpărat de tatăl meu în anul 1845.*

A. Solomon.

La sfârșitul unei cazanii: *În leatu 1847 iunie 17 zile sau născut fiul meu alisandru marți spre miercuri noaptea la 12 ceasuri ioropenești aproape de cântatu cocoșilor și sau botezat la Iulie 7 zile D. D. marele polcov(nic) și cavaleri solomon și am scris eu tatăl copilului să să știe ani și ceti când pe vreme va ceti să pomenească numele mieu pe vremea care mă aflam proprietar la moșia solomoneștilor.*

1847 Iunie 17

Cost. Ghelmejeanu.

Mai sunt și alte câteva mici însemnări, dar n'au nicio însemnătate.

Despre faptele lui Solomon se poate citi autobiografia lui, tipărită a treia oară la Vălenii de Munte în 1910 (Amintirile Colonelului Ioan Solomon după ediția din 1862; Biografia Polcomnicului Ioan Solomon, istorisită de sine însuși și scrisă de P. Georgescu, Craiova 1862), și în N. Iorga „Izvoarele contemporane asupra mișcării lui Tudor Vladimirescu, Academia Română, București 1921.

Dealtfel, știri mai mărunte asupra faptelor lui Solomon se găsesc răspândite în multe părți și cred că ar fi interesantă o retipărire a autobiografiei acestui luptător oltean, însoțită și de știrile ce se pot culege din alte izvoare asupra lui, lucrare ce mă preocupă de câtăva vreme.

Documente comunicate de I. Anton Oprescu-București

Zapisul lui Drăghiciu din Pleșoiu, prin care vinde lui Barbu biv vel Ban partea lui de moșie din Mărăcini și din Târnavă.

I. *Adecă eu Drăghiciu ot Pleșoie feciorul Nanului scriu și mărtcrisesc cu acesta al mieu zapis ca să fie de mare credință la mâna dumnealui jupânului Barbu biv vel Ban cum să se știe că i-am vândut dumnealui partea mea a opta parte peste tot hotarul din câmp și din apă și din siliștea satului ca să-i fie dumnealui moșie în veci dumnealui și cononilor dumnealui. Și când am vândut această moșie s'a vândut cu știrea tuturor oamenilor miei. Și când am vândut această parte de moșie fost au mulți boieri mărturie douăzeci și patru de boieri cari au fost la hotaru la . . . . . și pentru credință pusu-ne-am și pecetea și iscălitura.*

Pis August 24 din leat 7157/1649.

Drăghiciu Paharnicu ot Pleșolu, Nicolae Vatafu, Dumitrașcu Postelnicu, Paraschiva Paharnicu, Drăghiciu Logofătul, Miron Paharnicu, Neagu Postelnicu, Gheorghe al 2-lea Portar, Eu Vladușu Postelnicu, Tudor Postelnicu, Eu Stanciu Postelnicu, Mihai Ciuceru marturie, Vâlsanul Postelnic, Barbul Postelnicu, Vlaicu Postelnicu, Eu Udrea, Hamza Postelnicu, Stanciu Postelnicu.

Zapisul lui Cernat, fratele lui Petru, feciorul Milcii, prin care vinde partea lui de moșie din Mărăcini lui Dumitru Căpitanu din Fratoșțița.

II. *Adecă eu Cernat, fratele lui Pătru, feciorul Milcii ot Mărăcini, scris-am zapisul meu la mâna lui Dumitru Căpitanu ot Fratoșțița, cum să se știe că i-am vândut moșie din Mărăcini partea mea, care parte o am cumpărat-o de la Radu Rodescul, însă stânjeni 30, drept bani gata ughi 5 și o am vândut cu știrea tuturor oamenilor miei și a fraților miei și am întrebat și pe Rodești să-mi dea bani, iară ei n'au vrut să-mi dea. Deci am vândut această moșie dumnealui și ne-*

poților și strănepoților dumnealui, în veac și la tocmeala noastră fost-au mulți boieri martori: anume

Gheorghe . . . . . sin Dragomir Rodescul și Preda sin Bratul, Tudor i Stanciu sin Ștefan i Teodosie Paharnicu și alți boieri cari își vor pune iscăliturile și pentru credință pusu-mi-am și degetul ca să se crează.

Pis octomvrie din 15 leat 7180/1671.

Eu Cernat, Eu Tudosie Paharnicu ot Mărăcini.

Zapisul jupânesei Vlădaia cu feciorii ei, prin care vinde a patra parte de moșie din Mărăcini și din Târnavă toată lui Barbu ce au fost Ban.

III. Adică eu Vlădaia și cu al meu fecior Dragomir Postelnicul i Stanciu Postelnicul i Nicola Postelnicu i Cârștov Postelnicu scris-am și mărturisim cu acesta al nostru zapis la mâna jupânului Barbului carele au fost Ban, ca să fie de mare eredință, cum să se știe că i-am vândut din Mărăcini a patra parte și din Târnavă peste tot hotarul din câmp, din păduri, din apă, din plaiu de vii și din șezutul satului din hotar până în hotar ca să fie dumnealui moșie ohavnică și coconilor dumnealui și nepoților dumnealui și strănepoților dumnealui și o am vândut cu știrea tuturor oamenilor noștri și a tuturor rudelor noastre și o am vândut drept bani gata galbeni 65. Și când o am vândut fost-au și martori Badea Vataful Banului Ghiormei și Cornița din gros și Ion Lagogeanul ot Strihaia și Vataful Petru ot Strihaia și A . . . ot Strihaia.

Pis. meslța Septemvrie din 29 leat 7188/1679.

Badea Vataful, Stan Postelnic, Dragomir.

Zapisul Despei, fata lui Andrei Fratoșțițeanu, prin care se împacă cu verii săi Radu și Vasile pentru datoriile tătâni-său.

IV. Adică eu jupâneasa Despa fata lui Andrei ot Fratoștița scriu și mărturisesc cu acesta al meu zapis ca să fie de bună credință la mâna verilor mei Radu i Vasile cum să se știe că având noi multe gâlcevuri și socoteli între noi

pentru datoriile tătâne-meu și cheltuială fratimeu de la moartea lui, care au fost plătit și cheltuit unchiu meu Dumitru Căpitanu ot Fratoștița. Deci ajungându-mă cu aceasta să le întorc dumnealor înapoi, m'am tocmit și m'am împăcat cu dumnealor de le-am dat pe Balea Țiganu cu doi feciori anume Barbu i Stan, iar dumnealor încă să-mi dea toate scrisorile și zapisile câte au fost ale tătâne-meu ca să fim niște oameni tocmiți și împăcați unul de căfre altul, iar dumnealor să-și fie acești țigani ce scrie mai sus, cu bună pace și când am făcut acest zapis făcutu-l-am dinnaintea dumnealui Barbu Milescu vel Ban și-au fost și alți boieri împreună care vor iscăli mai jos și pentru mai adevărata credință mi-am pus pecetea și iscălitura ca să se crează.

Pis Martie 16 din leat 7191 (1683).

Eu Matei sin Pârful Logofăt ot Fălcoiu, Eu Despa fata lui Andrei ot Fratoștița, Barbu Milescu vel Ban mărturie, Partenie Ero-monah Șegărceanu mărturie, Lavrințe monah ot Rucavașu mărturie, Dumitrașcu Căpitanul Spineanul mărturie, Preda Bădescul.

Zapisul moșnenilor din Mărăcini, dat Logofătului Vasile.

V. Noi moșnenii de Mărăcin scris-am răvașul la mâna Logofătului Vasile cum să ce știe că a venit cu . . . . . Popa din Livezi pentru moșie de aici din Mărăcin de cele socotii cheltuiala la hotare peste toată moșia de am dat și noi partea noastră cine pe ce am avut, care o a venit de două sute și patruzeci lei. Deci noi așa știm așa mărturisim.

Mai 5 leat 7202/1693

Eu Naco, Eu Steg, Eu Gheorghe, Eu Mircea, Eu Călin.

(Va urma).

Mișcarea culturală în Craiova

Cel mai de seamă eveniment cultural al orașului nostru din ultimele timpuri este, de sigur, înființarea *Universității Libere „Prietenii Științei”* în Craiova, despre care s'a vorbit în numărul precedent al Arhivelor Olteniei la pag. 203 și 256.

Cursurile au și început la 10 Mai trecut, cu prelegerile îndrumătorului și sprijinitorului care ne-a fost d-nul profesor N. Iorga: *Istoria Artei europene în legătură cu Istoria Universală*, apoi acele despre *Desvoltarea Artei românești*.

După vacanța, la 1 Noembrie, Universitatea liberă și-a reînceput activitatea tot cu șase prelegeri ale d-lui profesor Iorga, despre: *Curențele intelectuale ale secolului XIX și consecințele lor politice*.

Au urmat apoi o serie de cursuri, care se succed, după programul stabilit în ordinea aceasta :

Luni: cursul de *Istoria Românilor*, prof. V. Mihailescu.

Marti: *Europa, din ceea ce a fost și ceea ce este azi*, gen. V. Rudeanu.

Mercuri: *Boalele transmisibile*, Dr. Ch. Laugier.

Joi: *Sfârșitul Republicei romane*, prof. T. Ștefănescu.

Vineri: *Istoria Artelor la popoarele vechi* (cu proiecții), prof. C. D. Fortunescu.

Sâmbătă: *Istoria Literaturii române*, prof. Ionescu-Bujor.

Cursurile se țin în fiecare zi de lucru, între 6^{1/2}—7^{1/2}, în Amfiteatrul Liceului „Carol I”.

* * *

Conferințele de Duminecă ale Soc. „Prietenii Științei” au reînceput dela 29 Octomvrie, continuându-se dupe următorul program :

29 Octomvrie 1922, Sf. Sa Arhimandritul Scriban: *Religia în ziua de azi*.

5 Noemvrie 1922 N. Batzaria: *Ce e cu reînvierea Islamului?*

12 „ „ Gen. V. Rudeanu: *Sufletul și viața unui popor*.

10 Noemvrie 1922 Gen. C. Găvănescu: *Mihai Viteazul*.
21 „ „ Prof. M. Fontaine (T.-Severin): *Gustave Flaubert* (în limba franceză).

26 Noemvrie 1922, Prof. C. Moisil (București): *Numismatica Olteniei*.

3 Decemvrie 1922 Dr. Ch. Laugier: *O nouă teorie alimentară: Vitaminele*.

10 Decemvrie 1922 Prof. Jeannel (Cluj): *O nouă expediție în zăpezile eterne din Africa tropicală*.

17 Decemvrie 1922, V. G. Sandulian: *Erorile judiciare*.

19 „ „ I. A. Vasilescu: *Solidaritatea socială*.

24 „ „ N. Vrăbiescu: *Instinctul proprietății*.

* * *

Publicațiunile locale—vorbesc de reviste, de oare ce gazetele de provincie nu intră în cadrul acestei rubrici—se mențin aproape toate, cu laudabile silințe de a ne înfațișa un cât mai vizibil progres prin conținutul lor cât și prin tehnică.

În afară de organul de față al „Prietenilor Științei”, apar în Craiova trei reviste literare: *Năzuința*, *Ramuri* și *Flamura*, apoi una de cultură religioasă: *Renașterea* și a cincea, organ didactic: *Gazeta Școlii*.

* * *

Stagiunea Teatrului Național s'a deschis târziu, și cu oare care scandal de data asta. Directorul, numit odată cu venirea unui nou guvern, a trebuit să plece. Se pare că se cere și altceva decât servicii politice, pentru ca cineva să se mențină acolo. Nădăjduim că Ministerul artelor va ajunge odată să înțeleagă că nu trebuie să facă politică la teatru, prin numirea directorului, după asemenea criteriu, cum nu se cuvine s'o facă la biserică și la școală.

Noul Director, d-l Gr. Drăgoescu, instalat la finele lunii Octomvrie, și-a luat curajos sarcina în primire, o sarcină grea și chiar ingrată, cu ajutoarele bănești insuficiente, câte i se pun la dispoziție și cu personalul artistic ce avem la îndemână. Avem însă încredere în priceperea, gustul și destoinicia sa.

Deocamdată ne găsim în fața unui repertoriu în care a

mai intrat și câte o piesă nouă pentru Craiova. Din acestea vedem însă unele care nu știu cum s'ar putea juca pe scena noastră, cu elementele feminine insuficiente și cu sărăcia mijloacelor noastre în ce privește costumele și rechizita.

Ca personal, la elementele cele mai bune ale societărilor și stagiilor vechi ai teatrului, s'au adăugat și elemente de forță ca d-l Mărculescu și tânărul Pop Martian, talent promițător, dar și mediocrități sau „indezirabili” — din acele elemente de intrigă și scandal cari, dacă pot face parte din trupe particulare, nu trebuiesc în nici un chip tolerați într'un teatru oficial. Căci, — să nu se uite nici un moment — această instituțiune e menită să stea în serviciul culturii; iar, după cum cei rău nărașiți și ticăloși nu pot să slujească în altar, sau să stea pe o catedră, nu trebuie să fie primiți nici în familia artiștilor unui teatru național.

În această ordine de idei, iacă ce idei găsim în Procesul verbal pe care, la Teatrul Național din Iași, un juriu de onoare din care făcea parte profesorul universitar, I. Petrovici, d-l St. Șoimescu, inspectorul general al Artelor și profesor universitar, Primarul Iașilor d-l C. Toma și un membru al comitetului ieșan, l'au semnat în urma cunoscutelor incidente de la acel teatru:

„Teatrul nu poate și nu mai trebuie să mai fie pe viitor proprietatea unui singur om sau al unui partid politic, ci el este în primul rând al artiștilor, pe umerii cărora se sprijină și prin cari își îndreptățește existența. Iar talentele orcât de mari, ce nu-și primesc lumina din Soarele virtuții, sunt simple reparațiuni estetice, nevrednice de a pătrunde în marele Templu al Artei, la poarta căruia *Cinștea* este un titlu de intrare înmiit mai prețios decât ascuțimele inteligenței“...!

* * *

D-na El. Farago a fost numită membru în comitetul de lectură al Teatrului Național din Craiova.

Pe lângă comitetul de conducere al acestui teatru, după propunerea d-lui Inspector Șoimescu și a actualului Director d-l Drăgoescu s'a instituit și un comitet consultativ, compus

din d-nele El. Eust. Stoenescu, A. Gr. Drăgoescu și d-nii Eust. Stoenescu, V. G. Sandulian, C. D. Fortunescu și I. Dongorozi.

* * *

Societatea muzicală „Armonia”, care o duce greu din pricina puținului interes ce publicul nostru, încă needucat în această privință, îl poartă manifestărilor artistice în genere, — societate care odinioară a fost condusă de inimosul Mircea Constantineanu, iar după aceea de neobositul în străduința Dr. Schina, — și-a premenit comitetul, alegându-se ca președinte d-l V. G. Sandulian.

* * *

La apelul Directoarei Muzeului „Aman” Doamna Elena Farago, pictorul Eust. Gr. Stoenescu a răspuns cu bună voință, făgăduind tot concursul său inteligent și desinteresat, pentru a face în sfârșit o selecționare a tablourilor și diferitelor obiecte aparținând acestei instituții, și a le așeza apoi în sălile rezervate Pinacotecei și Muzeului, după o normă artistică cu adevărat occidentală. În acest chip Muzeul Aman va înceta de a mai semăna cu un magazin de „bric-à-brac” și va putea în adevăr face cinste orașului nostru.

Pe de altă parte d-l Tzigara-Samurcaș a făgăduit a ajuta la confecționarea unui catalog al Muzeului.

* * *

Expoziția de pictură a artistului craiovean Eust. Gr. Stoenescu se va deschide mai întâi la București, între 15 Decembrie și 10 Ianuarie, după care va trece la Craiova.

* * *

În ziua de Marți 21 Noemvrie, corpul profesoral din Craiova a pomenit printr'un parastas oficiat la biserica Sf. Treime pe artistul Ioan I. Stăncescu și pe toți foștii profesori decedați ai liceului Carol I. Dintre aceștia cităm, printre cei trecuți în viața de apoi în ultimii ani, pe Ahil Gheorghiu, I. Păsăreanu, Gh. Bușilă, N. Cantuniar, Alex. Bărbulescu, Pr. I. Plevian, Pr. D. Brănescu, I. Bombăcilă și N. Radulescu.

* * *

situată în mijlocul satului, s'au mai descoperit urme și în alte trei locuri în afară de sat și altul la Valea Gabului.

La Plenița, în afară de cetățile dace de la Traian și Rădina, s'a descoperit în oraș, în malul drept al văieii Fântănelor, o stație întinsă, care în parte a fost distrusă de cărămidarii și țiglarii Pleniței.

Aici se pot vedea și acum două cuptoare săpate în pământ, bine arse și mai multe gropi de bordeie săpate în loes și astupate cu pământ negru, în fundul cărora se găsesc multe obiecte preistorice importante, mai ales ceramică.

De aici s'au colecționat multe frag-

mente ceramice și două greutateți de pământ ars.

Se intenționează întemeierea unui muzeu regional, fiindcă, după cum spune cercetătorul: „acesta va fi deocamdata singurul mijloc de a face pe Plenicieni să înțeleagă mai bine care ar fi rostul și însemnătatea tuturor urmelor și lucrurilor străvechi, pe care până acum neștiind ce e cu ele, le-au sfărâmat și le-au zvrălit ca pe niște gunoaie, ce nu trebuiau în pământul lor bun de țigle și de cărămizi.

Noile descoperiri vin mai mult să arăte în Oltenia o populație neolitică deasă, și ele vor forma un material prețios pentru o lucrare asupra Olteniei preistorice.

Insemnări veterinare de campanie

Contribuția de Răsboiu a calului

Răsboiul în furia lui nimicitoare și în setea de a face cât mai multe victime și ruine, aduce pe alocuri și bine. Ostașul, fie el luptător în tranșee ori auxiliar al acestuia în laborator, sustras de la mediul obișnuit al vieții aromitoare și aruncat în văltoarea uriașă a răsboiului, își oțete puterile și își ascute mintea, creând în specialitatea lui metode și invenții, pe care o sută de ani de evoluție normală nu ar fi în stare să le dea omenirii. În viața tihnită și molcomă a păcii, când totul se primește de-a gata, fără prea multă efort, numai câți-va inspirați și devotați ai științei creatoare, de se mai consacră perfecțiunilor și descoperirilor.

Medicul consultă enciclopedia și almanahuri, inginerul își aranjează lucrările dupe planuri prestabilite, meseriașul specializat prin diviziunea muncii își urmează calapodul mai departe, așa că uriașa mașină de dezvoltare și susținere a omenirii, se mișcă în măsuri ritmice și ușoare, cu o regularitate și o monotonie care nu sufăr nici o abatere.

Dar iată furtuna. Ca avalanșa, care nimiceste totul în cale, răsboiul se năpustește asupra omenirii zmulgând'o din așezămintele ei de cultură și muncă fecundă. Lucrătorii părăsesc fabricile, inginerii șantierele, oamenii de știință laboratorile, spre a se îndrepta cu toții spre câmpul de luptă. Omul pleacă, dar cu el și ne-

voile. Despărțit de utilagiul de pace, el este îndemnat să creeze. Deslegat de toate cele pământești, ca ambiție, gloriolă și materialism, rupt de la familie și prieteni, acest om se silleşte a deveni cât mai bun și mai folositor Patriei. În izolarea sa de lume fără seducții și tentații, el creiază. Răbdător în cercetări, pătrunzător în observații, nu are decât o preocupare — munca — nu privește, decât un ideal — salvarea Patriei.

Cine ar mai fi crezut că o să putem duce atât timp o viață de nenorociri și privații, fără a ne pierde cumpătul. Am rezistat totuși și, ceea ce e mai caracteristic, am rezistat nu cu norocul, ci cu virtutea răbdării ajutată de știința creiatoare.

Ne-am adaptat răsboiului, nu din obișnuință ori din forța nativă; ne-am adaptat pentru că am știut să creăm în toate domeniile, punând astfel pe fiecare în condițiuni de a da maximum de producție cu minimum de uzură.

Și pentru că la școala cea mare a răsboiului a participat și Medicul Veterinar, este interesant a vedea care a fost câștigul pe care l-a realizat știința și practica veterinară cu tot ce s'a făcut și nu s'a făcut dela 1916 până astăzi.

Vom privi dela început calul ca auxiliar al răsboiului, spre a vedea cum a fost pregătit și întrebuințat față de ce-i am dat și ne-a dat, în diferitele faze și timpuri.

Noi am plecat în răsboi uitând aproape de cal. Mai ales în fierbânțele plăcută a înaintării, calul compta ca o jucărie, ori ca un decor al carului triumfal și nici de cum ca factor care trebuie pus în condițiuni cât mai bune de rezistență și randement. Calul, la începutul răsboiului gras și

frumos cum ieșise din grajdurile armatei, ori elegant și sclipitor de toaletă, cum ni-l dăduse curțile boerești, neantrenat și imbuibat de ședere și grăunțe; era cel mult un cal de agrement și de paradă. Sentimentali cum suntem noi din fire, credeam că panglicile și bucățica de zahăr cu care crescătorii noștri gratifică acest animal, ne pot scuti de o cercetare mai atentă a nevoilor și cerințelor calului. Hrana, adăpostul, spitalizarea, harnașamentul lui, erau așa ca o problemă îndepărtată, pe care nu mai întâmplarea trebuia să ni le pună înainte spre rezolvare, și nu prevederea. Dar iată că retragerea armatelor devine inevitabilă. Intemperii, marșuri forțate, lipsă de adăpost și de hrană încep să roadă puterea calului nostru și să-i altereze frumusețea. Convoierile amenință cu oprirea. Căii noștri dau semne că trebuie cercetați cu mai multă luare aminte.

Presiunea insistentă și încrezută a inamicului, împuținarea materialului de tot felul, ne pun înainte probleme a căror rezolvare numai îngăduie întârziere. Mila de cal începe abia acum să capete adevăratul ei înțeles. De la morfina care numai încăpea în lăzile de medicamente de multă și inutilă ce era, de la pantofii de piele roșie cu care plecasem în campanie să ostoim durerile și să încălțăm picioarele betege ale cailor, lăta-ne infine și la alcătuirii practice și salutare. Căii noștri sunt tratați ca factori utili și indispensabili răsboiului. De altfel era și timpul. Retragerea în Moldova și fixarea frontului nu mai putea da nimănu sugestia că răsboiul este pe terminate. Căi ne scăpase materialul de răsboi în retragere, căii trebuiau ajutați. Sfor-

țarea lor eroică fusese mai presus de așteptări. Calul păpușe devenise acum tovarăș nedespărțit al soldatului. Tunurile vor fi iarăși repuse în poziții, subsistența și muniția din nou asigurate ostașului. Dar iată că învățătura noastră prinde a nu mai fi de folos cailor. Gurile lacome și risipitoare ale rușilor, abătuți asupra Moldovei ca lăcustele, ne devorează toate alimentele. Grăul care trebuia păstrat pentru pâinea soldatului, este dat în rație la caii rușilor. Ai noștri hrăniți cu lemne, își profilează prin pielea roasă de răie, scheletele. Șanțurile sunt pline de ei, iar în atelaje apar ca niște condamnați care-și duc povara spre locul de supremă execuție. Căruțele sunt purtate mai mult de oameni; caii se leagă în ham ca ameteji de beutură, târându-și greoi picioarele ca ocașii în butuci. Privirea li-e stinsă, pulsul slab și distanțat ca o pendulă care-și bate ultimile clipe. Caii nu mai mor, ci se sting. Din picioare ori, culcați pe foile arse de brumă ale pădurilor, ei își duc viața în bordeele improvizate depe front într-o complexă uitare. Nimic nu trăește, ca viață adevărată, în locașurile lor. Tăcuți, liniștiți și domoi ca niște moșnegi bolnavi ei sunt incapabili de reflexe și exteriorizări spontane de bucurie și furie. Nechezatul a amuțit ca și goarna trompetului.

Doar calul românesc și dobrogean de-și mai mențin cumpătul în fața dezastrului. Mai cu frunze, mai cu

muguri, mai cu pae vechi și coceni mucigăiți, ei nu s'au dat foamei și morței în măsura celor mari de talie. Veniți la armată de la țărani mici cultivatori de pământ, ei și-au continuat viața de acasă. Deprinși cu intemperiile, întărcați de grăunțe și oțeliți la muncă, îndurători, sobri și rustici, caii noștri s'au pretat mai bine ca toți ceilalți, privațiunilor și rigorilor de războiu. Ne-au rămas credincioși până la urmă, ca și soldații. Și astăzi, când unii se bucură de caii cari ne vin din Germania și Bulgaria cu chip că „*ne vom îmbunătăți în fine rasa*“, eu mă mulțumesc cu calitățile calului românesc, pe care-l doresc mai răsăritecva de talie și mai bine întreținut ca până astăzi de crescători.

Calul este și el legat, ca și omul, de loc. Pe solul și în clima noastră nu se pot desvolta cu maximum de nsușiri decât caii românești. Rasele streine se acclimatează mai mult sau mai puțin. Calitățile lor profesionale și rezistența organică, condiționate unor anumiți factori de creștere și întreținere, se impuținează, din moment ce existența lor este desrădăcinată din leagănul de formațiune al rasei. Deci toată atenția și toată sollicitudinea pentru calul nostru, pentru a-l cultiva și ameliora dupe metodele științifice zootehnice.

Ștefan Bosie
medic veterinar

Teoriile lui Eliot Smith asupra originelor civilizației precolombiene

Antropologii și etnografii, au constatat nu fără mirare, deja de mult, nenumăratele analogii ce există între moravurile, credințele, practicile, tradițiile și obiceiurile primelor popoare din bazinul mediteranean răritean și îndepărtatele regiuni din India, Asia Orientală chiar America.

Aceste asemănări, care există uneori până și în cele mai complicate detalii, nu se pot explica decât prin migrațiuni multiple al căror fir e foarte greu de urmărit.

În ce regiuni să fi luat naștere aceste cunoștințe primordiale, a căror evoluție lentă constituie totuși o primă civilizație arhaică, dar cu o extrem de puternică tendință de expansiune? Cari sunt curenții migratori, cari au propagat aceste civilizații?

La aceste întrebări, în urma unor aprofundate studii, cată să răspundă Eliot Smith și cu dansul savanții din școala sa. Vom mai avea ocazia să vorbim de prea interesantele lor constatări; azi arătăm numai concluziile la care au ajuns și care constituiesc teoria lui Eliot Smith. Stabilind distribuția geografică a unui mare număr de credințe, obiceiuri și procedee tehnice, E. Smith și elevii săi au ajuns la concluzia că, acel complex denumit de Brookwel „civilizație heliolitică“ a luat naștere pe valea Nilului.

Patru mii de ani înainte de Christos, Egiptenii cunoșteau țesătura inului și agricultura, practicau operațiunea inciziei, premergătoare circumciziei și adorau soarele. Pe la 3400 înainte de Christos întrebun-

țau arama și aurul, iar către 3000 practicau înbalsamarea. La acea epocă construiau sarcofage, temple și monumente de piatră. Pe lângă cultul soarelui în capitala Egiptului începe să se adore șarpele și cel mai vechiu semn al regalității, Șoimul. Pe la anul 1000 în. Ch. complexul heliolitic, se găsește complet realizat și concretizat în valea Nilului. Aceste diverse elemente ale civilizației heliolitice, Eliot Smith le regăsește cu oarecare mici modificări sau adaptări locale în toate continentele. Se poate până la un punct înțelege că Egiptenii, adoratori ai Soarelui, au adoptat în mod fortuit Șoimul; și stabilind capitala lor într-o regiune unde se adora șarpele, au adoptat și acest al treilea element. Dar cum se poate explica faptul că se regăsește adorarea acestor trei simboluri, nu numai în Asia, dar și în America?

Iată interpretarea pe care o dă Eliot Smith și școala sa: Civilizațiunea heliolitică luând naștere cu 4000 de ani în. Cr. în Egipt, s'a desvoltat până către anul 1000 sau 900, când încep migrațiuni Egipto-feniene, care ajung până în India, în Ceylan, în Burmach, în China și în peninsula Malaeză, culegând și lăsând de-alungul acestui drum practici, obiceiuri și credințe. Aceste migrațiuni merg până în America, și după cum spune Eliot Smith, „civilizează populațiunile aborigene ale Lumei Nouă cu fermentii vechei civilizațiuni a Lumei Vechi“.

Observațiunile ce rees din distribuțiunea geografică stabilită de E-

Smith sunt o adevărată revelațiune. Nu toate punctele de pe căile urmate de îndrăzneții călători negustori Egipto-fenicieni au primit civilizațiunea heliolitică egipteană. Ea nu s'a întâmplat decât acolo unde existau exploatațiuni miniere arhaice și unde se pescuiau stridiile producătoare de perle, dar mai cu seamă acolo unde noii veniți puteau domina un timp mai îndelungat pe aborigeni, silindu-i să lucreze pentru ei și impunându-le civilizația lor.

Este imposibil într'adevăr de explicat altfel decât printr'un contact prelungit, că popoare atât de diferite, risipite în puncte atât de disparate, să inventeze deodată mumi-ficarea, ridicarea monumentelor megalitice, țesutul inului, cultura grâului, irigația, adorarea soarelui, poto-

pul, circumcizia, tatuajul, practici diverse și mai cu seamă practicile și riturile funebre, care se constată identice în Egipt (dinastia XIX—XXI) și la indigenii din insulele din strămtorile Torres, precum și detaliile și milare în decorațiunea sculpturală a templelor egiptene și mexicane.

Toate acestea autoriză pe Eliot Smith să afirme că civilizațiunea îndepărtată precolumbiană a Americii e datorită Egiptului și Asiei Mici. De altfel azi e bine stabilit că, cu 300—400 ani în. Cr. se stabiliseră numeroase legături comerciale între Lumea veche și America, așa că desigur acestor împrejurări se datorește implantarea și aci a civilizației heliolitice din bazinul Mediteran Oriental.

Ch. L.

Crearea și dezvoltarea unui nou sistem de scris în epoca contemporană

M. Delafosse, în Revue d'Ethnographie, descrie crearea recentă a unui nou sistem de scris, datorit unui rege negru din Camerun anume Njoya, regele Bamunilor.

Existența acestui scris a fost semnalată în 1907 de misionarul elvețian Goerin. În 1913, locotenentul francez Clapot, care comanda subdiviziunea din Fumban, adresează Comisarului Republicii Franceze Lucien Fourneau un „studiu succint asupra limbii bamun“.

Acest studiu a fost trimis d-lui Delafosse, care bazându-se pe docu-

mente adunate atât de Goerin cât și de Clapot independent și ignorându-se unul pe altul, a ajuns cu competența-i cunoscută să publice interesantul memoriu de față.

Crearea scrisului bamun s'a produs la puțin timp după ocupațiunea Camerunului de Germani în 1899. Regele Njoya, văzuse manuscrise arabe și cărți europenești și știa că musulmanii și creștinii aveau posibilitatea de a comunica între ei. Pentru a putea corespunde și el cu șefii săi pe deasupra capetelor ocupanților germani, se hotărî

să-și inventeze un scris special. El își adună notabilii și le porunci să găsească fiecare unul sau mai multe semne, care ar reprezenta cuvintele din partea locului. Ajutat de trei dintre cei mai pricepuți, Njoya, alege și întocmi o listă coprinzând 348 semne, pe care a trimis-o în toate satele spre a fi învățată de supușii săi.

Acest scris, absolut ideografic la început, a suferit o modificare în 1907, prin care se simplifica pe de o parte forma unora din ideograme, și-și introducea pe de alta noi semne fonetice pentru exprimarea vocalelor și pentru punctuațiune.

Regele și-a format singur elevi care deveniră la rândul lor profesori. Numai în capitala sa Fumban, Clapot numără peste 600 scriitori a noiei slove și putu vizita biurourile, arhivele și registrele regelui.

Puțin după aceasta scrisul bamun se modifică din nou. Din pur ideografic și jumătate fonetic în 1907, el devine pe de-a întregul fonetic în 1911, cu tendința de a trece la sistemul alfabetic, semnele fiind și mai

mult simplificate pentru ușurința scri-sului.

Njoya nu se mulțumi însă cu atât el voi să-și aibe limba sa regală, care să nu fie pricepută decât de el și de câțiva favoriți ai săi. În acest scop el învăță dela o doamnă misi-onară poliglotă câteva cuvinte fran-ceze, engleze și germane, pe care scriindu-le cu alfabetul său, le dete o semnificație specială și fantezistă.

Astfel cuvântul francez „Franc“ însemnează rege, cuvântul englez „rainbow“ (curcubeu) înseamnă liber, cuvântul german „schwinnen“ (a înota) înseamnă dulce, etc.

Njoya nu încetă de a-și perfecți-ona și simplifica alfabetul în așa fel că în 1918, adică 18 ani abia după creerea lui, guvernatorul Lucien Fou-reau putu inspecta în Fumban două școale indigene, unde copiii notabililor citeau și scriau curent noul scris bamun. Probă că în definitiv, negrii din Africa nu sunt tocmai atât de infe-riori, ci cel mult „întârziați“ din ca-uză complectei lor izolări.

Ch. L.

Vaccinarea preparatorie în Operațiunile de chirurgie

Operațiunile chirurgicale făcute a-supra unor organe infectate, aveau în majoritatea cazurilor, puțini sorți de izbândă.

Pentru a micșora gravitatea lor și a prepara în acelaș timp organismul să suporte mai bine operația, eminentii chirurși, Doctorii Pierre și Louis Bazy au avut ideea de a vaccina bolnavii înainte de a face operația, în astfel de condițiuni, cu vaccin contra microbilor cari ar fi putut provoca infecția.

S'a constatat că, grație acestui procedeu, starea generală a bolnavului se îmbunătățește, speciile de microbi contra cărora a fost vaccinat dispar din focarul infectat, și cu toate că operațiunea se face într'un mediu infectat, se comportă totuși ca și o operațiune perfect aseptică.

Aceste rezultate au și fost comunicate Academiei de științe și fără îndoială, că practica vaccinării preparatorie în operațiunile chirurgicale se va generaliza.

N. P.

Război cu ajutorul microbilor

Nici-o armă nu va fi neglijată în războiul viitorului, și dintre acestea ceea care a atras atențiunea oamenilor de știință este arma bacteriologică.

Mulțumită aplicațiunilor judicioase și practice a teoriilor lui Pasteur, armatele beligerante, în ultimul războiu, au putut evita să fie decimate, prin boale contagioase.

Dela 1917, printre alte tentative, Germanii au căutat să provoace epidemie, sau mai bine zis epizotie de morvă, în cavaleria și etapele franceze, prin emisari purtători de culturi microbiene, ce trebuia răspândite pe furaje.

În 1916, ei au încercat deasemenea să răspândească Morva și Dălacul printre căii și vitele noastre, fapt probat prin culturile de microbi trimise înainte de războiu legațiunei Germane și găsite în valizele diplomatice.

O întrebarea firească se și pune dar: aceste tentative de războiu cu microbi, nu vor fi amplificate și generalizate în războiul viitor?

În Volkszeitung se scria acum câteva luni: „Va fi victorioasă națiunea care va fi știut să găsească bacilul cel mai virulent, pentru a-l răspândi la inamic și vaccinul cel mai eficace pentru a se apăra”.

Agresorul bacteriologic va ezita să răspândească la adversar o epidemie în contra căreia el nu se poate apăra, căci ar fi o armă care s'ar

întoarce împotriva lui și ar face imposibilă ocuparea teritoriului contaminat.

Există de altfel o categorie de epidemii, de care beligeranții se pot apăra prin vaccinațiuni preventive, cum ar fi Febra-tifoidă și Holera.

Aceste vaccinațiuni trebuie făcute însă din timp.

Pericolul unui războiu prin microbi; infecțioși pentru om și animal deopotrivă, se arată în perspectiva viitorului cu atât mai mare, cu cât diseminarea lor prin culturi ar putea fi întesnită de numeroasele flotile de avioane ce beligeranții vor întrebuiți în viitoarele conflicte. Infectarea furajelor; apelor, într'un cuvânt a mediului ambulant sau alimentat, va dezorganiza munca, va reduce mijloacele de hrană și deci de rezistență la invazia și cucerirea inamică.

Trebuie să veghem cu grije, ținând seamă de neprevăzutul care poate eși din laboratoarele germane sau ale oricăroră din foștii sau viitorii noștri inamici, înmulțind laboratoarele noastre și organizându-le în așa fel, ca să fabrice la momentul oportun vaccinările de care eventual am avea nevoie, ca armă defensivă, într'un eventual războiu, în care s'ar întrebuiți ca armă și microbi.

Mobilizarea științei, dacă ea e organizată practic, vă îndoi valoarea militară a armatei de apărare.

N. P.

Anuarul „Institutului de Istorie națională” depe lângă Universitatea din Cluj, publicat de D-nii profesori Al. Lepădatu și Ion Lupaș, vol. I (1921—1922), tip. la Cluj în 1922. — Publicația de față, organ al Instituției întemeiate de M. S. Regele, odată cu inaugurarea Universității ciujene, își îndeplinește întru totul scopul căreia a fost menită de augustul său fondator, anume: studiul istoriei române sub toate formele, în special cu privire la Românii din fosta împărăție austro-ungară.

Cum vedem din prefața volumului, Institutul a și început strângerea materialului din care să se poată întocmi o bibliografie a Istoriei Naționale, lucrare a căreia necesitate e foarte simțită de cercetătorii noștri de specialitate.

Anuarul cuprinde următoarele studii: *Nouă împrejurări de dezvoltare ale istoriografiei naționale*, de Al. Lepădatu, în care se schițează principalele probleme ale istoriografiei române actuale și viitoare, afirmând că atitudinea d-sale, ca profesor de istorie, va decurge numai „din respectul absolut pentru adevărul istoriei, or-care și or-cum ar fi el” și că se va sili a reabilita istoricește poporul român din Ardeal, evidențianđ rolul său și aportul însemnat ce a adus în toate privințele culturii țării în care a locuit, celor de un neam cu ei, ca și conviețuitorilor de altă origină. — *Factorii istorici ai vieții naționale românești*, lecția inaugurală a cursului de Istorie a Transilvaniei, de I. Lupaș, în care profesornl cercează pe scurt acești factori

„spre a vedea cum și intrucât s'a putut infiripa din lucrarea lor complexă istoria noastră națională aici pe pământul Daciei Traiane”. — Al. Lepădatu publică apoi un memoriu ce a fost cetit la Academia Română, despre *Mihnea-cel-Rău și Ungurii*, studiu metodic, extrem de documentat, în care aflăm un capitol (al VI) în special interesant pentru noi Oltenii, cu privire la raporturile dintre boerii Craiovești și Domnitori. — Cu prilejul serbării de către Univ. din Cluj a *Centenarului morții lui Petru Maior*, se publică trei articole: P. Maior în cadrul vieții naționale și culturale a epocii sale de Al. Lepădatu, Scrierile istorice ale lui P. M. de I. Lupaș și Părerile lui P. M. despre limba română, de Sextil Pușcariu. — Comunicarea d-lui I. Lupaș despre *cea mai veche revistă literară românească* aduce îmbeșugate amănunte încercărilor lui Molnar (Ioan Piurariu, pe numele său românesc), Paul Iorgovici și alții de a da o publicație românească, până la înființarea celei dintâi reviste literare naționale care a fost „Publicația Românească” tipărită de Karkaleki la Buda în 1821, întreruptă în același an și apoi reînceptă în 1829 (citata și de noi în articolul: Contribuție asupra presei din Oltenia, pag. 54).

D-l N. Bănescu, dă o comunicare: *Cele mai vechi știri bizantine asupra Românilor de la Dunărea de jos*. D-nul N. Drăganu publică un migălos studiu, doveditor de multă răbdare și stăpânire a metodelor

științifice: *Cea mai veche carte rucoczyană*, cârticică tipărită la 1639 la Alba-Iulia în tip. lui Gh. Rakoczy I, cuprinzând 58 foi 80, cu mai multe texte slavo-române câteva românești și trei slavone. Se publică și textele urmate de cuvenitul indice și glosar și câteva facsimile. — *Vlahii din Serbia*, de Silviu Dragomir, cercetează așezările cum și organizarea bisericească a Românilor din Serbia, în epoca medievală, la lumina isvoarelor sârbești. D-l Romul Vuia dă o lucrare de Seminar asupra *Legendei lui Dragoș*. — Tânărul învățat profesor, D-nul V. Bogrea — care traduce atât de fidel și de artistic epitaful lui Mihnea Vodă dela pag. 74 a Anuarului — publică *Pasagi obscure din Miron Costin*, apoi *Intre filologie și istorie, Dobrian, fratele Mircei-Vodă și Mențiuni humaniste despre noi*. — Urmează apoi dări de seamă și numeroase alte note privitoare la istoria națională.

Adăogăm că hârtia și tiparul volumului sunt la înălțimea cuprinsului acestui sumar.

Dacoromania, Buletin al Muzeului Limbei Române, condus de Sextil Pușcariu, prof. la Universitatea din Cluj. Anul I. (1920—1921) tip. la Cluj în 1921 După cum lămurește primul articol al directorului Buletinului, scopul acestei publicații este de a strânge tot materialul lexical al limbei române, de a e, labora lucrări de specialitate, de a deștepta interesul pentru studiul limbei materne și de a

pregăti în institutul său pe viitorii filologi români. — Primul studiu din volum este acel al d-lui V. Grecu: *Erotocritul lui Cornaro în literatura românească*. o monografie asupra unei prelucrări în românește a unei lucrări cretane, care era un fel de poemă romantică medievală grecească și care a devenit astfel o carte populară la noi. În această operă aflăm și oarecare interesante motițe asupra Vlahilor din peninsula balcanică. — D. Sextil Pușcariu, propunându-și a cerceta „din perspectiva dicționarului” unele fenomene privitoare în special la lexicografie, începe de astă dată cu: *Onomatopeele în limba română*. — D-l N. Drăgan cercetează câteva numiri geografice *Din vechea noastră toponimie*. — Un studiu al d-lui Silviu Dragomir: *Câteva urme ale organizației de stat slavo-române*, care prezintă mare interes pentru noi cei din Oltenia, în demonstrațiunea și concluziunile autorului. — *Eccum de A. Procopovici*. — *Originea vocativului în Ie*, de T. Capidan — *Câteva considerațiuni asupra toponimiei românești*, de V. Bogrea. — Urmează apoi un deosebit de bogat capitol de *Etimologii și note lexicale de d-nii Bogrea* (cel mai neobosit și pătrunzător cercetător), Pușcariu, Drăganu, Giuglea și alții, cum și bogat informate recenzii.

Români ortodocși și Uniți români sau Două organizații bisericești române în Ardeal. Studiu istoric-statistic bisericesc

de „Un om al Bisericei”. Sibiu 1922, este o lucrare care își propune a dovedi că „sciziunea sufletească este în paguba neamului nostru de pretutindeni”, și că frații noștri uniți păcătuiesc greu în potriiva Neamului, făcând jocul dușmanilor noștri ascunși îndărătul catolicismului

În introducerea istorică autorul arată cum, dela fatala Unire cu Roma a Mitropolitului Atanasie, Biserica noastră ortodoxă din Ardeal, deși formând marea majoritate a ardelenilor noștri, a fost în mod sistematic neglijată și nedreptățită de autoritățile de stat austriace și ungurești, care o țineau în inferioritate de drepturi și organizare, față de minoritatea uniților. Din capitolul care înfățișează Organizarea celor două biserici românești în sec. XIX și în epoca de față, se arată cum s'a urmat în tot timpul o politică de părtinire a uniților, prin creșterea numărului protopopiatelor și episcopatelor acestora în detrimentul ortodocșilor. Astăzi proiectul de concordat cere de la statul român nici mai mult nici mai puțin decât o paritate ierarhică de scaune între Biserica ortodoxă și cea Unită, ba chiar și între cea pur latină! cu o egalitate absolută de drepturi cu biserica de stat. Și ceea ce este extrem de trist, e că înalți slujitori români ai bis. unite, uitând că sunt români înainte de a fi uniți — ci nu dimpotrivă, cum au spus-o fățiș unii din ei — au ajuns să ne ofere spectacolul atitudinii in-

calificabile pe care au avut-o la Alba-Iulia, cu prilejul încoronării, când au stat ostentativ afară din catedrală în timpul ceremoniei, și alături cu prelații unguri și ai altor străini de neamul și de legea noastră. Ultimul capitol: Spre soluțtune, propune o serie de măsuri și un plan de acțiune din partea organizației bisericești de stat și din partea însăși a Statului, în interesul amândorora și cu scopul de a stăvili manevrele catolicismului și de a îndruma spiritele în spre o unificare completă, întorcându-se către turmă și păstor oile amăgite și rătăcite.

Cartea se citește cu interes și plăcere. O recomandăm cititorilor cari ar voi să se informeze asupra acestei chestiuni.

* * *
Incununarea Regelui și Reginei României. Cuvinte din sufletul poporului pentru popor, de Al. Bărcăcilă, director al Liceului din Severin, 1922. O broșură de șapte pagini, a Bibliotecii Societății „Vrancea”, operă pornită din nobilul gând al colaboratorului nostru și scrisă cu scopul de a populariza serbătorescul act al încoronării și a preamări pe iubiții noștri suverani.

Cărticica e scrisă cu avânt și căldură, uneori chiar poetic, totdeauna într'o frumoasă limbă românească. Nu o putem îndestul recomanda spre a fi imprăștiată cât mai mult la sate.

* * *
Presa și Aspecte din viața publică de St. Bosie, Craiova

1922. Broșura aceasta, apărută în mod discret, mi-a fost prezentată de un prieten, cu recomandăția că e din acele ce merită a fi cetită, dar și cu observația restrictivă, „numai că e prea violentă”.

Am citit pe nerăsuflăte cele 38 de pagini ale cărți d-lui Bosie (pe care nici nu am cinstea a-l cunoaște) și sunt încă sub impresiunea justelor sentimente de răscoală sufletească ce-ți pricinuește, comunicativ, povestirea unor fapte triste și considerațiunile de care autorul le însoțește. Felul nervos și liber al expunerii, curajul cu care d-l Bosie atinge rana infectată numind-o pe nume, nu numai că scuzează gestul violent al palmei, dar îl și innobilează.

Ar trebui să citez părți întregi din primele pagini „Privind în țară” în care zugrăvește desorientarea morală în care se găsește imensa majoritate a locuitorilor acestei țări. În cap. II. Amintiri din Campanie și în cele următoare, autorul adaugă la lungă listă a ticăloșiilor câte se știu până acum, un număr însemnat de altele, care toate la un loc nu sunt decât a mia parte din acelea pe care nu le vom ști nici odată și pe care s'a lăsat mușamaua tuturor trădărilor, tuturor dezertărilor, tuturor pungășiilor și tuturor compromisurilor. Trecând apoi la presă, îi studiază aportul în viața publică — aport mai mult de demoralizare sau de simplu spirit negustoresc în sensul cel mai rău al cuvântului — (cu res-

tricția „Neamului Românesc”, zice d-l Bosie), studiază cauzele decăderii acestei prese, căci «la noi gazetăria nu e un sacerdoțiu și gazetarii nu sunt oameni cari prin cultura lor să-și înțeleagă chemarea», și la urmă face propuneri de îndreptare și un apel la D-l profesor Iorga, să creieze — prin exemplu — o altă presă, luând inițiativa de a se face „o Ligă pentru înființarea unui cotidian independent și popular în capitală”, care ziar să facă adevărata educație cetățenească a poporului, ferindu-l de demagogia aventurierilor politici.

Cartea D-lui Bosie trebuie citită de oricine mai are însușirea de a se indigna, căci din indignarea îndelung reținută a celor buni, poate că va eși odată reacțiunea de mult așteptată în privra celor răi.

* * *
Ovidiu Șicană, farsă într'un act și trei tablouri, localizată de I. A. Basarabescu, Ploiești, 1922. Ediția „Biblioteca Școlii Secundare”. Piesa aceasta, foarte potrivită pentru repertoriul unui teatru școlăresc, e o prelucrare după o veche farsă franțuzească. Este tipărită în meritoasa bibliotecă a d-lui D. Munteanu-Râmnic, profesor la Ploiești, ale cărui efortări întru ridicarea școlii și a nivelului școlar sunt foarte cunoscute și apreciate în lumea celor cari se interesează de soarta școlii românești.

* * *
Inapoi, la Cristos, de Pr. Gh. I. Ghia, profesor secundar. Edi-

tura revistei „Renașterea” Craiova 1922. E primul număr din Biblioteca religioasă și științifică a Societății clerului din Oltenia, bibliotecă destinată persoanelor cu oarecare cultură, care au o atitudine indiferentă sau chiar ostilă față de problemele religioase, din cauza mai ales a ignorării, sau a cunoașterii nedepline a adevărilor creștine.

Prin „Inapoi, la Cristos”, autorul ne arată o anumită stare de spirit bolnăvicioasă a timpului în care trăim, într'o societate în care nu se mai deosebește bine ceea ce e moral de ceea ce nu este, și se întreabă cum se va putea ajunge la o refacere, la o asanare morală? Intorcându-ne la Cristos, răspunde Pr. Ghia, și aceasta prin fortificarea conștiinței noastre morale, la care nu putem ajunge decât „în primul rând prin meditaerea asupra adevărilor religioase, care formează postamentul cel mai sigur al moralității”.

Broșura aceasta ar trebui răspândită de autoritățile noastre culturale și religioase — cu orice sacrificiu — în păturile de jos ale poporului dela sate și dela oraș.
C. D. F.

* * *
„Cunoștințe folositoare”, sună titlul bibliotecii pusă sub priveghera profesorului universitar ieșan I. Simionescu. De rândul acesta, vom spune câteva vorbe despre seria C, care urmărește să dea o decriere a jocurilor, lucrurilor și oamenilor din alte țări.

Astfel de cunoștințe pot spori interesul și simpatia pentru nea-

murile și țările cunoscute multora numai din auzite. E un semn bun, că pe lângă descrierea țărilor streine și mai cu seamă a celor răsărite în urma războiului, s'a început și descrierea pământului românesc.

Unele cărțului — ca de pildă „Findland a”, „Cehoslovacia”, etc. — sunt monografiile complete. Pentru desăvârșirea înțelegerii, ar trebui să se introducă negreșit hărți și fotografii. Avem curajul să cerem aceasta, de oarece editura „Cartea Românească” poate suporta un plus de cheltuială fără să ridice costul acestor tipărituri de popularizare.

Numai așa s'ar putea umple golul ce se face tot mai simțit, dela războiu încoace.

I. D.

Cum s'a despărțit Tanti Veronica. Nuvele și schițe, de Ion Dongorozi, 1922.

Printre prozatorii generației mai tinere, numele autorului acestui volum de povestiri a pătruns și s'a impus atenției cititorilor noștri, din revistele la care colaborează d-l Dongorozi. Cu tipărirea lucrărilor sale în volum, autorul va da prilej critice să se pronunțe asupra valoarea scriitorului și aportului său de ceva nou în domeniul nuvelisticii.

În câteva rânduri aruncate în pripă după citirea acestei cărți, consemnăm aprecierile și observațiile noastre după cum urmează:

Deși variate prin subiectul lor și prin mediul în care autorul prezintă personajile nuve-

lelor și schițelor sale, povestirile acestea au o unitate prin atitudinea pe care scriitorul o păstrează în toate paginile față de eroii săi, cum și prin atmosfera în care plutesc oameni și lucruri în lumea ce ni se înfățișază. Atitudinea sa este cea obiectivă, iar atmosfera în care trăesc, se agită și se sfârșesc de cele mai multe ori violent eroii și eroinele d-lui Dongorozi este cea proprie acestor personaje. Scriitorul este un naturalist cu însușiri de psiholog.

Din atitudinea sa impersonală față de subiect, reiese o calitate: puterea de viață nestăvilă care colcăie în povestirile acestea, în care elementul tragic e covârșitor; dar și un cusur (care e de altfel al criteriului naturalist: frecvența scenelor de violență din acest volum.

Dar dintr'o chestiune de concepție estetică, poată că nu am dreptul să ridic vre'o reclamație. Și dacă este așa, nu pot zice nimic nici de unele expresiuni care, dacă mie mi se par tari, antiestetice, sunt în orice caz în perfectă armonie cu tonalitatea generală a cadrului și subiectului lor.

Cu toată restricția gustului meu, căruia îi repugnă oarecare libertăți, găsesc în nuvelele d-lui Dongorozi o puternică personalitate de scriitor, un observator minunat de amănunte, psiholog subtil adeseori și mai presus de toate un povestitor.

În privința limbei ce întrebuințează autorul, socotesc că e greșită concepția de a întrebuința exclusiv graiul moldovenesc în-

tr'un volum dela început până la sfârșit, indiferent de subiect, cadru și persoanele povestirilor. Dacă în cutare povestire acest grai aduce nota locală indispensabilă și dă tonul adecuat necesar atmosferei, în altele — unde nu e de nevoie — sună forțat pentru noi cei cari vorbim și scriim în româneasca literară a cărților.

Ceea ce relevez însă, din punctul de vedere al limbei, ca o calitate deosebită și extrem de prețioasă a lui, „Cum s'a despărțit Tanti Veronica” este o neobișnuită bogăție de vocabular, de expresii originale rare, de comparații minunate, de figuri ingenioase. Căci în autorul acestei cărți este plămăda unui scriitor de mare talent.

Pierre Loti. Ierusalimul, traducere de C. Buzatu. Craiova. Edit. „Ramuri” 1922. Iacă o talmăcire bună a unei cărți bune, aceea pe care o dă tânărul student Buzatu. O traducere bună, este chiar lucru rar, dar și mai rar pe vremurile acestea să alegi o carte ca „Ierusalimul” spre a o da pe românește. Căci, din nenorocire, ceea ce se traduce mai mult — și pare-se că și găsesc cumpărători de aceiaș calitate cu opera tradusă — sunt romanele de pasiune deslănțuită, cele de aventuri polițiste și mai ales cele scabroase. Incitațiunile la perversitate, iacă efectul unor asemenea tipărituri, după cum pofta de câștig — știți că banul nu are miros — este scopul traducătorului unor anumite cărți și a editorului complice, care nu cer altceva decât ca doar cărțile acestea să se vândă cât mai mult.

Așa fiind, nu ne putem bucura îndestul de apariția talmăcirii în românește a capod'operei delicatei Loti. Cartea aceasta va pricinui cititorului intelectual o satisfacțiune artistică intensă și va instrui pe orîși cine, vărșându-i în acelaș timp în suflet ceva din miresmele binefăcă-

toare ale credinței. Sunt în opera aceasta pagini de o poezie desăvârșită, descripții de scene și peisagii de un clasicism biblic și peste tot sufletul lui Loti adânc înțelegător, duios și melancolic prin temperament, închinat spre credință, însetat după ea, și totuși veșnic desamăgit.

Histoire de l'Art roumain ancien, par N. Iorga & G. Balș. Paris E. de Boccard, édit 1922. Apariția acestei opere este o adevărată binefacere pentru literatura noastră atât de săracă în materie de artă.

Cartea, de format in-folio, cu mai bine de 400 pagini, se prezintă nu se poate mai frumos, pe o superbă hârtie satinată și cu vre-o 330 de gravuri și ilustrații colorate „hors texte”

Volumul e împărțit în două: Prima parte „Despre Arta românească din sec. XIV lea până la al XIX-lea”, cuprinzând trei sferturi din întregul cărții, este redactată de d-nul Iorga. Ea începe cu o prefață, o introducere și un cuprins format din patru epoci, anume: Formațiunea artei românești. Formele definitive ale artei moldovenești, Arta românească unitară și Arta din timpul Brâncoveanului și a veacului XVIII, încheindu-se cu un epilog.

Partea doua, intitulată: „Despre arhitectura religioasă moldovenească, e datorită d-lui Balș. În tratarea materiei d-sa, după o scurtă introducere, se ocupă de Biserici, după aceea de Mănăstiri și la urmă de Artele anexe (sculptură, pictură, mobilier), terminând cu osamă de concluzii.

Mulțumindu-ne a semna bibliofililor noștri și tutulor celor ce se ocupă mai în deaproape de artă această monumentală operă — care nu are decât un cusur: că nu e accesibilă orcuî ca preț —, ne propunem a o recenza cu deamănuntul într'un viitor număr al Arhivelor noastre.

Cronica Revistelor

Revista Istorică No. 4—6. București.—D-l Profesor Iorga ne dă câteva *Documente nouă de istorie românească*, și anume un document dela Ștefan cel Mare din Martie 1493, un altul din timpul Domniei lui Miron Barnovschi Movilă, de dela 1628, unul dela Matei Basarab Vodă din 1551, apoi câteva scrisori din epoca de dela 1848, comunicate de D-l Eug. Melik, interesante pentru oarecare amănunte ce conțin.—D-l Anton Opreșcu extrage o pagină cu privire la *Revoluția din 1821 în Țările române* dintr'o carte tipărită la Paris în 1827 de un oarecare Gr. Paleologu.—D-l Virg. Zaborovschi ne dă o încercare de studiu general asupra *Materialului arhivalic din arhivele vieneze, privitor la Ist. Rom.* D-sa face deocamdată considerații generale asupra acestor arhive și a materialului ce ele conțin, destinate a orienta pe cercetătorul care s'ar apuca să le studieze.—Un act craiovesc se publică de d. Iorga, cu o foaie de zestre din 10 Aprilie 1846.

No. 7—9 e datorit în întregime neobositei sânguinii rodnice a d-lui Iorga. Cu privire la *Mormântul lui Vladislav Vodă*, care ar fi, după d-l Virgil Drăghiceanu, cel găsit la Curtea-de-Argeș, părere pe care nu o împărtășește și d-nul Iorga,—dintr'o cârtică franjuzească. „La Roumanie renaissance” de Seb. Rhéal, d-l Iorga află un argu-

ment și o dovadă întru susținerea afirmării, că acel Vlaicu sau Vladislav, fiul lui Alexandru Vodă și nepot al lui Basarab întemeietorul principatului muntenesc, n'a putut fi îngropat de cât în citoria sa dela Tismana. Urmează apoi un articol despre *Stăpânirea lui Ștefan cel Mare asupra Ciceului*, și la urmă numeroase dări de seamă și documente.

Bulletin de l'Institut p. l'Étude de l'Europe sud-orientale No. 4, 5, 6. Bucarest. O dare de seamă critică asupra cărții lui Fr. Müller; *Lehrbuch der Geschichte Romäniens*; una asupra volumului lui Ch. Upton Clark: *Greater Roumania*, tipărit la New-York; un foarte interesant studiu despre: *Les Valaques dans la province de Sannok (Pologne) au XV-e siècle*, al D-lui D-r Kastarska și darea de seamă a d-lui Iorga despre noua lucrare a lui G. Bengesco: *Une famille de boyards lettrés roumains au XIX-ème siècle: les Golesco*.

Cronica numismatică și arheologică No. 1—2 București 1922, cuprinde *Comori arheologice din România Mare* de C. Moisil și o etimologie a d-lui N. Drăganu asupra cuvântului *Hereghile*, deosebit de alte însemnări mărunte.

No. 3—4, ne descrie în ce consistă *Comoara de la Apahida* (jud. Cojocna), care aduce o însemnată con-

tribuție pentru istoria creștinismului din Dacia romană, deosebit de valoarea sa artistică și arheologică. Ea a fost aflată în mormântul unui bogat german, probabil dela finele secolului IV sau începutul sec. V, un oarecare Omharus.—Urmează o expunere sumară a *Istoriei monedei în România* de pe vremea urmașilor lui Alexandru cel Bun.

Arhiva No. 3—4, Iași.—D-l Il. Bărbulescu, începe din No. 3 al revistei un studiu care prezintă un deosebit interes prin faptul că rezumă tot ce s'a scris până acum de specialiști în chestiunea: *Nașterea individualității limbii române și elementul slav*, aducând noi și bogate lumini în perspectiva acestor cercetări. Slavistul nostru pornește dela idea că, pentru a răspunde la întrebarea ce o pune în titlul articolului său, trebuie să privim elementul slav din limba română „nu ca până acum, numai prin prisma gramaticii paleoslovenice, adică bulgare vechi, ci prin aceia a gramaticii istorice bulgare întregi, adică și prin prisma perioadelor post-poleoslovenice ale acesteia”. Procedând pe această cale, d-sa a ajuns la convingerea că, „individualitatea etnică românească, deci a limbii noastre, nu se compune și din elementul slav ca fundamental, și că ea s'a plămădit și s'a format în afara teritoriului ocupat de Slavi pe vremea nașterii ei”. Iar din documentarea ce va urma, autorul anunță că va demonstra că limba noastră s'a născut în

Dacia Traiană, și anume în afara Moldovii.

Pentru a demonstra afirmațiunea de mai sus, d-l Bărbulescu face un istoric al problemelor cu privire la regiunea unde se va fi constituit individualitatea vieții și limbii române, trece apoi la cercetarea stratului trac sau iliric și cel roman al individualității etnice române, după care vine la cercetarea stratului slav și teoriile despre rolul acestui din urmă în formarea aceleiași individualități; deduce din acestea că studiul elementului iliric or traco-dac, ca și al celui roman, nu pot să rezolve problema ce ne stă înainte, ne lămurindu-ne asupra regiunii unde s'o fi format neamul românesc ca individualitate proprie, dar arătând doar că nu se află un substrat slav la baza constituirii organice a neamului și limbii noastre, ci că acesta a trebuit să vie mai târziu, ca element suprapus. Urmează apoi un capitol bogat documentat asupra teoriilor ce s'au emis cu privire la extinderea așezării geografice a Slavilor în Iliria, Dacia Traiană și Peninsula Balcanică, a cărui concluzie este că, dacă Slavii s'au răspândit peste întreaga Pen. Balcanică și prin Iliria, nu se poate zice același lucru despre ei și în Dacia Traiană, nici după izvoarele istorice, nici după cercetarea filologică a vechilor cuvinte din limba română. Trecând după aceea (în No. 4) la teoriile despre limba slavă, care a intrat în constituirea limbii române, face o analiză cri-

tică a acestor teorii, emise de străini și de istoricii și filologii noștri

Așleptăm cu deosebit interes urmarea acestui studiu în numărul viitor al Arhivei.

D-na Eufr. Simionescu dă un studiu asupra unui text religios din Codicele dela Cohalm: *Vișa Sfântului Antonie*.—*Memoariile baronului de Tott*, despre care face o dare de seamă Dn. Hudița, e o contribuție mai mult la cunoașterea împrejurărilor din țara noastră cam acum 150 de ani.—D-na Marg. Ștefănescu studiază o samă de *Cuvinte rusești de nuanță ruteană în toponimia românească*.—*Ceva etimologii*, de Aug. Scriban.—*Divanurile domnești din Mold. și Munt.* între anii 1686—1692, de Gh. Ghibănescu, înregistrează în acest timp ca Mare Ban al Craiovei, mai întâi pe Radu Năsturel Fierescu, apoi pe Vintilă Corbeanul.—D. Giorge Pascu dă un capitol din istoria literaturii vechi istorice a Românilor: *Axintie Uricariul și Nicolai Costin*.—Urmează comunicări și recenzii interesante ori de câte ori nu alunecă în tonul polemicii violente și personale.

Analele Dobrogei No. 2—3 Constanța. Directorii acestei valoroase publicații dă în traducere un capitol dintr'un studiu al profesorului L. Miletic, pe care îl înțuiează *Vechimea elementului bulgăresc în N. E. Bulgariei și în Dobrogea* și apoi în al doilea: *Distribuția actuală a Hărcoilor în N. E. Bulgariei*—Dr. Per. Papahagi

se ocupă de etimologia cuvântului *Dunărea* și propune o etimologie a sa (Dună, numele vechi al fluviului + rea, adjectiv calificativ), în deosebi de etimologia propusă de D. Pârvan în *Revista Istorică* No. 10—12 din anul trecut (și anume dela forma *Dunaris*, cu sulixul „ris“).—D-l prof. Alex. Arbore prezintă o *Incercare de reconstituire a trecutului Românilor din Dobrogea*, lucrare dovedind multă ostentia, și linia istorică și pricepere.—Dn. Vasile Pârvan, — aedul inspirat al minunatelor pagini din „Au căzut pentru libertate“ și din „Parentalia“, omul de știință al cărui frate siamez e poetul—, evocă tristețe rămasișe ale cetății Callatis, ale cărei marmore se prefac în var, în cuptoarele tătarești, pentru că nu se află nimeni care, înțelegător pentru valoarea comorilor ce se pierd, să ia măsuri și să instițue sancțiuni pentru ca barbaria distrugerii acestor rămasișe ale trecutului să înceteze.—In articolul *Bulgariei lui Boscovich*, Dn G. Vălsan arată că vecinii noștri dela sud au exploatat în favoarea lor, printr'o interpretare tendențioasă, afirmațiile și datele lui Boscovich, D-sa dovedește că textul a fost fals explicat, prin confruntarea acelor afirmațiuni cu mai multe alte isvoare contimporane scriitorului din 1784.—Dn. V. Bogrea combate părerea d-lui Th. Speranția e, supra *Blajinilor sau Rohmanilor* cum că aceștia ar fi români.—*Urme românești în toponimia Penins. balcanice* ne dă d. Pa-

pahagi. cum și ceva *Din toponimia Bulgariei*.—Mai semnăăm din bogatul sumar al No. 2—3 articolul d-lui Inginer Stoicescu: *Canalul navigabil Cer-na-Vodă-Constanța*, pentru atenția oamenilor de specialitate, apoi: *Din grădina lui Esculap*, de Dr. Ulieru; *Bosforul, Dardanelele și țara noastră*, de B. Delamare și alte lucruri mărunte.—Nici partea literară a revistei nu e cu mult mai prejos de cea științifică. Remarcăm astfel *Sulumbria*, o dramatică povestire a d-lui Papahagi și *poeziile Iarnă*, minunat pastel de V. Lăiniceanu și o grațioasă *Serenadă* de D. Stoicescu.

Viața Românească No. 9, lași.—D. Jean Bart dă în acest număr una din cele mai frumoase povestiri ale sale: *Prinșea Bibișa*.—G. T. Pallade publică datele asupra rezultatului alegerilor din țară, dela introducerea votului universal incoace. Sunt foarte instructive și sugerează triste constatări cu privire la *efectele acestui vot universal la noi*.

In No. 10, Ionel Teodoreanu are un șir de pagini: *Cel din urmă vis*, plin de originale notații și lirism. In *Note asupra cubismului*, d-l T. Vianu se silește a legitima concepția și tehnica acestor inovatori, cari pipăie și ei în căutarea unei premeniri în artă și cari, dacă n'au dat efectiv ceva, au luptat să emancipeze pictura din constrângerile rutinei și a tipicurilor.—D. Radu Rosetti adaogă noi note interesante cu privire la trecutul nostru, pagini extrase din volu-

mul „Amintiri“, care a și apărut de sub țipar luna trecută.—O poezie frumoasă: „Scrisoare“ a d-lui Al. A. Philippide și alta a d-lui Dem. Botez: „La o casă nouă“.—Urmează variata cronică a revistei, care face că de multe ori începi a tăia foile dela sfârșit.

Gazeta Transilvaniei No. 9 Sibiu, este închinată în întregime eroului național Avram Iancu, cu prilejul semicentenarului morții sale (29 Aug. 1872 st. v.). E a pioasă pomenire, la care își dau prinosul, prin condeele lor, scriitorii de seamă și colaboratorii obișnuiți ai Transilvaniei, d-nii Iorga, I. Borcea, I. Georgescu, I. Gorun, Constanța Hoșoș și alții.

Revista Teologică No. 9, Sibiu, se deschide cu articolul de pomenire al răposatului întru fericire Arhiepiscopul Dr. Ilarion Pușcariu, una din cele mai mărețe figuri din galeria îndrumătorilor noștri spirituali din vremurile mai noi și care s'a stins din viață la vârsta de 80 ani, după o vrednică de laudă păstorire de peste o jumătate veac. Urmează alte articole importante cu subiecte privitoare la viața bisericească și o cronică a literaturii și culturii religioase.

Gândirea No. 6, Cluj, se prezintă de astădată cu un format puțin mai redus, dar cu un mai mare număr de pagini și mai ales cu o înfățișare estetică pe care nu a avut-o până acuma. In primul articol „In Arcadia ferice“, d-l Ion Darie, înfățișează într'un ton de potolită și amărâtă indignare obida ce se

strânge în sufletul atâtor aleși ai neamului, artiști de seamă, cari își slăbesc puterile trupului și minții lor, ca să-și poată hrăni copiii cum numai D-zeu știe,— ba unii li se sting, fiindcă n'au nici cu ce le îngriji sănătatea—in vreme ce din risipa și jaful banului public își duc zilele inutile atâtea nulițăși pretențioase.— D-l Cezar Petrescu publică notele unui inecat, în *Căsuța de nisip*. În D-sa se afirmă din ce în ce mai mult un scriitor de rasă.— Versuri de Dem. Botez, Nic. Crainic și Maniu.—Cronică îngrijită și cu silință de vădită obiectivitate.

No. 8 se înfățișează cu bogat și ales cuprins. Deosebit aci *Cuvântul prealabil* al preotului care e azi scriitorul G. Galaction, la lucrarea sa „Sf. Apostol Pavel și proconsul Galion”. Această lucrare e—cum spune autorul—un popas în munca sa de ani de zile, de când se străduiește a da o traducere bună Sf. Scripturi.— D-l Busuioceanu în *La sfârșitul unui capitol* face o samă de constatări și observații cu privire la symbolism, judicioase în fond, dar într'un stil care e prea pedantesc.— O poezie frumoasă: *Zi de Noembrie* a d-lui Philippide, încărcată de imagini sugestive, apoi altele de d-nii Dem. Botez și I. Minulescu.— Pagini de proză de L. Donici și V. R. Știrianu.—Cronica literară de Radu Dragnea.

Cosinzeana No. 17 și 18 Cluj, completează, după numărul precedent, însemnările cu privire la aniversarea a 50

de ani dela moartea lui Avram Iancu.—O notiță interesantă despre *Cranial poetului Petofi* și alte articole felurite.

În No. 21, directorul Revistei, d-l Bornemisa, lămurește pe cititor ce e fascismul italian, care e origina acestei mișcări naționaliste și în ce constă programul acestui partid, căruia i s'a încredințat azi căma guvernului italian.—Amănunte asupra asasinării familiei țarului Nicolae II la Iekaterinburg.—La rubrica: Oameni din Ardeal se jugrăvește chipul distinsului Teodor Păcăjeanu, unul din factorii culturali de seamă ai Transilvaniei.—Frumoase pagini literare semnează G. Mih. Zamfirescu; „In Văltoare”.

Moldova dela Nistru No. 8, 9, Chișinău, ne dă fotografia casei unde s'a născut B. P. Hașdeu, articole de informație și îndrumare, ceva literatură și multe traduceri din rusește, care dau convenia impresie a unei reviste ce se acomodează atmosferei în care este pusă și că face și operă culturală în acelaș timp.

Gândul nostru No. 14, 15, Iași, apare în modeste condițiuni tehnice, dar destul de îngrijit ca materie literară, cu articole și versuri de D. Nanu și Sandu Telejean, G. M. Vlădescu, N. Balzaria, St. Braborescu, Tutoveanu, Corbasca și D. Pop Marțian.

Viața Nouă No. 3, 4, București.—Credinciosul prieten al românilor, bătrânul I. Urban Iarnik ne împărtășește conferința

sa *Dragoste de grai și de viers românesc*, pe care a ținut-o în anul 1919 în București. De aci aflăm cu plăcere cum a ajuns să învețe românește să se intereseze de limba noastră învățatul dela Praga. Foarte interesante amănunte de cum a cunoscut pe atâția din învățații, scriitorii și înalții prelați români ai generației trecute.— D-l Densușianu continuă considerațiile sale asupra aspectului de sărăcie sufletească ce-l înfățișează societatea noastră azi în *A ft... Român*.—Urmează câteva pagini de literatură, cu poezii, apoi cronici și recenzii de cărți și reviste din țară și străinătate.

Revista Vremii, cu numerele de după vacanță: 19, 20, 21, 22 își reia locul de cea dintâi dintre publicațiile politice și economice din țară. Colaboratorii săi obișnuși sunt d-nii Gr. Gafencu, B. Patrulius, S. Șerbescu, D-r H. Petra-Petrescu, I. M. Sadoveanu, Em. Ciomac, N. Lupu-Kostaki și alții, condeie ascuțite și pline de nerv. În ultimul număr d-l C. Pancu, semnează articolul: *O Restaurare*, d-l Jorlescu: *Contele Czernin în războiul universal*, d-l Prodan: *Revizuirea glo-riilor literare*, și d-l N. Lupu-Kostaki: *Șovinismul roșu*.

Victoria, No. 35—36, București.—Materie variată, din care remarcăm traducerea primelor două cânturi din *Infernul lui Dante*, de d-l I. Al. George.

Arhiva C. F. R. No. 7—11 București, e o valoroasă publicație de specialitate, tipărită în

bune condițiuni, cu o materie care dovedește prin alegerea ei că într'adevăr această revistă are menirea de a da cultură profesională funcționarilor C. F. R. Nu lipsește nici literatură, tratând subiecte din viața sau domeniul sufletesc al cheferiștilor. Remarc poeziile semnate de A. Brumă, povestirea lui A. Dunăreanu: *La Ciurea* apoi *Cronica internă și externă*, și chiar *cronica veselă, spirituală*.—No. 8 este rezervat mai mult chestiunii: normalizarea căilor ferate din Basarabia.

Revista economică din Cluj, în ultimile sale numere se ocupă de reforma agrară din Transilvania, cu planul guvernului de a lua din mână instituției bancare Banca Agrară finanțarea exproprierei din Ardeal, se protestează împotriva acestui proiect.—Din No. 37, ultimul număr, vedem că sunt în studiu, proiectate sau în construcțiune, câteva linii ferate de mare importanță. Așa linia Salonta Mare—Chișinău, care va lega direct Aradul cu Oradea-Mare, și care e în lucru, apoi Baia Mare—Lăpușul Unguresc—Groși, de asemenea în lucru; în studiu sunt Baia Mare—Sighet, cea mai greu de executat, unde va fi nevoie de străpungerea unui tunel de 16 km. lungime și care ar fi cel mai lung din Europa, apoi linia Năsăud—Moșeni—Sighetul Marmăției, amândouă legând Maramureșul cu restul țării.

România Viitoare No. 4. Ploiești cuprinde îndemnuri bune și îndrumări cuminți ale direc-

torului ei, inimosul profesor Munteanu-Râmnic, cu articolul *Monumente în Ardeal*,—Suplimentul său, buletinul bibliografic „Gazeta Cărților” ne dă notele g-lui Iorga asupra *Călătoriei lui Appert* prin țările românești, pe la 1853. Prin părțile noastre el nu trece. Cum vine de peste Dunăre se oprește doar la băi la Mehadia, unde află lume multă, Români, Sârbi, ba chiar Englezi, apoi coboară pe Dunăre spre Galați, de unde cercetează Moldova. La înapoie însă se oprește mai mult și în București.—Un cântec gingaș de G. Baiculescu și scrisori inedite de ale lui Cerna.

Buletinul Asociațiunii generale a Profesorilor secundari din România No. 3—4 cuprinde un articol care ar trebui meditat de toți acei cari nu au ajuns a înțelege ce păcat fac când se țin răsleji de organizația corpului din care fac parte, și mai ales când lucrează înoptriva chiar a intereselor dascălimei; căci însemnează să lupși înoptriva acestor interese, când lucrezi la desagregarea lui, prin introducerea politicianismului—calul troian—in cetatea solidarității noastre de corp, sau a jocului ambițiilor și a tuturilor patimilor pornite dintr'un strămt și steril egoism. Acest articol, intitulat „Solidaritatea profesională și unitatea sufletească”, al d-lui Const. Moisil, spune că, pentru a înfăptui o unitate sufletească desăvârșită, cel puțin a tuturilor profesorilor de origine română,

mijloacele următoare trebuie folosite: Vizitele colegiale în grupuri mici și în vacanță, congresele didactice pe specialități și publicarea unei reviste didactice.—Urmează un *Raport* al Comitetului central, la Adunarea generală din 1922, al d-lui profesor și Președinte al Asociației, I. Clinciu, precum și *Sumarul Sedințelor* Adunării generale, din care se află cu dureroasă surprindere ce anarhie domnește în ceea ce numim noi „Școală” în toată Basarabia. Și toate acestea, numai din cauza politicei. Profesorul Dăscălescu le denunșă, iar un Director de Minister, d-l Popa Lisseanu le confirmă. Toți cer grabnica desființare a Directoratului Instrucțiunii Publice din Chișinău și înlăturarea directorilor de licee și alte școale, agenți rusești. La fine, comunicări de ordin școlar, informațiuni și cronică.

Lumina Femeii No. 9—12 Cluj, închină M. S. Reginei un ultim prinos al frumoaselor sentimente și intențiuni de care s'a călăuzit această valoroasă publicație în cursul unui an, cât a apărut. Căci directoarea revistei, doamna Sanda Mateiu, vestește în cuvinte duloase că trebuie să-și ia bun rămas dela cititorii săi, ne mai putând învinge prin propriile sale mijloace greutățile de susținere ale acestei foi. Căci „Lumina Femeii” predica un lucru înțelept, dar care nu era în asentimentul unui anume feminism al nostru de nuanță disperată, acela că „femeia să nu intre în lupta po-

litică”, considera drept o „nenorocire pentru țara noastră dacă s'ar da drepturi politice tutului femellor, fără deosebire de vârstă și de cultură” și lupta pentru înființarea unei Ligi „pentru emanciparea progresivă a femeii.

Flamura No. 7 Craiova, ridică un glas de indignare în poiriva nesimțirii acelor așa zși români din Transilvania, cari purtând uniforma de ofițeri ai Țării, fără nici-o rușine nici sfială, vorbesc numai ungurește în public, pe stradă, în grupuri ca și la cafenele, și cere autorităților militare superioare să ia o măsură în poiriva unor asemenea tipuri cari necinstesc oștirea. Ne asociem în protestare a inimosului d-l V. Gh. Sandulian și cerem și noi să înceteze această sfidare nerușinată sau dovadă de inconștiență.—Sever Anina semnează o schiță *Dot dușmani*, în care se revelează odată mai mult un scriitor de talent, cu un simț deosebit al dramatismului, dar căruia îi lipsește deocamdată concentrațiunea.—Versurifrumoase de d-na Farago, Corbasca și B. Luca (o notă specială d-sale) și altele.

Renașterea, No. 6 Craiova, cuprinde o *Scrisoare pastorală* a Sf. Sinod. un articol al d-lui Prof. M. Mihăileanu: *Indărăt, spre vechea rânduială*, în care îndeamnă la respectul și păstrarea cântului nostru bisericesc tradițional, și altele cu privire la cult. precum și informații și recenzii despre publicațiile culturale religioase.

Năzuința No. 6 Craiova, apare cu un sumar bogat și frumoase ilustrații, dovedind o străduință întru a se distinge printre cele mai bune reviste literare și artistice românești.

Primul articol, al d-lui I. B. Georgescu „Mănăstiri oltenesti” euprinde un studiu de un deo-

sebit interes pentru noi, cu privire la biserica mănăstirii Bucovățului, din cătunul Mofleni, de lângă Craiova. Acest loc de închinare de pe malul Jiului a fost ridicat de Ștefan, mare Ban al Craiovei, acum vre-o 350 de ani. Din vechea așezare a mănăstirei, n'a mai rămas azi de cât ruina căzută în paragină a bisericei, căci din curtea și ecareturile sfântului locaș s'au nărulit, înghițite de apele râului, și clopotniță și încăperile călugărilor și ziduri ale mănăstirii cu tot cuprinsul lor. Autorul face apel la Comisiunea monumentelor istorice, cu nădejdea că va veni de acolo o inițiativă fericită, care să pună la adăpost și să salveze de la ruină completă ceea ce a mai rămas din sfânta mănăstire a Bucovățului. Articolul d-lui I. B. Georgescu e și bogat ilustrat.—D-l Aderca lămură *Ce e Viitorismul în artă și în poezie după concepția lui Marinetti*, care a fost manifestarea și evoluția lui în Franța, Germania și Italia, cu forma sa Expresionismul, — care s'a repercutat și până la noi—și până la extremista sa expresiune: dadaismul.—Urmează literatură de: I. M. Merinescu, Camil Petrescu, Camil Baltazar, N. Condeescu, Dongorozi, etc.

Gazeta Școlii No. 6, Craiova, — singura revistă didactică din Oltenia, — publică interesante observații ale d-nei El. Gheorghiu: *O privire asupra programelor analitice*; — o dare de seamă a d-lui Forulescu despre *Congresul internațional al învățămintului secundar dela Luxemburg*, la care d-sa a participat ca delegat al Asociației profesorilor secundari din țară; — *Notițele didactice* ale d-lui Sm. Brădișteanu; *Amintirile despre profesorul Păsăreanu* ale d-lui I. Niculescu-Nache și atâtea alte articole ale celor mai de seamă profesori și învățători din Dolj. C. D. F.

Poșta Redacției

O plăcută surpriză a fost pentru „Arhivele Olteniei” scrisoarea pe care o publicăm mai jos, primită din partea d-lui Mitu Andreescu.

Cunoaștem pe d-l Mitu Andreescu ca un iscusit industriaș, îndemânat publicist și adevărat filantrop.

Gesturile d-sale largi, principiile d-sale ca din câștig, oricât de mic ar fi, să faci totuși o parte și pentru alții, nu „totul pentru tine”, nu ne erau necunoscute. Mărturisim însă că nu ne așteptam la contribuția d-sale pentru susținerea stăruințelor noastre; acest gest îl așteptam poate mai întâi dela alții, cari ar fi avut căderea și obligațiunea să-l facă.

Oricum ar fi, noi mulțumim călduros d-lui Mitu Andreescu și pe această cale, și adoptându-i ideia, deschidem cu începere chiar de azi o rubrică specială a „abonaților susținători”, pentru toți acei cari găsesc că „Arhivele Olteniei” merită să fie susținute.

Stimate D-le Doctor,

Prins în vârtejul preocupărilor de toată ziua, am întârziat de a vă exprima în scris — verbal nu aveam ocaziunea — felicitările cele mai călduroase pentru frumoasa operă: „Arhivele Olteniei”, ce apare sub îngrijirea grupului de personalități intelectuale în fruntea cărora vă găsiți Dv.

Primind numărul 2-3, mă grăbesc să vă transmit astăzi întreaga admirațiune ce-mi inspiră frumoasa Dv. operă, și, ca unul ce am făcut atâția ani publicistică, cunoscând greutatea materiale ce prezintă aparițiunea unei lucrări de importanța acestora, vă rog, să aveți amabilitatea de a primi modestul meu sprijin material pentru „Arhivele Olteniei”, sub forma unui abonament „de susținător” plătit cu Lei 1000 anual.

Separat, vă mai rog a înregistra printre abonații Dv. pe cumnatul meu d-l Ing. Ion Stamatescu, Domeniul Coroanei Sadova—Pisc (Dolj), primind suma de lei 100.

Aci anexat, vă remit o scrisoare de credit asupra Băncii României Craiova, contra căreia vi se va plăti suma de Lei 1100.

Terminând, vă doresc, prea stimate D-le Doctor, cel mai desăvârșit succes pentru frumoasa Dv. operă.

Devotat

Craiova 18 Iulie 1922.

Mitu Andreescu.

Publicăm de asemenea scrisoarea ce am primit de la regretatul Vice-președinte al Societății Regale Română de Geografie, St. C. Hepites, cu puține zile înainte de a înceta din viață.

Ilustrul dispărut, care lasă un mare gol în urma sa, era un aprig susținător al tuturilor inițiativelor pe terenul cultural.

Scrisoarea sa postumă va fi pentru noi un îmbold ca să nu cruțăm nimic pentru a asigura reușita revistei noastre :

Stimate Coleg,

Cu mare plăcere am primit la Societate primul număr din „Arhivele Olteniei”, și nu am cuvinte de laudă îndestulătoare pentru inițiativa ce ați luat-o de a da la lumină lucrările ce s’au făcut și se fac în cea mai curată regiune a României. Am cercetat cu mare interes conținutul acestui prim număr, care se prezintă foarte bine. Imi pare rău că nu pot spune două vorbe despre dânsul în Buletinul Societății noastre, de oare ce în acest moment se tipărește tabla de materii, care încheie tomul 40. Li urez viață nesfârșită.

„Arhivele Olteniei” într’o parte, „Analele Dobrogei” într’alta, vor contribui negreșit și la cunoașterea mai amănunțită a geografiei acestor regiuni.

În schimbul publicațiunii Dv. am înscris „Arhivele Olteniei” printre revistele cărora se trimit publicațiunile Societății noastre.

În așteptarea punerii în distribuțiune a tomului 40, vă trimit odată cu aceasta ultimul volum al 39-lea din Buletinul Societății.

Profit de această ocaziune spre a vă trimite personal și pentru „Arhivele Olteniei” circulara noastră cu numele geografice.

Primiți vă rog, stimate coleg, asigurarea înaltei mele considerațiuni.

Buc. 16 Martie 1922.

St. C. Hepites.

Revistele și publicațiunile

căroră se trimet „Arhivele Olteniei“, sunl rugate a ne onora cu schimbul și regulat, sau a ne înapoia acest număr.

Rugăm a se nota că Revistele și publicațiunile pentru schimb, se vor trimite de aci înainte pe adresa d-lui Profesor C. D. Fortunescu, Craiova, Str. Libertăței 25, cu mențiunea: „pentru Arhivele Olteniei“.

De asemenea pentru orice carte, broșură, ziar apărut, care ar dori să fie recenzante sau cel puțin semnalate în rubricile noastre respective.

Către cititori

Cu numărul de față „Arhivele Olteniei“ și-au împlinit primul an de la apariție.

Intrând în anul al doilea, ele vor apare la fiecare două luni odată, adică de 5 ori pe an.

Rugăm pe abonații noștri cari au întârziat cu plata anului întâi să se grăbească; alfel li se va suspenda trimiterea revistei.

Colaboratorilor noștri

o rugăciune stăruitoare: să bine-voiască a ne înainta manuscrisele domniilor-lor scrise pe o singură față, citeț și corect, într'o formă definitivă ca stil, ortografie și punctuație, pentru a ușura lucrătorilor tipografi culegerea și corectarea textelor ce sunt a se imprima, mijlocind astfel tipărirea mai repede și mai îngrijită a revistei.

ARHIVELE OLTENIEI.

ERATA

La pag. 422 al. III, rând '6, in loc de: *reparațiuni*, citește: *negațiuni*.

Reviste primite la Redacție:

Revista istorică	București
Bulletin de l'Inst. p. l'étude de l'Europe sud-orientale	"
Cronica numismatică și arheologică	"
Viața nouă	"
Revista Vremii	"
Victoria	"
Buletinul Asoc. gen. a Prof. sec.	"
Viața Românească	Iași
Arhiva	"
Gândul nostru	"
Analele Dobrogei	Constanța
România viitoare	Ploești
Transilvania	Sibiu
Lumina Femeii	Cluj
Cosinzeana	"
Gândirea	"
Revista economică	"
Revista Teologică	Sibiu
Moldova dela Nistru	Chișinău
Arhiva C. F. R.	"
Flamura	Craiova
Năzuința	"
Renașterea	"
Gazeta Școliei	"
Făclia, gazetă	Caransebeș
Straja, gazetă zilnică	Craiova